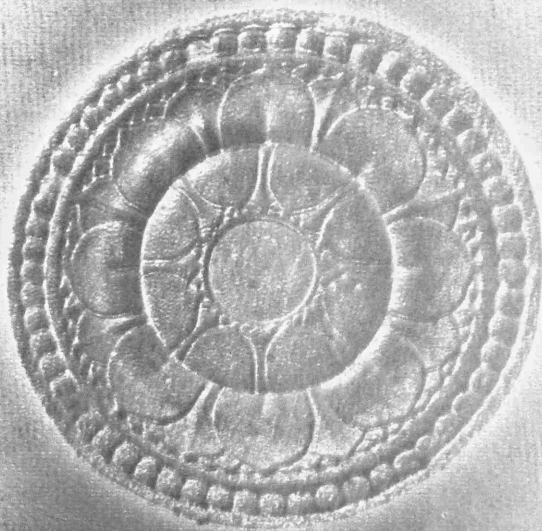

ත්‍රිපිටකය

මෙතන Click(ක්ලික්) කර පටන්ට පිවිසෙන්න

දීඝනිකාය අටුවාව - 2

ධර්මවිනය දහස් පණ්ණික මහාසංචරිතයන් වහන්සේලාගේ ආධාර ඇතුළුව

ආචාර්ය

ඒ. පී. ද සොයිසා

විසිත් සිංහලට පරිවර්තනය කරන ලදී.

දීඝනිකාය

අටුවාව

2

ධම්මිනාය උගත් පණ්ඩිත
මහාස්ථවිරයන් වහන්සේලාගේ
ආධාර ඇතුළුව

ආචාර්ය අධිනිතිඥ
ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා
වසින්
සිංහලට පරිවර්තනය කරන ලදී.

අනුශාසක මණ්ඩලය

පැලියගොඩ විද්‍යාලංකාර පරිවේණාධිපති ගරු කිරිවත්තුඩුවේ
පඤ්ඤාසාර නායක මාහිමියන්වහන්සේ
මාලිගාකන්දේ විද්‍යාදය පිරිවෙනේ B.A., PH.D. උපාධිධාරී පණ්ඩිත
ගරු දෙහිගස්පේ පඤ්ඤාසාර නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ
කළුතර පුලිතනලාරාමාධිපති ගරු බේරුවල ශ්‍රීසුමංගල
ශ්‍රීතිවාසාහිධාන මහානායක මාහිමියන්වහන්සේ
අම්බලම්ගොඩ සුනන්දාරාම මහා විහාරස්ථ විද්‍යාලොක
විද්‍යාලයාධිපති ශ්‍රී සද්ධර්ම භාරතීශ්වර ධර්මකීර්ති ශ්‍රී පණ්ඩිතාචාර්ය
විලේගොඩ ශ්‍රී ධර්මානන්ද අමරපුර නිකායේ අධිකරණ නායක
මහාස්ථවිරපාදයන් වහන්සේ
බළන්ගොඩ ශ්‍රී ධර්මානන්ද පරිවේණාධිපති ගරු ආනන්ද මෛත්‍රෙය
ස්ථවිරයන්වහන්සේ
බෙල්ලන ධර්මපාල පරිවේණාධිපති පණ්ඩිත බෙල්ලන ඤාණවිමල
ස්ථවිරයන්වහන්සේ
රන්දොඹේ මහාවේතිය පරිවේණාධිපති ගරු වලගෙදර පණ්ඩිත
සොමාලොක නායක ස්ථවිරයන්වහන්සේ
වැලිතර අමගහපිටියේ සුගත ශාසනොදය පරිවේණාධිපති අනුංගල්ලේ
පණ්ඩිත විමලකිත්ති නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේ
අම්බලන්ගොඩ අග්ගාරාමාධිපති අග්ග මහා පණ්ඩිත ගරු
පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත මහා ස්ථවිරයන්වහන්සේ
ගාල්ලේ ගල්වඩුගොඩ විද්‍යාරාජ පරිවේණාධිපති පණ්ඩිත සුමංගල
නායක ස්ථවිරයන්වහන්සේ
බම්බලපිටියේ වජිරාරාමවාසී ගරු නාරද මහා ස්ථවිරයන්වහන්සේ
මාදම්පේ සුනන්දොදය පරිවේණාධිපති ගල්පොත්තාවෙල ශ්‍රී
පඤ්ඤානන්ද ප්‍රධාන නායක ස්ථවිරයන්වහන්සේ
මරදානේ ශ්‍රීලංකා විද්‍යාලයාධිපති ගරු බද්දේගම පණ්ඩිත විමලවංශ
ස්ථවිරයන්වහන්සේ
පණ්ඩිත එච්. නන්දසාර මහතා
ආචාර්ය ආයතීරත්න රේරුකාන මහතා
ආචාර්ය ඇල්. එච්. ජයසේන මහතා

දීක්ෂිතය අටුවාව

2

ධම්මිකය උගත් පණ්ඩිත
මහාස්ථවිරයන් වහන්සේලාගේ
ආධාර ඇතුළුව

ආචාර්ය අධිනිතිඥ
ඒ. පී. ද කොයිසා මහතා
විසින්
සිංහලට පරිවර්තනය කරන ලදී.

සීමාසහිත
ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ (පුද්.) සමාගම

ප්‍රථම මුද්‍රණය - 1961

දෙවැනි මුද්‍රණය - 2015

ත්‍රිපිටකය

දීඝනිකාය අටුවාව 2

© කුමාරි ජයවර්ධන

ISBN 978-955-30-3648-3

පිටුවැසුම සැකසුම :

පාලිත සේනානායක

අක්ෂර සංයෝජනය:

නෙල්කා අබේවික්‍රම

ප්‍රකාශනය:

සී/ස ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ (පුද්.) සමාගම

661,665,675, පී. ද ඇස්. කුලරත්න මාවත, කොළඹ 10.

මුද්‍රණය:

චතුර මුද්‍රණාලය

69, කුමාරදාස පෙදෙස, වැල්ලම්පිටිය.

ත්‍රිපිටක සිංහල පරිවර්තනය

බුදුරජාණන් වහන්සේ දෙසූ ධර්මය මූලිකව සඳහන් වූයේ මාගධී භාෂාවෙන් හෙවත් පසුකලක 'පාළි' නමින් හැඳින්වුණ භාෂාවෙනි. ප්‍රථම ද්විතීය හා තෘතීය ධර්ම සංගායනාවලින් සංගාහිත වූයේත් ශ්‍රී ලංකාවේදී ග්‍රන්ථාරූඪ වූයේත් මෙම පාළි ත්‍රිපිටකයමය. පසුකාලවලදී එම ත්‍රිපිටකයට අට්ඨකථා හා ටිකා ඉතා වැඩි කොටසක් ලියවුණේ එම පාළි භාෂාවෙන් මය, ශ්‍රී ලංකාවේ දී මය. සිංහල හික්ෂුන් වහන්සේලාගේ ප්‍රමුඛත්වයෙනි. මේ නිසා මූලික ලෙස බුදුදහම හදාළ හැකිව පැවැතුණේ පාළි භාෂාවෙන් මය. සන්න සහ පිටපොත් වශයෙන් සමහර පාළි පොත්වල කොටස් සිංහල භාෂාවට නගා ලියා තිබුණ නමුත් සම්පූර්ණ පරිවර්තනයක් සිදුවී නොතිබිණ. ජාතකට්ඨ කථාව හා විනය පොත්වල කොටස් බොහෝ දුරට සිංහල භාෂාවට පරිවර්තිතව පැවැතිණ. ශ්‍රී ලංකාවේ මුද්‍රණ ශිල්පය පටන්ගැනුනේ මේ තත්ත්වය මතය. වටිනා ඤාණ සම්භාරයක් ඇතුළත්වන සිංහල ජාතිය සන්නකයැයි කිව හැකි බෞද්ධ සාහිත්‍යය සිංහල පාඨකයන්ට කියවා තේරුම් ගත හැකි තත්ත්වයේ වැඩ පිළිවෙළක අවශ්‍යතාව බෙහෙවින් දැනෙන්නට විය.

මේ අවස්ථාවේ නොයෙක් විෂයයන් කෙරෙහි මනස යොමු කළ පඬිවරයෙක් මෙදෙසට යොමු විය. එනම් ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා මහතාය. නීතිය, දර්ශනය, විවිධ භාෂා ආදිය ප්‍රගුණ කොට දේශපාලනයට පිවිසි ඒ මහතා දකුණු කොළඹ ආසනයෙන් රාජ්‍ය මන්ත්‍රණ සභාවට තේරුණේය. එක්වරකින්ම එම මග අත්හල එතුමා යොමුවූයේ ධර්ම ශාස්ත්‍රීය කටයුතු වෙතටය. එහි එලයක් වූයේ පාළි බෞද්ධ සාහිත්‍යය සිංහල භාෂාවට පරිවර්තනය කිරීමය.

සිංහලයන් සතුව පැවැතුණද ඉතා සුළු පිරිසකට තේරුම් ගත හැකිව තුබූ පාළි ත්‍රිපිටකය හා ඒ සඳහා ලියැවුණ අට්ඨකතා ද ඒවා සඳහා ලියැවුණ ටිකා ග්‍රන්ථද ගත් කල විශාල පොත් සමූහයකි. එම පොත් සමූහය තනිවම සිංහල භාෂාවට නැගීමට කෙනෙකු සිතීම පවා දෘශ්චර්යකි. එම අසිරිමත් කාර්යයට සිත්ත අත්ත යොමු

කළ විරයා වූයේ ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා ශ්‍රීමතය. එවකට ශ්‍රී ලංකාවේ වික දෙනෙකුට ලැබිය හැකිව තුබූ එංගලන්තයට ගොස් පශ්චාත් උපාධියක් ලැබීමට වරම් ලත් එතුමා ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණ පිය තැබූ නීති වෘත්තිය මෙන්ම දෙවන වරට යොමු වූ දේශපාලනය ද සිත් නොගත් නිසාදෝ ඒවා වෙනුවට ග්‍රන්ථ රචනයට බැස්සේ තමාගේම තෝරාගැනීමක් ලෙසය.

විසිවන සියවසේ මැද භාගය වනවිට එංගලන්තයේ පාළි පොත් සමාගම පාළි ත්‍රිපිටකයෙන් බොහෝ කොටසක් ඉංග්‍රීසි භාෂාවට පෙරළා මුද්‍රණය කර තිබිණ. ඉංග්‍රීසි භාෂාව පිළිබඳ ප්‍රවීණ බවක් ලබා සිටි ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා බෞද්ධ සාහිත්‍ය ග්‍රන්ථ සිංහලට නැගීමේදී ඉංග්‍රීසි පරිවර්තන උපයෝගී කරගත්තේද ආත. ඒ සමග එවකට ශ්‍රී ලංකාවේ සිටි ධර්මවිනයධර මහතෙරවරුන්ගේ උපදෙස් ද ලබා ගත් බව එතුමාම පවසා ඇත. මුද්‍රණ පහසුකම් අඩුවෙන් පැවැති එම කාලයේ නිරවුල්ව ස්වකීය ග්‍රන්ථ ප්‍රකාශනය කිරීමට සිතූ එතුමා ධර්මසමය නමින් මුද්‍රණාලයක් ද පටන්ගත්තේය. පාළි ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථවල සිංහල පරිවර්තනයේ සමහර තැන් වියතුන්ගේ විවේචනයටද භාජනද විය.

පාළි භාෂාවෙන් සඳහන් වී ඇති කරුණු පැහැදිලි කිරීමේදී අවිධිකතාවල පවා මතභේද සහිත තැන් දක්නට ඇත. මේ සෑම ආගමකම දක්නා දෙයකි. බුදුසසුනද වෙන වෙන නිකායවලට බෙදුනේ බුද්ධ දේශනාවන් විවිධව තේරුම් කිරීම නිසාය. විශේෂයෙන් සූත්‍ර පිටකයේ ඇතුළත් වෙන ගැඹුරු අදහස් වෙනත් භාෂාවකින් පැවැසීම සුළුපටු කාර්යයක් නොවේ, ඒ ගැන සලකන විට ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා මහතාට ලොකු සම්මානයක් හිමිය. අධිසියවසකින් පැරැණි වූ එම ග්‍රන්ථ මේ වන විට වෙළඳපොලේ දක්නට නැති බව සලකා ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා සූරින් පළ කළ සිංහල ත්‍රිපිටකය නැවත මුද්‍රණය කිරීමෙන් එම අඩුව පිරවීමට සිරිසුමන ගොඩගේ සිරිමතාණන් ගත් පියවර ප්‍රශංසනීයය. ඇතැම් පොත් සොයා ගැනීමත් දුෂ්කරය. අපහසුකම් නොසලකා ගත් මෙම පියවර නොපමාව නිම කිරීමට එතුමාට හැකිවේවායි මම ප්‍රාර්ථනා කරමි.

බෙල්ලන ඤාණවිමල මහානායක ස්ථවිර

තෙරවදන

බොද්ධ ග්‍රන්ථ අතර මුද්‍රන්මල්කඩ ත්‍රිපිටකයයි. බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ධර්මය මුළුමනින්ම ග්‍රන්ථාරූඪ කර ඇති ත්‍රිපිටකය පළ වී ඇත්තේ පාළි භාෂාවෙනි. එනිසාම වැඩිදෙනෙකුට ත්‍රිපිටකය කියවා අවබෝධ කර ගැනීම බලවත් ගැටලුවක් විය. 2500 බුද්ධ ජයන්තිය වෙනුවෙන් සංස්කරණය කරන ලද ත්‍රිපිටකය බොහෝවිට උගතුන්ට පමණක් සීමා විය. පසුකාලයේ බොහෝ වියතුන් ත්‍රිපිටකය සිංහලට නැගුවද එම පරිවර්තන ද එතරම් ලිහිල් බසින් පළ නොවිනි.

මෙරට විසූ ප්‍රකට බුද්ධිමතකු මෙන්ම සිංහල, පාළි හා ඉංග්‍රීසි භාෂාත්‍රයෙහි මනා ප්‍රවීණත්වයක් ලද විද්වතකු ද වූ ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා එවක මෙරට විසූ ධර්ම විනය උගත් පණ්ඩිත මහස්ථවිරයන් වහන්සේලාගේ ආධාර ඇතිව ත්‍රිපිටකය සරල බසින් සිංහලට නැගුවේ එබැවිනි. ත්‍රිපිටකයේ දැනට පළ වී ඇති සිංහල පරිවර්තන අතුරෙන් කියවා පහසුවෙන් අවබෝධ කරගත හැකි, කාටත් වැටහෙන බසින් ලියැවුණ පොත් පෙළ ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා සංස්කරණය කළ මෙම පොත් පෙළ බව අපගේ වැටහීමයි. ත්‍රිපිටකය මෙතරම් සරල සිංහලෙන් ලියැවුණ වෙනත් ග්‍රන්ථ මාලාවක් බිහිවී නැත. එබැවින් බොහෝ දෙනා අපෙන් කළ ඉල්ලීම් ද සලකා බලා ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා සංස්කරණය කළ ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලාව නැවත මුද්‍රණය කර ප්‍රකාශයට පත් කිරීමට අප අදහස් කළේ බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ ධර්මය සරල සිංහලෙන් කියවා අවබෝධ කරගනු රිසි පාඨකයන් වෙනුවෙනි.

මෙම බැරෑරුම් කටයුත්තේදී අප මුහුණ දුන් බලවත් ගැටලුව වූයේ පනහ දශකයේ මුල් භාගයේ කාණ්ඩ 48 කින් පළවූ එම සම්පූර්ණ ග්‍රන්ථ මාලාව සොයා ගන්නේ කෙසේද යන්නයි. ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා එම පොත් පෙළ සංස්කරණය කරන සමයෙහි එම කාර්යය සඳහා ඒ මහතාට මග පෙන්වූ

මහතෙරුන් වහන්සේලා අතුරෙන් අද ජීවතුන් අතර වැඩසිටින එකම හික්මුත් වහන්සේ වන කොල්ලුපිටියේ වාලුකාරාමාධිපති අතිපූජ්‍ය බෙල්ලන ඤාණවිමල මහනායක ස්වාමිපාදයාණන් වහන්සේගේ මඟ පෙන්වීම මෙහිදී අපට විශාල ශක්තියක් විය.

ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතා සංස්කරණය කළ ත්‍රිපිටකය සරල සිංහල පොත් පෙළ අප වෙත ලබාදීමට කටයුතු කළ විද්‍යෝදය පරිවේණාධිපති බලන්ගොඩ සෝභිත නාහිමිපාණන් වහන්සේටත්, දොඩන්දුව පූජ්‍ය පණ්ඩිත ගංතලාවේ ගුණානන්ද නායක ස්ථවිරයන් වහන්සේටත්, පූජ්‍ය විද්‍යානිධි අම්බලන්ගොඩ සුමේධානන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේටත්, අරිසෙන් අනුබුදු මහත්මියටත්, ශ්‍රීනාත් ගනේවත්ත මහතාටත්, ජනාධිපති ජ්‍යෙෂ්ඨ උපදේශක මිලින්ද මොරගොඩ මහතාට සහ එස්. අයි. ගමගේ මහතාටත් අපගේ කෘතගුණපූර්වක ස්තූතිය හිමිවේ.

මෙම ග්‍රන්ථ මාලාව යළි මුද්‍රණය කිරීමට අනුමැතිය පළ කළ ආචාර්ය අධිනීතිඥ ඒ. පී. ද සොයිසා මහතාගේ දියණිය වන ආචාර්ය කුමාරි ජයවර්ධන මහත්මියටත්, පරිගණක අක්ෂර සංයෝජනය කළ නෙල්කා අබේවික්‍රම මහත්මියටත්, මුද්‍රණ සම්බන්ධීකරණයෙන් දායක වූණු පාලිත සේනානායක මහතාටත්, සෝදුපත් කියැවූ මිල්ටන් මද්දමගේ මහතාටත් අපගේ ස්තූතිය හිමිවිය යුතුය.

සිරිසුමන ගොඩගේ

2015 මැයි

සංඥාපනය

බුද්ධ ධර්මය පිරිසිදු ලෙස අවබෝධ කර ගැනීමට අටුවා කථා අවශ්‍ය වෙත්.

මිහිඳු මහ රහතන් වහන්සේගේ කාලයේදී ලංකාවට ලැබුණාවූ පාළි අටුවා කථා සිංහලට පෙරළා ලියා තිබුණ නමුත් අටුවා කථා නැවත පාලියට පෙරළීම බුද්ධඝෝෂ ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් කරන ලදී. එකල මහා විහාරයෙන් ආධාර ලැබුණ බව උන්වහන්සේ සඳහන් කර තිබේ.

අටුවා පොත්වලින් ධර්මයේ ගැඹුරු තැන් පැහැදිලි කිරීමද, යම් යම් පදවල තේරුම් ලිවීමද, සැලකිය යුතු ඉතිහාස කරුණු විස්තර කිරීමද නොයෙක් තැන්වල ව්‍යාකරණ යෙදුම් කියාදීමද කර තිබෙන බැවින් අටුවාවලින් ලැබෙන ප්‍රයෝජනය මහත් බව සැලකිය යුතුය.

අටුවා පොත්වලට මුල් පොතක් මෙන් සැලකිය යුතු විසුද්ධි මාර්ගය සිංහලට පරිවර්තනය කිරීමට පසු සුමංගල විලාසිතිය නම් දීඝනිකා අටුවාවෙන් මේ පොත පටන් ගනිමි. මෙහි දීඝ නිකායේ 11 වෙනි සූත්‍රයේ සිට 21 වෙනි සූත්‍රය දක්වා ඇතුළත් කළෙමි.

පැරණි බෞද්ධ පරම්පරාවකින් පැවත එන ජී. ඩී. ජයසූන්දර නිතිඥ මහතා පරලොව සැපත් තම මැතිණිය සිහිකර පින් ලබාදීම පිණිස මේ පොත ප්‍රසිද්ධ කිරීමට කඩදාසි ලබාදීමෙන් ආධාර කළ බව කරුණාවෙන් සඳහන් කරමි.

මේ පොත පරිවර්තනය කිරීමට පණ්ඩිත ඇල්. එච්. ජයසේන මහතාද ආධාර කළ බව ගෞරවයෙන් මතක් කරමි.

මේ පොත් ලිවීමට නොයෙක් උපදෙස් සහිත ලියුම් එවා තිබෙන උගත් හික්මුන් වහන්සේලාටත් බෞද්ධ උපාසක පින්වතුන්ටත් සාමාජිකයින් වශයෙන් පොත් ගැනීමෙන් ආධාර කරන පින්වතුන්ටත් අපේ ස්තූතිය පිරිනමමු.

මීට,

ඒ. ඩී. ද සොයිසා

පටුන

පිටුව

11. කේවට්ට සූත්‍ර වර්ණනාව	405
12. ලොහිව්ව සූත්‍ර වර්ණනාව	411
13. තේවිජ්ජ සූත්‍ර වර්ණනාව	415
14. මහා පදාන සූත්‍ර වර්ණනාව	425
15. මහා නිදාන සූත්‍ර වර්ණනාව	512
16. මහා පරිනිර්වාණ සූත්‍ර වර්ණනාව	552
17. මහා සුදස්සන සූත්‍ර වර්ණනාව	672
18. ජන වසභ සූත්‍ර වර්ණනාව	698
19. මහා ගෝවින්ද සූත්‍ර වර්ණනාව	710
20. මහා සමය සූත්‍ර වර්ණනාව	741
21. සක්ක පඤ්ඤ සූත්‍ර වර්ණනාව	771

මෙහි පටුන PDF පිටු අංක 11 හි ඇති බව මතකතබා ගන්න.

මාතෘකා හෝ පිටු අංක Click(ක්ලික්) කිරීමෙන් ක්ෂණිකව අදාළ තැනට යොමු වේ.

(ඇතම් දුරකථන වලින් මෙය කියවීමේදී මෙහි සෑම පිටුවකම ඇති 'පටුන' යන වචන [Click](#) කර පටුනට පිවිසිය නොහැක)

බබ,අප සැමට තෙරුවන් සරණයි!.

සුමංගල විලාසිනී

නම්

දිඝනිකාය අටුවාවේ

මහාවග්ග වර්ණනාව.

නමොත්තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස

11. කෙවට්ට සූත්‍ර වර්ණනාව.

"එවම්මෙසුතං -පෙ-නාලන්දායං" යනු කෙවට්ට සූත්‍ර යයි. එහි මේ අප්‍රකටවූ පදයන්ගේ වර්ණනාවයි. "පාචාරිකම්බ වනෙ" යනු පාචාරික සිටුහුගේ අඹ උයනෙහි, "කෙවට්ටො" යනු මෙය ඒ ගෘහපති පුත්‍රයාගේ නමයි. හෙතෙම වනාහි හතළිස් කෙළක් ධනය ඇති ගෘහපති මහාසාර කුලයෙහිවූ ඉතාම ශ්‍රද්ධා ඇත්තෙක් විය. හෙතෙම ශ්‍රද්ධාව අධික බැවින්ම ඉදින් එක් හික්ෂුවක්තෙම අඩමසක් අතරින් හෝ මසක් අතරින් හෝ අවුරුද්දක් අතරින් හෝ අහසට පැන නොයෙක් ප්‍රතිභායායින් දක්වන්නේ නම් සියළු ජනතෙම ඉතාම පහදින්නේය. මම භාග්‍යවතුන් වහන්සේට යාඥාකොට ප්‍රාතිභායායීය කිරීම පිණිස එක් හික්ෂුවකට අනුදන්වන්නෙමි නම් ඉතා යෙහෙකැයි සිතා භාග්‍යවත්තු වෙත එළඹ මෙසේ කිය.

එහි "ඉද්ධො" යනු සමෘද්ධවූවා, "ථිතා" යනු නොයෙක් භාණ්ඩයන්ගේ උත්සන්න භාවයෙන් වෘද්ධියට පැමිණියා, "ආකිණ්ණ මනුස්සා" යනු දසරුවෙන් දසරුව පැහැර හැසිරෙන්නවුන් මෙන් මිනිසුන්ගෙන් ගැවසිගත්තී, "සමාදි සතු" යනු අණවන සේක්වා, තනතුරෙහි තබවා. "උත්තරි මනුස්සධම්මා" යනු මිනිසුන්ගේ ධර්මයෙන් මත්තෙහිවූ, දග කුසල සංඛ්‍යාත මනුෂ්‍ය ධර්මයෙන් හෝ මත්තෙහිවූ, "හියොයා සො මත්තාය" යනු ප්‍රකෘතියෙන්ම දැල්වෙන පහනක් තෙල්

ඉසීම ලැබුවාක් මෙන් ඉතා වැඩියෙන් විශේෂයෙන් පහදින්නේය. "න බො අහං" යනු භාග්‍යවත්තෙම රජගහනුවර සිටුහුගේ කථාවස්තුවෙහිදී ශික්ෂාපදයක් පැනවීය, එහෙයින් 'න බො අහං' යනාදිය වදාළේය.

"ධංසෙමී" යනු ගුණ විනාශකිරීම නමැති නැසීමෙන් නොනසමි, ශීලහෙදයට පමුණුවා පිළිවෙළින් උසස් තැනින් බස්වමින් පහත් තනින් නොතබමි. වැලිදු බුද්ධශාසනයාගේ වැඩිම ප්‍රාර්ථනා කරමින් කියමිසි දක්වයි. "තතියමිපි බො" යනු තුන්වෙනි වර දක්වා බුදුවරුන්ගේ කථාව වලහා කියන්ට සමර්ථයෙක් නම් නැත. මෙතෙම වනාහි භාග්‍යවතුන් හා සමග විශ්වාසවූයේ විශ්වාසය වඩා වල්ලභව වැඩ කැමැත්තෙමිසි තුන් වරක් කියේය. එකල්හි භාග්‍යවත් තෙම මේ උපාසක තෙමේ මා වළකන කල්හිත් නැවත නැවත යාඥා කෙරේමය. එබැවින් මොහුට ප්‍රාතිහායසීය කිරීමෙහි දෝෂ දක්වන්නෙමිසි සිතා "තිණි බො" යනාදිය වදාළේය.

එහි "අමාහං භික්ඛුං" යනු මම මේ භික්ෂුව, "ගන්ධාරි" යනු ගන්ධාර නම් සෘෂිහු විසින් කරණ ලද්දී, ගන්ධාර රටෙහි හෝ උපන් විද්‍යාවයි එහි වනාහි බොහෝ සෘෂිහු වාසය කළාහුය. ඔවුන් අතර එකෙකු විසින් කළ විද්‍යාවය යන අධිප්‍රායයි "අට්ඨියාමි" යනු කරදර වූවෙක් පෙළුනෙක් මෙන් වෙමි. "හරායාමි" යනු ලජ්ජා වෙමි "ජිගුවිජාමි" යනු අසූව දැක මෙන් පිළිකුල් උපදවමි. "පරසන්තානං" යනු අත් සතුන්ගේ දෙවන පදය එයටම සමාන වචනයකි. "අදිසති" යනු කියයි. "වෙනසිකං" යනු සොමිනස හා දොමිනස අදහස් කරණ ලදී. "එවමිපි තෙ මනො" යනු මෙසේ තොපගේ සිත සොමිනස් වූයේ හෝ දොමිනස් වූයේ හෝ කාම චිත්තකාදියෙන් යුක්ත වූයේ හෝ වේයයි දෙවැන්න එයටම සමාන වචනයකි.

"ඉතිපි තෙ චිත්තං" යනු මෙසේ තොපගේ සිතය, මේ මේ කරුණු සිතමින් පවතිය යන අර්ථයි, "මණිකානාමවිජ්ජා" යනු යම් විද්‍යාවකින් අනුන්ගේ සිත දැන ගනිත් ද, ලෝකයෙහි චිත්තාමණියයි මෙසේ ලද නම් ඇති එක් විද්‍යාවක් ඇත්තේ යයි දක්වයි. "එවං විතක්කොථං" යනු මෙසේ නෛෂ්ක්‍රමය

විතර්කාදීන් පවත්වමින් කල්පනා කරවී. "මා එවං චිත්තයිත්ථ" යනු මෙසේ කාම විතර්කාදීන් පවත්වමින් කල්පනා නොකරවී. "එවං මනසි කරොථ" යනු මෙසේ අනිත්‍ය සඤ්චම දුක්ඛ සඤ්චාදීන් අතුරෙන් එක්තරා එකක් හෝ මෙතෙහි කරවී "මා එවං" යනු නිත්‍යය යනාදී ක්‍රමයෙන් මෙතෙහි නොකරවී. ඉදං යනු මේ පඤ්චකාම ගුණික රාගය දුරු කරවී "ඉදං උපසම්පජ්ජ" යනු මේ සතර මාර්ගඵල ප්‍රභේද ඇති ලොකොත්තර ධර්මයටම එළඹ (පැමිණ) එයම නිපදවා වාසය කරවී. මෙසේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සෘද්ධිවිධිය හා සෘද්ධි ප්‍රාතිභායඨියයි දක්වයි.

අනුන්ගේ සිත දැන කීම ආදේශනා ප්‍රාතිභායඨියයි. ශ්‍රාවකයන්ගේද බුදුවරුන්ගේද සත්තයෙන් ධර්මදේශනාව අනුශාසනී ප්‍රාතිභායඨියයි. එහි සෘද්ධි ප්‍රාතිභායඨියෙන් අනුශාසනී ප්‍රාතිභායඨිය මහමුගලන් තෙරුන්ට පුරුදුය. ආදේශනා ප්‍රාතිභායඨියෙන් අනුශාසනී ප්‍රාතිභායඨිය දම් සෙනෙවි (සැරියුත් මහතෙරුන්ට පුරුදුය.) දෙවිදන් තෙර සංඝයා හෙද කොට පන්සියයක් හික්ෂුන් ගෙණ ගයා ශීර්ෂයෙහි බුද්ධ ලීලාවෙන් ඔවුන්ට දම් දෙසන කල්හිද භාග්‍යවත්හු විසින් යවනලද දැගසව්වන් අතර දම්සෙනෙවි තෙම ඔවුන්ගේ චිත්තාවාරය දැන දහම් දෙසීය. තෙරුන්ගේ ධර්මදේශනාව අසා පන්සියයක් හික්ෂුහු සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියාහුය. එකල්හි ඔවුන්ට මහා මොද්ගල්‍යායණ ස්ථවිර තෙම සෘද්ධි විකුර්වණය දක්ව දක්වා ධර්මය දේශනා කෙළේය. එය අසා සියල්ලෝම රහන් ඵලයෙහි පිහිටියාහුය. ඉක්බිති මහානාගයෝ දෙදෙනම පන්සියයක් හික්ෂුන් ගෙණ අහසට පැනනැගී වෙළුවනාරාමයටම ආවාහුය.

අනුශාසනී ප්‍රාතිභායඨිය වනාහි බුදුවරුන්ගේ නිතර දේශනාවයි. ඔවුන් අතර සෘද්ධි ප්‍රාතිභායඨිය ආදේශනා ප්‍රාතිභායඨියෝ උපාරම්භ සහිත වූවාහු දෝෂ සහිත වෙත්. බොහෝ කලක් නොපවතිත්. බොහෝ කල් නොපවත්නා හෙයින් නෛයඨාණික නොවෙත්. අනුශාසනී ප්‍රාතිභායඨිය උපාරම්භ රහිතය. නිර්දෝෂ වේ. බොහෝ කල් පවති බොහෝ කල් පවත්නා හෙයින් නෛයඨාණික වේ. එහෙයින් භාග්‍යවත් තෙම සෘද්ධි

ප්‍රාතිභායඨීයටද ආදේශනා ප්‍රාතිභායඨීයටද ගරහයි. අනුශාසනී ප්‍රාතිභායඨීයටම පසසයි.

'භුතං පුබ්බං' යනු මෙය කුමක් හෙයින් පටන් ගන්නා ලද්දේද? සෘද්ධි ප්‍රාතිභායඨීය ආදේශනා ප්‍රාතිභායඨීයන් තෙය්‍යාභික නොවීම දැක්වීම පිණිසයි. අනුශාසනී ප්‍රාතිභායඨීයාගේම තෙය්‍යාභික බව දැක්වීම පිණිසද වේ. තවද සියළු බුදුවරුන්ගේ මහාභූත පයෙඝික නම්වූ භික්ෂුවෙක් වේමැයි. හෙතෙම මහාභූතයන් සොයමින් බඹලොව දක්වා හැසිර විසඳන්නෙකු නොලැබ අවුත් බුදුන්ගෙන්ම විචාරා නිසැක වේ. කුමක් හෙයින් ද යත්? බුදුවරුන්ගේ මහත් බැව් ප්‍රකාශ කිරීම පිණිසයි. මෙයද පිළිසන් කාරණයකි. එබැවින් එය විවෘතකොට දක්වමින්ම භාග්‍යවත්තෙම භූතපුබ්බං යනාදිය වදාළේය.

එහි "කත්ථනුබො"යි කොතැනහි කුමක් නිසා කුමකට පැමිණියහුගේ ඔව්හු නිරවශේෂව නොපැවතීම් වසයෙන් නිරුද්ධ වෙත්ද, මේ මහාභූත කථාව වනාහි සියළු ආකාරයෙන් විශුද්ධිමාර්ගයෙහි කියන ලදී. එහෙයින් ඕනෙමෝ එයින්ම ගතයුත්තිය. "දෙවයානියො මග්ගො" යනුවෙන්වූ දෙවිලොවට යන මඟක් නම් නැත. සෘද්ධිවිධ ඥානයටම වනාහි මෙය නමකි. එහෙයින්ම මෙතෙම බඹලොව දක්වාම කයින් වසගයෙහි පවත්වමින් දෙවිලොවට යයි. එහෙයින් එය දෙවිලොවට යන්නාවූ මාර්ගයයි කියන ලදී.

'යෙන වාතුම්මහාරාජකා' යනු ලඟ සිටි භාග්‍යවත්තුද නොවිචාරා ධර්මතාවයෙන් මෙහෙයවන ලද්දේ දෙවතාවෝ මහත් ආනුභා අත්තෝයයි හඟිමින් එළැඹියේය. "මයම්පි බො භික්ඛු භජානාම" යනු බුද්ධ විෂයෙහිවූ ප්‍රශ්නයක් විචාරණ ලද්දාවූ දෙවතාවෝ නොදනිත්. එහෙයින් මෙසේ කීවාහුය. එකල්හි ඒ භික්ෂුතෙම මාගේ මේ ප්‍රශ්නය නොකියන්ට නොලබන්නේය වහා කියවියයි ඒ දෙවියන් යටපත් කරයි. නැවත නැවත විචාරයි. ඒ දෙවතාවෝ මේ භික්ෂුතෙම අප යටපත් කරයි. එබැවින් ඔහු අතින් මිදෙමුයි සිතා "අත්ථි බො භික්ඛු චත්තාරො මහාරාජා" යනාදිය කීවාහුය. එහි "අභික්කන්තතරා" යනු

ඉක්මවා ඉතා කාන්තවූ "පණිතතරා" යනු වර්ණ යග පෙශ්වයභීදියෙන් ඉතා උතුම්වූ මේ ක්‍රමයෙන් සියළු වාරයන්හි අර්ථ දහසූතුයි.

මේ වනාහි වෙනසයි. සක් දෙවි රජ වනාහි මෙසේ සිතිය. මේ ප්‍රශ්නය බුද්ධ විෂය වේ. අනිකෙකු විසින් විසඳනට නොහැකිය. මේ භික්ෂු තෙමේද ගිනි හැරදමා කදෝපැණියෙකුට පිඹින්නාක් මෙන්ද, බෙරය හැරදමා බඩට ගසන්නාක් මෙන්ද; ලෝකයෙහි අගපුඟුල්වූ සමාසක් සම්බුදුන් හැරදමා දෙවියන් විවාරමින් හැසිරෙයි. ශාස්තෘන් වහන්සේගේ සම්පයට ඔහු යවමිසි එහෙයින් නැවතත් මෙසේ සිතිය. ඉතා දුරටද ගොස් ශාස්තෘන් වහන්සේ සම්පයෙහිදීම නිසැක වන්නේය. මෙතෙම අස්ථිවෙඩ පුද්ගල නම් වේ තව ටිකක් ඇවිදිමින් වෙහෙසේවා, පසුව දැනගන්නේයයි එහෙයින් ඔහුට "අහම්පි බො" යනාදිය කීයේය.

බ්‍රහ්මයානියද දෙවයානිය හා සමානම වේ. දෙවිලොවට යන මගයයි හෝ බ්‍රහ්මලොවට යන මගයයි හෝ ධර්මහෙතුයයි හෝ එක් විත්තක්ෂණයකින් යුත් අර්ථනයයි හෝ සනිටුහන් කරණ සිතිවිල්ලයයි හෝ මහද්ගත සිතයයි හෝ අභිඥා නුවණ යයි හෝ මේ සියල්ල සෘද්ධිවිධ ඥානයටම නම් වේ. "පුබ්බ නිමිත්තං" යනු ඊටම පළමු කොටසෙහි නිමිත්තයි. සුයභියාගේ උදාවීමෙන් අරුණ නැගීම මෙනි. එහෙයින් දැන්ම බ්‍රහ්ම තෙම එන්නේයයි මෙය අපි දනිමුයිද දැක්වූහ. "පාතුරහොසි" යනු පහළ විය. එකල වනාහි බ්‍රහ්මතෙම ඒ භික්ෂුහු විසින් අසන ලද්දේ තමහට විෂය නොවන බව දැන ඒ මම නොදනිමිසි කියන්නෙමි නම් මොවුහු මට නින්දා කරන්නාහුය. තවද දන්නෙකු මෙන් යම් කිසිවක් කියන්නෙමි නම් මේ භික්ෂුතෙම මාගේ ප්‍රකාශයෙන් නොසතුටු සිත් ඇත්තේ වාදය නගන්නේය. මහණ, මම බ්‍රහ්මයා වෙමිසි යනාදීන් වනාහි කියන්නාවූ මාගේ වචනය කිසිවෙක් නො අදහන්නේය, මම වික්ෂේපකොට මේ භික්ෂුහු ශාස්තෘහු සම්පයටම යවන්නෙමි නම් ඉතා යෙහෙකැයි සිතා "අහම්පි භික්ඛු බ්‍රහ්මා" යනාදිය කීයේය.

"එකමන්තං අපනෙත්වා" යනු කුමක් හෙයින් මෙසේ කෙළේද යත්: කුහක බැවිනි, "බහිද්ධා පරියෙට්ඨිං" යනු තෙල්

ප්‍රයෝජන ඇත්තෙක් වැළි මිරිකන්නාක් මෙන් බලලොව දක්වා පිටත්හි සෙවීමට පැමිණෙයි.

"සකුණං" යනු කවුඩෙකු හෝ උකුස්සෙකු හෝ "න බො එසො හික්ඛු පඤ්ඤෙන එවං පුච්ඡිතබ්බො" යනු මෙය භාග්‍යවත් තෙම යම් හෙයකින් ප්‍රදේශ වශයෙන් මේ ප්‍රශ්නය ඇසිය යුත්තේද මේ හික්ඛු තෙමේද උපාදාන රහිතයන්ද ගෙන නිෂ්ප්‍රදේශ වශයෙන් විචාරයි. එහෙයින් වළකයි. මෙය වනාහි බුදුවරුන්ගේ පුරුද්දකි. විචාරීමෙහි මුළාවූ ජනයාට විචාරීමෙහි දොස් දක්වා විචාරීම උගන්වා ප්‍රශ්න විසඳීමයි. කුමක් හෙයින්ද යත්, විචාරණට නොදැන විචාරණයේ හැඟවීමට අපහසු වේ. ප්‍රශ්නය උගන්වමින් වනාහි "කතං අපොච්ඡාසං" යනාදිය වදාළේය.

එහි "නගාධිති" යනු නොපිහිටයි. මේ සතර මහා භූතයෝ කුමකට පැමිණ නොසිටියාහු වෙත්ද යන අර්ථයයි. උපාදානය කරණ ලද්දේම සඳහා විචාරීමයි. 'දීඝරස්සං' යනු සටහන් වශයෙන් උපාදාරූපය කියන ලදී. "අනුංචුලං" යනු කුඩාවූ හෝ මහත්වූ හෝ මෙයින්ද උපාදාරූපයෙහි වර්ණ මාත්‍රයක්ම කියන ලදී.

"සුභාසුභං" යනු ශුභවූද අශුභවූද උපාදාරූපය මැයි, කීමෙක්ද? උපාදාරූපයක් ශුභය අශුභයයි ඇත්ද? නැත. ඉෂ්ටවූ ද අනිෂ්ටවූද අරමුණම කියන ලදී "නාමඤ්ච රූපඤ්ච" යනු නාමයද දීර්ඝාදීවූ හෙද ඇති රූපයද, "උපරුප්ඤ්ච" යනු නිරුද්ධවේ, කුමකට පැමිණ මෙය ශෛෂ්‍ය රහිතව නොපවතිදැයි මෙසේ විචාරිය යුතු වන්නේයයි විචාරීම දක්වා දැන් විසඳීම දක්වමින් "තත්‍රවෙය්‍යාකරණං භවතී" යි කියා "විඤ්ඤාණං" යනාදිය වදාළේය.

එහි දැනගත යුතුයයි විඤ්ඤාණ නම්, නිවණට නමකි, ඒ මෙය නිදර්ශන රහිත බැවින් අනිදස්සන නම්. උපදමින් හෝ විනාශවෙමින් හෝ සිටියහුගේ අන් පරිදි වීමේ කෙළවරක් හෝ මොහුට නැත්නුයි අනන්ත නම්, "පභං" යනු මෙය වනාහි තොටට නමකි, එය වනාහි මෙහි පානය කෙරෙන්නුයි, පප නම්, පකාරයට වනාහි භකාරය කරණ ලදී, සියළු දෙයින්

බැසගැන්ම මෙයට ඇත්නුයි සබ්බතොපහ නම් වේ, නිවණට වනාහි මහමුහුදට මෙන් යම් යම් තැනකින් බසිනු කැමැත්තේ වෙත්ද ඒ ඒ තැන්ම තොට වෙත්ද, තොට නොවන තැනක් නම් නැත්ද? මෙපරිද්දෙන්ම අටතිස් කමටහන් අතර යම් යම් දොරටුවකින් නිවණට බසිනු කැමැත්තෝ වෙත්ද, එය එයම තීර්ථය වේ. නිවණට අතිර්ථ නම් කමටහණක් නැත. එහෙයින් "සබ්බතො පසං" යි කියනලදී "එත්ථ අපොච්ච" යනු මෙහි නිවණෙහි, මේ නිවණට පැමිණ මේ සියළු ආපො යනාදී ක්‍රමයෙන් කියනලද උපාදින්නක ධර්ම සමූහය නිරුද්ධ වේ. නොපැවැත්ම වේ. දැන් එය නිරුද්ධ කරණ උපාය දක්වමින් "විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන එත්ථෙතං උපරුප්ඤ්ඤාති" යි වදාළේය. "විඤ්ඤාණං" යනු චරිම විඤාණයද අභිසංඛාර විඤ්ඤාණයද වේ. චරිම විඤාණයාගේ නිරොධයෙන්ද මෙහි මෙය නිරුද්ධ වේ. නිවුනු පහන් සිළක් මෙන් නොපෙනෙන බවට යයි. අභිසංස්කාර විඤානයාගේද අනුත්පාද නිරොධයෙන් නොයිපදිම් වශයෙන්ම නිරුද්ධ වේ. එයින් වදාළේය. ශ්‍රොතාපත්ති මාර්ග විඤානයෙන් අභිසංස්කාර විඤානයාගේ නිරුද්ධ කිරීමෙන් සප්ත භවයක් හැර අනම්‍යාශ්‍රවු සසර උපදින්නාහුය. නාමයද රූපයද මෙහි මොවුහු නිරුද්ධ වෙතියි සියල්ල මහානිර්ද්දෙශයෙහි කියන ලද ක්‍රමයෙන්ම දතයුතුයි. සෙස්ස මෙහි ප්‍රකටවූ අර්ථ ඇත්තේමැයි.

-කෙවට්ට සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.-

12. ලොහිච්ච සූත්‍ර වර්ණනාව.

එවම්මෙසුතං -පෙ-කොසලෙසු යනු ලොහිච්ච සූත්‍රයයි. එහි මේ අප්‍රකට පදයන්ගේ වර්ණනාවයි. - "සාලචතිකා" යනු ඒ ගමේ නමයි. හේ වනාහි වැටකින් මෙන් හාත්පස සල් ගස් පෙලින් වට කරණ ලදී. එහෙයින් සාලචතිකායි කියනු ලැබේ. "ලොහිච්චො" යනු බ්‍රාහ්මණයාගේ නමයි. "පාපකං" යනු අනුන් කෙරෙහි අනුකම්පා නැති බැවින් ලාමකවූ, ශාස්වත උච්ඡේදයන් ගෙන් එකක් නොවේ. "උප්පන්නං භොති" යනු හටගත්තේ වේ

හුදෙක් සිතෙහි හටගන්නා පමණක්ම නොවේ හෙතෙම වනාහි ඔහුගේ වශයෙන් පිරිස් මැදද මෙසේ කියාමැයි "කිංහි පරොපරස්ස" යනු අන්‍යවූ යමෙක් අනුශාසනා කරණු ලැබේද හෙතෙම ඒ අනුශාසකයාට කුමක් කරන්නේද, තමා විසින් ලබනලද කුලල ධර්මය තමා විසින්ම සත්කාර කොට ගෞරව කොට වාසය කළයුතුයයි කියයි "හේ සිකං නභාපිතං ආමන්තෙසු" යනු හෙසිකායී මෙසේ ස්ත්‍රීලිංග වශයෙන් ලද නම් ඇති කරණැවැමියෙකු කැඳවිය මෙසේ හෙතෙම වනාහි භාග්‍යවත්හුගේ ඊම අසා මෙසේ සිතීය. විහාරයට ගොස් දැකීම නම් බැරැරැමිය. ගෙදරට වනාහි වැඩමවාගෙන දැකීමද කරන්නෙමි. ඇති පරිද්දෙන් ආගන්තුක හික්ෂාවද දෙන්නෙමිසි, එහෙයින් ඒ කරණැවැමියා කැඳවිය. "පිට්ඨිතො පිට්ඨිතො" යනු කතා පහසුව පිණිස පසු පසු ලුහුබැන්දේ වේ. 'විමෙවෙනු' යනු මුදාවා, ඒ දෘෂ්ටිගතිය දුරු කෙරේවායි කියයි. මේ උපාසක තෙමේ වනාහි ලොහිව්ව බ්‍රහ්මණයාගේ ප්‍රිය යහඵවෙකි. එහෙයින් ඔහුට වැඩ කැමති බැවින් මෙසේ කිය.

"අප්පෙවනාමසියා" යනු මෙහි වනාහි පළමු වචනයෙන් භාග්‍යවත් තෙම ගර්ජනා කරයි දෙවෙනි වචනයෙන් නැවත ගර්ජනා කරයි. මේ වනාහි මෙහි අභිප්‍රායයි. එම්බා හෙසිකාව මේ සදහාම මා විසින් සාරාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක්ම නන්වැදැරුම් දුෂ්කර ක්‍රියා කරමින් පෙරුම් පුරණ ලදී. මේ සදහා සර්වඥතාඥානය ප්‍රතිවෙධ කරණ ලදී. මට ලොහිව්ව බ්‍රහ්මණයාගේ දෘෂ්ටිගතිය බිඳිනට බැරි නොවේයයි මේ කරුණු දක්වමින් පළමු වචනයෙන් භාග්‍යවත්තෙම ගර්ජනා කරයි. හෙසිකාවෙනි, හුදෙක් ලොහිව්වගේ මා සමීපයෙහි ඊමක් හෝ හිඳීමක් හෝ කතාබහක් හෝ වේවා එසේ කල්හිද ලොහිව්ව සමානයන් සියදහසක්හුගේ සැක වේද මම දුරු කරනට සමර්ථ වෙමි. එකෙකුට ලොහිව්වගේ වනාහි දෘෂ්ටිය දුරු කිරීමෙහි මට කිනම් බරෙක්දැයි මේ කරුණ දක්වමින් දෙවන වචනයෙන් භාග්‍යවත් තෙම අනුගර්ජනා කෙරේයයි දනුනුයි.

"සමුදය සජොති" යනු සමුදයාගේ හටගැනීම, සම්පත් ඉපදීම. එයින් හටගත් ධන ධාන්‍යය යන අර්ථයි. "යෙනං

උපජීවන්ති" යනු යම් නැ පිරිවර ජන දස් කම්කරු ආදී ජනයෝ ඔහු නිසා ජීවත්වෙත්ද, 'අන්තරාය කරො' ලාභයට අන්තරාය කරන්නෙක්, "හිතානුකම්පී" යනු මෙහි හිත යනු වැඩිමයි. අනුකම්පා කෙරෙනුයි අනුකම්පී නම්, කැමතිවේය යන අර්ථයි, වැඩිම කැමති වේයයි හෝ නොවේයයි හෝ කියන ලද්දේ වේ.

"නිරයං වා නිරවඡාන යොනිං වා" යනු ඉදින් ඒ මිථ්‍යා දෘෂ්ටිය සම්පාදනයවේද, නියතවේද, ඒකාන්තයෙන් නරකයෙහි උපදියි. ඉදින් නොවේ නම් තිරිසන් යොනියෙහි උපදිය යන අර්ථයි. දැන් යම් භෙයකින් යම්සේ තමාගේ ලාභාන්තරායයෙන් තැති ගැන්මක් විද්‍යමාන වෙත්ද, අනුන් පිළිබඳව එසේ නොවේ. එහෙයින් ඉතා හොඳින් බමුණා සංවෙගයට පමුණුවනු කැමැත්තේ "භං කිං මඤ්ඤයි" යන දෙවන උත්පත්තිය වදාළේය.

"යෙව් මෙ" යනු යම් මේ තථාගතයන්ගේ ධර්ම දෙශනාව අසා ආයච්ඡි භූමියට බැසගන්නට නොහැකි වන්නාවූ කුල පුත්‍රයෝත් වෙත්ද, "දිබ්බාගබ්භා" යනු කර්මාර්ථයෙහි ප්‍රථමා විභක්තියි, දිව්‍යවූ ගර්භයන් යන අර්ථයි, "දිබ්බාගබ්භා" යි සදෙව් ලොවට මෙය නමකි, 'පරිපාචෙන්ති" යනු දෙව්ලොව යන්නාවූ පිළිවෙත පුරමින්, දන් දෙමින්, සිල් රකිමින්, ගද මල් ආදීන් පූජා කරමින්, භාවනාව වඩමින් පැයවත්. විශෙෂයෙන් පැයවත්, මුහුකුරුවත්, පරිනාමයට පමුණුවත්. "දිබ්බානං භවානං අභිනිබ්බන්තියා" යනු දිව්‍යවූ භවයෝ නම් දෙවියන්ගේ විමානයි. ඔවුන්ගේ පහළවීම පිණිසය යන අර්ථයි, නොහොත් දිබ්බාගබ්භායි දානාදීවූ පූණ්‍ය විශෙෂයෝයි. "දිබ්බාභවා" යි දිව්‍ය ලෝකයෙහි විපාක ස්කන්ධයෝයි. ඔවුන්ගේ පහළවීම පිණිස ඒ පින් කෙරෙහි යන අර්ථයි. "තෙසං අන්තරායකරො" යනු ඒ මාර්ගසම්පත්ති ඵලසම්පත්ති දිව්‍ය භව විශෙෂයන්ට අන්තරාය කරන්නේයයි මෙසේ භාග්‍යවත්තෙම මෙතෙකින් නියමයක් නැත්තාවූම උපමා විධියෙන් භවාග්‍රය දක්වා නැංගාවූ බමුණාගේ මානය බිඳ දැන් වොදනාවට සුදුසුවූ ශාස්තෘන් තිදෙනා දක්වන්ට "තයො ඛො මෙ ලොහිව්ව" යනාදිය වදාළේය.

එහි "සාවොදනා" යනු ඒ ශාස්තෘන්ට වොදනා කරන්නහුගේ ඒ වොදනා නොමෝ, 'න අඤ්ඤා චිත්තං උපට්ඨ පෙත්ති" යනු දැනගැනීම පිණිස සිත නොඑළවත්. "වොක්කම්ම" යනු නිතර ඔහුගේ ශාසනය නොකොට එයින් බැහැරව පවතිත්ය යන අර්ථයි. "ඔසක්කන්තිසාවා උස්සුක්කෙය්‍ය" යනු බැහැර යන්නිය වෙත එළඹෙන්නේය. නොකැමැත්තියට කැමති වන්නේය. තනිව එක්වීම නොකැමැත්තියගේ තනිව එක්වීම කැමති වන්නේදැයි කියන ලද්දේ වෙයි.

"පරම්මුඛිංවා ආලිංගෙය්‍ය" යනු දකින්නේ අකැමති වෙමින් පිටිපා සිටියක් පස්සෙන් ගොස් වැළඳ ගන්නේද,

'එවං සම්පදං" යනු මේ ශාස්තෘහුගේද මාගේ මේ ශ්‍රාවකයෝයි සස්තෙන් බැහැරව පවත්නවුන්ටද මුළාවෙන් අනුශාසනා කරණ හෙයින් මේ ලොභ ධර්මය මෙසේ කරුණු ඇත්තේම මෙබඳුමයයි කියමි. මෙසේ ඒ මෙබඳු නොපගේ ලොභ ධර්මය තෙම යම් හෙයකින් නුඹ බැහැර යන්නී වැළඳ ගන්නෙකු මෙන් වෙහියයි වොදනාවට සුදුසු වේ.

"කිංහි පරො පරස්ස කරස්සති" යනු යම් ධර්මයකින් අනුන්ට අනුශාසනා කෙළේද තමාම පළමුකොට මෙහි සම්පාදනය වෙව, සෘජු කරව. කුමක් නම් අතිකෙකුට කරන්නේදැයි කියාද වොදනාවට සුදුසු වේ.

"නිඛිධායි තබ්බං" යනු ශස්‍යයන් දූෂණය කරන්නාවූ තෘණ උදුරා පිරිසිදුකළ යුතුයි. තෙවන වොදනයෙහි "කිංහි පරොපරස්ස යනු අනුශාසනාව නොපිළිගන්නා කාලයෙහි පටන් අතික් අනුශාසනා කටයුත්තේ අන්‍යවූ අනුශාසකයා හට කුමක් කරන්නේදැයි එහි මන්දෝත්සාහ බවට පැමිණ තමා විසින් ප්‍රතිවේධ කළ ධර්මය තෙමීම බුහුමන් කොට පුදා වාසය කළ යුතු නොවේදැයි මෙසේ වොදනාවට සුදුසු වේ යන අර්ථයි.

"න වොදනා රහො" යනු මෙතෙම වනාහි යම් හෙයකින් පළමුකොටම තමා සුදුසු තනි පිහිටුවා ශ්‍රාවකයන්ට ධර්මය දෙශනා කෙරේද, ශ්‍රාවකයෝද මොහුට කීකරුව අනුශාසනා පරිද්දෙන් පිළිපදිත්. ඒ ප්‍රතිපත්තියෙන්ද මහත්වූ විශෙෂයට පැමිණෙත්. එහෙයින් වොදනාවට සුදුසු නොවේ.

"නරකප්පපාතං පපතන්නො" යනු මා විසින් ගන්නාලද දෘෂ්ටියෙන් මම නරක ප්‍රපාතයට වැටෙන්නෙමි,

"උද්ධරිත්වා ථලෙ පතිට්ඨාපිතො" යනු ඒ දෘෂ්ටිය බිඳ ධර්ම දෙශනා නැමති අතින් අපාය නැමැති ප්‍රපාතයෙන් උඩට ගෙන, ස්වර්ග මාර්ග නැමති ගොඩබිම පිහිටුවන ලද්දේ වෙමිසි කියයි. සෙස්ස මෙහි ප්‍රකට වේමැයි.

(ලොහිච්ච වර්ණනාව නිමි.)

13. තේවිච්ච සූත්‍ර වර්ණනාව.

"එවං මේ සූතං"-යන්නෙන් තේවිජ්ජසූත්‍රය පටන් ගැනෙති. එහි මේ නො පැහැදිලි පදයන්ගේ විස්තර වර්ණනාවයි.

මනසාකටං-ඒ ගමේ නමයි. එනම් ගම.

උත්තරේන මනසාකටස්ස-මනසාකට නගරයෙන් නුදුරෙහි උතුරු පැත්තේ.

අභිබ්බතේ-තරුණ අභිගස්වලින් ගැවසුන වනපෙදෙසෙහි ඒ බිම් කොටස ඉතා සිත්කලුය. යට රිදීපටක් රිදීවස්ත්‍රයක් බඳුව වැලි විසුරුවා ඇත. මතු වෙහි මැණික් වියනක් මෙන් සනව වැඩුන අභිකොළ සහිත ඒ අභිවනය අතිශයින් සිත් පිනවන්නේය. බුදුවරයන්ට ගැළපෙන ප්‍රකර්ෂ සැප විවේකයෙන් යුත් ඒ අභිවෙනෙහි වැඩවාසය කරති, යන තේරුමයි

අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා-කුලසිරිත් ආදි සම්පත්වලින් ඒ තැන්වල ඉතා ප්‍රසිද්ධයි.

වඩ්ඤ්ඤාතා:- යනාදිය ඔවුන්ගේ නමිය. එහි වංකිතෙමේ ඕපසාද ගම්වැසියෙකි. තාරුක්ඛයා ඉච්ඡානම්ගල වැසියෙකි. පොක්ඛරසානියා උක්කට්ඨා වැසියෙකි. ජානුස්සෝණියා සැවැත්පුර වැසියෙකි. තෝදෙය්‍යයා තුදි ගම්වැසියෙකි.

අඤ්ඤාතා:-තවත් බොහෝදෙනා තම තමන් වසන තැන්වලින් පැමිණ මන්ත්‍ර හැදෑරීම සඳහා එහි වෙසෙති මනසා කට නම් ගමේ ප්‍රියමනාප දර්ශනීයභාවය නිසා ඒ බමුණෝ එහි ගංතෙර ගෙවල් තනවා ඒවා අවටින් අහුරා වෙන නොයෙක් අයගේ ඇතුල්වීම වළකා කලින් කල එහි පැමිණ වෙසෙති.

වාසෙට්ඨ භාරද්වාජානං-පොක්ඛරසාතියාගේ අනවුසි භාරද්වාජයාගේද මේ ජාතිමත් දෙදෙනා වේද තුන ඉගෙන පරතෙරට පැමිණියේය.

ජඬිසාවිහාරං-හුගවේලාවක් හිඳගෙන සිටීම නිසා ඇතිවන ක්ලාන්ත ගතියෙන් යුතු වෙහෙස දුරුකිරීම සඳහාත් සැප විහරණය සඳහාත් සක්මනේ ඇවිදීම. ඔව්හු දවස මුල්ලේ හදාරා සවස්වරුවේ නැගිට නැමට ඕනෑ දේත් සුවඳමල් පිරිසුදු වස්ත්‍ර යන මේවා ගෙන්වාගෙන තමාගේ පිරිවර ජනයා පිරිවරාගෙන නාන කැමැත්තෙන් ගංතෙරට ගොස් රිදී වස්ත්‍රයක් බඳු වැලිතලා මත එහාමෙහා සක්මන් කළාහුය. එකෙකු සක්මන් කරණු අනුව හෙවත් එකෙක් අනුව එකෙක් පිළිවෙළින් සක්මන් කළාහුය. ඒ නිසා අනුවංක මන්තානං අනුවිචාරානං යනු දැක්විය.

මග්ගාමග්ගේ-අමාර්ගයෙහිත් මාර්ගයෙහිත් කවර නම් පිළිවෙතක් පුරා කවර නම් මාර්ගයකින් (ක්‍රමයකින්) සැපසේ-යහතින් බඹලොවට යන්ට හැකිදැයි යනුවෙන් මෙසේ මාර්ග අමාර්ග අරභයා කතාව ඇරඹූහ යන තේරුමයි.

අඤ්ජසායනෝ-මෙය පාලිභාෂාවෙන් සෘජුමාර්ගයට කියන නමකි. අඤ්ජස යනුද සෘජු-ඉර්ජු යනුයි. මෙයින් සෙත්තූයි 'අඤ්ජසායන' නම්.

නියයාණිකෝ නියයාති-යන්නේ යයි, යන තේරුමයි. කොහි යයිද? එය කරන්නාට බ්‍රහ්මයා හා සහවාසයට යනු සඳහාය. යමෙක් ඒ මාර්ගය පිළිපදිසිද හෙවත් කරයිද ඔහුට බ්‍රහ්මයා හා සමග විසීමට හෙවත් එකතැනක පහළවීමට හැකිවේය, යන අදහස මින් කියාපායි.

ස්වායං-යම් ඒ කෙනෙක්.

අක්ඛාතෝ-කියනලද, දක්වනලද,

බ්‍රාහ්මණෝ න පොක්ඛරසාතිනා-නම ගුරුතුමා සාක්ෂ්‍ය කර දක්වයි. මෙසේ වාසෙට්ඨයා ස්වකීයවූ ආවායඝීවාදය අගයකොට වර්ණනාකර දැඩිකොට පිළිගෙන හැසිරෙයි. භාරද්වාජයාද එසේම තම ආවායඝීවාදය පිළිගෙන හැසිරෙයි. 'වාසෙට්ඨයා ශාක්ෂ්‍ය නොවන්නේ නොවේ' යනු ඒ නිසා කිය.

ඊට අනතුරුව වාසෙට්ඨයා අප දෙදෙනාගේම කතා සසරින් නික්මීම-නිදහස ගෙනදීම නොසිදුවන ඒවාය. මේ ලෝකයේ මාර්ගාමාර්ග දැක්වීමෙහි එකම සමතා නම් භවත් ගෞතමයන් වහන්සේය. ඒ සඳහා එතුමා සමාන අන්කෙනෙක් නැත. ඒ භවත් ගෞතමයෝ දැන් නුදුරෙහි වෙසෙති. එතුමා අප දෙදෙනාම සමානකර සලකා තරාදිය ගෙන බඩු කිරා ඒ ඒ ප්‍රමාණ දක්වන වෙළෙන්දෙකු මෙන් අපගේ මේ සැකය නැතිකරන්නේයයි සිතා, ඒ අදහස භාරද්වාජයාට දන්වා දෙදෙනම ගොස් තමන් අතර ඇතිවූ කතාව හා භාග්‍යවතුන්හට දැන්වූහ. එහෙයින් කියන ලදී:- ඉක්බිති වාසෙට්ඨයා -පෙ-යම් ඒ කරුණක් තාරුක්ඛ නම් බමුණා විසින් කියන ලදද' යනුයි.

එත්ථ භෝ ගෝතම-මේ මාර්ග අමාර්ග කතා වේ.

විග්ගභෝ-යනාදියෙහි මුලදී ඇතිවීමෙන් භටගත් විග්‍රහය (පද විස්තරය) මෑත කාලයේදී විවාදයකට පත්විය. නානාප්‍රකාරවූ එය නොයෙක් ගුරුවරයන්ගේ වාද හේතුවෙන් 'නානා වාද-නොයෙක් වාද ඇති විය.

අථ කිස්මිං පන චෝ-නුඔද මෙයම මාර්ගයයි, තමාගේ ආවායඨීවරයාගේ මතයම දැඩි ලෙස ගෙන සිටියි. භාරද්වාජයාද තමාගේ ආවායඨී වාදයම දැඩි ලෙස ගෙන සිටියි. එකෙකුටවත් එහෙකවත් සැකයක් නැත. මෙසේ ඇති කල කීනම් කරුණක් කෙරෙහි තොපගේ විග්‍රහයක්-විවාදයක් දැයි විචාරයි-අසයි.

මග්ගාමග්ගේ භෝ ගෝතම-භවත් ගෞතමය, මාර්ගයෙහින් අමාර්ගයෙහින්, සෘජු මාර්ගයෙහින් සෘජු නොවූ මාර්ගයෙහින් යන තේරුමයි. මේ කාරණය වනාහි එක බමුණෙකුගේවත් මාර්ග පිළිවෙළ අමාර්ගයකැයි නොකීමකි යම්සේ වනාහි තම ගුරුවරයා ගත් මාර්ගය සෘජු මාර්ගයයි කීමකි. සෙස්සන්ගේ මාර්ග එසේ නොවේයයි පිළිගනියි. එහෙයින් මෙම අදහස දක්වනු සඳහා 'භවත් ගෞතමය, ඉදින් කිසිවක්-යනාදිය ගෙනහැර දැක්විය.

සබ්බානි තානි-ලිඟු විපයඨාසයෙන් දක්වයි. 'සබ්බේ තෙ' යන කියුමමයි.

බහුනි-අටක් හෝ දහයක් හෝ.

නානාමග්ගානි-නොයෙක් මාර්ග, විශාල, කුඩා, අඩිපාර, කරන්තපාර ආදී වශයෙන් නානාප්‍රකාරවූ ගමට කිට්ටු ගංගා විල් කුඹුරු ආදියෙන් පැමිණ ගමට ඇතුල්වන මාර්ගයෝය.

නියන්තිනි වාසෙට්ඨ වදේසි-බුදුහු තුන් වරක් වචනයෙන් කියවා පොරොන්දු කරවූහ. ඒ කුමක්හෙයින්ද? නිර්ථකයෝ නම් පළමුව එසේයයි පිළිගෙන පසුව නිග්‍රහ කරමින් පහත් ලෙස අවමන් කරයි. මුල් කී පරිදි පොරොන්දු කරවූ විට එසේ කරන්ට නොහැකි වෙයි.

තේව තේවිජ්ජා-ඒ තේවිජ්ජාවෝ මෙහි 'ච' යනු ආගම සන්ධි වශයෙන් පැමිණියෙකි.

අන්ධවේණි-අන්ධ පරපුර 'අන්ධපවේණි' කියාත් මීට යොදයි. එක් ඇස් පෙනෙන පුරුෂයෙකු විසින් ගන්නාලද සැරයටියේ කොණ එක් අන්ධයෙක් අල්ලාගනියි. ඒ අන්ධයාගේ පිටිපස අතින් අන්ධයෙක් අල්ලාගනියි. ඔහුගේ පිටිපස වෙනත් අන්ධයෙක් ගනියි. මේ විදියෙන් අන්ධයන් පණහක් හැටක් පිළිවෙළින් ගැටි සිටීම 'අන්ධවේණි' 'අන්ධපවේණි' යනුවෙන් හඳුන්වයි.

පරමිපරං සංසත්තා-ඔහුනොවුන් එකට ලැගුණාහු ඇලුනාහු මුලින් සැරයටිය ගත් ඇස් පෙනෙන පුරුෂයාගෙන් තොරව යනුයි එක් ධූර්නයෙක් අන්ධයන් රැළක් දැක, අසවල් ගමේ කෑම බීම ඉතා පහසුයයි කියා ඔවුන් උත්සාහවත් කරවූ කල ඒ අන්ධයෝ 'හිමිය, අපි එහි ගෙන ගොස් හිඳුවන්න. ඒ සඳහා ඔබට මේ තැගි මුදල දෙන්නෙමු' යි කීහ. එයැසූ ධූර්නයා ඒ අල්ලස ගෙන ඔවුන් ගෙන ගොස් අතරමගදී මගින් ඉවත්ව කැලැපඳුරක් වටකොට-එය රවුමට සිටුවා පළමුවැන්නාගේ අතින් අන්තිමයාගේ කැසපට ගන්වා, 'මට සුලුවැඩක් නිසා ටිකක් ප්‍රමාදයි. ඒ නිසා මෙතැන සිට තොපි යව්' යි කියා පලාගියේය. ඒ අන්ධයෝ දවස මුළුල්ලේම ගොස් මාර්ගයට නොපැමිණියාහු 'පින්වතුනි, ඒ ඇස් ඇත්තා කොහිද? යනුවෙන් හඬා වැළපී නියම මාර්ගය නොලැබ එහිම හැසිරුනහ. 'පරමිපරා සංසත්ත යනු ඔවුන් සඳහා දැක්විය.

පුරිමෝපි-පළමු බ්‍රාහ්මණයන් දහදෙනා අතුරෙන් එක්කෙණෙක්.

මජ්ඣිමෝපි-මැද ආවායථී ප්‍රාවායථීයන් අතුරෙන් කෙණෙක්.

පච්ඡිමෝපි-දැන් මේ තේවිජ්ජයන් අතුරෙන් කෙණෙක්.

හස්සකඤ්ඤෝව-සිනහසිය යුතුමය.

නාමකඤ්ඤෝව-ලාමක බවම. ඒ මෙය යහපතක්-ගතයුත්තක් නැති බැවින් හිස්ය එසේ හිස් බව නිසාම ලාමකය.

තං කිං මඤ්ඤසි-දැන් මෙහිදී බ්‍රහ්මයා සිටිවා. තේවිජ්ජයන් විසින් ඒ බඩු නොදක්නා ලද්දේමය. ඒ තේවිජ්ජයෝ සඳ හිරු දෙදෙනාවත් දැක තිබෙද්ද, ඔවුන් සමගවත් සහවාසයට පැමිණ තිබෙද්ද, ඔවුන් සමග විසීමට යන ක්‍රමයවත් දේශනා කිරීමට නොසැහෙයි යනු දැක්වූහ.

යතෝ චන්දිම සූරියා උග්ගච්ඡන්ති-යම් කලක සඳ හිරු දෙදෙනා උදාවෙද්ද.

යත්ථ ච ඔග්ගච්ඡන්ති-යම් කලෙක බැසීමට යෙද්ද, පායන කලත්, බහින කලත් දකිති යන තේරුමයි.

ආයාවන්ති-භාග්‍යවත් චන්ද්‍රය, පායනු මැනව. සූරියාය, පායනු මැනව, යනුවෙන් මෙසේ ආරාධනා කරති.

හේමයන්ති-චන්ද්‍රයා සෞම්‍ය ගුණයෙන් යුතුය, වට රවුම් ආකාරයෙන් යුතුව චන්ද්‍රයා පිහිටියේය. ප්‍රභාවෙන්-රශ්මියෙන් යුතුව චන්ද්‍රයා දිලෙන්තේය, යන මේ ආදිය කියමින් ප්‍රශංසා කරති.

පජ්ජලිකා-උස්ව නැගුන රැස් ඇති.

නමස්සමාන-නමස්කාර වේවා, නමස්කාර වේවා, යනු කියනු.

යං පස්සන්ති-මෙහි යං යනු නිපාත පදයකි

කිං පන න කිර-මෙහිදී කුමක් කියයුතුද, යම් තැනකදී තේවිජ්ජ බ්‍රාහ්මණයන් විසින් බ්‍රහ්මයා දකිනලද බවට ශාක්ෂි නැත, යන අදහසක් මින් දතයුතුය

සමතිත්තිකා-ගැටට තරමට උස්ව පිරුණ.

කාකපෙය්‍ය-යම්කිසි ඉවුරක සිටගෙන සිටින කවුඩෙකු විසින් බොන්ට හැකි ප්‍රමාණය 'කාකපෙය්‍ය' නම්.

පාරංකරිතු කාමෝ-ගත එතරකර එගොඩට යනු කැමති. අවිභෙය්‍යා-කැඳවන්නේය.

ඒහි පාරාපාරං-එම්බා, වහා මෙහි එව. මා මෙගොඩ සිට එගොඩට ගෙන යව, මට වහා කළයුතු අවශ්‍ය කටයුත්තක් ඇත, යන තේරුමයි.

යේ ධම්මා බ්‍රාහ්මණ කරණ-මෙහි පන්සිල් දසකුලක කර්මපට්ඨ යන මොව්හු බමුණෙකු කරණ ධර්මයෝය. ඒවාට විරුද්ධ-වැරදි පැත්ත බමුණෙකු නොකරණ ධර්මයෝය.

ඉන්ද්‍රවිහයාම-ශක්‍රයා අපිම ගෙන්වමු-කැඳවමු. මෙසේ බමුණන් අතර පවතින කැඳවීම පිළිබඳ නිර්වර්තක කතාවන්ගේ පුහු බව දක්වා යලිත් බුදුහු සයුරුකුස තුලවූ හිරු මෙන් බබලන්නේ පන්සියයක් හික්ෂුන් පිරිවරාගෙන අවිරවති ගංතෙර සිටියාහු තවත් නදී උපමාවක් ගෙනහැර දක්වමින් 'යම්යේ වනාහි' යනාදිය වදාළහ.

කාමගුණ-කැමති විය යුතු යන අර්ථයෙන් කාම නම්. බැඳී සිටීම් අර්ථයෙන් ගුණ නම්. "අනුජානාමි හික්ඛවේ අහතානං වත්ථානං දිගුණං සංඝාටිං" (මහණෙනි, පොඩි නොකළ අලුත් වස්ත්‍රයෙන් දෙපට කොට පිළියෙළ කරණ සිව්වර (සඟල සිව්වර) අනුදනිමි, යන මෙනැත "ගුණ" ශබ්දයෙන් පටල යන තේරුම දෙයි. අවිචෙන්ති කාලා තරයන්ති රත්තියෝ-වයෝගුණ අනුප්‍රබ්බං ජහන්ති" (කාලයෝ ඉක් මී යෙති. රාත්‍රීහු ගෙවී යෙති. වයස ගෙවී යයි. ගුණයෝ ක්‍රමයෙන් අත්හැරී යෙති) යන මෙහි 'ගුණ' ශබ්දයෙන් රාසි අර්ථය දෙයි. "සත ගුණා දක්ඛණා පාටිකංඛිතබ්බා" යන මෙහි 'ගුණ' ශබ්දයෙන් ආනිසංශය දක්වයි. "අන්තං අන්ත ගුණං" "කයිරා මාලා ගුණේ බහු" යන දෙනැතම 'ගුණ' ශබ්දයෙන් බන්ධනාර්ථය කියයි. මෙනැතද එම තේරුමම අදහස් කරයි. 'ගුණ' යන්නෙන් 'බන්ධනාර්ථය' ඒ නිසා කිය.

එක්ඛුට්ඨ්ඤ්ඤායො-එක්ඛුට්ඨ්ඤ්ඤාණ (ඇස නිසා උපදින) සිතින් බැලිය යුතු. මේ ක්‍රමයෙන් සෝත, සාණ ආදී විඤ්ඤායා සිත්වළින්ද සුදුසුයේ යොදා ගත යුතුයි.

ඉට්ඨා-ප්‍රිය මනාප අරමුණක්වූ යන තේරුමයි. පාත්පසිත් ප්‍රිය මනාපවූ.

කාන්තා-කමණිය-ප්‍රියමනාප.

මනාපා-සිත වඩන-සිත දියුණු කරණ.

පියරූපා-ප්‍රිය ජාතික බව, ප්‍රිය ස්වභාවය.

කාමුපසංහිතා - අරමුණුකොට උපදින කාමය සමග ගැළපෙන යෙදෙන.

රංජනීය-ඇලෙන රාගය ඇතිවීමට කරුණුවූ යනුයි.

ගධිතා-බලවත්සේ ඇලුන.

මුච්ඡිතා-තණ්හාවෙන් මුර්ච්ඡාවී අධික ආශාවෙන්

අප්පකෝපන්තා-දැඩි සේ ගැලුන, මෙය එකම සාරයයි සලකා කෙළවරටම සිත තීරණය කොට අවසන් කළ

අනාදිනව දස්සාවිනෝ-දොස් නොදකින්නෝ.

අනිස්සරණ පඤ්ඤා-මෙහි මේ නිස්සරණ යනු මෙසේ ඇති සැටි තීරණය කරණ නුවණින් තොර ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා කර සිහි කර වැළඳීමෙන් තොරවූ යන තේරුමයි.

ආවරණ-වැලැක්වීම-වැස්ම-බාධාව.

නිවරණ-වළක්වයි.

ඕනන්ධන්ති-නොපෙනෙනසේ ඔතත්.

පරියෝන්න්ධන්ති-හාත්පසින් වෙලති-වසති. කාමච්ඡන්දාදියේ විස්තර කතාව විසුද්ධිමාර්ගයෙන් ගත යුතුය.

ආවටා නිවුතා ඕචුටා පරියෝන්ද්ධා-යන මේ පද ආවරණාදීන්ගේ වශයෙන් දැක්විය.

සපරිග්ගහෝ-ස්ත්‍රියක් පාවා ගැනීමෙන් සපරිග්ගහ නම් වෙයි, යනු අසයි.

අපරිග්ගහෝ හෝ ගෝතම-කාමච්ඡන්දයේ නැති බව කරණකොට ගෙන ස්ත්‍රියක් පාවා ගැනීමෙන් තොර බැවින් අපරිග්ගහ නම් වේ. ව්‍යාපාදයේ නැති බව නිසා කිසිවෙකු සමග වෛර සිතක් නැති හෙයින් අවෛර නම් වෙයි. ඊන මිද්ධියාගේ නැති බව නිසා සිතේ හටගන්නා ගිලන් බව සංඛ්‍යාත ව්‍යාපාදය නැති බව නිසා අව්‍යාපාද නම්. උද්ධච්ච කුක්කුච්චියාගේ නැති බව නිසා එයින් නොකෙලෙසුන සිත් ඇත්තේ ඉතා පිරිසිදු සිත් ඇත්තේ වේ. විචිකිච්ඡාවගේ නැතිකම නිසා සිත වසගයෙහි පවතියි. යම්සේ වනාහි බමුණෝ සිත්

පැවතීම සහිතයෝ වෙද්ද, ඔව්හු චිත්තයාගේ වසගයෙහි පවතිත්. වසවත්ති තෙමේ එබන්දෙක් නොවේ.

ඉධකෝපන-මෙහි බඹ ලොවට යන මාර්ගය.

ආසිදිත්වා-අමාර්ගයට මාර්ගයයි සිතා එළඹ.

සංසිදන්ති-කල්පනාවෙන් මඬට බැස ගන්නාක් මෙන් ඇතුළත් වෙති.

සංසිදිත්වා විසාදං පාපුණන්ති-මෙසේ මඬෙහි මෙන් හිඳ විසාදය කොටස් වශයෙන් හෙදයට යවයි.

සුක්ඛතරං මඤ්ඤේ පතරන්ති-මිරිඟුවට රැවටීම නිසා කාකපෙය්‍ය ගඟ දියක්ය යන හැඟීමෙන් එතර කරන්නෙමුයි අත් වලිනුත් පාවලිනුත් වැයම් කරන්නාහු ඒ ඉතා වියලි ගිය පෙදෙසක් බව දැන එතර කරත්. එහෙයින් ඔව්හු අත් පා බිඳීමාදියෙන් අපායවලදී මෙසේ කැඩීම් බිඳීම්වලට ගොදුරු වෙති. මෙහිදී හෝ සැපයක්වත් ප්‍රිය මනාප ශරීරයක්වත් නොලබති.

තස්මා ඉදං තේවිජ්ජානං බ්‍රාහ්මණානං එහෙයින් මේ බ්‍රාහ්මයන් හා සමග විසීමට පැමිණීමේ මාර්ගය දැක්වීම් සංඛ්‍යාත තේවිජ්ජක පාවනය (ත්‍රිවිද්‍යාමය දේශනානය) ඒ තේවිජ්ජක බමුණන්ගේ දැන ගැනීම සඳහාය.

තේවිජ්ජා ඊරිතං-තේවිජ්ජ අරණ්‍යය, "ඉරණ" යන්නෙන් ගමක් අසලක නැති මහ වනය දක්වයි.

තේවිජ්ජාවිසිතං-මල්වලින් හා ගෙඩිවලින් ප්‍රයෝජන නොගන්නා ගස්වලින් ගැවසුන ජලය නැති මහ වනයයි. යම් පෙදෙසක පාරෙන් ඉවත්ව ආපසු හැරී ඒමටද නොහැකි වෙයිද ඒ සඳහා මෙය කිය

තේවිජ්ජාවාසනං-මෙය තේවිජ්ජයන්ට පැමිණෙන පස් ආකාර විපත්තිවලට බඳුය. යම්සේ වනාහි ඤාති, රෝග, හෝග, දිට්ඨි, සීල යන මේ පස් ආකාර විපත්තිවලට පැමිණියහුට සැපයක්නම් නැත්තේමය. මෙපරිද්දෙන්ම තේවිජ්ජකයන්ටද එනම් දේශනා මාර්ගයට බැස්ස කල සැපයක් නම් නැතැයි දැක්වයි.

ජාතවද්ධෝ-උපන්නේද වැඩුනේද ඉදින් යමෙක් එහි ඉපදී වෙනින් තැනක වැඩුනේද ඔහු භාත්පස ගමේ පාර සර්වප්‍රකාරයෙන් පැහැදිලි නොවෙත්. එහෙයින් "ජාතවද්ධ" යනු කිය. එහිම ඉපදී එහිම වැඩුන තැනැත්තේද එම ගමෙන් බොහෝ කලක් ඇත්ව සිටියේ නම් ඔහුටද සියල්ල සර්වප්‍රකාරයෙන් පැහැදිලි නොවේ. "එකල නොවිසූ" යනු ඒ නිසා කිය. එකෙකෙහිම නික්මුණ යන තේරුමයි.

දන්ධායිතත්තං-මෙය මාර්ගයද? නැතහොත් මෙය මාර්ගයද? යනුවෙන් සැක කිරීම් වශයෙන් බොහෝ වේලා සිතමින් ගතකරණ.

විත්තායිතත්තං-යම්සේ සියුම් ආත්මයක් ගැන වහා විමසුවකුට කිසිවෙකුගේ සිරුරෙහි ඒ මොහොතෙහි තද බවක් ගනියිද, මෙසේ දත-දන්ධ ගති ගැන්වීම.

නත්චේව-මෙයින් සර්වඥතාඥානයේ අප්‍රතිහත බව දක්වයි ඒ පුරුෂයාට මාරාවේෂාදිය නිසා ඥානයේ විනාශය සිදුවෙයි. එහෙයින් හෙතෙමේ දන්ධවන්නේ හෝ පැතිරීම් සහිත වන්නේද ඒ කොතැනකදී වුවද සර්වඥතාඥානය පිළිබඳ හැපීමක්-ගැටීමක් නැත. එයින් කිසිවෙකුටත් ඊට අනතුරු පමුණුවන්ට නොහැක යනු දක්වයි.

උල්ලම්පතු භවං ගෝතමෝ-භවත් ගෞතම තෙමේ උදුරා තබවා, යනුයි.

බ්‍රාහ්මණීයං පජං-බ්‍රාහ්මණයන්ගේ දරුවන් භවත් ගෞතම තෙමේ බ්‍රාහ්මණ පුත්‍රයෙකු වූ මා අපායට යන මගින් ඉවත්කර ඔසවාගෙන බ්‍රහ්ම ලෝකයට යන පාරෙහි තබවා, යන තේරුමයි.

ඉක්ඛිති බුදුහු ඔහුට බුද්ධෝත්පාදය ගෙන හැර දක්වා පළමු කොටසේදී පිළිපදින පිළිවෙත් ක්‍රම සහිත මෙමුඛිවිහාර ආදී බඹලොව යන ගමන් මග දක්වනු කැමත්තෙන් "එසේ නම් වාසෙට්ඨය" යනාදිය වදාළහ. එහි "මෙහි තරාගත තෙමේ" යනාදිය සාමඤ්ඤඵල සූත්‍රයේදී විස්තරකරණ ලදී. "මෙමුඛි සහගත" යනාදියෙහි යමක් කිය යුතුද ඒ සියල්ල විශුද්ධි මාර්ගයේ බ්‍රහ්මවිහාර කර්මස්ථාන කතාවේදී විස්තර කරණ ලදී. එයින් බලා ගනු මැනවි.

සෙය්‍යථාපි වාසෙට්ඨ ඛලවා සංඛධමෝ-ඛලවා-
ඛලසම්පන්න සංඛධමෝ-සක් පිඡින්නා

අප්පකසිරේන-විඩාවක් දුකක් නැතිව පහසුවෙන් දුර්වල
අයෙක් සක් පිඡීමේදී සතර දිසාවෙහි හඬ පැතිර යන සේ සක්
පිඡීමට අපොහොසත් වෙයි. සක් හඬ නොපැතිරෙයි එය හැම
අයුරින්ම නොපැතිරෙයි. ඛලවන්නයාට එසේ නොව නද
පැතිරෙන සේ පිඡිය හැක. ඒ නිසා "ඛලවා" යනු කිය.

මෙන්නාය වේතෝ විමුක්තියා-මෙහි "මෙන්නා" මෙෙත්‍රී
යයි කී කල උපචාර වශයෙන් අර්පණාවද ගැනීම වටියි. චිත්ත
විමුක්තියයි කී කල අර්පණාවම ගැනීම හොදය.

යං පමාණකතං කම්මං-ප්‍රමාණ කරණ ලද කර්මය නම්
කාමාවචර කර්මයයි කියන ලදී. අප්‍රමාණකත කර්ම නම්
රූපාවචර හා අරූපාවචර කර්මයි. එය වනාහි පමණ ඉක්මවා
කෙණෙකු නියම නොකළ හා කෙණෙකු නියම කළ දිශාවල
පැතිරවීම් වශයෙන් වඩා කරණ ලද බැවින් "අප්‍රමාණකත" යි
කියන ලදී.

නතං තත්‍රාවසිස්සති නතං තත්‍රාවතිට්ඨාති-එම කාමාවචර
කර්මය එහි රූපාවචර හා අරූපාවචර කර්මයන් සමග අනුන්
හා නොගොස් නවතියි. නොසිටියි. එහි අදහස කීමෙක්ද? ඒ
කාමාවචර කර්මය එම රූපාරූප කර්මයන්ගේ අතරෙහි
ඇලෙන්ට හෝ සිටින්ට හෝ රූපාරූපාවචර කර්මයන්
පැතිරගෙන හාත්පසින් වටකරගෙන තමාට ඉඩ පහසු සලසා
යොදා ගන්ට නොහැකි වෙයි. ඉක්බිති රූපාරූපා කර්මය
කෙරෙහි කාමාවචර කර්මය මහ වේගවත් දිය පහරක්සේ සුලු
දිය ප්‍රමාණයෙහි පැතිරෙන හාත්පසින් වට කරගෙන තමාට
ඉඩ සලසාගෙන සිටියි. එහි විපාකය වලකා තෙමීම බ්‍රහ්මයා
සහ වාසයට පමුණුවයි.

ඒවං විහාරි-මෙසේ මෙෙත්‍රී ආදී විහරණ ඇති.

ඒතේ මයං හගවන්නං ගෝතමං සරණං-මෙය මොවුන්ගේ
දෙවන සරණාගමනයයි. මොව්හු මධ්‍යම පණ්ණාසකයෙහි
වාසිට්ඨසූත්‍රය අසා පළමුව සරණ ගියාහුය. මේ තේවිජ්ජ සූත්‍රය
අසා දෙවන වරටද සරණ ගොස් කිහිප දිනකින් පැවිදිවී

අග්ගඤ්ඤ සුත්‍ර දෙශනාවේදී උපසම්පදාවක් රහත් බවත් ලැබූහ.
සෙසු සියල්ල පෙර විස්තර කළ පරිදිම දත යුතු
සුමංගල විලාසිනී නම් දීඝ නිකාය අටුවාවේ
තේවිජ්ජ සුත්‍ර වර්ණනාව නිමිශේය.
මෙතෙකින් සිලස්කන්ධ වර්ගයේ
විස්තර වර්ණනාව නිමි.

14. මහාපදාන සුත්‍ර වර්ණනාව.

"ඒවම්මෙසුතං -පෙ-කරේරි කුටිකායං" යන්නෙන්
මහාපදාන සුත්‍ර වර්ණනාව අරඹනලදී. එහි මේ නොපැහැදිළි
පදයන්ගේ විස්තර වර්ණනාවයි.

කරේරිකුටිකායං-මෙය ලුණුවරණ ගසට නමකි. එනම් මඩුව
ඒ කුඩා පැලේ දොරටුව ඉදිරියේ පිහිටියේය. ඒ නිසා
"කරේරිකුටිකා" යනු කියයි. කොසඹ රුක්දොරටුවෙහි පිහිටි
බැවින් "කෝසම්බකුටි" යයි කියන්නාක් මෙනි. දෙවුරම් වෙහෙර
තුළ කරේරි කුටිය, කෝසම්බ කුටිය, ගන්ධ කුටිය සළලසරයයි
මහා ගෙවල් සතරකි. මේ එකක් එකක් ලක්ෂය බැගින් ධන
වියදමෙන් තනන ලදී. ඒවා අතුරින් සළලසරය (සුවදැති එනම්
ගස් වර්ගය) පසේනදී කොසොල් රජු විසින් කරවන ලදී. අනික්
ගෙවල් අතේපිඩු ගෘහපතීන් විසින් කරවන ලදී. කණු මත පිහිටුවා
කරවණ ලද බැවින් දෙව් විමනක් බඳු කරේරි කුටියෙහි වැඩ
වෙසෙති.

පච්ඡාභත්තං-ඒකාසනික හා බලුපච්ඡා භත්තික යන
මේවාට අතරෙහි උදයෙන්ම අනුභව කළවුන්ගේ ඇතුළත
මද්දභ්‍යයද පච්ඡාභත්ත නම්. මෙහි වනාහි ප්‍රකෘති බිහිත් පසු
භාගය පච්ඡාභත්තයයි අදහස් කරන ලදී.

පිණ්ඩපාන පටික්කන්තානං-පිණ්ඩපානයෙන් පසුව බත් කිසි
නිමවා නැගිටියවුන්ට යනුයි.

කරේරි මණ්ඩලමාලේ-ඒ කරේරි මණ්ඩපයට නුදුරු කරන
ලද හිඳගන්නා ශාලාවෙහි ඒ කරේරි මණ්ඩපය ගඳකිළියටත්
ශාලාවටත් අතර පිහිටියේය. එහෙයින් ගඳකිළියත් කරේරි

කුටියයයි කියාද ශාලාවන් කරේරි මණ්ඩලමාලයයි කියාද ප්‍රසිද්ධ විය.

පුබ්බෙනිවාස පටිසංයුත්තා-එක ජාතියක්ද ජාති දෙකක්ද යනාදී නයින් මෙසේ බෙදන ලද පෙරවිසිම් පිළිවෙළින් ස්කන්ධ සමූහය පූර්වෙනිවාසයන් සමග යොදා පවත්වන ලදී.

ධම්මි-ධර්ම සංයුත්ත-ධර්මයෙන් යුතු.

උදපාදි-බුදුන්ගේ පූර්වෙනිවාසානුස්මෘති ඥානය අනේ! පුදුම සහගතය. පෙරවිසිම් කඳ පිළිවෙළ කවරෙක් නම් සිහි කරද්ද, කවරෙක් සිහි නොකරද්ද යනු විස්තර කරන්. තීර්ථකයෝ සිහි කරති. පසේ බුදුවරයෝද බුදුවරයෝද සිහි කරති. එසේ සිහි කරන්නේ කවර නම් තීර්ථකයෝද? කර්ම වාදී යමෙක් අගතැන් පැමිණියානුද, ඔව්හු කල්ප හතළිහක් සිහි කෙරෙති. බුද්ධ ශ්‍රාවකයෝ කල්ප ලක්ෂයක් සිහි කෙරෙති. අග්‍ර ශ්‍රාවකයෝ දෙදෙන ඒකාසංබෙය්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් සිහි කරති. පසේබුදුවරයෝ දෙයාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් සිහි කරති. බුදුවරයන්ට නම් මෙපමණකැයි කාලසීමා කිරීමක් නැත. යම් පමණ කාලයක් බැලීමට කැමති වෙද්ද එපමණ කල් සිහි කෙරෙති. අගතැන් පැමිණි යම් කර්මවාදී තීර්ථක කෙණෙක්වෙද්ද ඔව්හු ස්කන්ධ පිළිවෙළට අනුව සිහිකෙරෙති. පිළිවෙළින් තොරව එසේ සිහි කිරීමට නොහැකි වෙයි. පිළිවෙළින් සිහිකරන්නානුද අසංඥ භවයට පැමිණ ස්කන්ධයන්ගේ පැවැත්ම නොදකිති. දැලෙහි පැටලුන පක්ෂියෙකු සෙයින් මොටවූවාක් සෙයින්ද අත් පා කොරවූවන් සෙයින්ද වෙති. ඔව්හු එහි සිට මෙනම් දැය මෙපමණෙක්මය, මීට වඩා යමක් නැත, යන හැඟීම ගනිති. මෙසේ තීර්ථකයන්ගේ පෙරවිසූ කඳ පිළිවෙළ සිහි කිරීම අන්ධයන්ගේ සැරයටි කෙළවර අල්වාගෙන ගමන් කිරීම බදුය. යම්සේ වනාහි අන්ධයෝ අන්ධ යෂ්ටිය කෙළවර අල්වා ගත්තෙකු ඇති කල්හිම යද්ද, එවැන්නෙක් නැති කල එතැනම හිඳගනිද්ද, තීර්ථකයෝත් එපරිද්දෙන්ම ස්කන්ධ පිළිවෙළින් සිහි කරති. පිළිවෙළ හැර එසේ සිහි කරන්ට අපොහොසත් වෙති, ශ්‍රාවකයෝද කඳපිළිවෙළ අනුවම සිහි කරති. අසංඥ භවයට පැමිණ කඳපිළිවෙළ

නොදකිත්. මෙසේ ඇති කල ඔව්හු ලෝකයෙහි සසර හැසිරෙන සත්වයන්ගේ ස්කන්ධයන් නැති අවස්ථාවක් නම් නොමැත්තේය. අසංඥතලයෙහි කල්ප පන්සියයක් පවතිත්යයි එපමණ කලක් ඉක්මවා බුදුවරයන් විසින් දෙන ලද ක්‍රමයෙහි පිහිටාගෙන අන්‍ය වශයෙන් සිහි කරති. යම්සේ වනාහි ආයුෂ්මත් සෝභිත තෙමේය, දැගසව්වෝය, පසේබුදුවරයෝය. යන මේ උතුමෝ චුති-ප්‍රතිසන්ධි (මැරීම්-ඉපදීම්) බලමින්ම සිහි කරති. බුදුවරයන්ගේ චුති-පටිසන්ධි කටයුත්තක් නැත. යම් යම් කරුණක්-ස්ථානයක් බලනු කැමැත්තාහුද ඒ ඒ දේම බලති. තීර්ථකයෝද පෙරවිසූ කඳපිළිවෙළ බලන්නාහු තමා විසින් දක්නා ලද අසනලද කරණලද දේවල්ම සිහිකරති. ශ්‍රාවකයන් හා පසේ බුදුවරයෝත් එසේමය. බුදුවරයෝ නම් තමා විසින් හෝ අනුන් විසින් දක්නා ලද අසන ලද කරණ ලද සියල්ලම සිහි කරති තීර්ථකයන්ගේ පෙර විසූ කඳ පිළිවෙළ දන්නා නුවණ කණමැදිරියා නමින් හඳුන්වන කුඩාසතාගේ ආලෝකයට සමානය. බුද්ධ ශ්‍රාවකයන්ගේ එම නුවණ පහත් ඵලියකට සමානය. අගසව්වන්ගේ එම නුවණ ඕසධි නම් තරුවක ආලෝකයට සමානය පසේබුදුවරයන්ගේ එම නුවණ වන්දා ලෝකයට සමානය. බුදුවරයන්ගේ එමනුවණ සරත්කාලයේ පායන පැහැයෙන් උතුම් සුයඕයාගේ ආලෝකයට සමානය. උන්වහන්සේට මෙතෙක් ජාති සියයක, ජාති දහසෙක, ජාතිලක්ෂයෙක, යන වශයෙන් හෝ මෙතෙක් කල්ප සියයෙක කල්ප දහසෙක කල්ප ලක්ෂයෙක කියා හෝ ප්‍රමාණ කිරීමක් නැත. යමක් ගැන බලන උන්වහන්සේට පැකිලීමක් හෝ ගැටීමක් නැත. මෙනෙහි කිරීම සමග බැඳුනේම කැමතිවන අදහස් කළ දෙය බැලීමේ සිත ඉපදීම හා බැඳුනේද වෙයි. දුබල කොලගොටුවක වේගයෙන් දමා ගැසූ රත්කළ යකඩ හුලක් මෙන්ද මහමෙරෙහි දමා ගැසූ ශක්‍රයාගේ වජ්රායුධය මෙන්ද නොගැටෙමින්ම යයි. "අනේ! බුදුන්ගේ පූර්වේ නිවාසානුස්මෘතිඥානය (පෙර විසූ කඳපිළිවෙළ දන්නා නුවණ) පුදුම සහගතය, යනුවෙන් මෙසේ බුදුන් අරහයාම උපන්නාය. පහළ වූවාය, යන අදහසයි. ඒ සියල්ලම කෙටියෙන් දැක්වීමට

"මෙයත් පූර්වේනිවාසයයි, මෙයත් පූර්වේනිවසයයි" යන මෙපමණක්ම පෙළෙහි දක්වන ලදී. මෙහි "ඉති" යනු "ඒවං මෙසේ" යන තේරුම දීම සඳහා යෙදුනේය.

අස්සෝසි ඛෝ -පෙ-අථ භගවා අනුප්පන්නෝ-මෙතැනදී කියයුතු යමක් වේද එය බ්‍රහ්මජාල සූත්‍ර වර්ණනාවේදී කියන ලදී. වෙනසකට ඇත්තේ මෙය පමණයි. එහි සර්වඥාන ඥානයෙන් ඇසිය. මෙහිදී දිව කණින් ඇසිය. එහි වර්ණනා කතාව අඩාල කරන ලදී. මෙහි පූර්වේනිවාස කතාවයි. එහෙයින් බුදුහු මේ "භික්ෂුහු මගේ පූර්වේනිවාස ඥානය අරභයා ගුණ වර්ණනා කරති. මා පූර්වේනිවාසානුස්මයාහි ඥානයේ පරතෙරට පැමිණියෙකු වග නොදනිති, ඒකාන්තයෙන්ම මොවුන්ට එහි පරතෙරට පත් බව දන්වන්නෙමි" යි. අවුත් ස්වාභාවික ලෙස බුද්ධාසනයෙහි වැඩහිඳු ධර්ම දේශනා කරණ අදහසින් තබන ලද කල්හි ඒ මොහොතේම භික්ෂූන් විසින් ගසා දමා පිරිසිදු කර දුන් බුදු අසුනෙහි වැඩ හිඳ "මහණෙනි" මෙතැන කිනම්-යනාදී ප්‍රශ්න කිරීමටත් "වහන්ස මෙහි" යනාදී පිළිතුරු දීමේ කෙළවරදී ඔවුන්ට පූර්වේනිවාස ප්‍රතිසංයුත්ත බණ දේශනාවක් කරණු කැමතිව "කැමති වන්නහුද" යනාදී දේශනාව ආරම්භ කර වදාළහ.

ඉච්ඡෙය්‍යාථනෝ-කැමති වව්ද, ඉක්බිති එයට තුටු පහටු භික්ෂුහු ඉල්වන්නාහු "භාග්‍යවතුන් වහන්ස" මොහුට යනාදිය වදාළහ. එහි "ඒ තස්ස" යන්නෙන් දැහැමි කතා කරන්නුගේ යනුයි, අනතුරුව බුදුහු ඔවුන්ගේ ඉල්ලීම පිළිගෙන වදාරණු කැමැත්තේ 'මහණෙනි, එසේ නම් අසව්' යනුවෙන් ඔවුන්ගේ කන් එයට මනාසේ යෙදෙන පරිද්දෙන් අවනත කරවා අනිකුත්ට සාධාරණ නැති සිදිනලද පාර සිහිගන්වන එයම පැහැදිළි කරණ දේශනාවක් "මහණෙනි, මෙයින්" යනාදිය වදාළහ.

යං විපස්සි-යම් කල්පයකදී දැක්කේද, මේ 'යං' යන ශබ්දය තේරුම් කීපයක් දෙයි "යං මේ-භන්නේ දේවානං තාවතිංසානං සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිග්ගහිතං ආරෝවේ මේ තං භන්නේ භගවතෝ-" (භාග්‍යවතුන් වහන්ස, ඔබ වහන්සේට තව්තිසා

වැසි දෙවියන්ගේ ඉදිරියේදී යමක් මා විසින් අසන ලදද, එසේම පිළිගන්නා ලදද, ඒ කාරණය දැනුම් දෙමි) යන මේ ආදී තත්ති පව්වත්ත ප්‍රථමා විභතීන් යෙදෙනු පෙනේ. "යං තං අප්‍රච්ඡම්භ අකිතයිනෝ අඤ්ඤං යං ප්‍රච්ඡාම තදිංස බ්‍රැහ්මි" (යම් කිසිවක් ප්‍රශ්න කෙළෙමුද, වර්ණනා නොකොට වෙනත් යමක් අසමුද, එසේ නම් එය කියව) යන මේ ආදී තත්ති උපයෝග වචනයේ යෙදෙයි. "අට්ඨාන මෙතං භික්ඛවේ අනවකාසෝ යං ඒකිස්සා ලෝක ධාතුයා" (මහණෙනි, එක් ලෝක ධාතුවක මෙය කරුණු නොවෙයි. අවකාශ නොවෙයි.) මෙහි වනාහි ආධාරයෙහි යෙදිනැයි දත යුතුයි. "යම් කල්පයක" යනු ඒ නිසා කියන ලදී.

උදපාදී-දසදහසක් ලෝක ධාතුන් නද දෙවමින් පහළ විය.

හද්දකප්පේ-බුද්ධෝත්පාද පහකින් සම්පූර්ණ හෙයින්ද, මනහර හෙයින්ද "යහපත් කල්පයයිද සාර කල්පයයිද" කියයි. මෙතැනදී බුදුහු මේ අයුරින් කල්ප විභාගය වර්ණනා කරමින් මෙය වදාළහ. යම් කාලයක පටන් අපගේ බුදුන් විසින් පාරමි ධර්ම පුරණ ලදද, මේ අතර එක කල්පයකදීවත් බුදුවරු පස්දෙනෙක් බුදුවීමක් සිදුවූයේ නම් නැත. අපේ බුදුන්ගේ අභිනිහාරයට පෙර තණ්හාකර, මේධාකර, සරණාකර, දීපාකර කියා බුදුවරයෝ සතර නමක් එකම කල්පයේදීම ලෝ පහළ වූහ. උන් වහන්සේලාගෙන් මෑත භාගයේදී එක් අසංඛ්‍යයක් මුලුල්ලේ බුද්ධ ශුන්‍යව පැවතුනේය. ඒ අසංඛ්‍යය කල්පයාගේ අවසානයේදී එක් කල්පයේදී කොණ්ඩඤ්ඤ නම් එක් බුදුවරයෙක් ලෝ පහළ විය. එතැන් සිටද අසංඛ්‍ය කල්පයක් මුලුල්ලේ බුද්ධශුන්‍යව පැවතුනේය. ඒ අසංඛ්‍ය කල්පයාගේ කෙළවර මංගල, සුමන, රේවත, සෝභිත කියා බුදුවරයෝ සතර නමක් එක් කල්පයකදීම උපන්න. ඊට පසුද පෙර සේම එතැන් පටන් අසංඛ්‍ය කල්පයක් බුද්ධ ශුන්‍යව පැවතුනේය ඒ අසංඛ්‍ය කල්පයාගේ කෙළවර මීට ඒකාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයකට ඉහතදී අනෝමදස්සි, පදුම, නාරද කියා බුදුවරයෝ තිදෙනෙක් එකම කල්පයකදී බුදුවූහ. එතැන් සිටද අසංඛ්‍ය කල්පයක් බුද්ධ ශුන්‍ය පැවතුනේය. ඒ අසංඛ්‍ය කල්පයේ කෙළවර මීට කල්ප ලක්ෂයකට උඩදී පදුමත්තර නම් බුදුහු ලෝ පහළවූහ. එයින් මෑත භාගයෙහි

මීට තිස් කල්පයකට ඉහතදී සුමේධය සුජාතය කියා බුදුවරයෝ දෙදෙනෙක් එක කල්පයකදීම පහළවූහ. එයින් මැන භාගයෙහි මීට කල්ප දහඅට ලක්ෂයකට ඉහතදී අත්ථදස්සී, පියදස්සී, ධම්මදස්සී කියා බුදුවරයෝ තිදෙනෙක් එකම කල්පයකදී උපන්න. ඊට පසු අනුහතරවන කල්පයෙහි සිද්ධාර්ථ නම් බුදුහු එක කල්පයකදී උපන්න. ඊට පසු අනුහතරවන කල්පයෙහි සිද්ධාර්ථ නම් බුදුහු එක කල්පයදී උපන්න. ඊට පසු දෙයානුවන කපෙහි තිස්සය, ඵ්ඝස්සය කියා බුදුවරයෝ දෙදෙනෙක් එකම කල්පයේදී උපන්න. ඊටපසු මෙයින් ඒකානුවන කපෙහි විපස්සී නම් බුදුහු පහළවූහ. මෙයින් එක්තිස්වන කපෙහි සිබ්බිය, වෙස්සභුය කියා බුදුවරයෝ දෙදෙනෙක් එකම කල්පයකදී පහළවූහ. මේ හදු නම් කල්පයේදී කකුසඳ, කෝනාගම, කාශ්‍යප, ගෞතම නම් අපේ බුදුහු යන සතර බුදුවරයෝ පහළවූහ. මේ කල්පයේම මතු කලදී මෙෙත්‍රී නම් බුදුහු බුදු වෙති. මෙසේ මේ කල්පය බුදුවරු පස් දෙනෙකුගෙන් සැදුම්ලත් හෙයින් "සුන්දර කල්පය, සාර කල්පය" යන නම්වලින් මේ කල්පය වර්ණනා කර දක්වති.

කිමෙක්ද? මෙනම් කල්පයේදී මෙතෙක් බුදුවරයෝ පහළවූහ. මෙතෙක් මතු පහළවෙති යන මේ කාරණය බුදුවරයන්ට පමණක්ම ප්‍රකට වෙද්ද, නැතහොත් සෙස්සන්ටත් ප්‍රකටවෙද්ද, සෙස්සන්ටත් ප්‍රකට වෙයි. කවුරුන්ටද සුද්ධාවාස වැසි බ්‍රහ්මයන්ටය. කප පිහිටන කාලයේදී එක් අසංඛ්‍යයක් මුලුල්ලෙහි එක මිදුලක් මෙන් වී පැවති කල්හි ලෝකසන්නිවාසයේදී ලොව පිහිටවීම සඳහා වර්ෂාවක් වැසීමට පටන්ගනියි. පටන්ගැනීමේදී අතරෙහි පැවති හිම පතනයක් මෙන් වෙයි. ඉන් පසු සුන්සහල් පමණටද, සහල් පමණටද, මුං ඇට මෑ ඇට පමණටද, දෙබර, නෙල්ලි, කැකිරි පමණටද, කොමඩු, පුසුල්, ලබු, පමණටද දියදහර ඇතිව ක්‍රමයෙන් උසහදෙක (රියන් 140) අඩගවූ, අඩයොදුන්, යොදුන්, දෙයොදුන් -පෙ-යොදුන් සිය දහස් ගණනින් පමණ වී කෙළ ලක්ෂය ගණන් සක්වළවල් පිරි පැතිරී අකණිට්ඨක බඹලොව තෙක් පිරී සිටියි. ඉක්බිති ඒ ජලය පිළිවෙලින් පහළ බසියිද එසේ පහළ බසින

ජලයෙහි පෙර දෙව්ලෝ පිහිටා තිබුන තැන්වල ඒවා පිහිටති. ඒවායේ පිහිටන ක්‍රමය විශුද්ධිමාර්ගයේ පූර්වේනිවාස කතාවේදී කියන ලදී. මිනිස් ලොව පිහිටන තැනට පැමිණි කල්හි පැන් පෙරන පෙරහන්කඩය වැසූ කල්හි මෙන් ඒ ජලය පිහිටා සිටියි. දිය පිට පියුම් පතක් මෙන් පොළොව පිහිටයි. මහාබෝධි පර්යාංකය (බුදුවීමේදී හිඳගන්නා ආසනය) ලෝක විනාශයේදී සියල්ලට පසුව විනාශවෙයි. මිනිස්ලොව පිහිටීමේදී සියල්ලට පළමුව පිහිටයි. එහි පෙරනිමිත්තක් මෙන් වී එක පියුම් ගසක් හටගනියි. ඉදින් ඒ කල්පයේදී බුදුවරයෝ ලොව පහළ වෙත් නම් ඒ ගසේ මලක් හටගනියි. එසේ ලෝ පහළ නොවෙත් නම් මලක් නොහටගනියි.

එසේ මල හටගැනීමේදීද එක බුදුවරයෙක් උපදින්නේ නම් එක මලක් හටගනියි. ඉදින් දෙනමක් තුන් නමක් සතර නමක් පස් නමක් වශයෙන් උපදිනොත් ඒ ඒ ගණනටම මල් ද හටගනියි. ඒවාද එකම නාලයෙක කර්ණිකා බැඳී හටගනියි. සුද්ධාවාස වැසි බ්‍රහ්මයෝ පින්වතුනි, දීර්ඝවූ වැදගත් පූර්වනිමිත්තක් දුටුවෙමු, කියමින් මහබෝමැඩට එති. බුදුවරු නූපදනා කල්පයේදී මුල් කී මල් නොපිපෙයි. එවිට ඔව්හු මල් නැති ගස දැක ඒකාන්තයෙන් ලෝකය අන්ධකාරයෙන් වැසෙන්නේය. මැරෙන මැරෙන සත්වයෝ අපායෙහි පිරෙන්නාහුය. සදෙව් ලොවත් බඹ ලෝ නවයක් හිස්වෙති යනුවෙන් නොසතුටු වෙති. පිපුන කල ඒ මල දැක බුදු නුවණ ලබන බෝසත්වරු මව්කුස පිළිසිඳ ගන්නා කාලයෙහිද බිහිවන කාලයෙහිද බුදුවන කල්හිද දම්සක් පවත්වන කල්හිද යමාමහ පෙළහර පානකල්හිද දේවෝරෝහණය කරන කල්හිද ආයුසංස්කාරය හරනා කල්හිද පිරිනිවන්පානා කල්හිද දසදහස් ගණන් සක්වළවල් කම්පා කරවමින් දක්වන නොයෙක් ප්‍රාතිහාර්ය බලන්නෙමු, යි සිතා තුටු වෙති. සතර අපා හිස් වෙති. සදෙව්ලොවත් බඹලෝ නවයක් පිරෙති, යනුවෙන් සතුටුවූවාහු ජීවි වාක්‍ය නික්මවන්නාහු තම තමන්ගේ බඹලෝවලට යෙති මේ කපෙහි පියුම් පසක් ඇතිවිය. ඒ නිමිතිවල ආනුභාවයෙන් බුදුවරයෝ සතර දෙනෙක් බුදුවූහ. පස්වැන්න

මතු උපදියි. සුද්ධාවාස වැසි බ්‍රහ්මයෝ ඒ පියුම් දැක මේ අදහස දැන ගනිත් එහෙයින් කිය:- 'සෙස්සන්ටද ප්‍රකට වෙයි යනුයි. මෙසේ බුදුහු "මහණෙනි, මෙයින්"-යනාදියෙන් කල්ප විභාග වශයෙන් පූර්වේතිවාසය දක්වා දැන් ඒ බුදුවරයන්ගේ ජාති විභාගාදිය දක්වනු සඳහා "මහණෙනි, විපස්සී" යනාදිය වදාළහ.

පරිත්තං ලහුකං-මේ වචන දෙකම 'ස්වල්පය' යන්නටම නම් දෙකකි. යමක් ස්වල්පද එය පරිත්තද ලහුකද වෙයි.

අප්පං වා නියෝග් වා-වර්ෂ සියයකින් මෙපිට කාලය අල්පය. සමහර කෙණෙක් වර්ෂ සියයකට නොපැමිණ වර්ෂ විස්සක් හෝ තිහක් හෝ හතළිහක් හෝ පණහක් හෝ හැටක් හෝ ජීවත් වෙයි. මෙපරිද්දෙන් දීර්ඝායුෂ ඇත්තෙක් ඉතා දුර්ලභය අසවලා නම් හුගකල් ජීවත් වෙයි යනු ඒ ඒ තැනගොස් හොයා දැනගත යුතුය. එසේ සෙවීමේදී විශාඛා උපාසිකාව එකසිය විසිවසක් ජීවත්වූ බව පෙනෙයි. මෙපරිද්දෙන්ම පොක්බරසාදී බමුණා, බ්‍රහ්මායු බමුණා, සේල බමුණා, පාවාරිය බමුණා, අනද තෙරුන්, මහාකාශ්‍යප තෙරුන්, යන මොව්හුද පෙනෙති, අනුරුද්ධ තෙරුන් වහන්සේ වර්ෂ එකසිය පණහක් ජීවත් විය. බක්කුල තෙරුන් වර්ෂ එකසිය හැටක් ජීවත් විය. මේ දැක්වූ සියල්ලෝ දීර්ඝායු ඇත්තෝය. නමුත් මේ එක්අයෙක්වත් වර්ෂ දෙසියක් ජීවත්වූයේ නැත. විපස්සී ආදී සියලුම බෝසත්වරයෝ මෙමුපුර්වභාගයෙන් සොමිනස් සහගත ඤාණසම්පයුත්ත අසංඛාරික සිතින් මව් කුස පිළිසිඳ ගත්හ. ඒ සිතින් ගන්නාලද ප්‍රතිසන්ධියෙන් ආයුෂ ප්‍රමාණය අසංඛායකැයි දතයුතු. මෙසේ සියලු බුදුවරයෝ අසංඛෙය්‍ය ආයු ප්‍රමාණ ඇත්තෝය. එසේ නම් ඔව්හු කුමක් නිසා වර්ෂ අසංඛායක් නොසිටියාහුද? සෘතු භෝජන වශයෙන්ද ආයුෂ පිරිහීම හා වැඩීම සිදුවෙයි.

මෙහිදී යම් කලෙක රජවරු අධාර්මික වෙද්ද එකල උපරජ, සෙනෙවි, සිටු, නගරවැසි, රට වැසි, යන සියල්ලෝම අධාර්මික වෙති. මෙසේ මොවුන්ගේ ආරක්ෂක දෙවියෝද, ඒ දෙවියන්ගේ මිත්‍ර බිම වසන දෙවියෝද, ඒ දෙවියන්ගේ මිත්‍ර අහසෙහි වසන දෙවියෝ, ඔවුන්ගේ මිත්‍ර උෂ්ණවලාහක දෙවියෝ, ඔවුන්ගේ මිත්‍ර අභ්‍රවලාහක දෙවියෝ, ඔවුන්ගේ මිත්‍ර ශීතවලාහක දෙවියෝ,

ඔවුන්ගේ මිත්‍ර වාතුර්මභාරාජික දෙවියෝ, ඔවුන්ගේ මිත්‍ර තව්තිසා වැසි දෙවියෝ, ඔවුන්ගේ මිත්‍ර යාම වැසි දෙවියෝ මෙසේ ක්‍රමයෙන් භවාග්‍රය තෙක් ආර්යය ශ්‍රාවකයන් හැර සෙසු දිව්‍ය බ්‍රහ්මයෝ නොදැහැමි වෙති. ඔවුන්ගේ අධාර්මිකකම් නිසා සඳ හිරු දෙදෙනා විසමව හැසිරෙති. සුළඟ නිසි මග නොහමයි. නොනිසි මග හැමිමෙන් අහසෙහි පිහිටි විමාන කැළඹෙයි. එසේ විමාන කැළඹුන කල දෙවියන්ට ක්‍රීඩා කිරීමට සිත් නොදෙයි. දෙවියන්ගේ සිත් සෙල්ලම් සඳහා නොනැමි කල්හි සිත-උෂ්ණ හේදය හෙවත් සෘතු ගුණය සුදුසු වෙලාවෙහි නොපැමිණෙයි. එසේ නොපැමිණෙන කල වර්ෂාව නිසිසේ නොවසයි. සමහරදාක නොවසයි. සමහර පෙදෙසකට වසයි සමහර පෙදෙසකට නොවසයි. එසේ වැසීමත් වජ්‍රරත කල පැල හටගන්නා කල, නල කඳන් හටගන්නා කල, මල් හටගන්නා කල, කිරි හටගන්නා කල යන මේ අවස්ථාවලදී ඒ ඒ අවස්ථාවට ඕනෑ අන්දමින් නොවසයි. එසේ වැසීමෙන් විනාශයටම යේ. එයින් පැසෙන ශෂ්‍ය විෂමව පැසෙයි. එහි නියම සුවඳ රස පැහැ නැතිව යෙයි. එක සැළියෙහි දමා පිසූ සහලෙන්ද පැසෙන බතෙහි එක පැත්තක නොනැමිබුන සහල් ඇත. එහිම එකපැත්තක ඉතා වැඩි ජලය රැඳී ඇත. (බෙරිවි) එක් පැත්තක සමව පැසුනේය. එබඳු බත වැළඳීමෙන් බඩෙහිද තුන් අයුරකින් පැසෙයි. ඒ නිසා සත්වයෝ නොයෙක් ශරීරාබාධ ඇත්තෝ වෙති. මදවූ ආයු ඇත්තෝ වෙති. මෙපරිද්දෙන් සෘතු හා භෝජනයන්ගේ වශයෙන් ආයුෂ පිරිහෙන ක්‍රමය දත යුතුය.

ඉදින් රජවරු යම්කලෙක දැහැමියෝ වෙද්ද එකල උප රජවරුද දැහැමියෝ වෙති මෙහිදී අර මූලින් කී පරිදි බඹ ලොව දක්වා සියල්ලෝ ක්‍රමයෙන් දැහැමියෝ වෙති. ඔවුන්ගේ ඒ දැහැමි බව නිසා සඳ හිරු දෙදෙනාද නියම මාර්ගවල යෙති. සුළඟද නිසිමග හමයි. එසේ නිසි මග හැමිම නිසා ආකාසයෙහිවූ විමාන නොකැළඹෙයි. එසේ නොකැළඹීම නිසා දෙවියන්ගේ සිත ක්‍රීඩාව සඳහා නැමෙයි. මෙයින් සුදුසු කල සෘතු සම්පත්තිය ලැබෙයි. වැස්ස නිසි ලෙස වසයි. වැජුරු කල පටන් ශෂ්‍යවලට පිහිටි ලැබීමෙන් සුදුසු කල ජලය දෙයි. සුදුසු කල නතර කරයි.

මේ හේතුවෙන් ගෞරව සම්මාන ලෙස පැසෙන්නේය, සුවද විහිදෙන්නේය, රත්වත් වන්නේය, ඉතා රසවත් වන්නේය, ඕපස් සහිත වන්නේය. ඒ සහලින් පිසූ බත වැළඳීමෙන්ද ඒ අතර මනාව පැසීම් බවට යයි. ඒ කරුණකොට සත්වයෝ නිරෝග වුවාහු දීර්ඝායුෂ ඇත්තාහු වෙති. මෙසේ සෘතු භෝජනයන්ගේ වශයෙන් ආයුෂ වැඩෙයි.

එහි විපස්සී බුදුහු අවුරුදු අසූලක්ෂයකට ආයුෂ ඇති කල ලෝ පහළවූහ. සිඛි නම් බුදුහු අවුරුදු හත්තැලක්ෂයකට ආයුෂ ඇති කල පහළවූහ. මේ පිළිවෙළ ක්‍රමයෙන් අඩුවී ගියාක් වැන්න. එසේ පිරිහීමක් වූයේ නොවේ. දියුණුවෙමින් ඉතා උසස් තත්වයට ගොස් පිරිහුනේය'යි දත යුතු.

මේ කල්පයේදී පළමුකොටම කකුසඳ නම් බුදුහු ලොව ආයු වර්ෂ හතළිස් ලක්ෂයකට තිබියදී උපන්න. ආයුප්‍රමාණය කොටස් පහකට බෙදා ඉන් සතර කොටසක් ජීවත්වී පස්වන කොටස උදාවන කල්හිම පිරිනිවූහ. ඒ ආයු පිරිහෙමින් ගොස් දස අවුරුදු ප්‍රමාණයට පැමිණ යලිත් එතැන් පටන් වැඩෙමින් ගොස් අසංඛ්‍ය දක්වා වැඩිගොස් එතැන් සිට යලිත් පිරිහෙමින් ගොස් අවුරුදු තිස් ලක්ෂයේ පමණට පැමිණ සිටියි. එකල කෝනාගමන නම් බුදුහු උපන්න. උන්වහන්සේද එසේම පිරිනිවී කල ඒ ආයු වක්‍රය දසවර්ෂය තෙක් පහත බැස යලිත් වැඩී අසංඛ්‍යය දක්වා නැගී ගොස් එද පරිහි විසිලක්ෂ අවස්ථාවේ සිටියි. එකල කස්සප බුදුහු උපන්නේය. උන්වහන්සේත් එසේම පිරිනිවී ගිය පසු ඒ ආයුෂය දසවර්ෂය දක්වා අඩුවී නැවත අසංඛ්‍ය දක්වා නැගී එ ද පිරිහී ගොස් අවුරුදු සියයේ සීමාවට පැමිණියේය. එකල අපේ බුදු රජතුමෝ පහළවූහ මෙසේ පිළිවෙළින් පිරිහෙමින්ද වැඩෙමින්ද අඩුවීම පිරිහීම සිදුවූ බව දතයුතු. එහිදී මනුෂ්‍යයන්ට ඒ ඒ ආයුප්‍රමාණ ඇති කල්හි බුදුවරයෝ උපදිද්ද, ඒ උපදින බුදුවරයන්ටත් එකල පවතින ආයු ප්‍රමාණයන්ම වන්නේය.

ආයුපරිච්ඡේද විස්තරය නිමි.

පාටලියාමුලේ-මෙනැන් සිට බෝධි පරිච්ඡේදයයි. පළොල්ගස යට, ඒ පළොල් ගසේ කඳ එදවස වනවිට පණස් රියන්ව නැගී පැතිර වැඩුනේය. අතු පණස් රියන් දික්ව වැඩුනේය. උසින් රියන් සියයක් විය. එදවස එ පළොල් ගස කර්ණිකාවලින් බැඳුණාක් මෙන් මල්වලින් මුල පටන්ම සමානව එකට ගැවසීගත්තේය. දිව සුවඳ හමයි. හුදෙක් එය පමණක් එදාම පිපුනක් නොවේ දසදහසක් සක්වළෙහිම හැම පළොල් ගස්ම පිපුනාහුය. හුදෙක් පළොල් පමණක් නොවේ. දසදහසක් සක්වළෙහි හැම ගස්වල කඳන්වල පිපෙන මල්ද, අතුවල ශාඛාපුෂ්පයෝද, වැල්වල ලතාකුසුමයෝද, අහස්හි අහස්කුසුමිද පිපුනාහුය. පොළෝගැබ බිඳගෙන මහ පියුම් මතු විය. මහමුහුදද පස්පියුමෙන්ද නිලුපුලින් හා රතුපුලින්ද ගැවසුනේය. මුලු දසදහසක් සක්වළ කොඩිවලින් මල්දම්වලින් ගැවසුනේය. ඒ ඒ තැන බැඳුන මල්දම්වලින් විහිදීගිය දාමයන්ගෙන් ගැවසුනේය. නොයෙක් පැහැති කුසුමයන්ගෙන් බබළන නඳුනුයන, චිත්‍රලතා වන, මිශ්‍රක වන, එරැසක වන බඳු විය. පෙරදිග සක්වළ මුවවිටෙහි ඔසවනලද කොඩි බස්නාහිරදිග සක්වළ මුවවිටෙහි හැපෙන්. එසේම පැදුම්දිග හා දකුණුදිග සක්වළ මුවවිටෙහි ඔසවන ලද කොඩිද දකුණුදිග සක්වළෙහි මුවවිටෙහි ගැටෙත්. මෙසේ අන්‍යෝන්‍ය ශ්‍රී සමුර්ධියෙන් යුතු සක්වළවල් වූහ.

අභිසම්බුද්ධෝ-සියලු බුදුගුණ සම්පත් අවබෝධ කර ගත් හෙවත් චතුරාර්යා සත්‍යය අවබෝධ කරගත්. "මහණෙනි, භාග්‍යවත් අරහත්වූ සිඛි නම් සම්බුදුන්වහන්සේ පුණ්ඩරික නම් ගසමුලදී සම්බුද්ධව අවබෝධ කළහ" යන මේ ආදියෙහිද, මුල් කී නයින්ම වර්ණනාව තේරුම්ගත යුතුය. මෙහි වනාහි 'පුණ්ඩරික' යන්නෙන් සුදු අඹරුකක් කියන ලදී ඒ ගසේ ප්‍රමාණයද එතරම්මය. එදවස ඒ ගසද දිව්‍යමය මලින් ගැවසුනේය. හුදෙක් මල්වලින් පමණක් නොවේ. ගෙඩිවලින්ද ගැවසුනේය. එහි පැසුන ගෙඩි වෙනම එක්වද, මධ්‍යම ප්‍රමාණයේ ගෙඩි වෙනම එක්වද, හොඳින් පැසුන ගෙඩි වෙනම සෑදුනේය. දිව්‍ය ඕජාව බහා හෙලා සේ ඒ ගෙඩි ඉතා රසවත්ය. මනහර සේ එල්බෙති.

ඒ අඹ ගස සේම මුලු දසදහසක් සක්වළෙහිවූ මල් හටගත් වෘක්ෂයෝ මලින්ද, ගෙඩි හටගත් වෘක්ෂයෝ ගෙඩිවලින්ද යුක්තවූවාහුය.

සාලෝ-සල්ගස. එහි ප්‍රමාණයද මුල් කී තරම්මය, මල් එල ශ්‍රී විභූතියද එපරිදිමය සිරිස රුක ගැනද මෙකී ක්‍රමයමයි උදුම්බර (දිඹුල්) ගසෙහි මල් නැත. එල හටගැනීම මෙහි අඹගසට කී නියායමය, නුගරුක ගැනද එසේමය ඇසටු ගස ගැනද එසේමය. මෙසේ සියලු බුදුවරයන්ටම ඇත්තේ එම බුද්ධ පර්යංකයකි. ගස් නම් වෙනස්වේ. ඒවා අතුරෙහි යම් යම් ගසක් මුලදී සතර මාර්ග ඥාන සංඛ්‍යාත බෝධිය බුදුවරයෝ අවබෝධ කර ගනිද්ද, ඒ ඒ අය විසින් අවබෝධ කරගන්නා ලද සතර මාර්ග ඥාන නමැති බෝධි මෙහි බෝධි නමින් හඳුන්වයි.

මේ බෝධි පරිච්ඡේදයයි.

බණ්ඩනිස්ස- මෙතැනින් ශ්‍රාවක යුග පරිච්ඡේදය ඇරඹෙයි. බණ්ඩද, තිස්සද, ඔවුන් අතුරෙන් බණ්ඩ තෙමේ එක් පියෙකුගේ පුතෙකි. බාල සොහොයුරුය. තිස්ස තෙමේ පුරෝහිතයාගේ පුතුය. බණ්ඩ තෙමේ ප්‍රඥා පාරමිතාවෙන් කෙළපැමිණියෙකි. තිස්ස තෙමේ සමාධි පාරමිතාවෙන් කෙළපැමිණියෙකි.

අග්ගං-විපස්සි බුදුන් හැර සෙස්සන් සමග අසමාන ගුණ ඇති බැවින් උතුම්වූ.

හද්දයුගං-අග්‍රප්‍රාප්ත හෙයින්ම මෙසේ කියති.

අභිභූසම්භවං-අභිභූද, සම්භවද, ඔවුන්ගෙන් අභිභූ තෙමේ ප්‍රඥාපාරමිතාවෙන් කෙළපැමිණියේය. සිඛි නම් බුදුන් සමග අරුණවති නුවරින් පිටත්ව බඹ ලොවට වැඩ බ්‍රහ්ම පිරිසට නොයෙක් ප්‍රාතිහාර්ය පාමින් දහම් දෙසා දහසක් ලෝක ධාතුන් අඳුරෙන් පතුරුවා මේ කීමෙක්දැයි හටගත් බලවත් සංවේග ඇති ඔවුන්ට ආලෝකය පතුරුවා සියල්ලෝම මාගේ රූපය බලත්වා, ශබ්දයද අසත්වා, යි අධිෂ්ඨාන කොට "පටන් ගනිවි" යි ගාථා දෙකකින් වදාරමින් ඒ ශබ්දය ඇස්වීය. සම්භව තෙමේ සමාධි පාරමිතාව මගින් මුදුන් පැමිණියේ විය.

සෝණුත්තරං- සෝණද, උත්තරද, ඔවුන් අතුරෙන්ද සෝණ තෙමේ ප්‍රඥා පාරමිතාවෙන් කෙළපැමිණියේය. උත්තර තෙමේ සමාධි පාරමිතාවට පැමිණියේ විය.

විධුරසඤ්ජීවං- විධුරද සඤ්ජීවද, ඔවුන් අතුරෙන් විධුර තෙමේ ප්‍රඥාපාරමිතාවෙන් කෙළපැමිණියේය. සඤ්ජීව තෙමේ සමාධිපාරමිතාවට පැමිණියේ සමච්ඡේදි බොහොසේ ඇත්තේ විය. ඒ හිදිනා තැන් දවල් හිදිනා තැන් කුටි ලෙන් මණ්ඩප ආදියෙහි සමාපත්ති බලයෙන්ම යැපෙන්නේය. එක් දිනක් වනයේදී නිරෝධයට සමච්ඡන්දේය. ඉක්බිති වනයේ වැඩ කරණ අය ඒ තෙරුන් මැරීවනැයි සලකා දැවුහු ඒ තෙර සුදුසු පරිදි සමාපත්තියෙන් නැගිට සිවිරු ගසා හැඳ ගමට පිඩු සිඟා වැඩියේය. එය සලකා ගෙනද මොහු ජීවත්විය යන තේරුම අනුව "සංජීව" යන නමින් හැඳින්වූහ.

භියෙය්‍යාසුත්තරං- භියෙය්‍යාසද, උත්තරද, ඔවුන් අතුරෙන් භියෙය්‍යාස තෙර ප්‍රඥාවෙන් ශ්‍රේෂ්ඨ විය. උත්තර තෙර සමාධියෙන් ශ්‍රේෂ්ඨ විය.

තිස්සභාරද්වාජං- තිස්සද, භාරද්වාජද, ඔවුන් අතුරෙන් තිස්ස තෙර ප්‍රඥාපාරමිතාවෙන් කෙළපැමිණියේය. භාරද්වාජ තෙර සමාධියෙන් පරතෙර පත්විය.

සාරිපුත්ත මොග්ගල්ලානං-සැරියුත්තද, මුගලන්තද, ඔවුන් අතුරෙන් සැරියුත්ත තෙර ප්‍රඥා විෂයෙහිද මුගලන්ත තෙර සමාධි විෂයෙහිද අග්‍ර විය.

මේ ශ්‍රාවක යුග පරිච්ඡේදය නිමි.

ශ්‍රාවක සන්නිපාත පරිච්ඡේදයේ වනාහි විපස්සි බුදුන්ගේ පළමුවන රැස්වීම අංග සතරකින් පරිපූර්ණ විය. එනම්:- 1 සියල්ලෝම ඒහි හික්ෂුන්ම වීම. 2 සියල්ලෝම සාද්ධියෙන් ලත් පාත්‍ර සිවිරු ඇත්තත්වීම. 3 සියල්ලෝම ආමන්ත්‍රණ රහිතව පැමිණීම. 4 එදින පසළොස්වක් පොහෝ දිනක්වීම යනුයි. ඉක්බිති බුදුහු විජිතිපත රැගෙන වැඩහුන්නාහු උපෝසථය විස්තර කළහ. දෙවන තෙවන වාරයන්හිද මෙම ක්‍රමයමයි. සෙසු බුදුවරයන්ගේ සියලු රැස්වීම්වලද මෙසේමය.

යම් හෙයකින් වනාහී අපගේ අප බුදුන්ගේ පළමු බෝධියේදීම එක් රැස්වීමක් සිදුවිය. මේ සූත්‍රයත් මෑත භාගයේදී කිය, "මහණෙනි, දැන් මා පිළිබඳව ශ්‍රාවකයන්ගේ එක්රැස් වීමක් විය" යනු ඒ නිසා නොපමාවම සිදුවියයි කිය.

අභිඨතේළසානි භික්ඛුසනානි- පුරාණ ජට්ටයන්ගෙන් දහසක් පිරිසය, අගසව්වන්ගෙන් දෙසිය පණසක් පිරිසය, යන දහතුන්සියයට 50 ක් අඩු හෙවත් දොළොස්සිය පහණක් පමණ භික්ෂු පිරිස එහි අගසව්ව දෙදෙනාගේ ප්‍රාර්ථනාවේ පටන්ම වස්තුව පවසා පැවිද්ද දැක්විය යුතුය. පැවිදිවූ ඒ දෙදෙනා අතුරෙන් මුගලන් තෙර හත්වනදා රහත් විය. දම් සෙනෙවි සැරියුත් තෙර පසළොස්වනදා ගිජුකුලු පර්වතයේ මැද සුකරකත නම් ලෙන් දොරදී භාගිනෙය්‍ය දිසනඛ නම් පිරිවැජ්ජියාගේ දහම් යාගයේදී වේදනා පරිග්ගහ සූත්‍රාන්තයේදී ඒ දේශනාවට ඥානය මෙහෙයවා "ශ්‍රාවක පාරමිතා" ඥානයට පත්විය-රහත් විය. බුදුහු තෙරුන්ගේ රහත් බව දැන අහසට පැනනැගී වේලුවනයෙහි බැස වදාළහ. සැරියුත් තෙර "බුදුහු කොහි වැඩියහුද" යි විමසන්නේ වේලුවනයෙහි හිඳිනා බව දැන තෙමේද අහසට පැන නැගී වේලුවනයටම වැඩියේය. ඉක්බිති බුදුහු ප්‍රාතිමෝක්ෂය විස්තර කළහ. එම රැස්වීම අරඹයා බුදුහු 'අභිඨතේළස' සියයක් භික්ෂූහු' යනාදිය වදාළහ.

මේ ශ්‍රාවකයන්ගේ රැස්වීම් පරිච්ඡේදයයි

ආනන්දෝ- උපස්ථායක පරිච්ඡේදය මින් ඇරඹේ. නිතර බැඳුන උපස්ථායක භාවය අරඹයා කිය. බුදුන්ට වනාහී ප්‍රථමබෝධියේදී නිත්‍ය උපස්ථායකයෝ නොවූහ. එක් දිනෙක නාගසමාල තෙර පාසිවිරු ගෙන හැසිරෙයි. තවත් දිනෙක නාගිත තෙර හැසිරෙයි තවත් දිනෙක උපවාන තෙර හැසිරෙයි. තවත් දිනෙක සුනක්ඛත්ත තෙරය, තවත් දිනෙක චූන්ද සාමණේර තෙමේය, තවත් දිනෙක සාගත තෙරය, තවත් දිනෙක මේසීය තෙරය, එක් දවසක් බුදුහු නාගසමාල තෙරුන් සමග දීර්ඝ මාර්ගයකට බැස ගෙන දිග වාරිකාවක් සඳහා වඩින්නාහු

දෙමංසන්ධියකට පැමිණියේය. තෙරුන්වහන්සේ මගින් ඉවත්ව, 'භාග්‍යවතුන්වහන්ස, මම මේ පාරෙන් යමි' පැවසීය. ඉක්බිති, ඔහුට බුදුහු "මහණ, එන්න, මේ පාරෙන් යමි" යි වදාළහ. එවිට ඒ තෙර 'එසේනම් භාග්‍යවතුන් වහන්ස, ඔබවහන්සේගේ පා සිව්වරු ගන්න, මම මේ පාරෙන් යමි' යි කියා පාසිව්වරු බිම තමන්ට සැරසුනේය. ඉක්බිති ඔහුට බුදුහු 'මහණ, මෙහි ගෙන එව' යි පවසා ඒ පාසිව්වරු රැගෙන වැඩියහ. අනික් මගින් යන ඒ හික්ෂුවගේ පාත්‍ර සිව්වරු සොරු පැහැර ගත්තාහුය. ඔහුගේ හිසද පැළූහ. 'දැන් මේ වෙලාවේදී බුදුන්ගේ හැර අන් කෙණෙකුගේ පිහිටක් නැතැයි,' සිතා ලේ ගලමින් බුදුන් වෙත පැමිණියේය.

'මහණ, මේ කිමෙක්විද?' යි ඇසූකල, ඒ සිදුවූ පුවත දැක්වීය. ඉක්බිති ඔහුට බුදුහු 'මහණ, ඒගැන නොසිතව, මුලදී මා ඔබ වැළැක්වූයේ මේ කාරණය සිදුවන බව දන් නිසාම යයි' පවසා, ඔහු අස්වැසූහ. තවත් දිනක බුදුහු මේසිය නම් තෙරුන් සමග ප්‍රාචීනවංශ නම් මිගදායෙහි ජන්තුගමට වැඩියහ. එහිදීද මේසිය තෙර පිටු සිඟා හැසිර ගං තෙර ප්‍රිය උපදවන එක් අඹ වනයක් දැක බුදුන්ට මෙසේ පැවසීය. "වහන්ස" මේ ඔබගේ පාසිව්වරු ගනු මැනව. මම මේ අඹවනයෙහි තතර වී මහණදම් පුරමි" යි පැවසී බුදුහු මෙය තුන්වර දක්වා වැළකූහ. එහෙත් එය නොපිළිගෙන ගොස් අකුශල විතර්කයෙහි ඇලී ගැලී පෙරලා පැමිණ ඒ පුවත දැන්වීය. ඔහුටද බුදුහු මේ කරුණ ගැනත් සලකවා මෙය සිදුවන බැවින් තමන් වහන්සේ එසේ වැළැක්වූ බව පැවසූහ. එයින් පිටත්ව පිළිවෙළින් සැවැත් නුවරට පැමිණියහ. එහිදී ගදකිළි නිසවත්තෙහි පනවන ලද මා හැඟි බුද්ධාසනයෙහි වැඩහිද හික්ෂුන් පිරිවරා හික්ෂුන් ඇමතුහ. මෙසේ වදාළහ:-

"මහණෙනි, 'මම දැන් මහල්ලෙක්මි,' එක්තරා හික්ෂුවක් 'මේ මගින් යමු' යි කී කල එසේ නොකොට අනික් මගකින් යයි තවත් කෙණෙක් මගේ පාසිව්වරු බිම තබන්. ඒ නිසා මට නිබද්ධ නිත්‍ය උපස්ථායකයෙකු දැන ගනිවි" යනු වදාළහ. එකෙණහි හික්ෂුන්ට ධර්ම සංවේගය පහළ විය. ඉක්බිති

ආයුෂ්මත් සැරියුත් තෙර නැගිට බුදුන් වැද මෙය කිය. "වහන්ස, මම ඔබවහන්සේම ප්‍රාර්ථනා කරමින් ඒකාසංඛ්‍ය කල්ප ලක්ෂයක් පෙරැම් පිරුවෙමි. ඒකාන්තයෙන් මා වැනි නුවණ ඇති උපස්ථායකයෙකු ඉතාම සුදුසු නොවේද, ඒ නිසා මම උපස්ථාන කරන්නෙමි" යි පැවසීය. "සාරිපුත්‍රය, කම්නැත, යම් දිශාවක ඔබ වසන්නේ නම් ඒ දිශාව හිස් නොවූයේමය. ඔබගේ අවවාද බුදුවරයන්ගේ අවවාද බදුමය. මට ඔබගෙන් උපස්ථායක කටයුත්තක් නැත." කියා බුදුහු ඔහු වැළැක්වූහ. මේ ක්‍රමයෙන්ම මුගලන් තෙරුන්ගේ පටන් අසූමහ සවිවෝම නැගී සිටියේය. බුදුහු ඒ සියල්ලන්ම වැළැක්වූහ. අනඳ තෙර මෙහිදී නිශ්ශබ්දවම සිටියේය. ඉක්බිති ඔහුට හික්ෂුහු මෙසේ පැවසූහ:- "ඇවැත්නි, හික්ෂු සංඝයා උපස්ථායක තනතුර ඉල්ලයි. ඔබද එය ඉල්ලන්න එවිට අනඳ තෙරු ඉල්ලා ලබා ගත් තනතුර නම් කෙවැනිද, කිමෙක්ද? බුදුහු මා නොදකිද්ද? ඉදින් කැමතිවන්නේ නම් 'ආනන්ද තෙමේ මට උපස්ථාන කෙරේවා, යි' වදාරන්නාහ. ඉක්බිති බුදුහු "මහණෙනි, ආනන්දයා කිසිවෙකු විසින් උත්සාහ කට යුත්තෙක් නොවෙතැයිද තෙමේම දැන මට උපස්ථාන කරන්නේයයි" ද වදාළහ. ඉක්බිති හික්ෂුහු "නැගිටුව ඇවැත්නි, නැගිටුව ඇවැත්නි, ආනන්දය, බුදුන්ගෙන් උපස්ථායක තනතුර ඉල්ලවයි" කීහ. අනඳතෙර නැගිට, ප්‍රතික්ෂෙප සතරක්ද, ආයාචනා සතරක්ද යන වර අට ඉල්වීය.

ප්‍රතික්ෂෙප සතර නම්:- "ඉදින් වහන්ස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමා විසින් ලබන ලද ප්‍රණීත සිව්වරු නොදෙයිද පිණ්ඩපාතය නොදෙයිද එකගඳකිළියෙහි වසන්ට නොදෙයිද ආරාධනා පිළිගෙන නොයයිද එසේ ඇති කල්හි මම බුදුන්ට උපස්ථාන කරමි," යනු පැවසී. "කිමෙක්ද? ආනන්දය, මෙහි දොස් පෙන්නේද?" යනු ඇසූ කල "ඉදින් වහන්ස, මම මෙකී වස්තූන් ලබතොත් අනාගතයෙහිදීද 'ආනන්ද තෙමේ බුදුන් ලත් ප්‍රණීත සිව්වරු පරිභෝග කරයි. පිණ්ඩපාතය වළඳයි. එක ගඳකිළියේ වසයි. එකට ආරාධනා බාරගෙන යයි. මෙබඳු ලාබ් ලබමින් බුදුන්ට උපස්ථාන කරයි. මෙසේ උපස්ථාන කරන කවරෙකුට නම් මොන බරක්ද,' යනුවෙන් මෙසේ දෝෂාරෝපණ නගන්නෝ වෙති. එනිසා මේ ප්‍රතික්ෂෙප කිරීම් සතර ඉල්වීය."

ආයාචනා- ඉල්ලීම් සතරනම් "ඉදින් වහන්ස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මා බාරගත් ආරාධනාවන්ට වැඩිය යුතුය, පිටරටකින් පිට ජනපදයකින් බුදුන් දකින්නට එන පිරිසට ඒ පැමිණීමොහොතෙම බුදුන් දැක්වීමට අවසර ලැබිය යුතුය. මට සැකයක් හටගත් විගසම බුදුන් වෙත පැමිණෙන්නට අවසර ලැබිය යුතුය. එසේම මා නැති තැනකදී බුදුන් දෙසන ධර්මය වැඩිය විට යලිත් මටද වදාළ යුතුය, යන මේ කරුණු සතර ලදොත් බුදුන්ට උපස්ථාන කරමි, යි" පැවසීය. එවිට බුදුහු "කිමෙක්ද? ආනන්දය එහි අනුසස් පෙන්නේද?" යනු ඇසූහ. "වහන්ස, මෙහි සැදැහැති කුලපුත්‍රයෝ බුදුන් දැකීමට ඉඩ නොලබන්නාහු මට මෙසේ කියති. 'වහන්ස, හෙට බුදුන් සමග අපගේ ගෙහි හික්මා ව ගනිවි,' යනුයි ඉදින් බුදුහු යම් තැනක නොවඩිද්ද කැමති විගසම පිරිස දක්වන්නට සැක විසඳන්නට ඉඩ හෝ නොලබමිද එවිට 'කිමෙක්ද? ආනන්ද තෙර බුදුන්ට උපස්ථාන කරයි, නමුත් මෙතරම් සුළු උදව්වක් පමණක් බුදුහු ඔහුට නොකරති' යනු කියත්. බුදුන් නොමැති තැන්වලදී මා විචාරත්. ඇවැත් ආනන්දය, මේ ගාථාව. මේ සූත්‍රය, මේ ජාතකය; කොහිදී දෙසන ලදද, ඉදින් එය පිළියෙළකොට ගන්නට නොලදොත් දොස් පවරන්නෝ සිටිත්. 'ඇවැත්නි, මෙපමණ දෙයක්වත් නොදන්නෙහිද? කුමකට ඔබ හෙවනැල්ල සේ බුදුන් අත නොහැර බොහෝ කලක් හැසිරුනේද?' කියායි. එහෙයින් මා නැති තැනදී මා නොහමුවේදී දෙසුදෙය නැවත ද දෙසනසේ ඉල්ලනු කැමැත්තෙමි." මේ ඉල්ලීම් සතර ඉල්විය බුදුහුද ඔහුට ඒවා දුන්හ. මෙසේ මේ වර අට ලබාගෙන නිබද්ධ උපස්ථායකයා විය. මේ තනතුර ලබාගැනීම සඳහා කල්පලක්ෂයක් මුලුල්ලේ පුරුණලද පාරමිතාවන්ගේ එලය පැමිණියේය ඔහුගේ මේ නිබද්ධ-නිත්‍ය උපස්ථායක බව සඳහා "මහණෙනි, දැන් ආනන්ද හික්මුව මගේ උපස්ථායකයාවිය, අග්‍ර උපස්ථායකයා විය." යනු වදාළසේක.

මේ උපස්ථායක පරිච්ඡේදයයි.

පිති පරිච්ඡේදය කියනලද පරිදීමය. එය ඉතා පැහැදිලිය.

විහාරං පාවිසි- කුමක් නිසා පිවිසියේද? බුදුහු මෙපමණක් වදාරා සිතූහ:- 'මා විසින් සත් බුදුවරයන්ගේ වංසකතාව නිතර කුළුගන්වා පැවසුවා පමණක් නොවේ. අද මා විහාරයට පිවිසි කල මේ හික්ෂුහු බොහෝ සෙයින් පූර්වෙනිවානුස්මාති ඥානය අරබයා වර්ණනා කරන්නාහ. එවිට මම එහි ගොස් නිරන්තර බුද්ධ වංශය පවසා මුදුන් පමුණුවා දක්වමි' යි සිතා හික්ෂුන්ගේ කතාවාරයට ඉඩදී නැගිට විහාරයට වැඩියහ.

බුදුහු යම් ඒ පෙළ දේශනාවක් වදාළාහුද එහි 1 කල්ප පරිච්ඡේදය 2 ජාති පරිච්ඡේදය 3 ගෝත්‍ර පරිච්ඡේදය 4 ආයුෂ පරිච්ඡේදය 5 බෝධි පරිච්ඡේදය 6 ශ්‍රාවක යුග පරිච්ඡේදය 7 ශ්‍රාවක රැස්වීම් පරිච්ඡේද 8 උපස්ථායක හික්ෂු පරිච්ඡේදය 9 පිති පරිච්ඡේදය. කියා වාර නවයක් දක්වන ලදී. සම්බහුල නම් වාරය නොදක්වන ලදී. එයද ගෙනහැර දැක්විය යුතුය. සියලුම බෝසත්වරුන්ගේ කුල වංශයට ඔබ්බ එක පුතෙකු උපන්කල ගිහිගෙන් නික්මී පැවිදිවිය යුතුය මෙය ඒ වංශයට උරුමවූ ප්‍රවේණි සිරිතය. කුමක් හෙයින්ද බුදුවන බෝසතුන් මවුකුසට ඇතුල්වීමේ පටන් මුලදී කී අනේකප්‍රකාර ප්‍රතිභා ඇති වන්නේද, එහිදී ඔවුන්ගේ උපන් නගරය නොවූවක්, පියා නොවූවෙක්, භාය්‍යා නොවූ කෙනෙක්, පුත්‍රයා නොවූ කෙනෙක්, පෙනීයන්නේය. මොහුගේ උපන් නගරය නොවූවක් -පෙ-පුත්‍රයා නොවූවෙක් පෙනීයයිද, මොහු දෙවියෙක්ද ශක්‍රයෙක්ද මාරයෙක්ද බ්‍රහ්මයෙක්ද මෙකී අයගෙන් අන් කෙනෙක්ද, දේවාදින්ට නම් මෙබඳු පුදුම දේ කිරීම එතරම් අපහසු නැත, යනුවෙන් හිතන හා අදහන ජනයා එලෙසින් සිතන්නේය. එයින් අවබෝධය නොවන්නේය. අවබෝධයක් නොමැති කල බුදුවරයන් පහළවීම වැඩකට නැති දෙයක් වන්නේය. තේරුණානික නොවූ ශාසනයක් වන්නේය. එහෙයින් කුලවංශානුරූපවූ එක් පුතෙක් උපන් කල්හි ගිහිගෙන් නික්ම පැවිදිවීම සියලුම බෝසත්වරයන්ගේ වංශයට අයත් ප්‍රවේණි සිරිතක් වන්නේය. එහෙයින් පුත්‍රාදීන්ගේ වශයෙන් සම්බහුල වාරයක්ද ගෙනහැර දැක්විය යුතුය.

"සමවත්තක්ඛන්ධය, අතුලය, සුප්ප බුද්ධය, උත්තරය, සත්ථවාහය, විජ්‍යාසේනය, සත්වැනි තැන ගන්නා රාහුලය" යනුයි. මේ දැක්වූයේ පිළිවෙළින් සත් බුදුවරයන්ගේ අන්තිම ජාතියේදී ලත් පුත්වරු සත්දෙනාය. එහිදී රාහුල පුතු උපන් විට ලිපියක් ගෙනවුත් මහා පුරුෂයන් අත තැබූහ. ඉක්බිති එකෙණෙහිම ඔහුගේ මුලු ශරීරය කැලඹී පුතු ස්තේහය පැතිර සිටියේය. ඔහු මෙසේ සිතීය. එක් පුතෙකු උපන්විට මෙතරම් පුතු ස්තේහයක් ඇතිවූයේ නම් පුතුන් දහසකටත් වැඩියෙන් මට ලැබුනොත් එකල කෙතරම් විශාල ස්තේහයක් ඇතිවේද, මෙසේ මොවුන් එක එකා උපන් කල මේ ස්තේහ බැඳුම වැඩෙමින් ගොස් මහා විනාශයක් වන්නේය. රාහුලයා ඉපදීම බන්ධනයක් ඇතිවීමක් වැන්න, යනු එකෙණෙහි කීය. එදවසම රජය හැරපියා නික්මුණේය. අනික් හැම බුදුවරයෙකු පිළිබඳවමද පුතුන් ඉපදීමේ කතාව මෙපරිදිමය.

මේ පුත්‍රපරිච්ඡේදයයි.

"සුධනා, සබ්බකාමා, සුචිත්තා, රෝවනී, රුවන්ගන්ති, සුනන්දා, බිම්බා යන මේ සත්දෙනාගෙන් බිම්බාව සත් වැන්නිය" මෙකී සත් දෙන මුල් කී පුත් කුමරුවන්ගේ මව්වරුය, බිම්බාදේවිය රාහුල කුමරු උපන් කල්හි "රාහුලමාතා" යනුවෙන් ප්‍රසිද්ධ වූවාය.

මේ භාය්‍යා පරිච්ඡේදයයි.

විපස්සී කකුසඳ යන මේ බෝසත්වරු දෙදෙන ශ්‍රේෂ්ඨ චර්ගයේ අසුන් සය දෙනෙක් යෙදූ රියකට නැඟී මහ බිතික්මන් පිණිස නික්මුණාහුය. සිඛි කෝනාගමණ යන බෝසත්වරු දෙදෙන උතුම් ඇතුන් දෙදෙනෙකු පිට නැග මහබිතික්මන් කළහ. වෙස්සභු බෝසත් තෙමේ රුවන්මය දෝලාවකින් මහබිතික්මන් කෙළේය. කස්සප බෝසත් තෙමේ ප්‍රාසාදයේ මතු මහල්තලයෙහි සිටියේ ආනාපානාසති භාවනා මගින් සතරවන ධ්‍යානය ලබා ඒ ධ්‍යානයෙන් නැගිට "ප්‍රාසාදය නික්ම ගොස් බෝ මැඩ පිහිටාවා" යි ඉටිය. ප්‍රාසාදය අහසින් අවුත්

බෝමැඩ බැස්සේය. මහා පුරුෂ තෙමේද එයින් නික්ම බිම සිටගෙන 'ප්‍රාසාදය ඒ මුලදී තිබුන තැනම පිහිටවා' යි අධිෂ්ඨාන කෙළේය. එය එසේම සිදුවිය මහාපුරුෂ තෙමේද සත් දිනක් මුළුල්ලේ ප්‍රධන්වීර්යය වැඩීමෙහි යෙදී බෝධිපයඨිකයෙහි හිඳ සර්වඥතාඥානය අවබෝධ කළේය. අපගේ බෝසත්තුමා කන්ටක නම් උතුම් අසු පිට නැගී මහබිනික්මන් සඳහා නික්මුණේය මේ යාන පරිච්ඡේදයයි.

විපස්සී නම් බුදුන්හට යොදුනක් පමණ ප්‍රදේශයක විහාරය පිහිටියේය. සිබ් බුදුන්හට තුන්ගව් පමණ පෙදෙසෙහි විහාරය පිහිටියේය. වෙස්සභූ බුදුන්හට අභියොදුන් පෙදෙසකද කකුසඳු බුදුන්හට ගව් පමණ පෙදෙසකද කෝණාගමන බුදුන්හට අභගව් පමණ තන්හිද කස්සප බුදුන්හට උගහ විස්සක් පමණ (උසහයක් රියන් 140 කි) පෙදෙසකද අපගේ ඒ බුදුන්ට ස්වභාවික මිම්මෙන් නම් සොළොස් කිරියක් පමණතැන්හිද රජුන්ගේ මිත්‍රමිත්‍රමයෙන් නම් කිරිය අටක් පමණ පෙදෙසකද විහාර පිහිටියේය.

මේ විහාර පරිච්ඡේදයයි.

විපස්සී බුදුන් උදෙසා කරවූ විහාරභූමිය එක්රියන් දිග එක් වියන් පළලැති අටඟුල් උස රන් ගඩොල් කරවා කුඩා පැත්තෙන් වස්වා එතරම් මිලදී ගත්හ. සිබ් බුදුන්ගේ විහාර භූමිය රන්උලුමය කුඩා භාජන (කබල්) වලින් වසා මිලදී ගත්හ. වෙස්සභූ බුදුන්ගේ විහාරබිම රුවණින් ඇතුන්ගේ පා තනවා ඒවායේ කුඩා පැත්තෙන් වස්වා මිලදී ගත්හ. කකුසඳු බුදුන්ගේ විහාර බිමද මුලදී කී පරිදිම රන් ගඩොලින් වස්වා මිලදී ගත්හ. කෝණාගමණ බුදුන්ගේ විහාරබිම කියන ලද පරිදිම රන්හි කල කැසුබුවන්ගෙන් වස්වා මිලදී ගත්හ. කස්සප බුදුන්ගේ විහාරබිම රන් ගඩොලින්ම වස්වා මිලදී ගත්හ. අපගේ භාග්‍යවතුන්ගේ විහාර බිම ස්වකීයවූ හෙවත් ලක්ෂණ සහිත (මුද්‍රා) සහිත රන් කහවණුවල කුඩා පැත්තෙන් තබා වසා මිලදී ගත්හ.

මේ විහාර බිම් තැනීමේදී යෙදූ ධනප්‍රමාණ කථාවයි.

එහි විපස්සි බුදුන්හට එසේ මුලදී කී පරිදි බිමක් මිලදී ගෙන විහාරයක් කරවාදුන් උපාසකයා 'සුතබ්බසුමිත්ත' නම් විය. සිබ්බුදුන්ට එසේ කරදුන් උපාසකයා සිරිවඩ්ඪක නම්. වෙස්සභූ බුදුන්ට සොත්ථිය නම් උපාසකයාය කකුසද බුදුන්ට අච්චුත නම් උපාසකයාය. කෝනාගමණ බුදුන්ට උග්ගනම් උපාසකයාය. කස්සප බුදුන්ට සුමන නම් උපාසකයාය. අප බුදුන්ට 'සුදත්ත නම් උපාසකයාය. මේ සියල්ලෝම ගෘහපති මහාසාළ කුලයෙහි උපන්නෝය. එසේම මහ ධන සිටුවරයෝය.

මේ උපස්ථායක පරිච්ඡේදයයි

තවද අත්තොහරිතා තැන් සතරකි. බුදුවරයන්ගේ බෝධිපර්යායංකය අත්තොහරිත ස්ථානයකි. එය පිහිටන හැම කාලයකදීම එකම ස්ථානයකම පිහිටයි. දම්සක් පැවතුම් සූත්‍රය පවත්වන ඉසිපතනයෙහි මිගදායද අත්තොහරිත ස්ථානයකි. දේවෝරෝහණ කාලයේදී සංකස්ස නම් නුවර දොරටුවෙහි පළමු පාතබන තැන අත්තොහරිත ස්ථානයකි. ජේතවනයෙහි ගෙකිළියේ බුදුන් සැතපෙන ඇදේ පා සතර පිහිටන ස්ථානයද අත්තොහරිතා තැනකි. විහාරය නම් කුඩා හෝ විශාල හෝ විය හැක. ඒ විහාරය ද අත්තොහරිත ස්ථානයකි. නුවර නම් අත්තරියි. යම් කලෙක නුවර පැදුම් දිගින් පිහිටියේ නම් එකල විහාරය බස්නාහිර දිගින් වෙයි. යම් කලෙක නුවර දකුණු දිගින් නම් එකල විහාරය උතුරු දිගින් යම් කලෙක නුවර බස්නාහිරින් නම් එකල විහාරය පැදුම් දිගින් යම් කලෙක නුවර උතුරු දිගින් නම් එකල විහාරය දකුණු දිගින්. මෙකල නගරය උතුරු දිගින්. ඒ නිසා විහාරය දකුණු දිගින් පිහිටියේය. 1 ආයුෂ පිළිබඳ වෙනස, 2 ප්‍රමාණ පිළිබඳ වෙනස, 3 කුලය පිළිබඳ වෙනස, 4 ප්‍රධාන පිළිබඳ වෙනස, 5 රස්මිය පිළිබඳ වෙනස යනුවෙන් වෙනස් පහක් සියලු බුදුවරයන්ටම ඇත ඉන් ආයු පිළිබඳ වෙනස නම් සමහර බුදුවරයෝ දීර්ඝායුෂ ඇත්තෝය. සමහර බුදුවරයෝ අල්ප ආයුෂ ඇත්තෝය. ඒ එසේමයි දීපංකර බුදුන්ගේ ආයු ප්‍රමාණය අවුරුදු ලක්ෂයක් විය -පෙ-අපගේ බුදුන්ගේ ආයු ප්‍රමාණය අවුරුදු සියයක් විය. ප්‍රමාණ පිළිබඳ වෙනස නම්

සමහර බුදුවරයෝ උස්වෙති. සමහරු මිටිවෙති. ඒ එසේ මැයි දිපංකර බුදුහු අසුරියනක් උසය. යුමන බුදුහු අනුරියනක් උසය. අපේ බුදුහු දහඅට රියනක් උසය. කුල පිළිබඳ වෙනස නම් ඇතැම් බුදුවරයෙක් ක්ෂත්‍රිය කුලයේ උපදිති, ඇතැම් කෙතෙක් බ්‍රාහ්මණ කුලයෙහිද උපදිති. පටාන පිළිබඳ වෙනස නම්, සමහර බුදුවරයෙකුට ප්‍රධන්-වීර්යය වැඩිමට සුලු කාලයක් ගතවෙයි කස්සප බුදුන්ට මෙනි. ඇතැම් බුදුවරයෙකුට දීර්ඝකාලයක් ගතවෙයි. අපගේ බුදුන්ට මෙනි. රස්මිය පිළිබඳ වෙනස නම්, මංගල බුදුන්ගේ ශරීර රස්මිය දසදහසක් ලෝකධාතුවේම පැතිර ගියේය. අප බුදුන්ගේ ශරීර රස්මිය බලයක් පමණ තන්හි පැතිරුනේය. එය රස්මි පිළිබඳ වෙනස අදහස හා බැඳුනකි. යම් බුදුවරයෙක් යම් තරම් ප්‍රදේශයක රස්මිය පතුරුවන්ට කැමති නම්, එතරම් පෙදෙසක පැතිරවිය හැක. තමන්ගේ රස්මිය නිතරම දසදහසක් ලෝකධාතුවේ පැතිරේවා, යනු මංගල බුදුන්ගේ අදහසයි. ඒ ඒ බුදුවරයන් අවබෝධකරගත් ගුණයන් අතුරෙහි නම් කිසිම වෙනසක් නැත.

තවද අප බුදුන්ගේ සහජාත වස්තු හා නැකැත් පරිච්ඡේදයක් දැක්විය යුතුය. සර්වඥ බෝධිසත්වයන් සමගම රාහුල මාතාව, අනඳ තෙර, ඡන්ත ඇමති, කන්ටක අසු, මහා නිදන්සැළි, මහබෝරුක, කාලුදායි, යන මේ සත්දෙන සමග උපන්නේය. මහාපුරුෂයන් මව්කුස පිළිසිඳගත් උතුරුසැළ ඇසළ උත්සව සහිත පුරපසළොවස්කදා එම නැකතින් මේ සියල්ලෝත් පහලවූහ. මහබෝධිසත්තු ඇසළමස උතුරුසැළ නැකතින්ම මහබනික්මන් කෙළේය. දම්සක් පැවතුම් සූත්‍රය දෙසූහ: යමාමහ පෙළහර පෑහ. විසා නැකතින් උපන්න. බුදුවූහ, පිරිනිවියහ. මාස නැකතින් උන්වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන්ගේ රැස්වීම සිදුවිය. ආයුසංකාරය අත්හැරීමද සිදුවිය. අස්සයුජ නැකතින් දේවෝරෝහනය සිදුවිය, යනුවෙන් මෙසේ මේ සියල්ලද ගෙනහැර දැක්විය යුතුය.

මේ යම්බහුල පරිච්ඡේදයයි

දැන් 'ඉක්බිති ඒ හික්ෂුන්ගේ' යනාදියෙහි ඒ හික්ෂුහු "ඇවැත්නි, පෙර පැවති ආත්මයේ මේ ගතියක් වේද එය චුතියේ පටන්ම පිළිසිඳීමට නැංවීමකි. ඒ මේ ප්‍රතිසන්ධියේ පටන් පස්සට නුවණ මෙහෙයවා වූතවීම ගතයුතුය. චුතියට යායුතුය. මෙය දැරීමට (වටහාගැනීමට) බැරැරුම් දෙයකි. 'අහසෙහි පියවර දක්වන්නාක්' මෙන් බුදුහු වදාරති' යනුවෙන් මෙසේ ඉතා පුදුම වූවාහු 'ඇවැත්නි, පුදුමය' යනාදිය පවසා නැවත තවත් කරුණක් දක්වමින් 'බුදුහු යම්තැනක්' යනාදිය කීහ.

යනුහි නාම- මෙය ආශ්වර්යඝාර්ථයේ නිපාතයයි. යම් කිසි තථාගතවරයෙක් යන අර්ථයි.

ජින්න පපඤ්චේ- මෙහි 'පපඤ්ච' යන්නෙන් තණ්හා මාන දිට්ඨි, යන මේ කෙලෙස් තුන දක්වයි.

ජින්න චට්ඨමේ- චට්ඨම යන්නෙන් කුසලාකුසල කර්ම දක්වයි.

පරියාදින්න චට්ඨේ- එයටම නමකි. හත්පයින් ගන්නා ලද සියලු කෙලෙස් යන තේරුමයි.

සබ්බදුක්ඛ විනිවත්තේ- සියලු විපාක මාර්ග සංඛ්‍යාත දුක්ඛත්වය.

අනුස්සරිස්සති- මෙය සිහිකෙළේය මේ පදය අනාගත කාල වශයෙන් දැක්වුවද මෙහි තේරුම අතීතකාල වශයෙන් ගතයුතුය. බුදුහු ඒ බුදුවරයන් සිහිකළහ. දැන් සිහි නොකරති.

ඒවං සීල:- මාර්ග සීලයෙන් ඵලසීලයෙන් ලෝකික හා ලෝකෝත්තර සීලයෙන් මෙබඳු ස්වභාව ඇති.

ඒවං ධම්මා- මෙහිදී සමාධිපාක්ෂික ධර්මයෝ අදහස් කරති. ඒ මාර්ග සමාධියෙන් ඵලසමාධියෙන් ලෝකික හා ලෝකෝත්තර සමාධිවලින්, යන මේ අයුරින්.

ඒවං පඤ්ඤා- මාර්ග ප්‍රඥාදී වශයෙන් මෙසේ ප්‍රඥාවෙන්.

ඒවං විහාරී- මෙහි යට සමාධිපාක්ෂික ධර්ම ගත්බැවින් විහරණයද ගත්තේම වේ. එසේ නම් යලිත් කුමක් නිසා ගත් දෙය ගත්තේද? මෙය නොගත්තේය. මෙය නොගත් දෙයක් දැක්වීම පිණිස ගත්තකි. එනම් නිරෝධ සමාපත්තිය දැක්වීම පිණිස මෙය කියන ලදී. එහෙයින් මෙසේ නිරෝධ සමාපත්ති විහරණයෙන් ඒ බුදුවරු ගතකළහ, යනු මෙහි අදහසයි.

ඒවං විමුක්තා- මෙහි විමුක්ති යන්න 1 විෂ්කම්භන විමුක්තිය, 2 තදංග විමුක්තිය, 3 සමුච්ඡේද විමුක්තිය, 4 පටිප්පස්සද්ධි විමුක්තිය, 5 නිස්සරණ විමුක්තිය කියා පස් ආකාර වේ. එහි අෂ්ටසමාපත්තිහු තෙමේම මැඩපැවැත්වූ නිවරණාදියෙන් මිදුන හෙයින් විෂ්කම්භණවිමුක්ති යනුවෙන් ව්‍යවහාර කරති. අනිච්චානුපස්සනාදි සත්වැදෑරුම් අනුපස්සනාවන් තමාම ඒ ඒ ධර්මයන්ට විරුද්ධ වශයෙන් පවතින නිත්‍යසංඥාදියෙන් මිදුන බැවින් තදංග විමුක්තියයි, ව්‍යවහාර කරති. සතර ආයතී මාර්ගයෝ තෙමේම සහමුලින් සිදිනලද කෙලෙස්වලින් මිදුන බැවින් සමුච්ඡේද විමුක්තියයි ව්‍යවහාර කරති. සතර ශ්‍රාමණ්‍ය ඵල මාර්ගයන්ගේ අනුභාවයෙන් කෙලෙසුන්ගේ සංසිද්ධි කෙළවර උපන් බැවින් පටි පස්සද්ධි විමුක්තියයි, ව්‍යවහාර කෙරෙහි නිවන හැම කෙලෙසුන්ගෙන් මිදුන බැවින් හෙවත් එයට දුරින් පිහිටි බැවින් නිස්සරණ විමුක්තියයි ව්‍යවහාර කරති. මෙසේ මේ පස් ආකාර විමුක්තීන්ගේ වශයෙන් මිදුනේය, යනු මෙහි අදහසයි.

පටිසල්ලානාවුට්ඨිතෝ- විවේක සංඛ්‍යාත එකඟබවෙන් නැගිටිට,

ඉතෝ සෝ භික්ඛවේ- කවර නම් ගැළපීමක්ද? මේ සූත්‍රය "මහණෙනි, මේ ධර්ම ධාතුව තථාගතයන්ටම මනාව අවබෝධ වන්නකි, යන්නද 'දේවතාවාද තථාගතයන්ට මේ අදහස සැලකළහ' යන්නද මේ පද දෙක සමග බැඳුනේය. එහි දේවතාව සැලකෙළේය," යන පදය සූත්‍රයාගේ කෙළවර දේවචාරිකාවෙන් හටගත් කෝලාහලයක් දක්වමින් විවාරයි. ධර්මධාතූ පදය අනුසන්ධි ගැලපීම් වශයෙන් මේ දේශනාව පටන්ගන්නා ලදී.

එහි 'ක්ෂත්‍රිය ජාතිය' යනාදී එකොළොස්පදයන් නිදාන කාණ්ඩයේදී විස්තරකළ පරිදිම දතයුතුය.

අථ බෝ භික්ඛවේ විපස්සී බෝධිසත්තෝ- මෙහි විපස්සී යනු ඔහුගේ නමයි. එයත් නොයෙක් අර්ථයන් දැකීමේ දක්ෂකම් නිසා ලබන ලද්දකි. බෝධිසත්තයා නම් නුවණ ඇති පුද්ගලයාය හෙවත් අවබෝධ කරන සත්වයාය. බෝධි සංඛ්‍යාත සතර මාර්ගයෙහි ඇලුන ගැලුන යෙදුන සත්වයාය, යන තේරුමයි.

සතෝ සම්පජානෝ- මෙහි සති නම් සිහියයි. සම්පජාන නම් නුවණයි. සිහිය මනාව පිහිටුවාගෙන නුවණින් පිරිසිදු දැනගෙන මව්කුස පිළිසිදු ගත්තේය, යන තේරුම මින් ගතයුතුය.

ඔක්කම්- මෙයින්ද මොහුගේ බැසගත් බව පාලියෙහි දක්වන ලදී. බැසගැනීම නොබැසගැනීමක් නොවේ. එය යම්භෙයකින් අටුවාවට නැඟුවේද, ඒ නිසා මෙසේ දතයුතුය. හැම බෝසත්වරයෝම සමතිස් පෙරුම් පුරා පස්වැදැරුම් මහා පරිත්‍යාගයන් කොට ඤාතත්ථවරියා, ලෝකත්ථවරියා බුද්ධිවරියා යන මොවුන්ගේ කෙළවරට පැමිණ වෙස්සන්තර සමන තුන්වන ආත්මභාවයෙහි සිටගෙන සත්වැදැරුම් මහ දන්දී හත්වරක් මිහිකත කම්පාකරවා කාලක්‍රියාකර දෙවන වර තුසිපුර උපදිත්. විපස්සි බෝසත් තෙමේද එසේ කොට තුසිපුර ඉපිද අවුරුදු පණස් හත්කෝටි හැටලක්ෂයකට වැඩි කාලයක් එහිම වාසය කෙළේය.

තවත් කාලයක වනාහි දීර්ඝ ආයුෂ ඇති දිව්‍යලෝකයක උපදින බොසත්වරු ආයු ඇතිතාක්ම එහි නොසිටිති. කුමක් හෙයින්ද? එහිදී පාරමිතා පිරීම දුෂ්කර බැවිනි. ඔව්හු අධිෂ්ඨානකොට කාලක්‍රියාකර මනුෂ්‍ය වාසයකම උපදිති. පාරමිතා පුරන ඔහුට මෙහිදී එක ආත්මභාවයකදීම සර්වඥ බවට පැමිණෙන්නට හැකිවෙයි. මෙසේ සර්වප්‍රකාරයෙන් පරිපූර්ණ බැවින් එකල විපස්සි බෝසත් තෙමේ එහි ආයුෂ ඇතිතාක්ම විසිය. දෙවියන්ට වනාහි මිනිස්ගණනින් දැන් මෙයින් දින හතකින් වුනවිම වන්නේයයි, හැගෙනු පිණිස පස් ආකාර පෙර නිමිති පහළවෙයි. මල්මාලා මැලවෙත්. වස්ත්‍ර කිළිටිවෙත්. කිසිලිවලින් දහඩිය නික්මෙත්. ශරීරය දුර්වර්ණ වෙයි. දෙවියා දිව්‍යමය ආසනයෙහි නොපිහිටයි. එහි මල්දම් යන්නෙන් පිළිසිදු ගන්නා දිනයෙහි පැළදි මල් දමිය, ඒවා අවුරුදු පණස් හත්කෝටි හැටලක්ෂයක් පමණ කල් නොමැලවී තිබී එදිනවලදී මැලවෙයි. වස්ත්‍ර ගැනද මෙම ක්‍රමයමයි. එතෙක්ම කල් දෙවියන්ට සිත-උෂ්ණ හෙදයක් ඇති නොවෙයි. මරණාසත්තවූ මේ කාලයේදී නම් ශරීරයෙන් දහඩිය බිත්ද වැගිරෙයි. මෙතෙක් කලක්ම ඔවුන්ගේ ශරීරයේ කැඩී, පැලීම්, දත්වැටීම්, රැලි නැගීම්, ආදියක්

වශයෙන් දුර්වර්ණ බවක් නොපෙනෙයි. දෙවි දූවරු සොළොස් විසෙහි සිටියවුන් මෙන්ද දිව්‍යපුත්‍රයෝ විසිවිසෙහි සිටියවුන් මෙන්ද හැඟෙත්. මැරෙන මොහොතේදී ඔවුන්ගේ ආත්මභාවය ක්ලාන්ත ගතියෙන් යුතුවෙයි. එතෙක් කලක් සිටියද දෙවිලොව ගැන ඔවුන්ගේ එපාවීමක් නැත නමුත් මැරෙන අවස්ථාවේදී නම් නිස්වාස කරත්. ඇඟ කිළිපොළත්. තමාගේ ආසනයෙහි නො ඇලෙත්. මෙම පෙරනිමිති ලොව මහ පිනැති රාජරාජ මහආමති ආදීන්ගේ මැරෙන මොහොතේදී උල්කාපාත, භූමිවලන, වන්දුග්‍රහණ ආදී නිමිති පෙනෙත්. එයද සියල්ලන් සඳහාම නැත. එපරිද්දෙන්ම මහේශ්වරයා දෙවියන් සඳහාම පෙනෙති. සියලු දෙවියන් සඳහා නැත. යම්සේ එම පෙරනිමිති මනුෂ්‍යයන් අතර තක්ෂත්‍රඥයෝ දැනගනිති. සියල්ලෝ නොදනිති. එසේම ඒවාද හැම දෙවියෝම නොදනිති. නුවණ ඇත්තෝ පමණක්ම දැනගනිති, එහි මද කුසලකර්මයෙන් උපන් සමහර දෙවිකෙනෙක් මුල් කී පෙරනිමිති පහළවූ කල දැන් මින් වුතව කොහි උපදිදැයි කවරෙක් දනිද' යි බිය වෙති.

සමහර මහපිනැත්තෝ අප විසින් දෙන ලද දත, රකින ලද සීලය, වඩනලද භාවනාව, අනුව මතු මතු දිව්‍යලෝක වල සැප අනුභව කරන්නෙමු, යි බිය නොවෙත්. විපස්සී බෝසත් තෙමේද ඒ පෙරනිමිති දැක දැන් නම් මිළඟ ආත්ම භාවයේදී බුදුවන්නෙමි යි බිය නොවීය. අනතුරුව ඔහුට ඒ පෙරනිමිති පහළවූ කල්හි දසදහසක් දිව්‍යලෝකවල දෙවියෝ රැස්ව 'පින්වතාණනි, දසපාරමිතා පුරණ ඔබවහන්සේ විසින් ශක්‍රසම්පත්තිය පතා හෝ මාර -පෙ-බ්‍රහ්ම-සක්විති සැපත පතා හෝ ඒ පාරමිතා නොපුරණ ලදී. ලොවින් එතරවීම සඳහා බුදුබව පතාගෙනම ඒ පාරමිතා පුරණ ලදී. 'පින්වතාණනි, දැන් ඔබට ඒ බුදුබව ලබාගැනීමට සුදුසු කාලයයි. ඒ නිසා ඒ සඳහා වැයම් කරන්න' යනුවෙන් ඉල්ලති. ඉක්බිති මහාසත්ව තෙමේ ඒ දෙවියන්ට පිළිතුරු නොදීම කාලය, දීපය, දේශය, කුලය, මවගේ ආයුකාලය යන මේ පස්මහ බැලුම් බැලුවේය.

එහි බුදුවීමට මේ සුදුසු කාලයද නුසුදුසු කාලයදැයි බැලීය. එහි වර්ෂ ලක්ෂයට වැඩියෙන් වැඩෙන මනුෂ්‍ය ආයු කාලය

සුදුසු නැත. කුමක් හෙයින්ද? එකල සත්වයන්ට ඉපදීම්, දිරිම්, මැරීම් පැහැදිළිව නොවැටහෙයි. බුදුවරයන්ගේ ධර්මදේශනාවද ත්‍රිලක්ෂණයෙන් තොරවූවක් නොවේ. ඔවුන්ට අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම ගැන කියනවිට මේ කීමෙක්දැයි සිතා එය ඇසීමටත් ඇදහීමටත් මැලිවෙති. ඒ නිසා සුදුසු කාලය නොවේ. එබඳු කාලයක බුදුසසුනක් වෙතොත් එය තෛර්යායානික ශාසනයක් නොවේ. එහෙයින් එය අකාලයයි. වර්ෂ සියයටත් අඩු ආයු ඇති කාලයද සුදුසු කාලය නොවේ. කුමක් හෙයින්ද? එකල සත්වයෝ උත්සන්න කෙලෙස් ඇත්තෝ වෙති එබඳු කෙලෙස්වලින් උත්සන්න වූවන්ට දෙන අවවාදයෙන්ද නියම ප්‍රයෝජන නැත. දියෙහි ඇඳි ඉරක් සේ වහා ඉවත් වෙයි. ඒ නිසා එයද නොකල්ය. අවුරුදු ලක්ෂයටත් සියයටත් අතර කාලය බුදුවීමට සුදුසු ආයු කාලයයි. එකලද මිනිසුන්ගේ ආයුෂ ප්‍රමාණය වර්ෂ අසූදහසකට සීමාවී පැවතුනේය. අනතුරුව මහාසත්ව තෙමේ ඉපදියුතු කාලය බැලුවේය.

එයට අනතුරුව දීපය බලන්නේ පිරිවර දිවයින් සහිත සතර මහා දීපයන් බලා දිවයින් තුනක බුදුවරයෝ නූපදිත්. දඹදිවම උපදිනැයි දීපය දුටුවේය. එයින් දීපයක් නම් ඉතා විශාල පෙදෙසකි. යොදුන් දසදහසක් ප්‍රමාණය, එයින් කිනම් පෙදෙසක බුදුවරයෝ උපදිද්දැයි දේශය බලන්නේ මධ්‍යම දේශය දුටුවේය, පෙරදිගින් ක්ෂංගල නම් නියම්ගම පිහිටා ඇත යනාදී නයින් මධ්‍යම දේශය පිහිටා ඇති ආකාරය විනයෙහිදී කියන ලද්දේමය. ඒ ප්‍රදේශය දිගින් යොදුන් තුන්සියයකි. පළලින් යොදුන් දෙසියපණහකි. වටරවුම යොදුන් නවසියයකි මේ පෙදෙසෙහි බුදු, පසේබුදු, අගසව්, අසු මහසව්, සක්විතිරජ යන උතුමෝත් අනික් මහේශාකාචු ක්ෂත්‍රිය, බ්‍රාහ්මණ, ගෘහපති මොයාල ශ්‍රේෂ්ඨයෝද උපදිත්. දැන් මෙතැන බන්ධුමතී නම් නුවර පිහිටා තිබේ. මා එහි ඉපදිය යුතුයයි තීරණය කෙළේය.

එයට අනතුරුව කුලය බලන්නේ බුදුවරයෝ නම් ලෝකයා ශ්‍රේෂ්ඨයයි පිළිගත් කුලයක උපදිත්. මෙකල ක්ෂත්‍රිය කුලය උතුම්යයි සම්මතය. "මම එහි උපදිමිසිද බන්ධුම නම් රජ මගේ පියාවන්ගේයයිද" කුලය දුටුවේය.

එයට අනතුරුව මව බලන්නේ බුදුවරයෙකුගේ මව නම් ලෝල පුරාධුර්ව ගති ඇති තැනැත්තියක් නොවෙයි. කල්ප ලක්ෂයක් තිස්සේ පාරමිතා පිරු උත්පත්තියේ පටන්ම නොකඩවා රැකි පන්සිල් ඇති තැනැත්තියක් විය යුතුය. "මේ බන්ධුමති නම් දේවියන් එබඳුමය. මෝතොමෝ මාගේ මව වන්නීය. මැයට ආයුෂ කෙතෙක්ද සිහිකර බලන විට දසමසකුන් සන්දිනකැ" යි දුටුවේය.

මෙසේ මේ පස්මහබැලුම් බලා 'පින්වතුනි, බුදුවීම සඳහා මට මේ ඉතා සුදුසු කාලයයි' දෙවින්ට සංග්‍රහ කරමින් ප්‍රතිඥා දී 'තෙපි යව්' යි ඔවුන් පිටත් කොට තුසි පුර දෙවියන් පිරිවරාගෙන නන්දන වනයට පැමිණියේය. හැම දෙව් ලොවකම නන්දන වන ඇත එහිදී ඔහුට ඒ දෙවියන් විසින්, 'මෙයින් චුතව සුගතියට යන්න, මෙයින් චුතව සුගතියට යන්න' පවසමින් පෙර කරණ ලද කුසල කර්ම සිහි කරව මින් හැසිරෙත්. ඔහු මෙසේ ඒ දෙවියන් විසින් කුසලයන් සිහි කරවමින් හැසිරෙද්දීම චුත විය.

මෙසේ චුතවූයේ නමුත් "චුතවෙමි" යි නොදනියි චුති සිත නොදනියි. පිළිසිදගෙන දැනගනියි, පිළිසිදගන්නා සිත නොදනියි මෙතැන මාගේ පිළිසිදගැනීම සිදුවියයි දනියි. සමහර තෙරකෙණෙක් මේ සඳහා සිහිකිරීමේ පිළිවෙළ ලබන්ට වටියි, දෙවන තෙවන චිත්ත වාරවලදී මෙසේ දැන ගන්නේයයි පවසති. (මෙය කේවිවාදයකි.) ත්‍රිපිටක මහාසීව තෙරුන් වහන්සේගේ මහාසන්චයන්ගේ ප්‍රතිසන්ධිය සෙස්සන්ගේ ප්‍රතිසන්ධියට වඩා වෙනස්ය, ඔවුන්ගේ සති සම්පජ්ඣාදිය කෙළපැමිණියකි, යම්භෙයකින් ඒ සිතින්ම එම සිත දැනගන්ට නොහැකිය. ඒ නිසා චුති සිත නොදනියි. චුතවූ විගසම 'චුතවෙමි' යනුද නොදනියි. ප්‍රතිසන්ධි සිතත් නොදනියි. 'මා අසවල් තැන පිළිසිද ගන්නා ලදැයි' නොදනියි. මේ විගස දසදහසක් ලෝක ධාතුන් කම්පාවෙයි යනු පැවසිය. මෙසේ මනා සිහි නුවණත් යුතුව මව්කුස පිළිසිදගන්නේ දහනවයක් ප්‍රතිසන්ධි සිත් අතුරෙන් මෙමත්‍රිය පෙරටු කොට ඇති සොමිනස් සහගත ඥාන සම්ප්‍රයුක්ත අසංස්කාරික කුසල සිතට සමාන මහා විපාක සිතින් ප්‍රතිසන්ධිය ගන්නේය, උපේක්ෂා සහගත සිතිනැයි, මහාසීව තෙර පැවසිය.

අපගේ බුදුන් මෙන්ම ඔහුද ඇසල මස පුර පැලවියේ උතුරුසැල නැකතින් පිළිසිඳ ගත්තේය. එකල නගරයේ පසළොස්වකදාට සත් දිනක් කල් තබා රහමේර පානයෙන් තොර මල් ගඳ විලවුනෙන් සැරසුන බෝසත් මව උත්සව ශ්‍රීය විඳිමින් ඒ හත්වනදා උදයෙන්ම නැගිට සුවඳ පැණින් නා සර්වාලංකාරයෙන් සැරසී උතුම් බොජුන් වළඳා උපොසඨාංග සමාදන්ව සිරි යහන් ගැබට පැමිණ සිරියහනෙනි වැදහෙව නින්දට බැසගන්හි මේ සිහිනය දුටුවාය. සතරවරම් දෙව්වරු ඒ රජබිසව ශයනය පිටින්ම ඔසවාගෙන ගොස් අනෝතත්ත විලට පමුණුවා එහිදී නහවා දිව්‍ය වස්ත්‍ර හඳවා දිව්‍ය සුවඳ ගල්වා දිව්‍ය මල් පළඳවා ඊට නුදුර පිහිටි රිදී පර්වතයේ ඇතුළත රන් විමානයට ගෙන ගොස් එහි ශයනයෙහි පැදුම් දිගට හිසලා ශයනය කෙරෙව්වාහුය. අනතුරුව බෝසත් තෙමේ උතුම් සුදු ඇතෙක්ව ඊට නුදුරින්වූ රුවන් පර්වතයේ හැසිර එයින් බැස රිදී පර්වතයට නැග රුවන් විමානයට පිවිස මව පැදකුණුකොට දකුණු පස විවෘත කරගෙන කුසතුළට ඇතුල්වූවාක් මෙන්විය. අනතුරුව පිබිදුන දේවිය රජුට ඒ දුටු සිහිනය දැන්වූවාය. රජ එදින පහන්වූ කල ශාස්ත්‍ර දත් හැට හතර දෙනෙක් පමණ ශ්‍රේෂ්ඨ බමුණන් කැඳවා ලද පස් මලින් සැරසූ මඟුල් ලකුණින් ඔප කළ බිම් පෙදෙසක ආසන පතවා එහි වැඩ හුන් බමුණන්ට ගිතෙල් මී සකුරුවලින් මිශ්‍ර කොට යෙදූ උතුම් කිරිබිත් රන් රිදීවලින් තැනූ පාත්‍ර පුරවා එබඳුම රන් රිදී බඳුන්වලින් වසා දුන්නේය. තවද අලුත් වස්ත්‍ර නිල් රන්වන් ගවයන් යන මේ ආදිය දානයෙන්ද ඒ බමුණන් සතුටු කරවිය.

ඉක්බිති සෑම කැමති වස්තුවකින්ම සන්තෝසයට පත් ඒ බමුණන්ට ඒ සිහිනය දන්වා කුමක් වන්නේදැයි විමසීය. බමුණෝ මෙසේ කීහ:- "මහ රජ තුමනි, ඒ ගැන නොසිතුව මැනවි. ඔබගේ දේවියගේ කුස තුළ ගැබක් පිහිටියේය. එයද මහා පුරුෂයෙකු පිහිටි ගැබකි. සත්‍රියක් පිළිසිඳගත් ගැබක් නොවේ ඔබට පුතෙකු වන්නේය. ඔහු ගිහිගෙයි වසන්නේ නම් සක්විති රජ වන්නේය, ගිහිගෙයින් නික්ම පැවිදි වන්නේ නම් දුරු කළ මෝහාදී කෙලෙස් ඇති බුදුවරයෙක් වන්නේය. මේ මෙහි මව්කුස පිළිසිඳ ගත්තේය යන දැක්වෙන විස්තරයයි.

අයමෙත්ථ ධම්මතා- මේ මෙහි මවු කුස පිළිසිඳ ගැනීමේ ධර්මතාවයි මෙය ස්වභාවයකි, මෙය ධර්මතාවයකි, යනු අදහසයි. මෙහි නියාමය යනුද කම්මනියාමය, උතුනියාමය, බීජ නියාමය, චිත්ත නියාමය, ධම්ම නියාමය කියා පස්වැදෑරුම් වේ එහි කුසලයට ඉෂ්ට විපාක දීමත් අකුසලයට අනිෂ්ට විපාක දීමත් යන මෙය කම්මනියාමයයි. එය දැක්වීම සඳහා "න අන්තලික්ඛෙ" යන ගාථාවෙන් දැක්වෙන පුවතද දැක්විය යුතුය. තවද එක් ස්ත්‍රියක් සැමියා හා කලහ කරගෙන බෙල්ලේ වැලලාගෙන මැරෙණු කැමතිව රැහැනකින් බෙල්ල ගැට ගසා ගත්තීය. එවිට අනික් කෙනෙක් එය දැක වෑයෙන් ඒ රැහැන කපා දමනු කැමතිව 'බිය නොගනුව' යි ඔහු අස්වසමින් ලඟට දිව්වේය. එවිට ඒ රැහැන සර්පයෙක් බවට පත්වී ඇය මැරීමට සූදානම්ව සිටියේය. ඒ පුරුෂයා බියවී පැන ගියේය. ඒ ස්ත්‍රිය එහිම මළාය. මේ ආදී කතා පුවත්ද මෙතැනදී දැක්විය යුතුය. ඒ ඒ ජනපදවල ඒ ඒ කාලවලදී එක මොහොතේම ගස්වල මල් පල හටගැනීමාදිය, සුළඟ හැමීම, නොහැමීම, අව්වේ තියුණු බව මදබව, වැස්ස වැසීම නොවැසීම, පියුම් දවල් පිපීම රැයෙහි මැලවියාම, යන මේ ආදිය සෘතු නියාමයයි. හැල් බීජයෙන් හැල් එල ලැබීම, මිහිරි දෙයින් මිහිරි රසයක් ලැබීම, තිත්ත දෙයින් තිත්ත රසයක් ලැබීම, යන මේ ආකාර ප්‍රතිඵල නියාමය බීජ නියාමය නම්.

පළමු පළමු චිත්ත චෛතසික ධර්මයෝ පසු පසුවන චිත්ත චෛතසික ධර්මයන්ට උපනිශ්‍රය ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යවේ, යනුවෙන් යම් ඒ චක්ෂු විඥානාදීන්ට අනතුරුව සම්පට්ච්ඡනාදීන්ගේ ඇතිවීම සිදුවීම වෙයි, මේ දැක්වූයේ චිත්ත නියාමයයි. බෝසත් ආදීන්ගේ යම් ඒ මවුකුස පිළිසිඳගැනීම ආදියේදී දසදහසක් ලෝකධාතුන්ගේ කම්පාවීමාදියක් වෙයිද, මෙය ධර්ම නියාමයයි. ඒවා අතුරින් මෙහි ධම්මනියාමය අදහස් කරණ ලදී එහෙයින් එම අදහස දක්වමින් "මහණෙනි, මේ ධර්මතාව" යනාදිය කිය.

කුච්ඡං ඔක්කමති- කුසට බැසගනියි, පිළිසිඳ ගනියි. එසේ බැසගැනීමේදී මෙය වෙයි.

අප්පමාණෝ- වැඩිදියුණුවූ ප්‍රමාණය, මහත් ප්‍රමාණය.

උළාරෝ- එයටම සමාන පදයකි. විශාලවූ කැයුතු දේ කති, යනාදියෙහි මිහිරිබව 'උළාර' යන්නෙන් කියයි. "උළාරාය බලු හවං වච්ඡායනෝ සමණං ගෝතමං පසංසාය පසංසති" (ශ්‍රේෂ්ඨවූ හවත් වච්ඡායන තෙමේ ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ට ප්‍රශංසා කරයි) යනාදී තන්හි උළාර යන්නෙන් ශ්‍රේෂ්ඨ බව කියති. මෙතැන මහත්බව අදහස් කරනලදී.

දේවානං දේවානුභාවං- මෙහි දෙවියන්ගේ මේ ආනුභාව යයි. හැඳි වස්ත්‍රයේ ආලෝකය දොළොස් යොදුනක් පැතිරෙයි. ශරීර ප්‍රභාවත් එසේම පැතිරෙයි. අලංකාරයත් එසේමය විමානාලෝකයත් එසේමය. එය ඉක්මවා යන තේරුමයි.

ලෝකාන්තරිකා- සක්වලවල් තුනක් තුනක් අතර එක එක ලෝකාන්තරික නිරයෝ වෙති. ගැල් රෝද තුනක් අතර හෝ භාජන තුනක් අතර හෝ එකිනෙකට හැපෙන පරිද්දෙන් තැබූකල මැද පිහිටි ඉඩ ප්‍රමාණය මෙනි. ඒ ලෝකාන්තරික නිරය ප්‍රමාණයෙන් යොදුන් අටදහසකි.

අසා- නිත්‍යයෙන් විවෘතවූ.

අසංවුතා- යටද නොපිහිටි.

අන්ධකාරා- අඳුරු සහිත,

අන්ධකාර තිම්සා- වක්ෂුච්ඡායනාය නො ඉපදීමෙන් අන්ධ භාවය නමැති අඳුර සහිත, එහි වක්ෂුච්ඡායනාය නූපදියි.

ඒවං මහිද්ධිකා- සඳ හිරු දෙදෙනා එකපහරින්ම දිවයින් තුනෙහිම පැනෙත්. මෙබඳු මහත් සෘද්ධි ඇති එක එක දිශාවෙහි යොදුන් නවලක්ෂය බැගින්වූ පෙදෙස්වල අඳුර නසා ආලෝකය දක්වයි, මෙබඳු මහානුභාවයක් ඇති.

ආභාය නානුභොන්ති- තමාගේ ප්‍රභාවෙන් අනුභව නොකරති. ඔව්හු වනාහි සක්වළ පර්වතයේ මැදින් හැසිරෙත්. ගමන් කරති. සක්වළ ගලද ඉක්මවා ලෝකාන්තරික නිරය පිහිටියේය. එහෙයින් ඔව්හු එහි රශ්මිය නොවළඳති.

යේපි තත්ථ සත්තා- යම් සත්වකෙනෙක් ඒ ලෝකාන්තරික නිරයෙහි උපදිද්ද, කිනම් කර්මයක් කොට එහි උපදිද්ද? බැරැරුම්වූ දරුණුවූ මවුපිය දැහැමි මහණ බමුණන්ටත් තවත් වෙනත් අයට දුරිනුත් අපරාධ කරන දිනපතා සතුන් මැරීමාදී

සැහැසිකම් කොට උපදිති. තම්මැන්නා දිවයිනෙහි අබය සොරු නාගසොරු වැනියහ. ඔවුන්ගේ ශරීරයන් තුන් ගවු පමණ වෙයි: වවුලන්ගේ මෙන් දික් නිය ඇත, ඔව්හු ගසෙහි වවුලන් එල්ලී සිටින්නාසේ සක්වල පාමුල එල්ලෙති. යම් අවස්ථාවක සැකයට පැමිණියාහුද එකල ඔවුනොවුන්ගේ අතලගට එති අනතුරුව කැයුතු යමක් නොලද්දේයයි හඟිමින් එතැනම ව්‍යාවෘතව කරකැවී ලොව දරාසිටින දියෙහි වැටෙත්. සුළඟ හමනකල මීගෙඩි මෙන් කැඩී දියෙහි වැටෙත්. ඒ වැටුන මොහොතෙම අතිශයින් ලුණු මිශ්‍ර දියෙහි පිටි පිඩක් මෙන් දියවී යෙත්.

අඤ්ඤාපි කිර හෝ සන්ති සන්තා- "පින්වත්නි, යම්සේ අපි මහා දුක් විදිමුද එසේම තවත් නොයෙක් සත්වයෝද මේ දුක අනුභව කිරීම සඳහා මෙහි උපන්නෙමුයි එදවස බලත්, මේ ආලෝකය කැඳවිකක් බොන පමණ වේලාවක්වත් නොපවතිත්, ඇසුරුසනක් ගසන පමණ කලක් පැවත විදුලි එලියක් මෙන් නික්මී මේ කීමෙක්දැයි කියන්නවුන් ඇතිව සිටියදීම නැතිවියයි.

සංකම්පති- අවටිත්ම කම්පාවෙයි, අතික් දෙපදයද මුල් පදයේ පර්යන්‍යාය නාමයි, නැවත 'අප්පමාණෝව' යනාදිය නිගමනය සඳහා කිය.

චත්තාරො නං දේවපුත්තා චතුද්දිසං රක්ඛාය උපගච්ඡන්ති- මෙහි චත්තාරෝ යන්නෙන් සතරවරම් දෙවියන්ගේ වශයෙන් කිය. දසදහසක් සක්වළෙහි හතරෙන් හතරෙන් වැඩිකොට හතළිස් දහසක් වෙත්. එයින් මේ සක්වළෙහි සතරවරම් මහරජවරු කඩුගත් අත් ඇතිව බෝසතුන්ගේ ආරක්ෂාව සඳහා පැමිණ සිරියහන් ගබඩාවට ආවාහුය. සෙස්සෝ ඒ මාළිගය දොරටුවේ පටන් සිටගෙන වළක්වන ලද පාංශුපිශාචාදී යක්ෂ සමූහයා වලක්වමින් සක්වළේම ආරක්ෂාව රැක්කාහුය. මේ ආරක්ෂාව කුමක් සඳහාද? පිළිසිද ගන්නා මොහොතෙහි කලල රූපයේ පටන් කෝටි ලක්ෂගණන් මාරයෝ කෝටි ලක්ෂගණන් මහමෙරවල් ඔසවාගෙන බෝ සතුන්ට හෝ බෝසතුන්ගේ මවට හෝ අනතුරු කරණු සඳහා එන්නාහු වී නම් ඒ සියලුම අත්තරාවල් නැතිකිරීම සඳහා ය. බුදුන් විසින් මෙසේ වදාරණ ලදහ. ලේ ගැලීම

සිදුකරණ කථා පුවතේදී "මහණෙනි, පරෝපක්‍රමයෙන් තථාගතයන් වහන්සේගේ දිවි තොරකිරීම් නම් මේ කාරණය හේතු රහිතය. නොසිදුවන්නකි, මහණෙනි, තථාගතවරයෝ අනුක්‍රමයෙන් පිරිනිවීමට පැමිණෙන්නෝය. තෙපි කැමති පරිදි තමතමන්ගේ විහාරයන්ට යව්, මහණෙනි, තථාගතවරයෝ රැක්ක නොහැක්කාහුය" යනුයි. මෙසේ මේ පරෝපක්‍රමයෙන් බුදුවරයන්ගේ ජීවිත භානියක් නොසිදුවෙයි. තවද දැකීමට අප්‍රිය අමනාප වීරූපී අමනුෂ්‍යයෝද භයානක ශබ්ද පවත්වන මාග-පක්ෂිහුද වෙති, එබඳු කෙණෙකුගේ රූපයක් දැක හෝ ශබ්දයක් අසා හෝ බෝසත් මවට බියක් හෝ තැතිගැනීමක් ඇතිවිය හැක. ඒවාද වළක්වනු සඳහා මුල් කී පරිදි ආරක්ෂා කළහ.

තවද බෝසතුන්ගේ පින් තෙදින් හටගත් ගෞරව ඇතිව තමාගේ ගෞරවයෙන්ද යුතුව ඔව්හු මෙසේ කළහ. කිමෙක්ද? මෙහිදී සිරියහන්ගැබට පිවිසියාවූ (ඇතුල්වූන) ඒ සතරවරම් දෙවියෝ බෝසතුන්ගේ මවට තමා දක්වන්නද? නැතහොත් නොදක්වන්නද? නෑම සැරසීම ආහාර ගැනීම ආදී ශරීරකෘත්‍යකරණ අවස්ථාවලදී නොදක්වති. සිරියහන් ගැබට ඇතුල්ව උතුම් ආසනයෙහි හුන්කල දක්වති, එහි හුදෙක් අමනුෂ්‍යයන්ගේ දැකීම මනුෂ්‍යයන්ට බිය එළවන්නකි. බෝසත් මව තමාගෙන් පුතුගෙන් පුණ්‍යානුභාවයෙන් ඔවුන් දැක බියනොවෙති. අන්තඃපුර පාලනය කරන සාමාන්‍ය සේවකයන් කෙරෙහි මෙන් ඔවුන් කෙරෙහි ඇයට බිය රහිත සිතක් ඇතිවෙයි.

පකතියා සීලවතී- ස්වභාවයෙන්ම සීලයෙන් යුතුය. ලොව බුදුවරුන් නොපහළවූ කල්හි තාපස පරිබ්‍රාජකාදීන් වෙත පැමිණ වැද උක්කුටිකයෙන් හිඳ සිල් ගනිත්. බෝසත් මවද කාලදේවල සෘෂිවරයාගෙන් සිල් ගනියි. බෝසත්හු මව්කුස පිළිසිඳ ගත්කල අතිකෙකුගේ පාමුල හිඳගන්නට නොහැක. සමානාසනයක හිඳගන්නා සීලයද අවඥාවට, ලක්වේ. එහෙයින් තොමෝම සිල් ගත්තාය යන තේරුමයි.

පරිසේසු- මනුෂ්‍යයන් අතුරෙහි බෝසතුන්ගේ පියා මුල්කරගෙන ඇතමෙකුගේ සිත නූපදියි. බෝසත් මවගේ රූපය

දක්ෂ ශිල්පියෙකු විසින් වුවද වස්ත්‍රාදියක ඇඳ දක්වන්නට නොහැකි වෙති. එය දැක පුරුෂයාට රාගය නූපදිතැයිද නොකියහැක. ඉදින් ඔහුට රාග සිතක් ඇතිවෙයිද, ඒ සිතින් පැමිණෙනු කැමති වෙයිද එයට පාදයෝ නො උසුලති. දිවහැකිල්ලෙන් බැඳෙයි. 'නොඉක්මවිය යුතු' යනාදිය එහෙයින් කිය.

පඤ්චන්තං කාමගුණානං- පෙර කාමගුණයන්ගෙන් යුතු යයිද මෙයින් පුරුෂයාගේ බලාපොරොත්තු වශයෙන් වස්තු ප්‍රතික්ෂෙපය දක්වන ලදී. මෙතැනදී අරමුණු ලැබීම් දක්වන ලදී. එකල දේවියගේ කුසෙහි මෙබඳු ප්‍රතෙක් පිළිසිඳගත්තේයයි අසා අවට රාජ්‍යවල රජවරු මාහැඟි ආභරණ තුර්ය්‍යාදී දැ වශයෙන් පඤ්චද්වාරයට ගොදුරුවන වස්තූන්ගේ වශයෙන් පඬුරු යවත්. බෝධිසත්වයන් වහන්සේන් එතුමන්ගේ මවන් කරණලද කුසලකර්මයන්ගේ බලවත් භාවය නිසා ලැබෙන ලාබසත්කාරයන්ගේ ප්‍රමාණයක් නම් නැත්තේය.

අකිලන්තකායා- සමහර ස්ත්‍රීහු ගැබ්ගත් කල එම ගැබ් බරින් ක්ලාන්තවෙති, අත් පා ඉදිමීම් ආදී ස්වභාවයන්ට පැමිණෙති ඇයට එබඳු කිසිම ක්ලාන්ත ස්වභාවයක් ඇති නොවිය.

තිරෝ කුච්ඡගතං- කුසතුළට පැමිණි.

පස්සති- කලලරූපය අවස්ථා ආදිය ඉක්මවා හටගෙන වැඩුන අගපසග ඉන්ද්‍රිය ඇතිකලම බලයි. කුමක් පිණිස බලද්ද? සැපවත් විසීම ඇතිකිරීම සඳහාය. යම්සේ වනාහි මව පුතු සමග හුන්නේ හෝ අත් පා එල්ලාගෙන සිටීම එසවීම ආදිය කරණකල ඒවා මනාසේ කරවීම සඳහාය. පුතූගේ සැපවත් විසීමක් මින් බලාපොරොත්තු වෙයි. මෙසේ බෝසතුන්ගේ මවද යම් ඒ නැගිටීම් යැම් හැරීම් නිඳගැනීම් ආදියෙහි උෂ්ණ, ශීත සෘතුගුණද ලුණු තිත්ත කටුක ආදී රසවලින් යුතු ආහාර ගන්නා කාලවලදීද ගැබට දුක් ඇති විය හැක, මාගේ පුත්‍රයාට සතුටුදායක සැපවත් වාසස්ථානයක් ඇද්දැයි බැලූකල ගැබතුල සැපසේ පලක්බැඳ හුන් බෝසතුන් දිටිය. ඉදින් සෙස්සෝ නම් කුස තුළ පිළිසිඳුනාහු පක්වාසය මැඩගෙන අමාසය ඔසවාගෙන එති

සම්චාරිය පිටු පසින් පිහිටුවාගෙන පිටකටුව ඇසුරුකොට උක්කුටිකයෙන් දෙමීටෙන් හිඳගෙන එහි හණුව තබාගෙන වැසිවසින කල ගස්බෙනයක හිඳින වදුරන් මෙන් හිඳිත්. බෝසත් තෙමේ මෙසේ නොවේ. බෝසත් තෙමේ පිටකටුව පිටුපසින් සිටින සේ ධර්මාසනයක හිඳිනා ධර්මකටිකයෙකුසේ පලක් බැඳගෙන පෙර දිගට මුහුණලා හිඳිසි' පෙරකල කුසල කර්මය මොහුගේ වාසය පවිත්‍ර කරයි. වාසස්ථානය පවිත්‍රකල්හි මෘදු මොළොක් සමක් හා පැහැයක් ඇතිකරයි. තවද වැදෑමසින් (කුස සමින්) බෝසතුන් වසන්නට ද නොහැකිය. බලන ඒ මවට පිටතින් සිටින්නාක්මෙන් පෙනෙයි, එම අදහස උපමාවකින් විස්තර කොට දක්වන බුදුහු 'යමිසේ වනාහි' යනාදිය කියයි. කුස තුළට වත් බෝසත්තෙමේ මව දකිසි කුසතුළදී වක්බු විඤ්ඤාණය නූපදිසි.

කාලං කරොති- ඉපදීම ප්‍රත්‍යාකරගෙන නොව ආයුෂ කෙළවරවීමෙන්මය. බෝසතුන් විසූ තැන පිදිය යුතු සෑයක් අසලවූ කුටියක් වැන්න. එය අන්‍යාස්තයාට පරිභෝග කිරීමට සුදුසු නොවේ. බෝසතුන්ගේ මව නෙරපා අත් ස්ත්‍රියක් අගමෙහෙසි තනතුරෙහි තබන්නටද නොහැක. එපමණක්ම බෝසතුන්ගේ මවගේ ආයුකාලය වෙයි. එහෙයින් එකල කල්ලරියකරයි. කෙබඳු වයස් ප්‍රමාණයකදී කල්ලරිය කරයිද? මධ්‍යම වයසේදීය. මුල් වියෙහිදී සත්වයන්ගේ ආත්මභාවය ගැන බලවත් ආශාවක් පවතියි. එහෙයින් එකල ගැබ් හටගත් ස්ත්‍රිය සිය ගැබ් රැකගත්ට අපොහොසත් වෙයි. එවිට එය බොහෝ ආබාධ ඇති ගැබක් වෙයි. මැද වියෙහි සිටියහුගේ කොටස් දෙකක් ඉක්මවා තුන්වන කොටසේදී වාසස්ථාන විශුද්ධබව ඇතිවෙයි. එසේ ඇති කල උපදින දරුවෝ නිරෝගීහු වෙති. එහෙයින් බෝසත් මවද, පළමු වියෙහිදී සම්පත් විද මැදුම් වියේ තුන්වන කොටසේදී පුතෙකු පුසුන කර කල්ලරියකරයි, යනු මේ පිළිබඳ ධර්මතාවයි.

නව වා දස වා- මෙහි 'වා' ශබ්දය විකල්ප වශයෙනි. හතක් හෝ අටක් හෝ එකොළහක් හෝ දොළහක් හෝ යනාදී වශයෙන් කියන මොවුන්ගේ සංග්‍රහයද මෙසේම දත යුතුය.

එහි හත්මසකින් උපන්නේ ජීවත් වෙයි. සීත-උෂ්ණ ගති උසුලන්ට නොහැකි වෙයි, අට මසකින් උපන්නේ මැරේ. සෙස්සෝ ජීවත් වෙති.

දේවා පඨමං පතිගණ්හන්ති- ක්ෂිණාශ්‍රවයන් ශුද්ධාවාස බ්‍රහ්මයෝ පිළිගනිති, කෙසේ පිළිගනිද්ද? සුතිසේවක (වදන ගෙයි සේවක) වෙසක් ගෙන කෙණෙක් පිළිගනිති. එය අත් හැර මෙය කීය. එකල බෝසත් මව ස්වර්ණමය වස්ත්‍ර හැඳ මසුන්ගේ ඇස් බදු විනිවිද පෙනෙන දුහුල් වස්ත්‍ර දෙපා තෙක් පොරවාගෙන සිටියාය. පැන්කෙණ්ඩියකින් ජලය පහසුවෙන් නික්මෙන්නායේ බෝසතුන් මව් කුසයෙන් බිහිවීම ඉතා පහසුවෙන් සිදුවිය. අනතුරුව ඔව්හු ස්වාභාවික බ්‍රහ්ම වෙසින්ම පැමිණ පළමුව රුවන්දැලෙන් පිළිගත්හ. ඔවුන්ගේ අතින් සතරවරම් මහ රජවරු අදුන් දිවි සම් ඇතිරියකින් පිළිගත්හ. ඔවුන් අතින් මනුෂ්‍යයෝ දුහුල් සුමුලුවකින් පිළිගත්හ “දෙවියෝ පළමුව පිළිගනිත්. පසුව මනුෂ්‍යයෝ” යනු එහෙයින් කීය.

වත්තාරෝ නං දේව පුත්තා- සතරවරම් මහ රජවරු.

පටිග්ගහෙන්වා- අදුන් දිවි සම් ඇතිරියෙන් පිළිගෙන.

මහේසක්බෝ- මහා තේජස් ඇති මහා යසස් ඇති ලක්ෂණ සම්පන්න.

විසදොව නික්බමති- සෙසු සත්වයෝ යෝනි මාර්ගයෙහි එල්ලීගෙන වෙන්ව නික්මෙති. බෝසත්හු එසේ නොවෙති, එල්බ ගැනීමක් නැතිවම නික්මෙති යනු අදහසයි.

උද්දේන්- දියෙන්

කේතවි අසුවිනා- සෙසු සත්වයෝ කර්මජ වාතයෙන් පා උඩුකුරුවද හිස යටිකුරුවද ඇතිව යෝනි-මගට බහාලන ලදුව පුරුෂ ප්‍රමාණ සියයක් පමණ ගැඹුරැති නිරය නමැති ප්‍රපාතයට වැටෙන්නවුන් මෙන්ද යතුරු සිදුරකින් නික්ම වන ඇතෙකු මෙන්ද මහ දුක් විඳිමින් මුලුගර්ථයම නොයෙක් අසුවියෙන් තැවරීගෙනම නික්මෙති. බෝසත්හු මෙසේ නොවෙති. කර්මජ වාතයෙන් බෝසතුන් පා උඩුකුරු කරවන්ටත් හිස යටිකුරු කරවන්ටත් බැරිය. ධර්මාසනයෙන් බසින ධර්ම කටිකයෙකු මෙන්ද, හිණිමගින් බස්නා පුරුෂයෙකු මෙන්ද, දෙඅත් පා

දිගුකරගෙන කෙළින් සිටගෙනම මව් කුසින් බිහිවෙන බෝසතුන්ගේ ශරීරයේ කිසිදු අසුවි තැවරීමක් සිදු නොවේ.

උදක ධාරා- දිය වැටි දිය දහරවල් ඒවා අතුරෙන් සිහිල් දිය දාරාව රුවන්මය බඳුනක වැටෙයි. උණුදිය දාරාව රිදීමය බඳුනක වැටෙයි. පොළොවෙහි කිසිදු අසුවියක් හා මිශ්‍ර නොවී ඔවුන්ට වැළඳීමට හා පරිභෝගයට සුදුසු ජලයද සෙස්සන්ට සාධාරණ නැති ක්‍රීඩා සඳහා වූ ජලයද ඇති බව දැක්වීමට මෙය කිය. සෙස්සන්ට රන් රිදී කළවලින් ගෙනෙන ලද ජලයත් හංසවට්ටකාදී පොකුණුවල ජලයත් යන මේවායේ සීමාවක් නැත.

සම්පති ජාතෝ- මොහොතින් උපන්. පෙළෙහි මෙය මව් කුසින් නික්මුණ මොහොත-නික්මුණ ක්ෂණමාත්‍රය කියයි. එසේ නොදන යුතු. උපන් මොහොතම ඔහු බ්‍රහ්මයෝ රන් දැළින් පිළිගත්ත. ඔවුන් අතින් සතරවරම් රජවරුද, ඔවුන් අතින් මනුෂ්‍යයෝදැයිද ඔවුන් අතින් මිදී මහ පොළොවෙහි පිහිටීමද කියයි.

සේනම්හි ජන්තේ අනුභීරමානේ- දිව්‍යමය සේනවිජත්‍රය දරන කල්හි, මෙහි ඡත්‍රයට පිරිවර වශයෙන් ඇති කඩු ආදී පස්වැදෑරුම් කකුඩ භාණ්ඩද ඇතුළත් වෙයි. පෙළෙහි නම් රාජ ගමනෙහි රජුමෙන්ද ඡත්‍රයම දක්වන ලදී. එහි ඡත්‍රයම පෙනෙයි, ඡත්‍රග්‍රාහකයෝ නොවෙති. මෙසේම කඩු, තල්වැට, මොණර පිල්, වල්විදුනා, නලල්පට යන මේවාද පෙනෙත්. ඒවා ගත්තෝ නො පෙනෙති. ඒ සියල්ලෝ අදෘශ්‍යමාණ දෙවියෝය. ඔව්හු ඒවා ගත්ත.

ඒ සඳහා මෙසේද කීහ:-

“නොයෙක් ශාඛා මණ්ඩල සහිත සේසත් දිව්‍යසමූහයා දැරූහ. රන් දඬු සහිත වාමර සෙලවෙත්. එහෙත් සේසත් හා වාමර දරන්නෝ නොපෙනෙත්” යනුයි.

සබ්බාව දිසා- සත් පියවරක් ගමන් කොට සිටියහුට මෙන් මේ සියලු දිශාවන් බැලීම ගැනද කියන ලදී. මෙය මේ අයුරින් වටහා ගත යුත්තක් නොවේ. මහා සත්ව තෙමේ මනුෂ්‍යයන්ගේ අත්වලින් මිදී පෙරදිග බැලූවේය. නොයෙක් ලක්ෂ ගණන්

සක්වලවල් එක මිදුලක් මෙන් පෙනී ගියේය. එහි වසන දිව්‍ය මනුෂ්‍යයෝ සුවද මල් විලෙවුන් පුදමින් "මහා පුරුෂෝත්තමය, මෙහි ඔබ හා සමාන කෙනෙක් තවත් නැත. එසේ තිබියදී ඔබට වඩා උතුමෙක් කෙසේ නම් ඇති වෙද්ද" යනු කීහ. මෙසේ සතර දිශා සතර අනු දිශා උඩ යට යන දස දිශාවන්ම බලා තමාට සමානයෙකු නොදැක මේ උතුරු දිශාවයයි දැන සත් පියවරක් එහි ඉදිරියට ගියේය. මේ දැක්වූ පරිදි එහි අදහස දත යුතුය.

ආසන්න- උතුම්

අග්ගෝ- ගුණයන්ගෙන් සියල්ලන්ට ප්‍රධාන අනිත් පද දෙකම මෙයටම පර්යාය පදයි,

අයමන්ති මා ජාති තත්ථිදානි පුනබ්බවෝ- පද දෙකෙන්ම මේ ආත්ම භාවයේදී පැමිණිය යුතු රහත් බව ප්‍රකාශ කරයි. මෙහි දෙපාවලින් සමව පොළොවෙහි පිහිටීමෙන් සතර ඉර්ධිපාදයන් ලබන බවට පෙර නිමිත්තක් වශයෙන් දැක්විය. උතුරුදිගට මූණලා සිටීම මහජනයා මැඩ පවත්වා ඉදිරියට යන බව දක්වන පෙරනිමිත්තකි. සත් පියවරක් ගමන් කිරීම සත්තබොජ්ඣංග නමැති රත්නයන් ලැබීමේ පෙරනිමිත්තයි. දිව්‍යමය සේසත් දැරීම විමුක්ති නමැති (මෝක්ෂ) සේසත ලැබීමේ පෙරනිමිත්තය. පස් වැදෑරුම් කකුධභාණ්ඩයන් ලැබීමෙන් පස් අකාර විමුක්තීන් ගෙන් මිදෙන බවට පෙරනිමිත්තය. සියලු දිශාවන් බැලීම අනාවරණඥානය ලැබීමේ පෙරනිමිතිය. ආසන්නම් ශ්‍රේෂ්ඨ වචන ප්‍රකාශ කිරීමෙන් ධම්මවක්කප්පවත්තනය ප්‍රකාශ කිරීමේ පෙරනිමිතිය. "මේ අන්තිම ජාතියයි" කළ සිංහ නාදය අනුපාදිශේෂ පරිනිථ්‍යාණ ධාතුවෙන් පිරිනිවන් පෑමේ පෙරනිමිතිය, යනුවෙන් දත යුතුයි.

මෙකී වාරයෝ පෙළෙහි ආවාහුය. සම්බහුල වාරය නම් නොආයේය. එය ගෙනහැර දැක්විය යුතුය. මහා පුරුෂයන් උපන් දින දස දහසක් ලෝක ධාතුවල දෙවියෝ එක් සක්වළකට රැස්වූහ. පළමුව දෙවියෝ පිළිගත්හ. පසුව මනුෂ්‍යයෝ පිළිගත්හ. තත්බැඳපු විණාද සම් බැඳපු බෙරද කිසිවෙක් වාදනය නොකොට තමතමන්ම වාදනයවිය. මිනිසුන්ගේ විලංගු කැඩී

ගියේය. සියලුම රෝගයෝ ඇඹුලෙන් සේදූ ලෝහය මෙන් දුරුවී ගියහ. ජාත්‍යන්ධයෝ රූප බැලූහ. උපතින්ම බිහිරෝ ශබ්ද ඇසූහ. කොරු වේගයෙන් ගියහ. ගොලුවන්ට කතා කරන්ට හැකිවිය. සිහි මුළාවුවෝ හොඳ සිහිය ලැබූහ. විදේශවලට ගිය නැව් පහසුවෙන්ම සිය පටුනට ආවේය. අහසෙහි හා බිම පැවති රත්ත ජාති නියම රැස් පතුරුවන්ට විය. ඔවුනොවුන්ට වෙර ඇත්තෝ මෙමුත් සිත් ඇති කළහ. අවිච්ඡෙති ගිහි නිව් ගියේය. ලෝකාන්තරික නිරයවල ආලෝකය පැතුරුනේය. ගංගා ජල ගමන නතරවිය. සාගරයෙහි මිහිරි ජලය ඇතිවිය. වාතය නො හැමීය. අහස, පර්වත, රුක් මුදුන්, යන මේවායෙහි විසූ පක්ෂීහු ප්‍රීතියෙන් කුල්මන්ව පොළොවෙහි සිටගත්හ. සඳු ඉතා රුවි ලෙස බැබළුනේය. හිරුරැස් උෂ්ණද ශීතලද නැතිව සමව නිර්මලව සෘතුසම්පන්නව පැවතුනේය දෙව්වරු තමතමන්ගේ විමන් දොරටුවල සිටගෙන අත් පොළසන් දීම, සලු එසවීම, පිළිහිය සිසැරීම ආදියෙන් ක්‍රීඩාකළහ. වාතුර්දිපික මහවැසි වැස්සේය. මහජනයා බඩගින්නෙන් හෝ පිපාසයෙන් නොපෙළුනේය. දොර ජනෙල් කවුලු තෙමේම හැරී ගියේය. මල් ගෙඩි හට ගන්නා ගස් මල් ගෙඩි දැරූහ. දස දහසක් ලෝක ධාතුව එකම ධජ මාලා සහිත විය. එහිද මොහුගේ පහළවීමේදී දස දහසක් ලෝක ධාතු කම්පාවීම සර්වඥතාඥානය ලැබීමේ පෙරනිමිත්තය. එක් සක්වළකට දෙවියන්ගේ රැස්වීම ධම්මවක්කප්පවත්තන කාලයේදී එක පහරින්ම රැස්ව ධර්මය පිළිගන්නවුන් ඇතිවීමේ පෙරනිමිත්තය. පළමුව දෙවියන්ගේ පිළිගැනීම රූපාවචර ධ්‍යාන සතර ලැබීමේ පෙරනිමිතිය. පසුව මිනිසුන්ගේ පිළිගැනීම අරූපධ්‍යාන සතර ලැබීමේ පෙර නිමිතිය. තත් බැඳපු විණා තමන්ම වාදනයවීම අනුසූරුව විහාර ප්‍රතිලාභයේ පෙරනිමිතිය. සම් බැඳපු බෙර වාදනය මහත් දහම් බෙරය ගැසීමේ පෙරනිමිතිය. විලංගු ආදී බන්ධන පුපුරා යෑම 'මම වෙමි' යන මානය සිද්ධීමේ පෙරනිමිතිය. මහජනයාගේ හැම රෝග දුරුවීම වතුරාර්යය සත්‍යය ලැබීමේ පෙරනිමිතිය. උත්පත්තියෙන් අන්ධවූවන්ට රූප පෙනීම දිව්‍යඥානය ලැබීමේ පෙරනිමිතිය. බිහිරන් හඬ ඇසීම දිව්‍ය ශ්‍රෝතස ලැබීමේ

පෙරනිමිතිය. කොරුන්ගේ වේගවත් ගමන ඇතිවීම සතරසෘද්ධිපාදයන් ලැබීමේ පෙරනිමිතිය. මෝඩ අඥානයන්ට මනා සිහිය පිහිටීම සතර සතිය පිහිටීමේ පෙරනිමිතිය. විදේශගත නැව් සිය පටුනට පැමිණීම සතර ප්‍රතිසම්භිධා ලැබීමේ පෙරනිමිතිය.

ඒ ඒ රත්නයන් සිය රැස්මියෙන් බැබළීම හා රැස් පැතිරවීම ලොව ධර්ම නමැති ආලෝකය පැතිරවීමේ පෙර නිමිතිය. වෛරිහු මෙන් සිත් සහිතවීම සතර බුන්ම විහරණ ලැබීමේ පෙරනිමිතිය. අවිච්ඡෙදි ගිනි නිවීම එකොළොස් ගිනි නිවීමේ පෙර නිමිතිය. ලෝකාන්තරික නිරයවල ආලෝකය පැතිරීම අවිද්‍යා අදූර නසා ඤාණ නමැති එළිය දැකීමේ පෙරනිමිතිය. ගංගාවල ජලය නොසැලී පැවැත්ම විසාරද භාව සතර ලැබීමේ පෙර නිමිතිය. මහා සමුද්‍ර ජලයේ මිහිරි බව ඇතිවීම නිවන් රසයෙන් එකම රසයක් වීමේ පෙර නිමිතිය. සුළං නොහැමීම දෙසැට දිටු බිඳීමේ පෙරනිමිතිය. කුරුල්ලන්ගේ පොළොව ගමන මහා ජනයාගේ අවවාද අසා නොයෙක් සතුන් සරණයාමේ පෙරනිමිතිය. වන්ද්‍රයාගේ අතිශයින් බැබළීම බොහෝදෙනාට ප්‍රියමනාපවීමේ පෙර නිමිතිය. හිරු සිත-උෂ්ණගති දුරලීම සෘතුසැපයෙන් කායික හා චෛතසික සැපවත් පැවැත්මක් ලැබීමේ පෙරනිමිතිය. දෙවියන් විමන් දොරටුවල සිටගෙන සලු එසවීමාදී ක්‍රීඩා කිරීම බුදුබවට පැමිණ උදාන ප්‍රකාශ කිරීමේ පෙරනිමිතිය. වාතුර් ද්විපික මහා වැසි වැසීම මහත් දහම් වැසි ඇතිවීමේ පෙරනිමිතිය, බඩගින්නෙන් නොපෙළීම කායගතාසති නමැති අමෘතය ලැබීමේ පෙරනිමිතිය. එසේම පිපාසයෙන් නොපෙළීම විමුක්ති සැපයෙන් සුවපත්වීමේ පෙරනිමිතිය. දොරජනෙල් කවුලු තෙමීම හැරීම අෂ්ටාංගික මාර්ගයාගේ විවෘතව පැවතීම සිදුවීමේ පෙරනිමිතිය. ගස්වල මල් ගෙඩි හටගැනීම විමුක්ති නමැති මලින් හා ශ්‍රාමාණ්‍ය එල නමැති ගෙඩිවලින් සැරවීමේ පෙරනිමිතිය. දස දහසක් ලෝකධාතුව එකම ධජමාලා දැරීම ආර්යා ධජමාලාවන්ගෙන් සැරසීමේ පෙරනිමිතිය යනුවෙන් මෙකී පරිදි දතයුතුය.

මේ සම්බන්ධ වාරයයි.

මෙහිදී ප්‍රශ්න විචාරත්:- යම් කලෙක මහාපුරුෂ තෙමේ පොළොවෙහි පිහිටා සිටගෙන උතුරුදිගට අභිමුඛව ගමන් කොට අභිත ශ්‍රේෂ්ඨ වචන නික්මවීද කිමෙක්ද එකල පොළොවෙන් ගියේද, නැතහොත් අහසින් ගියේද, පෙනෙන්ටම ගියේද නැතහොත් නොපෙනෙන්නට ගියේද, වස්ත්‍ර නැතිව ගියේද නැතහොත් සැරසී ගියේද, ළපටියෙකු වශයෙන් ගියේද, නැතහොත් මහල්ලෙකු මෙන් ගියේද, පසුවත් එබන්දෙකු වශයෙන්ම සිටියේද නැතහොත් පසුව බාලයෙක් වීද, මේ ප්‍රශ්නය යට ලෝහප්‍රාසාද වැසි ත්‍රිපිටක මූලාභය තෙර විසඳිය. ඒ තෙරුන්වහන්සේ මෙහිදී නියත වශයෙන් පෙර කළ කර්ම ඊශ්වර නිර්මාණවාද වශයෙන් ඒ ඒ කරුණු බොහෝසේ දක්වා කෙළවර මෙසේ පැවසීය:- 'මහා පුරුෂ තෙමේ පොළොවෙන් ගියේය. එය මහජනයාට පෙනුනේ අහසින් යන්නාක් මෙනි. පෙනෙමින් ගියේය. ජනයාට පෙනුනේ නොපෙනෙමින් වැන්න නිර්වස්ත්‍රව ගියේය. ජනයාට පෙනුනේ සැරසී ගියාක් මෙනි, ළදරුවෙක් වශයෙන්ම ගියේය. ජනයාට පෙනුනේ සොළොස්වස් පිරුනෙකු මෙන්ය. පසුව ළපටියෙක්ම විය. ඒ තත්වයෙන් නොසිටියේය. මේ විසඳීම අසාසිටි පිරිස එම්බා, මෙය බුදුන් විසින් විසඳන ලද සෙයින්ම විසඳන ලද්දේය' යි ඒ පිරිස ඉතා සතුටු විය. ලෝකාන්තරික වාරය කියන ලද පරිදිමය. මෙය මූලපටන්ම කියන ලදී. මේ සියලු ධර්මතාවන්ම බෝසතුන්ගේ උරුම ධර්මයෝයයි දත යුතුය.

අද්දසා බෝ- දුහුල් පුමුලුවක හොවා ගෙනෙනු දිටිය.

මහා පුරිසස්ස- ජාති ගෝත්‍ර කුල ප්‍රදේශ ආදීන්ගේ වශයෙන් මහත්වූ පුරුෂයාගේ.

ද්වේ ගතියෝ- නිෂ්ටා දෙකකි. නිෂ්පත්ති දෙකකි. මෙහි කී ගති ශබ්ද තේරුම් කීපයක යෙදේ. "පඤ්ච බෝ ඉමා සාරිපුත්ත ගතියෝ" යන මෙතැන නිරය ආදී සත්වයන් විසින් යා යුතු තැන් දක්වයි. "ඉමේසං බෝ අහං භික්ඛුනං සීල වන්තානං කල්‍යාණ ධම්මානං නේවජානාමි අගතිං වා ගතිං වා" යන මෙහි අදහසෙහි යෙදේ. 'නිබ්බාණං අරහතෝ ගති' යන තැන පිළිසරණයෙහිය. "අපිව කායාහං බ්‍රහ්මේ ගතිංව පජානාමි වුතිං ව

පජානාමි උප්පත්තිං ච පජානාමි ඒවාං මහිද්ධියෝ ඒසෝ බ්‍රහ්මා” යන තැන නිෂ්පත්තියෙහි යෙදේ. එය මෙතැන්හිදී නිෂ්පත්තියෙහි යෙදෙනැයි දකියුතු.

අනඤ්ඤා- අන් ගති නිෂ්පත්ති නැත.

ධම්මිකෝ- දස කුසල ධර්මයෙන් යුතු අගති ගමනයෙන් තොරවූ.

ධම්ම රාජා- මෙය මුල් පදයේම සමාන වචනයකි. ධර්මයෙන් හෝ ලත් රාජ්‍ය ඇති හෙයින් ධර්ම රාජ නම්වූ

වාතුරන්තෝ- පෙරදිග මුහුද ආදී සතර සාගරයන්ගේ වශයෙන් හතරැස් මුලු පොළොවේ අධිපති.

විජිතාවි- යුදයෙන් දිනන ලද ජනපදය. එහි තහවුරු බවට පත්,

ජනපදත්ථාවරියප්පත්තෝ- චණ්ඩ රජුගේ බලවත් දඬුවම් ආදියනිසා ලෝකය පෙළෙයි. එවිට මනුෂ්‍යයෝ මධ්‍යම ජනපදය හැරපියා පර්වත වන මුහුදු ඉවරු ආදිය ඇසුරු කරගෙන පිටිසර වසත් ඉතා මෘදු මොළොක් රජුගේ රාජ්‍යයේදී නම් සොර සතුරු සැහැසියන්ගෙන් උවදුරු පැමිණි මනුෂ්‍යයෝ පසල්දැනවි හැරපියා ජනපදය මැද වාසය කරත්. මෙබඳු රජවරු සහිත රාජ්‍යයෝ ස්ථිර බවට නොපැමිණෙති. මෙකී කුමරා රාජ්‍ය කරණ කල මේ ජනපදය ගල්පොත්තක තබා යකඩ තහඩුවකින් වටකරණ ලද්දාක් මෙන් තහවුරු වන්නේය යනුයි.

සත්ත රතනසමන්තාගතෝ ආශාව උපදවානුයි රත්න නම්. මෙසේද කිය:-

“විසිතුරු කරණ ලද මාහැඟි විශාල දුර්ලභ දැකීම් ඇති උසස් ජනයා පරිභෝග කරණ, යන මේ කරුණු නිසා ඊට ‘රත්නය’ යි කියයි.”

චක්‍රරත්නය පහළවූ කලපටන් අන් කිසි දේවස්ථානයක් නම් නැත. සියල්ලෝම සුවද මල් ආදියෙන් එයටම පිදීම වැදීම ආදී ගරු පුද සැළකිලි ආදිය කරති, යන අදහසට අනුව ගෞරව කිරීමේ අර්ථයෙන් ‘රත්න’ යි කියයි. චක්‍ර රත්නය මෙතෙක් ධනය අගනේයයි මිල නියමයක් නැත මෙසේ මාහැඟි බවෙන්ද ‘රත්න’ නම්. චක්‍රරත්නය ලොව ඇති අතික් රත්නයන් හා

අසමාන බව නිසාද 'රත්න' නම්. යම් හෙයකින් යම් කල්පයකදී බුදුවරයෝ උපදිද්ද එම කල්පයේදීම සක්විති රජවරු හා පසේබුදුවරයෝද පහළ වෙති. බුදුවරයෝ ඇතැම් කලෙක උපදිති ඒ නිසා දුර්ලභ දර්ශනාර්ථයෙන්ද 'රත්න' නම් වේ. මේ රත්නය ජාති රූප කල ඵෙශ්වර්යා ආදියෙන් ලාමක නොවූ උදාර සත්වයෙකුටම පහළ වෙයි. ලාමකයෙකුට පහළ නොවෙයි. උතුමෙකුගේ පරිභෝගයට සුදුසුය, යන අර්ථයෙන්ද, 'රත්න' නම්. චක්‍ර-රත්නය යම්සේද සෙස්ස ගැනද එසේමය. මේ රත්න හතේ පිරිවර භාවයෙන් හා පරිභෝග උපකරණ භාවයෙන්ද යුක්ත වූයේනුයි 'සත්තරත්න සමන්තාගත' නම්.

දැන් ඔවුන්ගේ ස්වරූපයන්ගේ වශයෙන් දක්වනු සඳහා 'එහි මේ' යනාදිය කිය. එහි චක්‍රරත්නය යනාදිය අතුරෙහි මේ කෙටි අදහසයි ද්විප දෙදහසක් පරිවරකොට ඇති සතර මහා ද්විපයේ ශ්‍රී සම්පන්නිය ගෙන දෙන්නට සමත් චක්‍ර රත්නය පහළ විය. එසේම පෙරවරුවේම සයුර කෙළවර කොට ඇති පොළොවේ හැසිරීමට සමත් අහසින් යන හස්ති රත්නයද, එබඳුම අශ්වරත්නයද, චතුරංග සමන්තාගත අන්ධකාරයෙහි යොදුනක් පමණ තනහි පැතිරි අදුර දුරු කොට එළිය දැක්වීමට සමත් මාණික්‍ය රත්නයද, සැවැදැරුම් දොසින් තොර කැමති පරිදි හැසිරෙන ස්ත්‍රී රත්නයද, යොදුනක් පමණ තනහි ඇතුළත පොළොවෙහි වූ නිදන් දැකීමට සමත් ගෘහපති රත්නයද, අගමෙහෙසිය කුස ඉපිද මුලුරාජ්‍යයට අනුශාසනා කරන්නට සමත් ජේෂ්ඨ පුත්‍ර සංඛ්‍යාත පරිත්‍යාග රත්නයද පහළවෙයි.

පරෝසහස්සං- දහසකට වැඩි.

සූරා- විශිෂ්ට රූප ශෝභා සම්පන්න.

විරාග රූපා- විරයන්ගේ අංගය විරාගයයි මෙය විර්යයට නම්. විරාග රූපය මොවුන්ට ඇත්තේනුයි-විරාග රූප නම්. ස්වභාවයෙන් විර්යා ඇති විර්යාමය වූ පසුබට නොවන උත්සාහවන්තයෝ දවසක් මුලුල්ලේ යුද කළද වෙහෙසකට නොපැමිණෙයි, යනු දැක්විය.

සාගරපරියන්තං- සක්වළ ගල සීමාකොට මහ මුහුද සීමාකොට පිහිටි.

අදණ්ඨෙන- යමෙක් අපරාධයක් කළ කල්හි එයට දඬුවම් වශයෙන් සියයක් නමුදු දහසක් නමුදු ගනිති. ඔව්හු ධන දණ්ඩනයෙන් රජය කරති යමෙක් සිඳිම්, බිඳිම්, කැපිම්, ආදියට අනුශාසනා කරද්ද ඔව්හු ශස්ත්‍ර දණ්ඩනයෙන් රජය කරති. මෙය ඒ දඬුවම් දෙකම හැරපියා දඬුවම් රහිතව වසයි.

අසත්ථෙන- යමෙක් කඩු ආදී ආයුදවලින් මෙරමා පෙලන්ද, ඔව්හු ශස්ත්‍රයෙන් රාජ්‍ය කරන්නෝ වෙත්. ආයුදයකින් පහරා මැස්සෙක් බොන පමණ ලෙයක් නමුදු නූපදවා දැහැමින් රාජ්‍යය කරත්, යන තේරුමයි. "මහ රජ කුමනි, එනුමැනවි" යනුවෙන් විරුද්ධ රජවරුන් මනාසේ පිළිගන්නා.

අභිවිජ්ජ- කියන ලද පරිදි පොළොව ජයගෙන අයිති කරගෙන.

අජ්ඣාචසති- මැඩ පවත්වා ප්‍රධානයාවී වසයි.

මෙසේ එක නිෂ්පත්තියක් දක්වා දෙවැන්න කියනු සඳහා 'ඉදින් වනාහි' යනාදිය කිය.

විචත්තච්ඡදො- එහි රාග, දොස, මෝහ, මාන, දිට්ඨි කෙළෙස්, තෘෂ්ණා නම් වැස්ම විවෘත කිරීම මෙයින් සිදුවෙනුයි විචත්තච්ඡද නම්.

මෙසේ දෙවන නිෂ්පත්තිය දක්වා ඔවුන්ට නිමිතිවූ ලක්ෂණ දක්වනුවස් "මේ දිව්‍ය කුමාරයා" ආදිය කිය.

සුප්පතිට්ඨිතපාදො- සෙස්සන්ගේ පා බිම තැබීමේදී අග කොටස හෝ විලුඹ හෝ පැත්තක් හෝ පළමුව පොළොවේ පිහිටයි. මැද සිදුර හිටියි. එසේම පා පොළොවෙන් එසවීමේදීද අග කොටස් ආදියෙන් එක කොටසක්ම පළමුව එසවෙයි. මොහුගේ එසේ නොවේ. රුවනින් කළ අතක් මෙන් හෙවත් සෙරෙප්පුවක් මෙන් එක පහරින්ම මුලු පාදයම බිම පිහිටයි එසේම එසවීමේදීද එක පහරටම බිමින් එසවෙයි එහෙයින් මේ සුප්පතිට්ඨිත පාද නම් ලක්ෂණයයි.

වක්කානි- පාද තලයන්හි වක්‍ර දෙකක් ඇත. එහි දැති නේමි නාහි යන මේවා පෙළෙහි කී සේ මය.

සබ්බාකාර පරිපූරාණි- මෙයින් මේ වෙනස දත යුතුය. ඒ වක්‍රවල දෙතල මැද නාහිය වෙයි. නාහිය පිරිසිදුගෙන රවුම්

ඉර පෙනෙයි. නැබ මුවෙහි තහඩු ඉර පෙනෙයි. ප්‍රනාළිමුව පෙනෙයි දැව පෙනෙයි දැව කෙරෙහි රවුම් ඉර පෙනෙයි නේමිය පෙනෙයි. නිම්වළල්ල පෙනෙයි මේ සියල්ල පෙළෙහි ආවේමය. සම්බහුලවාරය නො ආවේමය. එය මෙසේ දත යුතුය:- ශස්ත්‍රය සිරිවස නන්දී නම් ලකුණ ස්වස්තික, වටංසක, වඩ්ඩමානක, මත්සායුචල, හදාපීඨ, අංකුස, ප්‍රාසාද, තොරණ, සේසත්, කඩුව, තල්වැට, මෝරහස්තක, වල්විදුනා, නළල්පට, මනිපත්ත, සමන් මල්දම්, නිලුපුල්, රතුපුල්, සුදු උපුල්, පියුම් පුණ්ඩරික, පුන්කළස්, පූර්ණ පාත්‍ර, මුහුද, සක්වල, හිමාලය, මහමෙර, සද හිරු නැකැත් තරු ආදියද සතර මහා ද්වීප, කුඩා ද්වීප, දෙදහස සක්විති රාජ පිරිස ආදිය යන මේ සියල්ල චක්‍ර ලක්ෂණයේ පිරිවර වෙති.

ආයත පණ්ඨි- දික් විලඹ, පරිපූර්ණවූ විලඹක් ඇති, අන්‍යයන්ගේ පා අග දිගය, විලඹ මත කෙණ්ඩය පිහිටයි. විලඹ සැස තැබුවාක් මෙන් වෙයි. මහා පුරුෂයාගේ එසේ නොවෙයි. මහා පුරුෂයාගේ පාදයේ සිව් කොටසෙන් කොටස් දෙකක් අග්‍රපාද යන්නට ඇතුළත් වෙයි. තුන්වන කොටසේ කෙණ්ඩය පිහිටයි. සිව්වන කොටසේ බුරුමකටුවේ මුහුණත සෙයින් වටකොට තැබුවාක් මෙන් රත් කම්බියෙන් එතු පන්දුවක්සේ විලඹ පිහිටයි.

දිසංගුලි- වෙන අයගේ සමහර ඇඟිලි දික්වද සමහර ඇඟිලි කොටවද පිහිටත් මහා පුරුෂයන්ගේ එසේ නොවේ. මහා පුරුෂයාගේ වූකල වඳුරාගේ දික් අත් පා ඇඟිලි මුලින් මහත්ව ක්‍රමයෙන් අගදී කෘශව පිහිටා ඇත. දිවුල්, දුම්මල, වැනි ලාටු තෙලින් තවරා හිරියෙල් වැටියක් මෙන් වෙයි

මුදුනලුණ හත්ථාපාදො- ඉතා පවිත්‍ර ගිතෙලෙහි බහා තැබූ සියවරක් පෙලූ පුලුන් රොදක් මෙන් ඉතා මොළොක්වූ. උපන් මොහොතෙහි යම්සේද වෘද්ධ කාලයෙහිද එසේම තරුණය මොළොක්වූද තරුණවූද අත් පා මොහුට ඇත.

ජාලහත්ථපාදො- සමෙන් බැඳුන ඇඟිලි අතරවල් නැත. එබඳු පෙණයක හැඩහුරුකම් ඇති අත්ආදී පුරුෂදොෂ සහිත අය නම් පැවිදිකිරීමටද අවසර නැත. මහාසත්වයන්ගේ අත් ඇඟිලි සතරත් පාඇඟිලි පහත් එකපමණම වෙත්. ඔවුන්ගේ

දැල් ලකුණු එක් පමණය. ඔවුනොවුන් දැන සිටිත්. එහෙයින් ඔහුගේ අත් පා දක්ෂ වඩුවෙකු විසින් යොදන දැල් වාකවුලු වැන්න.

උස්සංඛපාදො- උඩට පිහිටි ගොප් ඇටය (වළලුකර) පිහිටා ඇතිසැටියෙන් පිහිටි පා ඇති සෙස්සන්ගේ පිටි පැත්තේ ගොප්ඇටය පිහිටියේය. එහෙයින් ඔවුන්ගේ පා ඇණයකින් ගටා බැඳුනාසේ තදවෙයි. කැමති පරිදි නොපෙරෙලෙයි. යන්තවුන්ගේ පා තල නොපෙනෙයි, මහා පුරුෂයාගේ නම් ගොප්ඇටයෙන් නැගී පෙනෙයි, එහෙයින් ඔහුගේ නැබේ පටන් උඩුකය නැවක තැබූ රන්පිළිමයක් සේ නිශ්චලව පිහිටයි. යට කයම සෙලවේ, සැපසේ පා පෙරළේ ගමන් කෙරේ. ඉදින් පසිනුත් පසුපසිනුත් යන දෙපසින්ම සිටගෙන බලන්නවුන්ට පාදතලයෝ පෙනෙති, ඇතුන්ගේ මෙන් පසු පසින් පමණක් නොවේ.

ඒණි ජංසෝ- ඒණි මුවන්ගේ කෙණ්ඩා හා සමාන මසින් උස්ව පිරිහිය කෙණ්ඩ ඇති, එකට බැඳුන මස්පිඩු සහිත නොවේ. හාත්පසින් සමානව පිහිටි මසින් වටවූ හැල්ගැබ් බඳු කෙණ්ඩවලින් යුතු.

අනෝනමන්තෝ- නො නැමුන බව, මෙයින් ඔහුගේ කුදු නොවූ කොරනොවූ බව දක්වයි. සෙසු ජනයෝ කුදු වූවෝ හෝ කොරවූවෝ වෙති. කුදුවූවන්ගේ උඩ කය අසම්පූර්ණය, කොරවූවන්ගේ යට කය අසම්පූර්ණය, ඔවුහු අසම්පූර්ණ ශරීර ඇත්තන් බැවින් ඔවුන්ට නොනැමී දැනහිස් පිරිමදින්නට නොහැකිය. මහාපුරුෂයාට නම් උඩුකය-යටි කය යන මුලු ශරීරයම පරිපූර්ණව සපිරී ඇති බැවින් එසේ නොනැමී සිටගෙන දැනහිස් පිරිමදිනට හැකිවෙයි.

කෝසෝහිත වත්ථගුය්හෝ- ගව ඇත් ආදීන්ගේ මෙන් රුවණින් කල පියුම් කෙමියක් බඳු කෝෂයෙන් සැගවුනු වත්ථගුය්හය හෙවත් ස්ත්‍රී-පුරුෂ නිමිතිය, වස්ත්‍රයෙන් වසා ගතයුතු අංගජාතය හෙවත් පුරුෂ හෝ ස්ත්‍රී නිමිති 'වත්ථ ගුය්හ' යන්නෙන් කියයි මහාසත්වයන්ටද පිහිටා ඇත්තේ එසේය.

සුවණ්ණ වණ්ණෝ- දැහිගලෙන් පිරිමැද දිවි දළෙන් ගවා ගුරුගල් වැනි මහනර පැහැයෙන් ඔපදමා තබනලද ගතරන් පිළිමයක්-රූපයක් වැනි.

කඤ්චන සන්නිත්තවෝ- මෙයින් මොහුගේ ගතරන් බඳු සිනිඳු මනා ශරීරයක් ඇති බව දක්වා සමේ පැහැය දක්වනු සඳහා මෙය කිය. මෙයද මුල්කී පදයේම සමාන පදයකි.

රජෝජල්ලං- දූවිලි හා මලකඩ

න උප්පිම්පති- නොඵල්ලෙයි, පියුම් කොළයෙහි නො ඇලී ඉන් ගිලිහෙන දියබිඳ බඳු, සෘතුගැන්වීම සඳහාත් දායක යන්ට පුණ්‍යඵලය ලබාදෙනු සඳහාත් බුදුවරයෝ අත්පා සේදීමාදිය කරති. වත්පිළිවෙන් දැක්වීමේ ක්‍රමය අනුවද එය කරති, 'සෙනසුනට පැමිණෙන මහණහු විසින් පා සෝදා ගෙන එයට ඇතුල්විය යුතුය' යනු වත්ක්‍රමයයි.

උද්ධග්ගලෝමෝ- සුලි කෙළවර උඩට හැරී මුහුණු සෝභාව බලන්නවුන් මෙන් පිහිටි ලොම් මොහුට ඇත්තේනුයි 'උද්ධග්ගලෝම' යි කියති.

බ්‍රහ්මජ්ජුගත්තෝ- බ්‍රහ්මයාබඳු සෘජු ශරීර සහිත සෘජුව වැඩුන විට එය දීර්ඝ ශරීරයක් වෙයි බොහෝ සෙයින් සත්වයෝ කඳෙහි කටියෙහි දණහිසෙහි යන මේ තුන්තැනින් නැමෙති ඔව්හු කටියෙන් නැමෙන කල පසු පසින් නැමෙති. අනික් දෙතැනින් නැමෙන කල ඉදිරිපසින් නැමෙති. දික් සිරුරු ඇත්තෝ එක් පසකින් වක්වෙයි. ඇතමෙක් මුහුණ නමා (මුහුණ දික්කර) නැකත්තරු ගණන්කරන්නාක් මෙන් හැසිරෙති. ඇතමෙක් අඩු මස් ලේ ඇතිව හුල්වැනි වෙති. ඇතමෙක් ඉදිරියට බරවුවාහු වෙති. ඔව්හු ඇතෙමින් සැලෙමින් යති. මොහු වූකලී සෘජුවම ගොස් දික් පමණින් දෙවිපුර ඔසවනලද රන් තොරණක් සෙයින් වන්නේයයි දක්වති. මෙසේ උපන් මොහොතෙහි සර්වප්‍රකාරයෙන් අසම්පූර්ණ ඒ ඒ මහාපුරුෂ ලක්ෂණ ඇද්ද, ඒ ඒ ලක්ෂණ මත්තෙහි එසේ වැඩීම සඳහා කියනලදැයි දතයුත්තේය.

සත්තුස්සදො- දෙඅත් පිටිපසද දෙපා පිටිපසද උරහිස් දෙකද කඳද යන මේ සත් තන්හි පරිපූර්ණ මයින් උස්ව වැඩුනු බවක්

ඇති නිසා මෙසේ කියති. සෙස්සන්ගේ අත් පා පිටුපසවල නහරවලින් ගෙහි පැටලී දැලක් මෙන් පෙනෙයි. උරහිස්වල ඇටවල කොන් ඇත ඒ මනුෂ්‍යයෝ ප්‍රේතයන් මෙන් හැඟෙත්. මහාපුරුෂයා එසේ නොවේ මහාපුරුෂයා මුල් කී සත් තන්හි මස් උස්ව පිහිටා ඇති බැවින් වැසි සැඟවිගිය නහර දැල්සහිත අන්හි පිටපැත්තෙන් වැසි වටවුන රන් ආලේපකළ කදින් මෙන්ද පරිපූර්ණ ගල්පිළිමයක් මෙන්ද හැඟෙයි, විත්‍රකර්ම මය පිළිරුවක් බඳුය.

සීහ පුබ්බද්ධකායෝ- සිංහයාගේ පූර්වාර්ථය මෙන් මනා කයක් මහාසත්වයන්ට ඇත. සිංහයාගේ ශරීරයේ පළමු-පෙර කය පරිපූර්ණව ඇත. පසු කය අසම්පූර්ණය, මහා පුරුෂයන්ගේද සිංහයාගේ පෙර කය සේ මුළු කයම පරිපූර්ණය, එයද සිංහයාගේ සේ ඒ ඒ තැනින් පහත්වීම් උස්වීම් ආදී වශයෙන් නපුරුසේ පිහිටීම් තැනින්තැන අත්හැරීම් ආදියක් නැත. දික්ව පිහිටිය යුතු තැන එසේ පිහිටයි. කොටුව, මහත්ව, කෘශව, පළල්ව, කුඩාව, රවුම්ව, යන වශයෙන් පිහිටිය යුතු තැන්වලදී ඒ ඒ අවශ්‍ය අන්දමින්ම පිහිටයි. ඒ සඳහා මෙසේත් කිය, "මහණෙනි, යම්කිසි කර්මයක් ප්‍රියමනාප අයුරින් විපාක දීමට පැමිණ සිටිකල යම් අංගයක් දික්වපිහිටීම අලංකාරය පිණිස පවතීද, ඒ අංගයෝ දික්ව පිහිටති, යම් අවයවයක් කොටට පිහිටීමෙන් හොබනේද ඒ අවයවයෝ කොටට පිහිටති, යම් අවයවයක් මහත්ව පිහිටීමෙන් හොබනේද ඒ අවයවයෝ මහත්ව පිහිටති. යම් අවයවයක් කෘෂ්ව පිහිටීමෙන් හොබනේද ඒ අවයවයෝ කෘෂ්ව පිහිටති. යම් අවයවයක් පළල්ව පිහිටීමෙන් හොබනේද ඒ අවයවයෝ පළල්ව පිහිටති, යම් අවයවයක් රවුමට පිහිටීමෙන් හොබනේද ඒ අවයවයෝ රවුම්ව පිහිටති" යනුයි. මෙසේ දානසිතින් හා පුණ්‍යසිතින් විසිතුරු කරුණලද දසපාරමිතාවන් ගෙන් පිළියෙළවුන මහාපුරුෂයන්ගේ ආත්මභාවය ඉතා උතුම් අන්දමින් පිහිටයි. එය ලෝකයේ සිටින කිසිම ශිල්පියෙකු විසින් හෝ සෘද්ධිමතෙකු විසින් හෝ මවන්ට හැක්කක් නොවේ එතබා ඊට සමාන පිළිරුවක් කිරීමටද අපොහොසත්ය.

විතත්තරංසෝ- කොටස් දෙකක් අතරවූ අවකාශය 'අත්තරය' නම්, ඒ රැස්වූ අතරින් පරිපූර්ණභාවයක් මොහුට

ඇත්තේනුයි 'චිත්තකරංස' නම් සෙස්සන්ගේ එම කොටස හින්නව පිහිටා ඇත. පිටෙහි දෙකොටස වෙන් වෙන්ව පෙනෙයි. මහාපුරුෂයන්ගේ නම් කටියේ පටන් කදවිය තෙක් මස් පටලයක් උඩට නැගී ගොස් මනාව පිහිටි රුවනින් කළ ලැල්ලක් කෙළින් තැබුවා සේ පිට මනාව වැසී පිහිටා ඇත.

නිග්‍රෝධ පරිමණ්ඩලෝ- උසට ගැළපෙන මහත ඇති දණහිස් දක්වා වැටෙන අත් ඇති බවයි. යම්සේ පණස් රියන්වූ හෝ සියක් රියන්වූ හෝ සමාන ප්‍රමාණයෙන් යුතු කඳ හා අතු ඇති නුගරුකක් උසට ගැළපෙන මහතින් මනාව පිහිටියේද, එසේම කයින්ද බලියෙන්ද සම ප්‍රමාණයෙන් පිහිටි සෙස්සන්ගේ උස හෝ කය හෝ බලිය හෝ සමානව නොපිහිටයි මහා සත්වයන්ගේ එබඳු විසම පිහිටීම නැත යන තේරුමයි. ඔහුගේ කය යම් පමණද බලියද එපමණයයි ඒ නිසා කිය.

සමචන්තක්ඛන්ධෝ- මනාසේ රවුම් ආකාරයෙන් පිහිටි කඳ සමහරු කොස්වාළිහිණියන්, බකමුහුණන්, ඌරන් වැනි රූපාකාර ඇත්තෝ වෙති. සමහරු බෙල්ල දිග, බෙල්ල ඇද, බෙල්ල මහත, යන ලක්ෂණ ඇත්තෝය. කථා කරණ කල නහර ඉල්පි පෙනෙයි. අල්ප හඬ නික්මවති. මහා පුරුෂයාගේ මෙසේ නොවේ. මනාව රවුම්ව පිහිටි රන් ආලේප කළා සේ කඳ (උරහිස් පෙදෙසේ සිට බෙල්ල කොටස) පිහිටා ඇත. කතාකරණ කල නහර ඉල්පි නොපෙනෙයි. මේස ගර්ජනාවක් බඳු ශබ්දයක් නිකුත් වෙයි.

රසග්ගසග්ගි- රසය යෝග්‍ය අයුරින් විඳිනුයි- රසග්ගස, නම්. රසය ගෙන යන මාර්ගවලට මෙය නමකි. ඒවායේ කොන් මනාසේ මොහුට පිහිටා ඇත්තේනුයි "රසග්ගසග්ගි" යි කියයි. ඕජාව ගෙන ගොස් ශරීරයේ පතුරුවන රස නහර සත්සියයක් අග උඩට හැරී මහා පුරුෂයන්ගේ බෙල්ලෙහි මනාසේ පිහිටා තිබේ. තලැටක් පමණකුදු අහරක් දිවේ තැබූ ඇසිල්ලෙහි එහි ඕජාව මුලුල්ලම කයෙහි පැතිරෙයි. මේ කාරණය නිසාම ප්‍රධන් විර්යය වඩන මහා සත්වයන්ගේ එක බත් උලක් වැළඳීමෙන්ද අල්ලට ගතයුතු තරම් ස්වල්ප ඉස්ම වර්ගයක් වැළඳීමෙන්ද ශරීරය පවත්වාගෙන යාම කෙළේය. සෙස්සන්ට එසේ කළ

නොහැක. ඔවුන් කන බොන දෑ සියල්ලේම ඕජාව නිසි සේ සිරුරෙහි පැතිරෙයි. එයින් ඔව්හු නොයෙක් ආබාධ ඇත්තෝ වෙති.

සිහහනු- සිංහයාගේ හනුව (හක්ක) බඳු හනුවක් ඇති. සිංහයාගේ යටි හක්ක පමණක් පරිපූර්ණව ඇත. උඩු හක්ක එසේ නැත සිංහයාගේ යටි හනුව මෙන් මහා පුරුෂයන්ගේ හනු දෙකම පරිපූර්ණව දොළොස්වක සඳ මෙන් ඇත.

චන්තාළීස දන්තෝ- අනතුරුව දේහ ලක්ෂණ බලන නිමිත්ත පාදකයෝ එකී හනු කෙළවර තෙක්ම බලා මේ හනු දෙක අතුරෙන් යට හනුවේ විස්සෙක, උඩු හනුවේ විස්සෙක, වශයෙන් දත් සමසහළිසක් අතර සිදුරු රහිතව පිහිටති සලකා 'දේවයන් වහන්ස, මේ කුමරා දත් සමසහළිසක් ඇත්තෙක් වන්නේය' යනු පවසති, මෙය එහි විස්තරයයි. සෙස්සන්ට පරිපූර්ණ දත් ඇතත් දෙතිසෙක්මය, ඇත්තේ මහසතුන්හට සමසහළිසෙක්ම වෙයි.

තවද සෙස්සන්ගේ දත් සමහරක් උස්වද සමහරක් පහත්වද යන වශයෙන් විසමව පිහිටා ඇත. මහසතුන්ගේ නම් යකඩ තහඩුවකින් ඉරා ගත් ලෝහ පටියක්සේ සමව පිහිටා ඇත.

තවද සෙස්සන්ගේ දත් කිඹුලන්ගේ දත් සේ විරලව පිහිටියේය. මස්මාංස කනවිට ඔවුන්ගේ දත් අතරෙහි ඒවා පිරෙයි. මහසතුන්ගේ නම් රුවන්මය වැල අමුණන ලද වජ්‍ර (දියමන්ති) පෙළක් මෙන් සිදුරු රහිතව තෙලිතුඩින් පිරිසිදින ලද අවකාශයක්සේ දත් පිහිටා ඇත.

තවද සෙස්සන්ට කුණු දත් හටගනිත්, ඒවායින් සමහරක් කළය, සිදුරු සහිතය, අශෝභනය, මහසතුන්ගේ එසේ නොව මනා සුදු පැහැති දළ දත් ඇත. ඕසධි තාරකාවද පරදවා බබලන පැහැයකින් යුතුය.

පහුන ජීවිහෝ-පළල් දිවක් ඇති, සමහරුන්ගේ දිවි මහත්ය, සමහරුන්ගේ කුඩාය, එසේම කොටය, තදය, විසමය, මහාපුරුෂයන්ගේ දිව මොළොක්ය, දිගය, පළලය, පැහැපත්ය, ඔහු ඒ ලක්ෂණ පරික්ෂා කිරීමට පැමිණියවුන්ගේ සැක දුරුකරණු සඳහා මොළොක් බැවින් ඒ දිව කඩිනකුර සේ වටව දෙනාසා

සිදුරු පිරිමදියි දික් බැවින් දෙකන් සිදුරු පිරිමදියි. පළල් බැවින් කෙස් කෙළවර දක්වා පිරිමදියි, එසේම මුලු නළල වසයි. මෙසේ මහසතුන්ගේ දිවේ දිග, පළල, මොළොක්කම් දක්වමින් ඔවුන්ගේ සැක දුරුකරයි. මෙසේ මේ තුන් ආකාර දිව සඳහා පහුත ජීවිත' යනු කිය.

බ්‍රහ්මස්සරෝ- සෙස්සෝ සිදුන බිදුන, කවුඩු, යන නාද ඇත්තෝය. මොහු නම් මහබමුගේ හඬට බදු හඬකින් යුතුය. පින් සෙම් "ආදී දෝෂ රහිත බැවින් මහබමුහුගේ නාදය ඉතා පිරිසිදුය. මහාපුරුෂයන් විසින් කරනලද කර්මයද ඔහුගේ වස්තුව පිරිසිදු කරයි. (හෘදය) වස්තුව පිරිසිදු බැවින් නැබෙනි පටන් හටගන්නා ස්වරය පිරිසිදුය. අංග අටකින් යුතුවූයේම වෙයි.

කරවිකභාණි- කොවුල් නදට බදු නදින් බෙණෙයි, මන් කොවුලෙකුගේ නදට බදු සිත් ඇදගන්නා සෝෂා ඇත්තේය, යන තේරුමයි.

අනිනිලනෙත්තෝ- මුලු ඇසම නිල් වූයේ නොවේ. නිල් පැහැය ඇති වියයුතු තන්හි පමණක් උම්මා නම් මල්වල පැහැයට බදු ඉතා පිරිසිදු නිල් පැහැයෙන් යුතු ඇස් ඇත්තේ වෙයි. කහපාට වියයුතු තැන කිණිහිරිමල් බදු පැහැයෙන් යුතු වෙයි. ලේ පැහැ වියයුතු තැන බඳුවද මල් බදු රතු පැහැයෙන් යුතු වෙයි. සුදුපැහැ වියයුතු තැන ඕසධි තාරකාව බදු සුදු පැහැයෙන් යුතුවෙයි. රන්විමනෙක පිහිටුවන ලද මිණිමුවා සිහපඤ්ජර මෙන් වැටහෙයි.

ගෝපබ්‍රමෝ- මෙහි පබ්‍රම යන්නෙන් ඇස්ගෙඩිය (ඇස් ගොබොල්ල) කියවෙයි. එය කලු වසුපැටවෙකුගේ මෙන් සන ධාතුක-ගනව පිහිටියේය. රතු වසුපැටවෙකුගේ මෙන් ඉතා පැහැපත්ව පිහිටියේය. ඒ ඇස ඉපදී මොහොතක් කල්ගිය තරුණ වසුපැටවෙකුගේ ඇසට බදුය, සෙස්සන්ගේ ඇස් ගඩු අසම්පූර්ණව ඇත ඇතුන්ගේ මියන්ගේ කවුඩුන්ගේ සෙයින් පිටතට නෙරාගිය ගැඹුරු ආදී ලක්ෂණවලින් යුතු ඇස් පිහිටති මහාපුරුෂයන්ගේ නම් එසේ නොව සෝදා ඔපදමා තැබූ මැණික් ගුලි දෙකක් බදු මෘදු සිනිඳු නිල්වන් සියුම් ඇස් ගුලි සඟලක් වෙයි යන තේරුමයි.

උණ්ණා- උර්ණරෝමය.

භමුකන්තරේ- ඇස් බැම දෙක අතර නැහැය මුදුනේ පිහිටියේය, උස්ව නැගී ගොස් නළල්මැද පිහිටියේය.

ඕදාන- 'පිරිසිදු ඕසධී තරුවට සමාන පැහැයෙන් යුතු.

මුදු- පිරිසිදු ගිනෙලෙහි බහා තබා සියක්වර පෙළු කපු පුළුන් රොදක් බඳු.

කුලසන්නිහා- හිමුල් පුළුන් වැල් පුළුන් බඳු, මින් මොහුගේ සුදු බවම දක්වයි. එය දැක්වීමේ උපමාවකි. එය කෙළවරෙන් ගෙන අදින කල බාහුවෙන් අඩක් පමණ දික්වෙයි මුදා හැරිය කල දක්ෂිණාවර්තව කරකැවී උඩට නැඹුරු කොන සහිතව පිහිටයි, රන් පුවරුවක් මැද තැබූ රිදී බුබුලක් මෙන්ද රන් කළයකින් වැහිරෙන කිරි පාරක් මෙන්ද අරුණාලෝකය රැඳුන අහසෙහි ඕසධී තරුවක් මෙන්ද ඉතා මනහර ශ්‍රියකින් (විලාසයකින්) බබලයි.

උණ්හිසසීසෝ- පරිපූර්ණ නළල්තලයක් ඇති බවත්, පරිපූර්ණ හිසක් ඇතිබවත් යන කරුණු දෙකක් දක්වනු සඳහා මෙය මෙසේ කියනලදී.

මහාපුරුෂයාගේ නම් දකුණු කනේ කුඩිම්බියේ පටන් මාංස පටලයක් නැගී මුලු නළල වසාගෙන යමින් පිරි පිහිටා ඇත. එය වම් කණේ කුඩිම්බිය තෙක් විහිදී පවතියි. රජු විසින් බඳනාලද නළල් පටක් සේ ඉතා හොබනේය. මහා පුරුෂයන්ගේ මේ ලක්ෂණය බලා රජවරුන්ගේ නළල්පට නම් ආභරණය තැනුහ. මෙය මෙහි එක ප්‍රයෝජනයකි. සෙසු ජනයෝ අසම්පූර්ණ ශීර්ෂ ඇත්තෝය. ඇතමෙක් කප්ප ශීර්ෂයෝය, ඇතමෙක් ඵල (ගෙඩි ආකාර) හිස් ඇත්තෝය. ඇතමෙක් අට්ඨි ශීර්ෂයෝය. ඇතමෙක් කුම්භ (කළ වැනි) හිස් ඇත්තෝය. ඇතමෙක් ගල් කුළු වැනි හිස් ඇත්තෝය. මහාපුරුෂයන්ගේ නම් අගින් වටකොට තබන ලද්දක් මෙන් මනාව පිරිපුන් දියබුබුලක් බඳු හිසක් ඇත්තේ වෙයි. එහි මුල් කී පරිදි නළල් පටින් වෙලුවාක් වැනි හෙයින් 'උණ්හිස සීස' යි කියයි, දෙවන ක්‍රමයෙන් නම් නළල්පටක් මෙන් හැම තැන්හිම වටව පිරිපුන් හිසක් ඇතනේනුයි උණ්හිසසීස නම්.

සබ්බකාමේහි- මෙය ලක්ෂණ කුලගන්වා පසුව කරණ ලද්දක් වැන්නැයි දැක්විය. එසේ නොවටහා ගතයුතුයි. පළමුව නිමිති කුලගන්වා පසුව ලක්ෂණ ඉදිරිපත් කළහයි දතයුතු. එහි විස්තර ගැබෙනි පිළිසිඳ ගැනීම විස්තරයේදී දක්වන ලදී.

පායෙන්ති- තනකිරි පොවති, ඔහුට නිර්දෝශි මිහිරි කිරෙන් යුතු කිරිමව්වරු හැටදෙනෙක් උපස්ථාන කළහ. ඒ ඒ පරිද්දෙන්ම අනික් අනික් කටයුතුවලද හැට දෙනා බැගින් යෙදී ක්‍රියා කළාහ. ඔවුන්ගේ පනිවුඩ ගෙනයන්නෝද හැට දෙනෙකි. ඔවුන්ගේ ඒ ඒ කටයුතු කළ නොකළ බව සොයන ඇමතියන්ද හැට දෙනෙකි. මෙසේ ස්ත්‍රීන්ගේ පිරිවර හැටේ වර්ග සතරකි. පුරුෂයන්ගේ පිරිවර හැටේ වර්ග දෙකකි, මෙසේ මේ සියලු පිරිවර උපස්ථායකයෝ වර්ග සයක් වෙති.

සේතච්ඡත්තං- දිව්‍යමය සේතච්ඡත්‍රය, පරිපූර්ණ ලබන ලද්දේ සිරියහන් ගබ්ඛාවේමය.

මානංසිතංවා- නොමැඩ පැවැත්විය, යන තේරුමයි.

ස්වාස්සදං- හේ වනාහි.

අංකේතේව අංකං- එක් තැනැත්තියකගේ බාහුවෙන් තවත් තැනැත්තියකගේ බාහුවටද, එක් තැනැත්තෙකුගේ උරහිසෙන් තවත් තැනැත්තෙකුගේ උරහිසටද,

පරිහරියති- පරිහරනය කරයි. පමුණුවයි.

මඤ්ජුස්සරෝ- මිහිරිහඬ ඇති.

වග්ගුස්සරෝ- දක්ෂ නිපුණ හඬ

මධුරස්සරෝ- මිහිරිහඬ ඇති.

පේමනියස්සරෝ- ප්‍රේමය දන්වන හඬක් ඇති, එහි මේ කොවුලන්ගේ නදට බඳු මිහිරි නාදයක් ඇති යන මෙහි:- කුරවි කොවුලෝ නම් මිහිරි ඉදුන අඟි ගෙඩිය හොටයෙන් ඇත එයින් වැහෙන මී අඟි රසය බි අත්තටුවෙන් තාලය දක්වමින් නටමින් නාදකරති. එය දකින සිව්පාවෝ ඉන් මත් වූවන් මෙන් කුල්මන් වෙති. ගොදුරු කන සිව්පාවෝද කටට ගත් තණකොළ ටික හැරදමා ඒ හඬ අසති. වල්මුවෝ කුඩා සතුන් ලුහුබඳනා අතර ඒ කොවුල් නද ඇසුනහොත් එසවූ පා බිම නොතබාම එය අසමින් සිටිති. ඒ ලුහුබඳුන මුවෝද මරණ බියත් අමතක වී

එය අසා සිටිත්. අහසෙහි පියාඹන පක්ෂීහුද අත්තටු විදහා සිටිත්. දියෙහි මත්ස්‍යයෝද කන්තල නොගටාම ඒ ශබ්දය අසා සිටිති. මේ ආකාරවූ මිහිරි නාදයක් කොවුලන්ට ඇත.

ධර්මාශෝක රජුගේ දේවිය වන අසන්ධිමිත්‍රා බිසව 'වහන්ස, බුදුන්ගේ නාදයට බඳු නාදයක් තවත් ලොව ඇද්දැ' යි සංඝයාගෙන් ඇසුවාය, ඇත. ඒ කොවුලාගේ නාදයයි. 'වහන්ස, ඒ පක්ෂීහු කොහි වසද්ද, දේවිය, හිමාලයෙහිය. ඕනෙමෝ රජුට කීවාය. 'දේවයන් වහන්ස, කොවුලෙක් දකිනු කැමැත්තෙමි' රජ-මේ කුඩුවට කොවුලෙක් අසුවි ඒවා' යි රන් මැදිරියක් ගුවනට දැමීය, ඒ මැදිරිය අහසින් ගොස් එක් කොවුලෙකු ඉදිරියේ පිහිටියේය. එය රජ අතින් පැමිණි කුඩුවකි. එහි ඇතුල් නොවී සිටීමට ඔහුට නොහැකිය. එහෙයින් කොවුලා ඒ කුඩුවට ඇතුල්විය. කුඩුව යලිත් පෙරලා පැමිණ රජු ඉදිරියේ සිටියේය. එහෙත් ඒ කොවුලා ලවා ශබ්ද කරවන්ට නොහැකිවිය. එවිට රජ එම්බා, මොහු හැඩවිය යුත්තේ කෙසේදැයි ඇසීය, දේවයිනි, මොහු තමාගේ නෑයන් දැකීමෙන් නාදකරයි' යනු ඔව්හු දැන්වූහ. එවිට රජ ඒ කොවුලා කැඩපතින් වටකරවිය. එවිට කොවුලා තම රූපයම කැඩපතින් දැක, 'මගේ නෑයෝ පැමිණියාහුය' යි සිතා තටු විදහා තාලයට නටමින් මිහිරි හඬින් මිණිමුවා භොරණෑ නදක් බඳු නදින් නාද කෙළේය. එයැසූ මුලු තුවර වැස්සෝ මත්වූවාහු මෙන් ඇදී ගියහ. අසන්ධිමිත්‍රාව මෙසේ සිතුවාය. මේ තිරිසන්ගත සත්වයාට මෙතරම් මිහිරි හඬක් ඇතොත් සර්වඥතාඥානය ලබාගත් බුදුන්ගේ නාදය කෙබඳු වේද, යනුවෙන් සතුව උපදවා ඒ ප්‍රීතිය අත්නොහැරම මාර්ග සතකින් යුතුව සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටියේය. කොවුල් නදෙහි ඇති මිහිරියාව මින් පෙනෙයි. විපස්සී කුමරාගේ ශබ්දය එයටද වඩා සියක් ගුණෙන් ලක්ෂයක් ගුණෙන් වඩා මිහිරිය, යනු මින් දැක්වෙයි.

කම්මවිපාකජ- භාවනාමය නොවේ. කර්ම විපාක වශයෙන් දෙවියන්ගේ ඇසට බඳු මසැසම විය. යම් හෙයකින් නිමිත්තක් කරගෙන තල කරත්තයක් පමණ විශාල ගොඩකට දැමූ එක තලඇටයද යලිත් මේ ඒ දැමූ තලඇටයයි, දැන හැදිනගැනීමට හැකිවෙයිද, යනු මින් දැක්වෙයි.

විපස්සී- මෙහි වචනාර්ථය:- අතරින් අතර (වරින්වර) නිමේෂයක් පමණ කල් යාමෙන් හටගත් අඳුර දුරුකිරීමෙන් පිරිසිදුව දැකගන්නට හැකිවෙයිද, විවෘත ඇසින් දකිනුයි විපස්සී නම්. දෙවන වාරයේදී සොයා දැනගනිනුයි විපස්සී නම්. සොයා බලානුයි යන තේරුමයි.

පනායති- දැනිය දකිය පමුණුවයි පවත්වානුයි හෝ මෙකී තේරුම් සියල්ලම සුදුසුය. එක් දිනක් නඩු විසඳන ස්ථානයෙහි හිඳ අර්ථයෙන් අනුශාසනාකරන රජුවෙත සරසා පිළියෙළ කළ මහාපුරුෂයෙකු කැඳවා අතෙහි තැබවුහ. රජු එතුමාගේ ඇකයෙහි තබා නළවන කල ඇමතියෝ ස්වාමියා අස්වාමියා කළහ. එවට බෝසත්හු නොසතුටු හඬක් නික්ම විය. රජ 'මේ කීමෙක්ද? මේ කීමෙක්ද? සොයව්' යි නියම කෙළේය. සොයන ඒ ඇමතියන්ට අනිකක් නොපෙනී අර්ථය නපුරුකොට විසඳන ලද බැවින් මෙසේ වන්නේය' යි යලිත් හිමියාම නියම පදවියෙහි තබා 'මේ කුමරා මෙය දැන ගෙනම මෙසේ කරතැ' යි යනු සොයන්නාහු යළිත් හිමියා අහිමියා කළාහුය. එවිටද බෝසත් තෙමේ එබඳුම ශබ්දයක් නික්ම විය. ඉක්බිති රජ මහාපුරුෂයා දනියයි, වටහාගෙන එතැන් පටන් අප්‍රමාදයෙන් විසුචේය 'කුමාරයා අර්ථයන් සොය සොයාම මනාසේ ඇතිහැටි වටහාගනියි' යනු ඒ නිසා කිය.

වස්සිකං- වැසීමෙන් සැප ඇත්තේ 'වස්සික' නම්. වසින කාලය 'වස්සික' නම්. සෙසු තැන්හි ද මෙම ක්‍රමයමයි. මේ දැක්වූයේ වචනාර්ථයයි. වැසිකාලයේ වසානුයි හෝ වැසීම සුදුසුවේ නුයි 'වස්සික' නම්. සෙසු තන්හිදු මෙම ක්‍රමයමයි. එහි 'වැසි පහය' ඉතා උස්ද ඉතා මිටිද නොවේ. මෙහි දොර ජනෙල්ද බොහෝත් නැත. අඩුවක් නැත. බිම අතුරුණ පලස් ඇතිරිලි, කෑම, බීම, ආදියද මේ ප්‍රාසාදයට මිශ්‍රවශයෙන් වටනේය. හේමන්ත සෘතුවේදී ටැම් හා හින්ති පහත්ව ඇත. දොර ජනෙල් තුනිවට ඇත. සියුම් සිදුරු ඇත. උෂ්ණය ඇතුල්කිරීමට හින්තිවල කවුලු තිබිය යුතුය. කලාල ඇතිරිලි හඳින පොරොන රෙදි ආදිය මෙහිදී උෂ්ණයෙන් යුතු ඒවා වියයුතුයි. ආහාරපාන සිනිදු හා කටුක යන රසවලින් යුතු විය

මැනවි. ග්‍රිෂ්ම සෘතුවේදී වැම් හා බිත්ති උස්ව තැනිය යුතු. දොර ජනෙල්ද බොහෝ විය යුතුය. එවා විශාල විය යුතු. ඇතිරිලි ආදිය දුහුල්මය වස්ත්‍රයෙන් වටී. ආහාරපාන මිහිරි සිත ගුණ යුතුවීම යෝග්‍යය. මෙහි ජනෙල් ළඟ සිහිල් දිය පිරු සැළි තැබවීම යෙහෙකි. ඒවායේ නිලුපුල් වැව්මාදියද සුදුසුය. මේ සෘතුවේදී සමහර පෙදෙස්වල ජනෙල් සවිකර ඒවායින් යන්ත්‍රානුසාරයෙන් වැසි වසින්නාසේ ජලය පතුරුවති.

නිප්පුරිසේති- පුරිසයන්ගෙන් තොර මෙහි හුදෙක් පුරිසයන්ගෙන් තොරවූ තුර්යා ඇති සියලු තැන්ම පුරිසයන් ගෙන් තොරය. දොරටුපාලයෝද ස්ත්‍රිහුමය. නැව්මාදී මෙහෙ කරන්නෝද ස්ත්‍රිහුමය. රජතුමා එබඳු ඵෙශ්වර්යා සම්පන්න පුරිසයෙකු දැක සැක උපදවයි. මාගේ පුතු පිළිබඳ හැම කටයුත්තකටම ස්ත්‍රියක්ම වේවා' යි ස්ත්‍රිහුම සියලු ක්‍රියාවන්හි යෙදවිය.

පළමුවන බණවර වර්ණාව නිමියේය.

ගෝපාන සිවංකං- ගොනැස්සක් මෙන් වක්වූ

භොග්ගං- කඳෙහිද කටියෙහිද දැනසිද යන තුන්තන්හි පැවති වක ගතිය.

දණ්ඩපරායනං- සැරසටිය පිහිටකොට ඇති.

ආතුරං- ජරාතුරවූ.

ගතයොබ්බතං- ඉක්ම ගිය තරුණ බව ඇති මහලුවියෙහි සිටියාවූ.

දිස්වා- අඩ යොදුන් පමණ විශාල බල පිරිසෙන් යුතු මනාවූ ආරක්ෂා ඇතිව යයි. එසේ යන කල රිය ඉදිරියෙන් යයිද බල සෙනග පසුවෙයි. එබඳු අවස්ථාවක් බලා සුද්ධාවාස වැසි රහත් බ්‍රහ්මයන් විසින් තමන් තෙදින් රිය ඉදිරිපසම දක්වන ලද ඒ පුරුෂයා දැක සුද්ධාවාස වැස්සෝ මහ පුරුෂයා මධෙහි එරුණු ඇතෙකු සෙයින් පඤ්චකාම ගුණයෙහි ඇලුණු බව දැන මොහුගේ සිහිය උපදවන්නෙමු' යි ඔහු දැක්වූහ. මෙසේ දක්වන ලද ඔහු බෝසත්තු හා රියදුරු යන දෙදෙනා දකිති. බ්‍රහ්මයෝ

බෝසතුන්ට ප්‍රමාද රහිත බව ඇති කරවීමටත් රියදුරාට කථාසල්ලාපය ඇතිකිරීමටත් ඔහු දැක්වූහ.

කිං පනේසෝ- මොහු දිරා ගියෙක, යනුවෙන් කුමක් කීවෙහිද? එහි තේරුම කීම? මා මීට පෙර එබඳු රූපයක් දැක නැත, යනු විචාරයි.

තේනහි- ඉදින් මටද මෙබඳු කේශයන්ගෙන්ද මෙබඳු කයෙන්ද යුතුවිය හැක.

තේනහි සම්මා සාරථී අලං දානප්ප් උද්‍යාන භූමියා- අද උයන බැලීමට යන මේ ගමනක් වෙයිද, ඒ උයන බැලීමට යන ගමනෙන් කම් නැත. එයින් ප්‍රයෝජනයක් නැත, යනු සංවේගයෙන් යුතුව කිය.

අන්තේපුරගතෝ- ස්ත්‍රී සමූහයා අත්හැර දමා සිරියහන් ගැබට ඇතුල්ව තනිව සිටිමින් සිතීය.

යනුහි නාම- ඉපදීමක් අතොත් ජරාවක්ද ඇත.

ධිරන්ද්‍ර- නින්දා වේවා, ඉපදීමට නින්දා වේවා, මෙය පිළිකුල් සහිත ජාතියකැයි හඟිමින් එහි මූල සාරා බලන්නේ සිය හෘදයට යනුලකින් පහර ලද්දෙකුසේ කල්පනාවෙන් හුන්නේය.

සාරථීං ආමන්තාපෙන්වා- රජ නිමිත්ත පාටකයන් විසින් දැන්වූ දා පටන් ඒ ගැන යොමු කල කන් ඇතිව වසයි. ඒ කුමරා උයනට යන කල අතරමගදී නතරව පෙරලා ආවේය. යනු අසා රියදුරු අමතා.

මා හේව බෝ- රාජ්‍ය නොකරන්නේ නොවේවා, පැවිදි නොවේවා 'බමුණන්ගේ ශාස්ත්‍ර ඇත්ත නොවේවා, යනු රජතුමා සිතූ සැටියි.

අද්දසා බෝ- මුලදී කී පරිදි සුද්ධාවාස වැස්සන් විසින් දක්වන ලද්ද දිවි.

ආබාධිකං- ඉරියව් වෙනස් වීමෙන් විරුද්ධ රෝග හටගෙන.

දුක්ඛිතං- රෝග දුකින් දුකට පත්.

බාලේහ ගිලානං- බොහෝ ගිලන්වූ.

පළිපන්තං- ගැලුන.

ජරා පඤ්ඤායිස්සති, ව්‍යාධිපඤ්ඤායිස්සති- මෙහිද ඉපදීමක් ඇති නිසා මේ ජරා විනාශ ඇතිවෙයි, ඒ ඉපදීමට

නින්දා වේවා නොඉපදීම දුක්ඛිය රහිතය, ශාන්තය, ප්‍රණීතය, යනුවෙන් ජාතියේ මූලසාරා දමනු පිණිස සොයන්නේ දෙවන යනුලකින් පහර ලත් අයෙකු සේ හුන්නේය.

විලානං- දෝලාව, පල්ලැක්කිය

පෙනා- මෙයින් ඉවත්ව ගිය.

කාලකකං- මිය ගිය. ඔහු විසින් ජීවත්විය යුතු කාල සීමාව ජීවත්වී සිට අවසානයේ මිය ගියේය, යනුයි. පළමු පරිද්දෙන්ම බ්‍රහ්මයන් දැක්වීම සිදුවිය.

යනුහි නාම- මෙහිදී යම් උප්පත්තියක් ඇති කල මේ තුන් විධිය පෙනියයි. ඒ ජාතියට නින්දා වේවා, නොඉපදීමක් වෙතොත් එය ශාන්තය, ප්‍රණීතය, යනුවෙන් මෙසේ ජාතියේ මූල පාදමින් තුන්වන වරටත් හුලකින් විද්දාක් මෙන් හුන්නේය.

භණ්ඩුං- මුඩු මහණෙකු මොහු ගැනද පෙර කී පරිදි බ්‍රහ්මයෝ බෝසතුන්ට දැක්වූහ.

සාධුධම්මවරියා- මෙය දේව ධර්මයෙහි හැසිරෙනු දැක්වීමයි 'සාධු' 'සාදු' යනු පැවිද්දාට ව්‍යාවහාර කරන නමකි. දස කුශලයට කියන නම් වශයෙන් යෙදෙයි.

අවිහිංසා- කරුණාවේ මුල් අවස්ථාවයි.

අනුකම්පා- මෙමුත්‍රියේ මුල් අවස්ථාවයි.

තේනහි- යෙදවීම් අර්ථයේ නිපාතයෙකි. පැවිද්දෙකු දැක මහසතුන්ගේ සිත පැවිද්දට නැමුනේය. අනතුරුව ඔහු සමග කථා කරනු කැමතිව රියදුරු යොදවනු වස් 'තේනහි' යනු කිය.

අථබෝ හික්ඛවේ- පැවිද්දාගේ මනා පැවිදි ධර්ම වරියාව මෙබදුය, යනාදියත් තවත් බොහෝ බල පිරිසෙන් යුතුව රකින අමු දරුවන් සහිත නොයෙක් කරදර සහිත ගිහිගෙයි දුකත් මුවෙකු බදු සිතෙන් කැමති පරිදි වනයෙහි වාසයෙන් පැවිද්දාට ලැබෙන විවේක සැපයත් සඳහන් වන ධර්ම කථාව අසා පැවිදිවෙනු කැමතිව අනතුරුව "මහණෙනි, විපස්සී කුමරු රියදුරුට අඬගැසීය. මේ සතර නිමිති දැකීමෙන් පැවිදිවීමේ සිරිත හැම බෝධිසත්වවරයෙකුගේම උරුම වාරිනු ධර්ම කථාවකි. සෙසු බෝසත්වරුද 'මේ විපස්සී කුමරා මෙසේ පැවිදිවිය' යනාදී නයින් පැරණි පැරණි මහාසත්වයෝ මෙසේ

ගිහිගේ හළඟ' යි දකිති. අපේ බෝසත්තුමා මේ සතර නිමිතිම එක් දිනයේම දැක 'මහබිනික්මන් කෙළේය. එසේකොට අනෝමා නදී තෙරදී පැවිදි විය. ඉන් පසු රජගහ පුරයට ගොස් පිඬුසිඟිය. එවිට බිම්සර රජ "නුවණැත්ත, කුමක් නිසා පැවිදිවූයෙහි ද?" යනු ඇසීය. ඊට මහසත්තු මෙසේ පිළිතුරු දුන්හ.

"මහ රජතුමනි, ජරාවෙන් දිරුවෙක්ද රෝගයෙන් පෙළුනෙක්ද ආයු ගෙවී මිය ගිය කෙනෙක්ද, කසාවත් හැඳ ගෙන මහණ වූවෙක්ද යන මේ සිව්දෙන දැක ඉන් පැවිදි රූපයෙහි කැමතිවූ මම මෙසේ පැවිදිවූයෙමි"

යුත්වාන තේසං-ඒ අසූ සාර දහසක් ප්‍රාණීන්ට මෙය අසා එබඳු සිතක් ඇතිවිය.

ඕරකෝ- අඩු අයෙක් ලාමක තැනැත්තෙක්.

අනුපුබ්බජ්ඣ- අනුව පැවිදිවූ මෙසේ පසුව ගොස් පැවිදිවූ බණ්ඩ තිස්ස ආදීන්ගේ පැවිද්දට කුමක් හෙයින් බන්ධුමතියෙන් නික්ම ගොස්' යි කියන ලද්ද යත් මෙසේ නොකියන ලද්ද නික්ම ගොස් අසන ලද හෙයිනි. මේ සියල්ලෝම විපස්සී කුමරුගේ උපස්ථායකයෝය. ඔව්හු උදයෙන්ම උපස්ථාන සඳහා ගොස් කුමරා නොදැක උදය ආහාරය සඳහා ගොස් ආහර වළඳා පෙරලා පැමිණ 'කුමරා කොහිදැ' යි විමසා උයනට ගියේයයි අසා 'එහිදී ඔහු දකින්නෙමු' යි පිටත්ව ගොස් පෙරලා එන රියදුරු දැක කුමරා පැවිදිවූ බව ඔහුගෙන් අසා දැනගෙන ඒ අසා දැනගත් තැන්දීම පැළඳ සිටි සියලු ආහරණ ගලවා වෙළඳ සැලෙන් කසට පෙවූ වස්ත්‍ර ගෙන්වා කෙස් රැවුල් බාවා පැවිදිවූහ. මෙසේ නගරයෙන් නික්ම ගොස් පිටිනුවරදී ඇසූ බැවින් "බන්ධුමතී රාජධානියෙන් නික්ම ගොස්" යනු මෙහි නොකීය.

වාරිකං වරනි- ගිය ගිය තැන මණ්ඩප කරවා දන් පිළියෙළ කර හෙට දිනයට ආරාධනා කොට ඉඩ ලබාගෙන ජනයාගේ නිමන්ත්‍රිත දාන-භික්ෂාවන්ම පිළිගනිමින් හතර වසක් වාරිකාවෙහි හැසිරුනේය.

ආකිණිණෝ- මේ පිරිවර ගණයෙන් යුතුවූයේ. බෝසත්හට මේ විතර්කය කවදා ඇතිවීද? හෙට වෙසක් පුණ්‍යපොහොදිනය වන්නේයයි, වාතුද්දසී දිනයෙහි එකල ඔහු 'පෙර මා ගිහිව සිටියදී ඒ ගිහි පිරිස සමග හැසිරෙන්නාක් මෙන් දැනුත් හැසිරෙමි. මින් කවර ප්‍රයෝජනයක්ද? මේ ගණ සංගණිකාවෙන් පලක් නැතැයි, කලකිරී අදම මේ පිරිස හැරදමා යමි' යි සිතා යලිත් අද ආවේලාවයි. මේ ඉදින් දැන් මා යතොත් එය මේ සියල්ලෝ දැන ගනිති. එනිසා හෙට යමි' යි සිතීය. එදිනටද උරුවේලා ගම බඳු ගමක ගම් වැසියෝ හෙට දිනය පිණිස ආරාධනා කළහ. එගම් වැස්සෝ ඒ අසුසාර දහසක් පැවිද්දන්ටත් මහා පුරුෂයාටත් කිරිබත්ම පිළියෙළ කළහ. ඉක්බිති මහා පුරුෂයා දෙවනදා එගමදී ඒ පැවිද්දන් සමග බත් කිසකොට වසන තැනටම ගියේය. එහි ඒ පැවිද්දෝ මහා පුරුෂයන්ට වත් දක්වා තම තමන්ගේ රැ වසන තැන්වලට හා දවල් වසන තැන්වලට පැමිණියාහුය. බෝසත් තෙමේද පන්සලට පැමිණ සිටියේය.

'මධ්‍යම කාලය පැමිණි කල පක්ෂීන් සංසුන්වූ වෙලාවෙහි වනයෙහි පවතින ඒ බිය මට වැටුනුනේය'

මෙබඳු විවේක සහිත ඇලුම් කරවන වේලාවක බියක් පැමිණි අවස්ථාවේදී මෙය කෙලෙස් දරට සහිතයයි, දැන මේ නික්ම යාමට සුදුසු කාලයයි තේරුම් ගෙන පන්සලේ දොර වසා බෝමැඩට අභිමුඛව ගියේය. අන් දිනවලද මෙතැන හැසිරෙන්නේ බෝමැඩ දකියි. එහෙත් එතැන හිඳගැනීමට ඔහුගේ සිතට නොසිතුවේය. එදින ඔහුගේ නුවණ මෝරා ගොසිත්ය. එහෙයින් සරසන ලද ඒ බෝමැඩ දැක එතැනට පැමිණ අසුන්හි නැගීමට ඔහුගේ සිත නැමුනේය. ඔහු දකුණු දිශා භාගයෙන් පැමිණ පැදකුණු කොට නැගෙන හිර දිශාවේ තුදුස්ථිරයන් අසුනක් පනවා චතුරංග සමන්නාගත වීර්යයය ඉටාගෙන, යම් තාක් මම බුදු නොවෙමිද ඒතාක් මින් නොනැගිටිමි' යි ඉටාගෙන හිඳගත්තේය. මෙසේ ඔහුගෙන් ඉවත් වීම ගැන 'මේ සමූහයෙන් තොරව විසුවෙයි' යනු දැක්විය

අඤ්ඤා නේවතානි - ඔව්හු සවය බෝසතුන්ගේ උපස්ථානය සඳහා ගොස් පන්සල පිරිවරාගෙන හුන්නාහුය. මේ මෙසේ සිටීමට නුසුදුසු කාලයයි. මීට හේතුව කිම? මොහු සොයමු, යයි කියා පන්සල් දොර හැර බලා බෝසතුන් එහි නැති බව දැන ගත්හ. ඔහු කොහි ගියේද, ඔහු කොහි ගියේද යනුවෙන් වහා කලබලවී ඒ මේ අත දුවමින් සෙවූහ. ඔහු සමූහයා සමග විසීමෙහි කලකිරී හුදකලාව විසීම සඳහා කොහිමුත් ගියා විය හැක, යනු ඒ පැවිද්දෝ සිතූහ. ඒ මහා පුරුෂෝත්තමයා ඒකාන්තයෙන් බුදුවන්ට ඇත. ඔහු බලන්ට යමු. දඹදිව ඒ ඒ තැන හැසුරුනහ.

වාසුපාතස්ස- බෝමැඩ එක රැයක් විසීමට පත්.

රහෝගතස්ස- රහසිගත

පතිසල්ලිතස්ස- එකිනාව වශයෙන් ඇලුන.

කිව්ඡං- දුක

වචනි ව උප්පජ්ජති ව- මේ දෙපදය වූතිය හා පටිසන්ධිය යන දෙක සඳහා කිය.

ජරාමරණස්ස- මෙහිදී පැවිදිවන්නේ ජර්ණ, රෝගී මළ, යන තුන් පෙර නිමිති දැක පැවිදි විය. එනිසා මොහුට ජරාමරණ දෙක වැටහෙයි. 'ජරාමරණයන් මුල්කරගෙන එහි ඇලී ගැලී යනු' ඒ නිසා කිය. අනතුරුව විපස්සී බෝසතුන්හට මෙබඳු අදහසක් ඇතිවිය.

යෝනියෝ මනසිකාරෝ- උපාය මනසිකාරය, මාර්ගය මෙනෙහි කිරීම, නුවණින් මෙනෙහි කිරීම,

අනිත්‍යාදිය අනිත්‍යාදී වශයෙන්ම ඇතිසැටියෙන් මෙනෙහි කිරීම යෝනියෝ මනසිකාරයයි. මෙයද කුමක් ඇති කල ජාති ආදිය වෙද්ද, කුමක් නැති කල නොවෙද්ද, යනුවෙන් ඇතිවීම නැතිවීම වශයෙන් පවත්නා ස්වභාවය බැවින් එයින් එක්තරා දෙයක. එහෙයින් මොහුගේ මේ යෝනියෝමනසිකාරය මේ ක්‍රමයෙන් මෙනෙහි කිරීමෙන් නුවණ පහළවීමේ වාසනාවන්ත මොහොත උදාවිය. බෝසතුන්ගේ නුවණෙහි යමක් ඇතිකල ජරාමරණ වෙද්ද' එයින් ජරාමරණයන් ඇතිවීමේ හේතු කරුණු ඇතිවෙයි. ඒවා හා සමග ගැටීම සිදුවෙයි ඒ කිමෙක්ද? ජාතියයි.

ජාතියා බෝ සති ජරාමරණං හෝති- ජරාමරණ දෙකරුණේ ඇතිසැටි තේරුම් ගන්නා නුවණ එය සමග බෝසතුන්ගේ සමාගමය විය, යන මෙය මෙහි අදහසයි. මේ ක්‍රමයෙන් සෙසු පදද තේරුම් ගතයුතුය.

නාමරූපේ සති බෝ විඤ්ඤාණං- මෙහිදී සංස්කාරයන් ඇතිකළ විඤ්ඤාණයන් අවිද්‍යාව ඇතිකළ සංස්කාරයන් වන්නේයයි කිය යුතුය. ඒ දෙස ම නොගත යුතුය එහෙයින් අවිද්‍යා සංස්කාරයෝ අතීත භවයයි, ඔවුන් සමග මේ විදර්ශනාව නොගැටෙයි. මහාපුරුෂයා වර්තමාන වශයෙන් නො ඇලුනේය. අවිද්‍යා-සංස්කාරයන් නොදකින අය විසින් බුදුබව ලබන්ට නුපුලුවන් නොවේද? ඔව්, එය සැබව, එබන්දක් විසින් බුදුබව ලැබිය නොහැකිය. මෙහිදී මෙයින් ඔව්හු භව උපාදාන තණ්හායන මොවුන්ගේ වශයෙන් දක්නා ලද්දේය. මෙහිදී ප්‍රතිත්‍යසම්ප්පාදය විස්තරකර දිය යුතුය. එය විසුද්ධිමාර්ගයේ සවිස්තරව දක්වා ඇත.

පච්චදාවත්තකි- නවති, ආපසු එයි. මෙහිදී විඤ්ඤාණය පෙරලා එන්නේ කෙසේද? ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය, විපස්සනා විඤ්ඤාණයයි දෙපරිදිය, එහි ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය ප්‍රත්‍ය වශයෙන් නැවත එයි. විදර්ශනාඥානය අරමුණු වශයෙන් එයි. මේ දෙකම නාමරූප නොඉක්මවයි. නාමරූපයන්ගෙන් මන්තට නොයයි. මෙපමණකින් 'උපදිව්' යි කියා හෝ මේ ආදීන්හි විඤ්ඤාණය නාමරූපයන්ට ප්‍රත්‍යවන කළ නාම රූපද විඤ්ඤාණයට ප්‍රත්‍යවන කළද දෙදෙනාම ඔවුනොවුන්ට ප්‍රත්‍යවන කල්හි මෙපමණකින් හටගනිව්, හෝ උපදිව්, හෝ මෙයින් මතු කිම අතිකෙක් හටගන්නේ හෝ උපදින්නේ හෝ වේද එයත් හටගනියි, උපදියි, යනුම නොවේද, මෙසේ ඔවුන් සමග වූති-ප්‍රතිසන්ධිත් දක්වා යලිත් එය මෙපමණකින් යයි පිරිසිදු දෙන්නේ නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් විඤ්ඤාණයන් විඤ්ඤාණ ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූපත් සිදුවෙතැයි දක්වා එයින් මතු අනුලෝම ප්‍රත්‍යාකාර වශයෙන් විඤ්ඤාණප්‍රත්‍යයෙන් නාම රූප මුලකවූ ආයතී ජරාමරණයන් (මතු ලැබෙන ජරා මරණ) දැක්වීමට 'නාම රූප පච්චයා සලායතනං' යනාදිය කිය එහි හුදු දුක්

සමූහයාගේ හටගැනීමකි. යනුවෙන් සියලුම ජරා මරණ සෝක පරිදේව දුක්ඛ දෝමනස්ස උපායාස ආදී වශයෙන් ප්‍රභේදගත දුක් සමූහයේ හටගැනීම වෙයි, යනුයි මෙසේ මහාපුරුෂයා හවදුක-ලෝකදුක (සංසාරදුක) ඇතිවන සැටි දුටුවේය.

සමුදයෝ සමුදයෝ ඉති ඛෝ- හටගැනීම, ඇතිවීම.

අනන්‍යස්සුතේසු- නොඇසූ විරූ 'ඇස පහළ විය' යනාදියෙහි පහළවීම දක්වන නුවණම මින් කිය, දැකීම අර්ථයෙන් 'චක්ඛු-ඇස' නම්. ඤාණ කිරීම් අර්ථයෙන් 'ඤාණ' නම්. දැන ගන්නා අර්ථයෙන් 'පඤ්ඤා' නම්. අවබෝධ කර දැනගෙන උපන් (හටගත්) බැවින් 'විජ්ජා' නම්. බැබලීම සහිත බැවින් 'ආලෝක' නමිසි, කිය. ඒ මේ ලෙසින්:- 'ඇස් පහළ විය' යන්නෙන් දැකීම් අර්ථය හඟවයි. දැන ගැනීම් අර්ථයෙන් 'ඤාණය පහළවිය' යනු කියයි. විශේෂයෙන් දැන ගැනීම් අර්ථයෙන් 'ප්‍රඥාව පහළ විය' යනු කියයි. අවබෝධ කිරීම් අර්ථයෙන් 'විද්‍යාව' පහළ විය යනු කියයි. රශ්මිය පැතිරීම් අර්ථයෙන් 'ආලෝකය පහළවිය' යනු කියයි දැකීම් ස්වභාවයෙන් යුතුය තේරුම 'චක්ඛු-ඇස' යනු කියයි. දැනගැනීම ස්වභාවකොට ඇත්තෝ 'ඤාණ' නම්. විශේෂයෙන් දැනගැනීම ස්වභාව කොට ඇත්තේ 'පඤ්ඤා' නම්. අවබෝධ කිරීම ස්වභාවකොට ඇත්තේ විජ්ජානම් රශ්මිය පැතිරවීම ස්වභාව කොට ඇත්තේ 'ආලෝක' නම් යනු මෙතෙක් පදයන්ගෙන් කුමක් කියන ලදද? යත් මේ ප්‍රත්‍යය ඇති කල්හි මෙනම් ඵලය වෙනැයි යනු දක්වන ලද්දේය, යන ප්‍රත්‍ය-ඵල හැඳින්වීම් මාත්‍රය මින් කියන ලදී. නොහොත් විටීයට බැසගත් තරුණ විදර්ශනා නොමෝ කියන ලදී

අධිගතෝ ඛෝ මායං- මා විසින් මේ ධර්මය ලබාගන්නා ලද්දේය.

මග්ගෝ - විදර්ශනා මාර්ගය.

බෝධිය - චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධකරගැනීම සඳහාද නිවන අවබෝධ කරගැනීම සඳහාද වේ. තවද අවබෝධ කෙරේනුයි බෝධි නම්. මේ ආර්ය මාර්ගයට කියන නමකි. ඒ සඳහාද කියන ලද්දේ වෙයි. විදර්ශනා මාර්ගය මුල් කරගෙනම ආර්ය මාර්ගය පවතින්නේ වේ. දැන් ඒ මාර්ගය ප්‍රධාන

කරගෙනම-අරමුණු කරගෙන යම් ඒ නාම රූපයන්ගේ නිරෝධය වෙතැයි, කිය. මෙහි විඤ්ඤාණ නිරෝධය, යනාදියෙහි ප්‍රථමාවිභක්ති රූපය දැක්වීමෙන් නිවනම දක්වන ලදී. මෙසේ මහා පුරුෂ තෙමේ සියලුම සංසාර දුකේ නො ඉපදීම-විනාශය දුටුවේය.

නිරෝධෝ නිරෝධෝති බෝ- නො ඉපදීම, නොඉපදීම නිරෝධය නිරෝධය.

වක්ඛුං- මේ ආදියේ තේරුම් මුලදීම දැක්විනි. මෙතැනදී වනාහි මේ සියලු පදයන්ගෙන් මේ ප්‍රත්‍යය (තේතුව) නැති කල (විනාශ කළ විට) මේ ඵලය නූපදී, යන නිරෝධය-නොඉපදීම හැදින්වීම් මාත්‍රය පමණක්ම කියන ලදී. නොහොත් උට්ඨාන ගාමනි බලව විපස්සනාව දක්වන ලදී.

අපරේන සමයේන- මෙසේ ප්‍රත්‍ය ක්‍රමයන් ප්‍රත්‍යයන්ගේ විනාශ ක්‍රමයන් තේරුම් ගෙන එයින් මැන භාවයේදී.

උපාදානක්ඛන්ධෙසු- උපාදානයට ප්‍රත්‍යවූ ස්කන්ධයන්හි උදයබ්බයානුපස්සී- පළමුව දක්නා ඵයම ඇතිවීම් වශයෙනුත් නැතිවීම් වශයෙනුත් ඇති සැටියෙන් බලනු (විදසුන් වඩන)

විභාසි- මුදුන් පැමිණි උට්ඨාන ගාමිණී විදර්ශනාව වඩමින් වසයි. මෙය කුමක් සඳහා කියන ලදද? සර්වප්‍රකාරයෙන් පුරා නිම කරණ ලද පාරමිතා ඇති සියලුම බෝසත්වරු අන්තිම ආත්ම භාවයේදී පුතු උපන්දා මහාහිනිෂ්ක්‍රමණය කොට පැවිදිව ප්‍රධන් චිරිය වඩා බෝධි පර්යංකයට නැග මර සෙනග පරදා ප්‍රථම යාමයේදී පූර්වෙනිවාසානුස්මාති ඥානය සිහිකරති. දෙවන යාමයේදී දිවැස පිරිසිදු කර ගනිත්, තුන්වන යාමයේදී ප්‍රත්‍යයාකාරනය සිහිකර ආනාපාන චතුර්ථ ධ්‍යානයෙන් නැගිට පඤ්චස්කන්ධයෙහි තත්වාකාරය මෙනෙහි කර උදයබ්බය (ඇතිවීම් නැතිවීම්) වශයෙන් සම පණස් ලක්ෂණ දැක ගෝත්‍රභූඥානය තෙක් විදසුන් වඩා ආර්යය මාර්ගයෙන් (එනම් ඥානයෙන්) සියලු බුද්ධ ගුණයන් අවබෝධ කර ගනිත්. මේ මහා පුරුෂ තෙමේද පුරා නිමවන ලද පාරමිතා ඇත්තේ ඒ කියන ලද සියල්ල සම්පූර්ණකර පශ්චිම යාමයේදී ආනාපාන

චතුත්ථජ්ඣානසෙන් (ආනාපාන සතර වන ධ්‍යානයෙන්) නැගිට පඤ්චස්කන්ධයන්හි ඇති සැටි මෙනෙහි කර මුල් කී උදයබ්බය විපස්සනාව වැඩීම ඇරඹිය එය දක්වනු සඳහා මෙය කිය.

ඉති රූපං- මේ රූපයයි. රූපය මෙපමණකි. මෙයින් මතු රූප නැතැයි. විකාරවන ආකාරයත් භූත රූප-උපාදාය රූප හෙදයත් මුල් කරගෙන ලක්ෂණ, රස, පච්චුපට්ඨාන, පදට්ඨාන, යන මොවුන්ගේ වශයෙන් ඉතිරි නොකොට රූපයන්ගේ පිරිසිදු ගැනීම කියන ලදී.

ඉති රූපස්ස සමුදයෝ- මෙයින් මෙසේ ගන්නා ලද රූපයාගේ සමුදය විපස්සනාව කියන ලදී.

ඉති-මෙසේ සමුදය වෙයි යන තේරුමයි. එහි විස්තර මෙසේය. අවිද්‍යා සමුදයෙන් රූප සමුදය වෙයි. තණ්හා සමුදයෙන් රූප සමුදය වෙයි, කර්ම සමුදයෙන් රූප සමුදය වෙයි. ආහාර සමුදයෙන් රූප සමුදය වෙයි. යනුවෙන් මෙසේ හටගැනීමේ ආකාරයේ ලක්ෂණ බලන්නේ රූපස්කන්ධයේ පහළවීම දකියි-දැකගැනීමට ලැබෙයි. ඒ හටගැනීම නැති කිරීමේදී අවිද්‍යාවගේ නැති කිරීමෙන් රූපයන්ගේ නැති කිරීම වෙයි. -පෙ-විපරිනාම ලක්ෂණය බලන්නේ රූපස්කන්ධයේ නිරෝධය දනියි, යන තේරුමයි.

ඉති වේදනා- මේ වේදනාව වේදනාව මෙනෙකැයිද මෙයින් මත්තෙහි වේදනාවක් නැතැයිද, සංඥාවය, මොච්ඡු සංස්කාරයෝය, මෙය විඤ්ඤාණයයි, විඤ්ඤාණය මෙපමණය. මෙයින් මත්තෙහි විඤ්ඤාණයක් නැත. යනුවෙන් විදීම හඳුනන හැඩගස්වන හැඳින ගන්නා ස්වභාවය සැප ආදිය රූපාදිසංඥාවය ස්පර්ශාදි වක්ඛවිඤ්ඤාණාදි ප්‍රභේදයන් යන මොවුන්ගේ වශයෙන් ගෙන ලක්ෂණ රස පච්චුපට්ඨාන පදට්ඨාන වශයෙන් ඉතිරි නැති-වේදනාව සඤ්ඤා සංඛාර විඤ්ඤාණ යන මොවුන්ගේ ගැනීම කිය.

ඉති වේදනා- සමුදයෝ- මෙසේ ගන්නා ලද වේදනා- සඤ්ඤා සංඛාරා- විඤ්ඤාණ යන මොවුන්ගේ සමුදය දැක්වීම මින් කියන ලදී.

ඉති- මෙසේ සමුදය වෙයි, යන තේරුමයි. ඔවුන්ගේ විස්තරයන්: අවිද්‍යාවගේ ඇතිවීමෙන් වේදනාවගේ ඇතිවීම සිදුවෙතැයි රූපයේදී කී ලෙසින්ම තේරුම් ගත යුතුය. මෙය එහි වෙනසයි, (සෙසු) කඳු තුනෙහි ආකාර සමුදයෙන් යයි, නොකියා එස්ස සමුදයෙන් යයි කිය යුතුය. විඤ්ඤාණස්කන්ධයේදී නාම රූප සමුදයෙන් යනු නැතිවීම (නිරෝධය) ද ඔවුන්ගේම වශයෙන් යෙදිය යුතුය. මේ මෙහි කෙටි අදහසයි විස්තර වශයෙන් දැනගැනීමට උදය-වය විනිශ්චය (සමුදය-නිරෝධය ක්‍රමය) විස්තරව විසුද්ධි මාර්ගයේ දක්වා ඇත.

තස්ස පඤ්චස්පාදානස්කන්ධෙසු උදයවයානු පස්සිනෝ විහරතෝ- මේ රූපාදි පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයන් විෂයෙහි සම පණසක් ලක්ෂණ වශයෙන් උදය-වය ස්වභාවයන් මෙසේ විදසුන් මගින් විමසා බලන විපස්සි බෝසතුන්ගේ ඒ පිළිබඳ විදසුන් නුවණ ක්‍රමයෙන් මෝරා වැඩිවී ගිය කල නැවත නො ඉපදීම් වශයෙන් ආශ්‍රව සංඛ්‍යාත කෙලෙස් නිරුද්ධවී යයි. එවිට ඒවා යලිත් තෘෂ්ණා දෘෂ්ටි වශයෙන් නොගන්නා බැවින් සිතමිදියයි එනම් මේ කීවේ සිත මාර්ගාවස්ථාවේ මිදියැමයි. එල ලක්ෂණයෙහි මිදියැම නම්-මාර්ග මොහොතෙහි මිදුන සිතම එල අවස්ථාව නම්. එයම විපාක වශයෙන් යලි යලි ඉපදීමයි. මෙපමණකින් මහා පුරුෂයා හැම බැඳීමකින්ම මිදුනේය හිරු රැස් වැදීමෙන් පිපී ගිය පියුමක් මෙන් මනාව පිරිසිදුව පවිත්‍රවූ සිතක් ඇත්තෙක් විය. සතර මාර්ග-එල නුවණවල් හා සතර පටිසම්භිදා, සතරයෝනි පිරිසිදින නුවණ පඤ්ච ගති පිරිසිදින නුවණ, අසාධාරණ නුවණ සය, සියලු බුද්දාණ, යන මේ සියල්ල අත්පත් කරගෙන පිරිපුන් සංකල්ප සහිතවූයේ බෝධිපර්යංකයෙහිම හුන්නේය. ඒ සඳහා මෙසේද කිය:-

"මේ සසර ගෙවල් සාදන වඩුවා සොයමි. මම නොයෙක් සිය දහස් ගණන් ජාති මෙසසර හැසුරුනෙමි. නැවත නැවත ඉපදීමෙන් නොයෙක් දුක් වින්දෙමි.

ඒ ගෙවල් තනන වඩුවා දැක්කෙහිය, නැවත ගෙවල් නො තනන්නෙහිය, ගෙවල් තනන ඒ සියලු දැව දඬු සුනු විසුණු

කෙළෙමි ගෙපියස්සද සින්දෙමි, සංස්කාර රැස් කරන සිත තාමේනාව විනාශ කිරීමෙන් අවසන් කෙළේය.

දියෙන් ගිනි නොහට ගනියි. යෝග භාවනාවෙහි නොයෙදීමෙන් පිරිහීම ඇතිවෙයි ක්‍රමයෙන් සංසිද්ධ නැතැත්තනුගේ ගතිය නැතිවී යයි.

මෙසේ මනාසේ මිදුන කාම බන්ධන සැඩ පහරින් මිදුන නොසෙවෙන ස්ථිර ගතියට හෙවත් සැපයට පැමිණියවුන්ගේ සිත් තුළ සියලු කෙලෙස් බර නැතිවී ගියේය. දැක්විය යුතු සදොස් ගතියක් නැත" යනුයි.

මෙසේ සිහි කරන්නේ සරත් සමයෙහි හිරු මෙන්ද සම්පූර්ණ චන්ද්‍රයා මෙන්ද බැබළුනේය, යනුයි

දෙවන බණවර කථාව නිමිසේය.

තෙවන බණවර-

යන්තුනාහං ධම්මං දේසෙය්‍යං- ඉදින් මම දහම් දෙසන්නෙමි නම්, යන මේ විතර්කය කවදා ඇති වීද? බුදුවීමෙන් අටවන සතියේය. එතුමා බුදුවී පළමු සතියේදී බෝධි පරියාංකයෙහි හුන්නේය. ඉන් නැගිට සත් දිනක් බෝරුක දෙස බලාගෙන සිටියේය. සත්දිනක් රුවන් සක්මනේ සක්මන් කෙළේය, සත් දිනක් රුවන් ගෙයි දහම් විමසමින් සිටියේය. සත් දිනක් අප්පල් නුගරුක මූල හුන්නේය. සත් දිනක් මීදෙල්ල ගසමූල හුන්නේය, සත් දිනක් රාජායතනයෙහි හුන්නේය. ඉන් නැගිට අටවන සතියේදී පෙරලා අවුත් අප්පල් නුග රුක මූල හුන්නනුට සියලු බුදුවරයන්ගේ චාරිත්‍ර ධර්මයෝ මොව්හුය, යනුවෙන් මින් ඔබ්බෙහිද විතර්කයක් පහළ විය.

අධිගතෝ- අවබෝධ කළ.

ධම්මෝ චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මය.

ගම්භිරෝ- උත්තාන බව ප්‍රතික්ෂෙප කිරීම සඳහා යෙදූ පදයකි.

දුද්දසෝ- ගැඹුරුකම නිසා දැකගැනීම අපහසුය, දුකසේ දැනගත යුතුය, සුවසේ දැක ගැනීම අපහසුය.

දුරනුබෝධෝ- දුකසේ අවබෝධ කරගත යුතු බැවින්ම මෙසේ කිය. සුවසේ අවබෝධ කළ නොහැක.

සත්තෝ- ශාන්ත- නිවුන.

පණිතෝ- පුණිත, කෙනෙක් වින්දත් තෘප්තියකට නො පැමිණෙන මේ දෙපදය ලෝකෝත්තර ගුණය සඳහාම කිය.

අත්තකාවචරෝ- තර්කයෙන් ප්‍රමාණ නොකළ යුතු. තර්කානුකූලව තීන්දුවකට නොබැස ගත යුතු.

නිපුනෝ- නිපුණ, සියුම්ව වැටහුන.

පණ්ඩිත වේදනීයො- මනා ප්‍රතිපදාවට බැසගත් නැණවතුන් විසින්ම අවබෝධ කරගත යුතුය.

ආලය රාමා- සත්වයෝ පඤ්චකාම ගුණයෙහි ඇලෙති, එහෙයින් ඔව්හු ආලය නමැති යෙති. එකසිය අටක්වූ තෘෂ්ණා ප්‍රභේදයෝ ආලය නම්. ඒ ආශාවන්ගෙන් රමණය කෙරෙනුයි ආලය රාම නම්

ආලය රතා- ආලයන්හි ඇලුනේ ආලය රත නම්.

ආලය සමුදිතා- ආලය විෂයන්හි මනාසේ ප්‍රමුදිත වූයේය. යම්සේ වනාහි මනාසේ පිහිටි මල් ගෙඩිවලින් පිරුණ ගස් ආදියෙන් පරිපූර්ණ උයනකට ඇතුල්වූන රපේක් ඒ ඒ සැපතින් ඇලෙයි, ප්‍රමුදිත වෙයි, තුටු පහටු වෙයි. කිසිදු කල කිරීමක් ඇති නොවෙයි. සවස් වුවද උයනින් නික්ම යාමට අකමැති වෙයි. මෙසේම මේ කාම තෘෂ්ණ උපදවන වස්තුවල ඇලුන සත්වයෝ ඒවායෙහිම රමණය කෙරෙත්. සංසාර වෘත්තයෙහිම ප්‍රමුදිතවූවාහු එහි නො කළකිරුණාහු වෙති. එහෙයින් ඔවුන්ගේ දෙවැදෑරුම්වූ ආලයම උයනකට බඳුයයි දක්වන බුදුහු 'ආලයරාමා' ආදිය කිය.

යදිදං- නිපාතයකි. එයට කරුණු වශයෙන් කිය. යම් ඒ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයක් වේද, ඒ සඳහා මෙය කී බව දත යුතුය.

ඉදප්පච්චයතා පටිච්චසමුප්පාදෝ- මොවුන්ට ප්‍රත්‍යවේනුයි හෝ මොවුන්ගේ ප්‍රත්‍යවේනුයි 'ඉදප්පච්චයතා' නම්. ඉදප්පච්චයම ඉදප්පච්චථතා නම්. ඉදප්පච්චයතාව වූයේත් පටිච්චසමුප්පාදවූයේත් එමනුයි ඉදප්පච්චයතා පටිච්චසමුප්පාද නම්. සංස්කාරාදියට ප්‍රත්‍යවූ අවිද්‍යාදියට මෙය නමකි.

සබ්බ සංඛාර සමථෝ- මේ සියල්ල නිවනමය. යම් හෙයකින් එයට පැමිණ සියලු සංස්කාර ධර්මයන්ගේ එන්දන ස්වභාවය (පිබිදීම් ගතිය) සංසිදෙයි. එහෙයින් 'සබ්බසංඛාර සමථ' යනු කිය. යම් හෙයකින් එයට පැමිණ උපධිසංඛ්‍යාත කෙලෙස් කෙරෙන් දුරුවෙයිද හැම තණ්හාවක්ම ගෙවීයයිද හැම කෙලෙස් රාගයෝ නො ඇලීයෙද්ද හැම දුක්ම නිරුද්ධ වෙයිද එහෙයින් 'සබ්බුපට්තිස්සග්ගෝ තණ්හක්ඛයෝ විරාගෝ නිරෝධෝ' යනු කියයි.

ඒ මේ තෘෂ්ණා නොමෝ හවයෙන් හවය එලයක් සමග හෝ කර්මය හා එක්කොට ගමානුයි ගලපානුයි මසානුයි යන තේරුම් අනුව 'වාන' යි කියයි. එකී වාන සංඛ්‍යාත තණ්හාවෙන් මිදුන හෙයින් 'නිබ්බාන-නිවන' යි කියයි.

සෝමමස්ස කිලමථෝ- නොදන්නවුන්ගේ යම් දේශනාවක් වේද එය තමාගේ වෙහෙස පිණිසවේ. කයෙහි ඇතිවන ක්ලාන්ත ගතිය හා වෙහෙස මින් දැක්වෙයි. බුදුවරුන්ගේ සිත්හි මේ දෙකම නැත.

අපිස්සු- අනුව පැවසීමෙහි නිපාතයයි. හුදෙක් ඔහුට මෙය සිතූනා පමණක් නොවේ. මේ ගාථාවද කියව, යනුයි දක්වයි.

විපස්සි- විපස්සි බුදුන්ගේ යන තේරුමයි.

අනච්ඡරියා- පුදුම සහිත.

පටිභංසු- ප්‍රතිභාන නම් ඥාණයට ගොදුරුවූ සිත යෙදවීමට සුදුසු බවට පත්වූ.

කිච්ඡෙන- දුකින්, දුක් සහිත ප්‍රතිපදාවෙන් නොවේ. බුදුවරයන් පිළිබඳ සතර මාර්ගයන්ම සැප සහිත ප්‍රතිපදාවෙන්ම යුතුය. පෙරුම් දම් පුරණ කලද බෝසත් තුමා සරාග සදෝස සමෝහ සහිත වූයේම සංසුන් වූයේ තමා වෙත පැමිණි දිළිත්දන්හට සරසා පිළියෙළ කළ හිස සිඳි වැගිරෙන ලේ සහිතව දෙයි. මනාව අඳුන් ගැ ඇස් උපුටා දෙයි. කුල පරපුරට මිණි පහනක් බඳු පුතු දන් දෙයි. ප්‍රිය මනාප පරිදි හැසිරෙන සිය බිරිඳ දෙයි. තවද ශාන්තිවාදී වැනි ආත්ම භාවයන්හිදී කැපීම් කෙටීම්- සිදිම් බිදිම් අවස්ථාවන්ට පත් වීමෙන් යුතු බවත් හෙවත් ඒ අවස්ථාද ඇතුළත් කර දක්වනු සඳහාත් මෙය කියන ලදී.

හලං- මෙහි 'හ' යනු නිපාතයි, 'අලං' යන තේරුම්

පකාසිතුං- දේශනා කරන්නට, මෙසේ දුක්ඛයේ අවබෝධ කරගත් ධර්මය දේශනා කරනට සුදුසුය. එසේ දෙසීමෙන් සිදුවන යහපත නම් කීම?

රාග දෝස පරේතේහි- රාග දෝෂයන්ගෙන් පහසු ලත්. රාග දෝසයන් අනුව ගිය හෝ.

පටිසෝභගාමි- නිත්‍යාදී නයින් අග සිට මුලට එන. අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අසුභ යන මේ වශයෙන් ගිය සිව්සස්දම් ඇති.

රාග රත්තා- කාම-භව-දිට්ඨි-යන මේ රාගයන්ගෙන් රත්වූ හෙවත් ඒවායෙහි ඇලුන.

න දක්ඛිත්ති- අනිත්‍ය-දුක්ඛ අනාත්ම-අසුභ-යන මේ ස්වභාවයන් අනුව නොදකිත්. ඔහු එසේ නොදක්නා කල එසේ ගැනීමට කවරෙක් නම් සමර්ථවේද?

තමෝක්ඛන්ධෙන ආවටා- අවිද්‍යා රාශියෙන් ගැවසීගත්

අප්පොස්සක්කතාය- උත්සාහ රහිත බව නිසා දේශනා කිරීමට නොකැමති බැවින් යන තේරුමයි කුමක් හෙයින් ඔහුට මෙබඳු සිතක් ඇතිවිද? මොහු තමා මිදුනේ මිදෙමි කියාද තමා එතරවූයේ එතර වෙමි, කියාද සිතා මෙසේ තීරණය කෙළේවදද-

"මෙහිදී මා පමණක් අප්‍රසිද්ධ වේසයකින් හිඳගෙන ධර්මය අවබෝධ කර ගැනීමෙන් කිනම් ඵලයක්ද? සර්වඥතා ඥානය ලබාගෙන දෙවියන් ඇතුලු සියලු සතුන් සසර සයුරින් එතර කරමි"

යනුවෙන් මෙබඳු ප්‍රාර්ථනාවක් කොට පෙරැම්පුරා සර්වඥ බවට පත්විය. මෙය ඇත්තකි. සිහිකිරීමේ අනුභවයෙන් ඔහුගේ මෙසේ සිත නැමුනේය සර්වඥතාඥානය ලබාගත් පසු සත්වයන් කෙලෙසුන් ගෙන් ගැවසී සිටින බවත් ධර්මයේ ගැඹුරු බවත් සිහි කරන ගුණ සිහිකරන එතුමාට ඒ කරුණ හැම අයුරින්ම ප්‍රකටව වැටහී ගියේය.

"ඉක්ඛිති මේ සත්වයෝ කැඳ පිරවූ ලබු ගෙඩියක් මෙන්ද කිරි මෝරු පිරවූ සැළියක් මෙන්ද වුරුණු තෙල් පෙවූ දිරා ගිය රෙදි කැබැල්ලක් මෙන්ද, අඳුන් වැකුන අකක් සෙයින්ද කෙලෙස් කිලුටෙන් පිරුන ඉතා කිලුටු රාගයෙන් රත්වූ

දෝෂයෙන් දූෂිතවූ මෝහයෙන් මුළාවූ අය වෙති. ඔව්හු කුමක් නම් වටහා ගනිද්දැයි සිතන මහසත්හු කෙලෙසුන්ගෙන් ගහනවූ බව සිහිකිරීමේ අනුභාවයෙන් එයට සිත නැතී ගියේය. මේ ධර්මයත් පොළොව දරා සිටින ජල ධාරාවසේ ගැඹුරුය. පර්වතයකින් ගැවසී පිහිටියාක්සේ දැකීමට අපහසුය. කොටස් සියකට බිඳී වෙන්වී ගිය වලිගයක් මෙනි. මේ දහම අවබෝධ කිරීමට උත්සාහ කරන්නහු විසින් දන් පිණිස නොදුන් දෙයක් නම් නැත. නොරැකක සීලයක් නම් නැත. නොපිරූ පාරමිතාවක් නම් නැත. වැඩි ආයාසයක් නැතිව මර සෙනග පරදන ඒ මට්මා සඳහා පොළොව නො සෙල්විය. පළමුයාමයේදී පූර්වේනිවාසානුස්මාති ඥානය සිහි කරන මට්මා පොළොව කම්පා නෙ විය. මධ්‍යම යාමයේදී දිවැස පිරිසිදු කරන ඒ මට්මා පොළොව කම්පා නොවිය. පශ්චිම යාමයේදී ප්‍රතිත්‍යසම්ප්පාදය අවබෝධකරන ඒ මට්මා දසදහසක් ලෝක ධාතුන්ම කම්පා විය. මෙසේ මා බඳු තිදුණු නුවණ ඇති තැනැත්තෙකු විසින් ඉතා දුකසේ, මේ ධර්මය අවබෝධ කෙළේය. එය මේ ලෝකිකවූ මහජනයා කෙසේ නම් අවබෝධ කර ගනිද්ද? යනුවෙන් ධර්මයෙහි ගැඹුරුකම ගැන සිහිකිරීමෙන් මෙසේ සිත නැමුනේය, යනු දත යුතුය.

තවද බ්‍රහ්මයා විසින් ආරාධනා කර සිටිය කල දේශනා කරනු පිණිස මෙසේ මොහුගේ සිත නැතී ගියේය. 'මා මඳ උත්සාහ සහිතවූ කල හිත විරියා සහිතව සිත මැලිව ගිය කල මහ බමු විසින් දහම් දෙසනු සඳහා ආරාධනා කරන්නේය.' යනු බුදුහු දන්නාහුමය. 'මේ සත්වයෝද බ්‍රහ්ම ගරුකයෝය. එයින් ඔව්හු බුදුහු දහම් දෙසීමට අලස බවක් දක්වනසේක' අනතුරුව බමුහු උන්වහන්සේට ආරාධනා කර ඒ ධර්මය දේශනා කරවති ඇත්ත වශයෙන් ඒ ධර්මය ශාන්තය, ප්‍රණීතය, යනු සිතමින් ඉතා ඕනෑකමින් අසන්නාහුය මේ කාරණයද සලකාගෙන "දහම් දෙසීමෙහි මඳ උත්සාහ සහිත බවත් උන්වහන්සේ සිත්හි විය" යනු කිය.

අඤ්ඤාතරස්ස- මෙහි අන් කිසිවෙක්, යනුයි. නොහොත් මේ සක්වළෙහි සියල්ලන්ට ජේෂ්ඨවූ මහා බ්‍රහ්මයා, යනු දත යුතුය.

නස්සති වත භෝ- එම්බල ඒකාන්තයෙන් නසින්නේය. යන මේ ශබ්දය ඔහු නික්ම විය. ඒ ශබ්දය අසන දස දහසක් සක්වලෙහි බ්‍රහ්මයෝ පැමිණෙති.

යනු හි නාම- යම් ලොවෙක.

පුරතෝ පාතුරහෝසි- ඒ දස දහසක් බිඳුන් සමග පහළවිය.

අප්පරජක්ඛ ජාතිකා- නුවණ ඇස් විෂයෙහි ස්වල්පවූ රාග දෝස මෝහ නම් දූවිලි මොවුන්ට ඇතිබැවින් මෙසේ කියති.

අස්සවන්තා- නො අසන බව

හවිස්සන්ති- පළමු බුදුවරයන් අතුරෙහි කරනලද දස පුණ්‍යක්‍රියාවන්ගේ වශයෙන් කරනලද කුසල් සහිත. මෝරා පිපීමට ළංවූ පියුම් සේ ඒ පියුම්වලට හිරුරැස් බඳු විනයය ජනයාට ධර්ම දේශනාව බලාපොරොත්තුවෙන් සතරපද ගාථාවක් ඇසූ පමණින්ම ආර්යාභූමියට පැමිණීමට යෝග්‍ය එකෙක් දෙදෙනෙක් නොව නොයෙක් කෙළගණනින් දහම් දන්නෝ වෙති යනු මින් දක්වයි.

අප්ඤ්ඤාසනං- මෙසේ තුන් වරක් ඉල්වීම

බුද්ධ චක්ඛුනා- ඉන්ද්‍රිය පරෝපරිය ඤාණයෙන් හා ආසයානුසය ඤාණයෙන් මෙනම් ඤාණදෙකට 'බුද්දචක්ඛු' යනු කියයි. සර්වඥතාඥානය සමන්ත චක්ඛු නම්. මෙකී මාර්ග ඥානතුන 'ධම්මචක්ඛු' නමින් හැඳින්වේ.

අප්පරජක්ඛෙ- මුලදී කී සේ ප්‍රඥා නමැති ඇසේ රාගාදී කෙලෙස් කබ අල්පවූ

මහාරජක්ඛෙ- එකී කෙලෙස් කබල බොහෝ ඇති.

තික්ඛිනිද්‍රිය- ශ්‍රද්ධාදී ඉඳුරන් තියුණු.

මුදුනිද්‍රිය- ශ්‍රද්ධාදී ඉඳුරන් මෘදුවූ

ස්වාකාරා- ශ්‍රද්ධාදී එකී ඉඳුරන්ම යහපත් ආකාරවූ මනා ගති පැවතුම් සහිත

සුවිඤ්ඤාජයා- පවසනලද කාරණය ඇති සැටියෙන් වටහා ගැනීමට පොහොසත් වෙද්ද පහසුවෙන් දැනගැනීමට හැකි වෙද්ද ඔව්හු

පරලෝක වජ්ජහයදස්සාවිනෝ- පරලොව ද වරදද බියවශයෙන් දකින්නෝ මේ එහි පෙළයි. ශ්‍රද්ධාවන්ත පුද්ගලයා

අල්ප රජස්කය ශ්‍රද්ධාව නැති පුද්ගලයා-මහා රජස්කය-
ආරම්භකරන ලද විරියය ඇති-කම්මැලි-එළිඹසිටි සිහි ඇති-
මුළාවූ සිහිඇති-සමාහිත-අසමාහිත-ප්‍රඥාවන්-දුස්ප්‍රඥ යනමේ
දෙපක්ෂයෙහිවූ පදයන් ඒ දෙපසට බෙදා යොදාගත යුතු. එසේම
සැදැහැති පුද්ගලයා තික්කිනදිය නම් -පෙ- ඥානවන්ත පුද්ගලයා
පරලෝක වද්‍ය බිය දක්නේය. අඥාන පුද්ගලයා එසේ නොවේ.

ලෝකෝ- ස්කන්ධ ලෝකය, ධාතු ලෝකය, ආයතන
ලෝකය, සම්පත්ති සම්භව ලෝකය, විපත්ති භව ලෝකය,
සම්පත්ති සම්භව ලෝකය, විපත්ති සම්භව ලෝකය, සියලු
සත්වයෝ ආහාරයෙන් යැපෙන්නෝය. යනු එක් ලෝකයයි
නාමයද රූපයද ලෝක දෙකයි. වේදනා තුන ලෝක තුනයි.
සතර ආහාර සතර ලෝකයයි පඤ්ච උපාදාන ස්කන්ධයෝ
පඤ්ච ලෝකයි. සවැදැරුම් අධ්‍යාත්මික ආයතන සය වැදැරුම්
ලෝකයි සත්ත විඤ්ඤාණස්තිතිත්‍ර සත් වැදැරුම් ලෝකයි
අෂ්ටලෝක ධර්ම අෂ්ට ලෝකයි නව සත්තාවාසයෝ නව
ලෝකයි. දස ආයතනයෝ දස ලෝකයි. දොළොස් ආයතනය
ද්වාදසායතනයයි. අටළොස් ධාතු අෂ්ටා රස ලෝකයි.

වජ්ජ- සියලු කෙලෙස් දුරුකට යුත්තෝය. සියලු වැරදි
දුරු කටයුත්තෝය. සියලු අභිසංස්කාරයෝ දුරුකට යුත්තෝය.
සියලු භවගාමී කර්මයෝ දුරුකට යුත්තෝය කියා මෙසේ මේ
ලෝකයේ මේ මේ වැරදි තියුණුය. බිය උපදවන්නෝය. යම්සේ
වනාහි-කඩුව ඔසවාගත් වධකයා මෙනි. මෙසේ මොවුන් මේ
පණස් අයුරින් විභාගය දක්වයි. මේ පස් ඉඳුරෝ දැනිති දකිති.
අවබෝධ කරති මේ බුදුන්ගේ ඉන්ද්‍රිය පරෝපරියන්ත ඤාණයයි.

උප්පලිනියං- උපුල් වෙනෙහි. සෙසු තත්හිදු මෙම නයමයි.

අත්තෝ නිමුත්ගපෝසිනි- තවත් ඒ ඒ පියුම් ඇතුළත
ගැලුනාහු පෝෂණය කෙරෙත්.

උදකං අවිචුත්ගම්ම තිට්ඨන්ති- ජලය ඉක්මවා (දියෙන්
උඩ) සිටිත් ඒවා අතුරෙහි දියෙන් ඉතා උඩට නැග සිටි පියුම්
හිරුරැස් වැදුන මොහොතේම-අදම පිපෙයි. අතික් දියේ මදක්
ගැලී සිටි පියුම් හෙට පිපෙයි. දියතුළ තිබෙන පියුම් තුන්වනදා
පිපෙයි දිය පතුලේම රැදුන තවත් පෙළක් ඇත, ඒවා නොපිපෙයි

මසුන් කැසුබුවන් ආදීහු කති ඒවායේ ක්‍රමය පෙළෙහි නො ආ බැවින් මෙහි දැක්විය.

මේ දැක්වූ සතරාකාර පියුම් සේම උද්ඝටිතඥ විපටිතඥඥෙය, පද පරම කියා පුද්ගලයන්ද සතර දෙනෙකි. ඔවුන් සතරදෙනා අතුරෙහි-ධර්ම දෙසු මොහොතනිම අවබෝධ වී මාර්ගඵල ලබන්නා උග්ගටිතඥ පුද්ගලයාය. කෙටියෙන් දෙසු ධර්මයේ විස්තර විභාගය සිතින් විමසන කල මාර්ග ඵලාවබෝධය ලබන්නා විපටිතඥ පුද්ගලයාය. ධර්මය අසා එය ගැන ප්‍රශ්න විචාරා නුවණින් විමසා කල්‍යාණමිත්‍රයන් ආශ්‍රයෙන් යළි යළිත් පුහුණු කිරීමෙන් පිළිවෙළින් මාර්ගඵල ලබන්නා ඥෙය්‍ය පුද්ගල නම් බොහෝ සේ අසාත් බොහෝ කියාත් බොහෝ ඉගෙනගෙනත් බොහෝ දරාගෙනත් බොහෝ බොහෝ කියවාගෙනත් ඒ ආත්මයේදී ධර්මානිසමයක් ලබන්නට නොහැකි (මාර්ගඵල ලබන්ට නොහැකි) පුද්ගලයා පදපරම නම්. මෙසේ උපුල් වනයක් බඳු දස දහසක් ලොක ධාතුව බලා වදාරන බුදුහු උද්ඝටිතඥයා අද පිපෙන පියුමක් බඳුය. විපටිතඥයා හෙට පිපෙන පියුමක් බඳුය. ඥෙය්‍යයා අනිද්දා පිපෙන පියුමක් බඳුය. මසුන් කැසුබුවන් කන පියුම් බඳුය, පදපරමය, යනුවෙන් ද්‍රව්‍ය

එසේ දැකීමේදී ද අල්පරජස්කයෝ මෙපමණෙක මහා රජස්කයෝ මෙපමණ එහිදු උද්ඝටිතඥයෝ මෙපමණක යනාදී නයින් සියලු අයුරින් විසඳා ද්‍රව්‍ය. එහි පුද්ගලයන් තිදෙනෙකුට මේ ආත්මභාවයේදීම බුදුන්ගේ ධර්මය ඇසීමෙන් රහත්බව සිදුවෙයි පදපරමයන්ම මතු ආත්මභාව සඳහා වාසනාව ලබාදෙයි. මෙසේ බුදුහු මේ සතරාකාර පුද්ගලයන්ටම ප්‍රයෝජන ගෙනදෙන පරිදි ඒ ඒ අයගේ චරිතානුරූප දහම් කොටස්-රෝගයේ හැටියට සුදුසු බෙහෙත සේ දෙසති. මේ සියලුම පුද්ගලයෝ-භවත්‍රයෙහිම සත්වයෝ භව්‍ය අභව්‍ය වශයෙන් දෙකොටසකට සංග්‍රහවෙත්. ඒ සඳහා මෙසේද වදාළහ

කර්මාවරණයෙන් විපාකාවරණයෙන් කිලේසාවරණයෙන් යුතුවූ ශ්‍රද්ධා නැති කුසලෙහි ආශා නැති නුවණ නැති නියමයන්හි බැසගන්ට අසමත් කුසල දහම්හි නොඇලුන යම් ඒ සත්ව කෙනෙක් වෙද්ද ඔවුහු අභව්‍යයෝය. භව්‍ය සත්වයෝ

කවරහුද? කර්මාවරණාදියෙන් -පෙ- මේ සත්වයෝ හව්‍යයෝය" යනුයි. ඒ සියල්ලන් අතුරෙන් අභව්‍ය පුද්ගලයන් හැර හව්‍ය පුද්ගලයන්ම නුවණින් පිරිසිදුගෙන මොවුන් අතුරෙන් රාග චරිතයෝ මෙපමණෙක. දෝස-මෝහ-විතක්ක-සද්ධා-බුද්ධි චරිත ඇත්තෝ මෙතෙක් මෙතෙක් දෙනෙක යනුවෙන් කොටස් සයකට බෙදා දැක්විය. මෙසේ බෙදා දහම් දෙසමී, යි සිතූහ. ඒ කාරණය දුටු මහබමු ඉතා සතුටුව ගාථාවන්ගෙන් බුදුන්ට මෙසේ පැවසීය. "මහණෙනි, ඉක්බිති ඒ බ්‍රහ්මයා" ආදිය වදාළහ.

අප්ඤ්ඤාසිංහ- අධි-අභාසි එය අරභයා වදාළහ.

සේලේ යථා පබ්බතමුද්ධනි ධීතෝ- ශෛලමයවූ ඒක ඝනවූ පර්වත මුදුනෙහි පිහිටි අයුරින්ම සිටි එහි සිටින්නෙකු දැකීමට බෙල්ල එසවීමට හෝ දික් කිරීමට කාරණාවක් නැත

කල්පමං- එය හා සමාන ගල් පර්වතයක් උපමාකර දැක්වීම. මේ එහි කෙටි අදහසයි. 'ඉදින් ගල් මුදුනක හිඳගෙන පුරුෂයෙක් ඇසින් හාත් පස සිටින ජන සමූහයා බලයිද එසේම සුමේධය නුඹන් සුන්දර පඤ්ඤා නම් උතුම්වූ සියල්ල දකින බුදු ඇසින් සමන්ත චක්ඛු නම් බුදුහු ධර්මමයවූ නුවණමයවූ ප්‍රාසාදයට නැගී තෙමේ බලාපොරොත්තු වන ශෝකය ශෝකයට අනුව බලන්නා සේ ඉපදීමෙන් දිරීමෙන් පෙළෙන ජන සමූහයා බලනු මැනවි. විමසනු මැනවි. සොයනු මැනවි, යන මෙහි බලාපොරොත්තු වන අදහසයි. යම්සේ වනාහි පර්වත පාදයක් හාත්පස මහත් කුඹුරක් කොට එහි කුඹුර රකින්නන් කෙරෙහි කුඩා ආරක්ෂාගෙවල් තනා රැයෙහි ගිනි දල්වන්නේය. චතුරංග සමන්තාගත කලුවර ඇතිව පවතින්නේය. අනතුරුව ඒ පර්වත මුදුනේ යම් කිසි ඇස් ඇති පුද්ගලයෙක් හිඳගෙන බිම හාත්පස බලයි. කුඹුර හෝ කුඹුර රකින්නන් හෝ කුඩා කිළි හෝ එහි නිදන මනුෂ්‍යයෝ හෝ නොදකියි. කුටිවල ඇති ගිනි පමණක් පෙනෙයි. මෙපරිද්දෙන්ම දහම් නමැති ප්‍රාසාදයට නැග ඒ සත්ව සමූහයා බලයි. නමුත් එකී දේ නොපෙනෙයි. එපරිද්දෙන්ම සත්ව කාය වශයෙන් බලතොත් යහපත් නොකරණ ලද කය ඇති ඒ මේ සත්වයෝ එක වෙහෙර බුදු රදුන්ගේ දකුණු දණ මඬල පැත්තෙන් සිටියද බුදු ඇසට හමු

නොවෙති රැයෙහි විදුනා ලද හියක්මෙන් වෙයි. යහපත්දේ කරනලද විනයය පුද්ගලයෝ වෙද්ද ඔවුහු උන්වහන්සේ වෙතින් ඉතා දුර සිටියද ඇස් හමුවට ලක්වෙති. ඔවුහු ගින්න ඇත තිබුණත් පෙනෙන්නාක්මෙනි. නිමාලය පර්වතය ඇතට පෙනෙන්නාක් මෙනි. ඒ සඳහා මෙසේද කිය:-

“ශාන්ත යහපත් පුරුෂයා දුර සිටියද නිමාලය පර්වතය පැහැදිළිව පෙනෙන්නා සේ පැහැදිළිව පෙනෙයි. අයහපත් පවිකාර තැනැත්තා ළඟ සිටියද රැයෙහි විදි හියක් මෙන් නොපෙනේමය”

උට්ඨෙහි- නැගිටුව, දහම් දෙසීම සඳහා වාරිකාවෙහි වඩනා බුදුන් සමඟ වාරිකාවෙහි හැසිරීම සඳහා යෑමට සූදානම් වේවා යනුයි.

වීරා- වීර්යාවන්ත ගුණයෙන් යුතු බැවින් බුදුන් මින් අදහස් කරයි

විජිත සංගාමෝ- දේවපුත්ත මව්වු කිලේස යන මාරයන් හා සටන් කොට ජයගත් හෙයින් විජිතසංගාම නම්,

සත්ථවාහෝ- ජාති ආදී කාන්තාරවලින් එතර වීම සඳහා විනේය ජනයන් එතර කිරීමට වාහනයක් බඳු වූයෙන් එසේ කියති.

අණනෝ- කාමච්ඡන්ද නමැති ණයක් නැති බැවින් අණාන යි කියති.

අපාරුතා- විචුර්ත.

අමතස්ස ද්වාරා- ආර්යාමාර්ගය, අමාන නමැති නිවනට දොරක්වූ එය මා විසින් විචුර්තකොට දක්වන ලදී, යනුයි.

පමුඤ්චන්තු සද්ධං- සියල්ලෝ තමාගේ ශ්‍රද්ධාව මුදත්වා හරිත්වා. පසු දෙපදයෙහි තේරුම මෙසේය:- මම තමාගේ ප්‍රගුණවූ මනා පැවැත්මද මේ ප්‍රණීතවූ උතුම් ධර්මයද කය-වචන දෙකින් වෙහෙස විද නොබිනුවෙමි. දැන් සියලුම ජනයා ශ්‍රද්ධාවට ලක්වේවා, ඔවුන්ගේ සංකල්පනා පරිපූරණය කරමි.

බෝධිරුක්ඛමූලේ- බෝරුකට නුදුර අප්පාල රුක මූල අතුරුදහන් වූයේය, යන තේරුමයි.

බෙමේ මිගදායේ- ඉසිපතනය එකල 'බෙම උයන' නමින් ප්‍රසිද්ධව තිබුනේය. මෘග සිව්පාවන්ට අභය පිණිස දෙන ලද බැවින් 'මිගදාය' නම් විය.

ඒ සඳහා මෙසේ කිය.-මෙම මිගදායෙදී, යනුයි. විපස්සී බුදුන්ද අනික් බුදුවරයෝද පළමු දහම් දෙසීම සඳහා එම ස්ථානයටම හෙවත් බරණැස ඉසිපතනයටම වඩිති. අපේ බුදුහුන් උපක ආජීවකයන්ගේ භේතුසම්පත්තිය දැක, 'උපකයා දැන් මේ මගට බැසගත්තේය. ඔහු මා හමුවී කතාකර යන්නේය. නැවත පසුව මා වෙත පැමිණ රහත්බව සාදා ගන්නේය, යනු දැක දහඅට යොදුනක් දුර මග පයින් වඩිනු සඳහා මගට බැසගත්ත.

දායපාලං ආමන්තේසි- දායපාලට ඇමතිය. දැක යලි යලිත් බලා මාගේ ආර්යයන් වහන්සේ වැඩසේකැයි දැන පැමිණියහුට අභිගැසිය, යනුයි.

ආනුප්‍රබ්බිකථං- අනුපිළිවෙළ කථා දානකතාවට අනතුරුව සීලකතාවය, සීලකථාවට අනතුරුව ස්වර්ගකතාවය ස්වර්ගකතාවට අනතුරුව මාර්ගකතාවය, යනුවෙන් මෙසේ පවත්වන අනුපිළිවෙළ කතාවය.

දානකථං- මේ දන්දීම නම් සැපයන් ලැබීම සඳහා නිදානයකි, හැම සැපසම්පත් ලැබීමේ මූල භේතුවයි භෝගයන්ගේ පිහිට වීමකි, විෂමව ගියහුට රැකවරණ ලැබෙන පිහිට ලැබෙන තැනකි. මේලොව හා පරලොව ඕනෑකරණ හැම සැපසම්පත් පිහිට ආදී උපභෝග පරිභෝග සැප ලැබීමට මේ දානය සමාන අත් යමක් නැත, යනු මින් දක්වයි. මෙය අවශ්‍යාර්ථයෙන් රුවන්මය සිහසුනක් බඳුය, පිහිටවීම් අර්ථයෙන් මහපොළොව බඳුය, අරමුණු කිරීම් අර්ථයෙන් එල්බ ගන්නා රැහැනක් වැන්න. මෙය දුකින් නිදහස් කිරීම් අර්ථයෙන් නැවක් වැන්න, අස්වැසීම් අර්ථයෙන් සංග්‍රාම සුරයෙක් වැන්න, බියෙන් රැකීම් අර්ථයෙන් මනා ආරක්ෂාඇති නගරයක් වැන්න. මසුරුමල ආදිය හා නොගැටීම් අර්ථයෙන් පියුමක් වැන්න, ඒ කෙලෙස් දැවීම් අර්ථයෙන් ගින්නක් වැන්න. ලෝබය ඇත් කිරීම් අර්ථයෙන් ආශිර්විෂයෙක් වැන්න, තැනිගැනීමක් නැත

යන අර්ථයෙන් කේසර සිංහයෙකු වැන්න, බලවත් අර්ථයෙන් ඇතෙකු වැන්න, අභිමංගල සම්මත අර්ථයෙන් සුදු ගවයෙකු වැන්න, ක්ෂෙමභූමිය කරා පැමිණවිම් අර්ථයෙන් වලාහක අශ්වරාජයෙකු වැන්න. දානය වූකලී ලොව ඇති ඉතා උතුම්වූ ශක්‍රසම්පත්තිය ලබා දෙයි. මාර සම්පත්තිය ලබාදෙයි. බ්‍රහ්ම සම්පත්තිය ලබා දෙයි. ශ්‍රාවක පාරමිතා ඥානය ලබාදෙයි. ප්‍රත්‍යෙක බෝධි, ඥානය ලබාදෙයි, අභිසම්බෝධි ඥාන නම් සර්වඥතා ඥානය ලබාදෙයි.' මේ ආදී කරුණුවලින් යුතු දාන කථාවයි. යම් හෙයකින් දන් දෙමින් සිල්සමාදන් වෙන්ට හැකි වෙයිද එහෙයින් ඊට අනතුරුව සීලකථාව දක්වයි.

සීලකථාං- සීලකතාව සීල නමින් හඳුන්වන මේ කාරණය ඉතා අවශ්‍ය ප්‍රතිෂ්ඨාවක, අරමුණක, ආරක්ෂාවක, පිහිටෙක, ගතියෙක, ආධාරයක, මෙලෝ පරලෝ සැප සඳහා සීලය සමාන අවශ්‍යවූත් පිහිටවූත් රැකවරණ ලබා දෙන්නාවූත් අන් යමක් නැත. සීලය සමාන අලංකාරයක් නැත. සීලය මනා පියුමකි. සීලය බඳු සුවඳක් තවත් නැත. සීල ආභරණයෙන් සැරසුන සීලමල් පැළඳගත් සිල් සුවඳ තවරාගත් දෙවියන් සහිත ලෝකයා බලන උතුමා තෘප්තියකට නොපැමිණෙයි, යන මේ ආදී සීලගුණ ප්‍රතිප්‍රයෝජන කතා කියයි. මේ සීලය නිසා ස්වර්ගය ලැබේය, යනු දක්වනු සඳහා සීලකතාවට අනතුරුව ස්වර්ග කතාව දක්වයි.

සග්ගකථාං- ස්වර්ග කතාව මේ ස්වර්ගය නම් ඉෂ්ට කාන්ත මනාප ස්ථානයකි මෙහි නිතරම ක්‍රීඩා විනෝද හැසිරීම් සහිතය. වාතුර්මභාරාජක දෙවියෝ අවුරුදු අනූ ලක්ෂයක් මුළුල්ලේ දිව්‍යමය සැප සම්පත් විදිහි තව්තිසා වැසි දෙවියෝ අවුරුදු තුන්කෝටි හැටලක්ෂයක් එබඳු සැප විදිහි. සෙසු දෙවිලෝ ගැනද මේ ආදී නයින් ස්වර්ගයේ සැප විස්තර කර දියයුතුය. එසේ කරන කතාව සග්ගකථා නම්. සගසැප ගැන වදාරණ බුදුවරයන්ගේ මුඛ නොපොහොනේය. ඒ සඳහා මෙසේත් කිය, 'මහණෙනි, තොපට මම නොයෙක් ක්‍රමයෙන් ස්වර්ග කතා කියන්නෙමි' යනාදියයි මෙසේ ස්වර්ග කතාවට පොළඹවාගෙන යලිත් ඇතකු සරසා ඔහුගේ සොඬ සිඳින්නාක් මෙන් මෙසේ

දැක්වූ මේ ස්වර්ගයක් අනිත්‍යය. සදාකාලික නැත. ඒ නිසා මේ ගැනද ආශා නොකළ යුතුය යනු දක්වනු පිණිස කාම සැප ඉතා සුළු කාලයක් පවතියි. වහා නැසෙයි. බොහෝ දුකින් යුතුය. බොහෝ කරදර සහිතය, බොහෝ ආදීනවය යනාදී නයින් කාමයන්ගේ ආදීනව දොස් දැක්වෙයි.

ආදීනවං- දොස්

ඕකාරෝ- අවකාරය-ලාමකබව

සංකිලේසෝ- ඒ කෙලෙසුන්ගෙන් සත්වයන් කිලුටු කරන බව. එය මෙසේ කියයි:

"පින්වත, ඒකාන්තයෙන් සත්වයෝ කිලුටු කරන්" යනුයි. මෙසේ කාමාදීනවයෙන් තර්ජනය කර නෛෂ්ක්‍රමයේ අනුසස් දක්වයි. පැවිද්දෙහි ගුණ පවසයි යන තේරුමයි සෙස්ස අම්බට්ඨ සූත්‍රවර්ණනාවේ කී පරිදි දතයුතු

අලත්ථං- ලැබූහ. කෙසේ ලැබුවානුද? එහි හික්ෂු භාවයෙන් ලැබූහ, බුදුහු ඔවුන්ට සෘද්ධිමය පාත්‍ර සිව් රු ලැබීමට වාසනාව තිබේදැයි බැලූහ. නොයෙක් සියගණන් ආත්මචලදී මොවුන් සිව් රු දන්දී ඇති බවත් ඒ නිසා මොවුන්ට සෘද්ධිමය පාත්‍ර සිව් රු ලබන්ට වාසනා ඇති බවත් දුටහ. ඒ නිසා 'ඔව් මහණෙනි,' යි අභිගැසූහ. ඒ සමගම ඔව්හු හිස රැවුල් මුඩුකළ කාසාය වස්ත්‍ර හැඳගත් හික්ෂුන්ට නියමිත අටපිරිකරින් සැරසී සියක් වස්වන මහතෙරුන් මෙන් බුදුන්ට වදිමින් හුන්නාහුය.

සංදස්සේසි- මෙලොව පරලොව වැඩ සඳහා දැක්විය. මෙලොව ප්‍රයෝජන සඳහා දැක්වීමේදී අනිත්‍යයයි දක්වයි දුකයයි දක්වයි. අනාත්මයයි දක්වයි. ස්කන්ධයන් දක්වයි. ධාතුන් දක්වයි, ආයතන දක්වයි. පටිච්ච සමුප්පාදය දක්වයි. රූපස්කන්ධයේ හටගැනීම දැක්වීමේදී පඤ්ච ලක්ෂණයන් දක්වයි. වෙදනා ස්කන්ධාදීන් පිළිබඳවද එසේමය. එසේම විනාශය දැක්වීමේදී දැයි මෙසේ උදය-වය දෙක දැක්වීම් වශයෙන් පණස් ලක්ෂණ දක්වයි. පරලෝකාර්ථ දැක්වීමේදී නිරය දක්වයි. තිරිසන් යෝනිය, අසුරකාය, ප්‍රේතලෝක දක්වයි. ත්‍රිවිධ කුසල විපාක, සදෙව්ලොව සැප, නව බඹලොව සැප යන මේවා දක්වයි.

සමාදපේසි- සිව් පිරිසිදු සිල්. කෙළෙස් ධූතාංග, දස කතාවස්තු ආදී යහපත් ධර්මයන් ගැන්විය.

සමුත්තේපේසි- මනාසේ අතිශයින් උත්සාහවත් කරවිය. මෙලොව වැඩ සඳහාත් පරලොව වැඩ සඳහාත් රත්කොට අතිශයින් උනන්දු කොට පැවසිය. දෙතිස් කම් කිරීම් පස්විසි වැදෑරුම් මහා බියවල් නැතිකිරීම සඳහා මෙලෝ වැඩ පිණිස භාග්‍යවත් බුදුන් රත්තොට ඉතා උත්සාහ කරවමින් දහම් දෙසන කල පසුපසින් දැඩිකොට බදිනලද බැම්මක් සේ බැඳ සතරමංසන්ධියකදී පහර සියයක් දී දකුණු දොරින් ගෙයන්නෙනකු සේ වධකස්ථානයට ගෙනගිය සිංහයෙකු සේ උලඟිටෙව්වෙකු සේ මත් ඇතෙකු විසින් මඩිනලද අයෙකු සේද වෙයි. පරලෝ වැඩ ගැන කීමේදී නිරයාදී දුගතිවල උපන්නෙනකු සේ දෙව්ලොව සැප අනුභවකරන්නෙනකු සේ ද වෙයි.

සම්පහංසේසි- තමා ලබාගත් ගුණයෙන් සතුටු කරවිය. මහත් ආනිසංසයක් කොට වදාළේය, යන තේරුමයි.

සංඛාරානං ආදීනවං- යට පළමු මාර්ගය අවබෝධකර ගැනීම සඳහා කාමයන්ගේ ආදීනව පැවසිය. මෙහි වනාහි මතු මාර්ගවලට පැමිණෙනු සඳහා "මහණෙනි, සංස්කාරයෝ අනිත්‍යයහ, අස්ථිරයහ. අස්වැසුම් රහිතයහ මහණෙනි, මේ සියලුම සංස්කාරයන් කෙරෙහි වෙන්වීමටත් ඇත්වීමටත් නොඇලීමටත් මිදීමටත් යෝග්‍යය" යනාදී නයින් සංස්කාරයන් පිළිබඳ දොස්ද ලාමක බවද එයට හේතුවද වෙනෙසද පැවසිය. එසේම එහිදී නෛෂ්ක්‍රම්‍ය පක්ෂය පිළිබඳ ආනිසංස මෙසේ දැක්වෙයි. 'මහණෙනි, මේ නිවන ශාන්තය, ප්‍රණීතය, රැකවරණ සහිතය' යනාදී ලෙසින් නිවන් අනුසස් දැක්විය.

මහාජනකායෝ- ඒ කුමරුවන් දෙදෙනාගේම උපස්ථාන කරන සේවක ජනසමූහයා.

භගවත්තං සරණං ගච්ඡාම ධම්මඤ්ච සංඝයා අසම්පූර්ණ බැවින් දෙව්වාචික සරණය ගියහ.

අලත්ථුං- පෙර කී පරිදිම එහි හික්බුභාවය ලැබූහ. මීට අනතුරුව දැක්වෙන 'පබ්බජිත වාරයෙහි' මේ අයුරින්ම දත යුතුය.

පරිචිතක්කෝ උදපාදි- කවදා පහළවිද? බුදුවීමෙන් හත් අවුරුදු හත්මස හත්දිනක් ඉක්මි ගියායින් පසුය. බුදුහු පියාට සංග්‍රහ කරමින් සිටියහ, එකල රජ මෙසේ සිතීය. මගේ වැඩිමල් පුතා ගිහිගෙන් නික්ම ගොස් බුදුවිය දෙවන පුතු නික්ම ගොස් අග්‍රශ්‍රාවක විය. පුරෝහිතයාගේ පුතු දෙවෙනි ශ්‍රාවකයෙකු විය. මේ අනික් හික්ෂුහුත් ගිහිකල මා පුතු පිරිවරාගෙනම හැසිරුනාහුය. මේ සියල්ලෝම දැනුත් පෙරත් මගේමය. මටම භාරය, මම ම මොවුන්ට සිව් පසයෙන් උපස්ථාන කරමි. සෙස්සන්ට ඒ සඳහා ඉඩක්-අවස්ථාවක් නොදෙමි, යනු සිතා දොරටුවේ පටන් රජමාළිගයේ දොරටුව තෙක් දෙපස කිහිරි පවුරු කරවා උඩුවියන් ආදියෙන් සරසා වස්ත්‍රයෙන් වසා රන් තරුවෙන් සැරසිලි කොට උඩ සවිකල තල්කද දිගේ එල්බෙන නොයෙක් මල් ඇති එහිම බඳනා ලද වියන් සහිත කෙළේය. බිම විසිතුරු පලස් අතුරා ඇතුළත දෙපස මල් සහිත පුන්කලස් තබා මුළු මාර්ගයම සුවඳ විලෙවුනෙන් තවරා සම්පූර්ණ කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේට කල් දැන්වීය.

බුදුහු හික්ෂු සමූහයා පිරිවරාගෙන තිරය ඇතුළින්ම වැඩ රජගෙට පිවිස අසුන්හි වැඩහිඳ දානය වළඳා පෙරළා විහාරයට වඩිති. මෙහිදී අන් කිසිවෙකුත් දකින්නට ඉඩ නොලැබෙයි. එසේම ආහාරපාන මල් ආදී යමක් පිදිමටවත් වැදිමටවත් අවස්ථාවක් නොලැබෙයි. බණ අසන්නට පවා නොලත් නාගරික ජනයා අන්තිමේදී මෙසේ සිතූහ. 'අදට බුදුන් ලොව පහළව සත්අවුරුදු සත්මස් සත්දිනෙක. නමුත් අපි තවමත් එතුමා නොදුටුවෙමු දන් දෙන්ට හෝ පූජා පැවැත්වීමි, බණ ඇසීම ගැන-කියනුම කවරේද, රජතුමාද බුදුන් මගේමය, ධර්මය මගේමය, සංඝයා මගේමය කියමින් මමායනය කොට තමා පමණක්ම උපස්ථාන කරයි. බුදුන් ලොව පහළවූයේ දෙවියන් සහිත ලෝකයාගේ යහපත සඳහාය. තිරය ගිනියම්කම් ඇත්තේ රජුට පමණක් නොවේ. සෙස්සන්ට පියුම් විලක් බඳු නොවේ. ඒ නිසා රජු හා යුද්ධ කොට හෝ සංඝයා ලබාගෙන දානාදී කුසල් කරන බව අපි රජතුමාට කියමු. නමුත් නගර වැසියන්වූ අපට රජු හා යුද කළ නොහැක. අපි මේ කාරණය එක් වැදගත්

ඇමතියෙකුට දන්වමුයි' ඒ ඇමතියා සොයා ගොස් මෙසේ කීහ 'ගරු ඇමතිතුමනි, ඔබතුමා නගරවැසියන්වූ අපට පක්ෂපාතව කටයුතු කරන්නේද? නැතහොත් රජතුමාට පක්ෂපාතව කටයුතු කරන්නේද?' යනු ඇසූහ. 'මම, තොපට පක්ෂවෙමි' යනු ඇමතියා කීය. 'තවද මේ කාරණයේදී කිවයුත්තෙක් ඇත. මෙහිදී ඉඩ ලැබුණාම පළමු දිනය බුදුන් ඇතුලු සංඝයාට පුද පූජා කිරීමට මට ඉඩ දිය යුතුය. මීට පොරොන්දු විය යුතුය.' ඡනයා එය පිළිගත්හ. ඒ ඇමතියා රජු කරා පැමිණ, 'රජතුමනි, නුවර වැසියෝ ඔබතුමාට විරුද්ධය, දැනට කිපී සිටිති.' 'දරුව, ඒ කුමක් නිසාද?' 'බුදුන්ට ඔබතුමා පමණක්ම උපස්ථාන කරන නිසාය. අපට අවස්ථාවක් ලබා නොදෙන නිසාය. දැන් හෝ දන් දීමාදි පුද පූජා කිරීමට ඉඩ නොදුන්නහොත් ඔබතුමා හා යුදයට එන බව කියති.' 'දරුව, මම යුදයට එමි. නමුත් හික්ෂු සංඝයා නම් නොදෙමි' යනු රජතුමා ඔහුට පැවසීය. 'දේවයිනි, ඔබතුමාගේ සේවකයෝ ඔබතුමා සමග යුදයට එතොත් ඔබට උපකාරයට එන්නේ කවරෙක්ද?' යනු ඇමතියා ඇසීය. 'ඇයි, ඔබලා මට උදව්කරනවා නොවේද?' 'දේවයිනි, නුවරුන් නැතිව අපට පමණක් නොහැකිය.' එයින් රජතුමා, නුවර වැස්සෝ බලවත්ය, සෙනෙවි ඇමතිවරුන් ඔවුන්ගේ පක්ෂයම ගනිති' යනු තේරුම් ගෙන 'එසේනම් මට තුවත් හත්අවුරුදු හත්මසක් හික්ෂු සංඝයා දෙවයි' කීය. නුවරු ඊට එකඟ නොවූහ එවිට රජ, සයවසක් පස්වසක් යනාදී ක්‍රමයෙන් මෙසේ අඩු කර කර ඉල්වීය. නුවරු ඊට අකමැති විය. අන්තිමේදී රජ හත්දිනක් ඉල්වීය. නුවරුද එවිට 'අපි හත්අවුරුද්දේ සිට මේ හත්දින දක්වා අඩුකර ගත්තෙමු දැන් ඉතින් මෙය අඩුකිරීම නුසුදුසුය' යනු සිතා එය පිළිගත්හ. රජ හත්අවුරුදු හත්මසක් මුලුල්ලේ දීමට සූදානම් කළ මහාදානය සත්දිනක් ඇතුලතදී අවසන් කිරීමට පිළියෙළකොට එසේ සයදිනක් මුලුල්ලේ මහදන් පවත්වා හත්වන දින නුවරවැස්සන් කැඳවා, 'නුවර වැසියෙනි, තොපට මේ අයුරින් සරසා පිළියෙළකොට සකසා දන්දෙන්ට හැකිද?' යනු ඇසීය. ඔවුහුත්, 'ඔබතුමා ඔය සියලු සැරසිලි පිළියෙළ කෙළේ අපගේ උදව්

නිසාමය. එනිසා මෙසේ උත්සව පිළියෙළ කර පූජා පැවැත්වීමට අපටද හැකිය' යනු කීහ. රජ පිටිඅතින් කඳුළු පියදමමින් බුදුන් වැද, 'වහන්ස, මම හැටදහසක් හික්ෂුන් වෙත කිසිවෙකුට නොපවරා දිවි ඇතිතාක් සිව්පසයෙන් උපස්ථාන කරන්නෙමි යි සිතුවෙමි එසේ සිතා මෙසේ පිළියෙළ කෙළෙමි නමුත් නුවරැන්ට දන් දෙන්නට ඉඩ නැතැයි ඒ ගැන මා හා කීපෙනි ඒ නිසා හෙට පටන් ඔවුන්ට අනුග්‍රහ කරනු මැනවයි' කිය. ඉක්බිති දෙවනදා සෙනෙවි ඇමති තුමා දන් පිළියෙළ කොට 'අද මා මිසක් වෙත කිසිවෙකුත් එක හික්ෂුන්වහන්සේ නමකටවත් දනක් නොදෙව' යි හැම තැනම ආරක්ෂකයන් තබා දන් දුන්නේය. එදවස එනුවර සිටු බිරිඳ අඩමින් සිය දුවට කීවාය. ඉදින් 'දරුව, අද ඔබගේ පියා ජීවත්ව සිටියා නම් මම පළමුවම බුදුන්ට දන් වළඳවමි යි' කීවාය ඔ තොමෝ මෙලෙස කීවාය. 'මැණියනි, ඒ ගැන ශෝක නොකරව, මම එසේ කරන්නෙමි. බුදුන් ප්‍රධාන සංඝයාට මම පළමුව දන් පුදමි.' මෙසේ කියා ඕතොමෝ ලක්ෂයක් අගනා රන් තලියකට පැන් නුමුසු කිරිබත් හා ගිතෙල් මී සකුරු පුරවා තවත් එබඳුම භාජනයකින් වසා එය සමන් මල්දම්වලින් ගවසා සරසා මල් ගුලාවක් මෙන් පිළියෙළ කොට බුදුන් ගමට වඩින වේලාවේදී ඒ භාජනය තමාම ඔසොවාගෙන කිරිමවුන් පිරිවරාගෙන නික්මුණාය. අතරමගදී ඇමතියාගේ ආරක්ෂක හටයෝ 'මැණියනි, මෙහෙ නොයව, මෙහෙන් යෑම තහනම්' යනු කියති. මහ පිනැන්නෝ මනා කතා ඇත්තෝය. යලි යලිත් ඔවුන් කියන ඒ කියමන වළක්වන්ටද නොහැකිය, ඕතොමෝ 'සුලුපියෙනි, මහපියෙනි, මේ කිමෙක්ද? ඔබලා මටයන්ට දෙන්නේ නැද්ද?' යනු කීවාය. 'දරුව, අපගේ ඇමතිතුමා කිසිවෙකුටත් කන බොන දෙයක් ගෙනයාමට ඉඩ නොදෙයි. යනු කීහ. 'එසේනම් මේ බලන්න, මා අතේ කන බොන යමක් ඇද්ද?' කියා එවිට මල් ගුලාව පමණක්ම දකිති. කිමෙක්ද 'යුෂ්මතුන්ගේ ඇමතියා මල් පිදීමටත් ඉඩ නොදෙයිද?' 'මැණියනි, ඊට ඉඩ දෙයි' 'එසේ නම් මට ඉඩහරිව්' යි කියා බුදුන්වෙත පැමිණ 'භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ මල්ගුලාව පිළිගනිත්වා' යි කීවාය. බුදුහු ඇමතියාගේ එක් සේවකයෙකු

දෙස බලා ඒ මල් ගුලාව ගැනීමට පැවසූහ. ඕ තොමෝ බුදුන් වැඳ 'වහන්ස, භවයෙන් භවයෙහි උපදින මට කිසි විටකත් තැනි ගැනීමක් නොවේවා. මේ සමත් මල් දාමය සේ උපන් උපන් තැන ප්‍රිය මනාප වේවා. 'සුමන' යන නමම ලැබේවා' යනුවෙන් පැත්මය. 'බුදුහු සුවපත් වේවා' යි පැවසූහ. ඕ තොමෝ එතුමින් වැඳ පැදකුණු කොට ගියාය.

බුදුන් ඇමතියාගේ නිවසට වැඩ පනවන ලද ආසනයෙහි වැඩ හුන්හ. ඇමතියා කැඳ රැගෙන උන්වහන්සේ වෙත පැමිණි විට එතුමා පාත්‍ර වැසීය. 'වහන්ස, හික්ෂුහුද වැඩ සිටියහ' 'අතරමගදී ලත් එක් පිණ්ඩපාතයක් ඇත.' එවිට මල්දම් ඉවත්කොට බැලූකල පිණ්ඩපාතය දුටහ. සුලු උපස්ථායකයා මෙසේ කීය. 'හිමියනි, මල් ගුලාවකැයි කියා මෙය මා අතට දී එක් ස්ත්‍රියක් මා රැවටුවාය' යනුයි. එම කිරිපිඩු බුදුන් ඇතුළු සංඝයාටම සැහෙයි. 'ඇමතියාද තම දානයත් වැළඳවීය. බුදුහු දන් වළඳා සුඛ දහම් දෙසා වැඩියහ. පසුව ඇමතියා ඒ පිණ්ඩපාතය පිදුවේ කවරනම් ස්ත්‍රියක් දැයි විමසීය. 'හිමියනි, ඒ සිටුතුමාගේ දුවණියයි.' 'ඤාණ සම්පන්නවූ එබඳු ස්ත්‍රියක් ගෙදර සිටිතොත් පුරුෂයාට ස්වර්ග සම්පත්තියෙන් නම් පාඩුවක් නැත' යනු සිතා ඇය කැඳවා සියල්ලන්ට දෙටු තන්හි තැබීය. නැවත දිනයෙහි නුවර වැසියෝ දන් දුන්හ. ඊළඟ දිනයෙහි රජ දන් දුන්නේය. මෙසේ නිබඳ දන් දීමේ පිළිවෙළ ආරම්භ විය. රජ වරපුරුෂයන් යොදවා නුවරුන් දන් දෙනේ තතු විමසා එයට වඩා අගනා ලෙස දන් දෙයි. නාගරිකයෝද එසේම රජු දන් දනට වඩා අගනා පරිදි දන් දෙති. 'දරුවෙනි, ගෘහපතියන්ගේ අත් නොගනිව්. වස්ත්‍ර ආදියේ පිසදමා කුඩා බිළිදුන්ගේ කෙළ සොටු ආදිය සොදන අත්වලින් කෙසේ නම් පිරිසිදුවත් ප්‍රණීත විදියටත් පිළියෙළ කළ හැකිද? දෙවනදා නුවරවැසියෝද දන් දෙන්නාහු මෙසේ කියති. 'දරුවෙනි, ගම් නියම් ගම්වලින් ඇදගෙන එන සහල් කිරි ගිතෙල් වෙඬරු ආදියෙන් සෙස්සන්ගේ ග්‍රීවා, පිට, හිස්බැඳගෙන ඒවා පටවාගෙන ගෙනෙව්.' ඔවුන් පිළියෙළ කළ ගිතෙල් කිරි ආදියෙන්ම ඔය රජ තුමා දන් පිළියෙළ කරයි මේ පරිද්දෙන් හත් දින ඉක්ම

ගියේය. අනතුරුව බුදුන්ට මේ විතර්කය පහළවිය. 'බුදු වීමෙන් හත් අවුරුදු හත්මස් දිනක් ගොස් ඇතිවිය' යනු ඒ සඳහා කිය.

අඤ්ඤතරෝ මහාබ්‍රහ්මා- දහම් දෙසනු සඳහා ආරාධනා කළ බ්‍රහ්මයාමය.

චතුරාසීතිසා ආවාස සහස්සානි- අසූභාරදහසක් විහාර ඒ සියලුම විහාර-එක විහාරයේ හික්ෂුන් දොළොස් දහස බැගින් විසීමට ඉඩ පහසු ඇති විහාරයෝය. අහයගිරි සිතුල් පව්, මහවෙහෙර වැනි ස්ථානයෝය.

ධන්තිපරමං තපෝ- ඉවසීම් නම් ක්ෂාන්තිය උතුම් තපසයි.

තිතික්කා- මෙයද ක්ෂාන්තියටම කියන නමකි. තිතික්කා නමින් ගැනෙන ඉවසීම් ක්ෂාන්තිය ඉතා උතුම් තපසයි.

නිබ්බාණං පරමං- සර්වප්‍රකාරයෙන්ම නිවීම උතුම් නිවන නම්' යි බුදුවරයෝ වදාරති.

නහි පබ්බජිතෝ පරුපසාති- සමහරු ඉවසීම් නම් ක්ෂාන්තිය නැතිකම නිසා අනුන් මරති. අනුන්ගේ දිවි තොර කරති. පීඩා කරති. හිංසා කරති. බාධා පමුණුවති ඒ පැවිදිවූ තැනැත්තා නම් එසේ නැත. සතරවන පදායන් එයටම සමාන තේරුම් දෙන පදයි.

නහි පබ්බජිතෝ- මෙබන්දා පැවිද්දෙක් නොවේ. මොහුට පැවිද්දෙකැයි නොකියයි.

පරුපසාති- අනුන් වෙහෙසන්නා හිංසා පීඩා පමුණුවන්නා එසේම මින් සීලය වනසන්නා යන තේරුමද කියයි, සීලයට උත්තමාර්ථයෙන් 'පරං' යනු කියයි, යම් මහණෙක් අනුන් වෙහෙසන්නේ පරුපසාති නම් වෙයිද, ඉන් තමාගේ සීලය විනාශ කරගනියි. එවිට ඔහු පැවිද්දෙක් නම් නොවේය, යන අර්ථයි. තවද යමෙක් ඉවසීම් නම් ක්ෂාන්තිය නැත්තෙක් වේද එ නිසාද හේ 'පරුපසාති' නම් වෙයි. අන්තිම පරිච්ඡේදයෙන් මැයි මදුරුවෙකු පවා නසාද හේ පැවිද්දෙක් නොවේ. ඊට හේතුව කුමක්ද? කෙලෙස්මල ඉවත්නොකළ බැවිනි. කෙලෙස් මල පහකළ තැනැත්තාට මෙහි පැවිද්දා (පබ්බජිත) යි කියති. පැවිද්දාගේ ලක්ෂණයන් එයයි. ඉදින් යමෙක් අනුන් මැරුවේම නොවේද දඬු මුගුරු ආදියෙන් වෙහෙසාද හිංසා පීඩා කරයිද

ඔහුද ශ්‍රමණයා නොවෙයි. ඒ කුමක් නිසාද තමා අසංවර බැවිනි, සංයම ගුණ නැති බැවිනි. පව් සමනය සංසිද්ධි කල තැනැත්තා ශ්‍රමණයා යනු ශ්‍රමණයාගේ ලක්ෂණයයි.

සබ්බපාපස්ස-සියලු අකුසල්.

අකරණං-නොකිරීම

කුසලස්ස- පින්-කුසල් වතුහුමක කුසල්.

උපසම්පදා- ලැබීම, පැමිණීම.

සචිත්ත පරියෝදපනං- තමාගේ සිත් පිරිසිදු කමින් දීප්තිමත් බව, බැබළීම, එනම් රහත් බවයි. මෙය ලැබෙන්නේ රහත්වූ උතුමාටයි, මෙසේ සීලයෙන් සංවරවී හැම පව් දුරු කොට 'සමථ විදසුන්' මගින් කුසල් වඩා රහත්ඵලය ලබාගැනීමෙන් සිත පිරිසිදු කොට දීප්තිමත් කරගත යුතුය, යන මේ අවවාදය බුදුවරයන්ගේය. මෙය එතුමන් දෙන අවවාදයයි, අනුශාසනාවයි.

අනුපවාදො- වචනයෙන් කිසිවෙකුටත් දොස් නොකීම.

අනුපසාතෝ- කයින් අනුන් මැරීමක් නොකිරීම.

පාතිමොක්ඛෙ- ඉතා උතුම් ඉතා ශ්‍රේෂ්ඨවූ සීලයයි. මේ සීලය සුගති සැප ගෙන දෙයි. දුගති හයින් ආරක්ෂාකර දෙයි. මෝක්ෂය ලබාදෙයි. එකී පාතිමොක්ඛ සීලයෙහි සංවරවූ

මත්තඤ්ඤතා- පිළිගැනීම් පරිභෝග කිරීම් පිළිබඳ ප්‍රමාණය දන්නා බව.

පන්ථඤ්ච සයනාසනං- සයන ආසනයන්ගේද ගැටීම් ඇලී ගැලී විසිම් වලින් තොරවූ මෙහි ප්‍රත්‍ය දෙකක් දැක්වීමෙන් සිව්පසය පිළිබඳ සන්තෝසය දක්වන ලද්දේය.

ඒතං බුද්ධානසාසනං- මෙසේ අනුන්ට වචනයෙන් හෝ කයෙන් ද්‍රෝහ නොකිරීම, ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවරයෙහි පිහිටීම, පිළිගැනීම් වැළඳීමිවල පමණ දැනීම, අෂ්ටසමාපත්ති වසිභාවය සඳහා විවේක ඇති සෙනසුන් ඇසුරුකිරීම, යන මේ දේ බුදුවරයන්ගේ අනුසාසනය අවවාදය, මේ පාතිමොක්ඛබුද්දේස ගාථාව හැම බුදුවරයෙක්ම වදාරති.

මෙපමණකින්ද මේ දක්වනලද විපස්සී බුදුන්ගේ අපදාන කථා විස්තරයෙන් 'මහණෙනි, ඒ ධර්ම ධාතුව පිළිබඳ මනා අවබෝධය ඇත්තේ තථාගතයන්ටමය,' යනුවෙන් කියන ලද

ධර්මධාතුව පිළිබඳ මනා අවබෝධය දක්වන ලදී. එහි මනා අවබෝධය ඇත්තේ බුදුන්ටම බව කියයි. දෙවියෝද බුදුන්ට මේ අදහස දැන්වූහ.

සුභගවනේ- එනම් වෙනෙහි.

සාලරාජමුලේ- වනස්පති රුක මුල, සල් නම් වනස්පති රුක මුල.

කාමච්ඡන්දං විරාජෙන්වා- අනාගාමී මගින් මුලින්ම උපුටා දැමීම් වශයෙන් සිද්ධතා විපස්සී බුදුසසුනෙහි සේම අතින් බුදුවරයන්ගේ සසුන්වලත් රක්තාලද මනා බඹසර ඇතිබව දෙවියෝ දැන්වූහ පෙළෙහි මෙය විපස්සී බුදුන්ගෙන් අපගේ බුදුන්ගෙන් වශයෙන් දක්වා තිබේ.

එහි තම සම්පත්තියෙන් නොපිරිහෙන්නුයි අවිහ නම්, කිසිම සත්වයෙක් නොතවානුයි අතප්ප නම්. පැහැදීම් ඵළුවන මනා දැකීම් ඇත්තේනුයි සුදස්සන නම්. මනාසේ දකින මෙහි ඇත්තන්ගේ දැකීම ඉතා හොඳය යනු නිසා සුදස්සිනම්. සියලුම ගුණයන්ගෙනුත් හවසම්පත් වලිනුත් ඉතා උසස්ය, ජ්‍යෙෂ්ඨය, එහි බාල බවක් නැත යන තේරුම අනුව අකට්ඨයී කියති. මෙතැන සිට බණවරවල් ගැලපිය යුතුය.

මේ සූත්‍රයේ විපස්සී බුදුන්ගේ චරිතාපදානය දැක්වීම් වශයෙන් බණවරවල් තුනක් කිය. ඒ අසුරින්ම සිබ් ආදී බුදුවරයන්ටද කියන ලදී. පෙළෙහි මෙය කෙටිකර දක්වා ඇත මෙසේ සත් බුදුවරයන්ගේ වශයෙන්ද අපගේ භාග්‍යවතුන්වහන්සේ ගැන එක්විසිබණ වරක්ද යන විසින් දැක්වේ, එසේම අවිහ අතප්ප සුදස්ස සුදස්සී අකනිට්ඨාක යන මොවුන්ගේ වශයෙන්ද දැක්වින. සියල්ල එකතුව බණවරවල් එකසිය විසිහයකි. මෙය හැර තුන් පිටකයෙහි බණවරවල් එකසිය විසිහයක් ඇති අත් සූත්‍රයක් නැත. එහෙයින් මෙය 'සූත්‍ර රාජයා' යයි දත යුතුය. මෙතැන් සිට අනුසන්ධි දෙක දක්වනු සඳහා "මහණෙනි, මෙසේ" යනාදිය කිය. ඒ සියල්ල පෙර විස්තර කළ පරිදීමය.

සුමංගල විලාසිනී නම්

දිසනිකාය අටුවාවේ මහාපදාන සූත්‍ර වර්ණණාව
මෙතෙකින් නිමි.

15. මහානිදාන සූත්‍ර වර්ණනාව.

ඒවං මේසුතං -පෙ- කුරුසු-මින් මහානිදාන සූත්‍රය ඇරඹෙයි. එහි මේ නොපැහැදිලි පදයන්ගේ විස්තර වර්ණනාවයි.

කුරුසු විහරති- 'කුරු' නමින් හැඳින්වෙන ජනපදයෙහි වූ රජ කුමරුවෝ ඔවුන්ගේ නිවාස සහිත එක ජනපදයද රැඳී ගබ්ද වශයෙන් 'කුරු රටවල' යි කියයි එහි කුරු ජනපදවල අටුවාවාරිහු මෙසේ පැවසූහ:- මන්ධාතු නම් රජු දවස තුන් දිවයිනහි මනුෂ්‍යයෝ දඹදිව නම් බුදු පසේබුදු මහා ශ්‍රාවක සක්විති යන උතුමන්ගේ පහළවන උතුම් භූමිය යයිද ඉතා සිත්කලු දිවයිනෙයයිද යනු අසා මන්ධාතු සක්විති රජු හා චක්‍රරත්නය ඉදිරිපත් කරගෙන හැසිරෙමින් පැමිණියහ, අනතුරුව රජතුමා පරිනායක රත්නය විචාළේය. මිනිස් ලොවට වඩා සිත්කලු තැනක් තිබේද? යනුයි. 'දේවයිනි, 'කුමක් නිසා මෙසේ අසන්නෙහිද? සඳ-හිරු දෙදෙනාගේ මහානුභාවය නො දුටුයෙහිද? ඔවුන් වසන ලෝකය මෙයට වඩා රමණීය නොවේද?' රජ චක්‍රරත්නය පෙරදැරි කරගෙන එහි ගියේය. සතර වරම් මහ රජවරු මන්ධාතු රජ මෙහි ආහසී, අසා 'මේ රජ මහත් සෘද්ධි ඇත්තෙක මහානුභාව ඇත්තෙක, යුදයෙන් මොහු පරදවන්ට අපට බැරිය, යනු වටහාගෙන ස්වකීය රාජ්‍යයන් පවරා දුන්හ. ඔහු එය ගෙන නැවත විචාළේය 'මෙයට වඩා සිත්කලු තැනක් ඇද්ද' යනු මෙනි, ඉක්බිති ඔහුට තච්චිසා භවනය කීවාහුය 'දේවයිනි, තච්චිසා භවනය සිත්කලුය. එහි සක්දෙව් රජුගේ පිරිවර වශයෙන් මේ සතුර වරම් දෙව් මහ රජවරු ද්වාර භූමියෙහි සිටිත්. සක්දෙව් රජු මහත් සෘද්ධි ඇත්තේය. මහත් අනුභාව ඇත්තේය. ඔහුට පරිභෝගයට යොදුන් දහසක් උස මේ වෛෂයන්ත ප්‍රාසාදයකි, යොදුන් පහක් උස සුධර්මා දිව්‍ය සභාවය, යොදුන් එකහමාරක් උස වෛෂයන්ත රථයය ඵෙරාවණ ඇතාත් එසේමය. දිව්‍ය වෘක්ෂයන් දහසකින් සැදුම්ලත් නන්දන වනය චිත්‍ර ලතා වනය ඵාරුසක වනයය. යොදුන් සියයක් උස පරසතු රුකය, ඒ යට

සැට යොදුන් දිග පණස් යොදුන් පළල පසළොස් යොදුන් උස යමකගේ මොළොක් බව හේතුකොට ගෙන ශක්‍රයා හුන් කල්හි ශරීරයෙන් හරිඅඩක් ගිලේද බඳුවද මල් පැහැති ඒ පාණ්ඩුකම්බල ශෛලාසනයය' ඒ අසා රජු එහි යනු කැමැත්තේ වක්‍රරත්නය හළේය. එය සිවුරග සෙනග සමග අහසට නැංගේය. අනතුරුව සිවුරග සෙනග සමග පරිනායක රත්නය ප්‍රමුඛ වක්‍රරත්නය දෙදෙව්ලොව මැදින් බැස පොළොවෙහි පිහිටියේය. රජතෙමේ තනිවම තව්තිසා භවනයට ගියේය, ශක්‍රයා මන්ධාතු ආවේයයි අසාම ඔහුට පෙර ගමන්කොට 'මහරජ, ඔබගේ පැමිණීම යහපති මහරජ ඔබගේ ස්වකීයය. මහරජ අනුශාසන කරවයි' කියා නඵවන් සමග රාජ්‍යය දෙකට බෙදා එක කොටසක් දුන්නේය තව්තිසා භවනයෙහි පිහිටි කෙණෙහිම රජුගේ මනුෂ්‍ය භාවය ඉවත් විය. දිව්‍ය භාවය පහළ විය ශක්‍රයා සමග පාණ්ඩු කම්බල ශෛලාසනයෙහි හුන් ඔහුගේ වනාහි ඇසිපිය හෙළිම් මාත්‍රයෙන්ම වෙනස පෙනෙයි. එය නොසලකන්නාවූ දෙවියෝ ශක්‍රයාගේද ඔහුගේද වෙනසෙහි මුළාවෙන්. හෙතෙම එහි දිව සැපත් අනුභව කරන්නේ ශක්‍රයන් තිස්හය දෙනෙක් ඉපිද වුතවුයේ යම් පමණ කලකින්ද එපමණ කලක් ශක්‍ර රාජ්‍යය කරවා කාමයන්ගෙන් අතෘප්තිමත් වූයේම එයින් වුව තමාගේ උයනෙහි පිහිටියේ සුළඟින් හා අවිවෙන් ස්පර්ශවූ ශරීර ඇත්තේ කලුරිය කළේය. වක්‍රරත්නය පොළොවෙහි පිහිටි කල්හි පරිනායක රත්නය රත්පටක මන්ධාතු වහන් සඟල ලියවා මෙය මන්ධාතු රාජ්‍යය අනුශාසනා කරන කල්හි තුන් දිවයිනෙන් ආවා වූ මනුෂ්‍යයෝ නැවත යෑමට නොහැක්කාහු පරිනායක රත්නය වෙත එළඹ, 'දේවයන්වහන්ස, අපි රජුගේ අනුභාවයෙන් ආවාහු දැන් යෑමට නොහැක්කෙමු. අපට වාසස්ථානයක් දෙවයි' යාච්ඤා කළාහුය. හෙතෙම ඔවුන්ට එක එක ජනපදය දුන්නේය. එහි පූර්ව විදේහයෙන් ආවා වූ මනුෂ්‍යයන් විසූ ප්‍රදේශය ඒ පූර්ව සඤ්ච සමග විදේහ රටය යන නම ලැබීය. අපරහෝයානයෙන් ආවා වූ මනුෂ්‍යයන් විසූ ප්‍රදේශය අපරත්ත ජනපදය යන නම ලැබී, උතුරුකුරු දිවයිනෙන් ආවා වූ මනුෂ්‍යයන් විසූ ප්‍රදේශය කුරුරට යන නම ලැබී, බොහෝ ගම් ආදිය නිසා බහු වචනයෙන්

වාසවහාර කළේය. එහෙයින් කියන ලදී, "කම්මස්සදම්ම නම් කුරුරට වැසියන්ගේ නියම් ගමවූ කුරු රටවල වාසය කරයි" යනුවෙනි.

කම්මාස්ස දම්ම යන මෙහි කිසියම් ධකාරයට දකාරයක් විමෙන් අර්ථය වර්ණනා කරත්. කබර සහිත තැනැත්තා මෙහි දමනය කළේනුයි. කම්මාස්ස දම්ම නම්, කබර සහිතය යනු කබර සහිත පාදය ඇති පෝරිසාදයා කියයි. ඔහුගේ පාදයෙහි වනාහි හුලකින් සිදුරුවූ තැනවූ වැඩෙන්නාවූ වණය සිතුවම්වූ දර කඩකට සමව වැඩුනේය එහෙයින් කබර සහිත පාදයයි පැණවිණ, ඒ අවස්ථාවෙහි දමනය කළ ඔහුද පෝරිසාද බැවින් වැළැක්විණ. කවර මහා සත්වයකු විසින් කවර ජාතිකයකද? සමහරෙක් සුතසෝම ජාතකයෙහි යයිද මේ ස්ථවිරවරු වනාහි ජයද්දිස ජාතකයෙහි යයිද කියත්. එකල්හි මහා සත්වයා විසින් කබරසහිත පා ඇත්තා දමනය කරන ලදී. එහෙයින් කිහි:-

යම් කලෙක පඤ්චාල රටේ අධිපති ජයද්දිස රජුගේ අනුජාත පුත්‍රයා වූයෙම් ප්‍රාණ ත්‍යාගය කොට කබර සහිත පා ඇත්තාද පැහැදවියයි පියාට කීවෙම් යනුයි.

කිසිවෙක් ධකාරයෙන්ම අර්ථය වර්ණනා කරත්. කුරුරට වැසියන්ගේ වනාහි කුරුවන ධර්මය කොට ඇත්තේ එහි කැළල් සහිතවූයේ එහෙයින් ඒ ස්ථානය කැළල් සහිතවූයෙන් මෙහි ධර්මය හටගත්තේය. යනුවෙන් කම්මාසධම්ම යනුවෙන් කියයි, එහි වාසය කළ නියම් ගමටද මෙය නමකි භූමි වචනයෙන් කුමන හෙයින් නොකියන ලදද? විසීමේ අවකාශ නැති බැවින්, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වනාහි ඒ නියම් ගමේ කිසි විහාරයක විසීමේ අවකාශය නොවීය. නියම් ගමින් වෙන්ව අන්‍යතර ජලයෙන් ගැවසුන සිත්කලු භූමිභාගයක මහ වන ලැහැබක් විය. මේ නියම් ගම ගොදුරු ගම කොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එහි විසීය. ඒ මෙහි මෙසේ අර්ථ දත යුතුයි.

ආයස්මා- ඇවත,-යන මෙය ශ්‍රිය වචනයකි, ගෞරව වචනයකි.

ආනන්ද- යනු ඒ තෙරුන්ගේ නමයි

ඒකමන්තං- එකත්පස්ව-යනු භාව නපුංසක නිර්දේශයකි, "විසමවූ වන්දු සුයඤ්ඤා පරිහරණය කරත්" යන ආදීත්ති මෙනි,

එහෙයින් යම්සේද හුන්නේ එකත්පස්ව හුන්නේ වෙයි එසේ යනුවෙන් මෙහි අර්ථ දත යුතුයි. මෙය භූමි අර්ථයෙහි හෝ යෙදුන වචනයකි.

නිසිදිනි- හුන්නේය-යනු හිදගන්නේය. පණ්ඩිතයෝ වනාහි ගරු කළ යුතු තැනට එළඹ හිදීමේ සුදුසු ක්‍රමයෙන් එකත්පස්ව හිදිත්, මෙයද ඔවුන්ගේ එක්තරා ක්‍රමයකි. එහෙයින් එකත්පස්ව හුන්නේය. කෙසේ හිදීම එකත්පස්ව සිටියේ වෙයිද? හිදීමේ දෝෂ හය හැරය, ඒ කවරේද ඉතා දුර හෝ ඉතා ළඟය, උඩු සුළඟය, උස් පෙදෙසකය, ඉදිරි ළඟය. හොඳටම පිටිපසය යනුවෙනි. ඉතා දුර හුන් කල්හි වනාහි ඉදින් කපා කරනු කැමතිදේ මහා ශබ්දයෙන් කපාකළ යුතු වෙයි. ඉතා ළඟ හුන් කල්හි ගැටීම් කෙරෙයි. උඩු සුළඟෙහි හුන්කල්හි ශරීරයෙහිවූ ගදින් බාධාවෙයි, උස්තැනක හුන්නේ අගෞරවයක් ප්‍රකාශ කෙරෙයි, ඉදිරියේ ළඟ හුන්නේ ඉදින් දකිනු කැමතිවෙයිද ඇසින් ඇස ගැටී දැකිය යුතු වෙයි, හොඳටම පිටිපසින් හුන්නේ ඉදින් දකිනු කැමති වෙයිද ගෙල හරහා දැකිය යුතු වෙයි. එහෙයින් තුන් වරක් භාග්‍යවතුන් පැදකුණු කොට සකසා වැද මේ හිදීමේ දොස් හයෙන් දුරුව දකුණු දණ්ඩලට අභිමුඛ තැන සවනක්ගන බුදුරැස් අතරට සිව්ප පැහැදුනු ලාකඩ වතුරට බසින්නාක් මෙන්ද රන්වතක් පොරවන්නාක් මෙන්ද රතුපුල් මාලාවන්ගෙන් කළ වියන් මැදට පිටිසෙන්නාක් මෙන්ද ධර්ම භාණ්ඩාගරික ආයුෂ්මත් ආනන්ද ස්ථවිර තෙමේ හුන්නේය. එකත්පස්ව හුන්නේය යනු එහෙයින් කියන ලදී.

කවර වේලාවක කවර කාරණයකින් මේ ආයුෂ්මත් තෙම භාග්‍යවතුන් කරා එළඹෙන්නේද? සවස් වේලාවෙහි පටිච්ච සමුප්පාදය පිළිබඳ ප්‍රශ්න විමසීම වශයෙනි, එදවසෙහි වනාහි ඇවැත් තෙමේ කුලසංග්‍රහය පිණිස ගෙදොරක් පාසා දහසක් බැඳි පොදියක් තබන්නාක් මෙන්ද කම්මාසදම්ම නියම් ගමේ පිටු පිණිස හැසිර පිණ්ඩපාතයෙන් වැළකුනේ බුදුන්ටම වන් දක්වා බුදුන් ගෙකිළියට පිවිසි කල්හි බුදුන් වැඳ තමාගේ දිවාස්ථානයට ගොස් අතවැසියන් කෙරෙහි වන් දක්වා ඉවත්ව ගිය කල්හි දිවාස්ථානය හැමද සම් කඩ අතුට දිය බඳුනෙහි

දියෙන් අත් පා සෝදා පලක්බැඳ හුන්නේ සෝවාන් ඵල සමවතට පැමිණ අනතුරුව භාත්පසින් වැසුනු කාල වශයෙන් සමවතින් නැගිට පටිච්ච සමුප්පාදය පිළිබඳ ඥාණයට බැස ගත්තේය. හෙතෙම අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යයවූ නිසා සංස්කාරයෝද යන ආදියෙන් පටන් ගෙන අන්තයටද අන්තයෙන් පටන්ගෙන ආදියටද දෙකෙළවරින් පටන්ගෙන මැදටද මැදින් පටන් ගෙන දෙකෙළවරටද පැමිණෙන්නේ තුන් වරක් දොළොස් පදයෙන් යුක්ත පටිච්ච සමුප්පාදය සිහි කළේය. මෙසේ සිහි කරන්නාවූ ඔහුට පටිච්ච සමුප්පාදය ප්‍රකට පැහැදිළි වශයෙන් එළඹෙයි, එහෙයින් සිතිය:- 'මේ පටිච්චසමුප්පාදය සියලු බුදුවරයන් විසින් ගැඹුරැවූයේද ගැඹුරු සේ දකින ලද්දේ දැයි දෙසන ලදී. මා වැනි සාමාන්‍ය ඥාණයක පිහිටි ශ්‍රාවකයෙකුට ඇත්තේ පැහැදිළිව වෙන් වශයෙන් ප්‍රකටව එළඹීමය, මා වෙතද වනාහි මෙහි පැහැදිළි වශයෙන් එළඹෙයි. නැතහොත් අන් අයුරකින්ද' කියාය. ඉක්බිති ඔහුට මෙබඳු සිතෙක් විය:- 'ඒකාන්තයෙන්ම මම මේ ප්‍රශ්නය ගෙන බුදුන් විචාරම් ඒකාන්තයෙන්ම මට බුදුන් වහන්සේ මෙය අර්ථෝත්පත්තිය කොට මහමෙර ඔසවා පෙන්නන්නාක් මෙන් එක් සුත්ත කදක් දක්වයි'

බුදුන්ගේ වනාහි චිත්තය ප්‍රඥප්තිය, වෙනස් වෙනස් භූමිය පටිච්චසමුප්පාදය සමයාන්තරය යන මේ සතර නැතට පැමිණ ගර්ජනය මහත්වෙයි, ඥාණය ඇතුළට යෙයි, බුදු නුවණේ මහත් බව පෙනෙයි, දේශනාව ගැඹුරු වෙයි, ත්‍රිලක්ෂණය න සුවාහු විනාශ කළාහු ප්‍රතිසංයුක්ත යයි, හෙතෙම කිසියම් ප්‍රකෘතියකින්ම එක දිනට සිය වරක් දහස් වරක් බුදුන්කරා එළඹෙන්නේ හේතුබලින් තොරව කාරණයකින් තොරව නො එළඹෙයි, එදවස වනාහි මේ ප්‍රශ්නය ගෙන බුදුගදැතා වෙත ළංව ඥාණ කුඤ්ච නාදයද බුද්ධ සිංහයා වෙත ළංව ඥාණ සිංහ නාදයද අසන්නෙමි. බුද්ධ සෛන්ධවයා වෙත ළංව ඥාණ පද විනික්‍රමනය දකින්නෙමි සිතා දිවාස්ථානයෙන් නැගිට සම් කඩ හකුලුවා ගෙන සවස් කාලයෙහි බුදුන්වෙත එළඹියේය, එහෙයින් කියන ලදී:- "සවස් චේලාවෙහි පටිච්චසමුප්පාද ප්‍රශ්නය විමසීම හේතුකොට ගෙන එළඹෙන්නේ" යනුවෙනි.

යාව ගම්භිරෝති- යම්තාක් ගැඹුරුද-යන මෙහි යාව ශබ්දය ප්‍රමාණය ඉක්ම යෑමෙහිය. ප්‍රමාණය ඉක්මවූ ගැඹුරු බව ඉතා ගැඹුරුය යන අර්ථයි.

ගම්භිරාවහාසෝ- ගැඹුරුසේ දකින ලද-යනු ගැඹුරුව දකින්නේය පෙනෙන්නේය යනු අර්ථයි. එකක් නොගැඹුරු වූයේ ගැඹුරු සේ පෙනෙයි. කලු පැහැති පල්ලු වතුර ඇති අපවිත්‍ර දෙයින් පිරුණු විලක් වශයෙනි. එයද දණක් පමණද පුරුෂයන් සිය දෙනෙකු මෙන්ද දකියි. එකක ගැඹුරුවූයේ නොගැඹුරුවූයේ පෙනෙන්නේවෙයි මැණික් ගඟෙහි පැහැදුනු දිය මෙනි, එයද මිනිසුන් සියයක්ද දණක් පමණ මෙන්ද වැටහෙයි. එකක් නොගැඹුරුසේ පෙනෙයි භාජනය ආදීන්හි දිය මෙනි, එකක් ගැඹුරුවූයේ ගැඹුරුසේ පෙනෙයි මහමෙර පිහිටා ඇති මහමුහුදෙහි දිය මෙනි. මෙසේ ජලයම නම් සතරක් ලබයි. පටිච්චසමුප්පාදයෙහිද මෙය නැත. මෙය වනාහි ගැඹුරුවූයේම ගැඹුරු පෙනුමෙන්ද යුක්තය, යන එකම නම ලබයි. මේ අයුරු සමානවූවද නැවතද වනාහි මට නොගැඹුරුක නොගැඹුරුක වශයෙන් වැටහෙයි. 'ස්වාමීනි, එය ආශ්වයඨියකි, අද්භූතයකි ස්වාමීනියි' මෙසේ තමාගේ විශ්මය ප්‍රකාශ කරන්නේ ප්‍රශ්න විචාළේය. ප්‍රශ්න අසා නිශ්ශබ්දව හුන්නේය. බුදුන් වහන්සේ ඔහුගේ වචනය අසා ආනන්ද ස්ථවිර තෙමේ භවාග්‍රය ගැනීම පිණිස අත දිගුකරන්නාක් මෙන්ද මහමෙර කැබලිකොට විජිනිපතක් සැදීමට උත්සාහ කරන්නාක් මෙන්ද නැවකින් තොරව මහ මුහුද තරණයට කැමැත්තකු මෙන්ද පෘථිවිය පෙරළා පෘථිවි ඕපස ගැනීමට උත්සාහ කරන්නාක්මෙන්ද, බුදුන්ට විෂයවූ ප්‍රශ්නය තමාට නොගැඹුරු යයි කියයි. ඒකාන්තයෙන් මොහුට ගැඹුරුබව කියන්නෙමිසි සිතා 'එසේ නොකියව' යනුවෙන් මෙසේ කීහ.

මාහෙවන්ති- එහි එසේ නොකිව-යන්නෙහි හකාරය නිපාත මාත්‍රයකි, මෙසේ නොකියව යනු අර්ථයි. මෙසේ නොකියව යන මේ වචනය බුදුන්වහන්සේ ආයුෂ්මත් ආනන්ද ස්ථවිරයන් උනන්දු කිරීම පිණිසද නොසතුට පළ කිරීම පිණිසද කියයි. එහි උනන්දු කිරීම නම් ආනන්දය ඔබ මහා ප්‍රඥා ඇත්තෙහිය

ප්‍රකට ප්‍රඥා ඇත්තෙහිය. එහෙයින් ඔබට ගැඹුරුවූද පටිච්චසමුප්පාදය නොගැඹුරුසේ හැගෙයි. අන්‍යයන්ට වනාහි මෙය නොගැඹුරුයයි නොසිතිය යුතුයි, ගැඹුරු වූයේද ගැඹුරු පෙනුම ඇත්තේද වෙයි. එහි උපමා සතරක් කියත්. උත්සව මාසයන්හි භෝජන රසානුභවයට පිළියෙළ කරන්නටද මහා මල්ලයන්ගේ උත්සව සමයෙහි කරන ලද යුද්ධ ප්‍රකාශ ඇතුළු යුද්ධ භූමියට යන්නහුට අතුරු පොර ගල දක්වන්නාහුය. හෙතෙම මේ කුමක්දැයි අසයි. 'පොර ගලයයි, එය ගණුවයි, ඔසවන්ට නොහැකියයි' කී කල්හි තෙමේ ගොස් මෙය 'ගෙන යා යුතු තැන කොතැනදැයි' කියා අත් දෙකින් ගල් දෙකක් ඔසවා සෙල්ලම් බෝල මෙන් විසි කරමින්ම ගියේය. එහි මල්ලයාට පොරගල සැහැල්ලුවද අන් අයට සැහැල්ලු නැතැයි කිව යුතුයි. උත්සවාචස්ථාවන්හි භෝජන රසානුභව කරන මල්ලවයන් වැනි කල්ප සිය දහසක් ප්‍රාර්ථනා ඇති ආයුෂ්මත් ආනන්දය, මල්ලයන්ගේ මහා බලය නිසා පොරගල සැහැල්ලු වූයේ යම්සේද එසේම තෙරුන්ගේ මහා ප්‍රඥාවෙන් පටිච්චසමුප්පාදය නොගැඹුරුසේ පෙනුනද අන්‍යයන්ට නොගැඹුරුයයි නොකිව යුතුයි. මහ මුහුදෙහි තිම් නම් මත්ස්‍යයා යොදුන් දෙසියයක් දිගය, තිම්ගල මත්ස්‍යයා යොදුන් තුන් සියයක් දිගය, තිම්ර පිංගලයා යොදුන් පන්සියයකි. තිමින්ට ප්‍රධාන විශාල ශරීර යමක් ඇති මහාතිමිය යන මේ සතරදෙන යොදුන් දහසකි එහි තිම්ර පිංගලයා ගැනම දක්වත්. ඔහුගේ වනාහි දකුණු කණ සෙලවීමේදී යොදුන් පන්සියක් ප්‍රදේශයෙහි ජලය සෙලවෙයි. වම් කණද එසේමය. වලිගය හා හිසද එසේමය. කන් දෙක සොලවා වලිගයෙන් ගසා හිස ඒ පැත්තට මේ පැත්තට සොලවා ක්‍රීඩාව ඇරඹී කල්හි සත් සියයක් යොදුන් තැන භාජනයක් ඔබා උඩට ගත් කල්හි මෙන් දිය කැළඹුනේ තුන් සියයක් යොදුන් පමණ ප්‍රදේශයෙහි ජලයෙහි සැඟවීමට නොහැකි වෙයි. හෙතෙම මෙසේ කියන්නේය. 'මේ මහ මුහුද ගැඹුරුය ගැඹුරුයයි කියත්. මෙහි ගැඹුරු බව කොතැනද? මගේ පිට පමණක් තෙමෙන තරමේ ජලයක්ද නොලබමි' යනුවෙනි. එහි විශාල ශරීරයෙන් යුක්ත තිම්ර පිංගලයාට මහ මුහුද නොගැඹුරුසේ

පෙනුනද සෙසු කුඩා මසුන්ට නොගැඹුරුයයි නොකිව යුතුයි. එපරිද්දෙන්ම මහත් වූ ඥාණයක් ඇති තෙරුන්ට පටිච්චසමුප්පාදය නොගැඹුරු වුවද අන් අයටද නොගැඹුරුසේ පෙනේයයි නොකිය යුතුයි. ගුරු එ රජුද යොදුන් එකසිය පණහකි. ඔහුගේ දකුණු පියාපත යොදුන් පණසකි. වම් පියාපතද එසේමය පිල්වැට සැට යොදුනකි. බෙල්ල තිස් යොදුනකි මුහුණ නව යොදුනකි. පාදයෝ දොළොස් යොදුනකි එහි ගුරු එ වාතයක් දැක්වීමට ඇරඹී කල්හි යොදුන් හත් අට සියයක් තැන ප්‍රමාණවත් නොවෙයි හෙතෙම මෙසේ කියන්නේය, මේ අහස අනන්තය අනන්තයයි කියත් මෙහි අනන්තබව කොතැනද? මගේ පියාපත වාතයකට ප්‍රමාණවත් ඉඩක්ද නොලබමි' යනු වෙනි. එහි විශාල ශරීරයකින් යුක්ත ගුරු එ රජුට අහස සුළු වූයේ නමුදු අන් කුඩා පක්ෂීන්ට සුළුයයි නොකිව යුතුයි. මෙපරිද්දෙන්ම විශාල ඥානයෙන් යුක්ත තෙරුන්ට පටිච්ච සමුප්පාදය නොගැඹුරුසේ පෙනෙන නමුදු අන් අයටද නො ගැඹුරුයයි නොකිව යුතුයි. රාහු අසුරේන්ද්‍රයාගේ වනාහි පාදයේ කෙළවර සිට කේශයේ කෙළවර දක්වා යොදුන් වලින් හාරදාස් අටසිය තුන් යොදුනක් වෙයි ඔහුගේ දෙ අත් අතරේ ප්‍රමාණය යොදුන් දොළොස්සියයකි. ඝන බැවින් යොදුන් හයසියයකි. අත් පා තල තුන්සියයක් යොදුන්ය. මුඛයද එසේමය. එක එක ඇඟිලි පුරුක යොදුන් පණහකි. එසේමය බැම අතරේ නළලත් තුන්සියයක් යොදුන්ය, හිස යොදුන් නවසියයක්ය, මුහුදට බැස්සාවූ ඔහුට යොදුන් දහසක් පමණ තැනවූ ගැඹුර ජලය දණපමණට වෙයි. හෙතෙම මෙසේ කියන්නේය, 'මේ මහමුහුද ගැඹුරුය, ගැඹුරු යයි කියත්. මෙහි ගැඹුරුතැන කොහිද මගේ දණ වැසෙන තරම්වත් දිය නොලබමි' යනු වෙනි. එහි විශාලවූ ශරීරයකින් යුක්ත රාහු අසුර්දුට මහමුහුද නොගැඹුරු වුවද අන් අයට නොගැඹුරු යයි නොකිව යුතුයි. එපරිද්දෙන්ම ඥාණයෙන් විශාලවූ තෙරුන්ට පටිච්චසමුප්පාදය නොගැඹුරු වුවද අන් අයට නොගැඹුරුයයි නොකිව යුතුයි. මේ අනර්ථය සඳහා බුදුන්වහන්සේ, 'ආනන්දය, එසේ නොකියව ආනන්දය, එසේ නොකියව,' යනුවෙන් දෙසුහ. තෙරුන්ටද වනාහි කරුණු

හතරේ ගැඹුරු බැවින් පටිච්චසමුප්පාදය ගැඹුරු සේ පෙනෙන්නේ යයි වැටහුනේය, විස්තර කවරේද?

පෙර පින්කළ බැවින්ද තොටු වැඩි බැවින්ද සෝවාන් බැවින්ද බහුශ්‍රැත බැවින්ද යන සතරෙහි. මෙයින් කල්ප දසදහසකින් මත්තෙහි පියුමතුරා නම් බුදුන් වහන්සේ ලොව පහළ විය. උන්වහන්සේට හංසවතී නම් නුවරවිය ආනන්ද නම් රජු පියාය' සුමේධා නම් දේවිය මවය, බෝධිසත්වයා උත්තර කුමාර නම් විය. හෙතෙම පුත්‍රයා උපන් දවසේ මහාහිනිෂ්ක්‍රමණය කොට පැවිදිව ප්‍රධාන වියැ වැඩුවේ පිළිවෙළින් සර්වඥ බවට පැමිණ 'නොයෙක් ජාති සංසාරයේ යන උදන් අණා සන්දවසක් බෝමැඩ කල් යවා පොළොවෙහි තබන්නෙමි යි පාදය එළවී අනතුරුව පොළොව පැළි මහ පියුමක් පැනනැංගේය ඒ පියුමේ ප්‍රධාන පත්‍ර අනුරියන්ය. කෙසරු තිස්රියන්ය, කෙමිය දොළොස් රියන්ය, අළුත් කළ පමණ රේණු නැග පණස් අටරියන් ප්‍රදේශයෙහි මතු වී ගැවසී ගත් රත්සිරියල් සුණුමෙන් විසිරී සිටියෙන් ඒ නිමිතිකොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පියුමතුරායයි හැඳින්විණ. උන් වහන්සේට දේවල සුජාත යන අගසවු දෙදෙන වූහ. අමිතා අසමා යන අග්‍රශ්‍රාවිකාවෝ දෙදෙන වූහ. සුමන නම් උපස්ථායකයාය. පියුමතුරා බුදුන් පියාට සංග්‍රහ කරනු කැමැත්තේ හික්ෂුන් දසදහසක් පිරිවරා හංසවතී රාජධානියෙහි වාසය කරයි උන්වහන්සේගේ බාල සහෝදරයා වනාහි සුමන කුමාර නම්. රජු ඔහුට හංසවතී රාජධානියෙන් විසියොදුන් සියයක හෝග දුන්නේය. හෙතෙම කිසිකලෙකහි පැමිණ පියාද බුදුන්ද දකියි. ඉක්බිති එක් දවසක් පිටිසරක් කිපුනේ රජු ඔහු යැවිය. රජු 'තෝ කුමක් හෙයින් මා විසින් එහි තබන ලදැයි' ආපසු යැවිය. හෙතෙම සොරුන් සන්සිඳුවා 'දේවයිනි, ජනපදය සන්සුන්යයි' රජුට දැන්විය. සතුවූ රජතෙම 'මගේ පුතා වහාම එත්වා' යි කීහ. ඔහුට දහසක් පමණ අමාත්‍යයෝ වෙත්. හෙතෙම ඔවුන් සමග අතරමගදී සාකච්ඡා කළේය 'මගේ පියා සතුවූ ඉඳින් මට වරයක් දුනහොත් කුමක් ගනිමිද?' යනුවෙනි. ඉක්බිති ඔහුට ඇතැමෙක් 'ඇතා ගණුව, අශ්වයා ගණුව, ජනපදය ගණුව,

සත්රුවන් ගණුවයි' කීවාහුය. අනෙකෙක් 'ඔබ රජුගේ පුතාය, ඔබට ධනයෙහි අඩුවක් නැත. මේ සියල්ල හැරයෑමට ලදහොත් හුදු පිණ පිණිසම යෑම වෙයි. එහෙයින් රජු වර දෙන කල්හි පියුමතුරා බුදුන්ට තුන්මාසයක් උපස්ථාන කිරීමේ වරය ගණුව' යනුවෙනි, හෙතෙම 'ඔබ මාගේ කලාණ මිත්‍රයාය, මගේ සිතෙහි එබන්දක් නොවීය, ඔබ විසින් කියනලද එය එසේම කරන්නෙමි' ගොස් පියා වැඳ පියා වැළඳ හිස සිඹ 'පුත්‍රය, ඔබට වරයක් දෙමි' කී කල්හි 'මහරජ, බුදුන්ට තෙමසක් සිවුපසයෙන් උපස්ථාන කිරීමෙන් ජීවිතය අවිහිංසාත්මකව තබාගැනීමට මම කැමැත්තෙමි, එහෙයින් මට මේ වරය දෙවයි' කීය. 'පියාණෙනි, ක්ෂත්‍රියයන්ගේ වචන දෙකක් නැත. මෙයම මට දෙව, අනෙකකින් මට ප්‍රයෝජනයක් නැත එහෙයින් අන් වරයක් නො කැමැත්තෙමි.' 'දරුව, බුදුන්ගේ සිත නම් දුදනන්ට නො කැමති වෙත්, ඉදින් මා දෙන කල්හිද කුමක් වන්නේද?' 'යහපති පියාණෙනි, මම විහාරයට ගියෙන් බුදුන් සිත දනිමි, එවේලෙහි බුදුහු බත් කිය නිමවා ගඳකිළියට පිවිසියේ වෙයි. බුදුහු ශාලාවේ රැස්වූ භික්ෂූන් සමීපයට ගියහ ඔව්හු මට කීහ. 'රාජපුත්‍රය, කුමක් හෙයින්ද ආවෙහි' යනුවෙනි 'බුදුන් දැකීම පිණිසය. මට බුදුන් දක්වව,' යනුවෙනි. රාජපුත්‍රය, අපි කැමති කැමති වේලෙහි බුදුන් දැකීම නොලබමි.' 'ස්වාමීනි, කවරෙක් වනාහි එය ලබයිද?' 'රාජපුත්‍රය, සුමන ස්ථවිරයන්ය' 'ස්වාමීනි, ඒ තෙරුන් කොහිද?' තෙරුන් හුන්නාවූ තැන අසා ගොස් වැඳ, 'ස්වාමීනි, මම බුදුන් දැකීමට කැමැත්තෙමි, මට දක්වව' යි කීය. ස්ථවිරතෙම 'එව, රාජපුත්‍රය, කියා ඔහු සමග ගොස් ගඳකිළි පිරිවෙනෙහි නතරකොට ගඳකිළියට පිවිසියේය. ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් ඔහුට 'සුමන, කවර කාරණයකින් ආවේදැයි' විචාළහ. 'ස්වාමීනි, රාජපුත්‍රයෙක් බුදුන් දැකීමට ආවේය' යනු කීය. 'එසේනම් මහණ, ආසනයක් පණවව' ස්ථවිරතෙම ආසනය පැණවීය. පැණවූ ආසනයෙහි බුදුන් වහන්සේ වැඩහුන්න. රාජපුත්‍රයා බුදුන් වැඳ පිළිසඳර කථාකළේය 'රාජපුත්‍රය, කොයිවේලාවක ආවෙහිද?' 'ස්වාමීනි, නුඹවහන්සේ ගඳකිළියට පිවිසි කල්හිය භික්ෂූන් වනාහි අපි කැමති කැමති වේලාවෙහි

බුදුන් දැකීම නොලබමුයි කියා මා තෙරුන් හමුවට පැමිණ වූහ. තෙරුන් වහාහි එකම වචනයෙන් දැක්වීය. ස්වාමීනි, නුඹවහන්සේගේ ශාසනයෙහි තෙරුන් ළඟ සම්බන්ධයක් ඇත්තෙකැයි සිතමි. 'එසේය, රාජකුමාරය, ඒ භික්ෂුව මගේ ශාසනයෙහි ළඟ සම්බන්ධයක් ඇත්තෙකි' 'ස්වාමීනි, බුදුන්ගේ ශාසනයෙහි කුමක් කොට ළඟ සම්බන්ධයක් ලබන්නේද?' 'කුමාරය, දන්දී සිල් සමාදන්ව පෙහෙවස්කම් කොටය,' 'භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මම ද තෙරුන් මෙන් බුද්ධශාසනයෙහි සමීප සම්බන්ධයක් ලබනු කැමැත්තෙමි, ඒනිසා තුන් මාසයක් මගේ වස්විසීම ඉවසා වදාළ මැනව'

බුදුන් එහි යෑමෙන් ප්‍රයෝජනයක් ඇද්දැයි බලා ඇතිබව දැක, 'රාජකුමාරය, තථාගතයෝ විවේක ස්ථානයෙහි ඇලෙත් යයි' කීහ. කුමාර තෙම බුදුන් වහන්සේ දක්නා ලදී. බුදුන් වහන්සේ දක්නා ලදී යයි කියා ස්වාමීනි, මම පළමුව ගොස් විහාරයක් කරවමි, මා දැන්වූ කල්හි භික්ෂූන් සියදහසක් සමග වඩිත්වායි ප්‍රතිඥා ගෙන පියා සමීපයට ගොස් "දේවයිනි, මා විසින් බුදුන්ට පොරොන්දුවන ලදී. මා දැන්වූ කල්හි භාග්‍යවතුන් වඩින්නේය" කියා පියා වැද නික්ම යොදුනෙන් යොදුන විහාර කරන්නේ යොදුන් දෙදාහක් මග ගෙවා තමාගේ නගරයෙහි විහාරයට තැනක් සොයන්නේ සොහ නම් කෙළෙඹියාගේ උයන දැක සියදහසකින් මිලට ගෙන සිය දහසක් වියදම් කොට විහාරය කරවීය, එහි බුදුන්ට ගඳ කිළියද සෙසු භික්ෂූන්ට රාත්‍රී ස්ථාන දිවා ස්ථාන වශයෙන් කුඩා ගෙවල් සමූහයක් කරවා වට්ටිට තාප්පයක්ද දොර කොටුද නිමවා පියා සමීපයට පැමිණියේය. "මගේ වැඩ නිමවිය, බුදුන්ට දන්වව." රජතෙම බුදුන් වළඳවා "භාග්‍යවතුන් වහන්ස, සුමනගේ වැඩකොටස අවසානය. නුඹ වහන්සේගේ වැඩීම කෙරෙත්වායි" කීහ. බුදුන් වහන්සේ සියදහසක් භික්ෂූන් පිරිවරාගත්තේ යොදුනෙන් යොදුන විහාරයන්හි වසමින් ගියේය. කුමාරයා බුදුන් වඩින්නේයයි අසා යොදුනක් පෙරට ගමන්කොට සුවඳ මල් ආදියෙන් පුදමින් විහාරයට වැඩම කොට,

"මහා මුනින්ද්‍රයන් වහන්ස, මා විසින් සියක් දහසකින් මිලට ගන්නාලද සියක් දහසකින් වැඩ නිමකරන ලද සෝභන නම් මේ උයන පිළිගන්නා සේකවා."

විහාරය පූජා කළේය, හෙතෙම වස් ඵලශීලන දවසෙහි තමාගේ දරුවන් හා භාය්‍යාවද අමාත්‍යයන්ද කැඳවා මෙසේ කීය:- "මේ බුදුන් වහන්සේ අපේ සම්පයට දුර සිට වැඩිසේක. බුදුවරු නම් ධර්මගරුකය, ආමිසය නොබලන්නාහ, එහෙයින් මම මේ තුන් මාසය සඵ දෙකක් හැඳ දසසිල් සමාදන්ව මෙහිම වසන්නෙමි, තෙපි රහතන් වහන්සේලා සියක් දහසකට මේ ආකාරයෙන්ම තුන්මාසයක් දන්දෙව" යනුවෙනි, හෙතෙම සුමන තෙරුන් වසන තැන සම්පයෙහිම වසන්නේ 'බුදුන්ට තෙරුන් යම් වතක් කරයිද, ඒ සියල්ල දැක මෙනැත ඒකාන්තයෙන්ම ළඟ සම්බන්ධයක් ඇත්තේ මේ තෙරුන්ය. මාවිසින්ද එය පැතිමට වටියයි' සිතා විසූ වස් පවාරණයෙහි ගමට පිවිස සත්දවසක් මහදන් දී සත්වෙනි දවසෙහි හික්ෂුන් සිය දහසගේ පා මුල තුන් සිවුරු තබා බුදුන් වැඳ "ස්වාමීනි, මා විසින් මාර්ගයෙහි යොදුනෙන් යොදුන විහාරයන් කිරීමේ පටන් යම් මේ පිණක් කරන ලදද, එය ශක්‍රසම්පත්තිය පිණිස නොවේ, මාර සම්පත්තිය පිණිස නොවේ, බ්‍රහ්ම සම්පත්තිය පැතිමටද නොවේ, බුදුන්ට වනාහි උපස්ථායක තනතුර පැතිමටම කරන ලදී. එහෙයින් මමද අනාගතයේදී බුදුන්ට සුමන තෙරුන් මෙන් බුදුන්ට උපස්ථායකයෙක් වන්නේයයි" පසඟ පිහිටුවා හෙව වැන්දේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කුලපුත්‍රයාගේ උදාරවූ සිත සාර්ථක වන්නේද, නො වන්නේදැයි බලන්නේ මෙයින් කල්ප දසදහසකින් මතු අනාගතයෙහි ගෞතම නම් බුදුන් උපදින්නේය. ඒ බුදුන්ට උපස්ථායක වන්නේයයි දැන:-

"තා කැමැත්තෙන් පතන ලද සියල්ලම ඉටුවේවා, අහසෙහි පෙරපස වන්දයා යම්සේද එමෙන්ම සියලු අදහස් සපිරේවායි" වදාළහ.

කුමාරයා ඒ අසා බුදුවරු නම් වචන දෙකක් නොකියන් යයි දෙවෙනි දවසෙහිම, ඒ බුදුන්ගේ පා සිවුරු ගෙන පිටු පසින් පිටුපසින් යන්නේ මෙන් විය. හෙතෙම ඒ බුදුන් දවස

සියදහස් අවුරුද්දක් දන්දී දෙව්ලොව ඉපිද කාශ්‍යප බුදුන් දවසද පිළු පිණිස හැසිරෙන තෙරුන්ගේ පාත්‍රය තබාගැනීමට උතුරු සඵවක් දීමෙන් පූජාකළේය. නැවත දෙව්ලොව ඉපදී එයින් චූතව බරණැස් රජුව පසේ බුදුවරුන් අටදෙනෙකුට පත්සල් කරවා මිණි පළඟකින් උපස්ථාන කොට සිවුපසයෙන්ද අවුරුදු දසදහසක් උපස්ථාන කළේය, මේ ප්‍රසිද්ධ තැන්ය. කල්ප සියදහසක් දන් දෙමින්ම අපේ බෝසතුන් සමග තුසිතපුරයෙහි ඉපිද එයින් චූතව අමිතෝදන ශාක්‍යරජුගේ ගෙයි පිළිසිඳ ගෙන ක්‍රමයෙන් කරනලද අභිනිෂ්ක්‍රමනය නිසා සමායක්සම්බෝධියට පැමිණ බුදුන් කිඹුල්වත් නුවරට වැඩි මුල් ගමනේ බුදුන් එයින් නික්මෙන කල්හි බුදුන්ගේ පිරිවර වශයෙන් රජකුමරුවන් පැවිදි වන කල්හි හද්දිය ආදීන් සමග නික්ම බුදුන් සමීපයෙහි පැවිදිව නොබෝ කලකින්ම ආයුෂ්මත් පුණ්ණ මත්තානි පුත්ත තෙරුන් හමුවෙහි බණ අසා සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියේය. මේ ආයුෂ්මත් ආනන්ද ස්ථවිරයන්ගේ පෙර පින් කළ බව මෙසේ නිසා ඔහුගේ මේ පෙර පින් කළ බවෙහි ඇති ගැඹුරෙන් පටිච්චසමුප්පාදය නොගැඹුරුසේ වැටහෙයි. තොටුවා වනාහි ගුරුන් හමුයෙහි උගණිමි, ඇසිමි, විමසිමි, දැරිමි, කියයි. හෙතෙම තෙරුන්ට වැඩියක් පිරිසිදුය. එහෙයින්ම ඔහුට මේ ගැඹුරු පටිච්චසමුප්පාදය නොගැඹුරු මෙන් වැටහෙයි. මේ ඇවැත් තෙමේ සෝවාන් වූයේ බහුශ්‍රැතද වූයේ සියුදොරටු කාමරයක පහනක් දැල්වෙන කල්හි ඇඳ පුටු මෙන් නාමරූප පරිච්ඡේදය ප්‍රකට වෙත්, මේ ඇවැත් තෙමේ බොහෝකොට ඇසූ පිරු තැන් ඇත්තවුන් කෙරෙන් අග්‍රවෙයි, ඔහුගේ බහුශ්‍රැත භාවයෙන්ද ගැඹුරුවූ පටිච්ච සමුප්පාදය නොගැඹුරුසේ වැටහෙයි

එහි අර්ථයෙන් ගැඹුරු බැවින් ධර්මයෙහි ගැඹුරු බැවින් දේශනාවෙහි ගැඹුරු බැවින්, සත්‍යාවබෝධයෙහි ගැඹුරු බැවින්ය යන සතර ආකාරයෙන් පටිච්චසමුප්පාදය ගැඹුරු නම්. එහි ජරා මරණ දෙකට ජාතිය ප්‍රත්‍යයවී හටගත් හෙයින් ගැඹුරුය, සංස්කාරයන්ට අවිද්‍යාව ප්‍රත්‍යයවී හටගත් හෙයින් ගැඹුරුය, මේ අර්ථයෙහි ගැඹුරු බවයි අවිද්‍යාව සංස්කාරයන්ගේ

ප්‍රත්‍යයව හටගත් හෙයින් ගැඹුරුය, ජාතිය ජරාමරණයන්ට ප්‍රත්‍යය වන හෙයින් ගැඹුරුය, මේ ධර්මයෙහි ගැඹුරු බවය, කිසියම් සූත්‍රයක පටිච්චසමුප්පාදය මුල සිට අගට දෙසයි. කිසි තැනක අග සිට මුලටය, කිසි තැනක මුල සිට අගට හා අග සිට මුලටය, කිසි තැනක මැදින් පටන් ගෙන මුල සිට අගට හෝ අග සිට මුලටද මුල සිට අගට හා අග සිට මුලටද, කිසිතැනක සන්ධි තුන හා සංඛෙප සතරද කිසිතැනක සන්ධි දෙක හා සංඛෙප තුනද කිසිතැනක එක සන්ධිය හා සංඛෙප දෙකද විසිනි. මේ දේශනාවෙහි ගැඹුරු බවයි අවිද්‍යාවෙන් වනාහි නොදැන්මෙන් නොදැක්මෙන් සත්‍ය සම්ප්‍රතිවේධයෙන් ගැඹුරුය. සංස්කාරයන්ගේ සම්පාදනය රැස්කිරීම හටගැන්ම නිදානාර්ථයි විඤ්ඤාණයාගේ සූත්‍යබව නොමෙහෙයවීම අසම්පාදනය පිළිසිදගැනීම පහළවීම අර්ථයි. නාමරූපයාගේ එකොත්පාද වෙන්කළ හැකි වෙන්කළ නො හැකි නැමෙන ස්වභාව යන අර්ථයි. සළායතනයන්ගේ පාලනය කරන ලෝදොර කෙතේ අරමුණු යන අර්ථයි. ස්පර්ශයාගේ ස්පර්ශ ගැටීම ඇලීම එක්වීම යන අර්ථයි. වේදනාවගේ අරමුණු රසවිදින සුවදක් මැදහත්බව ප්‍රාණයෙන් තොරව විදීම යන අර්ථයි. තෘෂ්ණාවගේ ඇල්ම, ගිලගැන්ම, රැස්වීම, ආසාව, තණ්හානදිය, තණ්හාසමුදා දුස්පූරණය, යන අර්ථයි. උපාදානයාගේ අල්වාගැනීම, ඇලීම, ස්පර්ශය, ඉකුත්කිරීමට අපහසුබව යන අර්ථයි. හවයාගේ රැස්කිරීම පිළියෙළ කිරීම උත්පත්ති ස්වභාවය පැවැත්ම නිවාසය යන අර්ථයි. උපැත් මගේ ඉපදීම හටගැනීම පිහිටීම පහළවීම යන අර්ථයි, ජරා මරණයාගේ පිරිහීම විනාශවීම බිඳියෑම වෙනස්වීම යන අර්ථ හෙයින් ගැඹුරුය. මේ ආදීවූ අවිද්‍යාදීන්ගේ ස්වභාවයයි. යම් ප්‍රතිවේධයකින් අවිද්‍යාදීන්ගේ ස්වභාවය ලක්ෂණය අවබෝධ කළේ වෙත්ද එය ගැඹුරු නිසා මේ ප්‍රතිවේධ ගම්භීරයයි දතයුතුයි. එය හැම තෙරකෙනෙකුටම නොගැඹුරුසේ එලඹියේය එහෙයින් බුදුහු ඇවැත් ආනන්දයන් උනන්දු කරවන්නේ 'එසේ නොකියව' යන ආදිය කිහි මේ මෙහි අදහසයි.

‘ආනන්දය, ඔබ මහා ප්‍රඥාවන්තය, අසභ්‍ය ඥාණවන්තය, එහෙයින් ඒ ගැඹුරුවූද පටිච්චසමුප්පාදය නොගැඹුරුයේ වැටහෙයි. එමෙන්ම මටද නොගැඹුරු සේ වැටහෙතත් අන් අයට එසේ නොකියව, යමක් වනාහි නොපැහැදිළියයි කියන ලදද, මෙහි ඒ අදහසයි:- ආනන්දය, නැවතද වනාහි මට නොගැඹුරු නොගැඹුරුයේ වැටහේයයි ඔබ එසේ නොකියව, යම්සේ වනාහි ඔබට මෙය නොගැඹුරු නොගැඹුරුයේ වැටහෙයි. කුමක් හෙයකින් ඔබ තමා තුළ වූ ධර්මතාවෙන් සෝවාන් නොවීද, මා විසින් දෙනලද ක්‍රමය හැර සෝවාන් මාර්ගය අවබෝධ කළෙහිද? ආනන්දය, මෙය නිර්වාණය මෙන් ගැඹුරුය. පටිච්චසමුප්පාදය වනාහි ඔබට නොගැඹුරුය.’

ඉක්බිති කුමක් හෙයින් ඕළාරිකවූ කාමයෙහි ඇලීමේ බැඳීම, ගැටීමේ බැඳීම, ඕළාරිකවූ කාමයෙහි ඇලීමේ යෙදීම ගැටීමේ යෙදීම යන සතර කෙලෙසුන් සහමුලින් නසා සකදාගාමී ඵලය අවබෝධ නොකෙළෙහිද, එයට අනුව පවත්නාවූ සතර කෙලෙසුන් සහමුලින් දුරුකොට අනාගාමී ඵලය අවබෝධ නොකෙළෙහිද, රූපරාගාදීවූ සංයෝජන පසද මානානුසය භවරාගානුසය අවිද්‍යා අනුසය මේ අට කෙලෙසුන් සහ මුලින් නසා රහත්බව අවබෝධ නොකෙළෙහිද, කුමක් හෙයින් කල්ප සියදහසක් අධිකකොට ඇති එක් අසංඛ්‍යයක් පුරන ලද පෙරුම් ඇති සැරියුත් මුගලන් මෙන් සාවක පාරමී ඥාණය අවබෝධ නොකෙළෙහිද, සියදහසක් කල්ප අධික කොට ඇති අසංඛ්‍යය දෙකක් පුරන ලද පෙරුම් ඇති පසේ බුදුවරු මෙන් පච්චේක සම්බෝධ ඥාණය අවබෝධ නොකෙළෙහිද, ඉදින් හෝ ඒ අයට මෙය නොගැඹුරුයේ වැටහිය හැකි හෙයින්, ඉක්බිති කුමක් හෙයින් සියදහසක් අධික කොට ඇති සතර හෝ අට හෝ සොළොස් අසංඛ්‍යය කල්පයක් පුරනලද පාරමී ඇති සමයක් සම්බුදුවරුන් මෙන් සියල්ල දක්නා නුවණ අවබෝධ නොකෙළෙහිද, කිම මේ විශේෂ අධිගමයන් ගෙන් ප්‍රයෝජනයක් නැද්ද, ඔබ විසින් කරන ලද අපරාධය බලව! ඔබ වැනි ශ්‍රාවකයෙක් ප්‍රදේශ ඥාණයෙහි පිහිටියේය. ‘ඉතා ගැඹුරුවූ පටිච්චසමුප්පාදය නොගැඹුරුයේ මට වැටහේයයි’

කියයි. "ඔබගේ මේ වචනය බුදුන්ගේ කථාවට විරුද්ධ වෙයි, ඔබ වැනි භික්ෂූන් විසින් බුදුවරුන්ගේ දේශනාවට විරුද්ධව නොකිව යුතුයි යනු සුදුසු නොවේද? ආනන්දය, මේ පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කිරීමට උත්සාහ කරන්නාවූ මට සියදහසක් අධිකකොට ඇති සාරාසංඛෙය කල්පයක් ඉක්මුනේය, පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කිරීම පිණිස මා විසින් නුදුන් දෙයක් නම් නැත. නොපුරන ලද පාරමිතාවක් නම් නැත. පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කරන්නෙමිසි වනාහි මා නිරුත්සාහ කරන්නට මෙන් මාර බලය දුරුකරන්නනුට මේ මහපොළොව අඟල් දෙකක් පමණුවත් නොසෙල්විණ. එසේමය පෙර විසූ කඳ පිළිවෙළ දැන ගැනීමේ නුවණ ලත් පළමු යාමයෙහි හා දිවැස් පිරිසිදු කළ දෙවෙනි යාමයෙහිත් පශ්චිම යාමයෙහි වනාහි ඉතා උදෑසනම අවිද්‍යා සංස්කාරයන්ගේ නව ආකාරයකින් ප්‍රත්‍යය වේයයි දුටුපමණකින්ම දසදහසක් ලෝකධාතුව යදණ්ඩකින් ගසනු ලැබූ රත්තලියක් මෙන් ශබ්ද සියයක් ශබ්ද දහසක් නංවමින් සුළඟට අසුවූ නෙළුම්පත වූ දියබිඳ මෙන් කම්පා විය. ආනන්දය, පටිච්චසමුප්පාදය මෙසේ ගැඹුරුය. ගැඹුරු දැකුම් ඇත්තේද වෙයි. ආනන්දය, මේ ධර්මයාගේ අනවබෝධයෝ -පෙ-ඉක්ම නොපවතී" යනුවෙනි.

එතස්ස ධම්මස්සාති- මේ ධර්මයාගේ යනු මේ පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයාගේයි.

අනනුබෝධාති- අනවබෝධය යනු දැනගැනීම පිරිසිඳ දැනගැනීම යන වශයෙන් අවබෝධ නොවීමය

අප්පට්චෙධාති- අප්‍රතිවේදය යනු තීරණය ප්‍රභාණිය පිරිසිඳ දැනීම වශයෙන් අනවබෝධයයි.

තත්භා කුලකප්පාතා- නූල් අවුල මෙන් යනු නූල් මෙන් අවුල් වීමය, යම්සේ නම් ආරක්ෂාවෙන් තොරව තැබූ මීයන් විසින් කපනලද රෙදි වියන්නන්ගේ නූල් ඒ ඒ තැන අවුල් වේද මේ අගය මේ මූලය කියා අගින් අග හෝ මූලින් මූල එක්කිරීමට නොහැකිවේද එපරිද්දෙන්ම සත්වයෝ මේ පටිච්චසමුප්පාදයෙහි පැකුලුනාහු අවුල් වියවුල්වූවාහු වෙත්. එහි නූල මෙන් පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කිරීමට නොහැකි වෙත්. වෙත්

වශයෙන් කියන ලද පුරුෂයන් හැර අවබෝධයට නොහැකි වන්නේය. බෝසතුන් දෙදෙනා හැර අන් සත්වයෝ තමාගේ ධර්මතාවෙන් පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කිරීමට නොහැක්කාහු වෙත්. යම්සේ වනාහි අවුල්වූ නූල කැඳ දමා බුරුසුවෙන් ගසන කල්හිද ඒ ඒ තැන ගැට බැඳුම් මෙන් ගුලි ගැහෙන්නේ වෙයි. මෙසේ මේ සත්වයෝ පටිච්චසමුප්පාදයෙහි පැකිලි එය අවබෝධ කිරීමට නොහැක්කාහු දෙසැට දෘෂ්ටිත්තේ වශයෙන් හැකිලීම් බවට ගියාහු වෙත්. ගැට ගැසුනාවූ යම් කිසි දෘෂ්ටිත් ඇසුරුකොට සියලු පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කිරීමට නොහැක්කාහුම වෙත්

ගුළාගන්ධික ජාතානි- ගුළිවී ගැට බවට පැමුණුතේය-යනු රෙදි වියන්නන්ගේ කැඳ දැමීම ගුළි ගැට කියයි. කුලානම් පක්ෂීන්ගේ කැඳැල්ල යනුද එක් තේරුමකි. යම්සේ වනාහි ඒ දෙකම අවුල්වූ අගින් අග හෝ මුලින් මුල එක් කිරීමට නොහැකි මෙනි, පෙර පරිද්දෙන්ම යොදාගත යුතුයි.

මුඤ්ජබ්බිඛ භූතා- යනු මුඤ්ජ නම් තෘණ විශේෂය හා සැවැන්න නම් තෘණ විශේෂය මෙන්ද වීමය. යම්සේ ඒ තෘණ කපා තලා බැඳි රැහැන් දිරා ගිය කල්හි කිසි තැනක දැමුවක් ගෙන ඒ තෘණවල මේ අගය මේ මුලය කියා අගින් අග හෝ මුලින් මුල එක් කිරීමට දුෂ්කර වේද, එයද විශේෂ පුරුෂයන් හැර එක් කිරීමට හැකි වන්නේද, බෝසතුන් දෙදෙනා හැර අන් සත්වයෝ තමාගේ ධර්මතාවෙන් පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කිරීමට සමර්ථයෝ නම් නැත. එපරිද්දෙන්ම සත්වයෝ පටිච්චසමුප්පාදය අවබෝධ කිරීමට නො හැක්කාහු දෘෂ්ටිත් ගැනීම් වශයෙන් ගැටගැසුන බවට පැමිණ සැප නැති නපුරු පැවතුම් ඇති නපුරු වැටීම් ඇති සසර නො ඉක්මවන් යනුයි.

අපායෝති එති- අපාය නම් නිරය, තිරිසන් යෝනිය, ප්‍රේත විෂය, අසුර නිකාය යනුයි. ඒ සියල්ලම වැඩෙන සුලුව වැඩීමගේ නොවීමෙන් අපාය යයි කියනු ලැබේ. එමෙන්ම දුකෙහි ගමන් ස්වභාවය ඇති බැවින්ද දුගතිය නම්, සැප ගර්ථයෙන් නපුරු වැටීම් ඇති හෙයින් විනිපාත නම්. අන් තැනක වනාහි:-

ස්කන්ධයන්ගේ පිළිවෙළද ධාතු ආයතනයන්ද නොසිඳ පැවැත්ම සංසාරයයි කියනු ලැබේ.

ඒ සියල්ල නොඉක්මවයි. ඉක්බිති ව්‍යුත්තවීමේ පටන් පිළිසිඳ ගැනීමද පිළිසිඳ ගැනීමේ පටන් ව්‍යුත්ත වීමද යන මෙසේ නැවත නැවත ව්‍යුත්තවීම් පිළිසිඳගැනීම් පවත්නා හෙයින් තුන් භවයෙහි හා යෝනි භතරෙහිද පස් ගතීන්හිද සජ්ඣ විඥානයන්ගේ පැවැත්මෙහිද නව සත්තාවාසයන්හිද මහ මුහුදෙහි වාතයෙන් තබන ලද නැවක් මෙන්ද යන්ත්‍රයෙහි යොදන ලද ගොණකු මෙන්ද කරකැවෙන්නේමය. මෙසේ මේ සියල්ල බුදුහු ඇවැත් ආනන්දයන් නින්දා කෙරෙමින් දෙසුයේයයි දත යුතුයි. දැන් යම් හෙයකින් මේ සූත්‍රය "ආනන්දය, මේ පටිච්චසමුප්පාදය ගැඹුරුය" යනුවෙන්ද 'තුල් අවුලක් වූවාහු' මෙතියි දෙපදයෙන් බඳින ලදී, එහෙයින් 'ආනන්දය, මේ පටිච්චසමුප්පාදය ගැඹුරුයයි' පළමුකොට මේ අනුසන්ධියෙන් පටිච්චසමුප්පාදයාගේ ගැඹුරු බව දැක්වීම පිණිස දේශනාව අරඹන්නේ "මේ ප්‍රත්‍යයන්ගේ ජරා මරණය ඇත" යන ආදිය කිහි. එහි මේ අර්ථයි:- මේ ජරා මරණයාගේ ප්‍රත්‍යයෝ මේ ප්‍රත්‍යයෝයි, එහෙයින් ජරා මරණයෙහි මේ ප්‍රත්‍ය ඇත. ජරා මරණයන්ගේ ප්‍රත්‍ය ඇත්තේවේද යම් ප්‍රත්‍යයකින් ජරා මරණ වන්නේද යනුවෙනි. 'ආනන්දය, සත්වයන් මෙසේ විචාලවිට පණ්ඩිත පුද්ගලයා විසින් ඒ ජීවය ඒ ශරීරය වන්නේ යම්සේදැයි කීකල්හි, ප්‍රඥාවගේ සීමාවවූ හෙයින් නිශ්ශබ්ද විය යුතු වෙයි, තථාගතයන් විසින් නො වදාරන ලදැයි හෝ කිව යුතු වෙයි. මෙසේ නොපිළිපැද ඇස් ස්ථිර බව අස්ථිරයයි යම්සේ කී කල්හි අස්ථිර බව ඒකාන්තයෙන්ම කිවයුතු වෙයි.' එකාන්තයෙන්ම වාද කටුටියාගේ අදහස මෙසේය. නැවත ජරා මරණයන්ගේ ප්‍රත්‍යය කීම? කවර නම් ඒ ප්‍රත්‍යයකින් යම්හෙයකින් ජරා මරණ වෙයිද කී කල්හි ජාතිය ප්‍රත්‍යයකොට ජරා මරණයයයි මේ වචනයවේ, මෙසේ කිවයුත්ත වන්නේය යන අර්ථයි. සියලු පදයන්හි මේ ආකාරයි.

නාමරූප පච්චයා එස්සොති- නාමරූපයන් ප්‍රත්‍යකොට ස්පර්ශය-යන මෙය වනාහි යම් හෙයකින් ආයතන හයේ

ප්‍රත්‍යයයි කී කල්හි ඇස ස්පර්ශවිම් ආදී විපාක ස්පර්ශ හයම ගැනීම වෙයි, මෙහිද ආයතන හයේ ප්‍රත්‍යයයි මේ පදයෙන් ගැනීමද නොගැනීමද ප්‍රත්‍යයන් ඉපදීමේ විශේෂයයි, ස්පර්ශයේද ආයතන හයෙන්ද ඉතිරිවූ අන් විශේෂ ප්‍රත්‍යයක් දක්වනු කැමැත්තේ එසේ කියන ලද යයි දත යුතුයි. මේ වාරයෙන් බුදුන් කුමක් කියන ලදද? ප්‍රත්‍යයන්ගේ නිධාන කථාවය. මේ සූත්‍රය ජටා නැති කොට අවුල් නැති කොට කී හෙයින් මහා නිධානයයි කියනු ලැබේ, දැන් ඒ ඒ ප්‍රත්‍යයන්ගේ ස්ථිර අස්ථිර අනන්‍ය ප්‍රත්‍ය භාවය දැක්වීමට "ජාතිය ප්‍රත්‍යයකොට ජරා මරණය යන මේ වනාහි කියන ලදී" යන ආදිය කීහ

එහි පරියෙතාති-කාරණයෙනි,

සබ්බේන සබ්බං සබ්බථා සබ්බංති- සියල්ලෙන් සියල්ල සියල්ලෙන් සියල්ල- යනු මේ විපාක දෙකකි. එහි අර්ථය නම්:- හැම ආකාරයකින්ම සියලු හැම ස්වභාවයකින්ම සියලු ජාති නම් ඉදින් නොවන්නේද යනුයි. භව ආදීන් කෙරෙහිද මේ ආකාරයෙන් අර්ථ දත යුතුයි.

කස්සවිති- කිසියම්-යනු මේ අනියම් වචනයකි. දෙවියන් ආදීන් කෙරෙහි වැනි යම් කිසි තැනකය.

කිම්භිවිති- කොහිද-යනු මෙයද අනියම් වචනයකි, කාම භවාදීන් කෙරෙහි භව නවයෙන් යම්කිසි තැනකය.

සෙය්‍යථිදං- කෙසේද යත්- යනු නියමයෙන් තොරව තබන්නාහුගේ අර්ථ විභාග කිරීමේ නිපාතයකි. එහි අර්ථය:- කවරකුට කිසි තැනක යමක් කියන ලදද ඔහුට ඒ අර්ථය විභාග කරන්නෙමි යනුයි, අනතුරුව එය බෙදන්නේ "දෙවියන්ගේ හෝ දෙවත්වය පිණිස" යන ආදිය කීහ.

දෙවානංවා දෙවත්තාය-එහි දෙවියන්ගේ හෝ දෙවත්වය- යනු මේ දෙවියන්ගේ දෙවි බව ස්කන්ධ ජාතියකි, යම් ස්කන්ධ ජාතියක දෙවියෝ දෙවියෝයයි කියනු ලබන්. ඉදින් වනාහි ජාති සියල්ලෙන් සියල්ල නොවන්නේයයි මේ ආකාරයෙන් හැම පදයන්හිම අර්ථ දත යුතුයි.

දෙවාති- මෙහිද දෙවියෝ නම් උත්පත්ති දෙවියෝය

ගන්ධබ්බා- යනු මූලගන්ධාදියෙහි අරක්ගන් දෙවියෝය
යක්බාති- අමනුෂ්‍යයෝයි.

භූතාති- යම්කිසි තැනක උපන් සත්වයෝයි

පක්ඛිනෝ- යනු යම් කිසි ඇට පියාපත් හෝ සම් පියාපත්
හෝ ලොම් පියාපත් හෝ

සිරිංසපාති- සර්පයා-යනු යම්කිසි බිමක බඩගාමින්
යන්නෝයි.

තෙසං තෙසං- ඔවුනොවුන්ගේ යනු ඒ ඒ දිව්‍ය ගාන්ධර්ව
ආදීන්ගේ.

තථත්තායාති- ඒ බව පිණිස-යනු දිව්‍ය ගාන්ධර්ව ආදී බව
ජාතිනිරෝධාති- ජාතියෙන් වෙන්වීම, නොවීම යන අර්ථයි.

හේතුති- හේතු-යනු ආදිවූ සියලු කාරණයන්ටම කියන
පරියාය වචනය. කාරණය වනාහි යම් හෙයකින් තමාගේ ඵල
හේතුවෙහි හීන බව පැවැත්ම වෙයි. එහෙයින් හේතු යයි කියනු
ලැබේ යම් හෙයකින් ඒ ඵලය මෙය ගණුවයයි දක්වන්නාක්
මෙනි. එහෙයින් නිදානයයි. යම්හෙයකින් එයින් ඵලය උපදවයි.
ඒ උදෙසා පැමිණෙයි, පවතියි. එහෙයින් සමුදය යනුද ප්‍රත්‍යය
යනුද කියනු ලැබේ. සියලු තැන්හි මේ ආකාරයි.

යද්දං ජාතිති- ඉදින්ද යම් මේ ජාතිය යනු මෙහි 'යම් මේ'
යනු නිපාතයකි. ඒ සියලු පදයෙහි ලිංගයට අනුව අර්ථ දතයුතුයි.
මෙහි වනාහි යම් මේ ජාති යනු මෙහි අර්ථයි, 'ජරා මරණයටද
ජාතිය හටගැනීමේ මුල්ම ප්‍රත්‍යයවෙයි. භව පදයෙහි කෙසේද
යන මෙහි මෙයින් ඉඩ ගැනීමක් කළේය. එහි යට අවිච්ඡ
සීමාකොට මත්තෙහි පරනිර්මිත වසවර්ති දෙවියන් ඇතුළු
කොට කාම භවයයි දත යුතුයි. මේ ක්‍රමය උත්පත්ති භවයෙහිය
මෙහි වනාහි කර්ම භවයෙහි යෙදෙයි. එය වනාහි ජාතියේ
හේතුව. කෙළවර තෙක් ප්‍රත්‍යය වෙයි. උපාදාන පද ආදියෙහිද
කවර හෙයින්ද යන මෙයින් ඉඩ හදා ගැනීමක් කළේයයි, දත
යුතුයි.

උපාදාන පච්චයා භවොති- දැඩියේ ගැන්ම හේතුකොට
ගෙන උත්පත්තිය-යන මෙහි කැමැත්ත දැඩියේ ගැන්ම හේතු
කොටගෙන කර්ම භව තුනේද උත්පත්ති භව තුනේද හේතුවයි

සෙසු තැන්හිත් එසේමය දැඩිසේ ගැන්ම හේතුකොට ගෙන විසිහතර හවයක් දත යුතුයි. මෙහි වෙනස් නොකළ හැකි කර්ම හව දොළහක් ලබන් ඒ දැඩි කොට ගැන්මගේ සමග උපන් කෙළවරින්ද මූලික හේතුවේ කෙළවරින්ද හේතුව වෙයි.

රූප තණ්හා- යනු රූප අරමුණු කෙරෙහි ආශාවය, ශබ්ද තණ්හා ආදියේද මේ ක්‍රමයයි. ඒ තණ්හාව වනාහි දැඩිසේ ගැන්ම සමග උපන් කෙළවර බැවින්ද මුල් හේතු වේ. කෙළවර බැවින්ද ප්‍රත්‍යය වෙයි. තණ්හාවේද මේ හේතුවයි.

යදිදං වේදනා- යම් මේ වේදනාවෙන්- යන මෙහි මේ විපාක වේදනාව තණ්හාවේ මුල් හේතුව කෙළවරින් ප්‍රත්‍යය වෙයි. අන් තැනක අන් ක්‍රමයකටද වේ. මෙහි වනාහි බුදුහු හවයට මුල්වූ තණ්හාව දක්වා දැන් දේශනාවෙන් පිට පැහැර කෙස්සෙන් ගෙන කැගසන්නේ කැගසන්නේ මගින් ඉවත් කරන්නාක් මෙන් නව පදයකින් හැසිරෙන්නාවූ තණ්හාව දක්වන්නේ "මෙසේ වනාහි ආනන්දය, වේදනාව නිසා තණ්හාවයයි" ආදිය දෙසූහ.

එහි තණ්හාව- නම් තණ්හා දෙකකි. සොයන තණ්හාව සෙවූ තණ්හාව විසිනි. යම් තණ්හාවකින් එළුවන් ගමන් ගන්නාවූ මාර්ග කඳුවල උල්ගසා එල්ලී යන්නාවූ මාර්ග ආදියේ ඇවිද හෝගයන් සොයයි මේ සොයන තණ්හාවයි. යම් ඒ සෙවීම ලබාගැන්මෙහි තණ්හාව මේ සෙවූ තණ්හාවයි. ඒ දෙකම හැසිරීමේ තණ්හාවෙහි සමාන වචනයි. එහෙයින් මේ වේදනාව නිසා දෙවැදෑරුම් තණ්හාව නම්.

පරියෙසනාති- සෙවීම නම්-රූපය ආදීවූ අරමුණු සෙවීමය. එයද තණ්හාව ඇති කල්හි වෙයි.

ලාභොති- ලාභය-නම් රූපය ආදීවූ අරමුණු ලැබීමයි. එයද සෙවීම ඇති කල්හි වේ.

විනිශ්චය- නම් ඤාණය තණ්හාවයි දෘෂ්ටිය විතර්කය වශයෙන් සතරවැදෑරුම්ය. එහි "සැප විනිශ්චය පිරසිදුව සැප විනිශ්චය දැන ඇතුළත සැපයෙහි යෙදෙන්නේය" යන මෙය ඤාණ විනිශ්චයයි. "විනිශ්චය යනු විනිශ්චය දෙකකි තණ්හා

විනිශ්චය දෘෂ්ටි විනිශ්චය යනුයි." මෙසේ ආවාදු එකසිය අටක් තණ්හා ප්‍රහෙද තණ්හා විනිශ්චයයි. දොළොස් දෘෂ්ටිහු දෘෂ්ටි විනිශ්චයයි. 'ඡන්දය වනාහි ශක්‍රය විතර්ක නිදානයය' යන මේ සූත්‍රයෙහි මේ විනිශ්චයයයි කීමේ විතර්කයම ආවේය. ලාභ ලැබීමෙහි ඉටු අනිටු යහපත් අයහපත් බව විතර්කයෙන්ම විසඳත්. 'මෙතෙක් මේ රූප අරමුණෙහි වන්නේය, ශබ්දාදීදු අරමුණුවල මට මෙතෙක් වන්නේය. මෙතෙක් අනුන්ටය මෙතෙක් පරිභෝග කරන්නෙමි, මෙතෙක් නිදන් කරන්නෙමි' කියායි. එහෙයින් 'ලාභ නිසා විනිශ්චය' යනු කියන ලදී.

ඡන්දරාගොති- ඡන්දරාගය-යනු මෙසේ අකුසල කල්පනාවෙන් කල්පනාවූ වස්තුවෙහි දුබල ඇලීමද ප්‍රබල ඇලීමද උපදිසි මෙය වනාහි මෙහි තණ්හාවයි.

ඡන්දොති- කැමැත්ත-යනු දුර්වල ඇල්මට සමාන වචනයකි.

අප්ඤ්ඤාසානන්ති- ගිල ගැනීම-යනු මමය මගේය යන බලවත් අධිෂ්ඨාන යයි.

පරිග්ගහොති- පිළිගැන්ම-යනු තණ්හා දෘෂ්ටි වශයෙන් පිළිගැනීමයි.

මච්ඡරියන්ති- මසුරුබව-යනු අත්සතු බව නොඉවසීමයි. එහෙයින්ම මෙයට පෝරාණිකයෝ මේ වචනාර්ථය කියත්. මේ ආශ්චය්‍යය මටම වේවා, අනිකකුට ආශ්චය්‍යය නොවේවා යයි පවත්නා හෙයින් මසුරු බවයයි කියනු ලැබේ යනුයි.

ආරක්ඛොති- ආරක්ෂාව-යනු දොරවැසීම පෙට්ටිවල රැකීම ආදී වෙශයෙන් මනා රැකීමයි. හේතුව කෙරේනුයි අධිකරණ නම් කාරණයට මේ නමකි.

අරක්ඛාධිකරණංති- යනු භාව නපුංසක පදයකි. ආරක්ෂාවේ හේතුව යන අර්ථයි.

දණ්ඩදානාදිසු- දඬු ගැනීම ආදියෙහි-අනුන් වැළැක්වීම පිණිස දඬු ගැන්ම දඬු ගැනීම නම්, එකම දැරීම ආදියෙන් බුදුනගේ ගැනීම සත්ථු ආදාන නම්.

කලහොති- "කලහ"- යනු කයින් කලහයද වචනයෙන් කලහයද වේ පළමු පළමු විරෝධයයි.

විග්ගහොති- "විග්ගහය" යනු පසු පසු විවාදයයි.

තුචං තුචංති- "තෝ තෝ"- යනු අගෞරව වචනයයි, දැන් ප්‍රතිලෝම ක්‍රමයෙන් ඒ හැසිරෙන්නාවූ තණ්හාව දැක්වීමට නැවත ආරක්ෂාවේ හේතුව යනුවෙන් අරඹන්නේ දේශනාව වැළැක්විය.

කාමතණ්හාති- එහි "කාමතණ්හාව"- නම් පඤ්ච කාම ගුණයන්හි ඇලීම් වශයෙන් උපන්නාවූ රූපාදී තණ්හායි.

භව තණ්හාති- "භව තණ්හා"- යනු ශාස්වත දෘෂ්ටි සහගත ඇලීමයි.

විභව තණ්හාති- "විභව තණ්හා"- නම් සත්වයා මේ භවයෙන් අවසන් වේය යන ඇලීමයි.

ඉමේ ද්වේ ධම්මාති- "මේ ධර්ම දෙක"- යනු වට්ටමුල තණ්හාව හා සමුදාචාර තණ්හාවද යන මේ ධර්ම දෙකය.

ද්වයේනාති- "දෙකින්"- යනු තණ්හා ලක්ෂණයෙන් එකක්ම බවට ගියාවූ වට්ටමුල සමුදාචාර වශයෙන් වූ දෙකොටසින් වේදනාවගේ එකම රැස්වීම වෙන් වේදනා හේතුව යන අර්ථයි.

රැස්වීම තුන්වැදෑරුම්ය- පැමිණීම රැස්වීමය, සමග උපන් රැස්වීමය, ප්‍රත්‍ය රැස්වීමද වේ එහි "ඉක්කිති ඒ සියල්ල රැස්වීම් වෙන්. යන මේ පැමිණීම රැස්වීම් නම්. "ඇවැත්නි, කැමැත්ත මුල්වූ මේ ධර්ම ස්පර්ශයාගේ හටගැනීමෙන් වේදනාව රැස්වේ" යයි මේ සමග උපන් රැස්වීම නම්. "දෙකෙන්ම වේදනාව එකම රැස්වීමය" යන මේ වනාහි ප්‍රත්‍ය රැස්වීමයයි දත යුතුයි.

චක්ඛු සම්ඵස්සෝ- "ඇස් එකට ගැටීම" යන ආදී සියල්ල විපාක ස්පර්ශමය. ඒ සතර හැර ලෝකෝත්තර විපාක ස්පර්ශයෙහි සෙසු දෙකිසක් ස්පර්ශ වෙන්. 'යම් මේ ස්පර්ශය යන මෙහි වනාහි ස්පර්ශය බොහෝසෙයින් වේදනාවගේ ප්‍රත්‍ය වෙයි

"ආනන්දය, යම් ආකාරයකින් යන ආදියෙහි වේදනාදීන්ගේ ඔවුනොවුන් හා අසමාන බව ආකාරයයි කියත්. එයම මනාකොට දැක්වීමේදී ඒ ඒ සැඟවුනු අර්ථය ප්‍රකට කෙරෙන්නුයි ලිඟු නම්. ඒ ඒ හැඳින්වීම හේතුවේ නිමිතිය, එසේ

උදෙසිය යුතු බැවින් උද්දෙසය. එහෙයින් මේ මෙහි අර්ථයයි-
 ආනන්දය, යම් ආකාරයකින් -පෙ-යම් උදෙසීමකින් නාම
 කායයාගේ නාම සමූහයාගේ පැණවීම වෙයි යම් මේ
 වේදනාවෙන් විදිම් ආකාරයෙහි විදිම් ස්වභාවයෙහි විදිම්
 නිමිත්තෙහි වේදනාව යන උදෙසීම ඇති කල්හිය, සඤ්ච
 හැඳින්වීම් ආකාරයෙහි හැඳින්වීම් ස්වභාවයෙහි හැඳින්වීම්
 නිමිත්තෙහි සඤ්ච යන උදෙසීම ඇති කල්හිය. සංස්කාරයන්ගේ
 චේතනා ආකාරයෙහි චේතනා ස්වභාවයෙහි චේතනා
 නිමිත්තෙහි චේතනා යන උදෙසීම ඇති කල්හිය, විඤ්ඤානයාගේ
 හැඳින්වීම් ආකාරයෙහි හැඳින්වීම් ස්වභාවයෙහි හැඳින්වීම්
 නිමිත්තෙහි විඤ්ඤාන යන උදෙසීම ඇති කල්හිය මේ නාම
 කායය යන නාම කායයාගේ පැණවීම වෙයි, ඒ නාම කාය
 පැණවීම් හේතුවෙහි විදිම් ආදීවූ ආකාරයන්හි රූපකායෙහි
 නොවීමක් ඇති කල්හි වනාහි නාමයාගේ ස්පර්ශය පණවවි,
 යම් මේ සතර කඳෙහි වස්ථු කොට සිත් දොරෙහි
 නාමස්පර්ශයෙහි පයඝාය වචනය සිත්හි ස්පර්ශය උපදවයි.
 ඉදින් වනාහි ඒ රූප කායයෙහි පණවන්නේද පඤ්ච ප්‍රසාදය
 වස්ථුකොට උපදින්නේය යනුයි”

ඉක්බිති ආයුෂ්මත් ආනන්ද ස්ථවිර තෙමේ අඹ ගසක්
 නැති කල්හි දඹ රුකකින් අඹ පල ලැබෙන්නාක් මෙන් රූප
 කායයෙන් ඒ උත්පත්තිය නොපිළිගන්නේ “ස්වාමීනි, එය
 නොවිය හැකැයි” යන ආදිය කීහ. දෙවෙනි පැණයෙහි වෙනස්
 වීම් ආකාර ඇති වෙනස්වීම් ස්වභාව ඇති වෙනස්වීම් නිමිති
 වශයෙන් රූපය යන උදෙසීම වශයෙන්ද ආකාරාදීන්ගේ අර්ථය
 දත යුතුයි.

පටිසසම්ඵස්සෝ- ‘ගැටීම් ස්පර්ශය’- යනු ගැටීම් සහිත
 රූපස්කන්ධය වස්ථුකොට උපදින්නාවූ ස්පර්ශයයි. මෙහිද ස්ථවිර
 තෙම දඹ රු නැති කල්හි අඹ රුකෙන් දඹ පල ලබන්නාක්
 මෙන් නාම කායයෙන් ඒ පහළවීම නොපිළිගන්නේ “ස්වාමීනි
 එය නොවිය හැකිය” යන ආදිය කීහ. තෙවෙනි පැණය
 දෙකෙහිම වශයෙන් කියන ලදී. එහිදී ස්ථවිර තෙම අහසෙහි
 අඹ දඹ ගෙඩි පහළවීම මෙන් නාම රූපයන්ගේ නොවීමෙහි

ස්පර්ශ දෙකකහි පහළවීම නොපිළි ගන්නේ "ස්වාමීනි, එසේ නොවිය හැකිය" යනු කීහ. මෙසේ ස්පර්ශ දෙකෙහි හේතූන් වෙන් වශයෙන් දක්වා දැන් සාමාන්‍යයෙන් ඒ දෙකෙහි නාම රූප ප්‍රත්‍ය බව දැක්වීමට "ආනන්දය, යම් ආකාරයකින්" යන සිව්වෙනි පැණය ඇරඹීය.

යද්දං නාමරූපන්ති- "යම්මේ නාමරූපය" යනු:- යම්මේ නාමරූපයය, යම් මේ සදොරෙහි නාම රූප මේ හේතුවෙන්ම මේ ප්‍රත්‍යයෙන්ම යන අර්ථයි. ඇස නැමැති දොර ආදියෙහි ඇස ආදීන් මෙන්ම රූප ආරම්භණ ආදියෙහි රූපයද යෙදෙන කළු ඇති බැවින් නාමය යනුයි මෙසේ පස් වැදැරුම්වූ ඒ නාම රූප ප්‍රත්‍යයෙන්ම ස්පර්ශය මනෝද්වාරයෙහිද හඳවනෙහිද යම් රූපයක් අරමුණුවේද මේ රූපය යෙදෙන ධර්මය බැවින් යම් රූපයක් නැති අරමුණක්වේද මේ අරූපයයිද මෙසේ සිතෙහි පහසද නාම රූප ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශය යනු දහයුතුයි. ඔහුට නාම රූපය වනාහි බොහෝ ප්‍රත්‍ය වෙයි

තඬක්කමිස්සථාති- "ඇතුල් නොවන්නේය"- යනු පිටිස පවතින්නාක් මෙන් ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් නොපැවැත්වීමය.

සමුවිච්ඡිස්සථාති- "රැස් කරන්නේය" යනු පිළිසිඳ ගැනීම් නුවණෙහි නොවීමක් ඇති කල්හි වනාහි පිරිසිදුව සෙසු නාම රූප මව්කුස ඇතුළත කළල ආදී භාවයෙන් රැස්වීම් මුසුවීම්ව පවතින්නේය.

ඔක්කමිත්වා වොක්කමිස්සථාති- 'ඇතුල්ව ඉක්මෙන්න්නේය' යනු පිළිසිඳිම් වශයෙන් කී ඇතුල්වීම හා ව්‍යුත්ථිම් වශයෙන් ඉක්මෙන්න්නේය නිරුද්ධ වන්නේය යන අර්ථයි. ඔහුගේ ඒ නිරෝධය වනාහි ඒ සිතේ නිරෝධයෙන් නොවන්නේය. එයින් දෙවෙනි තුන් වෙනිවූ හෝ නිරෝධයෙන් නොවෙයි. පිළිසිඳ ගැනීමේ සිත සමග පහළවූ සමතිස් කර්මජ රූපයෝ උපදිත්. ඔවුන් සිටිකල්හි වනාහි සොළොස් භවාංග සිත් ඉපිද නැති වෙත්. මේ අතර පිළිසිඳ ගත් දරුවාගේ හෝ මවගේ හෝ වනාහි ඔහුට අතරක් නැත. මේ වනාහි අනවකාසය නම් ඉදින් වනාහි පිළිසිඳ ගැනීම් සිත සමග පහළවූ රූප දහහත ඒ ඉපදීමේදී ඇතිවූ මුල් සිතේ ප්‍රත්‍යය දීමට හැකි වෙත්, පැවැත්ම ගමන්

කරවයි, අයිතිය ගළපයි. ඉදින් වනාහි නොහැකි වෙතද, පැවැත්ම ගමන් නොකරවයිද අයිතිය නොගළපයිද, ඉක්මිම නම් වෙයි. ඒ සඳහා 'ඇතුල්ව ඉක්මෙන්තේය' යයි කියන ලදී.

ඉන්පත්තායාති- "මෙලොව වශයෙන්" යනු මෙසේ බැවින්ය. මෙසේ පිරිපුන් පස්කඳ බැවින්ය යන අර්ථයි.

දහරස්සෙසනො- "බාලයාගේම ඇති කල්හි" යනු නුවණ මඳවූ බාලයාගේම ඇති කල්හිය.

මොව්ණ්ඨස්සපාති- "සිඳි යන්නේය" යනු විනාශවී යෑමය.

වුධිංවිරුළ්භිං වෙළුල්ලං- 'වෘද්ධිය වැඩිම මහත්ඛව' යනු විඤ්ඤාණය සිඳිමෙහි පිරිසිදුවූ නාම රූපයම නැතිට පළමු අවස්ථා වශයෙන් වෘද්ධිය මැදුම් අවස්ථා වශයෙන් වැඩිම පසු අවස්ථා වශයෙන් මහත් ඛව ඉදින් වනාහි පැමිණෙන්නේය යනුයි. දසවස් විසිවස් සියවස් දහස්වස් පැමිණීමෙන් හෝ ඉදින් වනාහි වෘද්ධිය වැඩිම මහත්ඛව පැමිණෙන්නේය යන අර්ථයි.

තස්මාතිහානන්ද- "ආනන්ද එහෙයින් මෙකරුණෙහි" යනු යම්භෙයකින් මව්කුස පිළිසිඳ ගැනීමෙහිද කුස වැඩි මෙහිද කුසින් නික්මීමෙහිද පැවැත්ම දසවස් ඇ කාලයේද විඤ්ඤාණයම එහි ප්‍රත්‍යයයි, එහෙයින් මේ හේතුවමය මේ ප්‍රත්‍යය නම්, රූපයට යම් මේ විඤ්ඤාණයය, යම්සේ රජු වනාහි තමාගේ පිරිස නිග්‍රහ කරන්නේ මෙසේ කියන්නේය, 'ඔබ උප රජුය, ඔබ සේනාපතිය යන කවරකුත් විසින් කරන ලදද, මා විසින් කරන ලද්දේ නොවේද? ඉදින් වනාහි මා නොකළ කල්හි ඔබ තමාගේ ධර්මතාවෙන් උපරජු හෝ සේනාපති වන්නේද, තොපගේ බලයද දන්නෙමුයි' කියාය.

ඵපරිද්දෙන්ම විඤ්ඤාණය නාමරූපයාගේ ප්‍රත්‍යය වෙයි. අර්ථ වශයෙන් මෙසේ නාමරූපය කියන්නාක් මෙන් 'ඔබ නාමය ඔබ රූපය ඔබ නාමරූපය නම්සි කවරකු විසින් කරන ලදද, මා විසින් කරනලද්දේ නොවේද? ඉදින් වනාහි මා පෙර දැරිව මව්කුස පිළිසිඳ නොගත්තෙහි නම් ඔබ නාමය හෝ රූපය හෝ කාමරූපය හෝ වන්නෙහිය තොපගේ බලය දන්නෙමු යනුවෙනි. ඒ වනාහි මේ විඤ්ඤාණය නාමරූපයට බොහෝ සෙයින් ප්‍රත්‍යය වෙයි.

දුක්ඛසමුදය සම්භවො- දුක්ඛ හටගැනුම පහළවීම යනු දුක් රැසෙහි පහළවීමයි.

යදිදං නාමරූපං- 'යම් මේ නාමරූප' යනු යම් මේ නාම රූපය මේ හේතුවමය, මේ ප්‍රත්‍යයමය, යම්සේ රජපිරිස රජුන්ට ගරහන්නේ මෙසේ කියන්නාහුය 'ඔබ රජුය කවරකු කළේද මා කළේ නොවේද? ඉදින් මා උපරජ තනතුරෙහි මා සේනාපති තනතුරෙහි නොසිටියේ නම් ඔබ තනිවම රජු වන්නෙහිය, ඔබගේ රජබව දකින්නෙමුයි' එපරිද්දෙන්ම නාමරූපයද අර්ථ වශයෙන් මෙසේ විඤ්ඤාණයට කියන්නාක් මෙන් "ඔබ ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණයයි කවරකු කළේද අප විසින් කෙළේ නොවේද? ඉදින් වනාහි ඔබ තුන්කඳෙහි හදවතද නොඇසුරුව ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය නම් වන්නෙය, ඒ පිළිසිඳ ගැනීමි නුවණබව දකින්නෙමු' කියාය. ඒ නාමරූපයට වනාහි විඥානයෙහි බොහෝ ප්‍රත්‍යවෙයි.

එත්තාවතා බෝ- එපමණකින් වනාහි යනු විඤ්ඤාණයෙහි නාමරූපයාගේ ප්‍රත්‍යය ඇති කල්හි නාමරූපයත් විඤ්ඤාණයෙහි ප්‍රත්‍යයවූ කල්හි ඒ ඒ ප්‍රත්‍යය වශයෙන් පවත්නා දෙකෙහි මෙපමණකින් හටගන්නේය හෝ උපදින්නේය හෝ ජාති ආදීන් හෝ ඔබ්බෙනොබ මැරීම් ඉපදීම් වශයෙන් පෙනෙන්නේය යනුයි.

අධිවචන පථොති- සංඥා මාර්ගය යනු සිරිවඩ්ඪක ධන වඩ්ඪක ආදියේ අර්ථය නොදැක වචන මාත්‍රයම අධිකාර්ථ පැවතුම් ඇති ව්‍යවහාරයාගේ මාර්ගයයි.

නිරුත්ති පථොති- ව්‍යාකරණ මාර්ගය යනු සිහි කරන්නේ සිහියයි මනාකොට දැනගනියි යනු මුල් තැනැත්තාගේ දැක්වීම් වශයෙන් පවතින්නාවූ ව්‍යවහාර මාර්ගයයි.

පඤ්ඤාත්ති පථො- 'ප්‍රඥප්ති මාර්ගය' යනු පණ්ඩිත ව්‍යක්ත නුවණෙහි කෙළපත් කරනලද දැක්වීම් ඇති ආදිකයාගේ තත්අයුරින් දැක්වීම් වශයෙන් පවත්නාවූ ව්‍යවහාර මාර්ගයයි, මෙසේ තුන් වැදෑරුම් සංඥාවන්ගේ වස්තු වශයෙන් ස්කන්ධයෝද කියන ලදි.

පඤ්ඤාව චරන්ති- 'නුවණ අනුව හැසිරෙන' යනු නුවණින් හැසිරීමය, දැනගැනීමය.

වට්ටං වට්ටති- 'වට්ටෙහි වටී' යනු සසර රවුමේ සුදුසු බවයි.

ඉත්ථත්තාති- 'මෙලොව විසින්' යනු මෙසේ බවය, ස්කන්ධ පඤ්චකයට මේ හැදින්වීම් නමකි.

පඤ්ඤාපණය:- 'පැමිණවීමෙන්' යනු නම් පැණවීම් හේතුවෙන් වේදනා සංඥා යන ආදියෙන් නම් පැණවීම් විසින් කඳු පසද මෙපමණකින් පණවයි යන අර්ථයි

යදිදං නාමරූපං සහ විඤ්ඤාණෙන- 'යම් මේ නාමරූපය විඥානය සමග' යනු යම් මේ නාමරූපය විඥානය සමග අන්‍ය මන්‍ය ප්‍රත්‍යයෙන් පැවැත්වෙයි. එපමණකින් කියන ලදී. මෙය වනාහි මෙහි පාවාදුන් වචනයයි. මෙසේ බුදුහු "ආනන්දය, මේ පටිච්චසමුප්පාදය ගැඹුරුය, ගැඹුරු දැකුම් ඇත්තේ යයි" පදයන්ගේ අනුසන්ධිය දක්වා දැන් 'නුල් අවුල' යන පදයේ අනුසන්ධිය දක්වන්නේ.

කිත්තාවතාව- 'කොපමණකින්ද' යනු ආදිම දෙසුම ඇරඹිය, එහි 'ආනන්දය, සුලු වශයෙන් හෝ තමාගේ රූපයෙහි හෝ යන ආදියෙහි යමෙක් නොවැඩූ කසිණ නිමිත්තක් තමායයි ගනිද්ද, හෙතෙම රූප ඇති බැවින් සුලුකොට පණවයි, යමෙක් වනාහි නොයෙක් නොයෙක් කසිණ ලැබුවේ වෙයිද හෙතෙම එය කිසිකලෙකින් නිල්ද කිසි කලෙකින් කහපාටද යයි පණවයි, යමෙක් වැඩූ කසිණ නිමිත්ත තමායයි ගනිද්ද හෙතෙම රූප ඇති බැවින් ආත්මය නොවේයයි පණවයි. යමෙකු වනාහි නොවැඩූ ඒ කසිණ නිමිත්ත උගුළුවා නිමිත්ත පැතුරුනු අවකාශය හෝ එහි පැවති සතර ස්කන්ධයන් හෝ ඒ විඤ්ඤාණ මාත්‍රයම හෝ ආත්මයයි ගනියි. හෙතෙම අරුපී සුළු බව පණවයි, යමෙක් යමෙක් වැඩූ නිමිත්ත උගුළුවා නිමිත්ත පැතුරුනු අවකාශය හෝ එහි පැවති කඳු සතර හෝ එහි විඤ්ඤාණ මාත්‍රය හෝ ආත්මයයි ගනියි හෙතෙම අරුපී අනාත්මය පණවයි"

තත්‍රානන්දාති- "එහි ආනන්දය"- යනු මෙහි එහි යනු ඒ සතර වැදෑරුම් දෘෂ්ටි ගති වශයෙනි.

එතරහිවාති- "මේ කාලයෙහි හෝ" යනු දැන්මය, මෙයින් මතුයෙහි නොවෙයි. නැවත නො ඉපදීම් වශයෙන් මෙය කියන ලදී.

භාවිංවාති- "එහි සිදුවීම හෝ" යනු ඒ පරලොවෙහි හෝ වීමය, ශාස්වත වශයෙන් මෙය කියන ලදී

අතථංවා පන සන්තං- "නොඑසේ බව හෝ ඇත්තේය"- යනු නොඑසේ බව නම් සමාන බවයි,

තථත්තායාති- "එසේ බැවින් යනු ඒ බවය.

උපකප්පෙස්සාමිති- "සුදුසු වන්නෙමි" යි යනු පිළියෙළ කරන්නෙමි. මේ විවාදය දක්වයි. උච්ඡේද වාදීන් විසින් ශාස්වත වාදීන්ගේ ආත්මය නොවීම නැවත ඉපදීම් ස්වභාවයට සමානය, එසේ හෙයින් නැවත නො ඉපදීම් වශයෙන් සුදුසු වන්නෙමියි ශාස්වත වාදයද දන්වා උච්ඡේද වාදයම ඔහුට සුදුසුවන්නෙමි සිතිය. ශාස්වත වාදියාද උච්ඡේද වාදියාගේ ආත්මය නොවීමේ අශාස්වත බවද සමානව එසේවන බැවින් ශාස්වත බැවින් සුදුසු වන්නෙමියි උච්ඡේද වාදයද ඔහුට දන්වා ශාස්වත වාදයම ඔහුට ගත්වන්නෙමියි සිතිය.

එවං සන්තංබොති- "මෙසේ ඇති කල්හි වනාහි" මෙසේ සමානවූ රූප ඇති සුළු ආත්මය පණවත්ය යන අර්ථයි.

රූපිත්ති- 'රූප බව' යනු රූප කසිණ ලාභයයි.

පරිත්තත්තානු දිට්ඨි අනුයෝගි- "ස්වල්ප වශයෙන් වන අනු දැකීම අත් නොහැර පවතී" යනු ස්වල්පවූ ආත්මයයි මේ දැකුම අත් නොහැර පවතී. ඒ වනාහි වැළැක්මෙන් අනුව හැසිරෙයි, දුරු නොවූ අර්ථයෙහි අනුව හැසිරෙයි දත යුතුයි.

ඉච්චාලං වචනායාති- "මෙසේ සුදුසුය" යන වචනයෙන් ඒ පුද්ගලයා මෙබඳුවූ දැකුම් අනුව හැසිරෙයි යන කීම සුදුසු සියලු තැන්හි මේ ක්‍රමයයි.

අරූපිත්ති- "රූපවත් නොවූ" යනු මෙහි වනාහි අරූප කසිණ ලාභිවූ අරූප ස්කන්ධ ගොදුරුවූද යන අර්ථ දත යුතුයි. මෙබඳු ලාභින් සතරදෙන ඔවුන්ගේ අතවැස්සෝ සතරදෙන තර්ක සතරෙහි ඔවුන්ගේ අතවැස්සන් සතර දෙනය යන අර්ථ වශයෙන් සොළොස් දෘෂ්ටි ඇත්තානු වශයෙන් දක්වන්නේ වෙන්, මෙසේ යමෙක් ආත්මය පණවත්ද ඔහු දක්වා දැන් යමෙක් නොපණවත්ද ඔහු දැක්වීමට 'ආනන්දය, කොපමණකින් වනාහි' යනු ආදිය කීහ. කවරෙක් වනාහි නො පණවත්ද සියලුම ඒ

අරිය පුගුලෝ නොපණවත්, යමෙක් බහුශූන්‍ය ත්‍රිපිටක ධාරීද පිටක දෙකක් දරාද එක පිටකයක් දරාද යටත් පිරිසෙයින් එක නිකායකුළු මනාකොට දැනගත් ධර්ම කපීකයෙක්ද ඇරඹූ විදසුන් ඇති පුගුලාද නොපණවත්ය යනුයි, මොවුන්ගේ වනාහි සමාන කසිණයෙහි සමාන කසිණය යන මේ නුවණ වෙයි. අරූපස්කන්ධයෙහිද අරූපස්කන්ධය යනුවෙනි, මෙසේ යමෙක් නොපණවත්ද ඔවුන් දක්වා දැන් යමෙක් එය පණවත්ද ඔවුන් යම් දැකුම් විසින් මනාසේ දැක පණවත් ඔවුන්ගේ මනාකොට දැකීම වනාහි විසි වැදෑරුම් සක්කාය දෘෂ්ටියෙහි නොපසුන් බැවින් වෙයි. එහෙයින් ඒ විසිවැදෑරුම් සක්කාය දෘෂ්ටිය දැක්වීමට නැවත "ආනන්දය, කොපමණකින් වනාහි" යන ආදිය කිහි

වේදනාවාහිති- එහි "වේදනාව හෝ වනාහි" යනු මේ වෙයින් කඳ වස්තු කොටගත් සක්කායදෘෂ්ටිය කියන ලදී.

අප්පට්ඨසංවේදිනොති මෙ අත්තා- "මාගේ ආත්මය නො විඳින්නා" යනු මෙයින් රූපස්කන්ධ වස්තුවය මාගේ ආත්මය විඳියි. මාගේ ආත්මය වේදනාව ස්වභාවකොට ඇත්තේය, මෙයින් සන්සකරමින් කඳු වස්තූකොට ඇත. මෙහි තෙකඳක් වේදනාව ඇසුරුවූ හෙයින් විඳියි. මේ වේදනා ධර්මය නොවෙන්වූ ස්වභාව ඇත්තේය. දැන් මෙහි දොස් දක්වන්නේ "ආනන්දය, එහි" යන ආදිය කිහි.

තත්‍රාති එහි එහි" යනු ඒ තුන් දැකුම් ස්වභාව කෙරෙහිද

යස්මිං ආනන්ද සමයෙ- "ආනන්දය, යම් වේලාවක" යනු ආදියෙහි යමෙක් යමෙක් යම් යම් වේදනාවක් ආත්ම යයි මනාකොට දකියිද, ඒ ඒ ආත්මයාගේ කිසියම් විමක් කිසියම් නොවීමක් යන මේ ආදී දොස් දැක්වීම කියන ලදී

අනිත්‍යාදීන් නොවීමෙන් අනිත්‍යවූ ඒ ඒ කාරණයන් පැමිණ මොනවට පැමිණ කළේය යනුවෙන් පිළියෙළ කළ ඒ ඒ ප්‍රත්‍යා උදෙසා මනාකොට කිරීමෙන්ම උපන්නාහුය යන ගැටීම් උපන්නාහුය.

බයොති- "විනාශය" යනු ආදී සියල්ල විනාශයේ සංඥා වචනයයි. යමක් බිඳෙයිද එය ගෙවී යයිද විනාශවෙයිද

නො ඇලෙයිද නිරුද්ධ වෙයිද එහෙයින් නැසෙන දහමිය යන ආදිය කීහ.

ව්‍යග්ගාමෙති- "කලබලයට පත්වූ මාගේ" යනු කලබලවූ අග ඇති යනු "මාගේ ආත්මය නිරුද්ධවූයේය යන අර්ථයි කුමක් හෙයින් වනාහි එකකුගේ තුන් කාලයෙහි ඒ මගේ ආත්මය වෙයි යනු කුමක් හෙයින් නොවන්නේය දෘෂ්ට ගත්තහුගේ දහවියාගොඩෙහි සිටවූ කණුවක් මෙන් නිසල බවක් නම් නැත. කැලැමකුළුවකු මෙන් අනෙකක් ගනියි, අනෙකක් මුදියි."

අනිච්චං සුඛං දුක්ඛං වොතිණ්ණං- අනිස සුවදුක් ගැවසුනේය. යනු විශේෂයෙන් ඒ ඒ වේදනාව ආත්මයයි මොනවට දකින්නේ අනිත්‍යයද සුව දුක්ද ආත්මය කෙරෙහි මොනවට දකියි. සාමාන්‍යයෙන් වේදනාව ආත්මයෙහියයි දකින්නේ ගැවසුනු ඉපදීම් නැසීම් දහම තමා කෙරෙහි දකියි වේදනාවෙහිද තුන් වැදැරුම් ඉපදීම් නැසීම් ධර්මයෝද, එයද මේ ආත්මයෙහි දකියි. මෙහි ඒ අනිත්‍යයද ආත්ම බවෙහි පැමිණෙයි, එකෙණෙහි බොහෝ වේදනාවන්ගේ ඉපදීම මෙහි වනාහි අනිත්‍ය ආත්මයයි නොඅනුදනිමි, එකෙණෙහි බොහෝ වේදනාවන්ගේ ඉපදීමක් නැද්ද යන මේ අර්ථය සඳහා "එහෙයින් වනාහි ආනන්දය, මේ කරුණෙහිලා මේ නියායෙන් වූ මෙහි වේදනාව මේ ආත්මයෙහි ඇතැයි මොනවට දැකීමට" යයි කියන ලදී.

යත්ථපනාවුසො- "යම් තැනක වනාහි ඇවත" යනු යම් පිරිසිදු රූප ස්කන්ධයෙක හැම අතින් විඳීමක් නැත.

අපිනුබෝතථාති- "එහි ඉදින්ද වනාහි යනු 'ඉදින් වනාහි එහි වේදනාවෙන් තොර වටාපතේ හෝ ජනේලයේ හෝ වෙමියි' මෙසේ අභංකාරය උපදන්නේය යන අර්ථයි.

තස්මාතිහානන්ද- "ආනන්දය, එහෙයින් මෙහි" යනු 'යම් පිරිසිදු රූපස්කන්ධයක් නැගිට මම වෙමි' නොකියයි. එහෙයින් මෙයින්ද මෙය නොඉවසයයි යන අර්ථයි

අපිනුබොනත්ථ අයමහමස්මිති- "ඉදින් වනාහි එහි මේ මම වෙමි වන්නේද" යනු ඉදින් වනාහි තුන් වේදනා ධර්මයෙහි තුන් කඳෙහි එක ධර්මයක්ද 'මේ නම් මම වෙමියි මෙසේ

කිවයුත්තේ වන්නේද නොහොත් වේදනා නිරුද්ධිය සමගම වේදනාව දුරුවූ ඒ තුන් කදෙහි ඉදින් වනාහි මේ මම වෙමිසි හෝ මම වෙමිසි' හෝ උපදින්නේය යන අර්ථයි. ඉක්බිති ඇවැත් ආනන්ද තෙමේ හා අඟෙහි තියුණු බව මෙන් එය නොපිළිගන්නේ "ස්වාමීනි, එසේ නොවිය හැකිය" යි කීහ එපමණකින් කුමක් කියන ලදද, වෘත්ත කථාව කීවේ වෙයි. බුදුන් වනාහි සසර කථාව කියන්නේ කිසිතැනක අවිද්‍යා හිසින් කියයි, කිසි තැනක තණ්හා හිසින් කියයි, කිසි තැනක දෘෂ්ටි හිසින් කියයි, එහි "මහණෙනි, අවිද්‍යාවෙන් පෙර කෙළවර නොපෙනෙයි, මෙයින් පෙර අවිද්‍යාව නොවිය. ඉදින් පසුව හමුවීද මහණෙනි, මෙසේ මෙය කියයි, ඉදින්ද වනාහි මේ අවිද්‍යාවගේ ප්‍රත්‍යයෙන්ය යනු පෙනෙයි. මෙසේ අවිද්‍යා හිසින් කීවාහු "මහණෙනි, පෙර හව ඇල්මෙන් තොර කෙළවරක් නො පෙනෙයි. මෙයින් පෙර හව ඇල්ම නොවිය ඉදින් පසුව හමුවීද මෙසේද වනාහි මහණෙනි, කියයි, ඉදින්ද වනාහි මේ හව තණ්හාව ප්‍රත්‍යය යයි පෙනෙයි, මෙසේ තණ්හා හිසින් කීවාහු මහණෙනි, පෙර හව දැකුමෙන් තොර කෙළවරක් නොපෙනෙයි, මෙයින් පෙර හව දැකුම නොවිය ඉදින් පසුව හමුවීද, මහණෙනි, ඉදින්වනාහි මේ හව දැකුමේ ප්‍රත්‍යයයයි පෙනෙන බව කියයි" යන මේ දැකුම් හිසින් කීවාහු මෙහිද දැකුම් හිසින්ම කීවාහුය, දැකුම් ගත් තැනැත්තා වනාහි සැප ආදී වේදනාව ආත්මයයි ගෙන ආඩම්බර වශයෙන් සියලු උත්පත්ති භූමිත්හි නුවණ පිහිටි සප්තාවාසයන්හි එයින් ව්‍යුත්තව එහි එහි උපදින්නේ මහ මුහුද සුළඟට අසුවූ නැව මෙන් නිතර රැස් කරමින් හැසිරෙයි. සසරින් හිස ඔසවන්ට නම් නොහැකි වෙයි. මෙසේ බුදුන් හේතූන්ගේ මුල් කථාව අනුව සසරට ගළපා දැන් විවට්ටය කියන්නේ "යම් භෙයකින් වනාහි ආනන්දය, හික්ෂුන්" යන ආදිය කීහ ඒ විවට්ට කථාව වනාහි බුදුන් දේශනාවෙහි දක්ෂ බැවින් විසුරුවූ කමටහන් නවකර්ම ආදී වශයෙන් වික්ෂිප්ත පුද්ගලයා ඇසුරු නොකොට කරන ලද සිහිය පිහිටුවූ විසීම ඇති පුඟුලාගේ වශයෙන් අරඹන්නේ වේදනාව ආත්මය අනුව මනාකොට නොදක්නේය යන ආදිය කීහ. මෙබඳු ස්වරූප ඇති හික්ෂුව වනාහි යම් කිසි රූපයක්

අනිත අනාගත වර්තමාන වශයෙන් ඇතුළෙහි හෝ පිටත හෝ දළ වශයෙන් හෝ සියුම් වශයෙන් හෝ හීන වශයෙන් හෝ ප්‍රණීත වශයෙන් හෝ යම් ඇතකද සම්පයෙහිද හෝ සියලු රූප අනිත්‍ය වශයෙන් එකම සිහිකිරීමක් සේ වෙන් කෙරෙයි. දුක් බැවින් එකම සිහි කිරීමක් සේ වෙන් කෙරෙයි. අනාත්ම බැවින් එකම සිහිකිරීමක් සේ වෙන් කෙරෙයි යන ආදී ක්‍රමයෙන් කියන ලද සිහිකිරීම් නුවණෙහි වශයෙන් සියලු ධර්මයන්හි පවත්නා හෙයින් වේදනාව ආත්මයයයි මනාකොට නොසිතයි. අන් ධර්මයක් නොවේ.

සො එවං අසමනුපස්සන්තො න කිංචිලෝකෙ උපාදියති- "මෙසේ මනාකොට නොසිතන්නාවූ හෙතෙම ලෝකයෙහි කිසිවක් නූපදියි" යනු ස්කන්ධ ලෝකාදී හේද ඇති ලෝකයෙහි රූපාදී ධර්මයන්හි කිසි එක ධර්මයක්ද ආත්මයයී හෝ ආත්මය කෙරෙහි යයි හෝ නූපදියි.

අනුපාදියං නපරිතස්ස- "දැඩිකොට නොගැන්ම නොතැති ගන්නේය" යනු දැඩි කොට නොගන්නේ තණ්හා දෘෂ්ටි මාන වශයෙන් තැති ගන්නා බැවින් නොතැති ගන්නේය.

අපරිතස්ස- "නොතැති ගන්නේය" යනු නොතැති ගන්නා සිතයි.

පච්චිත්තං යෙව පරිනිබ්බායති- "තමතමතට වෙන් වශයෙන්ම පිරිනිවෙන්නේය" යනු තමා විසින්ම කෙලෙස් පිරිනිවුම් වශයෙන් පිරිනිවෙන්නේය. මෙසේ පිරිනිවුනාවූ ඔහුට වනාහි සිහි කිරීම් වශයෙන් පුවත් දක්වනු පිණිස "ජාතිය ක්ෂය විය" යන ආදිය කියන ලදී.

ඉතිසං දිට්ඨිති- "මෙසේ ඒ දැකුම්" යනු එසේ මිඳෙන්නාවූ රහතක්හුගේ දැකුම යම්සේද එසේමය. මේ දැකුම්, මෙසේ ඒ දැකුම යන යම් පාඨයක් වේද මෙසේ මිඳෙන්නාවූ රහතක්හුගේ දැකුම මෙසේය යන අර්ථයි.

යාවතා අධිවචනන්ති- එහි "යම් බඳු සංඥා වචනය" යනු යම් පමණ සංඥා වචන නම් ව්‍යවහාරයක් ඇත.

යාවතා අධිවචන පත්ථා- 'යම් පමණ සංඥා වචන මාර්ගය' යනු යම් පමණ සංඥා වචනයන්ගේ මාර්ගයයි ස්කන්ධ ආයතන ආදී ධාතු හෝ ඇත, සියලු තන්හි මේ ආකාරයි.

පඤ්ඤාවචරං- "නුවණින් හැසිරේ" යනු නුවණ අනුව හැසිරිය යුතු කඳු පසයි.

තදභිඤ්ඤා- "ඒ අභිඤ්ඤා" යනු එය මනාකොට දැන මෙපමණකින් බුදුන් කුමක් දක්වන ලදද, තුල් අවුල නිදසුන් කොට දෙකෙළවර දැක්වීමයි, දැන් යමෙක් වනාහි එය නො පණවයි යනු කියන ලදද හෙතෙම යම් හෙයකින් යන්නේ යන්නේ දෙකෙළවරින් මිදුනේ නම් වෙයි යමෙක් නොදක්නේයයි කී කල්හි හෙතෙම යම් හෙයකින් යන්නේ යන්නේ නුවණින් මිදුනේ නම් වෙයි, එහෙයින් ඔවුන් ගැන යට කියන ලද හික්ෂුන් දෙදෙනා ගැන මෙන් නිගමනය දැක්වීමට "ආනන්දය, මේ සත් දෙන වනාහි නුවණේ පිහිටීමයි" යන ආදිය කීහ.

සත්තාති- එහි "සතුන්" නම් පිළිසිඳීමි වශයෙන් කීහ. අරමුණු වශයෙන් සංගීති සූත්‍රයෙහි හතරක් එහි විඤ්ඤාණය මෙහි පිහිටියේය යන නුවණේ ගමනයයි, නුවණ පිහිටුවීම යන සඥා වචනයයි.

මෙව ආයතනාති- "ආයතන දෙක" යනු නැවතුම් තැන් දෙකය නැවතුම් තැන් වනාහි මේ ආයතන යයි සැලකිය. එහෙයින්ම කියයි. "අසඤ්ඤ සත්වයන්ගේ ආයතන නෙව සඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනයම දෙවෙනිය" යනුයි. කුමක් හෙයින් වනාහි මෙහි සියල්ල ගත්තේද? සසර ක්‍රමය ගනු පිණිසය, සසර වනාහි පිරිසිදු විඤ්ඤාණ ස්ථිති වශයෙන් හෝ පිරිසිදු ආයතන වශයෙන් හෝ විනාශකාරී බවට යෙයි. හව උත්පත්ති ස්වභාව ඇති සත්තාවාස වශයෙන්ද යයි. එහෙයින් මේ සියල්ල ගන්නාලදී. දැන් පිළිවෙළින් ඒ අර්ථය බෙදන්නේ "සත්වයෝ කවරේද" යන ආදිය කීහ

සෙය්‍යාථාපි- එහි "යම්සේද" යනු නිදර්ශනාර්ථ නිපාතයි, මිනිසුන් යම්සේද යන අර්ථයි. අප්‍රමාණවූ සක්වලවල අප්‍රමාණවූ මිනිසුන්ගේ පාට සටහන් ආදී වශයෙන් එක සමාන දෙදෙනෙක් නම් නැත. යම් හෙයකින් වනාහි කිසි තැනෙක නිඹුල්ලු වර්ණයෙන් හෝ සටහනින් හෝ එකසමාන වෙත්. ඔවුන් අතරද බැලීම් කථා කිරීම සිනාසීම් ගමන් කිරීම් ආදී විශේෂ වේමය, එහෙයින් තත් පැවතුම් ඇති ශරීර යන මෙය කියන ලදී.

ප්‍රතිසන්ධි සඥාව වනාහි ඔවුන්ගේ ත්‍රිභේතුක ද්විභේතුක ඒකභේතුක වෙයි, එහෙයින් නා නා ආත්ම සඥා ඇත්තවුන්ගේයයි කියන ලදී.

ඒකච්චේ ද්වේ වා 'එක් තැනක හෝ දෙතැනක' - යනු සතර අපායෙන් මිදුනු උත්තර මාතා යක්ෂණිය ප්‍රියංකර මාතා පුත්තබ්බ සුමිත්තා ධම්මගොත්තා යන මේ ආදීවූ අන්‍යවූද විමාන ප්‍රේතයෝය, ඔවුන්ගේ වනාහි කහ සුදු කලු කලුරන්වත් සිව් ඇති ශ්‍යාම වර්ණාදී වශයෙන්ද කෙට්ටු මහත කෙටි දිග වශයෙන්ද සිරුරු තත් අයුරු වෙයි, මිනිසුන්ගේ විභේතුක ත්‍රිභේතුක අභේතුක වශයෙන් සඥාද එය වනාහි දෙවියන් මෙන් මහේශාකාශ නැති දුග්ධි මිනිසුන් මෙන් අල්පශාකාශද කෑම ඇදීම නැති දුකින් පෙළෙන්නාහු වසත්. ඇතැමෙක් කඵලර පක්ෂයෙහි දුක් විදිත්. හද ඇති දිනවල සුවපත් වෙත්, එහෙයින් සැප ශරීරයෙන් වැටෙන හෙයින් වැටෙන්නේයයි කියන ලදී. යමෙක් වනාහි මෙහි ත්‍රිභේතුකද ඔවුන්ට ධර්මාභිසම්මය වෙයි, ප්‍රියංකර මාතා යක්ෂණිය වනාහි අලුයම් කාලයෙහි අනුරුද්ධ තෙරුන්ගේ ධර්මය පාඩම් කීම අසා හික්මුව ධර්මපද කියයි. 'ප්‍රියංකර ශබ්ද නොකරව. ඉදින් වනාහි ධර්ම පද දැන පිළිපදින්නෙමු. එය අපට හිත පිණිස වන්නේය'

ප්‍රාණීන්ගේ දිවි තොර නොකරමු. දැන දැන බොරු නො කියන්නෙමු තමාගේ ශීලයෙහි හික්මෙමු. පිශාව යෝනියෙන් මිඳෙන්නෙමු. යනුවෙනි.

මෙසේ කුඩා පුත්‍රයා දන්වා එදවස සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටි උත්තර මාතාව වනාහි බුදුන්ගේ දහම් අසාම සෝවාන් වූවාය.

බ්‍රහ්මකායික:- "බඹ ලොව" - යනු බ්‍රහ්ම පාරිසද්‍ය බ්‍රහ්ම පුරෝහිත මහා බ්‍රහ්ම යනුයි.

පට්මාහි නිබ්බත්තා- "පළමු උපන්" යනු ඒ සියල්ලන් පළමු ධ්‍යානයෙන් උපන්නාහුය. ඔවුනතුරෙන් බ්‍රහ්ම පාරිසද්‍යයෝ වනාහි ස්වල්ප වශයෙන් උපන්නාහු ඒ කල්පයාගේ තුන් භාගයක් ආයු පමණය, බ්‍රහ්ම පුරෝහිතයෝ මැදුම් වශයෙනි ඔවුන්ගේ උපාර්ධ කල්පයක් ආයු ප්‍රමාණය, ඔවුන්ගේ ශරීරද විශාලව පැතිරුනේද වෙයි. මහා බ්‍රහ්මයින්ගේ උසස් වශයෙනි. ඔවුන්ගේ

කල්පයක් ආයු පමණය, ඔවුන්ගේ ශරීරද වනාහි ඉතා විශාලද වෙයි. මෙසේ ඔවුන්ගේ ශරීරවල වෙනස් බව ප්‍රථම ධ්‍යාන වශයෙන් සඥාවෙහි එක් බවෙහි හෝ නත් බවෙහි ශරීරයෝයි, ඒකාන්ත සඥා ඇත්තවුන්යයි දත යුතුයි. මෙසේ ඒ සතර අපායෙහි සත්වයෝ යම්සේද නිරයාදීන්හි කිසිවෙක් ගවු පමණය. කිසිවෙක් අඩයොදුන්ය. කිසිවෙක් යොදුන් පමණ ආත්ම ඇත්තේදවෙයි. දෙවිදතුන්ගේ වනාහි යොදුන් සියයක්විය. තිරිසතුන් කෙරෙහිද කිසිවෙක් කුඩාය. කිසිවෙක් විශාලය ප්‍රේත විෂයෙහිද කිසිවෙක් සැට රියන්ය කිසිවෙක් හත්තෑ රියන්ය කිසිවෙක් අසූ රියන්ද වෙයි, කිසිවෙක් පැහැපත් වෙයි. කිසිවෙක් දුර්වර්ණ වෙයි. කාලකඤ්ජ අසුරයන්ද එසේමය. ඉදින් එහිද දිග පිට ඇති ප්‍රේතයෝ නම් සැට යොදුන් වෙත්, සඥා වනාහි සියල්ලවුන්ගේ අකුශල විපාක අහේතුවෙන්ම වෙයි. මෙසේ අපායෙහිද නා නා සිරුරු ඇති හෙයින් සමානාත්ම ඇති නොවන බැවිහි සැකයක් එළඹෙත්.

ආභස්සරොති- 'ආභස්සර' යනු දල්වා උඩට නැගූ ගින්නක් හෙයින් ඔවුන්ගේ ශරීරයෙන් නැගී නැගී පැතිරෙන්නාක්මෙන් හැසිරෙයි, විහිදෙයි යන හෙයින් ආභස්සර නම් ඔවුනතර පස්වැදෑරුම් ක්‍රමයෙන් දෙවෙනි තුන්වෙනි ධ්‍යාන දෙක මොහොතක් වඩා උපන්නාහු පරිත්තාහ නම් වෙති ඔවුන්ගේ ආයුප්‍රමාණය කල්ප දෙකකි, මධ්‍යව වඩා උපන්නාහු අප්පමාණාහ නම් වෙත්, ඔවුන්ගේ ආයු ප්‍රමාණය කල්ප සතරකි, ප්‍රණීතව වඩා උපන්නාහු අභස්සර නම් වෙත්, ඔවුන්ගේ ආයු ප්‍රමාණය කල්ප අටකි, මෙහි වනාහි උසස් පිරිසිදුම් වශයෙන් ඒ සියල්ලවුන් ගන්නා ලදී. ඒ සියල්ලවුන්ගේම ශරීර එකසේ පැතිරුනේ වෙයි සඥා වනාහි අවිතර්ක විචාර මාත්‍ර හෝ අවිතර්ක අවිචාර වශයෙන් නත් වැදෑරුම්ය.

'සුභ කිණ්හ'- යනු යහපතෙහි බැසගත් විසුරුවන ලද යහපත් ශරීරප්‍රභාවෙන් හා වර්ණයෙන් එකට බැඳුනේ යන අර්ථයි. මොවුන්ගේ වනාහි ආභස්සරයන්ගේ මෙන් සිදුරු සිදුරුව ප්‍රභාව නොතික්මෙන්, පස් වැදෑරුම් ක්‍රමයෙහි වනාහි ස්වල්ප මැදුම් උසස් වශයෙන් චතුර්ථධ්‍යාන වශයෙන් සොළොස්

දෙතිස් හට හතර කල්ප ආයු ඇතිව පරිත්ත සුභ, අප්පමාණ සුභ, සුභ කිණ්ණ නම්ව උපදිත්, මෙසේ ඒ සියල්ලවුන්ගේම එක සමාන ශරීරද චතුර්ථ ධ්‍යාන සඥාවෙන් එක සමාන සඤින්ද යනු දත යුතුය, වේහප්පලයෝද සිවුවෙනි විඤ්ඤාණස්ථිතියම භජනය කරත්. අසඤ සත්වයෝ විඤ්ඤාණයාගේ නොවීමෙන් මෙහි සංග්‍රහයට නොගැනෙත්. සත්තාවාසයන්හි ගැනෙත්. සුද්ධාවාසයෝද විවෘත පක්ෂයෙහි සිටියාහුය සදාකාලික නොවේ. කල්ප සිය දහසක්ද අසංඛයක්ද බුද්ධ ශුන්‍ය ලෝකයෙහි නූපදිත්. සොළොස් කල්පදහසක් අතරෙහි බුදුන් උපන් කල්හිම පහළවෙත්, දම්සක් පවත්වන්නාවූ බුදුන්ගේ කඳවුරු සදිසි වෙත්, එහෙයින් විඤ්ඤාණ ස්ථිති නොවූ සත්තාවාස භජනය නොකරත්, මහාසිව ස්ථවිර තෙම වනාහි "සාරි පුත්‍රය, ඒ සත්තාවාස වනාහි පහසුවෙන් ලැබිය හැකි තැන් නොවෙයි, මා විසින් පෙර නොකියන ලද යම් මේ දීර්ඝ මාර්ගයෙන් අන්‍යවූ සුද්ධාවාසවල දෙවියන් කෙරෙහි" යනුය මේ සූත්‍රයෙන් සුද්ධාවාසද සතරවන විඤ්ඤාණයෙහි පිහිටි සතරවෙනි සත්තාවාසයෙහිම ඇසුරු කරත් යයි කියයි. එය නො වැළැක්විය හැකි හෙයින් සූත්‍රයට අනුදන්නා ලදී.

සබ්බසො රූපසඤ්ඤානන්ති- "සියලු රූපසංඥාවන්ගේ- යනු ආදීන්ගේ අර්ථ විශුද්ධි මාර්ගයෙහි කියන ලදී. නෙවසඥා නාසඥායතනය වනාහි සඥාව පරිද්දෙනි, මෙසේ විඥානයාගේද සියුම් බැවින් නොවූ විඥානය විඥානය නැති බවයි. එහෙයින් නුවණෙහි පිහිටි බව නොකියා ආයතනයන්හි කියන ලදී.

තත්‍රාති- 'එහි'- යනු ඒ විඤ්ඤාණ ස්ථිතීන්හිය.

තඤ්ච පජානාති- "එයද දනියි"- යනු ඒ නුවණ පිහිටීම දනියි.

තස්සාව සමුදයං- "ඒ හටගැනීම"- යනු අවිද්‍යාවගේ හට ගැනීමෙන් රූපයාගේ හටගැනීමය යන ආදී ක්‍රමයෙන් ඒ හටගැනුමද දනියි.

තස්සාව අත්ථංගමං- "එහි පිරිහීම" යනු අවිද්‍යාවගේ දුරු වීමෙන් රූපයාගේ නිරෝධය යන ආදී ක්‍රමයෙන් එහි පිරිහීමද දත යුතුයි.

අස්සාදන්ති- "රසවිදීම" රූපය උදෙසා -පෙ-යම් විඤ්ඤාණයක් උදෙසා සැප සොම්නස් උපදියි, මේ නුවණේ රස විදීමයි, මෙසේ ඒ රස විදීමද දකියි.

ආදීනවන්ති- "දොස්"- යනු යම් රූපයක් -පෙ-යම් විඤ්ඤාණයක් අනිත්‍යය දුක්ඛය වෙනස්වන ධර්මය යන මේ නුවණෙහි දෝෂයි මෙසේ එහි දොස්ද දකියි.

නිස්සරණන්ති- "නික්මයෑම" යනු යම් රූපයෙහි -පෙ-යම් විඤ්ඤාණයෙහි ඡන්දරාගය නික්මවීම ඡන්දරාගය දුරුකිරීමක් වේද යන, මේ විඤ්ඤාණයෙන් නික්මයෑමයි. මෙසේ ඒ නික්ම යෑමද දකියි.

යතොබො ආනන්ද භික්ඛුති- "ආනන්දය, යම්සේ වනාහි භික්ෂුහු"- යනු ආනන්ද, යම් කලෙකහි වනාහි භික්ෂුහු නොගැන්මෙන් මිදුනේයයි සිවු උපාදානයන් නොගෙන මිදුනේ.

පඤ්ඤා විමුත්තොති- 'නුවණින් මිදුනේයයි' නුවණින් මිදීමයි, අෂ්ටවිමෝක්ෂයන් ප්‍රත්‍යක්ෂනොකොට ප්‍රඥාබලයෙන්ම නාම රූප කායයෙහි නොපැවැත්ම කොට මිදුනේය අර්ථයි, හෙතෙම ශුෂ්ක විදර්ශක වූයේමයි, ප්‍රථමධ්‍යාන ආදිවූ එක්තරා ධ්‍යානයක සිට රහත් බවට පැමිණියේය යනු පස් වැදෑරුම් වෙයි එහෙයින් කියන ලදී නුවණින් මිදුනු පුගුලා කවරේද? මෙහි එක් පුද්ගලයෙක් අෂ්ට විමෝක්ෂයන් ශරීරයෙන් ස්පර්ශ නොකොට ඒ නුවණින් දැක අශ්‍රවයන් දුරු කොට වසන්ද යන මේ පුගුලා නුවණින් මිදුනේයයි කියත්, මෙසේ එක් භික්ෂුවකගේ නික්මීමද නමද දක්වා අත්‍යයාට දැක්වීමට "මේ අට" යන ආදිය කීහ. එහි විමොක්ෂය යනු කවර අර්ථයකින් මිදීමද, යනු මේ ස්ථිරලෙස පිහිටිම අර්ථයෙන් වනාහි ස්ථිර ලෙස පිහිටීම නම් විරුද්ධ ධර්මයන් කෙරෙන්නද මනාව මිදීම් අර්ථයෙන් අරමුණෙහි ඇලීම් වශයෙන් මනාව මිදීම් අර්ථයෙන් පිය ඇකයෙහි විහිදුවන ලද අඟ පසඟ ඇති දරුවාගේ යහන මෙන් නොනික්මෙන බැවින් සැක නැති හෙයින් අරමුණෙහි පවතියයි කියන ලද්දේ වෙයි, මේ අර්ථය වනාහි පසු මිදී මෙහි නැත, පෙර සියල්ලෙහි ඇත

රූපිරූපානිපස්සති- "රූප ඇත්තා රූපයන් දකියි" යනු මෙහි ඇතුළතවූ කේසාදී නිල කසිණයන්හි නිල කසිණාදී

වගයෙන් උපන් රූප ධ්‍යාන යයි රූපය ඒ ඔහුට ඇත්තේනුයි රූප ඇති යනුයි.

බහිද්ධා රූපානි පස්සති "පිටත රූප දකිමි" පිටතවූ නිල කසිණාදී රූප දහන් ඇසින් දකිමි මේ ඇතුළත පිටත වස්තුවූ කසිණයන් ඉපදූවූ ධ්‍යාන ඇති පුද්ගලයාගේ සතර රූපාවචර ධ්‍යාන දැකීමය.

අජ්ඣතන්තං අරූපඤ්ඤි- "ඇතුළත අරූප සඤා" යනු ඇතුළත රූපවත් නොවූ සඤා තමන්ගේ කේසාදීන්හි නූපන් රූපාවචර ධ්‍යානයන්හිය යන අර්ථයි. මෙයින්ම පිටත පිළියම් කොට පිටතදීම උපන් ධ්‍යාන ඇති පුද්ගලයාගේ රූපාවචර ධ්‍යාන දැක්වූයේ වෙයි.

සුභතෙන්වච අධිමුත්තො හොති- 'සුභ යන මෙයම මිදුනේ වෙයි'- යනු මෙයින් පිරිසිදු නීලාදී වර්ණ කසිණයන්හි ධ්‍යාන දැක්විය, එහි කිසියම් කෙළවරක් අර්ථනාවෙහි සුභයයි පිළිගැනීමක් නැත, යමෙක් වනාහි පිරිසිදුවූ සුභ කසිණයක් අරමුණු කොට වසයිද හෙතෙම යම් හෙයකින් සුභයෙන් මිදුනේ වෙයි කිවයුත්තට පැමිණෙයි, එහෙයින් මෙසේ දේශනා කළේය, ප්‍රතිසම්භිදා මාර්ගයෙහි වනාහි කථාව සුභය යන මෙයින් මිදුනේ වෙයි මිදීමයි. "මෙහි හික්ෂුච මෛත්‍රී සහගත සිතින් එක් දිසාවක පැතිර වසයි, මෛත්‍රී භාවිතයෙන් සත්වයෝ ප්‍රියවෙන්, කරුණා මුදිතා උපෙක්ෂා සහගත සිතින් එක් දෙසක පැතිර වසයි. මැදහත් බව වසන සත්වයෝ නො පිළිකුල් වෙත්. මෙසේ සුභය යන මෙයම මිදුනේ වෙයි" කියාය මිදීම යයි කියන ලදී.

සබ්බසොරූප සඤ්ඤාතන්ති "සියලු තැන්හි රූප සඤාවය"- යනු ආදියෙහි යමක් කිවයුතුද ඒ සියල්ල විශුද්ධි මාර්ගයෙහි කියන ලදී.

අයං අට්ඨබ්බො විමොක්ඛො- "මේ අටවෙති මිදීම" යනු මේ සතර කඳෙහි හැමතින්ම පිරිසිදුවූ මිදුනාවූ අටවෙති උතුම් මිදීම නම්.

අනුලොමන්ති- "අනුලොම" යනු මූල පටන් අවසානය දක්වාය.

පටිලොමන්ති- "පිළිලොමි" යනු අග පටන් මූල දක්වාය.

අනුලොම පටිලොමන්ති- "අනුලොමී පිළිලොමී" යනු මෙය ඉතා පුරුදු බැවින් සමවන්හි නොසිටම ඔබ්බෙනෙකු හැසිරීම් වශයෙන් කියන ලදී.

යන්ටිවිජ්ජන්ති- "යම් තැනක කැමතිද" යනු සමවන් දැක්වීමය, යම් යම් අවකාශයෙහි කැමති වෙයි.

යදිවිජ්ජන්ති- "යම් පමණ කැමතිද" යනු මාර්ග පිරිසිදුම දැක්වීමටය, යම් පමණ මගක් කැමති වෙයි.

සමාපජ්ජතිති- "පැමිණෙන්නේය යනු ඒ ඒ සමවතට පිවිසෙයි.

වුට්ඨාතිති- "නැගිටියි"- යනු එයින් නැගිට සිටීමය.

උභතෝභාග විමුත්තෝ- "දෙකෙළවරින් මිදුනේ"- යනු දෙකෙළවරින් මිදීමය, අරූප සමවතින් රූපකායයෙන් මිදුනේ මාර්ගයෙන් නාමකායයෙන් මිදුනේ යනුයි මෙයද කියන ලදී.

"යම්සේ වාතවේගයෙන් විසුළු ගිනිසිළු අර්ථය විනාශ කෙරේද ක්ෂය බවට නොපැමිණේද මෙසේ නාමකායයෙන් මිදුන මුනිහු අර්ථය විනාශ කරත්, ක්ෂය බවට නොපැමිණෙත් යනුයි"

ඒ දෙකෙළවරින් මිදුනේ වනාහි ආකාසානඤ්චායනාදීන්හි අනෙකකින් නැගිට රහත් බවට පැමිණියේද අනාගාමීව නිරෝධයෙන් නැගිට රහත් බවට පැමිණියේදැයි පස් වැදෑරුම් වෙයි, කිසිතැනක වනාහි යම් හෙයකින් රූපාවචර චතුර්ථ ධ්‍යානයද දෙඅගින් යුත් උපෙක්ෂා සහගත අරූපාවචර ධ්‍යානයද එබඳුමය, එහෙයින් රූපාවචර චතුර්ථ ධ්‍යානයෙන් නැගිට රහත්වූයේද දෙකෙළවරින් මිදුනේය යනුයි. මේ දෙකෙළවර මිදුනු පැණය වනාහි යට ලෝභ ප්‍රාසාදයෙහි 'නැගී ක්‍රීපිටක ධර චුල්ලසුමන තෙරුන්ගේ' වර්ණනාව නිස බොහෝ සෙයින් විසඳුමට පැමිණියේය. ගිරි විහාරයෙහි වනාහි තෙරුන්ගේ අතවැසි එක් පිණ්ඩපාතික හික්ෂුටකගේ මුඛයෙන් ඒ පැණය අසා කිහි. "ආවත්ති, යට ලෝභප්‍රාසාදයෙහි අපේ ගුරුවරයාගේ ධර්මය වණන්නේ කිසිවෙකුත් නොඇසූ විරූයයි, ඇයි ස්වාමීනි, තෙරුන් නොකීවේද? රූපාවචර චතුර්ථ ධ්‍යානය කිසිද දෙඅඟ උපෙක්ෂා

සහගත කෙළෙසුන්ද දුරුකරයි. කෙළෙසුන්ගේ වනාහි සමීප පක්ෂයෙහි නැඟිම් තුනෙහි හැසිරෙයි. මේ කෙළෙස් නම් පස්කඳු හවයෙහි නිල් ආදීවූ එක්තරා අරමුණක් ඇසුරු කොට හැසිරෙත්. රූපාවචර ධ්‍යානයද ඒ අරමුණ නොඉක්මවයි එහෙයින් සියලු රූප නවත්වා අරූප ධ්‍යාන වශයෙන් කෙළෙසුන් දුරුකොට රහත් බවට පැමිණියේම දෙකෙළවරින් මිදුන මේ ඇවැත් තෙර කිය." මෙසේද වනාහි කියා මේ සුතුර දැක්වීය. "කවර නම් පුඟුලෙක් දෙකෙළවරින් මිදුනේද? මෙහි එක් පුද්ගලයෙක් අවධි විමෝක්ෂයන් කයින් ස්පර්ශකොට වසයිද ඔහුගේ නුවණින් දැක ආශ්‍රව ක්ෂය කළාහු වෙත්, මේ පුද්ගලයා දෙකෙළවරින් මිදුනේයයි කියයි"

ඉමායව ආනන්දො උභතො භාගවිමුත්ති- "ආනන්දය, මෙසේද දෙකෙළවරින් මිදීම නම්"- යනු ආනන්දය, මේ දෙකෙළවරින් මිදීමය, සෙස්ස සියලු තැන්හි ප්‍රකටය යනුයි.

(මහා නිදාන සූත්‍ර වර්ණාව කියා නිමවන ලදී.)

16. මහාපරිනිර්වාණ සූත්‍ර වර්ණනාව.

"එවං මෙ සුතන්ති"- මෙසේ මා විසින් අසනලදී යනු මහාපරිනිර්වාණ සූත්‍රයයි එහි මේ පිළිවෙළින් පද වර්ණනාවයි.

'ගිජ්ඣකුටෙති'- ගිජුකුළෙහි යනු ඒ කුටයන්හි ගිජු ලිහිණියෝ හෝ වාසය කළහ. ගිජුලිහිණියන්ට සමානව ඒ කුටය ඇති නිසා හෝ 'ගිජ්ඣකුට' නම් ඒ ගිජුකුළෙහි

'අභියාතුකාමොති'- ඉදිරියට යනු කැමති යනු මැඩීම පිණිස යනු කැමැත්තයි.

'වජ්ජති'- වජ්ජ යනු වැදෑ රජවරුය.

'එවං මහිද්ධිකෙති'- මෙසේ මහත් සෘද්ධි ඇති යනු:- මෙසේ මහත් රාජ සෘද්ධියෙන් යුක්තවූයේ, මොහු විසින් ඔවුන්ට ඇත් සිල්ප ආදීන්හි කළ හික්මීම කීවේය. යමක් සඳහා කියන ලද්ද "මේ ලිච්ඡවි කුමරුවෝ ඒකාන්තයෙන් හික්මුණාහුය. මේ ලිච්ඡවි කුමරුවෝ ඒකාන්තයෙන් මහා කොට හික්මුණාහුය. යම් තැනක

වනාහි සියුම් යතුරු සිදුරකින් පස්සා කෙළවර නොවළක්වන ලද ඊතලයක් විදින්නේද" යනුවෙනි.

'උච්ඡේද්‍යාමිති' - උච්ඡේද්‍යාමි යනු සිද දමන්නේය.

'විනාසෙස්සාමිති' - නසන්නෙමි නොදැක්මට පමුණු වන්නෙමි.

'අනය වාසනාති' - විපත්ති වාසනය යනු මෙහි විපත්තිය අනය නම්. නොවැඩීම මෙනම්. හිත සැප විනාශ කෙරෙයි. විසුරුවා හරිමි යනු වාසනය, නෑ පිරිදුන් ආදියට මෙනම්.

'ආපාදෙස්සාමිති' - පමුණුවන්නෙමි යනු පැමිණවීමය. මේ වනාහි හිදගැනීම ආදියෙහි මේ යුද්ධ කථාවම කියයි. ගමනට සූදානම් වෙවයි මෙසේ යුද හමුදාව ඇණවීමය. කුමක් හෙයින්ද? ගඟෙහි වනාහි එක් පටුන්ගමක් නිසා අඩයොදුනක් අජාසත්තේ අණය. අඩයොදුනක් ලිච්ඡවින්නේය. මෙහි වනාහි අණ පවත්නා තැන වෙයි යන අර්ථයි. එහිද පර්වත පාදයෙන් මාහැඟි සුවද බඩු බසී. ඒ අසා අද යමි, හෙට යන්නෙමි අජාසත්තේ නියම කරන්නාටම ලිච්ඡවිනු සමගිව සතුටු සිත් ඇත්තාහු පළමුව ගොස් සියල්ල ගනිත්. අජාසත් පසුව පැමිණ ඒ පුවත දැන කිපී යයි. ඔව්හු දෙවෙනි අවුරුද්දෙහිද එසේම කරත්. ඉක්බිති බලවත් සේ වෙර බැඳී හෙතෙම මෙසේ කීවේය. එහෙයින් මෙසේ සිතිය "සමුහයා සමග යුද කිරීම නම් බැරෑරුම්ය. එකද හිස් පහරක් නම් නැත. පණ්ඩිතයකු සමග කථාකොට කරන්නේ නොපැරදීම වෙයි පණ්ඩිතයකුදු බුදුන් සමානයෙක් නැත බුදුන්ද නුදුරු සමීප වෙහෙරෙහි වසයි. ඒකාන්තයෙන් මම පැමිණ විසඳමි. ඉදින් මාගේ යෑමෙන් කිසි වැඩක් වන්නේ නම් බුදුන් නිහඬ වන්නේය. අවැඩක් ඇති කල්හි 'ඇයි රජ එහි යන්නේ' යනුවෙන් කියන්නේයයි" හෙතෙම වස්සාකාර බමුණා යැවීය. බමුණා ගොස් බුදුන්ට ඒ අදහස දැන්වීය. එහෙයින් කියන ලදී. "ඉක්බිති රජු වනාහි -පෙ-පමුණුවන්නෙමි වජ්ජ" යනුවෙනි.

'හගවත්තං විජමානොති' - බුදුන්ට පවත් සලන්නේ යනු තෙරහු වත් හිසින් සිට බුදුන්ට පවත් සලයි. බුදුන්ගේ වනාහි සීතල හෝ උෂ්ණය හෝ නැත. බුදුහු බමුණාගේ වචනය අසා ඔහු සමග කථා නොකොට තෙරුන් සමග කථාකරන්නේ

“කිත්තිතෙ ආනන්ද සුතන්ති”- ආනන්දය, ඔබ කුමක් අසන ලදද යන ආදිය කීහ.

‘අභිණ්ණං සන්නිපාතාති’ - දවසට තුන් වරක් පැමිණෙන්නවුන්ද අතරතුර පැමිණෙන්නවුන්ද නිතර පැමිණෙන්නවුන්ද නම්.

‘සන්නිපාත බහුලාති’- ඊයේද රැස්වූයෙමු. පෙර දවසේද රැස්වූයෙමු. අද කුමක් හෙයින් යන්නෙමුදැයි සජීරීමට නොපැමිණෙන්නාහු සන්නිපාත බහුල නම් වෙත්.

‘යාව කිවඤ්චාති’- යම් පමණ කාලයය

වුද්ධියේව ආනන්ද වජ්ජනං පාටිකංඛා නොපරිභාණිති’- නිතර නොරැස්වන්නාහු දිසානුදිසාවන්ගෙන් ආ හසුන් නොඅසත්. එහෙයින් අසවල් ගම් සීමාව හෝ නියම්ගම් සීමාව හෝ අවුල්ය. අසවල් තැන සොරු පහරකිසි නොදනිත්. සොරුද පමා වූවාහු රජු නැතැයි දැන ගම් නියම්ගම් පහරන්නාහු ජනපදය නසත්. මෙසේ රජුන්ගේ පිරිහීම වෙයි. නිතර රැස්වෙන්නාහු වනාහි ඒ ඒ පුවත් අසත් එහි භටයන් යවා සතුරන් මැඩීම කරත්. සොරුද රජුන් අප්‍රමාද කල්හි අපට මඩුලු බැඳ හැසිරිය නොහැකියයි බිඳි පලායත්. මෙසේ රජවරන්ගේ දියුණුව වෙයි. එහෙයින් කියනලදී:- ‘ආනන්දය, වජ්ජන්ගේ දියුණුවම කැමතිවිය යුතුයි. පිරිහීමක් නොවේය’ යනුවෙනි. එහි

‘පාටිකංඛාති’- කැමති විය යුතු බවය. අවශ්‍යයෙන්ම වන්නේයයි මෙසේ අර්ථ දැක්වූයෙකි.

‘සමග්ගාති’- ආදින්නි රැස්වීම් බෙරය නික්මුණු කල්හි අද මට වැඩක් ඇත. මංගලයක් ඇතැයි බහා තබන්නේ සමගියෙන් රැස්නොවන්නාහු නම් වෙත්. බෙර හඬ අසාම කන්නාහුද, සැරසිලි කරන්නාහුද, වස්ත්‍ර අඳින්නාහුද, අඩක් කැවාහුද, අඩක් සැරසිලි කළාහුද, වස්ත්‍ර හඳින්නාහුමද රැස්වෙන්නාහු සමගියෙන් රැස්වෙන්නාහු නම් වෙත්. රැස්වීද වනාහි සිතා කථාකොට කළයුත්ත කොට එක්තැන්ව නොනැගිටින්නාහු සමගියෙන් නොනැගිටින්නාහු වෙත් මෙසේ නැගිට කල්හි වනාහි යමෙක් පළමුව යන්ද ඔවුනට මෙසේ සිතෙයි. අප විසින් බාහිර කථාව අසනලදී. දැන් විනිශ්චය කථාව වන්නේයයි එක්තැන්ව නැගිටිනාහු වනාහි සමගියෙන් නොනැගිටිත් නම්. ඉදින්ද අසවල්

තැන්වල ගම් සීමාවේ හෝ නියමිත සීමාවේ හෝ අවුල් වුවාහු සොරු හෝ මැඩපවතියයි අසා කවරෙක් ගොස් මේ සතුරන් මඩින්තේදැයි කී කල්හි මම පළමුව මම පළමුවයි කියා යන්නාහු සමගියෙන් නැගිටින්නාහු නම්. එකකුගේ වනාහි කර්මාන්තයෙහි ගිලා බසින කල්හි සෙසු රජවරු පුතුන් සහෝදරයන් යවා ඔහුගේ වැඩට පිහිට වෙන්නාහු ආගන්තුක රජු අසවලාගේ ගෙට යෙත්වා අසවලාගේ ගෙට යෙත්වායි නොකියා සියල්ලන් එකා මෙත් සගන්නාහු එකකුගේ මගුලේ හෝ රෝගයෙහි හෝ අන්‍යවූද වනාහි එබඳු සැප දුකක් පැමිණි කල්හි සියල්ලෝ එහි සහාය බවට යන්නාහු සමගිවූ වජ්ජ ධර්ම කරන් නම්.

‘අප්පඤ්ඤත්තන්ති’ - ආදියෙහි පෙර නොකළ සුං හෝ බලි හෝ දඩ හෝ ගෙන්වන්නාහු නොපැණවූවක් පණවන් නම්. පැරණි උරුමයෙන් ආවෙහිම වනාහි නොගෙන්වන්නාහු පැණවූවක් සිදිත් නම් සොරායයි ගෙන දැක්වූ කල්හි නොවිමසාම කැපුම් පිදුම්වලට අනුශාසනා කරන්නාහු පැරණි වජ්ජ ධර්මය සමාදන්ව නොපවතින්නාහු වෙත්. ඔවුන්ට නොපැණවූවක් පණවන්නවුන්ගේ අළුත් සුං ආදියෙන් පෙළෙන්නාවූ මිනිස්සු ඉතා පීඩා ලැබුවෙමු. කවරෙක් මේ විජිතයෙහි වසන්නේදැයි පිටිසරට පිවිස සොරු හෝ සොරුන්ට යහලු හෝ වී දනවූ පහරන්.

පැණවීම් කඩකරන, පරවෙණියෙන් පැවතෙන අයබදු ආදිය නොගැනීම, යන මේ නියා කොටුගුල් (ධාන්‍යාගාර) හිස්වෙයි එයින් ඇත්, අස්, බලසෙනග, අන්තෑපුරය යන මේවාද පිරිහෙයි. එසේම නිතර වැටුප් නොලබන්නෝ ශක්තියෙන්ද බලයෙන්ද පිරිහෙති. ඔව්හු යුද සඳහා යෙදවීමට නුසුදුස්සෝය. සේවාච්ඡාදනුසුදුස්සෝය පැරණි වැදෑ රජුන්ගේ ගුණධර්ම රැකගෙන නොපවතින අපච්ඡාද සොරුන් සතුරන් නොවූ රටවැසියෝ සොර සතුරුකම් කරති. කිපී නගරය සිඳි බිඳ දමා පසල්ගම්ද වනයා සොරුන් වශයෙන් හෝ ඔවුන්ගේ යහළුවන් වශයෙන් හෝ ධන ධාන්‍ය පැහැර ගනිත්. රජදරුවන් පිළිබඳ පිරිහීම මෙකී අන්දමින් සිදු වෙයි. පණවා නොතිබුණ අලුත් අණපණන් ඇතිකරන්ට නොයෑමෙන් ප්‍රවේණියෙන්ම පැවතෙන දේ මේ

රජවරුන් කරතියි මනුෂ්‍යයෝ තුටුපහටුව කෘෂි වණික් ආදී කර්මාන්ත කරත්. ප්‍රවේණියෙන් පණවා ඇති සිරිත් විරිත් නොසිදන්නන්ගේ අයබදු ගැනීමාදියෙන් කොටුගුල් දියුණු වෙයි. එයින් ඇත්, අස්, බලපිරස්, අන්තඃපුර ආදීහුද නිසි අයබදු ලබමින් නිතර ශක්තිසම්පන්නව යුදයට දක්ෂවත් සේවයට දක්ෂවත් සිටිත්.

‘පෝරාණං වජ්ජිධම්මං’- පැරණි වජ්ජිධර්ම:- පෙර වජ්ජි රජවරුන්ට සොරෙක් අසුවූ විට ‘මොහු ගෙන මරා දමව්’ යි නොකියා, මොහු සොරෙකැයිද නොකියා නඩු විසඳන මහ ඇමතියන් වෙත පමුණුවති. ඔවුහු ඒ සොරු ගැන තතු විසඳා ඉදින් සොරු නොවූයේ නම් නිදහස් කරති. සොරෙකු වූයේ නම් තමා විසිනුත් කුමකුත් නොකියා ව්‍යවහාරික නිලධාරීන්ට භාර කරයි. ඔවුහුත් විසඳා නිවැරදිකරු වූයේ නම් නිදහස් කරත්. සොරෙකැයි ඔප්පු වුවහොත් සුත්‍රධරයින් (අභ්‍යන්තර අධිකරණ නිලධාරීන්) වෙත පමුණුවති. ඔවුහුත් විසඳා නිවැරදිකරු වුවහොත් නිදහස් කර හරිති ඉදින් වැරදිකරු වුවහොත් අටවැදෑරුම් කුලික මණ්ඩලය වෙත පමුණුවත්. ඔවුහුත් එසේම විමසා බලා සේනාපතියාටද, සේනාපතියා උප රජහටද, උප රජ මහරජු වෙතද ඒ සොරු පමුණුවත්. රජ එය විසඳා නිවැරදිකරුයයි තීන්දු වුවහොත් නිදහස් කර හරියි. වැරදිකරු වූවොත් ප්‍රවේණි (නීති) පොත කියවයි. එහි යමෙකු විසින් යම් අපරාධයක් කරණ ලදද ඔහුට මෙනම් දඬුවම් උරුමය යිලියව් තිබේ. රජ ඔහු කළ ඒ ක්‍රියාව ඒ නීතිය හ සසඳා දක්වා ඊට සුදුසු දඬුවම කරයි. මෙපරිද්දෙන් පැරණි වජ්ජි රාජධර්ම සමාදන්ව පවතින (අනුගමනය කරන) රජුන්ට මනුෂ්‍යයෝ නොකිපෙති. ‘මේ රජවරු පැරණි රාජධර්මයන්ට අනුව ක්‍රියා කරති. එනිසා මොවුන්ගේ දෝෂයක් නැත. අපගේම වරදය’ යි වටහාගෙන අප්‍රමාදව සිය යුතුකම් ඉටු කරති. මෙයින් රජවරුන්ට දියුණුව සැළසේ. “ආනන්දය, වජ්ජිත්ගේ අභිවෘද්ධියම කැමතිවිය යුතුය. පිරිහීමක් අපේක්ෂා නොකළ යුතුය” යනු ඒ සඳහා කියන ලදී.

‘සක්කරොන්නි’- යම්කිසි සත්කාරයක් ඔවුහු කරනොත් එය ඉතා හොඳින්ම කරති.

‘ගරුකරොන්ති’- ගරු සැලකිය යුතු බව පිහිටුවාගෙනම එය කරති.

‘මානෙන්ති’- සිතෙන් ප්‍රියභාවය දක්වති. ආදරය කරති
සුඡේත්ති’- පුදන බව පෙරදැරි කරගෙනම නිතර උතුම් සැලකිල්ල දක්වති.

‘සෝතබ්බං මඤ්ඤන්ති’- දවසට දෙතුන් වරක් උපස්ථාන සඳහා ගොස් ඔවුන්ගේ බස් ඇසිය යුතුය. ඒවා විශ්වාස කළ යුතුය.

එහි යමෙක් මෙසේ වැඩිමහළු රජුන්ට ගරු සැලකිලි නොකරද්ද, අවවාද ලබාගැනීම පිණිස ඔවුන් වෙත නොයෙද්ද, ඔවුන්ගෙන් ඇත් වෙද්ද, අවවාදයන්හි නොපිහිටා කෙළිසෙල්ලම්වලම ඇලෙද්ද, ඒ හේතුවෙන් රජයෙන් පිරිහෙති, යමෙක් එසේ පිළිපදිද්ද, ඒ වැඩිමහළු රජුන්ගේ අවවාද අනුව මෙය කළ යුතුය. මෙය නොකළයුතුය යනුවෙන් මෙසේ පැරණි ප්‍රවේණි සිරිත් විරිත් අසා දැන ගනිද්ද, යුදයෙහිදී මෙසේ පිවිසිය යුතුය, මෙසේ පිටත්ව යායුතුය යනාදිය නියමිත වේලාවට දැනගනිද්ද, එයින් නිසි උපාය දැනගනිද්ද, ඔව්හු එසේ ඒ මහලු රජුන්ගේ අවවාද අනුව පිළිපදිති. ඉන් උසස් රාජ්‍ය ප්‍රවේණියක් හැමදා තබන්ට හැකිවෙයි.

“ආනන්දය, වජ්ජීන්ගේ දියුණුවක්ම කැමති විය යුතුය. පිරිහීමක් බලාපොරොත්තු නොවිය යුතුය” යනු ඒ නිසා කිය.

‘කුලින්ටියෝ’- කුල ගෘහිණීහු.

‘කුලකුමාරියෝ’- ඔවුන්ගේ දුවරු.

‘ඔක්කස්සපසස්භා’- මෙහි ‘ඔක්කස්ස’ යනුත් ‘පසස්භ’ යනුත් ඔක්කස්ස පසස්භකාරයටම කියන නමය. ‘උක්කස්ස’ යනුත් පාඨයි. ‘ඔක්කස්ස’ යන්නෙන් කඩා ඇදගෙන යන තේරුම දෙයි. ‘පසස්භ’ යන්නෙන් මැඩපවත්වා- යටපත් කොට යන තේරුම දෙයි. මෙසේ කරන රජදරුවන්ගේ රටවල මනුෂ්‍යයෝ ‘අපේ ගෙදර පුතුන් මවුවරුන්ද කට්ටි කෙළ එළියට නොදමන තරම් හික්මුණු හොඳ සිරිත් අනුව හැදුන වැඩුන දුවරුන්ද මේ රජවරු බලහත්කාරයෙන්, හැරගෙන ගොස් තමන්ගේ ගෙදර නතර කර ගනිති. යනුවෙන් සිතා කිසි පසල් දනව්වලට ගොස් සොරු හෝ සොරුන්ගේ යහලුවෝ හෝ

වෙති. එසේ වී දැනවී මංකොල්ල කති. එසේ නොකරන රජවරුන්ගේ රටවල මනුෂ්‍යයෝ ඉතා උනන්දුවෙන් ඕනෑකමින් ස්වකීය කටයුතු කරති. ඒ හේතුවෙන් රාජ භාණ්ඩාගාරය පිරෙයි. මෙපරිද්දෙන් මෙහි කී දියුණුවේ මාර්ගය හා පිරිහීමේ මාර්ගයත් දැනගත යුතුය.

‘වජ්ජිතං වජ්ජිචේතියානි’- වැදෑ රජදරුවන්ගේ රටේ විසිතුරු කරනලද යක්ෂස්ථාන හෙවත් යක්ෂාවාස- පුද සැලකිලි කරන අර්ථයෙන් මේ වජ්ජි ස්තූපයන්ට ‘වජ්ජි චේතිය’ යි කියති.

‘අබ්භන්තරානි’- ඇතුළු නුවර පිහිටි.

‘බාහිරානි’- පිට නුවර පිහිටි.

‘දිත්තපුබ්බං’- පෙර දුන්, දුන් විරූ

‘කතපුබ්බං’- කළ විරූ, පෙර කළ.

‘තෝ පරිභාපෙස්සන්ති’- පිරිහීමකට නොපමුණුවා පවත්නා අයුරෙන්ම තබන්. දැහැමි බිලිපූජා පිරිහවන්නන්ට දෙවියෝ ආරක්ෂා මනාසේ නොතබන්. නූපන් දුක් පීඩා ඇතිකරන්ට අපොහොසත් වුවද හටගත් හිසේ කයේ රෝග වැඩිදියුණු කරන්. යුදයක් පැමිණි කලද එයට උදව් දෙන්නෝ නොවෙති නොපිරිහෙන්නට නම් එබඳු දුක් පීඩා හෝ අනතුරක් නැත. ඔවුන්ට මනා රැකවල් ඇත නූපන් සැප උපදවන්ට අපොහොසත් වුවද හටගෙන පැවති කයේ හිසේ රෝග නැතිවී යයි. යුදයේදී උදව් දෙන්නෝ ඇත මෙසේ මෙහි දියුණුව හා පිරිහීම දැක්වුණුය.

‘ධම්මිකං රක්ඛාවරණං ගුත්තිං’- දැහැමි රැකවරණය. මෙහි ආරක්ෂාවම නොනිසිපරිදි නොයේද එපරිද්දෙන් රැක ගැනීම ආවරණයයි. එසේම කැමැත්ත නොනැසෙන පරිදි රැකගැනීම ‘ගුත්ති’ නම් මෙහි බලසෙනග පිරිවරා රැක ගැනීම යනුවෙන් දැක්වූයේ පැවිද්දන්ගේ (පැවිද්දන් පිළිබඳව කී) දැහැමි රැකවරණ නොවේ.

විහාරය අසල ගස් නොකපති. වැරදි නොකරති. වැව් පොකුණුවල මසුන් නොඅල්ලති. මෙසේ කිරීම- දැහැමි රැකවරණ නම්.

‘කිත්ති අනාගතාව’- මෙයින් ඔවුන්ගේ මෙසේ ඵලභි සිටි සිත් සතන් පිළිබඳ පැවතීම විමසයි. එහි යමෙක් නොපැමිණි

රහතුන්ගේ පැමිණීම නොකැමති වෙති. ඔවුහු සැදැහැ නැත්තෝය, අප්‍රසන්නයෝය. පැවිද්දෙකු පැමිණි කල පෙර ගමන් නොකරද්ද, ගොසින් නොබලද්ද, සතුටු සාමිච්ඡි කථා නොකරද්ද, ප්‍රශ්න නොවිචාරද්ද, බණ නොඅසද්ද, දන් නොදෙද්ද, අනුමෝදනා නොඅසද්ද, හිඳිනා තැන් පිළියෙළ කර නොදෙද්ද, එබන්දන් ගැන අපකීර්තිය පැතිර යයි. අසවල් රජ සැදැහැ නැත්තෙක. පැවිද්දෙක් පැමිණිවිට පෙර ගමන් නොකරයි. -පෙ- වැඩහිඳිනා තැනක් පිළියෙළකර නොදෙයි, යනුවෙන් අසා පැවිද්දෝ ඔහුගේ නුවර දොර අසලින් නොයෙති. යතත් නුවරට ඇතුල් නොවෙති. නොපැමිණි රහතුන්ටද සැප විහරණ නැති කල එතුමෝ 'අපි මෙහි වසමු' ය කියා සිතාගෙන ආවෙමු. මේ රජදරුවන්ගේ හැසිරීම්වල හැටියට කවරෙක් නම් වසද්දැයි, සිතා ඉන් නික්ම යෙති. මෙසේ නොපැමිණියෙන් නොපැමිණීම ඇති කල්හිද පැමිණියන් දුකසේ විසීම ඇති කල්හිද, ඒ පෙදෙස පැවිද්දන් ගෙන් හිස්වන්නේය. එයින් දෙවියන්ගේ ආරක්ෂාව නැති වෙයි. ද්වාරක්ෂාව නැති කල අමනුෂ්‍යයෝ ඉඩ ලබති. අමනුෂ්‍යයෝ පවතින ලෙඩ රෝග වැඩිදියුණු කරති. නොහටගත් රෝග හටගන්නි. සිල්වතුන් නොදැක්ම ප්‍රශ්න විසඳීම ආදී පින් කිරීමට ඉඩක් නැති වෙයි. මෙසේ කියනලද විරුද්ධ පක්ෂයට පටහැනි අවිරුද්ධ පක්ෂයාගේ හටගැනීම සිදුවෙතැයි දතයුතු මෙහිදී වෘද්ධි හානි දෙක සිදුවෙතැයි දතයුතුය.

'ඒකම්දාහං!- බුදුහු මෙය පෙර වජ්ජීන්ගේ ස්වභාවය දැක්වීම සඳහා පැවසූහ.

'සාරන්දදේ චේතියේ'- මෙනම් වෙහෙර 'බුදුන් උපදින්නට පෙර මෙනම් තැන සාරන්දද නම් යකුගේ දෙවොල විය. පසුව බුදුන් පහළවීමෙන් එහි විහාරයක් කරවිය. එය 'සාරන්දද චෛත්‍යය' නමින් පරසිදු විය.

'අකරණියා'- නොකටයුතු-නොගතයුතු

'යදිදං'- මෙය නිපාත පදයකි.

'යුද්ධස්ස'- කරුණාර්ථයේ ෂජ්ටි විභක්තියයි. මුණගැසී කරන යුදයෙන් අල්වා ගන්නට නොහැක, යන තේරුමයි.

'අඤ්ඤානු උපලාපනය'- උපලාපනය හැර, උපලාපනය නම් වාද විවාද කිරීමෙන් කමක් නැත. දැන් සමගි වෙමු. ඇත්, අස්, රිය, රන් රුවන් ආදිය යවා සංග්‍රහ කරමු. යනු වෙන් සමගි සංග්‍රහ ආදිය කිරීමය. මෙසේ සංග්‍රහ කොට හුදෙක් විශ්වාසයෙන් හැරගත්තට හැකිය යන තේරුමයි.

'අඤ්ඤානු මිට්ඨෙදාය'- ඔවුනොවුන් බිඳවාලීම තබා, මේ ක්‍රමයෙන් ඔවුනොවුන් බිඳවා හෝ මොවුන් හැරගැනීම දක්වයි. බ්‍රාහ්මණයා බුදුන්ගේ කතාවෙන් අවස්ථාවක් ලැබ මෙසේ කිය:- "කීමෙක්ද? බුදුහු බමුණාගේ මේ කතාවෙන් නය ලාභයක් ඇති බව දන්නේද?" එසේය, දනියි. දනි නම් කුමක් නිසා කීවේද? අනුකම්පාව නිසයි. මෙබඳු සිතක් ඇති විය. මා විසින් මෙය නොකියනලද කල්හි කිහිප දිනකින් ගොස් සියල්ල පැහැරගනියි. ඒ බව කී කල්හි සමගිය බිඳ දමා තුන්අවුරුද්දකින් ගනියි. එපමණ කලක් ජීවත්වීමද උතුම්. එතෙක් කලක් ජීවත් වුවොත් තම තමාට පිහිටවන කුසල් කරගන්නාහ.

'අභිනන්දිත්වා'- සිත සතුටුකොට.

'අනුමෝදිත්වා'- භවත් ගෞතමයන් විසින් වදාරනලද මෙය ඉතා හොඳ වචනයකැයි වචනයෙන් අනුමෝදන්ව.

'පක්කාමි'- රජු වෙත ගියේය. එතැනදී රජ 'ආචාර්යය, බුදුහු කුමක් පැවසූදැයි ඇසීය. ඔහු මෙසේ කීය. ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ බස කිසිවෙකු විසිනුත් ගත නොහැක. තවද 'උපලාපනයෙන්' හෝ 'මිට්ඨෙදායෙන්' හෝ එය කළහැකියයි කිය, ඊට අනතුරුව රජ ඔහුට උපලාපනයෙන් අපගේ ඇත්, අස් ආදී පිරිස් වැනසෙති. හෙද කිරීමෙන්ම ඔවුන් ගත යුතුය. මෙහිදී කුමක් කරමුද? කියා විමසීය. එසේනම් මහරජතුමනි, ඔබතුමා වජ්ජීන් අරබයා පිරිස අතර කතාවක් ඇති කරනු මැනවි. එවිට මම කීමෙක්ද? මහරජවරුනි, ඔවුන් විසින් තමන් සතු කෘෂි වණික් ආදී දෙයින් ජීවත් වෙත්වා! මේ රජවරු දැහැමියෝය කියා පිටත්ව යමි.

එවිට ඔබතුමා කුමක් හෙයින් මේ බමුණා වජ්ජී රජදරුවන් ගැන කතාකරනවිට එය වළක්වන්නේද? යන ප්‍රශ්නය ඇතිකරනු මැනව. මුලු දවසටම මම ඔහුට පඬුරු යවන්නෙමි.

ඒවාද ගෙන මෙසේ කරයි. තෙපිද මට දොස් නඟා, බැඳීම් තැළීම් ආදියක් නොකර හුදෙක් හිස මුඩුකොට නුවරින් බැහැර කරනු මැනව." ඉක්බිතිව මම නගරයේ පවුරුද, දිය අගල්ද කරවූයෙමි. මම මෙහි දුබල තැනුත් ගැඹුරු හා නොගැඹුරු තැනුත් දනිමි. දැන් මම නොබෝ කලකින්ම සෘජුව ක්‍රියා කරමි, යනු කියමි. එය අසා, තෙපි යව් යනු කියනු මැනවි. රජතුමා එකී පරිදි සියල්ල කෙළේය. ලිච්ඡවිහු ඔහුගේ නික්මයාම අසා, "මේ කපටි බමුණා ගහින් එතර යන්ට ඉඩ නුදුන්නේය." යනු කිහ අනතුරුව ඇතමෙකුන් විසින් අප නිසා කියන ලද බැවින් ඔහු මෙසේ කරතියි කී කල 'එසේනම්, බොලව්, ඔහු ඒවායි' (එන්ට ඉඩ හර්වායි) කිහ. ඔහු ගොස් ලිච්ඡවීන් දැක කුමක් සඳහා පැමිණියෙහිදැයි, ඇසූවිට එපුවත දැන්විය, 'සුළු ප්‍රමාදයකට මෙතරම් දරුණු දඬුවමක් දීම ලිච්ඡවීන්ට නුසුදුසු ක්‍රියාවකි' යනු කියා 'ඔබට එහි දී තිබුන තනතුර කුමක්දැයි' ඇසූහ. 'විනිශ්චයකිරීමේ ඇමති ධූරය' යි කිය 'අපිද මෙහිදී ඔබට එම තනතුරම දෙමු' යි එය දුන්හ. ඔහු මනාකොට විසඳීම කරයි. රජකුමරුවෝ ඔහු ළඟ ශිල්ප උගනිත්. ඔහු පිහිටි මනා ගුණ ඇත්තෙක්ව දිනක් එක් ලිච්ඡවියෙකු රැගෙන ගොස් පසකට කැඳවා කුඹුරක් සිසාදැයි ඇසීය. එසේය, සී සාතියි කිය. ගොනුන් දෙදෙනෙකු යොදාද? එසේයයි කිය. එදින එපමණකින් නතර කෙළේය. පසුව අනෙකෙක් ගුරුතුමා කුමක් ඇසීදැයි විමසූවිට එය කිය. ඔහු එය නොඅදහා බොරුව කියයි. ඇතිසැටි නොකියයිද කියා ඔහු හා බිඳුනේය. විරුද්ධ විය. බමුණා තවත් දිනක තවත් ලිච්ඡවියෙක් පසකට කැඳවා 'කිනම් ව්‍යඤ්ජනයක් සමග අනුභව කෙළේදැයි අසා නතර කෙළේය.' ඔහුගෙන්ද එය අනිකෙක් අසා සැක කොට ඔහු හා විරුද්ධ විය. බමුණා තවත් - දිනක ලිච්ඡවියකු පසකට කැඳවා 'ඔබ ඉතා දිළිත්තේදැයි' ඇසීය. ඔබතුමාට මෙය මෙසේ කවරෙක් කීවේද? 'අසවල්' නම් ලිච්ඡවියාය' යි කිය. තවත් කෙනෙක් පසකට කැඳවා- 'ඔබ බියසුල්ලෙක්දැයි' ඇසීය.

'කවරෙක් ඔබට මා ගැන මෙසේ කීවේදැයි' ඇසීය. 'අසවල් ලිච්ඡවියා' යයි කිය. මෙසේ කෙණෙක් නොකීදෙයක්

කෙණෙකුට කීමෙන් තුන් වසකින් ඒ රජුන් එකිනෙකා බිඳවා දෙදෙනෙක් එක මගින් නොයන පරිදි උපාය යොදා රැස්වීම් බෙර හැසිරවීය. 'ලිච්ඡවි ප්‍රධානීහු රැස් වෙත්වා' කියාය. නමුත් ඔව්හු රැස් නොවූහ. ඒ බමුණා දැන් සුදුසු කාලයයි සිතා 'රජු වහා එත්වා' යි හසුන් යැවීය. රජ අසා මළ බෙර පතුරවා පිටත් විය. විසාලා පුර වැස්සෝ අසා 'රජුට ගඟින් මෙතරට පැමිණෙන්නට ඉඩ නොදෙමු' යි බෙර ලූහ. එයසා 'රජවරු නොයෙත්වා' යනාදිය කියා රැස් නොවූහ. නුවරට පිවිසෙන්නට නොදමු, දොරටුව වසා සිටිමුයි බෙර ලූහ. එකෙකුදු නො ආහ. දොරටු හැර දමා තිබුනෙන් සියලු සතුරෝ පැමිණ අලාභ හානි කළහ

'අථ ඛෝ භගවා අවිරපක්කන්තේ'- යනාදියෙහි සන්නි පාතෙත්වා- දුර පිහිටි විහාරවලට සෘද්ධිමතුන් යවා ළඟ විහාරවලට තමතමන් ගොස් "ඇවැත්නි, රැස්වෙව්, බුදුහු තොපගේ රැස්වීම බලාපොරොත්තු වෙති" යනු පවසා පිරිස රැස් කරවීය.

'අපරිහානියේ'- නොපිරිහෙන-දියුණුවට හේතුවන, යන තේරුමයි.

'ධම්මෙ දේසෙස්සාමි'- සඳ දහස් හිරු දහස් නැංගාසේද බිත්ති සතරින් ඇවුරු ගෙයක පහන් දහසක් දල්වන්නාසේද පැහැදිලි කර දේශනා කරමි,

'අභිණ්භං සන්නිපාතා'- මෙය වජ්ජිසත්තකයෙහි කී පරිදිමය මෙහිද නිතර රැස් නොවන්නාහු දිසාවලින් පැමිණි ශාසන (හසුන්) නො අසති. එයට අනතුරු අසවල් විහාර සීමාව අවුල් සහගතය. පොහෝ කිරීම් හා පවාරණද නතර වෙයි. අසවල් තැන වසන මහණහු වෙදකම් දූත මෙහෙවර ආදිය කරති. විඤ්ඤත්ති බහුල කොට ඇත්තෝ මල් දීමාදියෙන් ජීවිකාව පවත්වති, යන මේ ආදී කිසිවකුත් නොදනිති පවිටු හික්මුණුද සිල්වත් හික්මු සංඝයා ප්‍රමාදයයි දැන රඤ්චු ගැසී සසුන පිරිහෙලා දමති. නිතර රැස්වීමෙන් ඒ ඒ තොරතුරු අසා දැනගනිත්. එයින් හික්මු සංඝයා යවා සීමාව පිරිසිදු කරවාගනිත්. පොහෝ කිරීම් පවාරණාදිය පවත්වති වැරදිසේ ජීවත්වන්නන්

අසුවන කලද ඔවුන් බලවත්සේ නැගී සිටිය කලද අරිය වංසිකයන් එහි යාව අරියවංස ප්‍රතිපදාව දේශනා කරවති. පවිටු ලාමක මහණුන්ට විනය ධරයන් ලවා නිග්‍රහ කරවති. එවිට පවිටු භික්ෂුහුද භික්ෂු සංඝයා දැන් අප්‍රමාණය අපි විසින් දැන් රඤ්චු ගැසී ක්‍රියා කරන්නට නොහැක, යනු තීරණය කර ගෙන විසිරී යති. මෙහිදී මෙසේ භානිය හා දියුණුව දත යුතුය.

‘සමග්ගා’- සැයවල් පිළිදැගුම් කිරීම් පිණිස බොහෝ පොහෝගේ ආදියේ පියසි තැනීම පිණිස හෝ කතිකාවත් තැබීම පිණිස හෝ අවවාද දීමට හෝ සංඝයා රැස්වේවා’ යි බෙර හැසිර වීමෙන් හෝ ගෙඩිය ගැසීමෙන් හෝ දැනුම් දෙයි. එසේ දැන්වූ කල ‘මට සිවුරු මැසීමාදිය ඇත, මට පාත්‍රා පිළිස්සීමාදිය ඇත. මට අලුත් කර්මාන්ත ඇත’ කියා ඒ ආරාධනාව ගැන නොසලකා එම රැස්වීමට නොයති. එසේ කිරීම නුසුදුසුය. ඒ සියලු වැඩ නතර කර දමා ‘මම පළමුවම යමි’ මම පළමුවම යමි, කියා එක පහරින්ම එහි, පැමිණීම ‘සමගි රැස්වීම’ නම්. එසේ රැස්වූවෝ සිතා සාකච්ඡා කොට කළ යුතු දෑ කර එක විටම නැගිටිය යුතුය.

ඒ සමගි රැස්වීම අවසන් වන තෙක්ම සිටිය යුතුය. නොඑසේ වුවොත් එය අසමගි රැස්වීමකි. එසේ නැගිට ගිය හොත් පළමුව ගිය තැනැත්තාහට මෙසේ වෙයි. මුලදී අප විසින් අසනලද්දේ බාහිර කතාවන්ය. දැන් මිළඟට විනිශ්චය කතා පටන්ගනියි. එයද අවසන්වූ විට මම පළමුව ‘මම පළමුව නැගිටිමි’ යි සිතා නැගිටීම සමගි නැගිටීමයි. තවද අසවල් තැන. විහාරසීමාව වියවුල් සහිතය. පොහෝ කිරීම් හා පවාරණ නතර විය. අසවල් තැන වෙදකම් ආදිය කරණ පවිටු භික්ෂුහු බලවත්ව සිටිති, යනු අසා කවරෙක් එහි ගොස් එය සමත් කරන්නේද? යනු කී කල්හි ‘මම යමි’ යනු පළමුවෙන්ම පවසා කියා යන්නේද සමගිව නැගී සිටින්නේය. ආගන්තුකයෙකු දැක ‘මේ පිරිවෙණට යව, අර පිරිවෙණට යව මොහු කවරෙක්දැයි’ නොකියා හැමවතක්ම කරති. තවද දිරා ගිය පා සිවුරු ඇත්තෙකු දැක ඔහුට පිඩු සිඟා හැසිරීම් වතින් පා සිවුරු සොයා දිය යුතුය. ගිලනෙකුට ගිලන් බෙහෙත් සොයා

දීමෙන්ද, ඔහු අනාථයෙක් නම් අසවල් පිරිවෙණට යවයි, නොකියා තම තමන්ගේ වසන තන්හිම හිඳුවාගත යුතුය. එසේ හිඳුවාගෙන සැප සාත්තු කළ යුතුය. බහා තිබූ ග්‍රන්ථ ඇත්තන්ගේ ඒ ගත් ඔසවා දීමෙන්ද යනාදී මෙකී පරිදි සමගිව සංඝයා පිළිබඳ කටයුතු කළ යුතුය. එසේ කිරීම 'සාමග්ගි සංඝකරණිය' නම්.

'අප්පඤ්ඤත්තං' - අලුතෙන් අධාර්මික සික්ෂා පද බැඳීම හෝ කතිකාවත් ඇති කිරීම හෝ නොපැනවූවක් පැනවීම නම් වේ. පුරාණ සත්තථ වස්තුවෙහි දැක්වෙන සැවැත්පුර භික්ෂුව වැන්න. අධර්මය අවිනය දක්වන්නෝ පැනවූදේ සිදින්නෝය. බුදුන් පිරිනිව් වර්ෂ සියයක් ගිය කල වේසාලික වජ්ජී පුත්‍රකයන් වැන්න අස්සජී පුතබ්බසුක භික්ෂුන් මෙන් දැන දැන කුඩානුකුඩා ඇවැත් ඉක්ම වන්නාහු පැනවූ සික්ෂා පදයන්හි නො පිහිටත් අලුතෙන් කතිකාවතක් හෝ සිල් පදයක් නොබිඳින්නෝ ධර්මානු කුලවත් විනයානුකුලවත් සසුන හොබවති. කුඩානුකුඩා ශික්ෂාපද අත් නොහරිති. නො පැනවූවක් නොපනවති. පැනවූවක් නො සිදිති ඔව්හු පැනවූ සිල් පදවල පිහිටා සිටගෙන වදින්නෝය ආයුෂ්මත් උපසේන තෙරුන් වැන්න ආයුෂ්මත් කාකණ්ඩ පුත්‍ර යම තෙරුන් වැන්න "ඇවැත් සංඝ තෙමේ මා කියන්නක් අසවා අප සතු ශික්ෂා පද ගිහියන් අතට පත්ව ඇත. ගිහියෝද ඒවා අපගේ ශාක්‍ය පුත්‍රයන්ට සුදුසුදැයි නොම දනිති. කැප අකැප නොම දනිති. ඉදින් අපි කුඩානුකුඩා ශික්ෂාපද කඩකරමු නම් සතර වැදෑරුම් දුම් කැලැල් ඇතිවන්නේය. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් විසින් ශ්‍රාවකයන් හට ශික්ෂා පද පනවන ලදී. බුදුන් ජීවත්ව සිටියදී ඒ සික පද රැක්කාහ. බුදුන් පිරිනිවීමෙන් පසු ඒවාහි නොහික්මෙති. ඉදින් සංඝයාට සුදුසු කල් පැමිණියේ නම් සංඝතෙමේ නොපැනවූ සිකපද පනවන්නේය පැනවූ සිකපද නොසිදින්නේය. පනවා තිබුන සිකපදයන්හි සමාදන්ව ගෙන ඒ අනුව පවතින්නේය' යන මේ පාළිය පිහිටවූ ආයුෂ්මත් මහා කාශ්‍යප තෙරුන් වැන්න.

'වුද්ධියේව' - සීලාදී ගුණ ධර්මයන් කරණ කොටගෙන අභිවාද්ධියක්ම වන්නේය. පිරිහීමක් නම් නොවන්නේය

'ථෙරා' - ස්ථීර භාවයට පත් ථෙර කාරක ගුණයන්ගෙන් යුක්ත වූවෝ.

‘රත්තඤ්ඤා’- බොහෝ රාත්‍රීන් දන්තා අය.

‘විරපබ්බජ්ජනා’- පැවිදිවී බොහෝ කල් ගිය අය. මොව්හු පැවිදිව බොහෝ කල් ගෙවූ අයයි.

‘සංඝ පරිණායකා’- ජිනාස්ථානයෙහි සිටිය බැවින් සංඝයාගේ පෙරමුණ ගනින්නුයි ත්‍රිවිධ ශික්ෂා පදයන්හි පවතින්නු’ යි සංඝ පරිණායක නම්. යමෙක් ඔවුන්ට සත්කාරාදිය නොකරද්ද අවවාද ලබාගැනීම සඳහා (දිනට) දෙ තුන් වරක් නො පැමිණෙද්ද එවිට ඒ සංඝ පරිණායක මහ තෙර වරුද ඔවුන්ට අවවාද නො දෙති. ප්‍රවේණි කතා නොකියති. ධර්මයේ හර බර තැන් නො දක්වති. ඔව්හු එතුමන්ගෙන් ඇත්වීමෙන් සීලාදී ධර්මස්කන්ධයන් ගෙන්ද සත් වැදෑරුම් ආර්යා ධනයෙන්ද යන මේ ආදී ගුණයන් ගෙන් පිරිහෙති යමෙක් ඔවුන්ට සත්කාරාදිය කරද්ද උපස්ථානයට යෙද්ද එතුමෝද ඔවුන්ට අවවාද දෙති. මෙසේ ඔව්හු වෙත එළඹිය යුතුය මෙසේ පිටත්ව යා යුතුය, මෙසේ බැලිය යුතුය, මෙසේ හැමැන්ද යුතුය. මෙසේ දිග හැරීම්-හැකිලීම් කළයුතුය, මෙසේ සඟල සිව්රු පාත්‍ර දැරිය යුතුය, යනාදී නයින් ප්‍රවේණි කතා කියති. හරබරවූ ධර්ම පර්යායාය යන්න හික්මවති, කෙළෙස් ධුතාංගයන්හින් දස කපා වස්තුන්හින් හික්මවා අනු ශාසනා කරති ඔව්හු ඒ උතුමන්ගේ අවවාදයෙහි පිහිටා ශීලාදී ගුණයන් කරණකොට ගෙන වැඩෙන්නාහු ශ්‍රමණ බවේ ප්‍රතිඵලය ලබන්.’ මෙසේ මෙහි භානිය හා දියුණුව දන යුතුය.

‘පොනෝභවිකාය’- නැවත නැවත ඉපදීම ලබා දෙන්නේ පුනබ්බ දානයයි. එසේ පුනබ්බවයදීම ස්වභාවය කොට ඇත්තේ ‘පොනෝභවික’ නම්. පුනර්භවය ලබා දෙන’ යන තේරුමයි.

‘න වසං ගච්ඡන්ති’- යමෙක් සිව්පසය බලාපොරොත්තුවෙන් උපස්ථායකයන්ගේ පස්සෙන් යෙද්ද එසේ ගමින් ගම හැසිරෙද්ද ඔව්හු ඒවා ගැන ආශාවෙන්ම වසඟයට යති. සෙස්සෝ නොයෙකි එහි භානිය හා දියුණුව ප්‍රකටයි.

‘ආරඤ්ඤකේසු’- (ගමේසිට) දුනු පන්සියයක් පමණ ඇත.

‘සාපේධා’- බලාපොරොත්තු සහිතව, ආශා සහිතව, ග්‍රාම සේනාසනයන්හි වසන යෝගීහු ධ්‍යානය අර්පණ කර ගෙනද එයින් නැගිටි කෙණෙහිම ස්ත්‍රී පුරුෂ ළමා ආදීන්ගේ හඬ අස්සී.

ඉන් මොහු ලබාගත් සාද්ධියද පිරිහෙයි. වනයෙහි නම් එසේ නැත නිදා පිබිදී කලද සිංහ ව්‍යාඝ්‍ර මයුර ආදීන්ගේ හඬ අසයි ආරණ්‍ය වාසී යෝගියා ප්‍රීතිය ලාබ එයම යලිත් සිහි කිරීමෙන් අග්‍ර ඵලයෙහි පිහිටයි.

මෙසේ බුදුහු ග්‍රාම සේනාසනයෙහිදී ධ්‍යාන ලබා හුන් හික්ෂුවගේ තත්ත්වය වනයෙහි නිදාහුන්නහුගේ තත්ත්වයට සමානයයි පසසති. එහෙයින් ඒ තේරුමද සලකාගෙන 'වනගත සෙනසුන් කෙරෙහි බලාපොරොත්තු වෙති' යනු කීහ.

'පච්චත්තං යේව සතිං උපට්ඨපෙස්සන්ති' - තමා තමාගේ ඇතුළත සිහිය පිහිටුවා ගනිත්.

'පේසලා' - ප්‍රියශීලී. මෙහිද සබ්බසරුන්ගේ පැමිණීමට කැමති නැති සැදැහැ නැති නේවාසිකයෝය. හික්ෂුන්ගේ පැමිණීම ගැන නොසතුටු වන මොව්හු පැමිණි ආගන්තුකයින්ට පෙරගමන්කිරීම, පාසිවිරු ගැනීම, අසුන් පැණවීම, පවන් සැලීම, ආදිය නොකරති. එහෙයින් ඔවුන්ගේ නුගුණ ප්‍රසිද්ධ වෙයි. අසවල් විහාරවාසී හික්ෂුහු සැදැහැ නැත්තෝය. අප්‍රසන්නයෝය. වෙහෙරට පැමිණි ආගන්තුක හික්ෂුන්ගේ වත් පිළිවෙත් නොකරති.

එය අසන පැවිද්දෝ විහාර දොරටුව අසලින් යන කලද වෙහෙරට ඇතුල් නොවෙති. මෙසේ නොපැමිණියවුන්ගේ නොපැමිණීම සිදු වෙයි. පැමිණියවුන්ටද සැප පහසුකම් නැති කල නොදැන ආ නිසා මෙසේ සිටිමු. මෙහි නේවාසිකයන්ගේ මෙබඳු හැසිරීම් ඇති කල අපි කෙසේ වසමුද, යනු සිතා පිටත්ව යෙති. මෙසේ ඒ විහාරය සෙසු හික්ෂුන්ගෙන් හිස්වෙයි ඒ හේතුවෙන් නේවාසිකයෝ සිල්වතුන්ගේ දැකීමක් නොලබති. ඉන් සැක විසඳා දුරු කර ගැනීමක් හෝ ආචාර ධර්ම අනුව හික්මීමක් ලබාගැනීමක් හෝ මිහිරි දහමක් අසන්නට හෝ නොලබති. ඔවුන්ට නොදැනගත් දහමක් දැනගන්ට නොලැබෙයි. දැනගත් දෙය හැදෑරීමක්ද නැත මෙසේ ඔවුන්ගේ පිරිහීමක්ම ඇති වන්නේය. දියුණුවක් ඇති නොවන්නේමය. යමෙක් සබ්බසරුන්ගේ පැමිණීම බලාපොරොත්තු වෙද්ද ඔව්හු සැදැහැත්තෝය. පැමිණි හික්ෂුන්ට සතුටින් පෙරගමන් ආදිය

කොට සෙනසුන් පනවා දෙති. ඔවුන් කැටුව පිඩු සිඟා යෙති. සැක තැන් දුරු කර ගනිත්. මිහිරි දහම් අසති ඉන් ඔවුන් පිළිබඳ කීර්ති සෝභාව පැතිරේ අසවල් විහාරයෙහි භික්ෂූහු මෙබඳු සැදැහැති වත් සම්පන්න සංග්‍රහ කරන උතුමෝ වෙති. එයසන භික්ෂූහු දුර සිට එති. ඔවුන්ටත් නේවාසිකයෝවත් දක්වති ළඟට පැමිණ වැඩිමහලු භික්ෂුවට වැද වඩා හිඳුවති. අඩු වස් ඇත්තන්ගේ ආසන පංතියේ අසුනක හිඳගනිති එසේ හිඳගෙන මේ වෙහෙර නතරවෙනවාද වඩිනවාද යනු අසති. යම්යි කීවොත් මෙහි සෙනසුන් සුලබය. භික්ෂාව සුලබය යනාදිය කියා වඩිත්ට ඉඩ නොදෙති ඉදින් ඒ ආගන්තුක භික්ෂුව විනය ධරයෙක් නම් ඔහු ඉදිරියේ විනය සප්ඤ්ඤා කරති.

සූත්‍රාදිය ධරයෙක් නම් ඔහු වෙත ඒ ඒ දැනගත් ධර්ම සප්ඤ්ඤා කරති ආගන්තුක තෙරුන්ගේ අවවාදයෙහි පිහිටාගෙන ඒ මගින් ප්‍රතිසම්භිදා සහිත රහත් බව ලබති. ආගන්තුකයෝ 'දෙතුන් දිනක් අපි මෙහි වසන්නෙමුයි ආවෙමු. නමුත් මෙහි නේවාසිකයන් සලකන පහසුකම් නිසා දස දොළොස් අවුරුද්දක් වසන්නෙමු යි කියද්ද, මෙසේ මෙහි හානිය හා දියුණුව දනියුතුය.

'කම්මාරාමා'- දෙවන සත්තකයේදී කර්මය ආරාමයවූයේ මොවුන්ටනුයි කම්මාරාම නම්,

'කම්මරතා'- කර්මයේ ඇලුන.

'කම්මාරාමතා අනුයුත්තා'- එහි යෙදුන. එහි කළයුත්ත කර්ම නම් හේ කෙසේද? යත්:- සිව්රු ගැන විමසීම, සිව්රු කිරීම, එළඹීම, හිඳිකටු ගුළාව දීම, පාත්‍ර පසුම්බිය දීම, අංසවට්ටකය දීම, බඳපටිය දීම, කෙණ්ඩිය දීම, ආධාරකය, පා පුටුව යන දේ දීම, හැමදීම යන මේ ආදිය කිරීමයි. ඇතමෙක් මේවා කිරීමේදී මුලදවසම මේ සඳහාම යොදවති. ඒ සඳහා මේ ප්‍රතික්ෂේපය දැක්විය. යමෙක් මේවා කටයුතු වේලාවලදී පමණක් කරද්ද, උදෙසන කාලයේදී ඒ උදෙසීම ගනිද, සප්ඤ්ඤා කරයිද, සෑ මිදුල් හැමදීමාදිය කරණ වෙලාවේදී ඒ ඒ දේ කරයිද, මෙතෙහි කරන වේලාවේදී මෙතෙහි කරයිද එය කම්මාරාම' නම් නොවේ.

'න භස්සාරාමා' - මෙහි යමෙක් ස්ත්‍රී පුරුෂාදීන්ගේ ගුණ වර්ණනා කිරීමාදි වශයෙන් අල්ලාප සල්ලාප කතා කරමින් දිවා රැ ගත කරයිද මෙබඳු තැනැත්තා භස්සයෙහි අවසානයට යන්නෙක් නොවේ. එබන්දා 'භස්සාරාම' නම්. යමෙක් රැ දවල් දහම් කියයිද, ප්‍රශ්න විසඳයිද මොහු 'අප්පභස්ස' ය හෙවත් අභස්සාරාම නම්. භස්ස සංඛ්‍යාත බිණීමෙහි කෙළවරට පැමිණෙන්නෙකි. කුමක් නිසාද? "මහණෙනි රැස්වූ තොපට කටයුතු දෙකක් ඇත. එනම්-දැහැමි කතාව හෝ ශිෂ්ටවූ (ආර්යාවූ) තුෂ්ණිමිභාවයයි" වදාරණ ලද හෙයිනි.

'න නිද්දාරාමා' - යමෙක් යන්නේද හුන්නේද වැදහොත්තේද ඊන මිද්ධයන්ගෙන් මඩනා ලද්දේ නිදන්තේමය. මොහු නිද්දාරාමයා නම්. යමෙකුගේ කර්ෂකායයාගේ ගිලන්කම නිසා සිත භවාංගයෙහි බසියි. එය නිද්දාරාමය නොවේ. එහෙයින් මෙය කිය: "අග්ගිවෙස්සනය, මම මේ කරුණ දනිමි. එනම්- ගිම්භාන සෘතුවේ අන්තිම මාසයේ සවස පිණ්ඩපාතාදියෙන් තොරව සඟළසිව්ව සතර පටක් කොට ඵලාගෙන දකුණු පසින් සිහි කල්පනාවෙන් යුතුව නින්දට බැසගනිමි." යනුයි.

'න සංගණිකාරාමා' - යමෙක් එකා දෙදෙනා තිදෙනා යන මොවුන්ගේ වශයෙන් මෙසේ රංචුගැසී සිටිද්ද හුදකලාව සිටීමෙන් කිසිදු සතුටක් නො ලබයි. මොහු සංගණිකාරාමයා නම්. යමෙක් සතර ඉරියව්වල හුදකලාවම ආස්වාදයක් ලබයි. එබන්දා සංසනිකාරාමයා නම් නොවේයයි දත යුත්තේය.

'න පාපිච්ඡා' - ශාන්ත නොවූ සම්භාවනාවට කැමැත්තෙන් යුතුවූ දුස්සීලයෝ මින් දක්වයි.

'පාපමිත්තා' - පවිටු මිතුරෝ මොවුන්ට වෙත් නුයි. පාපමිත්ත නම්.

'පාපසහායා' - සතර ඉරියව්වි පව් සමග සම්බන්ධ බවක් ඇති.

'පාපසම්පවංකා' - ඊට නැඹුරු, ඊට පක්ෂ, ඊට බරව පාපයන් කෙරෙහි හැසිරෙන.

'ඕරමත්තකේන' - ප්‍රමාද නොවූ බැවින්.

'අන්තරා'- රහත් බවට නොපත්ව-මේ අතර.

'වෝසානං'- නිමාවට ගිය බව. මෙපමණකින් සැහේයයි නතර කළ කටයුතු ඇති බව. ඒ සඳහා මෙසේත් කියයි. සිල් පිරිසිදුවීම් පමණකින් හෝ විදර්ශනා පමණකින් හෝ ධ්‍යාන මාත්‍රයකින් හෝ සෝවාන්, සක්කාදාගාමී, අනාගාමී යන මේවායේ පමණකින් හෝ කෙළවරකට නොපැමිණෙති. ඒකාක් භික්ෂුන්ගේ දියුණුවක්ම බලාපොරොත්තු විය යුතුය පිරිහීමක් බලාපොරොත්තු නොවිය යුතුය.

'සද්ධා'- තෙවන සත්තකයෙහි-ශ්‍රද්ධාවෙන් යුතුවූ, එහි ශ්‍රද්ධාව 1 ආගමනීය ශ්‍රද්ධාවය, 2 අධිගම ශ්‍රද්ධාවය 3 ප්‍රසාද ශ්‍රද්ධා, 4 ඕකප්පන ශ්‍රද්ධායි සතර ආකාරයි. එහි ආගමනීය ශ්‍රද්ධාව සර්වඥ බව පතන බෝසත් වරුන්ට පිහිටයි. අධිගම ශ්‍රද්ධාව ආර්යය පුද්ගලයන්ට ඇති වෙයි. බුදුන් දහම් සඟුන් යයි කී කල ප්‍රසාද ශ්‍රද්ධාව ඇති වෙයි. හිතා මතා වටහා කරන ඇදහීම ඕකප්පන ශ්‍රද්ධාවයි. ඒ දෙවිධියම මෙහිදී බලාපොරොත්තු වෙයි. එම ශ්‍රද්ධාවෙන් යුතු ඉන් පිරිහිය පුද්ගලයා වක්කලී තෙරුන් වැනිවේ. ඔහුට සැ මිදුල් බෝ මිදුල් ආදියේ වත් පිළිවෙත්ද උපාධ්‍යාය ආචාර්යයාදීන්ගේ සියලු වතාවන්ද සම්පූර්ණ කරයි.

'හිරිමතා'- පව පිළිකුල් කරණ ලක්ෂණයෙන් යුතු අය ලජ්ජා සහිත අය.

'ඔත්තාපිනෝ'- පවට බියවීම් ලක්ෂණයෙන් යුතු ඔත්තප්පයෙන් යුතු.

'බහුස්සුතා'- මෙහි වනාහි පර්යාප්තිය පිළිබඳ බොහෝ ඇසු පිරු තැන් ඇති බවය, ප්‍රතිවේධ බහුශ්‍රැතතාවය ඇති බවය කියා බහුශ්‍රැතයෝ දෙකකි. මෙහි 'පරියත්ති' යන්නෙන් තුන් පිටකය දක්වයි. 'ප්‍රතිවේධය' යන්නෙන් සත්‍යය අවබෝධ කිරීම දක්වයි. මෙතැනදී පර්යාප්තිය අදහස් කරන ලදී. එය වූකලී යම් අයුරකින් බොහෝ ඇසු පිරු තැන් ලබයිද ඔහු බහුශ්‍රැතයෙකි. ඔහු 1 නිස්සය මූච්චනකය 2 පරිසු පටිඨාකය 3 හික්ඛුනෝවාදකය 4 සබ්බන්ථක බහුස්සුතය කියා සතර වැදැරුම් වේ. එහි බහුශ්‍රැතයෝ තිදෙනෙක් සමන්තපාසාදිකා නම් විනය

අටුවාවේ අවවාද වර්ගයේ කියන ලද නයින් දත යුතුය. සබ්බන්තක බහුශ්‍රැතයෝ නම් අනද තෙරුන් වැන්නෝය. එවැන්නෝ මෙතැනදී බලාපොරොත්තු විය යුතුය.

'ආරද්ධ විරියා'- යමෙකුන්ගේ කායික වූද වෛතසික වූද විරියාය අරඹන ලද්දේ වේද, එහිදී යමෙක් කාය සංගණිකාව දුරු කර දමා සතර ඉරියව්ව් අට වැදැරුම් ආරම්භ වස්තුන්ගේ වශයෙන් ඒකකයක් වෙයි. ඔවුන්ගේ කායික විරියාය පටන්ගන්නා ලද්දේ වෙයි. යමෙක් චිත්ත සංගණිකයන් දුරු කර අට වැදැරුම් සමාපත්තීන්ගේ වශයෙන් ඒකකයක් ඇත්තාහු වෙති. ගම්නායේදී හටගත් කෙලෙසුන්ට තැනකට එන්ට ඉඩ නොදෙති. එසේම ඒ ස්ථානයේදී ඇති වූන කෙලෙසුන්ට වැදගත්ට ඉඩ නොදෙති හිඳ ගත් කෙලෙසුන්ට නිදීමට ඉඩ නොදෙති. හටගත් හටගත් තැන්වල දීම කෙලෙසුන්ට නිග්‍රහ කරති. ඔවුන්ගේ වෛසික විරියාය ඇරඹුයේ නම් වේ.

'උපට්ඨිත සති'- එළඹ සිටි සිහිය, බොහෝ කලක් කරන ලද දේ සිහි කිරීම 'අනුස්සරිත' යයි මහා ගතිබ්බ අභයතෙර, දීඝ භාණක අභය තෙර, ත්‍රිපිටක වූළාභය තෙර, යන මේ තෙරුන් වැන්න.

මහා ගතිබ්බ අභය තෙර, වනාහි ඉපදී පස්වන දා මගුල් පහයට කවුඩෙක් හොටය දික් කරනු දැක හූං හූං යන ශබ්දය කෙළේය. තවද ඔහු ස්ථවිර කාලයේදී "වහන්ස, කවදා සිට සිහි කරන්ට හැකිද?" යනු හික්ෂුන් විසින් ඇසූ කල ඉපදීමෙන් පස් වන දා කළ ශබ්දයේ පටන් හැකියයි පැවසීය.

දීඝභාණක අභය තෙර වනාහි ඉපදී නවවන දා මව 'පුතු සිඹිමි' යි නැමුනාය. එවිට ඇයගේ කෙස් වැටිය කඩා හැලුනේය. ඉන් තිඹක් පමණ සමත් මල් දරුවාගේ ළයෙහි වැටී දුක් වේදනා ඇති කෙළේය. එතුමා ස්ථවිර කාලයට පැමිණිවිට "වහන්ස, කවදා පටන් සිහි කළ හැකිද? යනු හික්ෂුන් ඇසූ කල ඉපදී නවවනදා සිට හැකියයි පැවසීය.

ත්‍රිපිටක වූළාභය තෙරුන් වහන්සේ වූකලී අනුරාධපුරයෙහි දොරටු තුන වසා එක දොරටුවකින් පමණක් මනුෂ්‍යයන්ගේ නික්ම යාම සලස්වා ඔබ කිනමිද? ඔබ කිනමිද? යනු අසා

එදින සවස යලිත් එසේ නොවිචාරාම ඔවුන්ගේ නම් පැවසීමට මට හැකිය, යනු පැවසීය. මෙබඳු හික්මුත් අරභයා 'උපට්ඨිතසති' යනු පැවසෙයි.

'පඤ්ඤාවන්නෝ'- පඤ්ඤාවන්තෝ' පිළිබඳව උදය-වය (ආතිවිම-වැනසීම) දැනගැනීම කරන නුවණින් යුතු, තවද මේ දෙපදයෙන්ම විදර්ශනා වඩන හික්මුත්ගේ විදර්ශනා කටයුතු රැස නමින් හඳුන් වන සම්මා සතියක් විදර්ශනා ඥානයක් කියන ලදී.

'සති සම්බොජ්ඣංගෝ'- සතරවන සන්තකයෙහි සතිය සිහිය ම සතිසම්බොජ්ඣංගය නමින් දක්වයි. හැම තන්හිම මෙම ක්‍රමයමයි. එහි එළඹ සිටි ලක්ෂණයෙන් යුතු බව සති සම්බොජ්ඣංගය කියයි. සෙවිම් ලක්ෂණයෙන් යුතු වූයේ ධම්මවිචය සම්බොජ්ඣංගයයි. දැඩි ලෙස ගැනීම් ලක්ෂණයෙන් යුතු වූයේ විරියසම්බොජ්ඣංගයයි. පැතිරවීමේ ලක්ෂණයෙන් යුතු වූයේ පීති සම්බොජ්ඣංගයයි. උපසම් ලක්ෂණයෙන් යුතු වූයේ පස්සද්ධි සම්බොජ්ඣංගයයි. අවික්ෂේප ලක්ෂණයෙන් යුතුවූයේ සමාධි සම්බොජ්ඣංගයයි. පටිසංඛ්‍යාන (මැදහත්) ලක්ෂණයෙන් යුතු වූයේ උපෙක්ඛා සම්බොජ්ඣංගයයි.

'භාවෙස්සන්ති'- සතිසංබොජ්ඣංගය කරුණු සතරක් කරණකොටගෙන වඩන්නෝ කරුණු සයකින් ධම්මවිචය සම්බොජ්ඣංගය වඩන්නාහු-පිහිටු වන්නාහු, කරුණු නවයකින් විරියසම්බොජ්ඣංගය පිහිටු වන්නාහු දස කරුණකින් පීතිසම්බොජ්ඣංගය පිහිටු වන්නාහු සත් කරුණකින් පස්සද්ධි සම්බොජ්ඣංගය පිහිටු වන්නාහු දස කරුණකින් සමාධි සම්බොජ්ඣංගය පිහිටුවන්නාහු පස් කරුණකින් උපෙක්ඛා සම්බොජ්ඣංගය පිහිටු වන්නාහු ඒවා වර්ධනය කරන්නාහුය යන තේරුමයි. මෙයින් විදර්ශනා මාර්ග එල සම්ප්‍රසුක්ත ලෝකික හා ලෝකෝත්තර වශයෙන් මිශ්‍රකර බොජ්ඣංගයන් දැක්විය.

'අනිච්ච සඤ්ඤා'- පස්වන සන්තකයෙහි අනිච්චානු පස්සනාව සමග ඉපදුන සංඥාවයි. අනන්ත සඤ්ඤාදියෙහිද මෙම ක්‍රමයමයි. මේ හට ලෝකික විදර්ශනා නම්ද වෙයි.

"මෙය ශාන්තය, මෙය ප්‍රණීතය, සියලු සංස්කාරයන්ගේ සංසිද්ධි නම් විරාගය නිරෝධය වේ" යනුවෙන් ආ ලෙසට ලෝකෝත්තර ධර්ම දෙකක්ද වෙයි.

'මෙත්තං කාය කම්මං'- සය වැන්නෙහි මෙමිත්‍රී සිතින් කළ යුතු කාය කර්මයයි වචි කර්ම මනෝ කර්මයන් පිළිබඳවද මෙම ක්‍රමයමයි. මේවා භික්ෂූන්ගේ වශයෙන් බෙදීයයි. ගිහියන් අතුරෙහිද බල පවත්වන භික්ෂූන්ගේ මෙමිත්‍රී සිතින් අභිසමාවාර ධර්ම පරිපූරණය කිරීම මෙමිත්‍රී කාය කර්මය නම්. ගිහියන් පිළිබඳව නම් සෑ පිදීම, බෝ පිදීම, සංඝයාට ආරාධනා කිරීම යනාදී දේ සඳහා පැමිණියි. පිඩු සිඟා ගමට වැඩිය භික්ෂූන් වෙත පෙර ගමන් යාමයි පාත්‍රය පිළිගැනීමයි. අසුන් පැනවීමයි අනුගමනයයි. මෙකී දේ මෙමිත්‍රී සහගත කාය කර්මයයි. මෙමිත්‍රී සිතින් ආචාර පැනවීම් සිකපද දෙසීම කමටහන් ගැනීම් දහම් දෙසීම ක්‍රිපිටක බුද්ධ වචනය යන මේ දේ භික්ෂූන් පිළිබඳ මෙමිත්‍රී සහගත වචිකර්ම නම්. සෑ බෝ ආදිය වදින්නට යමු' යි කීම, දහම් දෙසවමු මල් සුවඳ පුදවමු ක්‍රිවිධ සුවර්ත සමාදන්ව පවතිමු, සලාක බත් දෙමු, වැසිසලු පුදමු, අදම සංඝයාට සිව්පසය දෙමු, සඟුන්ට ආරාධනා කර කන බොන දේ පුදමු, ඒවා පිළියෙල කරමු, අසුන් පනවමු, පෙර ගමන් කොට සංඝයා කැඳවා පුදමු, සියකැමැත්තෙන් උත්සාහයෙන් වතාවත් කරවි, යනු පවසමු, යනාදී මෙබඳු දේ පවසන කල ගිහියන්ට මෙමිත්‍රී වචිකර්මය ඇති වෙයි. උදයෙන්ම නැගිට සිරුර කිස නිමවා සෑමිදුලට ගොස් වත් පිළිවෙත් නිමවා විවේක සෙනසුනක හිඳගෙන 'මේ වෙහෙර චසන භික්ෂූහු සුවපත් වෙත්වා! ඉවෙර ක්‍රෝධ නැත්තෝ වෙත්වා! යනුවෙන් සිහිම භික්ෂූන් පිළිබඳ මෙමිත්‍රී සහගත මනෝ කර්මයයි.

'ආචි චේව රහෝච'- හමුවේදී හා නොහමුවේදී එහි නවක ආදීන්ගේ සිව්රු කිරිමාදියේදී සහාය වීමට පැමිණීම උදව්දීම' හමුවේදී-ඉදිරියේදී කරණ මෙමිත්‍රී කාය කර්මයයි. ස්ථවිරයන්ගේ පා සේදීම් වැදීම් පවත් සැලිම්ද සාමිවි කථා සියල්ලද ඉදිරියේදී කරණ මෙමිත්‍රී කාය කර්මයයි. දෙපක්ෂය විසින්ම දරුණු සේ බහාලන දැව බඩු ආදියක් වෙතොත් ඔවුන්ට අවඥා නොකොට

තමා විසින් නපුරුකොට දැමුවක් මෙන් සිතා අසනුටු නොවීම අසම්මුඛයෙහිදී කරණ මෙහි කාය කර්මයයි. දේව නම් තෙරය, තිස්ස නම් තෙරය, යනාදී විසින් මෙසේ දැඩි ලෙස පිළිගෙන ඉදිරියේදී බිණීම ඉදිරියේදී කරන මෙහි වචිකර්මයයි. විහාරයේ වසන අපගේ දේව නම් තෙරුන් තිස්ස නම් තෙරුන් කොහි වැඩියේදැයි විචාරන්නහුට තෙරුන් කවදා යළි වඩින්නාහුදැයි විමසන්නහුට ඉතා ආදරයෙන් බිණීම අසම්මුඛයෙහිදී කරන මෙහි වචිකර්මයයි. මෙහි සහගත ස්තේහයෙන් යුතු ඇස් හැර ප්‍රසන්න මුහුණෙන් බැලීම හමුවේදී කරන මෙහි මනෝ කර්මයයි. දේව තෙර, තිස්ස තෙර, සුවපත් වේවායි පැතීම නොහමුවේදී කරණ මෙහි මනෝ කර්මයයි.

‘ලාභා’- ලබන ලද සිව් රූ ආදී පිරිකර.

‘ධම්මිකා’- කුහනාලපනාදී ප්‍රභේද සහිත වැරදි සහිත ජීවිකාව හැරදමා දැහැමින් සෙමෙන් පිඬු සිඟීමෙන් මනා වතින් පිළිවෙතින් ලැබූ.

‘අන්තමසෝ පත්ත පරියාපන්නම්පි’- අන්තිම පරිච්ඡේදයෙන් පාත්‍ර පරිහරණයෙන් යැපීමට පැමිණි බත් හැදි දෙක තුනක් වුවද ලද පමණකින් තුටු වන.

‘අපපටි විහත්ත හෝගි’- මෙහි ආමිස පටිහත්තය පුද්ගල පටිවිහත්තය කියා බෙදීම් දෙකකි. එහි මෙතෙක් දෙමි, මෙතෙක් නොදෙමි, කියා මෙබඳු සිතින් බෙදීම ආමිස පටිවිහත්තයයි අසවලාට දෙමි, අසවලාට නොදෙමි. කියා මෙසේ සිතින් බෙදීම පුද්ගල පටිවිහත්තයයි ඒ දෙකම නොකොට කෙණෙක් නොබෙදුවක් අනුභව කරයිද ඔහු අප්පටි විහත්තහෝගි’ නම්

‘සිලවත්තේහි සබ්බමචාරීහි සාධාරණ හෝගි’- මෙහි සාධාරණ ලෙස අනුභව කරන්නන්ගේ මේ ලක්ෂණයයි. යම් යම් ප්‍රණීත දෙයක් ලබයිද, ඒ ඒ දේ එකිනෙක හා සසදා බැලීමට හෝ විඳීමට සෙස්සන්ට නොදෙයි. තමාම වළඳයි. පිළිගන්නෝද සංඝයා හා සාධාරණ වේවායි ගෙන ගෙඩිය ගසා වැළඳිය යුත්ත සඟ සතු දෙයක් මෙන් බලයි. මේ සාරාණිය ධර්මය කවරෙක් පුරාද? කවරෙක් නොපුරාද? යනු විමසා දුශ්ශීලයා නොපුරයි යනු දනියි. ඔහු වෙතින් (එබන්දාගෙන්) සිල්වත්තු

නොගනිති. පිරිසිදු සිල් ඇත්තා වත් කඩ නොකරයි. එහි මේවා වත් නම්. යමෙක් උදෙසිම් කර (නියම කර) මව් පිය ගුරුවර ආදීන්ට හෝ දෙයි. ඔහු දිය යුත්තක් දෙයි. මෙය ඔහුගේ සාරාණිය ධර්මයෙක් නොවේ පළිබෝධය රැකීමක් වැන්න සාරාණිය ධර්මය නම් දොසින් මිදුනහුටම වටනේය. ඉල්ලන යමක් දෙන ඔහු විසින් ගිලන්, - ගිලනුන්ට උපස්ථාන කරන ආගන්තුක ගමික, යන මේ අයටත් අලුත පැවිදි වූවනුටත් සගළ සිව් රූ පාත්‍ර ගැනීම නොදන්නනුටත් දියයුතුය. මොවුන්ට දී ඉතිරි දේ ථෙරාසනයේ පටන් ටික ටික නොදී යමෙක් යම් පමණක් ගනිද ඔහුට එපමණක්ම දියයුතුය. ඉතුරු යමක් නැති කල යලිත් පිඩු සිඟා ඇවිද ථෙරාසනයේ පටන් යමක් යමක් ප්‍රණීතද ඒ ඒ දෑ දී ඉතිරි කොටස අනුභව කළ යුතුය. 'සිල්වතුන් විසින්' යන වචනය නිසා දුසිල් පුද්ගලයන්ට නොදිය යුතුයි මේ සාරාණිය දහම මනාව හික්මුණ පිරිසකට නම් මනාව සපිරුණක් වෙයි. අශික්ෂිතයන්ට එසේ නොවේ සුශික්ෂිත පිරිසෙන් ඔහු අන් අයුරකින් ලබයිද එය ඔහු නොගනියි. අන් අයුරකින් නොලබන්නේද සුදුසු පමණක්ම ගනියි. ඉතා වැඩියක් නොගනියි. මෙයද සාරාණිය ධර්මයෙක. මෙසේ යලි යලිත් සිඩුසිඟා ඇවිද ලත් ලත් දේ දෙන්නනුටද දොළොස් වසකින් පරිපූර්ණ වෙයි, ඉන් අඩුව නොපිරෙයි. ඉදින් දොළොස්වන අවුරුද්දේදී සාරාණිය ධර්ම පුරන්නෙක් පිණිස පාත ආහාරයෙන් පිරුණ පාත්‍රය අසුන් හල්හි තබා නාන්ට යයිද, සංඝ ස්ථවිරතෙමේ ද මේ පිරුණ පාත්‍රය කාගේදැයි අසා සාරාණිය ධර්ම පුරන්නාගේයයි අසා දැනගෙන එය ගෙනෙවයි, කියයි. හැම පිඩුම විමසා වළඳා හිස් පාත්‍රය තබයි. ඉක්බිති ඒ මහණ හිස් පාත්‍රය දැක මට ඉතිරි නොකොට වැළඳුවාහුයයි නො සතුටක් ඇති කර ගනියිද එහිදී සාරාණිය දහම බිඳෙයි. එසේ වුවහොත් නැවතත් එසේම දොළොස් වසක් සාරාණිය දහම පිරිය යුතු වෙයි. මෙය තීර්ථකයන්ට දෙන 'තිත්ථිය පරිවාසකය' වැනි වෙයි. වරක් කැඩීම සිදුවන කල යලිත් සම්පූර්ණ කළයුතු වෙයි. යමෙක් 'මෙය මට ලාබයෙක, මනා ලැබීමකි. මගෙන් නොවිමසාම සබ්බසරුන් විසින් වළඳන ලැබෙති, කියා සතුට උපදවයිද

ඔහුට පරිපූර්ණ වූයේ නම් වෙයි. මෙසේ පුරවණ ලද සාරාණිය දහම් ඇත්තනුගේ සිත්හි ර්ථ්‍යා මසුරු බැව් ආදිය ඇති නොවේ. මනුෂ්‍යයන්ට ප්‍රිය වෙයි. සිව්පසය සුලබ වෙයි. ඔහුගේ පාත්‍රයෙහිවූ දේද කෙතෙක් පිදුවන් හිස් නොවේ. බඩු බෙදන තැනදී අගනා දේ ලබයි. බියක් සායක් ඇතිවූ තැනකදී දෙවියෝ ඔහු කෙරෙහි රැකවරණ යොදති. ඒ සඳහා මේ උදාහරණ වස්තුහුය.

ලෙනගිරි වැසි තිස්සතෙර මහගිරි නම් ගම ඇසුරු කොට වසයි. මහ තෙරවරු පණස් නමක් සැය වදිනු සඳහා නාග දීපයට වඩනාහු ගිරි නම් ගම පිඬුසිඟා ඇවිද කිසිවක් නොලබා නික්මුණහ. තිස්ස තෙර එහි ඇතුල්වන ඔවුන් දැක 'යමක් ලබන ලදද වහන්ස' යනු ඇසීය. 'හැසිරුනෙමු' ඇවැත්නි, යනු කීහ. උන් වහන්සේ යමක් නොලත් බව දැන කීය. 'වහන්ස, යම්තාක් කලකින් මම යම්ද ඒතාක් මෙහිම වසන සේක්වා' යනුයි. ඇවැත්නි, පණස් දෙනෙක් පමණවූ අපි පාත්‍ර තෙමන පමණකුත් නො ලැබුවෙමි. වහන්ස තේවාසිකයෝ සමන් වන්නෝය. නොලැබූවද පිඬු සිඟා යන මාවත දනිති. ඒ තෙරවරු එය ඉවසූහ. තිස්ස තෙර ගමට සිඟා වැඩ ළග පිහිටි ගෙයි වැසි උවැසි යම කිරිබතක් උයා තෙරුන් වඩිනු බලමින් සිටියාය. තෙරුන් දොර අසලට වඩිනු සමගම පාත්‍රය රැගෙන පුරවා පිළිගැන්නුවාය. උන් වහන්සේ එය රැගෙන තෙරුන් වෙත පැමිණ වහන්ස, මෙය හැරගන්නැයි සංඝ ස්ථවිරයන්ට දුන්හ. තෙරුන් වහන්ස, අපි එතෙක් ඇවිදත් කිසිවකුත් නොලැබුවෙමු, මුත්වහන්සේ වහා පාත්‍රය පුරවා ගෙන ආහ. මීට හේතු කිමෙක්දැයි සෙස්සන්ගේ මුහුණ බැලූහ. තෙරුන් වහන්සේ ඒ බලනා අසුරින්ම අදහස දැනගෙන වහන්ස, මේ පිණ්ඩපාතය ඉතා දැහැමින් සෙමෙන් ලැබුවෙමි, කුකුස් ඇති නොකොට පිළිගනිවි. මුල පටන් අග දක්වා ඇති සියලු තෙරුන්ට ඇති තරම් වළඳවා තමාද කැමති තරම් වැළඳුවේය. අනතුරුව බත් කිස අවසානයේ ඒ තෙරවරු උන්වහන්සේ ගෙන් ඇසූහ ඇවැත්නි, ඔබ ලෝකෝත්තර දහම් අවබෝධ කරගත්තේ කවදාද? කියායි. වහන්ස, මට ලෝකෝත්තර දහම් ලැබී නැත' යනු තෙර පැවසීය. එසේ නම් ඔබ ධ්‍යානලාභියෙක්ද? වහන්ස,

මට ඒ එකක් වත් නැත. ඇවැත්නි, එසේ නම් ප්‍රාතිහාරියක් තිබේද? වහන්ස, මා විසින් සාරාණිය ධර්ම සම්පූර්ණ කරණලදී. මා එය පරිපූරණය කළදා පටන් ඉදින් භික්ෂුන් ලක්ෂයක් පැමිණියද පාත්‍රයේ ඇති ආහාරය ඒ සියල්ලන්ටම සැහෙයි. එහි අඩුවීමක් නැත, යන මෙය අසා යහපති යහපති, සත්පුරුෂය, මෙය ඔබට ඉතා සුදුසුමය' යනු කීහ. මේ දක්වන ලද්දේ පළමුකොටම පාත්‍රයේ ඇති ආහාර ගැනීමෙන් අඩු නොවෙයි. හිස් නොවෙයි, යනු දැක්වීමටය.

මේ තෙරුන්ම සැ පව්වෙහි ගිරිභණ්ඩ පූජා නම් මහා දානය දෙන තැනට ගොස් මේ දානයෙහි ඇති අගනා බඩුව කීමැයි ඇසීය. වහන්ස, සල දෙකක් තිබේ. ඒවා මට ලැබෙන්නේය, යනුයි. එය ඇසූ ඇමතියා රජුට දැන්වීය. එක තරුණ භික්ෂුවක් මෙසේ කියයි' යනුයි. ඒ තරුණ භික්ෂුවගේ අදහස එසේ නමුත් මේ සියුම් සල මහතෙරුන්ට වටනේයයි, සිතා ඒවා මහතෙරුන්ට දෙනු පිණිස තැබීය. භික්ෂු සංඝ විෂයෙහි ඒ දානවස්තු පිළිවෙළින් බෙදීමේදී වෙන තෙරුන් ඉදිරියේදී රජුගේ අත මුල් කී සල කරා නොයයි. අතින් අතින් දාන වස්තූන් කරාම යෙති. මුල් කී තරුණ භික්ෂුවට පුදන කාලයේදී ඒ සල දෙක කරා ඔහුගේ අත් නැමී ගියේය. එවිට ඒ සල එතුමන්ගේ අතේ තබා ඇමතියාගේ මුහුණ බැලීය. ඒ තරුණ භික්ෂුව වඩාහිඳුවා දන් වළඳවා සංඝයා පෙරළා ඒ ඒ තැන් කරා යවා ඒ දහර මහණහු වෙත හිඳ "වහන්ස, මේ ධර්මය කවදා අවබෝධ කර ගත්තහුද?" යනු ඇසීය. උන්වහන්සේ පරියායෙන් වත් තමා තුළ නැති ගුණයක් ඇතැයි කියා දැක්වීමට නොකැමැත්තාහ. "මහරජතුමනි, මා තුළ ලෝකෝත්තර ගුණධර්මයක් නැත." යනු පැවසූහ. 'වහන්ස, නුඹ පළමුකොටම කීවා නොවේද?' 'මම සාරාණිය ධර්මයන් පුරන්නෙක්මි. එම ධර්මය පිරීමට පටන් ගත් දා පටන් මට පූජා භාණ්ඩ බෙදන තැන්වලදී අගනා බඩුම ලැබෙයි' 'යහපති! යහපති!! වහන්ස, මෙය ඔබට ඉතාම සුදුසුමයි' යනු පවසා ගියේය. බඩු බෙදනා තැනදී අගනා බඩු ලැබෙයි, යනු දැක්වීමට නිදසුන් වශයෙන් දැක්වූ පුවතකි.

බැමිණිපියා නම් සාය අවදියේදී භාරත නම් ගමේ වැසියෝ නාග නම් තෙරණියට නොදන්වා පළා ගියහ. තෙරණිය උදෑසනම ගම ඉතා නිසොල්මන්ය. ඒ ගැන සොයා බලවියයි, තරුණ භික්ෂුණින්ට කීහ. ඔව්හු ගොස් සොයා සියල්ලන් ගිය බැව් දැන පෙරළා පැමිණ තෙරණියන්ට දැන්වූහ ඕනොමෝ එය සා 'තෙපි ඔවුන් එසේ ගිය බව ගැන නොසිතව්. තම තමාගේ උදෙසිමි විමසිමි ගැන නුවණින් යෙදී වසව්' යි කියා පිඩු සිඟා හැසිරෙන වේලාවේදී මනාව හඳු පොරොවාගෙන තමා දොළොස් වැන්නිය කරගෙන ගම්දොර නුගරුක මුල සිටියාය. ගසෙහි අරක්ගෙන සිටි දෙවියා ඒ භික්ෂුණින් දොළොස් නමටම භික්ෂාව දී 'ආර්යයාවෙනි, අන් තැනකට නොයව්, නිතරම මෙහි පැමිණෙන්න' යනු කීය. ඒ තෙරණියගේ බාල සහෝදරයා වන නාග නම් තෙර කෙණෙක් වෙති. එතුමා මේ මහා බියේදී මෙහි වසන්ට නොහැක. පරතෙර යමි, යි තෙමේ දොළොස්වැනි කොට වසන තැනින් නික්ම වඩිනු තෙරණිය දැක මෙසේ පිටත්ව යමි, යි ආවෙමි තෙරණිය 'තෙරවරු වැඩියහ' යි අසා ඔවුන් වෙත ගොස් 'වහන්ස, කිමෙක්ද?' යනු ඇසුවාය. උන් වහන්සේ එපුවත දැන්වූහ. 'මේ එක දවස පමණක් විහාරයෙහිම වසා හෙට වඩින්නැ' යි ඕනොමෝ පැවසුවාය. තෙරවරු පෙරළා වෙහෙරටම වැඩියහ. තෙරණිය දෙවන දා මුල් කී නුගරුක අසළදී පිඩුසිඟා තෙරුන් වෙත පැමිණ 'මේ පිණ්ඩපාතය වළඳව්' යයි කීවාය. තෙරුන්වහන්සේ 'තෙරණියෙනි, මෙය සුදුසුද (කැපද?) යනු පවසා නිශ්ශබ්ද වූහ. 'මළඹුවන් වහන්ස, මේ පිණ්ඩපාතය දැහැමිය. කුකුසක් නොකොට වළඳව්' යි කීය. 'තෙරණියෙනි, මෙය වටනේද?' ඕනොමෝ පාත්‍රය ගෙන අහසට දැමිය. පාත්‍රය අහසේ නතරව සිටියේය. තෙරුන් වහන්සේ සත්තලක් පමණ උඩ සිටියන් භික්ෂුණියගේ පාත්‍රයමය බිය නම් හැම විටම ඇති නොවෙයි. බිය සන්සුන් කල 'එමිබා' පිණ්ඩපාතිකය, අරියවංස දේශනාව කියමින් ඔබ භික්ෂුණිය පිළිගැන්වූ බත් වළඳා කල් ගෙවූයෙහිය' යනු සිතෙනුදු සිතූනොත් එය වළක්වන්ට නොහැක්කේය. 'තෙරණියෙනි, අප්‍රමාදවව්' යයි පවසා, මගට බැස ගත්හ.

රුක්ඳෙවියාද ඉදින් 'තෙරුන්වහන්සේ තෙරණියගේ අතින් ගෙන පිණ්ඩපාතය වළඳන්නාහුද, එසේ නම් ඔහු නොනවතමි. ඉදින් නොවළඳන්නාහුද නවතාලමි' සිතමින් සිට තෙරුන්ගේ ගමන දැක ගසින් බැස 'වහන්ස, පාත්‍රය දෙන්නැයි' පාත්‍රය ගෙන තෙරුන් ගස මුල වෙත වැඩමවා අසුන් පනවා, ආහාර පිළිගන්වා, බත්කිස නිමවූ කල පොරොන්දු කරවාගෙන දොළොස් හික්ෂුණින්ටත්, දොළොස් හික්ෂුන්ටත් සත්වසක් මුදුල්ලේ උපස්ථාන කෙළේය. මේ දෙවියන්ගේ උත්සාහය දක්වන බවට උදාහරණ කතාවකි. ඒ ඒ තෙරණි සාරාණිය ධර්මයන් පුරන්තියකි

'අබණ්ඩානි'- කඩනොවූ. යමෙකු රකින සිල් පදසත්ත ආපත්තිස්කන්ධයේදී මුල හෝ අග බිඳුනේද, ඔහුගේ ශීලය කොණින් ඉරිගිය සඵවක් බඳුය. එය 'බණ්ඩ' සීලයයි. යමෙකුගේ ශීලය මැදින් බිඳුනේද, ඔහුගේ ශීලය මැදින් කැඩී ඉරිගිය සඵවක් වැන්න යමෙකුගේ සිකපද පිළිවෙළින් දෙතුන් තැනකින් කැඩී බිඳී ගියේද ඔහුගේ පිටපසින් හෝ කුස පෙදෙසින් හෝ හටගත් එකිනෙකට වෙනස්වූ කලු, රතු ආදී පැහැයකින් යුතු දෙනක් බඳුය. ඒ සබල නමි

'කම්මාසං'- කැලැල් සහිත. යමෙකුගේ අතරතුරෙන් අතරතුරෙන් කැඩීගියේද, විසභාග බිත්දුවලින් විසිතුරු වූයේද මෙකී ලක්ෂණ දෙකින් විසිතුරු දෙනක් බඳුය. යමෙකු පිළිබඳව මෙකී සියලු ලක්ෂණයන්ගෙන්ම යුතුවූයේද ඒවා ස්වභාවයෙන්ම පිහිටුවා ඇත්තේද එවිට 'අබණ්ඩානි අවිජ්ජදානි අසබලානි අකම්මාසානි යන නම් වහරති.

'භුජ්ස්සානි'- මේ සියල්ලම තෘෂ්ණාවගේ දාසභාවයෙන් මුදා දාසකමින් නිදහස් කරණ හෙයින් එනම් යෙති.

'විඤ්ඤාප්පසත්ථානි'- බුද්ධාදී නුවණ ඇත්තන් විසින් පසසනලද බැවින් එනම් යෙති.

'අපරාමට්ඨානි'- තෘෂ්ණා-දෘෂ්ටි දෙකින් ස්පර්ශ නොකරණ ලද බැවින් මෙතම් දෙයට තෝ පැමිණියෙහි, කියාද කිසිවෙකු විසිනුත් ස්පර්ශ කරන්ට නොහැකි හෙයින්ද එනම් යෙති.

'සමාධිසංවත්තනිකානි'- උපචාර සමාධිය හෝ අර්පණා සමාධිය පවත්වති.

'සීලසාමඤ්ඤගතා විහරිස්සන්ති'- ඒ ඒ දිසාභාගයන්හි වසන භික්ෂූන් සමග සමාන බවට පැමිණි සීල ඇත්තන්වම වසත්. සෝවාන් ආදියට පැමිණියවුන්ගේ සීලය මුහුද, දෙව්ලොව ආදී අන් කොතැනක වසන සෝවාන් ආදියට පැමිණියවුන්ගේ සීලය හා සමානමැයි. මාර්ග සීලයෙහි වෙනසක් නම් නැත. ඒ සදහාම මෙය කිය.

'යායං දිට්ඨි- මාර්ග සම්ප්‍රයුක්ත සම්මාදිට්ඨිය.

'අරියා'- නිදොස් වූවෝ.

'නිය්‍යාති'- නෛරය්‍යානිකයෝ.

'තක්කරස්සා'- එසේ කරන්නා. තථාකාරී පුද්ගලයා

'සබ්බදුක්ඛක්ඛයාය'- සියලු දුක් නැතිකිරීමට.

'දිට්ඨිසාමඤ්ඤගතො'- සමාන දෘෂ්ටි සහිත බවට පැමිණ වාසය කරත්.

'වුද්ධියේව'- 'මහණෙනි, මෙසේ වාසය කරන භික්ෂූන්ගේ අභිවෘද්ධියක්ම කැමති විය යුතුය. පිරිහීමක් නොකැමති විය යුතුය.

'ඒකදේව බහුලං'- පිරිනිවන්පෑමට ළංව ඇති බැවින් භික්ෂූන්ට අවවාද කරන්නේ යළි යළිත් මෙම දැහැමි කතාවම කරයි.

'ඉතිසීලං'- මෙසේ සීලය. මෙපමණ සීලය. මෙහිදී චතුපාරිසුද්ධි සීලය කියයි. සිතේ ඵකගකම සමාධියයි. විදර්ශනා නුවණ ප්‍රඥා නම්

'සීලපරිභාවිතො'- යම් සීලයක පිහිටාගෙන මාර්ග සමාධියක් ඵල සමාධියක් නිපදවයිද, මේ තෙමේ එයින් මධ්‍යා ලද්දේ මහත්ඵල ලැබුවේ වෙයි. මහත් ආනිසංස ලැබුවේ වෙයි. යම් සමාධියක පිහිටාගෙන මාර්ග ප්‍රඥාව ඵලප්‍රඥාව නිපදවාද ඔහු ඒ සමාධියෙන් මහත්ඵල මහානිසංසද ලැබුවේ වෙයි යම් නුවණක පිහිටාගෙන මාර්ග සිතක් ඵල සිතක් නිපදවාද එය මනාව ප්‍රගුණ කිරීමෙන් කෙලෙසුන්ගෙන් මිදෙයි.

'යථාභිරත්තං'- බුදුවරයන්ගේ අනභිරතියක් නැති ගැනීමක් නැත්තේය. රූපීය පරිදි අදහස පරිදියයි කියන ලදී.

'ආයාමා'- එව යමු, 'ආයාම' කියාත් පායයි. 'යමු' යන තේරුමයි.

'ආනන්ද' - බුදුහු ළඟින් හැසිරෙන හෙයින් එනම් තෙරුන් අමතයි. අනඳ තෙර 'ඇවැත්නි, පාසිවිරු ගනිව්, බුදුහු අසවල් තැනට වඩිනු කැමතිව සිටිති, යනුවෙන් හික්ෂුන්ට දන්වයි අම්බලට්ඨිකාගමන මූලදී කියන ලදී

'අථ ඛෝ ආයස්මා සාරිපුත්තෝ' - සම්පසාදනයේදී එය විස්තර කරන ලදී. පාටලී ගමට යෑමේදීය.

'ආවසථාගාරං' - ආගන්තුකයන් හිඳිනා ගෙය. පාටලී නම් ගමෙහි නිතරම රජවරුන් දෙදෙනාගේ යාලුවෝ පැමිණ කුලයන් (ගෙයි වැස්සන්) ගෙයින් බැහැර කරවා මසක් හෝ අඩමසක් වාසය කරති. ඒ මනුෂ්‍යයෝ නිතර උපද්‍රව ඇත්තෝය. මොවුන් පැමිණි කල අපට ගෙයින් බැහැර වෙන්නට සිදු වෙයි, යනු සලකා නුවර මැද මහා ශාලාවක් කරවා එහි එක් පෙදෙසක බඩු ගබඩා කර තැබීමටද, එක පෙදෙසක හිඳිනා තැන්ද කළානුය. ඔව්හු බුදුන් වැඩිය බැව් අසා අප විසින් ගොස් බුදුන් වැඩමවා ගෙන ආ යුතුය. උන්වහන්සේ තමන්ම අපගේ වාසස්ථානයට පැමිණියේ අද බුදුන් නැවතීම පිළිබඳ මංගල උත්සවයක් සිදුවන්නේය. උන්වහන්සේට ශාලාව දෙමු, යි මේ අදහසටම පැමිණියානුය. 'ආවසථාගාරය යම් තැනකද' යනු එහෙයින් කිය. ඔව්හු බුදුවරයෝ නම් අරණ්‍ය සෙනසුන් ගැනම අදහස් ඇත්තෝය. වනයෙහිම ඇලෙන්නෝය. ඇතුල්ගම විසීමට කැමතිද නැද්ද යනුවෙන් බුදුන්ගේ සිත නොදත්තෝය. එහෙයින් ආවසථාගාරය පිරිසිදු නොකොටම ගියහ. දැන් බුදුන්ගේ සිත දැන පළමුවම ගොස් පිළිදැගුම් කරමු යයි ආවසථාගාරයට ගියානුය.

'සබ්බසන්ථරිං' - සියලු තන්හි පලස් ආදිය අතුරන ලද්දේය.

'දුස්සීලෝ' - දූෂණයවූ සිල් ඇති. පිරිසිදු ශීලයෙන් තොරවූ.

'සීලවිපන්නෝ' - විපතට පත් සිල් ඇති. බිඳුන සංවර සහිත.

'පමාදාධිකරණං' - ප්‍රමාද කරැණෙන්. මේ සූත්‍රයද ගෘහස්ථයන්ගේ වශයෙන් පැමිණියකි. පැවිද්දන් සඳහාද ලැබේමය. ගෘහස්ථයා යම් යම් ශිල්පයකින් ජීවිකාව ගෙනයයි. ඉදින් කෘෂිකර්ම, වෙළඳාම්, සතුන් මැරීම් ආදී යම් කර්මාන්තයකින්ය. එයින් මත්වී ප්‍රමාදව නියමිත අවස්ථාවේද

සිදු කරන්ට නොහැකි වෙයි. අනතුරුව මොහුගේ මුලයද විනාශ වෙයි. නොමරණ කාලයේදී සතුන් මැරීම, ආදිය කරන්නේ එයට දඬුවම් වශයෙන් මහත් හෝග සමූහය පිරිහෙයි. පැවිද්දාද දුසිලෙක් නම් ප්‍රමාද කාරණයෙන් ශීලයෙන්ද, බුද්ධ වචනයෙන්ද, ධ්‍යානයෙන්ද, සන්වාදැරුම් ආර්ය ධනයෙන්ද, මහා විනාශයට පැමිණෙයි. ගෘහස්ථයාට වනාහි අසවලා නම් අසවල් කුලයේ උපන් දුස්සීලයෙක, ලාමක ධර්ම ඇත්තේය. මේ ලෝ පරලෝ යහපත අත්හල කෙණෙක සලාක බතක් පමණකුදු නොදෙයි, යනුවෙන් සිව් පිරිස මැද ලාමකවූ අපකීර්ති හඬක් හටගනියි, පැවිද්දට වනාහි අසවල් මහණහට සිල් රකින්නට නොහැක බුදු දහම උගෙනීමට අපොහොසතෙක. වෙදකම් කිරීමාදියෙන් ජීවිකාව ගෙනයයි. වෙදකම් ආදී සවාදැරුම් කරුණෙන් යුතුයයි අපකීර්ති හඬක් පැන නගියි.

‘අවිසාරදො’- පළමුකොට ගෘහස්ථයා පිළිබඳවයි. අවශ්‍යයෙන්ම බොහෝ දෙනා රැස්වන තැන කවරෙක් හෝ මාගේ ක්‍රියා කලාපය දැනගනිද්ද එවිට ඔව්හු මට නිග්‍රහ කරති. නැතහොත් රජ දරුවන්ට හෝ අල්ලා දෙති, බිය සහිතව එළඹෙයි. මකුඩු-හැකිලුන මුහුණ ඇත්තෙක් වෙයි නැමී බිම බලා ගත්තේය. යටිකුරු කරගත් මුහුණ ඇත්තේය. ඇඟිල්ලෙන් බිම කසමින් හිඳියි. විශාරදයෙකු මෙන් කතා කරන්ට නොහැකි වෙයි. පැවිද්දාද බොහෝ හික්මුනු රැස් වූවාහු ඒකාන්තයෙන් කිසිවෙක් මගේ ක්‍රියාව දනිද්ද ඉක්බිති මා සහ පොහෝ කිරීමක් හෝ පවාරණයක් හෝ කිරීම තබා සාමාන්‍යයෙන් පැවිදිකම පිළිබඳ දේ කියවා බැහැර ලති, යන බියෙන් එළඹෙයි, විශාරදයෙකු වශයෙන් කතා කරන්ට නොහැකි වෙයි. ඇතැම් මහණෙක් දුසිල් තැනැත්තෙක් වූයේ එහෙත් දර්පයෙන් යුතු වූයේ සභාවේ හැසිරෙයිද ඔහුත් අදහස් වශයෙන් මකු ගති ඇත්තෙකි. මුහුණ ඔසවා නැගී හිටින්නට අපොහොසතෙකි.

‘සම්මුළේ’ හෝ කාලං කරෝති’- සිහි මුළා ගති ඇතිව කලුරිය කරයි. මරණ මඤ්චකයෙහි හුන් එබඳු පටිටාහට ඔහු දුශ්ශීල කර්මයෙහි සමාදන්ව සිටිය බැවින් එම කරුණු සිහියට නැගෙයි. ඔහු ඇස් හැර මෙලොව බලයි. තෙත් පියාගෙන

පරලොව බලයි, සතර අපායවල් ඔහුට පෙනීයයි. ආයුධ සියයකින් හිසට පහර දෙන්නාක් මෙන් ඔහුට වැටහෙයි. ඔහු වළක්වවී, වළක්වවී, කියමින්ම මැරෙයි. සම්මුල්හෝ කාලං කරෝති, යනු ඒ නිසා කිය. මෙහි මුල් කී පස්වන පදය විස්තර කරණ ලදී. ආනිසංස කතාවද එහි කියන ලද්දට වෙනස්ව තේරුම් ගතයුතු.

'බහු දේව රත්තිං ධම්මියා කථාය'- අනිත් පාලි මුත්තක දැහැමි කතාවන්හිදීද අවස්ථානු මෝදනා වලදීද අහස් ගඟක් බස්වන්නාක් මෙන්ද යොදුනක් පමණ විශාල මහ මියක් පෙළා මිපැණි බොන්නාක් මෙන්ද බොහෝ රැ ගණනක් ගෙනහැර දක්වා සතුටු කොට යෙදවීය.

'අභික්කන්තා'- ඉක්මගිය-ගෙවී ගිය, විනාශ භාවයට ගිය.

'සුඤ්ඤාගාරං'- හිස්ගේ-වෙන් වෙන්ව නම් ශුන්‍යාගාර නැත. එහිම එක් පසෙක වටතිර අදවා බුදුන්ට හිඳිමට පිළියෙළ කළහ අසුන් පැනවූහ. බුදුහුත් සතර ඉරියව් වලින් පරිභෝග කිරීමෙන් මොවුන්ට මහත්ඵල මහානිසංග වන්නේයැයි දැන එහි සිංහ ගෙයාවෙන් සයනය කළහ. ශුන්‍යාගාරයට පිවිසියහ' යනු ඒ සඳහා පැවසීය.

'සුනිධවස්සකාරා'- සුනිධිය වස්සකාරය යන බමුණන් දෙදෙන.

'මගධමහාමත්තා'- මගධ රජුගේ මහ ඇමතියෝ. මගධ රටේ මහ ඇමතියෝ. මහත් යස ඉසුරින් පරිපූර්ණ ඇමතියන්ය.

'පාටලී ගාමේ නගරං'- පාටලී ගම නගරයක් බවට පෙරළයි. එනම් ගම නගරයක් කරයි.

'වජ්ජිනාං පටිබාහාය'- වජ්ජි රජුන්ගේ අයබදු ලැබීම් මාර්ග වැළැක්වීමට.

'සහස්ස සහස්සේවා'- එක් එක් වර්ගයන්ගේ වශයෙන් දහස බැගින් කොට.

'වත්ථුති'- ගෘහවස්තු

'විත්තානි නමන්ති නිවේසානානි මා පේතුං'- රජුටත් රජ මහ ඇමතියන්ටත් නිවෙස් ඉදිකිරීම සඳහා ගෘහවස්තු දැක්වීම් පිළිබඳ නිමිති කියන්නන්ගේ කියමන් ගැන සිත් නැමෙත්. ඔවුහු වනාහි තමන්ගේ ශිල්පානුභාවයෙන් පොළොව යට තිස්

රියන් පමණ තන්හි මෙතැන නාගයන් විසින් අධිගෘහිතය, මෙතැන යක්ෂයන් විසින් අධිගෘහිතය මෙතැන භූතයන් විසින් අධිගෘහිතය ගලක් හෝ කණුවක් හෝ ඇතැයි කියති, ඒ දකින සියල්ල පවසති. ඔව්හු එවිට ශිල්පය ජපකර දෙවියන් සමග මන්ත්‍රණය කරගෙන මෙන් ඒ ගෘහවස්තු නියම කරති. එසේද නැතහොත් ඔවුන්ගේ සිරුරෙහි දෙවියන් ආරූඪව මෙන් හෝ ඒ ඒ තැන නිවෙස් සැදීමට සිත් යොදවත්. එම සතර කොන්වල කණු පිහිටුවා ගෘහ වස්තු නියම කරගත් විගස අමනුෂ්‍යයෝ ඉන් ඉවත්ව යෙති. ශ්‍රද්ධා වන්ත කුලයන්ට නම් සැදැහැති දෙවියෝම එසේ කෙරෙති. සැදැහැ නැති කුලයන්ට නම් ශ්‍රද්ධා නැති දෙවියෝම එසේ කෙරෙති. එයට හේතුව කිම? සැදැහැත්තන්ට මෙය මෙසේ වෙයි. මෙහි මනුෂ්‍යයෝ නිවෙස් තනාගෙන පළමුව හික්ෂු සංඝයා වඩා හිඳුවා මඟුල් කරුණු වැඩි දියුණුවට පමුණුවත්. අනතුරුව අපි සිල්වතුන්ගේ දැකීම, දහම් ඇසීම, ප්‍රශ්න විසඳීම, අනුමොදනාවද අසන්ට ලබමු. මනුෂ්‍යයෝ දන්දී අපට අනුමෝදන් කරති.

'තාවතිංසේහි' - යම්සේ වනාහි එක ගෙදරක එක නුවණැති මනුෂ්‍යයෙක. එක විහාරයෙක එක් බහුශ්‍රැත හික්ෂුවක යන වශයෙන් සලකා ගෙන අසවල් ගෙදර මනුෂ්‍යයෝ නුවණැත්තෝය. අසවල් විහාරයෙහි හික්ෂුහු බහුශ්‍රැතයෝය. යන කීර්ති රාවය පැතිර පවතියි. එපරිද්දෙන්ම සක් දෙවිඳුය. විස්කම් දෙවි පුත්‍රය, යන මොවුන්ගේ පටන් තව්තිසා වැසි දෙවියෝ නුවණැත්තෝයයි කීර්ති රාවයක් හටගනියි. 'තාවතිංසේහි' යනු ඒ සඳහා කිය. තව්තිසා වැසි දෙවියන් හා මන්ත්‍රණය කොට ගෘහ වස්තු මවති; යන අදහස මින් දැක්වෙයි.

'යාවතා අරියං ආයතනං' - ආර්ය මනුෂ්‍යයන්ගේ රැස් වන තැනක් ඇත.

'යාවතා වණිප්පතෝ' - යම් පමණ වෙළඳුන්ගේ බඩු ගෙනවුත් රැස්කොට තබන තැන හෙවත් බඩු ගනුදෙනු කරණ තැන. වෙළඳුන් වසන තැනටද මෙතම කියති.

'ඉදං අග්ග නගරං' - ඒ ආර්යයන්ගේ වණික්පට්ඨ අගනුවර නම් වන්නේය. එය ජ්‍යෙෂ්ඨද ප්‍රධානද වන්නේය.

‘සුට්ඨෙදනං’- බඩු පොදි කඩන බිඳින තැන, බඩු හා බඩු පොදි මුදා තබන තැන යන තේරුමයි. මුලු දඹදිවදීම නොලත් බඩුද මෙහිදී ලබන්. අන් තන්හිදී විකිණීමෙන් හා නොයෑමෙන් මෙහිදීම ගමනය සිදුවෙයි, කුමක් හෙයින්ද යත් මෙහිදීම බඩු පොදි බිඳින හෙයින් යන තේරුමයි. සතර දොරටුයෙහි සතර දෙනෙකි, සභාවෙහි එකෙකි, මෙසේ දවසක් දවසක් පාසා පන් ලක්ෂයක් නැගී සිටිත්. යනු මින් දක්වයි

‘අග්ගිතෝ වා’- ගින්නෙන්ද මෙහි වා ශබ්දය ‘ව’ ශබ්දයේ තේරුම දෙයි. ගින්නෙන්ද ජලයෙන්ද අන්‍යෝන්‍ය හෙදයෙන්ද වැනසේය යන තේරුමයි එක කොටසක් ගින්නෙන් නසී’ නිවීමට නොහැකි වෙයි. එක කොටසක් ගංගා සැඩපහරකට ගසාගෙන යයි. අනික් කොටසක් මොහු විසින් නොකියන ලද අසවල් දෙයින්ද මොහු විසින් කියන ලද මෙයින්ද යනුවෙන් පිසුනු බස් වශයෙන් බිඳිගිය මනුෂ්‍යයන්ගේ ඔවුනොවුන්ගේ හෙදයෙන්ම නස්තේය යන තේරුමයි. මෙසේ වදාරා බුදුහු ඉතා උදෑසනින් ගංතෙරට වැඩ කරන ලද මුව සේදීම් ඇත්තේ පිඩු සිගා හැසිරෙන වේලාව එනතුරු වැඩහුන්න

සුනිධි හා වස්සකාර යන දෙදෙනාද අපේ රජතුමා ශ්‍රමණ ගෞතමයන්ගේ උපස්ථායකයෙකි. එතුමා අප ගැන විමසයි. ශාස්තෘන් වහන්සේ පාටලී ගමට ගියසේක. උන්වහන්සේ වෙත යමුද? නොයමුද? යනු ඇසූ කල ‘යමු’ යි කීවිට නිමන්ත්‍රණය කළාහුද? නැද්ද? යනු විමසයි. නැතැයි කී කල අපට දොස් නගා ගර්භා කරයි. තවද අපි පැමිණි තැන නගරයක් ඉදිකරමු. ශ්‍රමණ ගෞතමයන් ගිය ගිය තැන අපින් නගර ඉදිකරමු. ඒ තැන්වලින් කාලකණ්ණි සත්වයෝ ඉවත්ව යෙති. අපි එය නගර ඉදිකිරීම දියුණු කරුණකැයි කියවමු යනු සිතා ශාස්තෘන් කරා පැමිණ නිමන්ත්‍රණය කළාහුය. ‘ඉක්බිති සුනිධි-වස්සකාර දෙදෙනා’ යනු ඒ සඳහා කිය.

‘පුබ්බණ්ණ සමයං’- පෙරවරු කාලයෙහි.

‘නිවාසෙන්වා’- ගමට පිවිසෙන ආකාරයෙන් හැඳ පොරවාගෙන බඳපටිය බැඳ.

‘පත්තච්චරං ආදාය’- පාත්‍රයන් සිව්වන් රැගෙන ඒවා කය හා සම්බන්ධ කරගෙන.

'සිලවන්තෙත්ථ'- මෙහි සිල්වත්හු.

'සඤ්ඤතේ'- කය වචන මන යන මෙයින් සංවරවූ.

'තාසං දක්ඛිණමාදියේ'- සිව්පසය සංඝයාට පිදූ කල ඔවුන්ගේ ගෘහදේවතාවන්ට එහි පින් දෙන්නේය.

'පූජිතා පූජයන්ති'- මේ මනුෂ්‍යයෝ අපගේ නෑදෑයෝද නොවෙති. එසේ ඇති කල්හිත් මොව්හු අපට පින් දෙති, යනු සිතා ආරක්ෂා මනාසේ පිහිටුවති

'මානිතා මානයන්ති'- කලින් කල බිලි පූජා කිරීමෙන් ගරු සැලකිලි කරති. නමුත් මොව්හු අපේ නෑදෑයෝද නොවෙති. සිව් මසින්, සය මසින් බිලිපූජා කරති. එයින් හටගන්නා උවදුරු අනතුරු නැති කරති. සැප සම්පත් සලසති.

'තතෝ නං'- එයින් ඒ නුවණ ඇති මනුෂ්‍යයෙක්

'මිරසං'- ළයෙහි හොවා වැඩූ. යම්සේ මවක් තමාට ජාතකවූ පුතු ගැන අනුකම්පා කරයිද හටගත් උපද්‍රවයන් දුරු කිරීම සඳහාම වෑයම් කරයිද එපරිද්දෙන් අනුකම්පා කරයි.

'හද්‍රානි පස්සති'- යහපත් සේ දකියි.

'උඵම්භං'- එතෙරට යාම සඳහා ඇණ සවිකර තනා ගත් ඔරුව.

'කුල්ලං'- වැල් බැඳ තනා ගත් යාත්‍රාව.

'යේ තරන්ති අණ්ණවං'- මෙහි 'අණ්ණව' යන්නෙන් අන්තිම පරිච්ඡේදයෙන් යොදුනක් තරම් ගැඹුරැති එතරම්ම පළල්වූ දිය පිහිටි පෙදෙසක් දක්වයි.

'සරං' මෙහිදී නදිය කියවෙයි. මෙය කියන ලද්දේ වෙයි. යමෙක් ගැඹුරැති පළල්වූ තෘෂ්ණා ගත එතෙර කරද්ද, ඔව්හු ආර්ය මාර්ග නම් ගෙයක් තනාගෙන

'විසජ්ජ පල්ලානි'- ස්පර්ශ නොකොට දියෙන් පිරුණු ගැඹුරු තැන්. මොහු මේ ස්වල්පවූ දිය ඇති තැන එතර කිරීම සඳහා-කිය.

"ජනයා (ගත) එතර කිරීමට යාත්‍රා තනත් බුදුවරු බුද්ධ ශ්‍රාවක නම් ඒ ඥානවන්ත උතුමෝද එබඳු යාත්‍රා තැනීමක් නොකොටම එතර වන්නේය."

(පළමුවන බණ වර වර්ණනාව නිමිසේය.)

‘කෝට්ඨාමෝ’- මහාපනාද නම් ප්‍රාසාදයේ කෙළවර තැනු ගමයි.

‘අරියසච්චානං’- ආර්ය භාවය ඇතිකරණ සත්‍යයන්ගේ.

‘අනනුබෝධා’- අවබෝධ නොකිරීමෙන්- නොදැනීමෙන්.

‘අප්පට්චේධා’- ප්‍රතිවේදය නොකිරීමෙන්.

‘සන්ධාවිතං’- භවයෙන් භවයට ගමන් කිරීම් වශයෙන් හැසිරීම.

‘සංසරිතං’- යළි යළිත් ගමනාගමනය කිරීම් වශයෙන් ඇවිදින

‘මමං චේව කුම්භාකඤ්ච’- මා විසින්ද තොප විසින්ද.

‘සන්ධාවිතං සංසරිතං’- ගමන්කිරීම හා හැසිරීම (ඇවිදීම) මටද ඔබටද මෙසේ සිදුවියයි දත යුතුය.

‘භවනෙත්ති සමුහතා’- භවයෙන් භවයට පැමිණවීමෙහි සමත් තෘෂ්ණා නමැති රැහැන මනාසේ ව්‍යාපාර දමන ලදී. සිද දමන ලදී. පැවැත්ම නැතිකර දමන ලදී.

‘තාදිනා’- එක් විලක් නිසා සුළු පිය, මහ පිය යන දෙදෙනෙකුන්ගේ පුතුන් දෙදෙනෙකුන්ට අයත් ගම් දෙකක්.

‘තාදිකේ’- නෑයන් සතු එක්තරා ගමක වැසියන්.

‘ගිඤ්ජකාවසථේ’- උළු සෙවිලි කරන ලද මැදුරක.

‘ඕරම්භාගියානං’- යට-පහත් තත්ත්වය ඇසුරු කරන කාම භවයෙහිම පිළිසිඳීම සලසා දෙන, යන තේරුමයි. ‘ඕර’ කියා ලබන ලද නමෙන් හෝ තුන් මගින් දුරු කටයුතුය යන තේරුමට අනුව මෙසේ කියති. එහි කාමච්ඡන්දය ව්‍යාපාරය යන මේ දෙක සමාපත්තියෙන් හෝ විෂ්කම්භණය නූවූ බැවින් මාර්ගයෙන් හෝ සහමුලින් නොසිඳින ලදහ. ඉපදීම් වශයෙන් උද්ධම්භාග නම් රූප භවයට හෝ අරූප භවයට යෑමට ඉඩ නොදෙති. සක්කායදිට්ඨි ආදී තුනද එහි ඉපදීමෙන් මෙහිම කැඳවා ගනින්නුයි ඕරම්භාගිය නම් වේ.

‘අනාවත්ති ධම්මා’- පිළිසිඳ ගැනීම් වශයෙන් නොපැමිණෙන ස්වභාවයෙන් යුතු.

රාග දොස මෝහානං තනුත්තා’- කිසියම් අවස්ථාවක ඉපදීමෙනුත් නැගී සිටීමේ මඳ බවෙනුත් යන මේ දෙවිධයෙන්

තුනිවීම සිදුවෙතැයි සැලකිය යුතු. සකෘදාගාමියාහට පෘථිවිජනයාට මෙන් නිතර රාගාදීහු නූපදිති. සමහර විටක අත් වළල්ල පමණට මෙන් උපදිති. එසේ උපදින්නාහුද පෘථිවිජනයන්ට සෙයින් වැඩි වැඩිව නූපදිත්. මිච්ඡික පත්‍රය සේ තුනී තුනිව උපදිත්. මේ සඳහා දීඝභාණක සිව මහතෙර මෙසේ පැවසීය. 'යම් භෙයකින් සකෘදාගාමියාහට පුතුන් දුවරුන් ඇද්ද, අන්තෘපුර වෙද්ද, එහෙයින් ඉතා දැඩි කෙලෙස් ඇත.' මෙය වනාහි භව තත්ත්වය තුනී කිරීම් වශයෙන් කියන ලදී. එය අටුවාවෙහි සෝවාන් තැනැත්තා හට භව හතක් ඉඩ හැර තබා ඇත. අටවන භවයෙහි භව තුනී කිරීමක් නැත. සකෘදාගාමියාහට භව දෙකක් තබා භව පසක එසේ තුනී කිරීමක් නැත. අනාගාමියාහට රූපාරූප භව හැර කාම භවයෙහි භව තුනී කිරීමක් නැත. රහත්හට කිසිම භවයක භව තුනී කිරීමක් නැතැයි කියන ලද බැවින් අත්හැර දැමීම සිදු විය.

'ඉමං ලෝකං'- මේ කාමාවචර ලොව සඳහා කිය. මේ එහි අදහසයි. ඉදින් මනුෂ්‍යයන් අතර සකෘදාගාමී ඵලයට පැමිණියේ දෙවියන් අතර ඉපිද රහත්ඛව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරයිද, මෙය මැනවි. එසේ නොහැකි වන්නේ නම් අවශ්‍යයෙන්ම මිනිස් ලොව පැමිණ ප්‍රත්‍යක්ෂ කරයි. දෙවියන් අතරදී සකෘදාගාමී ඵලයට පැමිණි තැනැත්තෙක් මිනිසුන් අතර ඉපිද රහත් ඛව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරයිද මෙය මැනවි එසේ නොහැකි වූයේ ඔව්හු මිනිස් ලොව ඉපිද ප්‍රත්‍යක්ෂ කරයි. දෙවියන් අතරදී සකෘදාගාමී ඵලයට පැමිණි තැනැත්තාද මිනිසුන් අතර ඉපිද රහත්ඛව ලබාද මෙය මැනවි' එසේ නොහැකි වන්නා අවශ්‍යයෙන්ම දෙවිලොව ඉපිද රහත් ඛව ලබාගත යුතුය යන අදහසයි.

'අවිනිපාත ධම්මෝ'- නපුරු වැටීම හෙවත් දුක් ඇති තැනට වැටීම විනිපාතයයි මොහුට එබඳු විනිපාත ස්වභාවයක් නැත්තේනුයි "අවිනිපාත ධම්ම" නම්. සතර අපායවල නොවැටීම් ස්වභාවය යන තේරුමයි.

'නියතෝ'- ස්වභාව ධර්ම වශයෙන් නියතවූ උරුමවූ.

'සම්බෝධි පරායණෝ'- මතු මාර්ගත්‍රය නම් සම්බෝධිය (බුදුබව) ම බලාපොරොත්තු මාර්ගය කොට ඇති-අවශ්‍යයෙන්

එයම පිළිසරණ කොට ඇති එයටම පැමිණිය යුතු, යන තේරුම අනුව 'සම්බෝධි පරායණ' යි කියති.

'විනේසාවේස'- 'ආනන්දය, ඒ ඒ අයගේ ඥාණ ගතිය ඥාණයේ හටගැනීම, ඥාණය පිහිට කොට ඇති බව, යන මේ දේ බලන තථාගයන් වහන්සේට ශරීරයේ ක්ලාන්ත ගතිය ඇතිවෙයි. සිතේ වෙහෙසීමක් නම් බුදුවරයන්ට නැත.

'ධම්මාදාස'- දහම් නමැති කැඩපත.

'යේන'- යම් දහම් නමැති කැඩපතකින් යුතුවූ.

'බිණපාය දුග්ගති විනිපාතෝ'- මෙය නිරයාදියට කියන සමාන පදයක් මෙන් කියුවකි. නිරයාදිය වූකලී අභිච්ඡාද්ධි නම් ධනයෙන් පහවූ බැවින් අපාය නම්. දුක් සහිත ගති ඇති දුකම පිළිසරණ කොට ඇති ගතියෙන් යුතු දුෂ්ටවූ ක්‍රියා කරන්නෝ මෙහි වැටෙන්නුයි 'විනිපාත' නම්.

'අවෙච්චප්පසාදේන'- බුදුගුණයන් ගැන ඇති සැටියෙන් මනාසේ දැනගත් බැවින් නොසෙල්වෙන-නොවෙනස් වන පැහැදීමෙන් යුතු මතු දෙපදයෙහිදු මෙම ක්‍රමයමයි.

'ඉතිපි සෝ හගවා'- යන මේවායේ විස්තර විසුද්ධි මාර්ගයේ පැහැදිළි කරණ ලදී

'අරිය කන්නේහි'- ආර්යයයන් හට කාන්ත ප්‍රිය මනාප වූ පන්සිල් වනාහි ආර්යය ශ්‍රාවකයන්ට ප්‍රිය වෙයි. හවාන්තරයෙහිද (අන් බවයකදී) අත්නොහරිනා බැවින් ඒ සඳහා මෙය කිය. හැම සංවරයක්ම ලබාමය, යන අදහසයි

'සෝතාපන්නෝ හමස්මි'- මෙය දේශනා ශීර්ෂයයි. සකාදාගාමී ආදිය ගැනද 'සකාදාගාමී හමස්මි' යනාදී ක්‍රමයෙන් ව්‍යවහාර කරති. සියල්ලන්ගේම ශික්ෂාපද පිළිබඳ අවිරෝධයෙන් සුදුසු තැන්වලදී ව්‍යාකරණය අනුදන්නා ලදී.

'වෙසාලියං විහරති'- "එසමයෙහි වනාහි වේසාලී නගරය සමෘද්ධය ප්‍රීති සහගතය" යනාදියෙන් කියන ලද පරිදි වේසාලී නගරය යසිසුරින් පරිපූර්ණය යනු දත යුතුය.

'අම්බපාලිවතේ'- අම්බපාලි නම් අභිරුපිකාවගේ උයන වූ අඹවෙනෙහි.

'සතෝ හික්ඛවේ'- බුදුහු අම්බපාලි නම් අභිරුපිකාව දැක්මේදී සිහිය ඉපදවීම සඳහා විශේෂයෙන් මෙහිදී සතිපට්ඨාන

දේශනාව ඇරඹුන. එහි 'සත' යන්නෙන් සිහිය කියනු. මනාව දන්නා 'සම්පජාන' නම්. සිහියෙන්ද එය මනාව දැනගැනීමෙන්ද යුතුව වාසය කරන්නේය යන තේරුමයි.

'කායේ කායානුපස්සි' - මේ ආදියේ විස්තර මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේදී විස්තර කර දක්වා ඇත.

'නිලා' - මෙය සියල්ල සංග්‍රහ කර ගැනීම් වශයෙන් කිය.

'නිලවණ්ණා' - මින් එහිම විභාග දැක්වෙයි. එහිදී ඔවුන්ගේ ස්වභාවික වර්ණය නිල් නොවේ. නිල් පැහැති විලෙවුන් ගල්වන ලද බැවින් මෙසේ කිය.

'නිල වත්ථා' ඔවුන් හඳිනා පට දුහුල් කෝසෙය්ය, ආදී වස්ත්‍රද නිල් වූයේ වෙයි.

'නිලාලංකාරා' - නිල් මිණියෙන්ද නිල් මලින්ද සරසන ලද ඔවුන්ගේ රියද නිල් මිණි ඔබා තැනු නිල් රෙදිවලින් ආවරණය කළ නිල් කොඩි එසවූ, නිල් සම් අතුරන ලද, නිල් අබරණින් සැරසුන නිල් අශ්වයන් යෙදූ කෙටිට දඬු කෝටු යන මේවාද නිල්වූ යන මේ අයුරින් සියල්ල නිල්වූ යනුයි, සියල්ල මෙසේ විස්තර කළ යුතුය.

'පතිවට්ටෙසි' - ගැසිය, පහළේය.

'කිං ජේ අම්බපාලි' - 'ජේ' යනු ආමන්ත්‍රණ පදයි. අම්බපාලිය මෙය කුමන කරුණක් නිසා කීවාද? යනුයි. මෙය කුමක්ද? (කිමේතං?) යනුත් පාඨයකි.

'සාහාරං' - ජනයා සහිතවූ දනව්ව

'අංගුලිං පෝඨෙසුං' - ඇඟිලි සැලූහ.

'අම්බකායා' - ස්ත්‍රී ශරීරය

'යේසං' - කරණාර්ථයෙහි ඡට්ටිඩි විබතයි, යමෙකුත් විසින් නොදක්නා ලද යනුයි.

'ඕලෝකේථ' - බලව්

'අවලෝකේථ' - යලි යලිත් බලව්.

'උපසංහරථ' - පමුණුවව්. මේ ලිච්ඡවි පිරිස ඔබගේ සිතින් තව්තිසා වැසි පිරිස මෙන් සලකව්, ඉදිරියට ගෙන එව්. යම්සේ වනාහි තව්තිසා වැස්සෝ විශිෂ්ට රූප ඇත්තෝය. පැහැදීම් ගති ඇත්තෝය. නිල් ආදී නොයෙක් පැහැයෙන් යුතුවූ ලිච්ඡවි රජවරුද තව්තිසා වැසියන් හා සමාන කොට දකිව් යන අදහසයි.

බුදුහු නොයෙක් සිය ගණන් සූත්‍රවලින් ඇස් ආදියට රූපයන්හි නිමිති ගැනීම වළකා සූත්‍රවලින් ඇස් ආදියට රූපයන්හි නිමිති ගැනීම වළකා මෙය මහත් උත්සාහයෙන් කුමක් නිසා නිමිති ගැන්මෙහි යෙදවීද? යත්- හිත වැඩ කැමති නිසයි. එහි වනාහි ඇතැම් මහණෙක් නිමකළ විරියා ඇත්තේය. ඔවුන්ගේ සැපතින් පොළඹවන්නේය අප්‍රමාදව මහණදම් පුරන්තේ මෙබඳු චෛශ්වරියා සැපතින් සුලබයයි මහණදම් පිරිමෙහි උත්සාහ දැනවීම පිණිස කිය. අනිත්‍ය ලක්ෂණ වැඩීම සඳහාද මෙය කිය. නොබෝ කලකින්ම මේ සියල්ලෝම නූපන් සතුරාගේ වශයෙන් විනාශයට පැමිණෙති. අනතුරුව ඔවුන්ගේ රාජ්‍යශ්‍රීය දැක ගත් භික්ෂුව එබඳු තත්වයක් ඇති තැනැත්තාගේ පවා යසිසුර විනාශ වෙතැයි සලකා අනිත්‍ය ලක්ෂණය වඩා සිව්පිළිසිඹියා සහිතව රහත් බවට පැමිණෙන්නාහයි දැක්වීම සඳහා මෙය කිය.

‘අධිවාසේතු’- අම්බපාලිකාව විසින් පැවරූ බව දැනද කුමක් හෙයින් පවරද්ද? යනු කිය. ඊට පිළිතුර නම් නො ඇදහීමත් පැවතීමී ශීර්ෂයෙහුත් යනුයි. ඒ ධූර්ත තැනැත්තිය නිමන්ත්‍රණය නොකරම නිමන්ත්‍රණය කෙළෙමි’ යි කියන්නේය’ යන මෙබඳු අදහසක් ඔවුන්ට ඇතිවෙයි. දහම් අසා යන කලද පවරා යෑම නම් මනුෂ්‍යයන්ගේ සිරිතය.

‘බෙළුවගාමකෝ’- වේසාලියට නුදුරුවූ ගමකි පාටලී ගමයයි ඇතැම්හු කියති.

‘යථා මිත්තං’- මිතුරන් පරිදි.

‘සන්දිට්ඨා’- ඒ ඒ තැනට පැමිණ දුටු මිතුරෝ, දැඩි විශ්වාසයක් නැත්තෝ

‘සම්භත්තා’- ඉතා භක්තිමත් මිතුරෝ ස්තේභවන්ත දැඩි මිතුරෝ. යම් යම් අයගේ යම් යම් තත්හි මෙබඳු භික්ෂුහු ඇද්ද? ඒ ඒ අය තම තමන්ගේ තැන්වල වස් වසව්, යනාදිය කීමෙන් මිතුරු බව දක්වාය, යන තේරුමයි. කුමක් සඳහා මෙසේ කීවේද? ඔවුන්ගේ සැප විහරණය සඳහාය ඔවුන්ට බේළුව ගමෙහි සෙනසුන් නොසැහෙයි. පිණ්ඩපාත භෝජනයද ඉතා මදය විසාලා පුරය භාත්පස නම් සෙනසුන් බොහෝය. භික්ෂුවද

සුලබය. ඒ නිසා මෙසේ කිය. තවද කුමක් නිසා-කුමනි සේ යවී, යි පිටත් නොකෙළේද? ඔවුන්ට ඇති අනුකම්පාව නිසයි. මෙඳු සිතක් උන්වහන්සේට ඇති විය. 'මම දසමසක් පමණ ජීවත්ව පිරිනිවන් පාන්නෙමි. එසේ ඇති කල මොවුන් දුර ගමන් යෙද්ද, මා පිරිනිවන කල්හි දැකගන්ට නොහැකි වෙති. අනතුරුව අපගේ ශාස්තෘන් වහන්සේ පිරිනිවන් පාන්නේ අපට එකුමන් ගැන සිහි කිරීම් මාත්‍රයකුත් කරගන්ට අපහසු විය. ඉදින් ඒ ගැන අපි දැනගත්තෙමු නම් මෙතරම් දුර නොවසමු, යි' මෙසේ මහත් විපිළිසරකට පැමිණෙන්නේය. විසාලා පුර භාත්පස වසන්නෝ නම් මසකට අට වරක් පමණ පැමිණ බණ අසත්. සුගතෝ වාදය ලබාගනිත්, යන මේ කාරණය ගැන සිතා අත් නොහළේය.

'බරෝ'- පරුෂ

'ආබාධෝ'- විසභාග රෝගය.

'බාළුභා'- බලවත්, දැඩි

'මාරණන්තිකා'- මරණය සම්පයට පැමිණවීමට සමර්ථ වහා මරණය ලබා දෙන.

'සතෝ සම්පජාතෝ අධිවාසේසි'- සිහිය මනාසේ ඵළඹවා නුවණින් විසදා ඉවසිය.

'අවිහඤ්ඤමානෝ'- වේදනානු වර්තනය වීම් වශයෙන් ඔබ්බොබ් පෙරලීම නොකරනුයේ නොපෙළඹනුයේ දුක් නොවනුයේ ඉවසිය.

'අනාමන්තත්වා'- නොකැඳවා.

'අනපලෝකෙත්වා'- නොදන්වා. අවවාද අනුසාශනා නොදී යන තේරුමයි.

'විරියේන'- පූර්වභාග විරියයයෙනුත් ඵලසමාපත්ති විරියයයෙනුත්.

'පටිප්පණා මෙත්වා'- මැඩ පවත්වා.

ජීවිත සංඛාරං'- මෙහි ජීවිතයම ජීවිත සංඛාරයයි. යමකින් ජීවිතය සකස් කරයිද සිදි සිදි යන ජීවිතය ගටා-ගලපා තබයිද ඒ ඵලසමාපත්ති ධර්මයද ජීවිත සංඛාරයයි. එය මෙහිදී අදහස් කරයි.

'අධිට්ඨාය' - සිට-පිහිටුවා, ජීවිතය පිහිටුවීමෙහි සමත් පල සමාපත්තියට සමවැදිය යුතුය යනු මෙහි කෙටි තේරුමයි. කීමෙක්ද? බුදුහු මීට පෙර ඵලසමාපත්තියට සමවැදුනේ නැද්ද? සමෑදුනහ. ඕනොමෝ වනාහි ක්ෂණික සමාපත්තියකි. ක්ෂණික සමාපත්තිය වූකලී සමවැදීම තුලදීම වේදනාව යටපත් කරයි. සමවතින් නැගිටි කෙණෙහිම දණ්ඩක් වැටීමෙන් හෝ කැට කැබලිහි වැටීමෙන් හෝ සිඳි ගිය සෙවෙල් සහිත ජලය මෙන් වෙන්ව පැවතී යලිත් එක් වෙයි. එසේම ශරීරය වේදනාවෙන් පැතිර ගනියි. රූප සත්තකය හා අරූප සත්තකයද ලැහැබී පඳුරු අවුල් යන මේවා නැතිකොට මහා විදර්ශනා වශයෙන් පැමිණි යම් සමාපත්තියක් වේද, ඕනොමෝ මනාසේ මැඩපවත්වයි-යටපත් කෙරෙයි. යම්සේ වනාහි පුරුෂයෙකු විසින් පොකුණකට බැස අත්වලින්ද පා වලින්ද මනාසේ ගැලී කිමිදේද, එවිට එහිවූ සෙවෙල් බොහෝ කලක් ජලය පැතිර ගෙන සිටියි. එසේම එයින් නැගිටි කෙණෙහිම බොහෝ කලකින් වේදනාව හටගනියි. මෙසේ බුදුහු එදවස මහා බෝධි පර්යංකයෙහි අභිනවයෙන් විදසුනෙහි පිහිටුවන්නාක් මෙන් රූප සත්තකයන් අරූප සත්තකයන් අවුල් රහිත කොට තුදස් අයුරකින් මිශ්‍රකර අනා මහා විදර්ශනාවෙන් වේදනාව යටපත් කොට දස මස තුළ නො හටගනීවායි සමවතට සමවැදුනේය. එසේ ඒ සමාපත්තියෙන් මැඩපවත්වන ලද වේදනාව දසමස තුළදී නොහට ගත්තේය.

'ගිලානාවුට්ඨිතෝ' - ගිලන්ව සිට නැවත ඉන් නැගිටිවේය.

'මධුරකජාතෝ විය' - හටගත් බර බව, හටගත් තද බව, උලෙහි පිහිටවූ පුරුෂයා වැන්න.

'න පක්ඛායන්ති' - ප්‍රකාශ නොකරත්, නොයෙක් කරුණු වශයෙන් නො වැටහෙත්.

'ධම්මාපි මං නප්පටිහන්ති' - සතිපට්ඨාන ධර්මයෝ මට ප්‍රකට නොවෙති, යනු මින් දැක්වෙයි. පෙළ දහම තෙරුන්ට මනාසේ ප්‍රගුණය.

'උදාහරති' - අන්තිම අවවාදයක් නොදෙයි යනු සඳහා කිය.

'අනන්තරං අබාහිරං'- ධර්ම වශයෙන් හෝ පුද්ගල වශයෙන් හෝ දෙකක් නොකොට මෙතෙක් දහම් පරහට නො දෙසම් යි සිතීම ධර්මය අතර ඇතුළත කිරීමයි. මෙපමණක් පරහට දෙසම්, යි සිතීම දහම බැහැර කිරීම නම්. මෙනම් තැනැත්තාට දෙසම්, යි සිතීම තැනැත්තෙකු ඇතුළත් කර දෙසීම නම්. මොහුට නොදෙසම් කියා සිතීම තැනැත්තෙකු බැහැර කිරීම නම්. එකී පරිදි නොකොට දෙසන ලද්දේය යන තේරුමයි.

'ආවරිය මුට්ඨි- යම්සේ වනාහි බැහැරින් පැමිණ ඉගෙන ගන්නවුන්ට නියම සම්පූර්ණ ශාස්ත්‍රය නොදෙයි. බාල තරුණ අවස්ථාවලදී කිසිවෙකුටත් නොකියා අන්තිම කාලයේදී මරණ මඤ්චකයෙහි හිඳගෙන තමාහට ඉතාම ප්‍රිය මනාප අනවැසියාට කියති. තථාගතයන්ට මහඵ වියෙහිදී කිය යුතු එබඳු යමක්- ගුරුමුණ්ඩියක් නැත, යනු මින් දක්වයි.

'අහං භික්ඛු සංඝං'- මම ම භික්ඛු සංඝයා පරිහරණය කරමි.

'මමුද්දේසිකෝ'- මම උදෙසිය යුතුය යන අර්ථයෙන් එබඳු උදෙසීම මොහුට ඇත්තේනුයි. 'මමුද්දේසික' නම් මා උදෙසාම, මා බලාපොරොත්තුවෙන්ම භික්ෂු සමූහයා හැඩ ගැසේවා. මගේ ඇවෑමෙන් යමක් හෝ වේද එයද මේ මේ අයට මෙසේ මෙසේ වේවා.

'ත ඒවං හෝති'- සිරිමහ බෝමැඩදීම ඊර්ෂ්‍යාව හා මසුරු බව වනසා දැමූ හෙයින් මෙසේ නොවේ

'සකිං'- ඔහු කිමෙක්ද?

'ආසීතිකෝ'- අසු හවුරුදු වයස් ඇත්තේය. මෙය අන්තිම වයස දක්වනු සඳහා කිවකි.

'වේඛම්සස්සකේත'- බාහු බැඳීම් වක්‍රාකාර බැඳීම් ආදියෙන් ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමෙන් ගමන් කරවන.

'මඤ්ඤේ' දිරාපත් ගැලක් සේ අඩු-පාඩු දිරාපත් කොටස් මාරු කිරීමෙන් ඒ ගැල පවත්වාගෙන යනැයි හඟිමි. රහත් ඵල මිශ්‍රණයෙන් සතර ඉරියව්වල පැවැත්ම තථාගතයන් වහන්සේට සිදුවෙනැයි දක්වයි. දැන් එම අදහස පවසමින් "ආනන්දය! යම් විටක" යනාදිය වදාළහ.

‘සබ්බනිමිත්තානං’- රූප නිමිති ආදියේ.

‘ඒකච්චානං වේදනානං’- ලොකික වේදනාවල

‘තස්මා තිහ ආනන්ද’- යම් හෙයකින් මෙහිදී ඵල සමාපත්ති විහරණයෙන් පහසුවේද? එහෙයින් නොපිද එය ලබා ගැනීම සඳහා මෙසේ වාසය කරවී, යනු දක්වයි.

‘අත්තදීපා’- මහ මුහුදට පත් දීපයක් සේ තමාට එකම පිහිටක් කරගෙන වසවී,

‘අත්ත සරණා’- තමාම පිළිබඳ සිහි ඇති කර ගනිවී, අන්‍ය ගතිකයන් නොකර ගනිවී. ධම්ම දීප, ධම්ම සරණ යන පද පිළිබඳවද මෙම ක්‍රමයමයි.

‘තමතග්ගේ- තමඅග්ගේ’- මෙහි මැද ඇති ‘ත’ යන්න පද සන්ධි වශයෙනි මෙය ගැන මෙසේ කියයි ‘මොව්හු අග්‍රතමය, අග්‍රතමය (ඉතා උතුම්ය) යනුවෙන් සලකා මෙසේ සියලු තම යෝග සිදු හැර ඒවාට වඩා ඉතාම ශ්‍රේෂ්ඨවූ අග්‍රවූ උතුම්වූ ස්වභාවයෙහි ඔව්හු පිහිටවන්නාහ, යනු බුදුහු දෙසූහ. යම් ඒ හික්ෂුහු ශික්ෂාකාමද ගුණ යුක්තද සතර සතිපට්ඨානය අරමුණු කරන්නෝද එම හික්ෂුහු අග්‍රවූ රහත් පෙළෙහි පිහිටති, යනුවෙන් දේශනාව මස්තක ප්‍රාප්ත කළහ.

(දෙවන බණ වර වර්ණනාව නිමි.)

‘වේසාලියං පිණ්ඩාය පාවිසි’- කවරදා පිවිසියේද? උක්ක වේලාවෙන් පිටත්ව විසාලා මහ නුවරට ගිය කලයි. බුදුහු විසූ වස් ඇත්තේ බේළුව ගමින් පිටත්ව ගොස් සැවැත්පුරට යෙමියි, සිතා ආ මගින්ම පෙරලා වඩින්නේ සැවැත්පුරට පැමිණ දෙවරම් වෙහෙරට වැඩියහ.

දම් සෙනෙවි තෙර බුදුන්ට වත් දක්වා දවල් හිඳිනා තැනට ගියේ එහිදී අතවැසියන් තමන්ට වත් දක්වා ගිය පසු දවල් හිඳිනා තැන හැමද සම්කඩ අතුරා දෙපා පිරිසිදු කොට පළඟ බැඳ ඵල සමාපත්තියට සමවැදුනේය,

ඉක්බිති උන්වහන්සේට නියමිත කොටසින් සමවැද එයින් නැගී සිටි කල මේ විතර්කය ඇති විය. “පළමුව බුදුවරයෝ

පිරිනිවේදද නැතහොත් අග්‍ර ශ්‍රාවකයෝ පළමුව පිරිනිවේදද” යන විතර්කයයි. අග්‍ර ශ්‍රාවකයෝ පළමුව පිරිනිවන් පාති, යනු එයින් පසු දැනගත්තේය, තමාගේ ආයු සංස්කාරය බැලිය. තමාට ආයුෂ ඇත්තේ තවත් සත් දිනකට බව ඉන් දැන කවර තැනකදී පිරිනිවන් පාන්නෙමි දැයි සිතීය. එහිදී රාහුල තෙර තවතිසාවේදී පිරිනිවිය, අඤ්ඤා කොණ්ඩඤ්ඤ ස්ථවිරයන් වහන්සේ ඡද්දන්ත විල්තෙරදී පිරිනිවන් පෑ සේක. මම කොහිදී පිරිනිවෙමිද යනුයි. යලිත් සිතන්නේ මව අරභයා සිතිය ඉපදවිය, රහතුන් සත්දෙනෙකුගේ මව වීත් බුද්ධ ධම්ම සංඝ රත්නයන් කෙරෙහි අප්‍රසන්න වූවාය. ඇයට මගපල ලැබීමට වාසනාවක් ඇද්ද? නැද්ද යනු දිවැසින් බලා, සෝවාන්වීමේ වාසනාව ඇති බව දැක, කවරෙකුගේ දේශනාවෙන් එය ලැබේද යනුත් බලා, තමන් වහන්සේගේම දේශනාවෙන්ය, යනු දැක්කේය. ඉදින් මම මෙතැනදී අඩු උත්සාහ ඇත්තෙක් වන්නෙමි නම් ඇතැම්හු මට මෙසේ නිගා කරති. ‘සැරියුත් තෙර අවශේෂ ජනයාහට ඉතා පිහිට විය. එය එසේමය. සමචිත්ත සූත්‍රය දේශනා කළ දා කෙළ ලක්ෂයක් දෙවියෝ රහත් වූහ. තුන් මාර්ගයන් අවබෝධ කළ දෙවියන්ගේ ගණන් ප්‍රමාණයක් නැත. මෙසේම තවත් නොයෙක් තැන්වලදී තෙරුන් කෙරෙහි හිත පහදවාගෙන ස්වර්ගයෙහි උපන්නෝ අසූ ලක්ෂයක් පමණ ඇත. එතරම්වූ ඒ තෙර තම මවගේ මිසදිටුව අත්හරවන්නට අපොහොසත් විය. එනිසා මම මවගේ මිථ්‍යාදාෂ්ටිය දුරු කරවා උපන් කාමරයෙහිදීම පිරිනිවන් පාමි,’ යනු සලකාගෙන අදම බුදුන්ට දන්වා නික්මෙමි, යි චූන්ද තෙරුන්ට හඬ ගැසීය. ‘ඇවැත් චූන්දය, අපගේ පන්සියයක්වූ හික්ෂු පිරිසට පා සිව්රුගෙන ගමනට සූදානම් වන්නැයිද දම් සෙනෙවි තෙර නාලක ගමට වඩිනු කැමතිව සිටිතියිද දන්වන්නැයි’ කීය. චූන්ද තෙර එසේ කෙළේය. ඒ හික්ෂුහු සෙනසුන් හකුලා තැන්පත්කොට තබා පා සිවුරුගෙන තෙරුන් වෙත ගියහ. තෙරද සෙනසුන් තැන්පත් කර තබා දවල් හිදිනා තැන හැමද දවල් හිදිනා තැනවූ දොර ළඟ සිට එතැන බලා ‘මෙය මගේ අන්තිම දැකීමයි’ නැවත මෙහි ඒමක් නැත, යනුයි. ඉන් පිටත්ව පන්සියයක් හික්ෂුන් පිරිවරාගෙන බුදුන් වෙතට පැමිණ වැඳ බුදුන්ට මෙය පැවසීය.

"මහා මුනි නම්වූ ලෝකනාථයන් වහන්ස, මම දැන් වයස්ගත වූයේ-දිරුයේ වෙමි. මේ යෑමෙන් පසු මගේ නැවත ඒමක් නැත. මේ ඔබ වහන්සේට වදින අන්තිම වැදූමයි.

"මගේ ජීවිත කාලය ඉතා අල්පය, මෙයින් හත්වනදා මේ ශරීරය මම අත් හරිමි. එය මහත් බරක් බිම තැබීමක් වැන්න"

'භාග්‍යවත්වූ සුගතයන් වහන්ස, මගේ මේ පිරිනිවන් පානා කාලයයි. ආයු සංස්කාරය අත්හැරියෙමි. ඒනිසා මට පිරිනිවීමට අනුදන්නා සේක්වා," යනුයි.

බුදුවරයෝ නම් යම් හෙයකින් 'පිරිනිවන් පාන්නෙහි' යනු කී කල මරණය ගැන වර්ණනා කරති. පිරිනිවන් නො පාන්නෙහි යනු කී කල ලෝකික ගුණය-කාම සැපය ගැන වදාරන්නෝය. මිසිදිටුවෝ යමක් ගැන දොස් පවරද්ද, ඒ ගැන සලකා ඇතැම්විට ඒ දෙපරිද්දෙන්ම නොවදාරති, එහෙයින් ඔහුට බුදුහු 'සාරිපුත්‍රය, කොහිදී පිරිනිවන් පාන්නෙහිදැයි" ඇසූහ.

"වහන්ස, මගධරට නාලක නම් ගම හටගත් (උපන්) කාමරයේ යයි' පැවසිය, 'එහිදී මම පිරිනිවන් පාමි,' යි කී කල 'එසේ නම් සාරිපුත්‍රය, ඒ සඳහා ඔබ කල් දැනගන්න,' යනු පැවසූහ. 'දැන් ඔබගේ දෙටු හා කණිටු සොහොවුරන්ට තෘදිවූ ගුණැති ඔබගේ (හික්ෂුර්වකගේ) දැකගැනීම දුර්ලභය. ඔවුන්ට දහම් දෙසන්න,' යනු පැවසූහ. ශාස්තෘන් වහන්සේ මගේ සෘද්ධි විකුර්වණ (සෘද්ධියෙන් මවාපෑම) පෙරදැරි කොට ඇති දහම් දෙසුම බලාපොරොත්තු වෙතැයි සැරියුත් තෙර දැනගෙන බුදුන් වැඳ තල් ගසක් පමණකට උඩට පැන නැගී යලිත් බැස බුදුන්වැඳ සත්තලක් පමණ උඩ (තල් ගස් හතක තරම් උඩ) අහසෙහි සිටියේ සෘද්ධි විකුර්වණය පෙන්වා දහම් දෙසීය. මුලු නුවර ජනයා රැස්විය, තෙරුන් වහන්සේ බැස බුදුන් වැඳ 'මා මේ යන චේලාවයයි' කීහ. බුදුහු දම් සෙනෙවි තෙරුන්ට කටයුතු පිළියෙළ කර දෙමි යි සිතා ධර්මාසනයෙන් නැගිට ගෙකිළිය ඉදිරියට වැඩ මාණිකාමය ආසනයෙහි වැඩහුන්න. තෙර තුන්වරක් පැදකුණු කර සිටි තැනක සිට වැඳ භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මීට ඒකාසංබේය්‍ය කල්ප ලක්ෂයකට ඉහතදී අනෝමදස්සී බුදුන් පාමුලදී වැඳ වැටී ඔබ වහන්සේගේ දැකීම

පැතු වෙමි, මගේ ඒ ප්‍රාර්ථනාව සමුර්ධ විය. ඔබ වහන්සේ දුටුවෙමි, ඒ මුල් දැකීමයි. මේ අන්තිම දැකීමයි. නැවත ඔබවහන්සේගේ දැකීමක් නැත' යනු කියා දසනිය ඔසවා බබලන ඇදිලි සහිතව ඔසවාගෙන පේන තෙක් දුර මුහුණ බලාගෙනම පසුවට ගොස් 'මෙතැන් පටන් වුති ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් නැවත කිසිම නැතක ඉපදීමක් නැත' යනු පවසා වැද ගියේය. ජලය කෙළවර සීමාව දක්වා මහා භූමිකම්පාවක් විය. එහිදී බුදුන් පිරිවරා සිටි භික්ෂූන්ට මෙසේ පැවසූහ. 'මහණෙනි, ඔබගේ දෙටු සොහොයුරා අනුව යව්' භික්ෂූහුන් දොර කොටුව දක්වා ගියහ.

තෙරුන්වහන්සේ 'ඇවැත්නි, තෙපි නවතිව් අප්‍රමාදවච්චි, යනු' පවසා, ඔවුන් නතර කොට තමන්ගේ පිරිස පමණක් රැගෙන ගියේය. මනුෂ්‍යයෝ පෙර ආර්යයන් වහන්සේ පෙරළා ඒ මේ ක්‍රියාව කරයි දැන් යන මේ ගමන නම් ආපසු එන්ට යන ගමනක් නොවේ.' යනුවෙන් හඬමින් ලුහුබැන්දාහ. එවිට 'තොපිද අප්‍රමාද වච්චි, සංස්කාරයන්ගේ ගතිය මෙසේය. ඒ නිසා කම්පා නොවච්චි, යනු' පවසා නතර කළහ.

අනතුරුව සැරියුත් තෙර අතරමග සන් දිනක් මනුෂ්‍යයන්ට අනුග්‍රහ කරමින් සවස නාළක ගමට පැමිණ ගම් දොර ළඟ නුග ගස මුල සිටියේය.

එහිදී උපරේවත නම් තෙරුන්ගේ බෑනා ගමන් බැහැරයන්නේ තෙරුන් දැක පැමිණ වැද සිටියේය. තෙර ඔහුට මෙය කිය. 'ගෙදර ඔබගේ මිත්තණිය සිටිනවාද?' 'එසේය, වහන්ස.' 'යව, මා මෙහි පැමිණි බව ඇයට කියව,' කුමකට ආවේදැයි ඇසුවොත්, අද පමණක් මේ එකම දවස ඇතුල්ගම වසන්නේය. මා උපන් කාමරය පවිත්‍ර-පිරිසිදු කරව්, පන්සියක් භික්ෂූන්ට හිඳිනා තැන් පිළියෙළ කරව්' ඔහු ගොස් 'මගේ මාමා ආවේය' යි මිත්තණියට කිය. දැන් කොහිද?' 'ගම්දොර සිටියි,' 'තනිවද? තවත් කවරෙකුත් සමගද?' පන්සියක් භික්ෂූන් ඇත. 'කුමකට ආවේද?' ඔහු එපුවත දැන්වීය. 'කුමකට මෙතෙක් පිරිසකට හිඳිනා තැන් අවශ්‍යද?' තරුණ කල පැවිදිව හිඳ මහලු කල ගිහිවෙහු කැමතිව වනැයි සිතන්නී උපන් කාමරය පිරිසිදු

කොට පන්සියක් හික්ෂුන්ට හිඳිනා තැන් පිළියෙළ කර දඬුවාට පහන් දල්වා තෙරුන් වෙත දන්වා යැවීය. තෙරුන් වහන්සේ හික්ෂුන් සමග ප්‍රාසාදයට වැඩ උපන් කාමරයට ගොස් හිඳගත්තේය. හිඳගත් විගසම 'තම තමන්ගේ වාසස්ථානවලට ගොස් හිඳ ගනිව්' යි පැවසීය. ඔවුන් එසේ ගිය විගසම තෙරුන්ට ඉතා දරුණු දුක් වේදනා සහිත දරුණු රෝගයක් ඇතිවිය. එක් බඳුනක් කාමරය තුළට ඇතුල් වෙයි. එක් බඳුනක් කාමරය තුළින් බැහැරලයි, බැමිණිය මගේ පුතුගේ තත්වය සතුටුදායක නැතැයි තමා වසන කාමරයේ දොර ළඟ සිටියාය. සතර වරම් මහරජවරු දම්සෙනෙවි තෙරුන් කොහිදැයි බලන්නාහු නාළක ගම උපන් කාමරයෙහිම පිරිනිවන් පානා පිණිස ඇඳෙහි හොත් බව දැක අවසාන දැකීමට යමුයි පැමිණ වැද සිටියහ. තෙර 'තෙපි කවරහුද?' 'වහන්ස, අපි සතරවරම් රජවරු වෙමු' කුමකට අවිද?' 'ගිලන් කම දැක එයට උපස්ථාන කිරීම සඳහාය, වේවා,' 'ගිලාන උපස්ථායකයෙක් සිටියි. තෙපි යව්' කියා පිටත් කෙළේය. ඔවුන් ගිය විගස සක්දෙව් රජද එසේම පැමිණ ගියේය. ඔවුන් ගිය විගස සුයාමාදීහුද මහා බ්‍රහ්මයාද පැමිණියහ. තෙරුන් වහන්සේ ඔවුන්ද එසේම පිටත්කර හැරියේය. බැමිණිය දෙවියන්ගේ ඒම හා යෑමද දැක 'මගේ පුතුව වැද වැද යන මොව්හු කවරහුද?' යනු තෙරුන් වසන ගෙයි දොර ළඟට ගොස් 'දරුව, චුන්දය, දැන් තත්වය කෙබඳුදැයි' ඇසීය. ඔහු එපුවත කියා 'වහන්ස, මහා උපාසිකාව පැමිණියායයි' කීවාය තෙරුන් වහන්සේ 'කුමක් හෙයින් අවේලාවේ ආවාදැයි' ඇසීය. 'දරුව, තොප දැකීම පිණිසය,' යනු කියා 'දරුව, පළමුව ආවේ කවිදැයි' ඇසීය. 'සතරවරම් මහ රජ දරුවෝය.' 'දරුව, ඔබ සතරවරම් දෙවියන්ටත් වඩා උසස්ද?' 'උචෑසිය, ඔව්හු ආරාමිකයන් (පන්සල පිරිසිදු කරන්නන්) වැන්න. අපගේ බුදුන් පිළිසිඳගත් තැන් පටන් කඩු ගත් අත් ඇතිව රැක බලාහුන්න' 'ඔවුන් ඇවිත් ගිය පසු ආවෝ කවිද?' 'සක්දෙව්දුය, 'ශක්‍රයාටත් වඩා පුත්‍රය, ඔබ උතුම්ද?' 'උචෑසිය, ඔහු බඩු ගෙන්වා ගෙන යන සාමණේරයෙකු වැන්න. අපගේ ශාස්තෘන් වහන්සේ තව්තිසාවේ සිට බසින කල පාසිවිරු රැගෙන ආවේ මොහුය.'

'ඔහු පැමිණ ගියායින් පසු ඉතා බබලමින් ආවේ කවිද?'
'උපාසිකාව, ඔබගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේද ශාස්තෘන්
වහන්සේද වූ මහා බුන්මයා නම් මොහුය' 'මගේ භාග්‍යවතුන්
වහන්සේටත් වඩා ඔබ උතුම්ද?' 'එසේය. උචුසිය, මෙය නම්
කීමෙක්ද? අපේ ශාස්තෘන් උපන්දා සතර මහා බුන්මයෝ මහා
පුරුෂයන් රන් දැලකින් පිළිගත්තාහුය.'

ඉක්බිති බැමිණියට මේ මාගේ පුතුගේ ආනුභාවය මෙතරම්
නම් මගේ පුතුගේ බුදුන්ගේ අනුභාවය කෙතරම් විය යුතුද.
යනු සිතනවත් සමගම වහා පස්වණක් ප්‍රීතිය පහළවී මුලු
සිරුරෙහි පැතිර ගියේය. තෙරුන් වහන්සේ 'මාගේ මවට ප්‍රීති
සොම්නස පහළ විය,' යනු දැන මේ දහම් දෙසීමට සුදුසු
කාලයයි සිතා 'උපාසිකාව කුමක් සිතුවාදැයි' ඇසූහ. 'මාගේ
පුතුගේ ගුණය මෙබඳු නම් ශාතෘන්ගේ ගුණය කෙබඳු විය
යුතුද යනු සිතුවෙමි' යි ඕනොමෝ කීවාය. 'මහා උපාසිකාවෙනි,
මගේ බුදුන් උපන් කෙණෙහිද මහ බිත්තිමත් කළ කෙණෙහිද
බුදුවට ලැබූ කෙණෙහිද ධර්මවක්ක දේශනාව පැවැත්වූ
කෙණෙහිද දසදහසක් ලෝක ධාතුහු කම්පා වූහ. සීල, සමාධි,
ප්‍රඥාවිමුක්ති, විමුක්තිඥාන දර්ශන යන මේවා ඇත්තාවූ අත්
කෙණෙක් නැත. මගේ බුදුන්ට සමාන කෙණෙක් ද නැත. ඒ
බුදුහු මේ මේ කාරණයෙනුද ශාස්තෘ නම් වන සේක්' යනුවෙන්
විස්තර කර දක්වා බුදු ගුණයෙන් යුතු ධර්මදේශනාවක්
පැවැත්වීය. බැමිණිය ප්‍රිය පුතුගේ ධර්ම දේශනාවසානයේදී
සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටා පුතුවට කීවාය. දරුව, උපතිස්සය.
කුමක් හෙයින් මෙසේ කෙළෙහිද? මෙබඳු අමෘතයක් මට
මෙතෙක් කල් නොදුන්නෙහිද?' කියායි. තෙරුන් වහන්සේ
මව්පින් දැන් රූපසාරී නම් බැමිණිය හට පෝෂණය කිරීමේ
වියදම් මුදල දෙන ලදී. මෙපමණකින් සැහේය යනු සිතා 'මහ
උචුසිය යන්න' බ්‍රාහ්මණිය යවා 'චුන්දය, දැන් වේලාව කීයදැයි'
ඇසීය 'වහන්ස, ඉතා අලුයම් වේලාවයි' 'එසේ නම් හික්ෂු
සමූහයා කැඳවන්න' යි කීය. 'වහන්ස, හික්ෂු සමූහයා රැස්වූහ.'
'චුන්දය, මා ඔසවා හිටුවන්න,' චුන්ද තෙර එසේ කෙළේය
තෙරුන් වහන්සේ හික්ෂුන්ට ඇමතීය 'ඇවැත්නි, වස් හතළිස්

හතරක් තෙපි මා සමග වාසය කළාහුය-හැසිරුනාහුය. ඒ කාලය තුළදී මගේ කායෙන් හෝ චචනයෙන් නොරුස්සන ගතියක් ඇතිවිද, ඇවැත්නි, ඒ ගැන මට සමාවන සේක්වා! 'වහන්ස, මෙපමණ කලක් ඔබ වහන්සේ අපි සෙවනැල්ල සේ අත්නොහැර හැසිරුනෙමු. ඒ කොයිම විටකදීවත් අපට ඔබතුමා නම් එපාවූයේ නැත. ඔබ වහන්සේ අපහට ක්ෂමාව දෙන සේක්වා.' ඉක්බිති තෙරුන් වහන්සේ අරුණ නැගෙනවත් සමගම මහ පොළොව කම්පා කරවමින් අනුපාදිසේස පරිනිර්වාණයෙන් පිරිනිවන් පෑහ. බොහෝ දිව්‍ය මනුෂ්‍යයෝ තෙරුන් පිරිනිවන් පෑමේදී සත්කාර කළහ. ආයුෂ්මත් චූන්ද තෙර සැරියුත් තෙරුන්ගේ පා සිවිරු හා ධාතු පෙරහන්කඩක්ද ගෙන දෙවරම් වෙහෙරට ගොස් අනද තෙරුන් හා බුදුන් වෙත එළඹුනේය. බුදුහු ධාතු පෙරහන ගෙන ගාථා පන්සියයකින් තෙරුන්ගේ ගුණ කියා ධාතු සෑයක් තනවා රජගහ නුවරට වඩිනු සඳහා අනද තෙරුන්ට මතක් කළහ. තෙරුන් වහන්සේ භික්ෂූන්ට දැන්වූසේක. බුදුහු මහා භික්ෂු සමූහයා පිරිවරාගෙන රජගහ නගරයට වැඩියහ එහි වැඩිය කල මහ මුගලන් තෙර පිරිනිවන් පෑවේය. බුදුහු එතුමන්ගේ ධාතු රැගෙන සෑයක් කරවා රජගහ නගරයෙන් පිටත්ව ක්‍රමයෙන් ගංගා නදියට අභිමුඛව ගොස් උක්කවේලාවට වැඩියහ.

එහි ගං තෙර භික්ෂු සමූහයා පිරිවරා ගෙන හිඳ සැරියුත් මුගලන් දෙනමගේ පිරිණිවන් පෑම අරමුණු කරගෙන දහම් දෙසා (එනම් සූත්‍රය දෙසා) උක්කවේලාවෙන් නික්ම විසාලා පුරයට වැඩියහ මෙසේ වැඩියාහු-"ඉක්බිති බුදුහු පෙරයම් කාලයේ වාසය කර පා සිවිරු රැගෙන විසාලා නුවරට පිටු සිඟා වැඩියහ" යනු මෙහි අනු පිළිවෙල කතාවයි.

'නිසීදනං'- සම්කඩ, බිම අතුරණ සම්කඩ.

'උදේන වේතියං'- උදේන නම් යකු සඳහා කළ සෑය පිහිටි තැන-කළ විහාරයයි කියයි. ගෝතමක ආදීන් ගැනද මෙම ක්‍රමයමයි.

'භාවිතා'- වඩන ලද.

'බහුලී කතා'- යලි යලිත් වඩන ලද

‘යානී කතා’- යොදන ලද යානාවක් කරන කථාව.

‘වත්පුකථා’- පිහිටීම අර්ථයෙන් වස්තු නම්වූ දේ ගැන කථා

‘අනුට්ඨිතා’- උසස් සේ පිහිටි.

‘පරිචිතා’- භාත්පසින් මනාව වැඩුන.

‘සුසමාරද්ධා’- මනාව පටන්ගන්නා ලද මෙසේ අනියමින් පවසා යලිත් නියමයෙන් දක්වන්නේ ‘තථාතගයන් වහන්සේගේ’ යනාදිය කිය.

‘කල්පං’- ආයු කල්පය ඒ ඒ කාලවලදී මනුෂ්‍යයන්ගේ ආයු ප්‍රමාණය යම් පමණද එය පරිපූර්ණ කරන්නේය

‘කල්පාවසේසංවා’- ‘අල්පවූ හෝ බොහෝවූ’ යනුයි කියන ලද වර්ෂ සියයෙන් වැඩි කාලයක් හෝ ඒ ගැන මහා සිව තෙර මෙය පැවසිය-බුදුවරයන් නැති කල්හි ගර්ජනා නම් නැත යම්සේ වනාහි බේළුගමදී හටගත් මරණාන්තික වේදනාව දස මසක් යන තුරු යටපත් කර විය. මෙසේ යලි යලිත් ඒ සමාපත්තියට සමවැද දස මසක් යටපත් කරමින් මේ හදු කල්පයම සිටින්නේය කුමක් නිසා එ සේ නො සිටින්නේද? තෘෂ්ණාදීන් විසින් තමාගේ යයි ගන්නා ලද ශරීරය නම් කැඩීම් බිඳීම් ආදියෙන් මැඩ පවතියි. බුදුවරයෝද සිරුර කැඩීමාදියකට නොවත්ව සිටියදීම පස්වන ආයු කොටසේදී බොහෝ ජනයාට ප්‍රිය මනාපව පවතිද්දීම පිරිනිවන් පාති. බුදු අනු බුදු ශ්‍රාවක යන මොවුන් පිරිනිවි කල එක කණුවක් සිටුවා තබන්නාසේ වෙයි බාල සාමණේරයන් පිරිවරා ගෙන හෝ උපන්නේ ‘අහෝ බුදුවරයන්ගේ පිරිසය’ කියා හෝ හික්ම වියයුතු බවකට හෝ පැමිණෙන්නේය. එහෙයින් එතරම් දිගුකලක් ජීවත් නොවෙයි. මෙසේ කී කල යමෙක් රුචි වෙයිද. “ආයු කල්පය” යන මෙයම අටුවාවෙහි නියම කරණ ලදී.

‘යථා තං මාරේන පරියුට්ඨිත චිත්තෝ’- මෙහි ‘තං’ යනු නිපාතයයි මාරයා විසින් මැඩ ගන්නා ලද සිතින් යුතු වූයේය. වසාගත් සිතැති අනිකෙක්ද හෙවත් අන් පෘථග්ජනයෙක්ද අවබෝධ කරගන්නට අපොහොසත් වන්නේය. එපරිද්දෙන් අවබෝධ කර ගන්නට නොහැකි විය යනුයි. මාරයා වූකලී

යමෙකුගේ සියල්ලෙන් දොළොස්විධ විපර්යාසයන් කෙරෙන් ප්‍රභිණ නුවුයේය. ඔහුගේ සිත වසාගෙන සිටියි. තෙරුන්ගේ විපර්යාසයෝ සතර දෙනෙක් ප්‍රභිණ නොකරණ ලදහ. එහෙයින් මාරයා ඔහුගේ සිත වසා ගනියි. ඔහු සිත වසා ගනිමින් කුමක් කරයිද? බිහිසුණු රූපාරම්මණයක් හෝ දක්වයි. ශබ්දාරම්මණයක් හෝ අස්වයි. එයින් සත්වයෝ එය දැක හෝ අසා හෝ සිහි නැතිව හැරගත් මුව ඇතිවුවාහු වෙති. ඔවුන්ගේ කටෙන් අත යවා හෘදය පිරිමදියි. එයින් විසඳු වෙති. මොහු තෙරුන්ගේ මුවෙන් අත හෘදය කරා යවත්ට හැකි වන්නේද? බිහිසුණු අරමුණ වනාහි දැක්විය, එය දැක තෙරුන් වහන්සේ නිමිති ආලෝකය අවබෝධ නො කර ගත්හ. බුදුහු දනිමින්ම කුමක් සඳහා තෙවන වරටත් ඇමතුවාහුද? බැහැරින් දැක්වීමයි. 'බුදුන් වහන්සේ සිටිත්වා, යනුවෙන් යාඥා කළ විට ඔබට මෙය කිරීමට දුෂ්කරය. ඔබ මෙය කිරීම වැරදිය' යනුවෙන් දෝෂාරෝපණය කිරීමෙන් ශෝකය තුනී කිරීම පිණිසයි.

'මාරෝ පාපිමා' - සත්වයන් අනතුරෙහි යොදවමින් මරානුයි 'මාර' නම්, 'පාපිමා' යනු මාරයාටම නමකි. ඔහු පාප ධර්මවලින් යුතු නිසා 'පාපිමා' යි කියයි කණ්හ, අන්තක, නමුවී, පමත්තමන්ධු, යනුත් ඔහුටම කියන නමය,

'භාසිතා බෝ පනේතා' - මෙය බුදුන් බෝමඩදී බුදුවීමෙන් පසු අටවන සතියෙහි බෝමැඩටම අවුත් 'බුදුන්වහන්ස, ඔබ වහන්සේ යමක් සඳහා පෙරුම් පිරුවාහුද, ඒ ඔබගේ අදහස මුදුන් පැමිණියේය, සර්වඥානඥානය අවබෝධ කරගත්හ ඉතින් තවත් මේ ලොව හැසිරීමෙන් ඇති ප්‍රයෝජනය කීම?' යනු පවසා අද මෙතැනදී යම්සේ කීවේද එදා එතැනදී ද එසේම 'භාග්‍යවතුන් වහන්ස ඔබ වහන්සේ දැන් පිරිනිවන් පාතා සේක්වා' යනුවෙන් ඉල්විය. බුදුහුත් ඔහුට 'මම දැන්ම' යනාදී නයින් පවසා ඒ ඉල්ලීම ප්‍රතික්ෂේප කළහ, ඒ සඳහා 'වහන්ස, මෙය කියන ලදී-' යනාදිය පැවසිය.

'වියත්තා' - මාර්ග වශයෙන් වියත්, එසේම වියත්, විශාරද 'බහුස්සුතා' - ත්‍රිපිටක වශයෙන් බොහෝ ඇසු පිරු තැන් මොවුන්ට ඇත්තේ නුයි 'බහුස්සුතා' නම්, එම ධර්මයම දරානුයි

'ධර්මධර' නම්, නොහොත් පර්යායාප්ති බහුශ්‍රැතය ප්‍රතිවේධ බහුශ්‍රැතය, යනුයි පර්යාප්ති ප්‍රතිපත්ති යන මොවුන්ගේ දැරීම, 'ධම්මධර' කියාද මෙහි අදහස දත යුතුය.

'ධම්මානුධම්ම පටිපන්නා'- ආර්යයා ධර්මයට එකඟවූ විදර්ශනා ධර්මයට බැසගත්.

'සාමීචි පටිපන්නා'- යෝග්‍ය ප්‍රතිපදාවට බැසගත්.

'අනුධම්ම චාරිතෝ'- ධර්මය අනුව හැසිරීමෙන් යුතු ස්වභාවයයි ..

සකං ආචරියකං'- තමාගේ ආචාර්යයා වාදය.

ආචික්ඛිස්සන්ති'- සියල්ල එකිනෙකට සමාන නම්ය.

'සහ ධම්මෙන'- හේතු සහිත කාරණා සහිත වචනයෙන්

'සප්පාටි හාරියං'- තෛර්යානික ලෙස දහම් දෙසති.

'බ්‍රහ්මචරියං'- ශික්ෂා තුන ඇතුළත් මුල මහත් සාසන බ්‍රහ්ම චර්යාව.

'ඉද්ධං'- සමෘද්ධ, ධ්‍යාන ආස්වාදන වශයෙන්

'චිතං'- වැඩි දියුණු බවට පත්, සියල්ල මලින් පිරුණු රූකක් මෙන් අභිඥා කුශල සම්පත් වශයෙන්

'චිත්ථාරිකං'- ඒ ඒ දිශාවල පැතිරීම් වශයෙන්

'බොහුජ්ඣුඤ්ඤං'- බොහෝ ජනයා විසින් දන්නා ලද, මහ ජනයාගේ වාසනා වශයෙන්.

'පුද්ගුහං'- හැම අයුරින්ම මහත් බවට පත්, ඒ කෙසේද?

'යාවදේව මනුස්සෙහි සුප්පකාසිකං'- යම් පමණ ඤාණවන්තවූ දිව්‍ය මනුෂ්‍යයෝ ඇද්ද, ඒ සියල්ලන් විසින් මනාව පවසන ලද.

'අප්පොස්සුක්කෝ'- ආශා නැති. අල්ප උත්සාහ ඇති පාපී ම නම්වූ මාරය, තෝ අටවන සතියේ පටන් 'වහන්ස දැන් පිරිනිවන් පානා සේක්වා, සුගතයන් වහන්ස, දැන් පිරිනිවන් පානා සේක්වා' යනුවෙන් කැගසමින් ඇවිද්දෙහිය. අද පටන් පහ කළ උත්සාහ ඇත්තේ වෙව මාගේ පිරිනිවන් පැම ගැන උත්සාහ කරවන්ට එපා යනු මින් අදහස් කරයි.

'සතෝ සම්පජානෝ ආයු සංඛාරං ඔස්සප්' සිහිය මනාව පිහිටුවා ගෙන නුවණින් පිරිසිදු ආයු සංස්කාරය අත්හළේය.

එහිදී බුදුහු අතින් ගලක් අතහරින්නාසේ ආයු සංස්කාරය අත් හැරියේ නැත. තුන් මසක්ම සමාපත්තියට සම වැදී ඉන් මතු නො සම වදින්නෙමි” යි සිතක් උපදවා ගෙන සමවැදුනහ. ඒ සඳහා ‘ඔස්සජ්’ යනු කිය. ‘උස්සජ්ජ’ යනුත් පදයකි.

‘මහා භූමි වාලෝ’- මහත් පොළෝ කම්පාවක් එකල වනාහි දස දහසක් ලෝක ධාතු කම්පා විය.

‘හිංසනකෝ’- හය ජනක

‘දේව දුන්දුහියෝ ව එලිංසු- දිව්‍යහේරිහු නාද පැවැත් වූහ. දෙවිනෙමේ මහා ගර්ජනා පැවැත් විය. අකල් විදුලි කෙටුන. ක්ෂණික වැසි වැස්සේය

‘උදානං උදානේසී’- කුමක් හෙයින් උදන් ඇතිද? ඇතමෙකුට මෙසේ කිය හැක. බුදුන් පසු පස්සේ ලුහුබිඳීමින් ‘වහන්ස, පිරිනිවන් පාන්න’ යනුවෙන් කරන උච්චාරකට බියෙන් ආයුසංස්කාරය අත් හළේය. යනුයි. ඒ කියමනට ඉඩ නොදෙනු සඳහා මෙය දැක්විය, බියවූවෙකුට උදානයක් නම් කොයින්ද? මෙය දක්වනු සඳහා ප්‍රීති වේගයෙන් හරනා ලද උදානය පැවැත්වූහ, එහි සියලු බල සිවල් ආදීන්ට සමාන කොට දක්වන ප්‍රත්‍යක්ෂ බවක් පෙනී ගියේය. තුලිත යන්නෙන් පිරිසිදුන ලද යන තේරුම දෙයි. ඒ කීමෙක්ද? කාමාවචර කර්මය සමාන නොවේ-පිරිසිදුන ලද නොවේ. මෙයට සමාන හෝ නොවේ. මෙයට සමාන වෙනත් ලෞකික කර්මයක් ඇත්තේනුයි අතුල නම්. එය කීමෙක්ද? මහග්ගහ කර්මයයි නොහොත් කාමාවචර රූපාවචර කර්ම තුල නම්. අරූපාවචර කර්ම අතුල නම්. තවද මද විපාක ඇත්තේ තුල නම්. බොහෝ විපාක ඇත්තේ අතුල නම්.

‘සම්භවං’- මූලාරම්භයට හෙවත් හටගැන්මට හේතු භූතවූ පිටු කරගත් දෙය යන අර්ථයි.

‘භව සංඛාරං’- නැවත භවය පිළියෙළ කරණ

‘අවස්සජ්’- අත් හළේය.

‘මුනි’- බුද්ධ මුනි.

‘අජ්ඣත්තරතෝ’- නියත වශයෙන් ආධ්‍යාත්මය ගැනම බලන.

'සමාහිතෝ' - උපචාර-අර්පණා සමාධි වශයෙන් සමාහිත සන්සුන්වූ.

'අහින්දි කචචමිව' - යුද ඇඳුමක් මෙන් සිඳ දැමීය.

'අත්ත සමිභවං' - තමා කෙරෙහි හටගත් කෙලෙස් ධර්ම මෙය කියන ලද වෙයි විපාක සහිත යන තේරුම අනුව හටගත් බවය පිළියෙළ කරන තේරුම අනුව 'භවසංඛාරා' යන නම ලැබූ තුල අතුල සංඛ්‍යාත ලෞකික කර්මයද අත් හළේය. යුද බිමක සිටි මහා රණ ශූරයෙකුගේ යුද ඇඳුම සිඳ දමන්නාක් මෙන් තමා නිසා හටගත් කෙලෙස්ද තමා තුළ හටගත් කෙලෙස්ද ආධ්‍යාත්මයෙහි ඇලුනේ සන්සුන්ව බිත්දේය, යනුයි. නොහොත්, 'තුලං' යන්නෙන් සමකර බලන්නේ,

'අතුලං ච සමිභවං' - නිවනද හටගැනීමද නැතහොත් නිවනද බවයද.

'භව සංඛාරං' බව ගමනය සිදු කරන කර්මය.

'අවස්සපි මුනි' - පඤ්චස්කන්ධය අනිත්‍යය පඤ්චස්කන්ධයන්ගේ නැතිවීම නිවීමය එය නිත්‍යය යනාදී අකාරයෙන් සමාන කර බලන්නේ බුද්ධ මුනිවරයා භවයෙහි දොස්ද නිවනෙහි අනුසස්ද දැක ඒ ස්කන්ධයන්ට මුල්වූ භවය සකස් කරන කර්මය විනාශ කිරීම සඳහා පවතියයි, යන මෙසේ කියන කර්මය නැති කරන ආර්යය මාර්ගයෙන් දුරු කළහ. ඒ කෙසේද? තමා ගැන ඇලුන සංසුන් තැනැත්තා තමා කෙරෙහි හටගන්නා කචච නම් යුද සැටිය බිඳ දැමීය. ඔහු විදර්ශනාදී වශයෙන් අධ්‍යාත්මය ගැන ඇලුනේ සමථ වශයෙන්ද සංසිද්ධන්තියයි මෙසේ පූර්ව භාග වශයෙන් සමථ හා විදර්ශනා බලයෙන් කචච නම් ආත්ම භාවය භාත්පසින් වටකොට සිටි තමා කෙරෙහි හටගත් බැවින් 'අත්ත සමිභව' යි කියයි. හැම කෙලෙස් දැලක්ම බිත්දේය. කෙලෙසුන්ගේ නැතිවීමෙන්ම කර්මය නොපිළිසිඳ ගන්නා බැවින්ද ඒකාන්තයෙන් අවශ්‍ය වෙයි, යනුවෙන් මෙසේ කෙලෙසුන්ගේ නැති කිරීමෙන් කර්මය දුරු කෙළේය. දුරු කළ කෙළෙස් ඇත්තාහට බියක් නම් නැත. එහෙයින් බිය නැතිවම ආයු සංස්කාරය අත් හළහ. නොබිය බව දැක්වීම සඳහාද උදන් ඇතිය යනු දත යුතුය.

‘යං මහාවාතා’- යම් කලෙක මහා වාතයක් හැමුවේද, මහ සුළඟ හමන්නාහු ඒවා චලනන සුළං හටගනිත්. ඒ සුළං හමන කල සැට දහසක් අධික කොට ඇති යොදුන් නව ලක්ෂයක් ගත දිය උසුලන සුළඟ වනසා දමත්. එයින් අහසෙහි ජලය පහළ බසී එසේ බලද්දී පොළොවට බසීයි. යළිත් වාතය තමාගේ ශක්තියෙන් පෙරහන්කඩ තුළ මෙන් ජලය බැඳී ගනියි. එයින් ජලය උඩට ගනියි එසේ නගිද්දී පොළොව නැගෙයි මෙසේ ජලය කම්පාවීමෙන් පොළොවද කම්පා වෙයි. එක සෙලවීම් වාරයක් අද දක්වාම පවතියි. ගතබව ඇතිවීමෙන් උඩට නගින පහළට බසින බවක්ද නොපෙනෙයි.

‘මහිද්ධිකෝ මහානුභාවෝ’- සෘද්ධියේ මහත්කම නිසා ‘මහිද්ධික’ යි යෙති. මහත් තේජසක් විය යුතු බව නිසා ‘මහානුභාව’ යි කියති.

‘පරිත්ත’- දුර්වල අල්ප.

‘අප්පමාණ’- ප්‍රමාණයක් නැති-බලවත්

‘සෝ ඉමං පට්ඨං කම්පේති’- ඔහු සෘද්ධිය උපදවා සංවේගය උපදවමින් මහ මුගලන් තෙර සෙයින් විමසනුයේ මහා නාග තෙරුන්ගේ බැනාවූ සංසරක්ඛිත සාමණේරයන් මෙන් පොළොව සොළවයි. එම ආයුෂ්මතුන් වහන්සේ හිසකෙස් බානා මොහොතෙහිම රහත් බවට පැමිණ සිතිය. පැවිදිව රහත් බවට පත්ව වෛජයන්ත ප්‍රාසාදය සෙලවූ යම් කිසි භික්ෂුවක් ඇද්ද? යනුයි එහිදී එසේ කළ කිසිවෙකුත් නොදැක ‘මම එය සොළවාලන්නෙමි’ අභිඥා බලයෙන් වෛජයන්ත ප්‍රාසාදය මතුවෙහි සිටගෙන පයින් පහරදී එය සොළවන්ට නොහැකි විය. එවිට ඔහුට ශක්‍රයාගේ නළඟනෝ මෙසේ පැවසූහ ‘සංසරක්ඛිත පුත්‍රයාණෙනි, කුණු ගඳ (දුගඳ) සහිත හිසින් සිටගෙන වෛජයන්ත ප්‍රාසාදය සොළවන්ට බලාපොරොත්තු වන්නෙහිද? මේ ප්‍රාසාදය මනාසේ පිහිටියකි. කෙසේ නම් පහය සොළවන්ට හැකි වන්නේද?’ යනුයි. සාමණේර තෙම මේ දේවතාවෝ මා සමග සෙල්ලම් කෙරෙති. මම මෙහිදී ගුරුවරයෙකු නොලැබුවෙමි. මගේ ගුරුතුමා වන සාමුද්දික මහා නාග තෙර කොහිදැයි’ සිහිකරන්නේ මහමුහුදේ ජලයෙහි

ලෙනක් මවාගෙන එහි දවල් කාලය ගත කරන බව දැක එහි ගොස් තෙරුන් වැද සිටියේ එහිදී ඔහුට තෙරුන් වහන්සේ 'කිමෙක්ද? දරුව, සංඝරක්ඛිතය, පුරුද්දක් නැතිව යුදයට ගියෙහිද?' යනු අසා 'වෛජයන්ත ප්‍රාසාදය සොලවන්ට නොහැකි විදැයි' ඇසීය.

'වහන්ස, ගුරුවරයෙකු නොලදිමි' යනු කීය. අනතුරුව ඔහුට තෙරුන් වහන්සේ 'දරුව, ඔබ වැන්නවුන් ඔය ප්‍රාසාදය නොසෙල්ලුවොත් සොලවන්නේ වෙන කවරහුද?' යනු පවසා 'දරුව, ඔබ අර දිය මත පාවෙන ගොම කැබැල්ල දුටුවෙහි? ඇතිළියේ උයන දෙය කැබලි කැබලිවලට බෙදී පවතීන්. වෙන් වෙන්ව ඇත මේ උපමාවෙන් දැනගන්නැයි' කීහ. ඔහු 'මෙපමණක් වටනේය. වහන්ස' යි පවසා 'ප්‍රාසාදයෙන් අවකාශ තැන ජලය වේවා' වෛජයන්තය බලා ගියේය. දෙව් දුවරු ඔහු දැක 'එක වරක් ඇවිත් ගොස් යලිත් අර සාමණේර තෙම එයි. යලිත් එයි' යනු කීහ. එවිට සක්දෙව් කුමා 'මා පුතු හා සෙල්ලම් නොකරව්' යි කීය. දැන් ඔහු ගුරුතුමෙක් ලැබුවේය. මොහොතින් මේ ප්‍රාසාදය සොළවයි' යනු කීය. සාමණේර තෙම පයේ මාපටැඟිල්ලෙන් ප්‍රාසාදයේ මුදුනට (කොනට) ගැසීය. ප්‍රාසාදය සතර දිශාවන්හි නැමෙයි. දේවතාවෝ 'දරුව, පිහිටා සිටින්නට ඉඩ දෙන්න. ප්‍රාසාදයට තිබෙන්නට ඉඩ හරින්න. දරුව,' යනුවෙන් කැගැසූහ. සාමණේර තෙම ප්‍රාසාදය සුදුසු තැන පිහිටුවා (කලින් තිබුන තැන) ප්‍රාසාදය මුදුනේ සිටගෙන උදන් ඇතීය.

'පුදුමයි! මම පැවිදිවී අදම කෙලෙසුන් නසා රහත්ව අදම මේ ප්‍රාසාදය සොළවමි. අහෝ! බුදුන්ගේ උදාර බවේ මහත. අහෝ! ධර්මයේ උදාර බවේ මහත, අහෝ! සංඝයාගේ උදාර බවේ මහත,' යනුයි.

මෙයින් අන්‍යවූද පොළෝ කම්පාවීම් සතරේදී යමක් කිය යුතුද ඒ සියල්ල මහා පාදාන සූත්‍රයේදී කී පරිදිමයි. මෙසේ මේ අටාකාර පොළෝ කම්පාවීම්වලදී පළමුවැන්න ධාතු ක්ෂේත්‍රයෙන්ද, දෙවැන්න සෘද්ධි ආනුභාවයෙන්ද, තුන හා සතර පුණ්‍ය තේජසින්ද පස්වැන්න ඤාණ තේජසින්ද, සය

වැන්න සාදුකාර දීම වශයෙන්ද, සත් වැන්න කරුණා ස්වභාවයෙන්ද, අටවැන්න හැඬීමෙන්ද දත යුතුය. මව්කුස පිළිසිඳීමෙහිද එයින් නික්මීමෙහිදීම මහබෝසතුන්ගේ පින් තෙදින් ඒ කම්පාව සිදුවිය. බුදුබව ලැබීමේදී ඥාණ තේජසින් මැඩපැවැත්වී පොළෝ කම්පාව සිදුවිය. දම්සක් පැවතුම් සූත්‍රය දෙසීමේදී සාධුකාර භාවයෙහි සිටි-සාදුකාර දෙමින් කම්පා විය. ආයු සංස්කාරය අත්හැරීමේදී කාරුණික භාවයෙහි පිහිටි සිතේ කැළඹීම නොඉවසමින් කම්පා විය. පිරිනිවීමේදී හැඬීම් වේගය බලවත් වීමෙන් කම්පා විය. මේ වනාහි පෘථුවී දෙවියන්ගේ වශයෙන් දතයුතුය මහාභූත පෘථුවියෙන් මෙබන්දක් නැත. අවේතනික හෙයින්.

‘ඉමේ බෝ ආනන්ද අට්ඨ හේතු’- ආනන්දය, මේ අටදෙන හේතුහුය. මෙහි ‘ඉමේ’ යන්නෙන් දක්වන ලද පදය කියයි. ආනන්දය, මෙපමණකින් බුදුන් විසින් අද ආයු සංස්කාරය අත්හැරදමන ලදැයි සැලකිය. බුදුහු එසේ සැලකූ බව දැන ගෙනම ඉඩක් නොදීම අනික් අටද සම්පිණ්ඩනය කරමින් “මේ අට වනාහි” යනාදිය වදාළහ.

‘අනේක සතං බන්තිය පරිසං’- බිම්බිසාර සමාගම ඥාති සමාගම. ලිච්ඡවී සමාගම, යන මේ සමාගම් වැනි වෙනත් සක්වලවල්හිද මෙය ලැබෙයි.

‘සල්ල පිත පුබ්බං’- අල්ලාප සල්ලාපයක් කළ විරු.

‘සාකච්ඡා’- ධම්ම සාකච්ඡාවන්ද පිළිපැද්ද යුතු.

‘සකෝ තේසං චණ්ණෝ’- ඔව්හු සුදු වූවෝද කළු පැහැ ඇත්තෝද කළු රත්වත් සිව් ඇත්තෝද වෙති. බුදුහු රත්වත් පැහැත්තාහුය. මේ පිහිටිම් සටහන සලකාගෙන කීවකි, සටහනද හුදෙක් ඔවුන්ටම වැටහෙයි. බුදුන්ට නොවේ.

බුදුහු මිලේච්ඡයෙකු වැනි නොවේ. පැළඳගත් මිණි කොඩොල් සහිත වූවෙකු මෙන් බුද්ධ වේශයෙන්ම හිඳියි. ඔව්හු තමන්ට සමාන සටහන් දකිති.

යාදිසකෝ ඒතේසං සරෝ’- ඔව්හු සිඳුනු බිඳුනු කටහඬ ඇත්තෝය. එසේම කාකස්වර, කෲරස්වර, බණ්ඩස්වර, ඇත්තෝද වෙති. ශාස්තෘන් වහන්සේ එසේ නොවෙති. බ්‍රහ්මස්වර

ඇත්තෝමය. මෙය කථාකිරීම් ප්‍රභේදය ගැන කියුවකි. ඉදින් වනාහි බුදුහු රාජාසනයෙහි හිඳගෙන කතා කරද්ද? 'අද රජතුමා මිහිරි හඬින් කතාකරතියි, අසන්නන්ට හැඟෙයි. කතාකර යනවිට ඒ කතා කෙළේ බුදුන්ය. නැවත රජු එනු දැක මෙනම්කිමෙක්දැයි විමසීමක් ඇති වෙයි

'කෝ නුබෝ අයං'- මෙතැන දැන්ම මගධ බසින්ද සිංහල බසින්ද මිහිරි අසුරින් කතාකරමින් සිටි මොහු නම් කවුද? කිම? දෙවියෙක්ද? නැතහොත් මනුෂ්‍යයෙක්ද? යනුවෙන් මෙසේ සෙවීමෙනුත් දැනගන්ට නොහැකි වෙති. යන තේරුමයි. කුමක් සඳහා මෙසේ නොදන්නාවුන්ට දහම් දෙසද්ද? වාසනාව ඇති නිසයි මෙසේ නමුත් ඇසූ තැනැත්තා අනාගතයේදී ඒ ධර්මය ප්‍රත්‍ය කර ගනිති යන මේ අනාගත වාසනාව බලාගෙන දෙසූහ.

'අනේක සතං බ්‍රාහ්මණ පරිසං'- සෝණදණ්ඩ කුට දන්ත සමාගමාදීන්ගේ වශයෙන්ද වෙනත් සක්වළවල් වශයෙන්ද ඇතිවීම දැනගත යුතුය මේ අට පිරිස බුදුහු කුමක් සඳහා ගෙනහැර දැක්වුවාහුද? කිසිදු බියක් නැතිබව දැක්වීම සඳහාය. මොවුන් ගෙනහැර දක්වා මෙසේ කීහ

"ආනන්දය, මේ අට පිරිස කරා පැමිණ දහම් දෙසන බුදුන් වහන්සේට බියක් හෝ ඇල්මක් හෝ බැඳීමක් නැත. එක මාරයෙක් දැක බුදුන් බිය වෙතැයි යන මේ හැඟීම කවරෙක් නම් උපදවන්නට සමර්ථ වන්නේද? ආනන්දය, තථාගතයන් වහන්සේ කිසිදු බියක් නැත්තාහ. තැනි ගැනීමක් නැත්තාහ. සිහි නුවණින් යුතුවම ආයුසංස්කාරය අත්හළහ.

'අභිභායනනානි'- යටපත් කරන කාරණා-කුමක් නම් යටපත් කරද්ද? පච්චනික ධර්මයන් (විරුද්ධ ධර්ම) අරමුණුය ඒවා එකිනෙකට විරුද්ධ බව නිසා යටපත් කරති. පුද්ගලයාගේ ඥාණයේ උසස් බව අනුව අරමුණු වෙයි.

'අථිකංතං රූපසඤ්ඤි'- තමා පිළිබඳ රූපයෙහි පරිකර්ම කිරීම් වශයෙන් පවත්නා රූප සංඥාවයි. තමා පිළිබඳව නිල කසිණය පරිකර්ම කරන්නේ කෙස් ගැන හෝ පිත ගැන හෝ ඇස් තරුව ගැන හෝ එසේ කරයි පිත (කහපාට ගැන) පරිකර්මය කරන්නේ මේදය හෝ සම හෝ අත් තල පා තලයන්හි

හෝ ඇස්වලට හෝ පිත පැහැති තැන යොමු කරවීම යන මේ අයුරින් සිදු කෙරෙයි. ලෝභිත කසිණය අරමුණු කරගෙන පරිකර්ම කරන්නේ මස් ගැන හෝ ලේ ගැන හෝ දිවේ හෝ ඇස්වල හෝ රතු තැන් යොමුකර වඩයි. ඕදාන පරිකර්මය (සුදු පැහැ ගැන) කරන්නේ ඇට දත් නිය යන මේ දෙයක් ගැන හෝ සුදු යමක් ගැන හෝ සිත අරමුණු කරයි. එය වනාහි ඉතා නිල් වුවක්ද ඉතා රසවත් වුවක්ද ඉතා ලේ පැහැති දෙයක්ද ඉතා සුදු පැහැති දෙයක්ද නොවෙයි ඉතා පිරිසිදු වුවක් නොවෙයි.

'ඒකෝ බහිද්ධා රූපානි පස්සති'- යමෙකුට මෙසේ තමා පිළිබඳව පරිකර්මය ඇතිවූයේ වෙයිද නිමිති බාහිර වූවාහු වෙති. ඔහු මෙසේ තමා පිළිබඳ පරිකර්මයට බාහිර අර්පණා වශයෙන් පැමිණීම 'අප්පකාන්ත රූප සංඤ්ඤි' නම් වෙයි. තවත් කෙනෙක් බාහිර රූප දකියි, යනු කියයි.

'පරින්තානි'- නොවැඩුන

'සුවණ්ණ දුබ්බණ්ණානි'- පැහැපත් වර්ණයෝ හෝ වෙන්වා, දුර්වර්ණයෝ හෝ වෙන්වා ඔව්හු සියල්ලෝම නොවැඩුනාහු වෙති. හෙවත් පරිත්තයෝය මෙය අභිභායතනය ගැන කීමෙකැයි දත යුතුය.

'තානි අභිභුයා'- යම්සේ වනාහි කුසගින්න ඉතා බලවත් සේ හටගත් තැනැත්තෙක් බත් හැන්දක් ලබාගෙන කීමෙක්ද? මෙය කෑ යුතු දෙයක්ද? (මෙය කෑමෙන් ඇති පලය කීම? මේ බත් හැන්ද මට මදි) එය එකම බත් පිඩක් සේ ගුලි කරයි. එපරිද්දෙන්ම නුවණින් උසස් පුද්ගලයා විෂදාශ (අසමාන) නුවණ ඇත්තේ කීමෙක්ද? මේ කුඩා අරමුණෙහි සමවැදිය යුත්තක් තිබේද? මෙය මට මහත් බර දෙයක් නොවේ. ඒ රූප මැඩපවත්වා සමවදියි. නිමිති මාත්‍රය උපදවනු සමගම අර්පණාවට පැමිණෙයි යන තේරුමයි.

'ජානාමි පස්සාමි'- මෙයින් ඔහුගේ සිතා බැලීම ගැන කියන ලදී. එයද එම සමාපත්තියෙන් නැගී සිටියහුට නොවේ. සමාපත්තිය තුළදීත් නොවේ

'ඒවං සංඤ්ඤි හෝති'- සිතා බැලීම කරන්නාහටද ධ්‍යාන සංඥා ඇත්තහුටද මෙසේ සංඥා ඇත්තේ වෙයි. මැඩපැවැත්වීම්

හැඟීම ඒ පුද්ගලයාට සමාපත්තිය තුළදීද ඇත. සිතා බැලීමේ හැඟීම ඇතිවන්නේ සමාපත්තියෙන් නැගිටී නැතැත්තානුටය.

‘අප්පමාණාති’ - වැඩුන ප්‍රමාණයන් ඉතා මහත් යනුයි.

‘අභිභූයා’ - මෙහිදී යම්සේ හුඟක් ආහාර ගන්නා කෙණෙක් එක බත්පිඩක් ලැබ මෙය මට නොසැහෙයි. තවත් පිඩක් දෙන්න, තවත් පිඩක් දෙන්න, යනුවෙන් තව තවත් බලාපොරොත්තු වෙයි මෙය මට කුමකටද, යනු කියයි. එය මහත් දෙයක් වශයෙන් නොදකියි. එපරිද්දෙන්ම අසමාන නුවණ ඇති නුවණින් ඉතා උසස් නැතැත්තා මෙහි සමවැදිය යුත්තේ කිමෙක්ද? මෙය නොසැහේ. මේ ගැන මගේ සිත එකඟ කිරීමෙහි බරක් නැත. ඒවා යටපත් කොට සමවදියි. මෙහිදී නිමිති මාත්‍රය ඉපද වීමත් සමගම අර්පණාවට පැමිණේය යන තේරුමයි.

‘අප්ඤ්ඤානං අරූප සංඤ්ඤී’ අලාබ් බවෙන් හෝ අනතුරු විපත් ඇතිවන බවෙන් හෝ අධ්‍යාත්ම රූපයෙහි පරිකර්ම සංඥාව දුරු කළ.

‘ඒකෝ බහිද්ධා රූපානි පස්සති’ - යමෙකුගේ පරිකර්මයන් නිමිත්තත් පිටතින්ම හටගත්තේද, ඔහු මෙසේ පිටතින් වූ පරිකර්මයාගේද අර්පණාවගේද වශයෙන් ආධ්‍යාත්මික අරූප සංඤ්ඤී කෙණෙක් පිටතින් රූපයන් බලයි යනු මින් දැක්වෙයි. මෙහි ඉතිරි සෙස්ස සතරවන අභිභායතනයේදී කී පරිදිමය. මේ සතරේදී පරිත්තය-නොවැඩුන අරමුණ විතර්ක වර්තයාගේ වශයෙන් ආවකි, ‘අප්‍රමාණ බව’ මෝහ වර්තයාගේ වශයෙනි ‘සුවර්ණ බව’ දෝෂ වර්තයාගේ වශයෙනි. ‘දුර්වර්ණ බව’ රාග වර්තයාගේ වශයෙනි. මොවුන්ට මේවා සප්‍රාය වෙති-සුදුසුය, යනුයි. එම සප්‍රාය කථාව විස්තර වශයෙන් විශුද්ධි මාර්ගයේ වර්ත නිර්දේශයේ එයි.

‘නිලානි’ - සියල්ල සංග්‍රහ කොට ගැනීම වශයෙන් කිය.

‘නිල වණ්ණානි’ - වර්ණ වශයෙන්.

‘නිල නිදස්සනානි’ - දැකීම් වශයෙන් පැහැදිලිව නො දැකීමෙන් හැසිරෙන එකිනෙකට වෙනස් පැහැ රහිත එකම නිලෙන්ම පිහිටා දකිත් යනු කිය.

‘නිල නිභාසානි’ - මෙය ආලෝකම ඇතිවීම් වශයෙන් කියන ලද්දකි. නිල් ආලෝකය නම් නිල් රශ්මියෙන් යුතුවූවකැයි දත

යුතුය. මෙයින් ඔවුන්ගේ පවිත්‍ර, පැහැදිලි ශුද්ධ, යන ලක්ෂණ දක්වයි. ඉතා පිරිසිදු-පැහැදිලි වර්ණයන්ගේ වශයෙන්ම මේ සතර අභිභායතනයෝ කියන ලදහ.

'උම්මා පුප්ඵං'- මේ මල් සිනිඳුය. මෘදුව පෙනෙයි, නිල් පැහැයම වෙයි. කටරොලු මල් ආදිය දැකීමේදී සුදු ස්වභාවයෝද වෙති 'උම්මා' යන්නෙන් සියුම් කපු වර්ගයක් කියයි. එහෙයින් මෙයම ගැනෙයි. ඒවා නොවෙති.

'බාරාණ සෙයාකං'- බරණැසවූ එහි වනාහි කපු වස්ත්‍රයද මොළොක් වෙයි. තුල් ගොතන්නෝද රෙදි වියන්නෝද දක්ෂ වූවාහුය. ජලයද පවිත්‍රය, පිරිසිදුය, එහෙයින් එම වස්ත්‍රය දෙපාර්ශවයෙන්ම පිරිසිදු වූයේ මට සිඳු වූයේ වෙයි දෙපැත්තෙන්ම මොළොක්වූ මටසිඳු බවක් උපදියි.

'පීතානි'- මේ ආදියෙහිද මෙම නයින්ම තේරුම දත යුතුය. නීලකසිණය ප්‍රගුණ කරන්නේ නිලෙහි නිමිත්ත ගනියි. මලෙහි හෝ වස්ත්‍රයෙහි හෝ යමක පැහැය හෝ යනාදියයි කියූ මේ කීමෙහිදී කසිණය කිරීමද පරිකර්මයද අර්පණ සංවිධානයද යන මේ සියල් විශුද්ධි මාර්ගයේදී විස්තර වශයෙන් කියන ලදී. මේ අභිභායතන අට බිය රහිත බව දැක්වීම සඳහා ගෙනහැර දක්වන ලදී. මෙසේද විස්තර කොට මෙය දැක්විය ආනන්දය, මෙබඳු සමාපත්තියට සමවදින හා ඉන් නැගිටින තථාගතයන් වහන්සේට බියක් හෝ ඇලීමක් බැඳීමක් හෝ නැත. එක මාරයක් දැක තථාගතයන් වහන්සේ බියවනනාහයි කවරෙක් නම් මෙබඳු හැගීමක් උපදවන්නට පොහොසත් වෙයිද? ආනන්දය, තථාගතයන් වහන්සේ අභිතය-බිය නැත්තාහ. තැති ගැනීමක් නැත්තාහ සිහි නුවණින්ම ආයුසංස්කාරය අත් හළහ.

විමොක්ෂ කථාව නො ගැඹුරුය. ඉතා ප්‍රකටය, මේ විමෝක්ෂය අටද බිය නැති බව දැක්වීම සඳහාම ගෙන හැර පෑහ. මෙසේ කරුණු දක්වා මෙය කිය 'ආනන්දය, මේ සමාපත්තීන්ට සමවදින ඉන් නැගිටින තථාගතයන් වහන්සේට ඇලීමක් බැඳීමක් හෝ නැත -පෙ-අත් හළහ.

මෙතැනදීද බුදුහු අනඳ තෙරුන්ට අවකාශ නොදී 'ආනන්දය, මම' යනාදී ලෙසින් අනික් දේශනාවක් ඇරඹූහ.

'පඨමාහි සම්බුද්ධෝ'-බුදුබව ලබා පළමුව හෙවත් අටවන සතියේ.

'ඔස්සට්ඨෝ'- අත්හළේය. මෙසේද පවසා එයින්ම මේ දස දහසක් ලෝක ධාතු කම්පා කෙළේය.

'අලං'- මෙය විරුද්ධ වචනයයි.

'බෝධිං'- සතර මාර්ගඥානය අවබෝධ කිරීම

'සද්දහසින්වං'- මෙසේ පැවසූ බව බුදුන්ට විශ්වාසය, යනු දක්වයි...

'තස්මාතිහානන්ද'- යම් හෙයකින් මේ වචනය ඇදහිද එහෙයින් තට මේ දුස්කෘතය වෙනැයි දක්වයි.

'ඒකමිදාහං'- මෙය බුදුහු මම මෙහිමයයි හුදෙක් ඔහුටම අමතුවේ නොවෙති. වෙනත් දිනවලද ආමන්ත්රණය කර 'ඔදාරික නිමිත්ත ඇති කෙළෙමි. එයද ඔබ විසින් අවබෝධ නොකරණ ලදී. මේ වැරද්ද තා පිළිබඳවමයයි' පවසා මෙසේ ඒ දුක දුරු කරණු සඳහා නොයෙක් ප්‍රකාරයෙන් නොයෙක් අයුරින් තෙරුන්ට දෝෂාරෝපණය කිරීමට පටන් ගත්තේය.

'පියෙහි මනාපෙහි'- මව්, පිය, සහෝදර, සහෝදරී, ආදීන්ගේ වශයෙන් ජාතියෙන් වෙනස් බව, මරණයෙන් වෙන් වන බව, හවයෙන් අන් ආකාර බව.

තංකුතෙත්ථ ලබිහා'- එය යනු එයින් යනුයි. යම් හෙයකින් සියලුම ප්‍රිය මනාප දේවලින් වෙන් වෙන බවයි එහෙයින් දස පෙරැම්පුරාද බුදුබවට පත්වද දම්සක් පවත්ව ද යමාමහ පෙළහර දක්වාද දෙවෝරෝහනය කොටද යමක් හටගත්තේද යමක් වීද යමක් හැඩ ගැසුනේද යමක් විනාශ වන ගතියෙන් යුතුද එය ඒකාන්තයෙන් තථාගතයන්ගේ ශරීරයටද අයිතිය ඒ ශරීරය නොබිඳේවා නොනැසේවා සදාකල් පවතීවා යන මෙය සිදුවන්නක් නොවේ. කෙතරම් දුරට හැඬීම් වැළපීම් කරන්නෙකු විසිනුත් මේ කාරණය වෙනස් කොට බුදුවරයන් හැමදා තබාගත්තට නොලබති

'පුත පච්ඡාවමිස්සති'- යමක් මුලින් කීවේද එය මෙහිදී යලිත් වෙනස් කළ නොහැක.

'යථයිදං බ්‍රහ්මවරියං'- යම්සේ මේ ශික්ෂාත්‍රය නම් ශාසන බ්‍රහ්ම වර්යාව.

අද්ධනියං'- දීර්ඝ කාලයක් පැවතීමට පත්.

'විරව්ඨිතිකං'- බොහෝ කල් පවතින.

'වත්තාරෝ සතිපට්ඨානා'- සියල්ල ලෝකික ලෝකෝත්තර යන වශයෙන් දැක්වෙයි. මේ බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන්ගේ විනිශ්චය සියලු අයුරින්ම විශුද්ධි මාර්ගයේ 'ඤාණදස්සන විශුද්ධි නිර්දේශයේදී' කියන ලදී. මෙහි අන් සියල්ල පැහැදිලිය.

(තෙවන බණ වර වර්ණනාව නිමියේය.)

'නාගා පලෝකිතං'- යම්සේ වනාහි මහජනයාගේ ඇට කෙළවරින් කෙළවර හැපී සිටිති. පසේ බුදුවරයන්ගේ නම් අකුස්ස එල්ලුවාක් වැනිය. බුදුවරයන්ගේ එසේ නොවේ. බුදු වරයන්ගේ වනාහි සකක් මෙන් ඒකාබද්ධය. එහෙයින් පසු පසින් බලන කල ශ්‍රීවය පෙරලන්ට නොහැකි වෙයි. ඉදින් ඇතා පසුපස බලන්නේ මුලු සිරුරම හරවා බලයි.

එසේ හැරී බැලිය යුතු වේ. බුදුන් වහන්සේගේ වනාහි නුවර දොරටුවේ සිටගෙන විසාලා මහ නුවර බලන්නෙමිසි සිත පහළවූ විගසම බුදුන් නොයෙක් කල්ප කෝටි ගණන් පෙරැම් පුරණ තොප විසින් ශ්‍රීවය පෙරලා (හරවා) බැලීමක් නොකරන ලදහ. පොළොව කුඹල් සකක් පෙරලී බුදුන් විසාලා මහ නගරය බලා වැඩමවීම කෙළේය. එය සඳහා පමණක්ම මෙය කියුවේ නොවේ. විසාලා පුරයෙහිදීද සැවැත් පුර, රජගහ නුවර, නාලන්දාව, පාටලී ගම, කෝටිගාම නාදිකගම, යන මේවායෙහි වැසියෝ ඒ ඒ තැනින් පිටත්ව ගිය කල ඒ ඒ අන්තිම දැකීම් දුටුවාක් වැන්න. කුමක් හෙයින් ඒ ඒ තන්හිදී නාගාපලෝකනයෙන් හෙවත් ඇතුන් හැරී බලන නායායෙන් නොබැලීද? එය පුද්ගලයක් නොවන බැවින් ඒ ඒ තන්හිම නැවතී බලන්නහුට මෙය මහත් පුද්ගලයක් නොවේ. ඒ නිසා නොබැලිය. තවද විසාලාපුර රජවරු විනාශයට ළංව සිටින්නෝය. අවුරුදු තුනකින් ඔව්හු වැනසෙන්නෝය. ඔව්හු නුවර දොර 'නාගාපලෝකිත' නම් සැයක් බඳවා සුවදින් මලින් පුදති. එය ඔවුන්ගේ බොහෝ කලක් හිතසැප පිණිස වන්නේයයි දැන ඔවුන්ට අනුකම්පා පිණිස අපලෝකනය (හැරී බැලීම) කළහ.

‘දුක්ඛස්සන්ත කරෝ’- ලොකික දුක් කෙළවර කරන.

‘වක්ඛුමා’- පසැස් ඇති බැවින් ‘වක්ඛුම’ නම්වූ බුදුන්.

‘පරිනිබ්බතෝ’- කෙලෙස් පිරිනිවීමෙන් පිරිනිවන් පෑ.

‘මහාපදේසේ’- මහා අවකාසයෙහි මහා කාරණාවන්හි හෝ බුද්ධාදීහු මහත් මහත් කරුණු වශයෙන් සලකා කියන ලදී. මහා කාරණාය, යන තේරුමයි.

‘නේව අභිනන්දිතබ්බං’- තුටු පහටු වූවන් විසින් සාදුකාර දී පෙර මෙන් නොඇසිය යුතුය. මෙසේ කළ කල්හි පසුව මෙය සමානයයි කියන්නේ නමුදු කීමෙක්ද? මේ ධර්මය පෙර පමණක්ම පැවතුනක්ද? දැන් එය ධර්මයක් නොවේද? යනු කියා අදහස නොහරියි.

‘න පටික්කෝසිතබ්බං’- කීමෙක්ද? මේ බලය, කියා මෙසේ පෙර මෙන් නොකිය යුතුය. මෙසේ පැවසූ කල කීමට සුදුසු වූවන් නොකියයි එහෙයින් කිය. සතුව නොවී විරුද්ධ නොවී.

‘පදබ්‍යඤ්ජනානි’- පද සංඛ්‍යාත බ්‍යඤ්ජන.

සාධුකං උග්ගහෙත්වා’- මෙනම් තැන පෙළ කිය. මෙනම් තැන අර්ථය කිය මෙනම් තැන ගැළපීම් කිය. මෙනම් තැන මුල-අග ගැන කිය, යනුවෙන් මෙසේ මනාසේ ගළපා.

‘සුත්තේ ඕතාරෙ තබ්බානි’- සූත්‍රයෙහි බහා

‘විනයේ සන්දස්සෙ තබ්බානි’- විනයෙහි ලා සසඳා බැලිය යුතුය. මෙහි ‘සුත්ත’ (සූත්‍ර) නම් විනයයි. ඒ මෙසේ කිය. කොහිදී අත්හැර දමන ලදද? සැවැත් නුවරදී පැවැත්වූ සූත්‍ර විභංගයෙහි කිය. ‘විනය’ යන්නෙන් බන්ධකයන් ගැන දක්වයි. ඒ මෙසේ කීහ. - ‘කොසඹුවෙහි විනයාති සාරයෙහි යනුයි. මෙසේ විනය පිටකයද භාත්පසින් නොගනු ලැබේ. උභතෝ විභංගයන් ‘සුත්ත’ නමින්ද බන්ධක පරිවාරයෝ විනය නමින්ද මෙසේ විනය පිටකය භාත්පසින් ගනු ලැබේ නොහොත් සූත්‍ර පිටකය සුත්ත’ නමින්ද විනය පිටකය ‘විනය’ නමින්ද මෙසේ මේ දෙපිටකයම භාත්පසින් ගනිති. සූත්‍ර-විනය යන පිටක දෙක ‘සුත්ත’ නම්. විනය පිටකය ‘විනය’ නම්. මෙසේ තුන් පිටකයක් භාත්පසින් නොගැනෙයි. සුත්ත නාමයට හසු නොවන බුද්ධ වචනයක් නම් නැත. ඒ කෙසේද? ජාතක, පටිසම්භිදා, නිද්දේස, සුත්තනිපාත

ධම්මපද, උදාන, ඉතිවුත්තක, විමානවත්ථු, පෙතවත්ථු, ථෙර-
ථෙරිගාථා, ආපදාන යනුයි. සුත්ත නාමයට නොගැනෙන බුද්ධ
වචනයක් නම් නැතැයිද ඒ සියල්ල හැර දමා තුන් පිටකය
සූත්‍රය-විනයය, යන දෙකට කරුණු වෙතැයි සූදින්න තෙර
පැවසිය. එයින් එම කාරණය දක්වමින් මේ සූත්‍රය ගෙනහැර
පෑහ.

‘යමෙක් ඒ ගෞතම ධර්මය දැනිද්ද මේ ධර්මයෝ රාග
සහිත බව පිණිස පවතිද්ද නැතහොත් රාග රහිත බව පිණිස
පවතිද්ද යනුයි. නැතහොත් විසංයෝගය සඳහා පවතිද්ද?
උපාදානය පිණිස පවතිද්ද නැතහොත් අනුපාදානය පිණිස
පවතිද්ද මහිව්ෂතාව පිණිස පවතිද්ද නැතහොත් අල්පේච්ඡ
බව පිණිස නොසතුටු බව පිණිස පවතිද්ද නැතහොත් සතුට
පිණිස පවතිද්ද, කුසිත බව පිණිස පවතිද්ද නැතහොත්
වීර්යාරම්භය පිණිස පවතිද්ද, සංසංකිකාය පිණිස පවතිද්ද,
නැතහොත් පවිච්ඡෙදය පිණිස පවතිද්ද රැස්කිරීම පිණිස පවතිද්ද
නැතහොත් රැස්කළ දේ සිඳි බිඳ දැමීම පිණිස පවතිද්ද, ඒකාන්ත
වශයෙන් ගෞතම ධර්මය දන්නේද, මේ විනය නොවේ. මෙය
ශාස්තෘෂාසාධනය නොවේ. මේවා දැනගැනීම ගෞතම ධර්මය
දැනගැනීමක් නොවේ. මේ ධර්මයෝ සරාගය පිණිස නොව
විරාගය පිණිස පවතිද්ද, සංයෝගය පිණිස නොව විසංයෝගය
පිණිස පවතිද්ද සඋපාදානය පිණිස නොව අනුපාදානය පිණිස
පවතිද්ද බොහෝසේ බලාපොරොත්තුව පිණිස නොව ලද
පමණින් තුටුවීම පිණිස පවතිද්ද නොසතුටු පිණිස නොව සතුට
පිණිස පවතිද්ද කුසිතකම පිණිස නොව වීර්යාරම්භය පිණිස
පවතිද්ද ගුණසංගණිකාව ගැන නොව ප්‍රකර්ෂ විචේකය සඳහා
පවතිද්ද රැස් කිරීම පිණිස නොව රැස් කළ සියල්ල සිඳි බිඳ
දැමීම පිණිස පවතිද්ද, ඒකාන්ත වශයෙන් මේ ගෞතම ධර්මය
දන්නෙහිය. ඒකාන්ත වශයෙන් මේ ධර්ම විනය ශාස්තෘෂා
සාධනය දැන ගත යුත්තේමය, යනුයි. එහෙයින් ‘සුත්ත’
යන්නෙන් මුළු තුන් පිටක බුද්ධ වචනය ඇතුළත් කරගත
යුතුය. ‘විනයේ’ යන මෙහි රාගාදී විනය කාරණයෙහි සසඳා
බැලීමකට යුතුය, යනු මෙහි තේරුමයි.

‘න වේව සුත්තේ ඕතරන්ති’- සූත්‍ර පිළිවෙළින් අන් තන්ති නොගොස් ඇතුළත් කරයි. ගුළුහ වෙස්සන්තර, ගුළුහ උම්මග්ග ගුළුහ විනය වේදල්ල පිටකය යන මේවා අතුරින් පැමිණියක් බව හැගෙයි. මෙසේ පැමිණියාහු රාගාදී විනයෙහිද නොදැක්වෙන්නාහු අත්හළ යුතුය. ‘මෙසේ මහණෙනි, අත්හළ යුතුය, යනු ඒ නිසා පැවසීය. මේ ක්‍රමයෙන් හැම තන්තිම තේරුම් දන යුතුය.

‘ඉදං භික්ඛවේ චතුත්ථං මහාපදේසං ධාරෙය්‍යාථ’- ධර්මයාගේ පැවැත්මට උපකාරීවූ මේ හතරවන අවස්ථාව දරවි මෙතන්තිදී මේ ප්‍රකීර්ණ (තැන තැන විසිරීගිය) ධර්ම දන යුතුය. සූත්‍රයෙහි මහා ප්‍රදේශ සතරකි. බන්ධකයෙහි මහා ප්‍රදේශ සතරකි ප්‍රශ්න විසඳීම් ක්‍රම සතරකි. සුත්ත සුත්තානු ලෝම ආචර්යවාද අත්තනෝමති සංගීති ක්‍රම තුනකි. එහි මේ ධර්මය මේ විනයය යනුවෙන් ධර්ම විනිශ්චයක් පැමිණි කල මේ සතර මහා ප්‍රදේශයෝ සැහෙයි. යමක් මෙහි සමානයයි හැඟේද එයම සැහේයයි ගත යුතුය. අනික ගැන ශබ්ද නැගුවද නොගත යුතුය.

මෙය කැපය, මෙය අකැපය, කැප අකැප බව දැන විනිශ්චයක් පැමිණි කල ‘මහණෙනි, මා විසින් නොපට මෙය අකැපයයි අත් නොහරණ ලද්ද එය අකප්පිය වේ. අනුලෝම නොවේ, කැප බව වළකයි. එය නොපට නොකැපය යනාදී නයින් බන්ධකයෙහි කියන ලද සතර මහා පදේස ප්‍රමාණයී එහි විනිශ්චය කතාව සමන්ත පාසාදිකා නම් විනය අටුවාවෙහි එයි, එහි කියන ලද නයින් යමක් කැපද අනුලෝමද එයම කැපය. අනික අකැපයයි මෙසේ සනිටුහන් කරගත යුතුය. සවාකරණීය ප්‍රශ්නයක, විහජ්ජ ව්‍යාකරණීය ප්‍රශ්නයක, පටිපූච්ඡා ව්‍යාකරණීය ප්‍රශ්නයක ධර්මය ප්‍රශ්නයක, මේ ප්‍රශ්න ව්‍යාකරණ සතරය එහි ඇස අනිත්‍යදැයි විචාරන්නහු විසින් එසේය, අනිත්‍යයයි ඒකාන්ත වශයෙන් ප්‍රකාශ කටයුතුය කන් නාසාදීන් පිළිබඳවද, මෙම ක්‍රමයමයි මෙය ඒකාන්ත ප්‍රකාශ කරන ප්‍රශ්නයකි අනිත්‍යය නම් ඇස දැයි විමසන්නහු විසින් ඇස පමණක් නොව කනද අනිත්‍යය. ඝාතයද අනිත්‍යය, යනුවෙන් මෙසේ බෙදා ප්‍රකාශ කළ යුතුය.

මේ බෙදා දක්වා දියයුතු ප්‍රශ්නයකි ඇස යම්සේද කනත් එසේමය. කන යම්සේද ඇසත් එසේම අනිත්‍යය නොවේදැයි අසන්නහු විසින් කුමන තේරුමක් අනුව විචාරන ලද්දැයි විමසයි. ආපසු අසා දැකීම් අර්ථයෙන් අසයි කී කල නොවේයයි පැවසිය යුතුය. අනිත්‍යාර්ථයෙන් අසමි' යි කී කල 'එසේය' යි කිව යුතුය. මේ පටිප්‍රවිෂා ව්‍යාකරණ ප්‍රශ්නයයි. එය ජීවිතයක්ද? එය ශරීරයක්ද? යනුවෙන් අසන්නහු විසින් මෙය බුදුහු නොපැවසූහ, යි තැබිය යුතුයි මේ ප්‍රශ්නය ප්‍රකාශ කළයුතු නොවේ. මෙය තැබිය යුතු ප්‍රශ්නයකැයි ඒ ඒ ආකාරයෙන් එසේ පැමිණි කල මේ ප්‍රශ්න විසඳීම් ක්‍රම සතර ප්‍රමාණයෝය මොවුන්ගේ වශයෙන් ඒ ප්‍රශ්නය ප්‍රකාශ කළ යුතුය. සුත්තාදියෙහි වනාහි 'සුත්ත' නම් සංගායනා තුනට නැගුණ තුන් පිටකයයි. සුත්තානුලෝම යන අනුලෝම කප්පිය ක්‍රමයයි. ආචරිය වාදය නම් අටුවා කතාවයි අත්තනෝමති නම් නයග්‍රහණයෙන් අවබෝධය ලබාගත් තම වැටහීමයි. එහි 'සුත්තය' බැහැර නොලා යුතුයි. යම්හෙයකින් එය වළක්වන්නහු විසින් බුදුන්ද වැළැක්වූයේ වෙයි. අනුලෝම කැපක්‍රමය සූත්‍රයෙන් හාත්පසින්ම ගත යුතුය. අනික නොගත යුතුය. ආචරියවාදයද හාත්පසින් සූත්‍රයෙන්ම ගත යුතුය. අනික නොගත යුතුය. අත්තනෝමතිය සියල්ලටම දුර්වලය. එයද සූත්‍රය හා සසඳ ගතයුතුය. අනික නොගත යුතුය මේ සංගායනා තුනට පඤ්චසතික, සත්ත සතික, සාහස්සික, යි කියති. සත්තයද ඒ තුනෙහිම ඇතුළත්ව ආවේමය. එයම ප්‍රමාණයයි. (මිනුම් දණ්ඩයි) අනික ප්‍රමාණ නොවේ. එය නින්දා කටයුතුය විරුද්ධ මගෙහි බැස ගන්නාවූ ඒ පද බ්‍යඤ්ජනයෝ සූත්‍රයෙහි නො ඇතුළත් වෙති විනයෙහිද ඇතුළත් නොවෙතැයි දත යුතුය.

'කම්මාර පුත්තස්ස' - රන් කරු පුතුගේ, ඔහු ආසාද වූ මහ ධන ඇති කෙළෙඹියෙකි. බුදුන්ගේ පළමු දැකීමෙන්ම සෝවාන් විය තම අභිවනයෙහි විහාරයක් කරවා පිදීය. 'අභි වනයෙහි' යනු ඒ සඳහා කිය.

'සුකරමද්දවං' - ඉතා තරුණ නොවූත් ඉතා දිරාපත් නොවූත් එක් දෙටු උරෙකුගේ මස්ය. එය ඉතා මෘදුය සිතිදුය, එය

පිළියෙළ කොට මනාසේ පිසා යන තේරුමයි. සුකර මද්දවය ගැන ඇතැම්හු මෙසේ පවසති. මොළොක්වූ ආහාරයකි, පස්ගෝරසින් මිශ්‍රවූවකි, ගවපාන යනු විමසීමකට නම්. තවත් කෙණෙක් සුකරමද්දවය ගැන මෙසේ කියති, සුකරමද්දවය නම් එක් රසායන විධියකි එය රසායන ශාස්ත්‍රයෙහි එය වූන්දයා බුදුන්ගේ පිරිනිවීම සිදුනොවේවායි පතා ඒ රසායනය පිළියෙළ කර දෙන ලදී. එහි වනාහි දෙදහසක් කොදෙව් පිරිවැරූ සතර මහාදීපවල දෙවියෝ ඕජාව බහාලූහ.

‘නාහං තං’- මේ සිංහනාදය කුමක් සඳහා නාද කරයිද අන්‍ය ලබ්ධිකයන් කරන දෝෂාරෝපණයන් ගෙන් වැළකීම සඳහාය, තමා වළඳ ඉතිරිවූ කොටස හික්ෂුන්ට හෝ මනුෂ්‍යයන්ට දීමට ඉඩ හුදුන්හ. වළක් සාරවා එහි දමා වැනසිය. යනු කීමෙන් එය අසා වාදයට අවස්ථාවක් සලසා ගනිති. ඒ නිසා අනුන්ගෙන් පැමිණෙන ඒ දෝෂාරෝපන නැති කිරීම මෙසේ සිංහ නාද පැවත්වූහ යනුයි.

‘භූතස්ස ච සුකර මද්දවේන’- වැළඳුවහුට හටගත්තේය. වැළඳීම ප්‍රත්‍ය කරගෙන නොවේ. එය වැළඳීමෙන් පසුව රෝගය හටගන්නා මිස ඒ ආහාරය හේතුකොටගෙන හට ගන්නා නොවේ. ඉදින් වැළඳුවේ නැති විටක මේ රෝගය හටගන්නා නම් ඉතා දරුණු වෙන්ට ඉඩ තිබුනේය. සිනිඳු හෝජනයක් වැළඳු නිසා අල්ප වේදනාවක් ඇති විය. ඒ නිසාම පයින් ගමන් කරන්ටද හැකි විය.

‘විරිච්ච මානෝ’- නිතර පවතින ලේ විරේචනය හා සමාන.

‘අවෝච’- තමා විසින් පතන ලද තන්හි පිරිනිවීම සඳහා යන මෙය කීය. මේ ධර්ම සංග්‍රාහක තෙරුන් විසින් තබන ලද ගාථායයි දත යුතුය.

‘ඉංස’- වෙදනාරූපයේ නිපාත යයි.

‘පච්ඡොදිකා’- පිරිසිදු-ප්‍රසන්න ජලය.

‘සාතෝදිකා’- මධුර ජලය.

‘සීතෝදිකා’- තුනී සිහිල් ජලය.

‘සේතකා’- මඩ නැති.

‘සුපතිත්ථ’- සුන්දර නොටුපලවල්.

‘පුක්කුසෝ’- ඔහුගේ නමකි.

'මල්ල පුත්තෝ'- මල්ල රාජ පුත්‍ර. මල්ලයෝ කලින් කල රජය කරති. ඔවුන්ගේ වාරය නොපැමිණියද ඒතාක් කල් වෙළඳම කරයි. මොහුද වෙළඳම කරණ පන්සියක් ගැල් යොදා ධුර වාතය හමනා කල පෙරදිගින්යයි පසු පසින් වයන කල ගැල් කරුවෝ පෙරදිගින් යාව තමා පසුව යයි. එකලද පස දෙසින් (බටහිරින්) සුළං හමයි. එහෙයින් මේ ගැල් කරුවා පළමු යවා තෙමේ පසුව සියල්ල රනින් නිමවූ යානාවෙක හිඳ කුසිණාරාවෙන් නික්ම පාවා නුවර යමි' යි මගට බැසගත්තේය. "කුසිණාරා නගරයේ සිට පාවා නගරයට යනු සඳහා දීර්ඝ මාර්ගයකට බැස ගත්තේය." යනු ඒ නිසා කිය.

'ආලාරෝ'- ඔහුගේ නම. මොහු දිගය. පිඟුවන් පැහැයෙන් යුතුය, එහෙයින් ඔහුට 'ආලාර' යි නම් ඇති විය.

'කාළාමෝ'- ගෝත්‍ර නමයි.

'යත්‍රති නාම'- යමෙක් නම්,

'තේව දක්ඛස්සති,- නොදිටිය. යම් තැනක ශබ්දයෙන් යුතු නම් එහි නොපැමිණිම් වශයෙන් කියන ලදී. මෙබඳු තත්ති ඇති ශබ්ද ලක්ෂණය මෙබඳුමය.

'නිච්ඡරන්තිසු'- හැසිරෙන්නවුන් කෙරෙහි.

'අසනියා ඵලන්තියා'- නව ආකාර හෙත පිපිරිම් ඇති වූවාක් මෙන් මහා නාද පවත්වන. නවආකාර අසනීහු නම්- 1 අසඤ්ඤ 2 විචක්ක, 3 සතේර, 4 ගග්ගර, 5 කපිසිය, 6 මච්ඡ විලෝලික, 7 කුක්කුටක, 8 දණ්ඩමණික, 9 සුක්ඛසනී, යනුයි. එහි අසඤ්ඤ නම් සංඥා රහිත බවයි. එක සකක් සේ කරයි. විදුලි සහිතව හෙතය වැටීම සතේර නම්. ගර ගර යන ශබ්ද පවත්වමින් වැටෙන හෙත ගග්ගර නම්. කපිසියය බැම ඔසවන වදුරා වැන්න. ගැලවී- වෙන්ව සැලෙන මත්ස්‍යයෙකු මෙන් විදුලිතමච්ඡ දැක්වෙයි. කුකුළන් මෙන් වැටෙන හෙත කුක්කුටක නම්. දණ්ඩමණික හෙත නගුල් මෙන් වැටෙයි. වැටුන තැන වියලවා සුනුවිසුනු කර දැමීම සුක්ඛාසනී හෙත නම්.

'දේවේ වස්සන්තේ'- වියලි ගෙරවිලි ගොරවමින් වරින් වර වැසි වසියි.

'ආකුමාය'- ආකුමා නම් දනව්ව ඇසුරු කර විසීම ආකුම යනු තමාටද කියති.

'භුසාගාරේ' - සැරසිලි සහිත ශාලාවෙහි මිනිසුන්ගේ කලබල සෝභා සහිත ශාලාව.

'එත්ථෙසෝ' - මේ කරුණුදී මෙහි මහාජන සමූහයා රැස්විය.

'ත්ථං අහෝසි' - කොහි වීද?

'සෝතං හත්තේ' - වහන්ස, ඒ ඔබය

'සිංහි වණ්ණං' - රන්වන් පැහැයෙන්

'යුගමට්ඨං' - ඔප දැමූ, මට්ටම් කළ, ඉතා සියුම් වස්තු දෙකකි.

'ධාරණියං' - අතරින් අතර මා විසින් දැරිය යුතුය. මා විසින් වරින් වර හැඳ ගත යුතු. එය ඉතාම වැදගත් උත්සව දිනයක හැඳගෙන ප්‍රීතිවි පසුව පවිත්‍ර කොට තැන්පත් කර තබයි. මෙබඳු වැදගත් මඟුල් වස්තු දෙකක් සඳහා කිය.

'අනුකම්පං උපාදාය' - මා කෙරෙහි අනුකම්පා උපදවා.

'අච්ඡාදේහි' - මෙය උපචාර වචනයකි. එකක් මට දෙන්න එකක් අතද තෙරුන්ට දෙන්න යන තේරුමයි.

කීමෙක්ද? තෙරුන් වහන්සේ එය ගත්තේද? එසේය, ගනුව කුමක් හෙයින්ද? මස්තකප්‍රාප්ත කටයුතු ඇති බැවිනි. තවද මෙබඳු ලාභයක් හැර දමා උපස්ථායක තැනට පැමිණියේය. ඒ උපස්ථායක කටයුත්ත මුදුන් පමුණුවාගෙන එහෙයින් ගත්තේය. සමහරෙක් මෙසේද? කියන්නාහ 'ආනන්ද තෙර ආරාධනා රහිතයෙකැයි' හඟිමි. විසි පස් වසක් මුලුල්ලෙන් බුදුන්ට උපස්ථාන කරන ආනන්ද තෙරුන් වහන්සේ විසින් බුදුන් වෙතින් කිසිම ප්‍රත්‍ය ආදියක් නො ලබන ලදී. ඒ නිසා එයින් උන්වහන්සේට නින්දා කළ නො හැකිය තවද ආනන්ද තෙරුන් යමක්-ලබා ගත්තද? එය තමන් පරිභෝග නොකරන බවත් බුදුන්ටම පූජා කරන බවත් තර්කගතයන් වහන්සේ දනිති. අතද තෙරුන් පුදන මල්ල රජු විසින් සංඝයාටද පුදන ලදී. මේ අයුරින් මහා පින් රැසක් සැලසෙන්නේයයි තෙරුන්ට එකක් දෙවූහ. තෙරුන් වහන්සේද කිසියම් කරුණක් නිසා එය ගත්හ.

'ධම්මියා කථාය' - වස්තු අනුමෝන කතාවේ.

'හගවතෝ කායං උපනාමිතං'- හැදීම් පෙරවිම් වශයෙන් ඇලුන බුදුහුත් එයින් එකක් හැඳ ගත්තේය, එකක් පොරවා ගත්හ.

'විකච්චිකං විය'- කිහිරඟුරු විටින් විට (කෙළවර) නොදිළියෙයි. පිටතටද ආලෝකයක් නැත. මෙසේ බැහැරට දුවන එළියක්ද නැතිව පෙනීයයි යන තේරුමයි.

'ඉමෙසු බෝ ආන්ද ද්විසුපිකාලේසු'- කුමක් හෙයින් මේ දෙකල්හි මෙසේ වෙයිද? ආහාර විශේෂයෙන් හා බලවත් සොම්නසිනුත්ය. මේ දෙකල්හි මුලු සක්වල දෙවියෝ ආහාරයෙහි ඕජාව බහා ලති. ඒ ප්‍රණීත ආහාර කුස ගතවී ප්‍රසන්න රූප උපදවයි. ආහාරජ රූපයේ ප්‍රසන්න බවෙන් සිත හා සම්බන්ධ ඉන්ද්‍රියෝ බබලත්. බුදුබව ලබන දවසේදී මොහුට නොයෙක් කල්ප කෝටි ලක්ෂ ගණන් පැවති කෙලෙස් රැස සිදි ගියේය. අද ඒවා නැති විය, යනුවෙන් සිත පහදීය. එසේ සිත පැහැදුන කල ලේ පහදීය, ලේ පැහැදුන කල සිත හා සම්බන්ධ ඉන්ද්‍රියයෝ අතිශයින් බබලති, පිරිනිවන් පාතා දිනයේදී ඒකාන්තයෙන් මම අද ලක්ෂ ගණන් බුදුවරුන් පැමිණි අමෘත මහා නිර්වාණ නගරයට පිවිසෙමි, යනුවෙන් සිහි කරන්නහුගේ බලවත් සොම්නසක් උපදී, ඉන් සිත පහදීය. සිත පැහැදුන කල ලේ පිරිසිදු වෙයි, ලේ පිරිසිදු කල සිත සම්බන්ධ ඉඳුරන් අතිශයින් බබලති, මෙසේ ආහාර විශේෂයෙනුත් බලවත් සොම්නසිනුත් මේ දෙකල්හි මෙසේ වෙනැයි දත යුතු

'උපවන්තනේ'- පැදුම් දිගින් පැමිණ නවතින එනම් සල් වනයයි.

'අන්තරේන යමක සාලානං'- සල් ගස් දෙක මැද

'සිංගි වණ්ණං- රන්වන් පැහැයෙන් බබලන කාලයේ

'නාහාත්වා ච පිවිත්වා ච'- මෙහිදී එකල බුදුන් නාන කල ගඟේ වසන මසුන් හා කැස්බෝද ඉවුරු දෙපස වන ලැහැබද යන මුලුල්ල රන්වන් විය.

'අම්බ වනං'- එම ගං ඉවුරේම පිහිටි අඹ වනය,

'ආයුස්මන්තං චුන්දකං'- ඒ මොහොතේ අනද තෙර ජල සාටිකාව සේදුවේය. ළඟ සිටියේ චුන්ද තෙරුන්ය. චුන්ද

තෙරුන්ට බුදුහු හඬගැසූහ. "බුදුහු කුකුත්ථා නම් ගඟ වෙත වැඩ යනාදී" මේ කියමන්ද සංගායනා කාලයේම කියන ලදී.

'පවත්තා හගවා ඉධ ධම්මෝ'- 'බුදුහු මේ සසුනෙහි ධර්මයන් පවත්වති' යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ අසුභාර දහසක් ධර්මස්කන්ධයෝ පවත්වති යනුයි.

'පමුබෙ නිසීදි'- බුදුන් ඉදිරියේම සිටියේය. මෙපමණකින්ම තෙරුන් පැමිණියේයයි දැක්වෙයි. මෙසේ පැමිණියහුට ඉක්බිති බුදුහු ආයුෂ්මත් ආනන්දතෙරුන් ඇමතූහ, යනු කිය.

'තේ අලාභා'- යමෙක් අනුන්ගේ දානානිසංසයන් නමින් දැක්වෙන ලාභයන් ලබන්ද ඔවුහු අලාභයෝය.

'දුල්ලද්ධං'- පින් බලයෙන්ම ලැබුවේවි නමුදු මනුෂ්‍යාත්ම භාවය දුක සේ ලැබිය යුත්තකි.

'යස්ස තේ'- ඔහුගේ උණුසුම් බත හෝ ඉතා සීතල ආහාරයක්ය කියා යමෙක් දැන ගනීද? කෙබඳු වූ 'හෝ වේවා, අන්තිම පිණ්ඩපාතය වළඳ තථාගත තෙමේ පිරිනිවිදේය, යන මේ කියමනට ඔහු (චුන්ද) විසින් දෙන ලද්ද කියා ඇතිවියයි කියන්නේය.

'ලාභා'- මෙලොව හා පරලොව දානානිසංස ලාභ නම්.

'සුලද්ධං'- තාගේ මනුෂ්‍යාත්ම භාවය මනාසේ ලැබුවකි. වාසනාවත්ත මනුෂ්‍යාත්ම භාවයකි

'සම සම ඵලා'- හැම අයුරින්ම සමාන විපාක ඵල ඇත්තෝය. එහිද සුජාතාව පිළිගැන්වූ කිරිපිඩු වළඳ බුදුවිද, එය වැළඳුවේද රාග සහිත දෝෂ සහිත මෝහ සහිතවූ කාලයක දීය. එය අනුභව කරණ ලද්දේ චුන්දයා පිළිගැන්වූ මේ ආහාරය වැළඳුවේ රාගය තොර කළ දෝෂය පහ කළ මෝහය දුරු කළ කාලයේදීය, කුමක් හෙයින් මේවා සම සමාන ඵල විපාක ඇත්තෝද? පිරිනිවන් පෑමේ සමාන බවෙන්ද සමාපත්තින්ට සමවැදීමේ සමාන බවෙන්ද සිහිකිරීමේ සමාන බවෙන්ද යන මේ කරුණු අනුවය. බුදුහු සුජාතාව පිළිගැන්වූ කිරිපිඩු වළඳ සලපාදියේස (ඉතිරිවූ ස්කන්ධ පමණක් ඇති) පරිනිර්වාණයෙන් පිරිනිවන්පෑහ චුන්දයා දුන් ආහාර වළඳ අනුපාදියේස (ඉතිරිවූ ස්කන්ධයන් නැති) පරිනිර්වාණයෙන් පිරිනිවන් පෑහ, යනුවෙන්

මෙසේ පරිනිබ්බාණ සමනාවයට අනුව සම සම ඵල ඇත්තේය. බුදුවන දිනයේදී සුවිසි කෙළ ලක්ෂයක් සමාපත්තීන්ට සමවැදුනහ. එසේම පිරිනිවන් පාන දිනයේදීද ඒ සියල්ලටම සමවැදුනේය යන මේ ක්‍රමයෙනුත් සම සම ඵල ඇත්තේය.

සුභාතාවද මෑත කාලයේදී මෙසේ අසා දැනගන්නාය,- 'ඒ නුගරුක මුල සිටියේ දේවතාවෙක් නොවේ. ඔහු බෝසත්තුය. එදා ඔහු ඒ කිරිබත් වළඳ නිරුත්තරවූ සමයක් සම්බුද්ධවට පත්වූහ. සත් සතියක් මුලුල්ලේම යැපීම ඉන් සිදු විය, යනු අසා මට ඉන් සිදුවූයේ මහා ලාභයෙක, යනු සිහි කිරීමෙන් බලවත් ප්‍රීතියක් හටගත්තේය. චුන්දයාටද මෑත භාගයේදී බුදුන්ට අන්තිම පිණ්ඩපාතය පිළිගන්වන ලද්දේ මා විසිනි, ධර්මයේ ශීර්ෂය (මුදුන් තැන) මා විසින් ගන්නා ලදී. මා පිදු පිණ්ඩපාතය වළඳ ශාස්තෘන් වහන්සේ අනුපාදියේස පරිනිර්වාණ ධාතුවෙන් පිරිනිවන් පෑසේක, යනු අසා මට එය මහත් ලාභයෙක, සිහි කිරීමෙන් මහත් සොම්නසක් හටගත්තේය, යනුවෙන් මෙසේ අනුස්සරණ සමනාවෙන්ද සම සම ඵල ඇත්තේයයි දත යුතුය.

'යස සංවත්තනිකං'- පිරිවර සම්පතින් යුතු.

'අධිපතෙය්‍ය සංවත්තනිකං'- අධිපති භාවය ජ්‍යෙෂ්ඨ භාවය ලැබීම-ඉන් යුතුවීම.

'සංයමතෝ'- සීලසංයමයෙන් යුතු, සංවර බවෙන් යුතුවූ යන තේරුමයි.

'චේරං නවියති'- පස්වැදෑරුම් වෛරයන් නොවැඩේ.

'කුසලෝ ජහාති පාපකං'- කුසලය වනාහි ඤාණ සම්පන්න ආර්යය මාර්ගයෙන් යුතු වූවකි. එයින් ඉතිරි නොකොට පවිටු ලාමක අකුසල් දුරු කරයි.

'රාගදොස මෝහක්ඛයා සනිබ්බතෝ'- ඔහු මෙසේ පවිටු රාගාදිය දුරුකර රාගාදියේ විනාශය නමින් දැක්වෙන කෙලෙසුන් වනසා දැමීමෙන් පිරිනිවන් පෑහ, යනුයි. මෙසේ චුන්දයාගේ දානයද තමන්ට ඒ දානය ලබන්නට ඇති වාසනා සම්පත්තියද පසසමින් මේ ප්‍රීති වාක්‍යය ප්‍රකාශ කළහ.

(සතරවන බණ වර වර්ණනාව නිමියේය.)

‘මහතා හික්කු සංඝෙන සද්ධිං’- මෙහි හික්කු සමූහයාගේ ගණන් ප්‍රමාණයක් නැත. බේලුව ගමදී වේදනාව යටපත් කිරීමේ පටන් තව නොබෝදිනකින් බුදුහු පිරිනිවන් පාත්තාහ, යි අසා ඒ ඒ දෙසින් පැමිණි හික්කුන් අතුරෙහි වූ එක හික්කුවක් හෝ ඉවත්ව ගියේ නැත. එහෙයින් ගණන් සීමාවක් නැති මහා සංඝ සමූහයක් විය.

‘උපවත්තනං මල්ලානං සාලවනං’- යම්සේ වනාහි කොළොම් ගංතොටින් රාජමාතු විහාරයේ දොරටුවෙන් පූජාරාමයට යායුතුය. එසේම හිරණාවතී ගංතොටින් පහළ ඉවුරෙහි සල්වනය විය. අනුරාධපුරයට පූජාරාමය යම්සේද කුසිනාරාවට එයත් එසේමය. යම්සේ පූජාරාමයේ දකුණු දොරෙන් නුවරට ඇතුල්වන පාරවූ පැදුම් දෙසට මුහුණලා ගොස් උතුරෙන් නවතියි. එසේම උයනින් සල්ගස් පෙළ පැදුම් දිගට විහිදී ගොස් උතුරෙන් නවතියි. එහෙයින් උපවත්තනය කියයි.

‘අන්තරේන යමක සාලානං උත්තරසීසකං’- ඒ පැනවූ මඤ්චකයේ හිස පෙදෙසෙන් එක් සල් ගස් පෙළකි. තවත් සල්ගස් පෙළක් පා පිහිටි පෙදෙසෙහිය. එහිදු එක තරුණ සල්ගසක් හිසට ළංව ඇත. තවත් එබඳු ගසක් පාදයට ළංව ඇත. තවද ‘යමක සාලා’ නම් මුල් කඳන් වෙළෙප් පෙළින් ඔවුනොවුන් බැඳී පිහිටි සල්ගස්යයි දතයුතු.

‘මඤ්චකං පඤ්ඤාපේහි’- ඒ උයනෙහි රජ දරුවන් සඳහා වූ සයනයක් ඇත. ඒ සඳහා ‘පනවහි’ යි කිය. තෙරුන් වහන්සේත් එයම පනවා දුන්න.

‘කිලන්තෝස්මි ආනන්ද නිපජ්ජිස්සාමි’- තථාගතයන් වහන්සේට වනාහි මෙහිදී ශරීරයේ ක්ලාන්තගතියක් ඇතිවිය.

‘ගෝවරී, කළම්බ, ගංගෙය්‍ය, පිංගල, පබ්බතෙය්‍ය, හේම වත, තම්බ, මන්දාකිනි, උපෝසථ, ඡද්දන්තයි ඇත් කුල දසයකි. ඉන් ඡද්දන්ත කුලය දසවැන්නයි. ඒ කුලයෙහි ඇත්තු ශ්‍රේෂ්ඨයි.

එහි ගෝවරී නමින් දැක්වෙන සාමාන්‍ය ඇතුන් දසදෙනෙකුගේ ශක්තිය කළම්බ කුලයේ එක ඇතෙකුට ඇත. මෙසේ දස ගුණයෙන් වැඩුන ගණනින් මුල් කී සාමාන්‍ය

ඇතුන්ගේ කෝටි දහසකගේ බල ප්‍රමාණයක් බුදුන්ට ඇත. ඒ සියල්ලම චුන්දගේ පිණ්ඩපාතය වැළඳූ තැන් පටන් විනාශවීම් ස්වභාවයට ගියේය.

පාවා නුවරින් තුන් ගව්වක් ඇතින් කුසිනාරා නගරය පිහිටියේය. මේ දෙනුවර අතර විසිපස් තැනක හිඳ ද මහත් උත්සාහයෙන් එන්නේ නමුදු හිරුබැසයන වේලාවේදී හැන්දෑ කාලයේ බුදුහු සල්වනයට පිවිසුනහ. මෙසේ රෝගය හැම නිරෝග බවක්ම මඩිමින් පැමිණෙයි. මේ අදහස දක්වන්නට මෙන් හැම ලෝක වැසියටම සංවේගය උපදවන වචනය කියන්නාක් මෙන් 'ආනන්දය, කල්‍යාණීය වූයේ වෙමි. හිඳගනු කැමැත්තේ වෙමි' යනු පැවසූහ. කුමක් හෙයින් බුදුහු මහත් උත්සාහයකින් මෙහි පැමිණියාහුද? කිමෙක්ද? අන් තැනකදී පිරිනිවීමට නොහැකිද? පිරිනිවන් පෑමට අන් තැනක නොහැකිය. කරුණු තුනක් නිසා මෙහි වැඩියහ. බුදුහු මෙය දකිති. 'මා වෙත තැනක පිරිනිවන් පානා කල එය මහා සුදස්සන සූතුයට එය අර්ථෝත්පත්තියක් නොවෙයි. කුසිනාරාවේදී පිරිනිවන්පානා කල දෙව්ලොවදී විදිය යුතු සම්පත් මිනිස් ලොවදීම අනුභව කෙළෙමි. එය දෙබණවරකින් සරසා මම දෙසමි. මගේ ඒ දේශනාව අසා බොහෝ දෙනා කුසල් කළ යුතුයයි හඟිත්. තවත් කරුණක් දකිති. මා අන් තැනකදී පිරිනිවන් පානා විට එය සුභද්‍රය නොදකියි. ඔහු බුදුන් විසින් හික්මවිය යුත්තෙකි. ශ්‍රාවකයන් විසින් හික්මවිය යුත්තෙක් නොවෙයි. ඔහු හික්මවීමට ශ්‍රාවකයෝ අපොහොසත් වෙති. කුසිනාරාවේදී පිරිනිවන් පානා මා වෙත ඔහු පැමිණ ප්‍රශ්න විචාරයි. ඒ ප්‍රශ්න විසඳ කෙළවරදීද සරණයන්හි පිහිටා මා වෙතින් පැවිද්ද හා උපසම්පදාව ලැබ කමටහන් ගෙන මා ජීවත්ව සිටියදීම රහත්ව අන්තිම ශ්‍රාවකයා යන නමින් ප්‍රසිද්ධ වන්නේය. තවත් කරුණක් දකිති. මා අන් තැනක පිරිනිවන් පානා කල ධාතු බෙදීමේදී මහත් කෝලාහලයක් වන්නේය. මහ ගඟ වතුරක් මෙන් එහිදී ලේ දැක්ක හැක. කුසිනාරාවේදී පිරිනිවන් පානාකල ද්‍රෝණ නම් බමුණා එය සංසිදුවා ධාතු සුදුසු අන්දමින් බෙදා දෙන්නේය' යන මේ තුන් කාරණයන් ගැන සලකා බුදුහු මෙසේ මහත් උත්සාහයකින් මෙහි වැඩියාහ, යි දත යුතුය.

'සිහසෙය්‍යාං'- මෙහි i කාමභෝගි සෙය්‍යාවය ii ප්‍රේත සෙය්‍යාවය iii සීත සෙය්‍යාවය iv තථාගත සෙය්‍යාවය යි සෙය්‍යා සතරකි. 'සෙය්‍යා' නම් ශයනය කිරීමයි. 'මහණෙනි, බොහෝ සෙයින්ම කාමභෝගි සත්වයෝ වම් පසින් ශයනය කරත්, යනුවෙන් කාමභෝගි සෙය්‍යාව හැඳින්වූහ. ඔවුන් අතුරෙහි බෙහෙවින්ම දකුණු පසින් ශයනය කරන්නෝ නම් නැත. 'මහණෙනි, බොහෝ සෙයින් ප්‍රේතයෝ උඩුකුරුව ශයනය කරති, යන මෙය ප්‍රේත ශයන ක්‍රමයයි. මස් ලේ ඉතා ස්වල්පයක් ඇති බැවින් ප්‍රේතයෝ ඇට කටු වලින් ගැවසුන ඇටසැකිලි වලින් යුතුවුවෝ එක පැත්තකට හැරී ශයනය කරන්නට නොහැක්කෝ වෙති. උඩුකුරුවම ශයනය කරති. මහණෙනි, මුවන්ගේ රජවූ සිංහයා දකුණු පසින් ශයනය කරයි, -පෙ-සතුව සිත් ඇත්තේ වෙයි, යනුවෙන් සිහසෙය්‍යාව හැඳින්වූහ. ඉතා උත්සන්න තේජසක් ඇති බැවින් මෘග සත්වයන්ගේ රජවූ සිංහයා ඉදිරි දෙපා එක තැනකද පසු දෙපාදය එකතැනකද පිහිටුවා වලිගය කලවා අතරෙහි සඟවාගෙන පළමු පා පසු පා වලිග යන මේවා අතර අවකාසය ගැන සලකා මුල් දෙපා මතුවේ, හිස තබා සත් දවසකුදු ශයනය කරද නැගිටින්නේ කිසිත් තැති ගැනීමක් නැතිව නැගිටියි. හිස ඔසවා පළමු පා පිහිටි තැන් ආදිය ගැන සිහි කරයි. ඉදින් කිසි තැනක් අත්හැර සිටියේ වෙයිද මෙය නොපගේ ජාතියෙන් ශූරබව දැක්වීමටද ගැලපෙන්නක් නොවේ මින් නොසතුවට පත්ව එහිම ශයනය කරයි ගොදුරු සොයා නොයයි. අත් නොහැර සිටිනා විට තාගේ ජාතියටද ශූරභාවයටද මෙය ගැලපෙන්නකැයි සතුවුව නැගිට අත් පා දිගහැර කිළිපොළා නැගීසිට කේසර රැස පිරා තුන්වරක් සිංහනාද පවත්වා ගොදුරු පිණිස යයි. සතර වන ධ්‍යානයට සමවැද කරන ශයනය 'තථාගත සෙය්‍යා' නම්. ඒවා අතුරෙන් මෙහි 'සීත සෙය්‍යාව' කියන ලදී. මෙය තේජසින් උදම්වූ ඉරියව් ඇති බැවින් උත්තම ශයනය නම්වේ.

'පාදේ පාදං'- දකුණු පාදයෙහි වම්පාදය තබා.

'අව්වාධාය'- වහා නොඉක්මවා තබා පාදයේ වළලුකර ඇටයෙන් වළලුකර ඇටය දණ හිසෙන් දණහිසෙහි හපනු ලබන කල නිතර වේදනා උපදියයි මෙසේ සිත එකඟ නොවේ,

ශයනය අපහසු වෙයි, යම්සේ වනාහි ගැටීමක් නො වෙයිද මෙසේ ඉක්මවා තැබූ වේදනාව නූපදියි. සිතා එකඟ වේ. ශයනය පහසු වේ. එහෙයින් මෙසේ වැද හොත්තාහ නොනැගිටින පරිද්දෙන් කරන ශයනය වනාහි උපට්ඨාන හැඟීම (නැගිටින පරිද්දෙන් කරන ශයනය) නොසිහිකර කියන ලද්දකි. ශරීර වශයෙන්ද මෙහි නොනැගිටීම දත යුතුය. නිදා ගැනීමී වශයෙන් ඒ රැයෙහි බුදුන්ගේ භවාංගයට අවකාශ නැති විය. මුල් යාමයේදී මල්ලයන්ට දහම් දෙසීම සිදු විය. මධ්‍යම යාමයේදී සුභද්‍රයාට දහම් දෙසීම සිදු විය. අවසාන යාමයේ හික්ෂුන්ට අවවාද කළහ. ඉතා උදෑසන පිරිනිවන් පෑහ.

'සබ්බ පාලි පුල්ලං' - සියල්ල භාත්පයින් පිපී ගියේය. මුල පටන් අග තෙක් එකසේ පිපී ගියේය. අතරෙහි සඟවා හුදෙක් යමක සල් රුකින් පමණක් නොවේ. සියලු වෘක්ෂයෝ එකසේ පිපුනාහුය. තවද ඒ උයනේ ඇති ගස් පමණක් නොවේ. මුල දස දහසක් සක්වළෙහි මල් හටගන්නා හැම වෘක්ෂයෝම මලින් පිපී ගියාහුය. එසේම ගෙඩි හටගන්නා වෘක්ෂයෝ ගෙඩි හටගන්නාහුය. හැම ගසකම කදන්වල හටගන්නා මල් කදන්වලද, අතු වල හටගන්නා මල් අතු වලද වැල්වල හටගන්නා මල් වැල්වලද, අහසෙහි එල්ලෙන මල් අහසෙහිද හට ගත්හ. පොළෝ තලය බිඳගෙන 'දණ්ඩක' නම් පියුම් පිපුනේය. මුල මහ මුහුද පස් පැහැයෙන් බබලන පියුමින් ගැවසුනේය. යොදුන් තුන්දහසක් පමණ විශාල හිමාලය ගතසේ බැඳුන මොනර පිල් කළඹක් මෙන්ද නිතර මල්දමින් ගැවසුනාක් මෙන් මනාසේ පෙළා එකට බැඳ ගොතන ලද මුදුන් මල් කඩක් මෙන්ද මනාසේ පිරුණු මල් ගොටුවක් මෙන්ද ඉතා සිත්කලු විය.

'තේ තථාගතස්ස සරීරං ඕකිරන්ති' - ඒ යමක සල් රුකක් බිම වසන දෙවියන් විසින් සොළවා කඳ අතු වෙළෙප් යන මේවායින් මල් විසුරුවත්. ශරීරය මත මල් විසුරුවති.

'අථ්ඤ්ඤා කිරන්ති' - මැඩගෙන පැතිරෙන්නාක් මෙන් පැතිරෙති.

'අභිජ්ජ කිරන්ති' - නිතර නිතර පැතිරෙන්නේය.

'දිබ්බානි' - දෙව් ලොව නන්දා පොකුණෙන් හටගත් ඒවා රන්වන් පැහැයෙන් යුතු වෙති. පත්කුඩ පමණ වූ පත් සහිත ධාන්‍ය මැනීමට ගන්නා ලාස් පමණ රොන් අඩංගු වේ. හුදෙක් මදාරා මල්මය, අනික් දිව්‍යමය වූ පරසතු කෝවිළාර ආදී පූෂ්පයෝ රන්මය රිදීමය ගොඩු පුරවා සක්වළ මුව විටෙහිද තිදස පුරයෙහිද බඹ ලොවෙහිද පිහිටියාහු දෙවියන් විසින් පිහිටුවන ලද්දාහු අහසෙහි වැටෙති.

'තථාගතස්ස සරිරං' - අතරෙහි විසිරුන මල් රොන් පැමිණ කොළ රේණු සුණු යන මේවා බුදුන්ගේ සිරුරෙහිම පැතිරෙත්.

'දිබ්බානි පි චන්දන වුණ්ණානි' - දෙවියන්ගේ ප්‍රයෝජනයට ගන්නා සඳුන් සුණු හුදෙක් ඒවා දෙවියන්ගේම නොවේ. නාග සුපර්ණ මනුෂ්‍ය යන මොවුන්ටද ලැබෙන සඳුන් සුණුය. හුදෙක් සඳුන් සුණු පමණක්ම නොවේ. කපුරු අගිල් තුවරලා රන්සඳුන් ආදී සියලුම දිව්‍යමය සුවද සුණු වර්ග හිරියෙල් අඳුන් රන් රිදී සුණු හැම දිව්‍යමය සුවදක්ම කවා රනින් රිදියෙන් නිමවූ කරඬුවල පුරවා සක්වළ මුව විට ආදී තන්හි සිටින ලද දෙවියන් විසින් ඇතුල් වූවාහු අතරතුර අන්තන්හි නොපැතිරී බුදුන්ගේ සිරුරෙහිම පැතිරෙයි.

'දිබ්බානිපි තුරියානි, - වරවාරණ දේවතාවා නමින් ප්‍රකට දීර්ඝායුෂ ඇති දේවතාවෙක් මහා පුරුෂයා මිනිස් ආත්මයෙහි ඉපිද බුදුවන්නේයයි අසා පිළිසිඳගන්නා දවසෙහි ඔහු ගෙන යමුයි මාලාවක් ගන්නට ආරම්භ කළහ. ඒ මාලාව ගොතන අතරම මහා පුරුෂයා මව්කුස පිළිසිඳ ගත්තේය. 'තෙපි කවරෙකු උදෙසා ගොතව්ද' ඇසූ කල 'එය තාම නො නිමියේය. කුසින් නික්මෙන දවසෙහි ගෙන යමි' කීහ. යලිත් නික්මුනේයයි අසා බුදුවන දා යම් යි සාවුරුද්දක් දුෂ්කර ක්‍රියා කොට අද බුදු වූයේයයි අසා ධර්මවක්‍ර සූත්‍රය පවත්වන දා යමි, සිට සත්සතියක් බෝමැඩ වසා ඉසිපතනයට ගොස් දම්සක් පැවැත්වියයි අසා යමාමහ පෙළහර පානා දා යමි සිතා සිටින විට අද යමාමහ පෙළහර කෙළේයයි අසා දේවෝරෝහණ දවසේදී යමි අසා අද දේවෝරෝහණය කෙළේය යනු අසා ආයුසංස්කාරය අත්හරින දා යමි සිටින කල අද ආයුසංස්කාරය අත්හළේය

යනු අසා එහෙත් තවමත් ඒ මල් දම් ගෙතිම නොනිමියේය. 'පිරිනිවන්' පාතා දවසෙහි යමිසි' සිතා සිටින විට 'අද බුදුහු යමක සල් ගස් අතරෙහි දකුණු පසින් සිහි නුවණින් යුතුව සිංහ සෙය්‍යාවට පැමිණියාහු ඉතා උදෑසන පිරිනිවන් පාත්තේය යනු' ඇසිය තෙපි කවරෙකු සඳහා මල්දම් ගෙතුදැයි අසා නැවත මෙය කීමෙක්ද? අද මව්කුස පිළිසිඳ ගත්හ. අදම මව්කුසින් නික්මුණහ, අදම මහබිණික්මන් කළහ. අදම බුදුබව ලැබූහ අදම දම්සක් පැවැත්වූහ. අදම යමාමහ පෙළහර පැන අදම දෙව්ලොවින් බටහ. අදම ආයුසංස්කාරය අත් හළහ. අදම පිරිනිවන් පාත්තාහ, ඉදින් දෙවනදා උදේ කැඳ බොන වේලාව වන තෙක් වත් ජීවත් වූවාහු නම් දස පෙරුම් පුරා දීර්ඝ කාලයක් වෙහෙස විඳ බුදුබවට පැමිණියහුට මෙසේ විගසින් පිරිනිවන් පෑම නුසුදුසු වන්නේය. මේ මල්දම් ගොතා නොනිමිව තිබියදී සක්වල තුළ ඉඩක් නොලබන්නාහු සක්වල මුවවිටදී ලැබ එතැනදීම දුවන්නාහු අතින් අත ග්‍රිවයෙන් ග්‍රිවය ගෙන ත්‍රිවිධ රත්නය අරබයා දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ සවණක් ගණ බුදු රැස් දසපාරමිතා සසියකට පණහක් පමණ අඩුවූ ජාතක කථා තුදුස් බුදු නුවණ යන මේවා අරබයා ගායනා කොට ඒ ඒ දේ ගැන අවසානයේ 'මහා යස' මහා යස යනුවෙන් කියති. මේ එක දේ ගැන සලකා මෙසේ කියන ලදී. 'බුදුන්ට පිදීම, සඳහා දිව්‍යමය තුර්ය්‍යයෝද ගායනා කරති' යනුයි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යමක ශාලා වෘක්ෂයන් අතර දකුණු පසින් වැදහොත්තාහු. පොළෝතලයෙන් පටන් ගෙන සක්වල මුවවිට දක්වා සක්වල මුවවිටෙන් පටන්ගෙන බඹලොව දක්වාද රැස්වූ පිරිසට මහත් උත්සවයක් දැකීමෙන් ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන්ට ඇමතුන. 'අනතුරුව බුදුහු අනද තෙරුන්ට ඇමතුන. -පෙ- තථාගයන්ට පූජා කිරීමේදී' යනු ඒ නිසා කිය. මෙසේ මහත් පුද සත්කාර දක්වා එයින්ද තමාට සුදුසු සත්කාර නොසිදුවියයි දක්වමින් 'ආනන්දය, මෙපමණකින් නොසැහිය යුතුය,' යනාදිය වදාළහ. එය සඳහා මෙසේ දැක්වෙයි. 'ආනන්දයනි, දීපංකර පාද මුලලෙහි වැද වැටීමෙන් මා විසින් අට ආකාර ධර්මයන් සම්පූර්ණ කොට බුදුබව පතා ප්‍රාර්ථනා

කළහ. එය බුදු බව පතාම මිස මල් සුවඳ විලවුන් ආදී සැප සම්පත් ප්‍රීති ආදියක් බලන්නට බලාපොරොත්තුවෙන් නොවේ. ඒවා බලන්නට පිරු පාරමිතාවන් නොවේ. එහෙයින් මම මේ පූජාවෙන් පිදුවේ නම් නොවෙමිද, කුමක් හෙයින් නම් බුදුහු 'උපමා' නමින් හැඳින් වෙන ධාන්‍ය වර්ගයේ නිල් මලක් ගෙන බුදුහු බුදුගුණ සිහි කොට කරුණ පූජාවෙන් බුද්ධ ඥානයෙන්ද ප්‍රමාණකර දැක්විය නොහැකි විපාක ලැබෙතැයි' වර්ණනා කොට මෙතැනදී එබඳු මහත් පූජාවක් අත්හැරියාහුද? එසේ කරුණ ලද්දේ පිරිසට අනුග්‍රහ කිරීමටත් සසුන බොහෝ කල් පැවතීමටත්ය. ඉදින් බුදුහු මෙසේ ප්‍රතික්ෂේප නොකළාහු නම් මතු කාලයේදී සීලය පිරියයුතුතැනදී ඒසීලය නොපුරන්නාහ. සමාධිය වැඩිය යුතු තැනදී එය නොවඩන්නාහ. විදසුන් වැඩිය යුතු තැනදී එහි නොදෙන්නාහ උපස්ථායකයන් (සේවකයන්) යොදා ඒ ඒ පුද සත්කාරද කරවන්නාහ. ආමිස පූජාවට නම් මේ ශාසනය එක දිනක කැඳ බොන වේලාව තරම් සුළු කාලයක්වත් දරන්නට නොහැකිය. මහා විහාරය වැනි විහාර දහසක් කර විමෙනුත් මහා සෑය වැනි සෑයවල් දහසකුත් බැඳවීමෙන්ද ශාසනය පවත්වන්නට නොහැකිය. යමෙකු විසින් කරගන්නා ලද දෙය ඔහුගේ ප්‍රයෝජනය පිණිසම වේ. මනා පිළිපැදීම නම් බුදුන්ට කරන මහා පූජාවකි. ගැළපෙන පූජාවකි. ඔහු විසින් පතන ලද ඒ ප්‍රාර්ථනාව සසුන දැරීමට පොළොසත්වේ. එහෙයින් බුදුහු එය දක්වමින් 'ආනන්දය, යමක් වනාහි'-ආදිය වදාළ සේක.

ධම්මානු ධම්ම පටිපන්නෝ'- නවලෝකෙත්තර ධර්මයන් ලැබීමට සුදුසු අනු ධර්මයන්හි යෙදුන.

'සාමීචි පටිපන්නෝ'- එම ප්‍රති පදාවම හැම අයුරින් නිවැරදි මගට බැස ගත්තේනුයි 'සාමීචි පටිපන්න' නම්. එකී පූර්ව භාග ප්‍රතිපදා නමින් ගැනෙන නිවැරදි ධර්මයෙහි හැසිරෙයිද එය සම්පූර්ණ කරයිද, එසේ කරන්නා අනුධම්ම චාරියා පූර්වභාග ප්‍රතිපදාව නම් පවත් වැළකීම, මනා හැසිරීම, මනා නියමයන් අනුගමනය කිරීම, ධූතගෙ සමාදානය, ගෝත්‍රභූ සිත ලැබීම තෙකවූ මනා පිළිවෙතයි. එහෙයින් යම් මහණෙක් සවැදැරුම්

අගෞරවණීය අවස්ථාවන්හි සිටගෙන පැනවූ දෙය ඉක්මවයිද-කඩ කරයිද නොකැප අන්දමින් දිවිපවත්වයිද මෙය ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තියට විරුද්ධය. යමෙක් තමා ගැන පැනවූ සියලුම ශික්ෂා පද ජීනචේලා, ජීනසීමා, ජීන කාලසුත්ත, යන මේවාට අල්ප මාත්‍රයකුත් වැරදි නැති ලෙස පවත්වයිද මොහු ධර්මානුධර්ම පටිපත්තියෙකි. ඒ පැනවූ සිරිත් විරිත් ගරු කරන්නෙකි. භික්ෂුණීන් පිළිබඳව මෙම ක්‍රමයයි යම් උපාසකයෙක් පත්සිල් රැකීම දස අකුසල් වලින් වැළකීම යන මේ අනුව පවතීද, මොහු ධර්මානුධර්මයන්හි හැසිරෙන්නෙක් නොවේ. යමෙක් තුන් සරණ, පත්සිල්, දස සිල් යන මේවා සපුරන්නේද මසකට පෝහෝ දින අටක් පෙහෙවස් ගන්නේද, දන් දෙයිද සුවද මල් ආදිය මව් පියන්ට උපස්ථාන කරයිද, දැහැම් මහණ බමුණන්ට උපස්ථාන කරයිද මේ තැනැත්තේ ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්ත නම්වේ. උපාසිකාවන් ගැනද මෙම ක්‍රමයෙන්ද විස්තරය දත යුතුය.

'පරමාය පූජාය'- උතුම් පූජාව මාගේ ශාසනය දැරීමට මේ නිරාමිස පූජාවට හැකිය. මගේ මේ සිව් පිරිස නිරාමිස පූජාවෙන් යම්තාක් කල් මා පුද්දේ ඒ තාක් කල් මාගේ ශාසනය අහස මැද බබලන පුන්සඳු මෙන් බබලන්නේයයි දක්වයි.

'අපසාදේසි'- ඉවත් කෙළේය.

'අපේහි'- ඉවත්ව යව. තෙරුන් වහන්සේ එක වචනයෙන්ම වටාපන පසෙක තබා සිටියහ.

'උපට්ඨායකෝ'- මෙයින් ප්‍රථම බෝධි කාලයේදී නිතර බැඳුන උපස්ථායක භාවයක් නැති බව සඳහා කීහ, 'වහන්ස, මේ ආයුෂ්මත් උපවානය, මෙසේ තෙරුන් විසින් පැවසූ කල ආනන්දයා උපවානයන්ගේ සදොස් බව සලකා බලයි. ඒකාන්තයෙන් මොහුගේ නිදොස් බව පවසන්නෙමි' යි සිතා බුදුහු 'ආනන්දය, බෙහෙවින්' යනාදිය පැවසූහ. මෙහි බොහොසෙයින් යන්නෙන් අසඳු සත්වයන්ගේද අරූප දේවතාවන්ගේද බහා තැබූ බව සඳහා කිය.

'අප්පට්ඨ'- ස්පර්ශ නොකළ බුදුන්ගේ ළඟ ප්‍රදේශයෙහි හිසකෙස් ගසක් තබන්නට තරම් ඉඩ ඇති පෙදෙසෙහි සිටුම්

ආත්ම භාවයන් මවාගෙන මහේශාකාශ දෙවියෝ දසදෙනා බැගින් සිටියහ. ඔවුන්ට පිටුපසින් විසිදෙනෙක්ද ඔවුන්ට පිටුපසින් තිස්දෙනෙක්ද ඔවුන්ට පිටුපසින් සතළිස්දෙනෙක්ද ඔවුන් පස්සෙන් පණස් දෙනෙක්ද ඔවුන් පස්සෙන් සැට දෙනෙක්ද බැගින් සිටියහ. ඔව්හු එකිනෙකා අතින් පයින් හෝ වස්ත්‍රයෙන් හෝ බාධා නොකර ගනිති. 'ඔතනින් ඉවත් වෙව, මා ඇඟේ නොහැපෙව, යනාදිය කීමට තරම් කාරණයක්ද නැත සාරිපුත්‍රය, ඒ දෙවියෝ දසය, විස්ස, තිස, සතළිස, පණස, සැට යනුවෙන් මෙසේ ක්‍රමයෙන් වැඩිවෙව් ගොස් අන්තිමේ ඉදිකටුවෙන් ඇත කළ සිදුරු පමණ තත්හිද සිටිත්, එහෙත් ඔවුනොවුන් එකිනෙකා තම තමන්ට හිංසා පීඩා කර ගනිතැයි නොසිතිය යුතුය.

'ඕවාරෙන්තෝ' - වළක්වන්නේ, තෙරුන් වහන්සේ ස්වභාවයෙන්ම මහත් ශරීර ඇත්තෝය. ඇත් පොච්චෙකු බඳු වෙති. පාංශකුල සිව් රූ පොරවා සිටිකල ඉතා මහත් ලෙස පෙනෙයි.

'තථාගතං දස්සනාය' - භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මුහුණ දකිනු පිණිස නොලබන්නාහු උස් හඬින් සෝෂා කළහ. කිමෙක්ද? ඒ තෙරුන්ට විනිවිද දකින්නට නොහැකිද? ඔව්, නොහැක. පෘථග්ජනයන් විනිවිද බැලීමට දෙවියන්ට හැකි වෙති. රහතුන්වහන්සේ නොවෙත්. තෙරුන්ටද මහේශාකාශවූ තේජසින් බලවත්වූ බැවින් එළඹෙන්නටද නොහැකි වෙයි. එහෙයින් තෙරුන් වහන්සේද තේජසින් ඉතා බලවත්ය. අතික් රහත්හු එසේ නොවෙතිද? එහෙයින් කාශ්‍යප බුදුන්ගේ සෑයෙහි දෙවියෝ ආරක්ෂක දෙවියෝ සිටියහ. විපස්සී බුදුන් පිරිනිවිකල එකට ගතවගිය රන් කඳක්සේවූ ධාතුසෑයට එකම සෑයක් කළහ දීර්ඝායුෂ්ක බුදුවරයන්ටද එකම සෑයක් කරති. මනුෂ්‍යයෝ ඒ සෑය රියන් පමණ දිග වියත් පළල සතරගුල් ගත රන් ගඩොලින්ද 'මනෝසීල නම් හිරියෙලින්ද මැටි තැනීමද තල තෙලින් ජල කෘත්‍යයද සිදු කර යොදුනක් පමණ උසට ගොඩ නැංවූහ. එතැන්සිට යොදුනක් පමණ බිම් වසන දෙවියෝද එතැන් සිට අහස වැසි දෙවියෝද එතැන් සිට උෂ්ණ හා වළාහක දෙවියෝද

එතැන් සිට අග්‍රවළාහක දෙවියෝද එතැන් සිට වාතුර් මහා රාජික දෙවියෝද එතැන් සිට තව්තිසා වැසියෝද යොදුන් පමණින් ගොඩ නැංවූහ, යන මේ විදියෙන් ගොඩ නැංවීම නිසා එම සෑය සත් යොදුන් උසැති සෑයක් විය. මනුෂ්‍යයෝ මල් ගඳ විලවුන් ආදිය රැගෙන ආ කල ආරක්ෂක දෙවියෝ ඒවා රැගෙන ඒ ඒ අය බලාගෙන සිටියදීම පුදති. එකල මේ තෙර බමුණු මහසල් කුලයෙක ඉපිද එක් රන්වන් වස්ත්‍රයක් රැගෙන ගියේය. දෙවියෝ ඔවුන් අතින් වස්ත්‍රය ගෙන සෑයට පිදුහ. බමුණා එය දැක පැහැදුනේ මමද අනාගතයේදී මෙබඳු බුදු කෙනෙකුන්ගේ සෑයකට ආරක්ෂක දෙවියෙක් වෙමි, යනුවෙන් පතා එයින් චූතවගොස් දෙව්ලොව උපන්නේය. ඔහු මෙසේ දෙව්ලොවත් මිනිස් ලොවත් සැරිසරමින් සිටියදී කාශ්‍යප බුදුහු ලොව පහළව සිට පිරිනිවන් පෑහ. උන් වහන්සේගේද එකම ධාතු ගරිරයක් විය. එය තැන්පත් කර යොදුනක් උසැති සෑයක් බැඳවූහ. ඔහු එහි ආරක්ෂක දෙවියා වී එම සසුන අතුරුදහන් වූ පසු ස්වර්ගයෙහි ඉපිද අප බුදුන් දවස එයින් චූතව උතුම් කුලයක පිළිසිඳගෙන ගිහි සැප හැර දමා පැවිදිව රහත් බවට පැමිණුනේය. මෙසේ සෑයේ ආරක්ෂක දෙවියෙක් වී සිටිය බැවින් තෙරුන් වහන්සේ බලවත් තේජස් ඇත්තෙක් වූහ, යි මෙහිදී තේරුම් ගත යුතුය.

‘දේවතා ආනන්ද උප්ඤ්ඤායනිති’- ආනන්දයෙනි, දෙවියෝ මෙසේ උස් හඬින් සෝෂා කරති ‘මගේ පුතුගේ අනික් කිසියම් දෝෂයක් නැත්තේය, කියා දක්වයි.

‘කථං භූතාපන භන්නේ’- මෙය කුමක් සඳහා කීවිද? බුදුහු ‘දෙවියෙනි, තෙපි උස්හඬින් දොස් පවරනැයි, කියවිද ඒ දේවතාවා නොපට කෙබඳු ආකාර ඇත්තේද? තෙපි කුමක් මෙනෙහි කරව්ද? කීමෙක්ද? නොපගේ පිරිනිවීම ඉවසන්නාහුද? යනු විචාරයි, අනතුරුව බුදුහු මම ඉවසීමේ කරුණු නොපවසමි’ යි දක්වනු සඳහා ආනන්දය, එය නොඉවසමි, යනාදිය වදාළහ.

‘පඨවි සඤ්ඤානියො’- අහසෙහි පොළෝ මවා එහි පඨවි යන හැඟීම් ඇත්තෝ.

‘කන්දන්ති’- හඬන.

‘ඡන්ත පපාතං පපතන්ති’ - මැදින් සිඳි බිඳි ගියාක් මෙන් වී යම් ඒ තැනකින් වැටෙද්ද.

‘ආවට්ටන්ති’ - වැටෙමින්-පෙරලෙමින් ගිලිහී හුන් තැනටම එති

‘විවට්ටන්ති’ - වැටුන තැනින් අන් තැනකට පෙරළී යත්. තවද දෙපා දික්කර වරක් ඉදිරියටත් වරක් පසුවටත් වරක් වම් පසටත් වරක් දකුණටත් පෙරෙලෙමින් වැටෙති, යනු කියයි

සන්තානන්ද දේවතා පඨවියං පඨවි සඤ්ඤිතියෝ’ - ස්වභාවික පොළොව දැරීමට දේවතාවා අපොහොසත්ය, හත්ථක නම් බ්‍රහ්මයා සෙයින් එහි ගිලෙති. ‘ඔදාරික ආත්ම භාවයක් හත්ථකයා විසින් මවන ලදී.” යනු එහෙයින් බුදුහු වදාළහ. එහෙයින් යම් දේවතා කෙනෙක් පොළොවෙහි පොළොව මැව්වාහුද, ඒ සඳහා මෙසේ වදාළහ. “පොළොවෙහි පොළෝ යන හැඟීම ඇත්තෝ” යනුයි.

‘විතරාගා’ - දුරු කළ දොම්නස් ඇත්තාහු ගල්ටැඹක් වැනි වූවාහු අනාගාමී ක්ෂිණාශ්‍රව දෙවියෝ.

‘වස්සං චුත්ථා’ - බුදුන් දවස කාලයන් දෙකක හික්ෂුහු පැමිණෙති වස් විසීම ළංවූ කල්හි කමටහන් ගැනීම සඳහාද විසූ වස් ඇත්තෝ ගන්නා ලද කමටහන් යෙදීමෙන් ලත් විශේෂාධිගමය දැන්වීමටද යන මේ සඳහාය. බුදුන් දවස යම් සේද එසේම තම්බපණ්ණි දිවයිනෙහි ගඟින් මෙතෙර හික්ෂුහු ලෝවාමහා ප්‍රාසාදයට රැස්වූහ. ගඟින් එතර හික්ෂුහු තිස්ස මහා විහාරයට රැස්වූහ. ඔවුන් අතුරෙන් ගඟින් මෙතර වැසි මහණහු කුණු කසල පිය දමන මුසුන් ගෙන මහා විහාරයට රැස්ව සැයේ සුණු පිරියම් කොට විසූ වස් ඇත්තෝ පැමිණ ලෝවා මහා ප්‍රාසාදයට රැස්වවී’ යි දැනුම් දී පහසු තැනක හිඳ විසූ වස් ඇත්තන් ව අවුත් ලොහෝ පහයෙහිදී නිකාය පසෙහි යමෙක් ප්‍රගුණද ඔව්හු පෙළ සප්තකායනා කරත්. යමෙකුන්ට අටුවාවන් ප්‍රගුණද ඔව්හු අටුවා හදාරති. යමෙක් පෙළ හෝ අටුවා හෝ වරදවාද, එය ඔබ කාගෙන් දැන ඉගෙන ගත්තක්දැයි විමසා නිවැරදි පරිදි උගන්වති. ගඟින් එතෙර වැස්සෝද තිස්ස මහාවිහාරයට රැස්ව එසේම කරති. මෙසේ දෙ කල්හි පැමිණි

භික්ෂූන් ඇති විට යම් කෙනෙක් පළමුව වස්විසීමට කමටහන් රැගෙන ගියාහු ඔවුන් ලබාගත් විශේෂාධිගමයක් සැල කරන්නට එති. මෙබන්දන් සඳහා 'වහන්ස, පෙර වස් විසූවාහු' යනාදිය පැවසිය.

'මනෝභාවතීයේ' - සිතෙන් මනාසේ වඩා දියුණු කළ. යමෙක් සිත සිතෙන් වඩද්ද, දියුණු කරද්ද, රාග මල දූවිලි ආදිය සෝදා හරිද්ද, එබන්දන්ය යන තේරුමයි. තෙරුන් වහන්සේ නම් වත් සම්පන්න වූයේක් වැඩිමහලු භික්ෂුවක් දැක තද ගති ඇතිව නොහිඳිති. පෙරගමන් කොට අතින් කුඩය හා පාසිවිරු ගෙන පුටුව ඇතිරිලි ගසා වැඩහිඳීමට දෙති. එහි වැඩහුන්නාහුට වත් දක්වා සෙනසුනක්ද පිළියෙළ කර දෙති. බාල මහණෙක් දැක නිශ්ශබ්දව නොහිඳිති. ළඟින් හිඳගෙන වත් පිළිවෙත් කරවති. ඔහු ඒ වත් පිළිවෙත් පිළිපැදීමෙන් නොපිරිහීමක් බලාපොරොත්තු වන්නේ මෙසේ පැවසූහ. ඉක්බිති බුදුහු 'ආනන්ද තෙමේ සිතින් වඩන ලද යමක් නොලබමි' යි සිතිය. ඒකාන්තයෙන් සිතින් වඩන්නන් ගේ දැකීම් සහිත කාරණය ඔහුට පෙන්වන්නෙමි' යි යම් තැනක වසන්නෙක් එහේ මෙහේ නොඇවිද සිත දියුණුවේ එල ලබයි. භික්ෂූන් වහන්සේගේ දැකීම ගැන සලකා ගත්තේ මේ සතර යනාදිය කිය.

සද්ධාතිස්ස' - බුදුන් ආදීන් කෙරෙහි පැහැදුන වත් සම්පන්නයෙකු හට. උදයේ පටන් සෑ මිදුල් හැමදීමාදී වත් දක්වන්නෙකුගේ-සියලු වත් කරණ ලද්දේ ම වෙයි.

'දස්සනියානි' - දැකීමට සුදුසු. දකිනු සඳහා යා යුතු

'සංවේජනියානි' - සංවේගය උපදවන.

'ධ්‍යානානි' - කාරණා හෝ ප්‍රදේශයේ පිහිටි තැන්

'යේහි කෙවි' - මේ සෑයන් පිඳීම සඳහා හැසිරීමේ සාර්ථක බව දැක්වීම සඳහා කිය.

'චේතිය වාරිකං ආභිණ්ඩන්නා' - යමෙක් ඒ ඒ තන්හි පිහිටි සෑ මිදුල් හමදිමින් ආසන පිරිසිදු කරමින් බෝ රුක්හි දිය වත් කරමින් ඇවිද්දද, ඔවුන් ගැන කිය යුත්තක් නැත. අසවල් විහාරයේ සෑය පුදමුයි නික්ම පැහැදුන සිතින් සිටින විට

අනතුරකින් මියගියාහු වෙද්ද ඔව්හු ස්වර්ගයෙහි උපදිති යනු මින් දක්වයි.

'අදස්සනං ආනන්ද'- යම් ඒ මාගමකගේ (ස්ත්‍රියකගේ) නොදැක්මයි. මෙය ඉතා උතුම් ප්‍රතිපත්තියයයි දක්විය දොර වසාගෙන සෙනසුනේ හිඳින මහණතෙමේ තමා වෙත පැමිණ දොර ළඟ සිටින ස්ත්‍රියකද යම් තාක් කල් නොදකීද ඒතාක් කල් ඔහුට ඒකාන්තයෙන්ම ලෝභයක් හට නොගනියි. සිත නොසැලෙයි. දැකීමේ සිහියම ඒ දෙනැත බලපායි. එය මෙසේද දැක්වෙයි. ආනන්දය, නොදැක්ම වූකලී" ආදියයි

'දස්සනේ හගවා සති කථං'- හික්ෂුට ලබාගෙන පැමිණි තැන්වලදී දැකීම පිළිබඳ සිහියෙන් යුතු කථාවට කෙසේ පිළිපැදිය යුතුදැයි විචාරයි.

අනතුරුව බුදුහු යම් හෙයකින් කවුච ඔසවාගෙන ඉදින් මා සමග කථා කරන්නෙහි නම් මෙතැනම තගේ හිස සිදළුම් කියා රැක සිටින පුද්ගලයෙකු සේ, ඉදින් මා සමග කථා කරන්නෙහි නම් මෙතැනදීම තගේ මස් 'පට පට' යන ශබ්දයෙන් යුතුව උදුරා ගෙන කමි, කියා සිටි යකින්නක සමග හෝ කථාකරන්ට යෑමයි. එක ආත්මභාවයකගේ වැනසී යාම එය ප්‍රත්‍ය කරගෙනම සිදුවන්නකි. අපායවල නොපිරිසිඳින ලද දුක් අනුභව කිරීමක් නොවේ. ස්ත්‍රියක හා ප්‍රිය මනාප කතාකිරීමේදී විශ්වාසයක් ඇති වෙයි එසේ විශ්වාසයක් ඇති කල විශ්වාසයට බැසගැනීමට සිදුවේ. එසේ බැසගත් සිත් ඇති කල සීල විනාශයට පත්ව අපාය පුරවන්නෙක් වේ. ඒ නිසා "අල්ලාප සල්ලාප කතා නොකළ යුතුය" යනු කිය. ඒ ගැන මෙසේද කිය.

"කතාබහ කිරීම පියාවයන් සමගද ඇති කර ගනියි. යම් දරුණු සර්පයෙක් දෂ්ටකළ විට ජීවත්වීමද වළකයි. මේ ස්ත්‍රීන් හා කතාබහද එසේමය. ඒ නිසා ඔවුන් හා කතාබහ නොකරන්න" යනුයි.

'ආලපන්නේන පන'- ඉදින් ස්ත්‍රිය දවසක් වුවද අසයි. සිල් හෝ ඉල්වයි. බණ හෝ අසනු කැමැත්තේ වෙයි. ප්‍රශ්න හෝ

විමසයි. එසේ විමසන්නන්ට පැවිද්දන් කරණකොට ගෙන ප්‍රයෝජනයක් වේ. මෙසේ කල් යන විට කතා නොකරන මොහු ගොලුවෙකි මොහු බිහිරෙකි. මොහු අනුභව කිරීමෙන් තදවූ මුඛය ඇත්තෙකි, යනුවෙන් කියති. ඒ නිසා අවශ්‍යයෙන්ම කතා කළ යුත්තේ වෙයි. මෙසේ කතා කිරීමේදී කෙසේ නම් පිළිපැද්ද යුතුද? අනතුරුව බුදුහු මෙසේ වදාළහ. "මහණෙනි, තෙපි එවිට තම මව හා සමාන වියෙහි වූවන් කෙරෙහි යම් මවකය යන හැඟීම ඇති කර ගනිව්, සහෝදරියන් බඳු අය කෙරෙහි සහෝදරියක්ය යන හැඟීම ඇති කර ගනිව්, දූ ප්‍රමාණයෙහි වූවන් ගැන දූවක්ය යන හැඟීම ඇති කර ගනිව්, යන මෙය කීම සඳහා ආනන්දය, මනා සිහිය එළඹවා ගත යුතුය, යනු කිය.

'අව්‍යාවටා'- පෙළට නොබැඳී- උත්සාහ රහිත.

'සඳන්ටේ සටට'- උත්තමාර්ථයේ-රහත් අර්ථයෙහි පිහිටව්.

'අනුසුඤ්ජප්'- එහි අධිගමය පිණිස උත්සාහ කරව්.

'අප්පමත්තා'- වෙන්ව පවත්වන සිහිය.

'ආතාපි'- කෙලෙස් තවන විරයායෙන් යුතු. එහි ඉවත් නොකළ සිහි ඇති

'පහිතත්ථ'- කයෙහිද ජීවිතයෙහිද ආශා නැති බව. යවන ලද සිත් ඇතිව විසීම.

'කථං පන හත්තේ'- ඒ ක්ෂත්‍රිය පණ්ඩිතාදීන් කෙරෙන් කෙසේ පිළිපැද්ද යුතුද, ඒකාන්තයෙන් ඔව්හු මගෙන් විමසන්නාහුය. 'වහන්ස, ආනන්දයෙනි, තථාගතයන් වහන්සේගේ ශරීරය පිළිබඳව කෙසේ පිළිපදිමුද, ඔවුන්ට මම කෙසේ පිළිතුරු දෙමිද, කියා විචාරයි.

'අහනෙන වත්ථෙන'- අලුත් කසි වස්ත්‍රයකින්.

'විහනෙන කප්පාසේන'- මනා ලෙස පෙලූ කපු පුළුනෙන් කසි සලුව ඉතා සියුම් බැවින් ඊට තෙල් නොඋරයි කපු පුළුනට තෙල් වදියි. 'මනාසේ පෙලූ කපු පුළුනෙනැයි ඒනිසා කිය.

'ආයසාය'- රන්වන්-'ආයස' යන්නෙන් මෙහි රත්රන් ගැනෙයි

‘රාජා චක්කවත්ති’- බුදුහු මෙතැනදී කුමක් නිසා ගිහියෙකුට රජෙකුගේ සැයකට බඳු සුදුසුදැයි දැක්වීද? සිල්වත් පෘථග්ජන භික්ෂුවකගේ සැයකට සමකළා නම් මීට නරකද? ආශ්චර්යා නොමැති බැවිනි. පුහුදුන් භික්ෂුන් පිළිබඳව සැයවල් බැඳීමට අනුදැන වදාළා නම් ඒ සැයවලට තම්බපණ්ණී දිවයිනත් ඉඩ මිදිය. අන් තැන්හිද එසේමය. එහෙයින් ඒ පුද්ගලයෝ ආශ්චර්යා තැනැත්තෝ නොවෙති, යනු දැන ඔවුන් ගැන එසේ කිරීමට නොඅනුදත්ත. සක්විති රජෙක්ද එක් කලෙක උපදිසි එහෙයින් ඔහු සඳහාද සැයවල් බැන්ද යුතුය ඔහු පුදුම පුද්ගලයෙකු නිසයි පිරිනිවන් පෑ පෘථග්ජන සිල්වත් භික්ෂුවකට මෙන් මහත්වූ සත්කාර කරන්නටද වටනේය.

‘විහාර’- මෙහි ‘විහාර’ යන්නෙන් මණ්ඩමාලය දැක්වෙයි. එයට ඇතුල්වී.

‘කපිසිසං’- දොරබා කෙළවර පිහිටි අගුල දමන රූක.- සිටවා දණ්ඩ

‘රෝදමානෝ අට්ඨාසි’- ඒ ආයුෂ්මතුන් වහන්සේ සිතුන ශාස්තෘන්වහන්සේ විසින් මට සංවේග උපදවන තැන් (කරුණු) වදාරණ ලදහ. සැයවල් පිහිටි තන්හි හැසිරීමේ සාර්ථක බව වදාළහ ස්ත්‍රියක් කෙරෙහි හැසිරිය යුතු අයුර වදාළහ. සියලු සිරුර ගැන පිළිපදින අයුර පැවසූහ. සතර ආකාර ථූපාර්භයෝ වදාළහ. ඒකාන්තයෙන් අදම බුදුහු පිරිනිවන් පාති, යනුවෙන් මෙසේ සිතන උන්වහන්සේට බලවත් දොම්නසක් ඇති විය. අනතුරුව මෙසේ සිතුවේය බුදුන් ළඟ හිඳගෙන හැඬීම අපහසුය. එක් විවේක තැනකට ගොස් ශෝකය තුනීකර ගන්නෙමි, යනු සිතිය. ඔහු එසේ කළහ ‘හඬමින් සිටියේය’ යනු ඒ නිසා පැවසූහ.

‘අහඤ්ච වතම්හි’- මමද වෙමි මමද වෙමි.

‘සෝ මම අනුකම්පකෝ’- යමෙක් මට අනුකම්පා කරයිද, අනුශාසනා කරයිද, හෙට පටන් මම කාගේ මුව සේදීමක් දකිමිද, මුවදෝනා පැන් දෙමිද, කවරෙකුගේ පා සෝදමිද, කාගේ සෙනසුන් පිළියෙළ කරමිද, කවරෙකුගේ පාසිවරු ගෙන ඇවිදිමිද, යනුවෙන් බොහෝසේ වැළපුනේය.

'ආමන්තේසි' - හික්ෂු සමුහයා අතර තෙරුන් නොදැක හඬගැසූහ.

'මෙත්තේන කායකම්මේන' - මෙමුත්ති සිත පැවැත්වීම් වශයෙන්ම මුව සෝදන පැන් දීමාදී කාය කර්මයෙන්.

'හිනේන' - හිතවූ බුද්ධියෙන් කරණ ලද.

'සුබ්බේන' - සැප සහිත සොම්නස් වශයෙන් කරන ලද-දුකෙන් දුක්වූ සිත් ඇතිව අසා නොවේ.

'අද්වයේන' - කොටස් දෙකක් වශයෙන් නොකරන ලද කෙණෙක් හමුවේදීම කරයි. බැහැර තැනදී නොකරයි කෙනෙක් බැහැරදී කරයි ඉදිරියේදී නොකරයි මෙසේ විභාග නොකොට කරන්නහු විසිනැයි කියන ලදී

'අප්පමානේන' - ප්‍රමාණ රහිත සක්වළ ද ඉඩ මදය. හවාග්‍රයද ඉතා කුඩාය. ඔබ විසින් කරන ලද කාය කර්මයම විශාලය යනුයි

'මෙත්තේන චට්ඨකම්මේන' - මෙමුත්ති සිත් වශයෙන් පවත්වන මුව සේදීමාදියට කල් දැන්වීම ආදී වාක් කර්මයෙන් තවද අවවාද අසා 'වහන්ස, මැනවි' යන වචන මාත්‍රය පවා මෙමුත්ති සහගතය. එය මෙමුත්ති වාක් කර්මයයි.

'මෙත්තේන මනෝකම්මේන' - කල් ඇතිව සිය සිරුර පවිත්‍ර කරගෙන විවේක අසුනක හිඳගෙන ශාස්තෘන් වහන්සේ නිරෝග වෙත්වා! වෛර නැත්තෝ සැප ඇත්තෝ වෙත්වා! යනුවෙන් මෙසේ පවත්නා මෙමුත්ති සහගත මනෝ කර්මයෙන්

'කත පුඤ්ඤෝසි' - 'කල්ප ලක්ෂයක් මුළුල්ලේ ප්‍රාර්ථනා කරගෙන ආවෙහි' යනු දක්වයි. 'කළ පින් ඇත්තේ වෙමි' යන මෙපමණකින්ද අවුල් සහිත බවකට පත් නොවෙව. පසුවීමකට හෝ මත්වීමකට පත් නොවෙව. තවද මාර්ගඵල ලැබීම සඳහා භාවනාවෙහි යෙදෙව. මෙසේ යෙදීමෙන් වහා කෙලෙස් නැත්තෙක් වන්නෙහිය. ධර්ම සංගායනා කාලයේදී රහත් බවට පත්වන්නෙහිය මා වැන්නන්ට කරන අත් පා මෙහෙවරින්-වතාවතින් නිෂ්ඵලයක් නොවෙයි ඵල සහිත වූවක්ම වෙයි.

මෙසේද පවසා මහපොළොවේ පතුරුවන්නාසේ අහසෙහි විහිදුවන්නාසේ සක්වළ ගල උගුලන්නාසේ මහමෙර

ඔසවන්නාසේ මහ දඹ රුක කදින ගෙන යොළවන්නාසේ ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරුන්ගේ ගුණ කථාව දෙසීමට අරඹමින් බුදුහු හික්ෂුන් ඇමතුහ. 'මහණෙනි, යම් ඒ-' යනු කුමක් නිසා නොවදාළහුද? වෙනත් බුදුවරයෙකු නැති නිසාය. මෙයින්ද එය දනගුය. මේ සක්වළෙහි හෝ වෙනත් සක්වළක හෝ අනික් බුදුවරයෙක් නැත්තාහ

'පණ්ඩිතෝ'- ව්‍යක්ත-උගත්.

'මෙධාවි'- ස්කන්ධ ධාතු ආයතනාදියෙහි දක්ෂ.

'හික්ඛු පරිසා ආනන්දං දස්සනාය'- බුදුන් දකිනු කැමති යමෙක් තෙරුන් හමුවන්ට එන්ද ඇතමෙක් ආනන්ද තෙර වනාහි භාත්පසින් පැහැදිම් එළවන්නෙකි. ඉතා රූප ශෝභා ඇත්තෙකි. ප්‍රිය මනාප දැකීම් ඇත්තෙකි. බොහෝ දේ ඇසූ පිරු තැන් ඇතියෙකි, සංඝයා බුබුලුවන්නෙකි. යනුවෙන් මෙසේ තෙරුන්ගේ ගුණ කතා අසා පැමිණෙති ඔවුන් සඳහා 'හික්ෂු සමුහයා අනඳ තෙරුන් දැකීමට එළඹෙති' යනු කිය. සෙසු තන්හිද මෙම නයමැයි.

'අත්තමානා'- සතුටු සිත් ඇත්තෝ, ඇසීමෙන් නොව දැකීමෙන්.

'සමේහි'- තමන්ගේම සිතින් සතුටු සිත් ඇති.

'ධම්මං'- ඇවැත්නි සුව පෙවෙන් කෙසේද? ඉවසීම හා යැපීම කෙබඳුද? නුවණින් මෙනෙහි කිරීමෙහි යෙදේද? ආචාර්යය උපාධ්‍යායයන් විෂයෙහි වත් දක්වද්ද? මේ ආකාර පිළිසඳර ධර්ම එහි හික්ෂුණින් අතුරෙහි කෙසේද නැගනිවරුනි, අටවැදෑරුම් ගරු ධර්මයන් සපුරමින් වසන්නහුද? මෙයද වෙන් වෙන් කිරීමකි. උපාසකයන් අතුරෙහි 'යහපති, උපාසක වරුනි. තොපට හිස හෝ ශරීරය හෝ රිදේද්ද? ඔබගේ පුතුන් සහෝදරයන් සැපසේ සිටිද්ද? යන මේ අයුරින් පිළිසඳර කතාබහ නොකරද්ද? මෙසේ කරද්ද, කෙසේද? උපාසකයෙහි, තුන්සරණ හා පන්සිල් රකිව්ද? මාසයකට අට දිනක් පොහෝ සිල් රකිව්ද? මව්පියන්ට උපස්ථාන වත් පිළිවෙන් කෙරෙද්ද? දැහැමි මහණ බමුණන්ට උපකාර කරන්නහුද? උපාසිකාවන් ගැනද මෙම ක්‍රමයමයි. දැන් අනඳ තෙරුන්ට සක්විති රජ හා උපමාකොට දැක්වීමේ දී මහණෙනි, මේ සතර දෙන-ආදිය කිය.

'බත්ති' - ක්ෂත්‍රිය අභිෂේක කළ හෝ නොකළ ක්ෂත්‍රිය ජාතිකයෝ, ඔවුන්ගේ සක්විති රජ දැකුම්කලය. අගනා රූප සම්පන්නය, පැහැදිලි එළවන්නේය. අහසින් හැසිරෙමින් රාජ්‍යානුශාසනා කරයි. ඉතා දැහැමි උතුම් රජෙකැයි ඔහු පිළිබඳ ගුණ කථාව අසා ඒ ඇසීමෙන් දැකීමේ ආශා උපදවමින් සතුටු සිත් ඇත්තේ වෙයි.

'භාසති' - කෙසේද? දරුවෙහි රාජධර්ම සපුරන්නාහුද? පරපුර රකින්නාහුද? යනුවෙන් පිළිසඳර කතා කරති. බ්‍රාහ්මණයන් අතුරෙහි වනාහි ඇදුරු වරුනි, කෙබඳුද? මන්ත්‍ර හදාරවිද? කෙසේද? අතවැස්සෝ මන්ත්‍ර උගනීද්ද? ආහාර පාන වස්ත්‍ර හෝ ලබද්ද? යනුවෙන් පිළිසඳර හෝ කෙරෙද්ද? ගෘහපතීන් කෙරෙහි කෙසේද 'දරුවෙහි, තොපට රජතුමා ගෙන් දඬුවම් හෝ බිලිදීම් ආදියකින් බියක් ඇද්ද? පීඩාවක් ඇද්ද? වැස්ස යහපත්ද? ශෂ්‍ය සරුසාරද? යනුවෙන් මෙසේ පිළිසඳර කෙරෙයි. ශ්‍රමණයන් ගැන කීමේදී වහන්ස, කෙසේද? පැවිදි පිරිකර සුලභද? මහණදම් පිරීමෙහි ප්‍රමාද නොවන්නාහුද? යනුවෙන් මෙසේ පිළිසඳර කෙරේ.

'කුඩ්ඛ නගරකේ' - නගරයක් වැනි ඉතා කුඩා බොහෝ කරදර සහිත නුවරක

'උප්පංගල නගරකේ' - විසම නුවරක.

'සාබා නගරකේ' - යම්සේ ගස්වල අතු කුඩා වෙද්ද එසේම අනික් මහා නගරවල අතු නගර බඳු කුඩා නුවරවල්.

'බත්ති' මහා සාළා' - ක්ෂත්‍රිය මහාසාළ කුලයෙහි වූවෝ සෙසු හැම තන්හිද මෙම ක්‍රමයයි. ඔවුන් අතුරෙන් ක්ෂත්‍රිය මහාසාළ කුලයෙහි වූවෝ නම් තමන් සතු කෝටි සියයක්වූ හෝ කෝටි දහසක්වූ හෝ ධනය තැන්පත් කර ඇත. දවසේ වියදම පිණිස කහවණු ගැලක් යයි, සවසට ගැල් දෙකක් ඇතුලු වෙයි. බ්‍රාහ්මණ මහා සාළ කුලයෙහි වූවෝ නම් අසූකෙළක් ධනය තැන්පත්කර ඇත. දවසේ වියදමට කහවණු සැළියක් යයි. දිනපතා තම නිවසට කහවණු එක් ගැලක් පිවිසෙයි. ගෘහපති මහාසාළ කුලයෙහි වූවෝ නම් හතළිස් කෙළක් ධනය තැන්පත් කර ඇත්තෝය. දවසේ වියදම සඳහා කහවණු පස්නැළියක්

යයි. සවසට කහවණු සැළියක් ආදායම වශයෙන් දිනපතා ලැබෙයි.

‘මා හේවං ආනන්ද අවච’ - ආනන්දය, මෙසේ නොකියව, මෙය මුල් කී අන්දමේ කුඩා නගරයක් නොවේයයි කිය යුතුය. මම වනාහි මේ නගරයේ සැප සම්පත් වර්ණනා කිරීමට නොයෙක් වතාවල මෙහි සිටියෙමි. හුන්නෙමි. මහත් උත්සාහයෙන් මහත් ධෛර්යයෙන් මේ නගරයට ආවෙමැයි වදාරා ‘පෙර වූ විරූය යනාදිය දැක්වූහ.

‘සුභික්ඛා’ - කෑ යුතු පිය යුතු දෙයින් යුතුය.

‘හත්ථි සද්දේන’ - එක ඇතෙකු නාද කරන කල අසුසාර දහසක් ඇත්තු නාද කරන්නාක් බදුය. මෙසේ ඇතුන්ගේ නාදයෙන් ගැවසී ගත්තේය අශ්වයන් පිළිබඳවද එසේමය. මෙහි වසන සත්වයෝ ඉතා පින් ඇත්තෝය. සෛන්ධවයන් සතරදෙනෙකුත් යෙදූ රියවලින් එකිනෙකා ලුහුබදිමින් අතුරු විචිත්ති හැසිරෙති. මෙසේ රිය හඬින් අවිචේකී වූයේ වෙයි. මෙහි බෙරආදී තුර්යායෝ නිතරමවාදනයෙහි යෙදුනාහුය. මෙසේ බෙරහඬ ආදී තුර්යායන්ගේ නිතර සෝෂාවූයේ වෙයි.

‘සම්මසද්දෝ’ - කංසතාළ නාදය.

‘තාල සද්දෝ’ - අත්පුඩි තාලං ගැසීම, කුච්ඛෙර තාල ශබ්දය ආදී තාළ නාදය.

‘අස්නාථ පිච්ථ බාදථ’ - විඳිවි, බොවි, කවි, මෙය එහි කෙටි තේරුමයි. අනුභව කරවි. මෙකී දසවිධ ශබ්දයෙන් ගැවසී ගත්තේය. මේ එකිනෙක ශබ්ද පවත්වත්. යම්සේ වනාහි අනික් නගරවල කුණු කසල ඉවත් කරවිද? උදැල්ල ගනිවි, පැස ගනිවි, වාසස්ථානයට යමු, සහල් මුල ගනිවි, බත් මුල ගනිවි, පුවරු ආයුධ ආදිය පිළියෙළ කරවි. යන මෙබඳු ශබ්ද පවතියි. මෙහි මෙසේ නොවීයයි දක්වයි ‘දසවන ශබ්දයෙන්’ යනුද කියා ආනන්දය, කුසාවතී රාජධානිය පවුරු සතකින් වටකරණ ලද්දේ වෙයි’ යන සියල්ල මහා සුදස්සන සූත්‍රයෙහිදී නිමවා ‘ආනන්දය ඔබ යනු මැනවි ආදිය කිය

‘අභික්කමථ’ - ඉදිරියට එව්, කිමෙක්ද? බුදුන් පැමිණි බව ඔව්හු නොදනිද්ද? දනිත්මය. බුදුවරු පැමිණි තැන්වල මහා කලබල පවතියි. කිසියම් කටයුත්තක් නිසා හුන් බැවින්

නොපැමිණියාහුය. ඔව්හු පැමිණ හික්මු සමූහයාට හිඳිනට සුදුසු තැන් සලසා දෙන්නුයි ඔවුන් වෙත බුදුහු ආවේලාවෙහිද යැවූහ.

‘අම්භාකඤ්ච නෝ’- මෙහි ‘නෝ’ යනු නිපාතපදයකි.

‘අසාවිනෝ’- හටගත් දුක් ඇති.

‘දුම්මනා’- නොසතුටු සිත් ඇති.

‘වේනෝ දුක්ඛ සමප්පිනා’- දොම්නසින් යුතු

‘කුලපරිවර්තසෝ කුල පරිවර්තසෝ ධූපෙත්වා’- එක එක කුල පරිවර්තනයන් කෙටියෙන් විටි වශයෙනුත් විටි ආකාරයෙනුත් වෙන වෙනම තබා.

‘සුභද්දෝ නාම පරිබ්බාජකෝ’- උසස්වූ බමුණු මහාසාළ කුලයෙහි නික්ම ගොස් පැවිදිවූ සැගවුන පරිබ්බාජකයෙකි

‘කංඛාධම්මෝ’- සැක ධර්මය, සැකය කුමක් හෙයින් අද ඔහුට මෙසේ වීද? එබඳු වාසනාවක් ඇති බැවිනි. පෙර පින් කරන කාලයේ සහෝදරයෝ දෙදෙනෙක් වූහ. ඔව්හු එක්වම ගොයම් කෙත් කළහ. එහිදී වැඩිමහල්ලාට එක ශ්‍යාමාරුවකදී (ගොයම් කපා පාගා ගන්නා එක වාරයකදී) නව වරක් අග්‍ර ශ්‍යාදානය මා විසින් දිය යුතුය, කියයි ඔහු වජ්‍යකල ‘බිජ්ග්ග’ නම් දීමක් ද ගැබ් ගන්නා අවදියේදී බාලයා හා සාකච්ඡා කෙළේය. බාලයා ගැබ්කල ගොයම් ගසේ ගැබ පලා දෙන්නෙමි, යි කී කල ‘තරුණ වී ගස් වනයා දමන්ටදැයි කීය. වැඩිමලා බාලයා අවවාදය නොපිළිගන්නා බව දැන කෙත දෙකට බෙදා තම කොටසෙන් විගස් ගෙන ගැබ් පලා කිරී රැගෙන ගිනෙල් හා පැණි සමග යොදා දුන්නේය. ඊට පසු තරමක් මෝරා ගියකල එයද දුන්නේය. ගොයම් කාපු දා එයින්ද වෙණි බඳින දා එයින්ද මිටි මිටි බැඳීමේදී ඒවායින්ද ගොයම් පැමිණට පටන්ගැනීමේදී එයින්ද කොටු ගුල්හි දැමීමේදී එයින්දැයි මෙසේ එක ගොයම් වාරයකදී නව වරක් අග්‍ර ශ්‍යාදානය දුන්නේය බාලයා උදුරා දුනි. ඔවුන් අතුරෙන් වැඩිමලා අඤ්ඤා කොණ්ඩඤ්ඤ තෙර විය. බුදුහු ‘මම පළමුව කවරෙකුට නම් දහම් දෙසන්නෙමි දැයි, බලන්නාහු අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤ තෙමේ එක ශ්‍යා වාරයකදී නව වරක්ම අග්‍ර ශ්‍යා දන් දුන්නේය. මෙම අග්‍ර ධර්මය ඔහුට දෙසමි, යි සියල්ලන්ට පළමුව ඔහුට දෙසූහ. ඔහු දහඅට කෙළක් බ්‍රහ්මයන් සමග සෝවාන් ඵලයෙහි

පිහිටියේය. බාලයා පසු බැස ගොස් පසුව දන් දුන් පිනෙන් බුදුන් පිරිනිවන් පාතා මෙහොතේ මෙසේ සිතා බුදුන් දකිනු කැමැත්තේ විය.

'මා හගවන්තං විහේයෙසි' - තෙරුන් වහන්සේ මොවුන් නම් අන්‍ය තීර්ථකයෝය. තමා පිළිගත් මතයම ගනිත්. ඔහු බැහැර යවනු සඳහා බුදුන්ට බොහෝ වෙහෙස වන්නේය. කය වචනය වෙහෙසට පැමිණෙන්නේය දැනට බුදුහු ස්වභාවයෙන්ම ක්ලාන්ත ශරීර ඇත්තාහ, යන අදහසින් මෙසේ කීය. පරිබ්‍රාජකයා මේ මහණ මට ඉඩ ලබා නොදෙයි. ප්‍රයෝජනයක් කැමැත්තනු විසින් යටත්ව පැවතී හෝ තෙරුන් අනුව යමින් දෙවනු තෙවනුවත් කීය.

'අස්සෝසි බෝ' - තිරය සහිත දොර ළඟ සිටියහුට කියන්නේ ආනන්දය, ස්වභාවාකාරයෙන්ම ඇස්විය, යනු අසා සුභද්‍රයන්ගේ යහපත පිණිස මහත් උත්සාහයෙන් ආ හෙයින්, කම් නැත ආනන්දයෙනි, යනාදිය කීය.

'අලං' - ප්‍රතික්ෂෙපාර්ථයේ නිපාතයකි.

'අඤ්ඤාපේබෝවා' - දැනගනු කැමතිව.

'අබ්භඤ්ඤංසු' - ඔවුන්ගේ ප්‍රතිභාව යම්සේද එසේ දැන ගත්හ. මෙය කීවේය. ඉදින් ඔවුන්ගේ ඒ ප්‍රතිඥාව නිවැරදිද එය සියල්ලෝ දැන ගත්තාහුය. ඉදින් එසේ නොවූයේ නම් නොදැන ගත්තාහුය. එහෙයින් කීමෙක්ද? ඔවුන්ගේ ඒ පොරොන්දුව තේර්යානිකද? නැතහොත් අතේර්යානිකද? යන මෙය ඒ ප්‍රශ්නයේ තේරුමයි. අනතුරුව බුදුහු ඔවුන්ගේ තේර්යානික නොවූ බව කීමෙන් අර්ථයාගේ නොවීමෙන්ද අවකාශ දානයෙන්ද 'අලං' යනු අත්හැර ධර්මයම දෙසූහ. පළමු යාමයේදී මල්ලයන්ට දහම් දෙසා මධ්‍යම යාමයේදී සුභද්‍රයාට දහම් දෙසා අන්තිම යාමයේදී භික්ෂු සමූහයාට අවවාද දී ඉතා උදෑසන පිරිනිවන් පාමි, යි සිතාගෙනම බුදුහු මෙහි පැමිණියහ.

'සමණෝපි තත්ථ න උපලබ්භති' - පළමුවන සෝවාන් ශ්‍රමණයාද එහි නැත. දෙවන සකෘදාගාමී ශ්‍රමණයාද තෙවන අනාගාමී ශ්‍රමණයාද සතරවන රහත් ශ්‍රමණයාද එහි නැත, යන තේරුමයි.

‘ඉමස්මිං බෝ’- පළමු දේශනාවට අනියමින් වදාරා දැන් තමාගේ නියම නය දක්වමින් පැවසූහ.

‘සුඤ්ඤා පරප්පවාදා සමණේහි,- සතර මාර්ගයන්ගේ ප්‍රයෝජනය පිණිස අරඹන ලද විදර්ශනා වඩන්නවුන් සතර දෙනා විසින් මාර්ගස්ථානයන් සතරදෙනා විසින්ද ඵලස්ථයන් සතරදෙනා විසින්දැයි යන මේ දොළොස් ශ්‍රමණයන් විසින් හිස්වූ අනාවිවාදයන් සහිත-හිස්වූ යන තේරුමයි.

‘ඉමේව සුභද්දා’- මේ හික්ෂුන් දොළොස් දෙන.

‘සම්මා විහරෙයුං’- එහි සෝවාන් තැනැත්තා තමා ලබාගත් විශේෂාධිගමය අනිකාටද කියා ඔහුද සෝවාන් කරන්නේ මනාසේ වාසය කිරීමයි. සකාදාගාමී ආදීන් කෙරෙහිදු මෙම ක්‍රමයමයි. සෝවාන් මගට පැමිණි තැනැත්තා අනිකාද සෝවාන් මාර්ගයෙකු කරවීම මෙහි කී සම්මා විහරණයයි. සෙසු මාර්ග පිළිබඳවද මෙම ක්‍රමයමයි. සෝවාන් මාර්ගය සඳහා විදර්ශනා වැඩිමට පටන් ගත් තැනැත්තා තමාට ප්‍රමුණවූ එම කමටහන කියාදී අනිකාද සෝවාන් මග පිණිස පටන්ගන්නා ලද විදසුන් වඩන්නෙකු කිරීම සම්මාවිහරණයයි. අනික් මාර්ග සඳහාද මෙම ක්‍රමයමයි. ‘මනාසේ වාසය කරන්නේය’ යනු මේ සඳහා පැවසූහ.

‘අසුඤ්ඤා ලෝකේ අරහන්තේහි අස්ස’- හුණු වනයක් සේද බට වනයක් සේද නිතර (අතරක් නැතිව) පැවැත්ම.

‘ඒකුනතිංසෝ වයසා’- එකක් අඩු තිස් විය අවුරුදු විසිනමයක් වී යනුයි.

‘යං පබ්බජි’- මෙහි ‘යං’ යනු නිපාත මාත්‍රයකි.

‘කිං කුසලානු ඒසී’- පින කුමක්දැයි සොයන.

කිං කුසලං’- සර්වඥාතඥානය මින් අදහස් කරද ලදී. එය සොයන යන තේරුමයි.

‘යතෝහං’ යම්දාක සිට මා පැවිදිව සිටිද මේ අතර වර්ෂ පණසකට වැඩිවිය යනු දක්වයි.

ඤායස්ස ධම්මස්ස’- ආර්ය මාර්ග ධර්මයට.

‘පදේස වත්ති’- ප්‍රදේසයෙහි විදර්ශනා මාත්‍රයෙහි පවත්වන.

ඉතෝ බහිද්ධා’- මගේ සාශනයෙන් බැහැර

‘සමණෝපි නත්ථි’- ප්‍රදේශ වර්ති විදර්ශනා වඩන්නෙකු ද නැත පළමුවන ශ්‍රමණයා වන සෝවාන් තැනැත්තාද නැත, යනුයි.

‘යේ එත්ථ’- මෙහිදී ඔබගේ සාසනයෙහි යමෙක් බුදුන් හමුවී අනවැසි භාවයෙන් අභිෂේක කරන ලද්ද, ඔවුන්ගේ දැකීම තොපට සුලභය. තොප විසින් ඔවුන් මනාසේ ලබන ලදී. බුදු සසුනෙන් බැහැර ආගම්වල යම්කිසි අනවැසියෙකු රැගෙන ගුරුවරයා මොහු පැවිදි කරව, මොහුට අවවාද දෙව, මොහුට අනුශාසනා කරව, යනු කියයිද ඔහු එයින් සමතන්හි තබන ලද්දේ වේ. එහෙයින් ඔහුට මොහු පැවිදි කරව, මොහුට අවවාද අනුශාසනා දෙව, යනු කියයි. මොව්හු ලාභයෝ වෙති. තෙරුන්ටද සුභද්‍ර තෙමේ බාහිර ආගම් වාදියෙක්ව මෙසේ කිය.

‘අලත්ථ ඛෝ’- කෙසේ ලැබීද? තෙරුන් වහන්සේ ඔහු එකත් පසෙකට කැඳවා ගෙන ගොස් දිය පිරවූ ලබු ගෙඩියෙන් ජලය ගෙන ඉන් හිස තෙමා තවපසුවක කථමස්ථාන භාවනාව කියා කෙස් රැවුල් බා කහ වස්ත්‍ර හඳවා සරණයෙහි පිහිටුවා බුදුන් වෙත පැමිණ විය. බුදුහු උපසම්පදා කරවා කමටහන් කියවූහ. ඔහු එය පිළිගෙන උයනේ එක පසෙක වූ සක්මණෙහි සක්මන් කරමින් උත්සාහ කරන්නේ මරු පරදවමින් විදසුන් වඩා සිව්පිළිසිඹියා සහිත රහත්බවට පත්ව බුදුන් වෙත පැමිණ වැද සිටියේය. ‘උපසම්පදා වී නොබෝ කල් ඇත්තෙක’ යනාදිය ඒ සඳහා පැවසීය. ‘ඔහු බුදුන්ගේ ඇසින් දුටු අන්තිම ශ්‍රාවකයා විය’ යනු සංගායනා කාරයන්ගේ වචනයයි. ඔහු බුදුන් ජීවමාන කලම පැවිදිව පසුව උපසම්පදාව ලැබ කමටහන් ගෙන රහත් බවට පත්වෙයි. උපසම්පදාවද බුදුන් ජීවත්ව සිටියදීම ලබයි. ඉන් පසු කමටහන් ලබා රහත් වෙයි. බුදුන් ජීවත්ව සිටියදීම කමටහන් ලබා ගෙන රහත් බවට පැමිණෙයි. ඒ සියල්ලම සිදුවූයේ ප්‍රත්‍යක්ෂයෙහිම ඇස් හමුවෙහිදීමය. එනිසා මොහු බුදුන් ජීවත්ව සිටියදීම පැවිද්ද උපසම්පදාව, කමටහන් ගැනීම, රහත්වීම පශ්චිම ශ්‍රාවකයා වීම යන සියල්ල සිදුවියයි දැනගත යුතුය.

(පස්වන බණ වර වර්ණනාව නිමියේය.)

දැන් හික්ෂු සමූහයාට අවවාද දීම ඇරඹුන. එය දක්වනු සඳහා "ඉක්බිති බුදුහු" යනාදිය වදාළහ.

'දේසිතෝ පඤ්ඤත්තෝ'- ධර්මය දේශනා කරන ලද්දේ පනවන ලද්දේද විය. විනයද දෙසන ලද්දේ පනවන ලද්දේ විය. 'පඤ්ඤත්ත' යන්නෙන් තබන ලද හෙවත් පිහිටුවන ලද යන තේරුමයි.

'සෝ වෝ මමච්චයේන'- ඒ ධර්ම විනය දෙක මාගේ ඇවෑමෙන් තොපගේ ශාස්තෘවරයා වේ. මා සිටින විට තොපට මෙය සැඟලිලු ඇවතකි, මෙය බර ඇවතකි, මෙය සාධාය, මෙය අසාධාය, මෙය ලෝක වදාය, මෙය ප්‍රඥප්ති වදාය, පුද්ගලයා සම්පයේ නැගී සිටි මෙය ඇවතකි. මෙය ගණයා වෙත නැගීසිටි ඇවතකි, මෙය සංඝයා වෙත නැගී ගිය ඇවතකි, යි සත් වැදෑරුම් ඇවැත් කඳු වශයෙන් බැස ගත් වස්තුවෙහි බන්ධක පරිවාර සහිත උභතෝ විභංගය මා විසින් විනය නමින් දෙසන ලදී ඒ සියලු විනය පිටකය මා පිරිනිවි කල ඔබ සැමගේ ගුරුවර කටයුත්ත සිදු කරයි.

මේ නයින්ම මා විසින් මේ සතර සතිපට්ඨානය, සතර සමාස් ප්‍රධාන, සතර ඉර්ධිපාද, පඤ්චිත්තිය, පඤ්චබල, සත්ත බොජ්ඣංග, ආර්යය අෂ්ටාංගික මාර්ග ඒ ඒ අයුරින් මේ ධර්මයන් බෙද බෙදා සූත්‍ර පිටකය දෙසන ලදී. ඒ සියලු සූත්‍ර පිටකය මා පිරිනිවි කල ඔබ සැමගේ ගුරුවර කටයුතු සිදුකර දෙන්නේය. ජීවත්වන මා විසින් මේ පඤ්චස්කන්ධය, ද්වාදසායනන, අටළොස් ධාතු, සතර සත්‍ය, දෙවිසි ඉන්ද්‍රිය, නවහේතු, සතර ආහාර, ස්පර්ශ හත, වේදනා හත, සඥා හත, චේතනා හත, සිත් හත, ඒ ඒවායෙහි මෙතෙක් සිත් කාමාවචරය, මෙතෙක් රූපාවචරය, මෙතෙක් අරූපාවචරය මෙතෙක් පරියාපන්නය, මෙතෙක් අපරිය පන්නය, මෙතෙක් ලෝකිකය මෙතෙක් ලෝකෝත්තරය, යනුවෙන් මේ ධර්මයන් බෙදා විසිහතර වැදෑරුම් සමන්ත පට්ඨානය අනන්ත නය වශයෙන් සරසන ලදුව අභිධර්ම පිටකය දෙසන ලදී ඒ සියලු අභිධර්ම පිටකය මා පිරිනිවි කල ඔබ සැමගේ ගුරුවර කටයුත්ත සිදු කරන්නේය. මෙසේ මේ සියල්ල බුදුවීමේ පටන් පිරිනිවීම දක්වා හතළිස්

පස්වසක් මුලුල්ලේ දේශනා කරන ලද්ද-පවසන ලද්ද තුන් පිටකය නිකාය පස, නවාංගය, අසුභාර දහසක් ධර්මස්කන්ධය යනුවෙන් මෙසේ මහා ප්‍රභේද ඇත්තේ වේ මෙසේ මේ අසුභාර දහසක් ධර්මස්කන්ධයෝ පවතින්. මම තනිවම පිරිනිවන් පාමි දැන් මම තනිවම අවවාද දෙමි. අනුශාසනා කරමි. මා පිරිනිවි කල මේ අසුභාර දහසක් බුදුවරු ඔබ සැමට අවවාද අනුශාසනා දෙති, යනුවෙන් මෙසේ බුදුහු බොහෝ කරුණු දක්වමින් 'එය ඔබට මාගේ ඇවැමෙන් ශාස්තෘ වන්නේය, යනුවෙන් අවවාද දී යලිත් අනාගතයේ එක් වාරිත්‍රයක් දක්වන බුදුහු 'යම්සේ වනාහි' යනාදිය වදාළහ.

'සමුදාවරන්ති'- කියති, ව්‍යවහාර කරති.

'නාමේන වා ගොත්තේන වා'- අලුත් අයෙකැයි නො කියා තිස්ස නාග, යන මෙබඳු නමකින් හෝ කාශ්‍යප ගෞතම, යන මෙබඳු ගෝත්‍ර නාමයකින් හෝ ඇවැත් තිස්සය, ඇවැත් කාශ්‍යප, යන සේ 'ඇවැත්' යන වචනයෙන් හෝ ව්‍යවහාර කර යුතුය.

'භත්තේති වා ආයස්මාති වා'- වහන්ස, තිස්සය, ඇවැත් තිස්සය, යනුවෙන් හෝ ව්‍යවහාර කරන්නේය.

'සමුභ නතු'- උදුරා දමාවා. ඉදින් කැමැත්තේ නම් වනසා දමාවා යන තේරුමයි. උදුරා දමව යනු ඉදුරාම නො කියා කුමක් හෙයින් විකල්ප වශයෙන් කීවේද? මහා කාශ්‍යප තෙරුන්ගේද බලය දක්නා ලද බැවින් බුදුහු බලාමය උදුරා දමව, යනු කී කල සංගායනා කාලයේදී කාශ්‍යප තෙර උදුරා නොදමන්නේය එහෙයින් විකල්ප වශයෙන්ම තැබීය. එහිදී සමහර තෙර කෙණෙක් මෙසේ පැවසූහ. සතර පාරාජිකා හැර ඉතිරි කොටස් කුඩානුකුඩා ආදී නයින් පඤ්චසතික සංගායනාවේදී ඒ කුඩානුකුඩා ශික්ෂාපද ගැන විවාදය ආවේමය. එහි විනිශ්චය සමන්තපාසාදීකා නම් විනය අටුවාවේ කීය. තවත් ඇතමෙක මෙසේ කීහ. 'වහන්ස' නාගසේන යෙනි, කුඩා සිකපදය කිමිද? අනුකුඩා (ඉතා කුඩා) සිකපදය කිම? යනුවෙන් මිළිඳු රජ විසින් විචාරණ ලදී. ඊට නාගසේන හිමි මහරජ, දුකුළාව කුඩාය. දුර්භාෂිතය ඉතා කුඩාය, යනුවෙන් පිළිතුරු

දුන් හෙයින්. නාගසේන තෙර කුඩානුකුඩා හෙදය දැනිති. මහ කසුප් තෙර එය නොදැන 'ඇවැත් සංඝ තෙමේ මා කියන්නක් අසාවා අප පිළිබඳ ශික්ෂාපද ඇත. ගිහි සිල් පද ගිහියෝ දැනිති. මේ මේ දේ ශාක්‍ය පුත්‍රවූ ශ්‍රමණයන් තොපට කැපය මේ මේ දේ තොපට අකැපය, යනුයි ඉදින් අපි කුඩානු කුඩා සිල්පද අත් හැර දමන්නෙමු නම් අනාගතයෙහි ඇතිවන්නෝ මෙසේ කියන්නාහුය දුමෙන් කලුට් යාමක් සේ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් විසින් ශ්‍රාවකයන්ට ශික්ෂාපද පනවන ලදී බුදුන් ජීවත්ව සිටියදී පමණක් ඔව්හු ඒ සිල් පද රැක්කාහුය. යම්දාක ඔවුන්ගේ බුදුන් පිරිනිව්වේද එදා සිට ඔව්හු ඒවා රකිද්ද, යන මෙහිදී ඉදින් සංඝයාට පැමිණි කල් ඇත්තේ නම් සංඝතෙමේ නොපනවන ලද දෙය නො පනවන්නේය පනවන ලද දෙය නොවෙනස් කරන්නේය. හෙවත් උදුරා නොදමන්නේය, පනවන ලද පරිදිම එම ශික්ෂා පදවල සමාදන්ව ගෙන පවතින්නේය ඒ සඳහා මේ මාගේ දැනුම් දීමයි, යනුවෙන් කර්ම වාක්‍යය ඇස්විය, යනුයි. මෙහිදී එය එසේ නොගත යුතුය. නාගසේන තෙර පරවාදීන්ට ඉඩ ප්‍රස්ථාවක් නොදෙන පරිද්දෙන් මෙසේ කීය. මහ කසුප් තෙර කුඩානුකුඩා සිකපද-ඇවැත් විනාශ නොකරන්නෙමි යන අදහසින් මේ කර්මවාක්‍යය ඇස්විය, බ්‍රහ්මදණ්ඩ කතාවද සංගීතයෙහි ආ බැවින් සමන්තපාසාදිකාවෙහි විනිශ්චය කරන ලදී.

'කංඛා- සැකය-දෙගෙඩියාව

'විමති'- විසදාගන්න අසමත් බැවින් මොහු බුදුහුද නැතහොත් නො බුදුහුද? ධර්මයද? අධර්මයද? සංඝයාද? සංඝයා නුවුවෝද? මාර්ගයද? අමාර්ගයද? ප්‍රතිදාවද ප්‍රතිපදා නුවුවද? යනුවෙන් මෙසේ යමෙකුට සැකයක් හටගන්නේද? ඒ ගැන තොපට මම මෙසේ කියමි. 'මහණෙනි, එය කෙසේදැයි විමසවි' යනුයි.

සත්ථු ගාරවේනාපි න පුච්චෙය්‍යොථ'- අපි බුදුන් හමුවේ පැවිදි වී සිව්පසය ලබාගෙන කිසිදු සැකයක් නැතිව සිට මේ අන්තිම මොහොතේ මෙසේ අසවිද? යනුවෙන් සිතා බුදුන්ට ගෞරවයෙන් නො අසවි.

සභායකෝපි හික්බවේ සභායකස්ස ආරෝචේතු' - ඔබ අතුරෙන් යම් මහණෙක් තමන්ගේ යහළු මිත්‍ර මහණුන් මාර්ගයෙන්-කටින් අසා දැනගෙන සැක නැති කර ගනිවි.

ඒවං පසන්නෝ' - මම මෙසේ අදහම්-විශ්වාස කරමි.

'ඤාණ මේව' - මෙතැනදී බුදුන් ගැන නිසැක බව තහවුරු කිරීමට ශ්‍රද්ධාව පමණක් නොව නුවණම ප්‍රධානය

'ඉමේසාහි ආනන්ද' - මේතිරය තුලින් හුන් පන්සියක් හික්මුන්

'සෝ පච්ඡමකෝ' - ඔහු ගුණ වශයෙන් අන්තිමයාය. මෙය අනද තෙරුන් සඳහාම කිය.

'අප්පමාදේන සම්පාදේථ' - සිතියෙන් තොර නොවී විසීමෙන්ම හැම කටයුතු කර ගනිවි, යන මෙසේ බුදුහු පිරිනිවන් පානා ඇදෙහි හිඳ වර්ෂ හතලිස් පහක් මුලුල්ලේ දුන් හැම අවවාදයක් එකම අප්පමාද පදයෙහි බහා දුන්හ. 'මෙය බුදුන්ගේ අන්තිම වචනයයි' යනු සංගායනා කාරකයන්ගේ වචනයයි පිරිනිවන් පෑමේ පරිකර්මය ම මෙතැන් සිට එයි.

'පරිනිබ්බතෝ භන්තේ' - නිරෝධ සමචතටවන් බුදුන්ගේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කිරීම නතරවූ බව දැක ඇසිය.

'න ආවුසෝ' - තෙර කෙසේ දැනීද? ඒ තෙරද බුදුන් සමගම ඒ ඒ සමාපත්තිවලට සමවැද නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය දක්වා පුහුණු කර සිටියි. දැන් බුදුහු නිරෝධයට සමවන්නේය. එහිදී කාලක්‍රියා නොකරති යනු දනියි.

මෙහිදී බුදුහු සූවිසි තැනක පළමු වන ධ්‍යානයට සමවැදුනාහ. 13 න් තැනකදී දෙවන ධ්‍යානයටද තෙවන ධ්‍යානයටද 15 ස් තැනකදී සිව්වන ධ්‍යානයටද සමවැදුනහ. ඒ කෙසේද? දස අප්පහ, ද්වන්තිංසාකාර, අටකසිණ, මෙත්තා කරුණා මුදිතා ආනාපාන, පරිච්ඡදාකාස යන 24 තැනදී පළමු වන ධ්‍යානයට සමවැදුන. ද්වන්තිංසාකාරයන් දස අශ්‍රහයන් හැර ඉතිරි 13 දී දෙවන තෙවන ධ්‍යානයන්ටද සමවැදුනහ. අටකසිණ උපේක්ෂා බ්‍රහ්මචිතාර, ආනාපාන, පරිච්ඡේදාකාශ සතර ආරුප්ප, යන මේ 15 ස් තන්හි සිව්වන ධ්‍යානයට සමවැදුනහ. මේ කෙටි හැඳින්වීමයි. නිවන්පුර වදනා බුදුහු සූවිසි කෙළලක්ෂයක්

සමාපත්තින්ට සමවැද අන් රටකට යන හිතවතෙක් සිය නැයන් සිඹ සනහා යන්නා සේ හැම සමාපත්ති සැපයකටම පැමිණ සිටියහ.

‘ධතුත්ථජ්ඣාන වුට්ඨහිත්වා සමනන්තරං භගවා පරිනිබ්බාසී ධ්‍යාන සමනන්තර’- ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා සමනන්තර සි සමනන්තර දෙකකි. දැහැනින් නැගිට භවංගයට බැස එහිදීම පිරිනිවන් පෑම ධ්‍යාන සමනන්තර නම්. ධ්‍යානයෙන් නැගිට යළිත් ධ්‍යානාංග සිහිකර භවංගයට බැස එහිදීම පිරිනිවීම ‘පච්චවේක්ඛන සමනන්තර’ නම්. මේ සමනන්තර දෙකයි. බුදුහු ධ්‍යානයට සමවැද නැගිට සිහිකර ධ්‍යාන සිතින් යුතු දුක්ඛසත්‍යයෙන් පිරිනිවූහ. බුදු පසේබුදු රහත් ආදීන්ගේ පටන් ඇත්කඳලිභිණියා හා කුහුඹුවා අතර ඇති හැම සතෙක්ම භවංග සිතින් භටගත් දුක්ඛ සත්‍යයෙන් යෙදී කළුරිය කරති. මහා භූමිකම්පාදියද කියන ලද නයිනි.

‘අප්පටි පුග්ගලා’- සමාන පුද්ගලයන්ගෙන් තොර.

‘බලප්පත්තෝ’- දස ඤාණ බලයට පත්.

‘උප්පාද වය ධම්මිතෝ’- ඇතිවීම් නැතිවීම් ස්වභාවය.

‘තේසං වූපසමෝ’- ඒ සංස්කාරයන්ගේ සංදීම හෙවත් නිවනයි.

‘නා නු අස්සාස පස්සාසෝ’- ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස නැති.

‘අතේජෝ’- තෘෂ්ණා නැති.

‘සන්තිමාරබ්භ’- අනුපාදිසේස නිවන අරබයා.

‘යං කාලමකරි’- යමෙක් කළුරිය කෙළේය. ඇවැත්නි මගේ ශාස්තෘවු බුද්ධ මුනිහු සංසිදීමට යමිසි’ සිතා කළුරිය කළහ. ඒ ලෙස සිතා සිටි තාදී ගුණ ඇති උතුමාගේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාසද නැත

‘අසල්ලිතේන’- අලස නැති මනාසේ විකසිත සිතින්

‘වේදනං අප්ඣවාසයි’- වේදනාව ඉවසිය

‘විමොක්ඛෝ’- කිසි අයුරකින් ආවරණයක් නැතිව මිදුන.

‘නදාඅසි’- පිරිනිවීම සමගම භූමිවලනයද විය.

‘සබ්බාකාරවරුපේතේ’- හැම කාරණයෙන්ම යුතු.

‘අවිතරාගා’- පෘථග්ජන සෝවාන් සකාදාගාමී අය ඔවුන්ටද ශෝකය දොම්නස ඇති බැවින් හිස අත් බදා අඬති.

'උප්ඝායනති'- ආර්යයෝ තමන්ටම ඉවසා ගත නොහැකිව හඬති. සේස්සන් ගැන කියනු කිම?

'කථං භුතා පනහන්තේ ආයස්මා අනුරුද්ධෝ සල්ලක්ඛේ'- වහන්ස, දෙවියෝ කෙබඳුවුවෝද? ආයුෂ්මත් අනුරුද්ධ තෙරකෙසේ සලකයිද? බුදුන්ගේ පිරිනිවීම කෙසේ ඉවසද්ද යනු දැක්වීමට තෙර පවසයි.

'රත්තාවසේසං' රාත්‍රියේ අන්තිම මොහොත පිරිනිවන් පෑවේලාව.

'ධම්මියා කථාය'- අනික් වෙන් වශයෙන්වූ දැහැමි කතා නැත. ඇවැත්නි, දෙවියන් සහිත ලොව අසමාන පුද්ගලයා වූ අපේ බුදුන් ගැන මේ මාරයා උප්පා නොවීය, අවශේෂ ජනයා ගැන කියනු කිම? යනාදි මරණ ප්‍රතිසංයුත්ත කතාවෙන් කල් ගෙවූහ. එහිදී වහා හිරු උදාවිය.

'තේන ඒව කරණියේන'- බුදුන් පිරිනිවී තැන මල් ගඳ විලවුන් ආදිය කෙසේ තැබිය යුතුද? හික්ෂුන් හිඳිනා තැන් කෙසේ පිළියෙළ කළ යුතුද? ආහාර පාන සලසන්නේ කෙසේද? මෙසේ බුදුන් පිරිනිවී බව අසා පිළියෙළ කළ යුතු දේ.

සබ්බංව කාලාවචරං'- හැම තුර්යාස භාණ්ඩ.

'සන්ති පාතේථ'- බෙර හසුරුවා රැස්කරවී.

'මණ්ඩල මාලේ'- රවුම් ශාලාව හෝ මලුව රෙදි වලින් තැනුවකි.

'දක්ඛිණේන දක්ඛිණං'- දකුණු දිශා භාගයෙන් දකුණු දිශාවට,

'බාහිරේ න බාහිරං'- නගරයට නොපිවිස බැහැරින් බැහැර.

'දක්ඛිණ තෝ නගරස්ස'- අනුරාධ පුරයට දකුණු පසින් වූ දොරටුවෙන් තබා ගරු සැලකිලි කොට ජේතවනාරාමය බඳු තැනක දවමු, යනුයි,

'අට්ඨමල්ල පාමොක්ඛා'- මධ්‍යම වියෙහි වූ ශක්තිමත් මල්ල රජුන් අටදෙනෙක්.

'සීසං නහාතා'- හිස සෝදා නාවන.

'ආයස්මත්තං අනුරුද්ධං'- අනුරුද්ධ තෙර දිවැස් ඇත්තෙකි, එහෙයින් තවත් මහ තෙරුන් සිටියදී මොහු අප අතර ප්‍රසිද්ධයයි තෙරුන් වෙතින් ඇසූහ.

‘කථං පන භන්තේ දේවතානං අධිප්පායෝ’- වහන්ස, අපගේ අදහස දනිමු, දෙවියන්ගේ අදහස් කෙසේද? යනු ඇසුහ, තෙර එය දක්වයි.

‘මකුට බන්ධනං නාම මල්ලානං චේතියං’- මල්ලරජුන් සඵ පිළි වොටුනු පළඳවන මඟුල්ශාලාව විසිතුරු කොට සරසන ලද, පුදන ලද යන තේරුම අනුව ‘චේතිය’ යනු කියයි.

‘යාව සන්ධි සමලංකරීරා’- සන්ධි නම් ගෘහ සන්ධියයි සමල නම් කසල දමන කානුවයි, සංකටීර නම් කසල දමන තැනයි.

‘දිබ්බේතිව මනුස්සකේති ව නච්චේති’- උඩ දෙවියන්ගේ නැටීමිය, යට මනුෂ්‍යයන්ගේ නැටීමිය, ගැයීම් ආදිය ගැනත් මෙම ක්‍රමයමයි. තවද දෙවියන් අතර මනුෂ්‍යයෝ මනුෂ්‍යයන් අතර දෙවියෝය, යන වශයෙන් පුද සත්කාර දක්වමින් ගියහ.

‘මජ්ඣිමනිකායෙ මජ්ඣිමනිකායෙ මජ්ඣිමනිකායෙ’- මෙසේ ගෙනයන කල බුදු සිරුරේ බන්ධුල මල්ල සෙනෙවියාගේ බිරිඳ වූ මල්ලිකාව බුදු සිරුර රැගෙන එතැයි අසා තම හිමියාගේ මරණයේ පටන් පරිභෝග නොකොට තැබූ විසාඛාවගේ මේල පළඳනාව වැනි මහලිය පළඳනාව දිගහැර ගෙනාවත් මෙයින් බුදුන් පුදමි, යි එය පවිත්‍ර කර පුච්ඡ පැනින් සෝදා දොරටුව අසල සිටියාය. ඒ පළඳනාව එම ස්ත්‍රීන් දෙදෙනාගේ දේව දානිය සොරුගේ ගෙහිදැයි තුන්තැනක තිබුනේය. ඕනෙමෝ බුදු සිරුර දොර අසලට පැමිණි කල දරුවෙහි, බුදු සිරුර එලියට බස්වව්, යි කියා ඒ පළඳනාව බුදු සිරුරෙහි පැළඳ විය. එය හිසේ පටන් පැළඳවිය. එය දෙපතුල දක්වා පැතිරගියේය රන්වන් බුදු සිරුර සත්රුවණින් කළ මහලිය පළඳනාවෙන් පළඳවනලදුව අභිශයින් බැබළුනේය එය දුටු ඕනෙමෝ ප්‍රාර්ථනාවක් කළාය. භාග්‍යවතුන්වහන්ස, මම යම්තාක් කල් සසර ඇවිදින්නෙමිද ඒතාක් කල් මට වෙන් වෙන්වූ පළඳනා නො වේවා! නිතර හැඳ පැළඳගත් පළඳනා බඳුවම ශරීරය පිහිටාවා, යනුයි. අනතුරුව සත්රුවන්මය පැළඳුමෙන් යුතු බුදු සිරුර ඔසවාගෙන ගොස් පෙරදිග දොරෙන් පිටතටගෙන නුවරට පෙර දිගින් මල්ලරජුන්ගේ මකුටබන්ධන චේතිය ස්ථානයේ තැබූහ.

‘පාචාය කුසිනාරායං’ පාචානුවර පිඬු සිඟා කුසිනාරාවට යම් යි දිග මගට බැස ගත්තේය.

‘රුක්ඛමූලේ නිසීදි’- කුමක් හෙයින් දිවාචිහාරයයි. නොකීවේද? දිවා චිහාරය සඳහා නොහිඳගත් බැවිනි. තෙරුන්ගේ පිරිවර මහණහු සියල්ලෝ සැපවත් ගරීර ඇත්තෝය. වාසනා වත්තයෝය. ඔව්හු මද්දහන වේලෙහි රත්වූ ගල් තලාවක් බඳු බිම පයින් යාම නිසා ක්ලාන්ත වූවාහුය. තෙර ඔවුන්ගේ තත්ත්වය දැක මේ හික්ෂුහු වෙහෙස වූවාහුය. යායුතු තැනට තවත් දුරය. ටිකක් වෙහෙස හැර යමිසි එසේ සිට සවස කුසිනාරාවට ගොස් බුදුන් බලමි’ යි සිතා මගින් ඉවත්ව එක්තරා ගසක් මුල සඟළ සිව්වර අතුරා කෙණ්ඩියෙන් පැන් ගෙන අත් පා සිහිල් කර සෝදා හිඳගත්තේය. පිරිවර මහණහුද ගස මුල හිඳ නුවණින් විමසා බලන්නාහු රත්තනුයේ ගුණ වණමින් හුන්නාහුය. මෙසේ හිරු රැසින්වූ විඩාව දුරුකර ගැනීමට හිඳගත් නිසා දිවාචිහාරයයි නොකියන ලදී.

මන්දාරව පුප්ඵං ගහෙත්වා’- මහ පාත්‍රයක් (සැළියක්) පමණ මලක් අතිරේක දඬුවක සවිකර කුඩයක්සේ ගෙනගොස්

‘අද්දස්සා ඛෝ’- එන්නහු දුරදීම දිටිය. අර ආජීවකයා අතේ දිව්‍යමන්දාරව මලක් තිබේ. මෙය හැමදා මිනිසුන් අතරද නැත. යම් කලක යමෙක් සෘද්ධිබල පායිද එකල බෝසතුන් මව්කුස පිළිසිඳගැනිමි ආදිය කෙරෙයි. අද කිසිවෙකු විසිනුත් සෘද්ධියෙන් මවාපෑමාදියන් නොකරණ ලදී, අපේ ශාස්තෘවරයා මව්කුස පිළිසිඳගැනීමක් හෝ මව්කුසින් නික්මීමක් හෝ බුදුවීමක් හෝ ධම්මචක්කප්පවත්තනයක් හෝ යමාමහ පෙළහරක් පෑමක් හෝ දේවෝරෝහණයක් හෝ ආයුසංස්කාරය අත්හැරීමක් හෝ නොකරන ලදී. අපේ ශාස්තෘහු දැන් මහලුය, ඒකාන්තයෙන් පිරිනිවන්පෑම වියයුතුය එහෙයින් එය විමසමි, යි සිතා හිඳගෙන විමසීමෙන් බුදුන්ට අගෞරවයක් විය හැකිදෝහෝයි නැගිට සිටිය තැනින් ඉවත්ව ඡද්දන්ත හස්ති රාජයෙකු මත මිණීමය සම්ආකිරියක් ‘දමන්නා සේ, බුදුන් අතින් දුන් කලුපැහැති පාංසකුලසිව්වර පොරවා දසනිය රැසින් බබලන දැන් ඔසවා හිස මත තබා බුදුන්ට ගෞරව පාමින් ආජීවකයා ඉදිරියේ ‘ඇවැත්ති

අපගේ ශාස්තෘන් ගැන දන්නෙහිද? යනු ඇසිය. කීමෙක්ද? බුදුන්ගේ පිරිනිවීම දැනගෙන ඇසුවේද? රහතුන්ට යමක් දැන ගැනීමට අවශ්‍ය නම් එය සිහි කළ යුතුය. එසේ සිහි නොකළ නිසා මෙය මෙසේ විවාළන. තෙර සමාපත්ති බහුල කොට ඇත්තෙකි. ඈ හිඳිනා තැන දවල් හිඳිනා තැන ලෙන් මණ්ඩප ආදියෙහි නිතර සමාපත්ති බලයෙන්ම කල් යවයි. ගමේ ගෙදර අසලටද ගොස් දොර ළඟදී සමාපත්තියට සමවැද ඉන් නැගිටිමින්ම පිඩු ලබයි, තෙර මේ අන්තිම ආත්ම භාවයෙන් මහජනයාට අනුකම්පා කරමි. මට හික්මාව, සුවද මල් ආදිය දෙන අයට මහත් ඵල මහානිශංස වේවා' යි සිතා මෙසේ කරයි. කුමක් නිසා සමාපත්ති බහුල බැවින් නොදැනීද? මෙසේ නොදන්නා බැවින්ම අසතියි ඇතැම්හු කියති එසේ නො ඇදහිය යුතුය. මෙහි නොදැනීමට කරුණක් නැත. දසදහසක් ලෝකධාතුන් කම්පාවීමාදිය නිසා බුදුන්ගේ-පිරිනිවීම ගැන නොදැනිය නොකිය යුතුය. තෙරුන්ගේ පිරිසෙහිවූ හික්මුන්ගෙන් ඇතමෙක් බුදුන් දැක ඇත. ඇතමෙක් නොදැක්කේය බුදුන් දුටුවෝ මතු මතුත් දකිනු කැමැත්තෝය. නුදුටුවෝ දකිනු කැමත්තෝ වෙති. නුදුටුවෝ දැකගැනීමේ දැඩි ආශාවෙන් බුදුන් පිරිනිවී බව අසා දරා ගැනීමට අපොහොසත් වෙති. සිව් රූ පාත්‍ර හැර දමා එකක් හෝ පොරවාගෙන නපුරු කොට හෝ පොරවා ගෙන ළය බදාගෙන හඬත්. එහි මහ කසුප් තෙරුන් සමග ආ මනුෂ්‍යයෝද දුකින් හඬති. ඔව්හු කීම? අප සනසන්නටද? යනු අසමින් ඔව්හු මගේ දොස් දක්වති. මෙය සුන්‍ය මහ වනයකි. මෙහිදී එසේ අඬන්නන්ගේ දොසක් නැත මළබව පළමුව ඇසීමෙන් ශෝකයතුනිවෙයි යනු සලකා හික්මුන්ට සිහි උපදවනු සඳහා දැනගෙනම මෙසේ ඇසිය.

'අප්ප් සත්තාහ පරිනිබ්බතෝ සමඤ්ඤා ගෝතමෝ' - ශ්‍රමණ ගෞතමයන් පිරිනිවී අදට සත් දිනකි.

'තඤ්ඤා මේ ඉදං' - ඒ ශ්‍රමණ ගෞතමයන් පිරිනිවී තැනින් 'සුභද්දෝ නාම වුඨ්ඨපබ්බජ්ජතෝ' - සුභද්‍ර යනු ඔහුගේ නමයි. මහලුකල පැවිදිවූ නිසා වුඨ්ඨපබ්බජ්ජතයා' යි කියයි ඔහු මෙසේ කීවේ ඇයි? බුදුන් කෙරෙහි වෛරයෙනි. මොහු ගැන

බන්ධකයෙහි ආ 'ආතුම වත්ථුවේ' දැක්වෙයි. මොහු කරණවෑමි කුලයේවූ මහල්ලෙකි. බුදුන් කුසිනාරාවෙන් පිටත්ව දොළොස් දහස් පන්සියයක් හික්ෂුන් පිරිවරා ආතුමා දනව්වට වඩින බව මේ කරණවෑමියා අසා දැන වැඩිය කල කැඳ දනක් දෙමියි තම පුතුන් වන සාමණේර දෙදෙනාට මෙය කීය. 'දරුවනි, බුදුහු දොළොස් දහස් පන්සියයක් මහණුන් පිරිවරා ආතුමාදනව්වට වඩිති. තෙපි දැළි රවුළු බානා උපකරණද රැගෙන ගෙයක් පාසා ගොස් ලුණු, තෙල්, සහල්, කන බොනදේ, රැස් කරව්. බුදුන් පැමිණි කල ඉන් කැඳ දනක් දෙමි' කියාය. ඔව්හුද එසේ කළහ. මනුෂ්‍යයෝ වැටහීමෙන් හා මිහිරි වදන් කීමේ දක්ෂ ඒ දරුවන් දැක කරණවෑමි කම් කරවා ගනු කැමතිවත් අකමැතිවත් කරවති. එය කළ කල කුමක් ඕනෑදැයි ඇසූ විට 'අපට අන් යමකින් පලක් නැත. බුදුන් වැඩිය විට අපේ පියා කැඳ දානයක් දීමට සූදානමින් සිටියි. එයට අවශ්‍ය යමක් දෙව්' යි ඉල්වති. මනුෂ්‍යයෝද ඔවුන්ට රැගෙන යාහැකි තරම් සහල් ආදී ද්‍රව්‍ය දෙති. මනුෂ්‍යයෝද ගෙන ගොස් දෙති.

එකල බුදුහුද් ක්‍රමයෙන් එහි වැඩ විශ්‍රාමශාලාවේ සිටියහ. එය දැන ගත් සුභද්‍රයා සවස ගම් දොර ළඟට ගොස් මිනිසුන්ට මෙසේ කීය 'උපාසකයෙනි, මම තොපගෙන් වෙන යමක් නො ඉල්වමි. මගේ දරුවන් එක්රැස් කළ තෙල් සහල් ආදිය සංඝයාට සැහෙයි. ඒවා පිළියෙළ කර ගැනීමට මට උදව් දෙව්. මේ මේ දේ ගනිව්' යි උපකරණ සියල්ලදී පන්සලේම ලිපි බැඳ එක් කළසිවරක් හැඳ එකක් පොරවාගෙන මේ මේ දේ මෙසේ කරවියයි රැ මුලුල්ලේ වැඩ නියම කරමින් ලක්ෂයක් වියදම්කර කැඳ අවුළුපත් පිළියෙළ කරවීය. බොන කැඳ ගිතෙල් මී සකුරු ආදිය දමා මේ කැඳ සාදයි. සුවඳ ද්‍රව්‍යයද එහි පිළියෙළ කෙළේය.

ඉක්බිති බුදුහු කල් ඇතිව නැගිට ශරීරය පිළිදැගුම් කොට හික්ෂුන් සමග ආතුම ගමට පිටු සිඟා වඩින්නික්මුනහ. මිනිස්සු ඒ බව බුඩ්ධපබ්බතයාට දැන්වූහ. 'ඔබ කැඳ දන් පිළියෙළ කෙළේ කාටහද?' යනු ඇසූහ, ඔහු හැඳගත් කළු කහ වස්ත්‍ර පිටින්ම එක අතකින් හැන්දත් අනිත් අතින් කැඳ බඳුනක් රැගෙන බ්‍රහ්මයා මෙන් දකුණු දණ මඩල බිම තබා වැඳ

‘භාගාවතුන් වහන්ස මේ මාගේ කැඳ දානය පිළිගන්නා සේක්වා’ යි කීය. එහිදී බුදුන් ඒ ගැන දැන දැනම විචාරීම් සිරිත කැසී බන්ධකයෙහි කී නයින් අසා දැන ඒ වුඩිඪපබ්බතයාට ගරහා ඒ කාරණා නිදාන කරගෙන ‘අකප්පිය සමාදාන ශික්ෂා පදය (අකප්පයේ සමාදන් කර ගැනීම තහනම් කිරීමේ ශික්ෂා පදයද) හිස රැවුල් බානා උපකරණ පරිහරණය කිරීමේ ශික්ෂා පදයද යන ශික්ෂාපද දෙක පැනවූහ. ‘මහණෙනි, නොයෙක් කල්පකෝටිගණනක් මුලුල්ලේම ආහාර සෙවීමේ මෙය තොපට නොකැපය අධර්මයෙන් උපන් භෝජනයකි. මෙය වළඳන්නෝ ආත්මභාව දහස්ගණන් අපායවලට උපදින්නේය. එනිසා ඉවත් වෙව්, මෙය නොපිළිගනිව්’ යි ඉන් බැහැර පිටු සිඟා වැඩියහ. එක හික්ෂුවක් හෝ එය නොපිළිගන්නේය. මේ ගැන නොසතුටු වූ සුභද්‍ර තදින් කෝපවී ‘පිළිගනිමි’ යි හැසිරුනේය, ඉදින් නොපිළිගන්නේ නම් යවා දැන්විය යුතුය. මේ පිසූ ආහාරය කලක් නොතැබිය හැක. මට මුලු ජීවිත කාලයේම පරිභෝගයට තිබුන සියලුදේ මින් විනාශවිය. මොහු මට අහිතක් කෙළේය, යන හැඟීමෙන් බුදුන් කෙරේ වෛර බැඳ ජීවත්ව සිටියදී කුමකුත් කරකියා ගත නොහැකි විය. දැන් පිරිනිවන් පෑ කල ඔහුට මෙසේ සිතන්නේය. ‘බුදුන් උසස් කුලයකින් පැවිදිවූ උතුමෙකි. යමක් කීවොත් මටම නසුරක් විය හැක. මා යමක් කීවොත් ඉන් දරුණු විපාක ලැබිය හැක.’ ඒ බුදුන් අද පිරිනිවී බව අසා සැනසී සතුටුවමෙන් එසේ කීය. තෙරුන් වහන්සේ එය අසා පසුවට පහර දෙන්නාක් මෙන්ද හිසමත හෙනයක් වැටෙන්නාක් මෙන්ද සිතූහ. ධර්ම සංවේගය උපන්නේය. බුදුන් පිරිනිවී සන්දිනක් ගිය තැනේදී බුදු සිරුර රන් කදක්සේ බබලමින් තවම තිබියදීත් මෙසේ ගර්හා කරන් නම් ඉතා දුකින් ගොඩනැංවූ මේ සසුන කලක් යනවිට මෙබඳු ස්වභාවයකට පැමිණේද? මතු කලද මෙවැනි ලාමකයෝ සසුනට ගරහති, යනුවෙන් තෙරුන් සිතා මේ මහල්ලාට මෙතැනදීම කඩමාල්ලක් හඳවා ඇඟේ අළු තවරා සසුනින් බැහැරලත්ව මට හැක. නමුත් මම එසේ කළොත් ශ්‍රමණ ගෞතමයන් පිරිනිවී සිරුර තවමත් තිබියදීම ඔහුගේ ශ්‍රාවකයෝ කලහ කර ගනිති, යි අපට දොස් නගති ඒ නිසා මම ඉවසමි. බුදුන් දෙසූ ධර්මයද

එක් රැස් නොකළ මල් රැසක් බඳුය එසේවූ මල් රැස සුළඟින් විසිරී යන්නාසේ පවිටු පුද්ගලයන් නිසා මතු කල විනයෙහි ශික්ෂාපද එකක් දෙකක් වශයෙන්ද සූත්‍රයෙහි ප්‍රශ්න එකක් දෙකක් වශයෙන්ද අභිධර්මයෙහි එකක් දෙකක් භූමි අන්තර්ද වශයෙන් මුල් නැසුනු කල පිසාවයන් වැන්නෝ වෙමු. ඒ නිසා ධර්ම විනය සංග්‍රහ කරමි. එවිට නූලකින් දැඩියේ ගෙතුන මල් මෙන් මේ ධර්ම විනය නිශ්චලව පවතියි. මේ අදහස නිසාම බුදුහු මට තුන්ගව්වක් පෙර ගමන් කළහ. ත්‍රිවිධ අවවාදයෙන් උපසම්පදා දුන්න. කයින් සිවිරූ පෙරවීම කළහ. අවකාශයෙහි අත්සලා වන්ද උපමා ප්‍රතිපදා කථාව දක්වා මා ශාක්ෂි කොට වදාළහ. තෙවරක් සියලු ශාසන රත්න ඇස්වූහ. මා වැනි භික්ෂූන් සසුනෙහි සිටින කල මෙබඳු පාපීන්ගේ වැඩිමක් නොවෙයි. යම්තාක් කල් අධර්මය නොබබලයිද ධර්මය යටපත් නොවෙයිද නොසැඟවෙයිද අවිනය නොබබලයිද විනය නොසැඟ වෙයිද අධර්මවාදීහු බලවත් නොවෙත්ද ධර්ම වාදීහු දුර්වලයෝ නොවෙද්ද අවිනය වාදීහු බලවත් නොවෙද්ද විනය වාදීහු දුර්වලයෝ නොවෙද්ද ඒ තාක් කල් ධර්ම විනය දෙක පැවතීම සඳහා සංගායනා කරමි. එයින් භික්ෂූහු තමන්ටම පොහොනා පමණින් ගෙන කැප-අකැප ක්‍රම පවසත්. එයින් පවිටා තෙමීම නිග්‍රහවට ලක් වෙයි. යලිත් හිස ඔසවන්ට අපොහොසත් වෙයි, සසුන නිර්මල වෙයි-පවිත්‍ර වෙයි. ඔහු මට මෙබඳු සිතක් ඇතිවියයි නොදන්වා භික්ෂූන් සැනසිය. 'අනතුරුව ආයුෂ්මත් මහා කාශ්‍යප තෙර -පෙ-මේ කැරණ විද්‍යමාන නොවෙයි' ආදිය කී.

'චිතකං'- එකසිය විසි රියන් පමණ සඳුන්මය දරසැය.

'ආළිම්පෙස්සාම'- ගිනි දල්වන්නෙමු.

'නසක්කොන්ති ආළිම්පේතුං'- අට දෙනෙක් සොළොස් දෙනෙක් දෙතිස් දෙනෙක් යන වශයෙන් එක්වී ගිනිහුල් දෙක බැගින් රැගෙන වටාපතින් පවත් සලමින් සුළං ගස්වමින්ද ඒ ඒ කරුණු කරමින්ද ගිනි ගන්වන්ට නොහැකිවිය.

'දේවතානං අධිප්පායෝ'- ඒ දේවතාවා තෙරුන්ගේ උපස්ථායිකාවකි. අසුමහ සව්වන් කෙරෙහි සිත්පහදවා ඔවුන් ගේ උපස්ථායක කුල අසුදහස බැගින් දෙව්ලොව උපන්න. එසේ

තෙරුන් ගැන සිත පහදවාගත් මේ දේවතාවා තෙරුන් ඒ හික්ෂු සමාගමේ නොදැක තමන්ගේ කුලපග තෙරුන් කොහිදැයි බලා මෙහි ඒමට මගට බැසගත් බව දැක 'අපගේ කුලපග තෙර වදිනා තුරු සැයට ගිනි නොගනිවා, යි ඉටුහ. මනුෂ්‍යයෝ එය අසා මහ කසුප් තෙර පන්සියයක් මහණුන් සමග බුදුන්ගේ පා වදිනු සඳහා වඩියි, එතුමන් වඩිනතුරු දරසැයට ගිනි නොඇවිලෙයි කීමෙක්ද ? ඒ මහණහු කලද? සුදුද? දිගද? කෙටිද? මෙබඳු හික්ෂුන් ඇති කල තථාගතයන්ගේ පිරිනිවීම සිදුවුවාට එතරම් පාඩුවක් නැතැයි කියමින් ඇතමෙක් සුවඳ මල්පහන් ගෙන පෙරමගට ගියහ. සමහරු විදි සරසා පෙරමග බලා හුන්හ. ඉක්බිති ආයුෂ්මත් මහාකාශ්‍යප හිමි කුසිනාරාවෙන් -පෙ-හිසෙන් වැන්දේය. තෙර දරසැය ප්‍රදක්ෂිණා කොට සිහි කෙළේය. බුදුන්ගේ පාදයෝ මේ පැත්තේය එහෙයින් පා පැත්තේ සිට අභිඥාපාදක සතරවන ධ්‍යානයට සමවැද නැගිට දැති දහසකින් හොබනා සක් ලකුණු පිහිටි බුදුන්ගේ පා සමග කපු පුළුන් පටලයන් පන්සියයක්ද රෙදි යුගලයන්ද රන්වන් දෙණද සඳුන් දර සැයද දෙබේවි මාගේ උත්තමාංගයවූ හිස මත පිහිටාවායි ඉටිය. ඒ පැහීම සමගම ඒ රෙදි වෙළුම් දෙපලවි වළාකුළු අතරින් පුන්සඳ උදාවන්නාසේ පා නික්මුනි. තෙරුන් වහන්සේ පිපුන රන් පියුමක් බඳු අත් දෙකින් රන්වන් බුදු සිරිපා ගොප් ඇටයෙන් ගෙන තම හිස මත තබා ගත්හ. 'බුදු සිරිපා හිසෙන් වැන්දහ' යනු ඒ නිසා කීය. ඒ දුටු මහාජනයා එම පුදුමය දැක එක හඬින් මහත් නාද දුන්හ. සුවඳ මල් ආදියෙන් පුදා වැන්දහ. මෙසේ තෙරුන්ද මහාජනයාද පන්සියයක් මහණුන්ද බුදුන් වැන්ද පසු යලිත් අධිෂ්ඨාන කෘත්‍යයක් නැත. මුල් අධිෂ්ඨාන බලයෙන්ම ලාකඩ පැහැති මුනි සිරිපා තෙරුන්ගේ අතින් මිදී ගොස් සඳුන් දර ආදියක් කිසිත් නොසෙල්වා පළමු තිබුණ තන්හිම පිහිටියේය. බුදු සිරිපා දරසැයෙන් බැහැරවන කලද යලි දරසැයට පිවිසෙන කලද පුළුන් හෝ රෙදි කඩක් හෝ තෙල් බිඳක් හෝ තිබුන තැන්වලින් සෙලවීමක් නම් නොවීය. ඒ සියල්ල පළමු තිබුන පරිදිම තිබුනේය. සඳ හෝ හිර නැඟී බැසගියා සේ බුදු සිරිපා සැය

තුලට වත් කල මහජනයා මහත් හඬින් හැඬීය. පිරිනිව් කල ඉතා වැඩියක් කරුණාව ඇතිවිය.

‘සයමේව හගවතෝ චිතකෝ පජ්ජලි’- කිසිවෙකු සැයට ගිනි දැල්වූ බවක් මින් නොකියවෙයි. දේවානු භාවයෙන් සැය එක විගසින් ගිනිදැල්වී ගියේය.

සරීරානේව අවසිස්සිංසු’- පෙර එකම රැස්වීමක පැවති බැවින් ‘ශරීරය’ විය. දැන් විසිරිගිය බැවින් ශරීර නම් විය. සමන් මල් මොට්ටු වැනිවූද පිරිසිදු මුතුඇට බඳු වූද රන් වැනිවූද ධාතු ඉතිරිවිය යනුයි. දීර්ඝායුෂ ඇති බුදුවරයන්ගේ ශරීර රත්කඳන් සේ එකටබැඳී පවතියි බුදුහු මම නොබෝ කලක් සිට පිරිනිවන් පාමි මගේ සසුන තවම ලොව නොපහළේය එහෙයින් පිරිනිවන් පැවැවූ මගේ අබඳැටක් පමණවූද ධාතුගෙන තමතමා වසනතන්හි සැයවල් තනා වදින පුදන ජනයා ස්වර්ගයට පැමිණේවායි! සිතා ධාතුන්ගේ විසිරීම පැතුහ. කෙතෙක් ධාතු විසිරුණාහුද? කෙතෙක් නොවිසිරුණාහුද? සතර දළදා, දෙ අකු දා, නළල්පටිය යන මේ ධාතු හත නොවිසිරුණහ අනික් සියල්ල විසිරුණහ එහි ඉතා කුඩා ධාතු අබබ්ජ් පමණ විය. මහා ධාතු කඩසහල් පමණ ඇත. ඉතා මහත්ධාතු මුං පියලි පමණ ඇත.

‘උදකධාරා’- අග බාහු පමණවූද ග්‍රීවය පමණවූද තල් කඳක් පමණවූද දිය දහර අහසින් වැටී ගිනි නිව් ගියේය

‘උදක සාලකේ’ පිරිවරා සිටි සල් ගස් සඳහා මෙය කිය. ඒ ගස්වල අතු අතරින්ද කඳ වෙළෙප් අතරින්ද දිය දහර වැටී ගිනි නිව් ගියේය. බුදු සිරුර තැබූ සැය මහත්ය. භාත්පස පොළොව බිඳගෙන නඟුලිස් පමණ දියවැටි ඵලකයක් (මහත් ගෙඩියක්) වටංසක (මුදුන් මල් කඩක්) වැනිව උඩට නැගී සැයම ගතියි.

‘ගන්ධෝදකේන’- රන්මය රිදීමය කළ පිරවූ නොයෙක් සුවඳ පැන්

‘නිබ්බාපේසුං’- රන්මය රිදීමය දඬු අටකින් විසුරුවා සඳුන්සැය නිවූහ. මේ සැය දැවෙන කල භාත්පස පිරිවරා සිටගත් සල් රුක් වල අතු වෙළෙප්, කොළ, යන මේවා අතර දැල් අහසට නගිත්. කොළ හෝ මල් හෝ අතු හෝ නොදැවුනේය.

කුහුඹුවා පටන් වදුරා දක්වා සත්වයෝ දැල් අතර හැසිරෙති. අහසෙන් වැටුන දිය දහරෙයිද සල්ගස් වලින් නික්මුණ දිය දහරෙයිද පොළොව බිඳගෙන නික්මුණ දිය දහරෙයිද ධර්මතාවය ප්‍රමාණයයි. මෙසේ සෑය නිවා මල්ල රජවරු සන්ථාගාර ශාලාවෙහි සිව්දෑගදින් පිරිබඩ ගන්වා ලද පස්මල් විසුරුවා මත්තෙහි වියන් බැඳ රන්තරු ආදියෙන් සරසා සුවඳ මල් රිදී රන් දම් එල්වා සන්ථාගාර ශාලාවේ සිට මකුට බන්ධන මඟුල් හල තෙක් දෙපස තිර අඳවා උඩුවියන් බඳවා රන්තරු එල්වා එහිද සුවඳ මල්දම් රන් රිදී දම් එල්වා මිණිදඬු වල හා හුණ දඬුවල කොඩි නංවා හාත්පසින් ධජ පතාකයන් ගන්වා මනාව හමදින ලද වීදිවල කෙසෙල්ගස් පුන් කලස් තබා දඬුවට පහන් දල්වා මනාව සැරසූ ඇතෙකු පිට ධාතු සහිත රන්දෙණ තබා ගදින් මලින් පුදා සාදූ ක්‍රීඩා පවත්වා ඇතුල් නුවරට ගෙන ගොස් සරහමාරුපාකාරයෙන් තැනූ උතුම් ආසනයක තබා මත්තෙහි සේසත් නැංවූහ. අනතුරුව කුසිනාරානුවර වැසි මල්ල රජදරුවෝ බුද්ධ ශරීරය සත් දිනක් සන්ථාගාරයෙහි'-යනාදිය කීය.

'සත්තිපඤ්ජරං කරිත්වා'- ආයුධ රැගත් පුරුෂයන් ගෙන් වටකරවා.

ධනුපාකාරං'- පළමුව ඇත් කුඹින් කුඹ ගැටෙනසේ ඇතුන්ගෙන් වටකරවා වළල්ලක් සේ තැනීය. එයට අනතුරුව අශ්වයන් බෙල්ලෙන් බෙල්ල ගැටෙන සේ සිටු විය. අනතුරුව රියවල් ඇණි කෙළවරින් කෙළවර ගැටෙනසේ සිටුවිය. අනතුරුව යෝධයන් බාහුවෙන් බාහුව ගැටෙන සේ සිටුවිය. ඒ සියල්ලට අනතුරුව කෙළවරින් කෙළවර දුනු ගැටෙන තැබූහ. මෙසේ යොදුනක් පමණ තැන හාත්පසින් යුද ඇඳුමින් ගැවසුනක් සේ කොට ආරක්ෂා තැබූහ 'දුනු පවරෙන් වටකොට' යනු ඒ නිසා කීය. මොව්හු කුමක් නිසා මෙසේ කළාහුද? මෙයට පළමු දෙසතියෙහි ඔව්හු භික්ෂු සමූහයට ආහාර පානාදිය සැපයීමට අපොහොසත් වූහ. ඒ නිසා මේ සතියේ සාදූ ක්‍රීඩා කරමුයි, තීරණය කළහ මේ කාරණය ගැනද මෙහිදී සැලකූහ. එනම් අපි මෙසේ භික්ෂූන්ට සංග්‍රහ කරමින් සිටියදී යමෙක්

මේ ධාතු රැගෙන ගියහොත් නපුරැයි සිතා මුල් කී සේ ආරක්ෂා කැළුන. එසේ කොට සාධුක්ඛිධා කළහ.

'අස්සෝසි ඛෝ රාජා' - කෙසේ ඇස්විද? පළමුව ඇමතියෝ ඇසූහ. බුදුහු පිරිනිවියහ. එතුමන් යලිත් ගෙන එන්ට නොහැක. පෘථග්ජන ශ්‍රද්ධාවෙන් අපේ රජුට සමානකෙණෙක් නැත. එතුමා මේ පුවත ඇසුවොත් ළය පැළියයි. එනිසා අප විසින් ඔහු රැකගත යුතුයයි සිතා රන් ඔරු තුනක් තනා චතු මධුරෙන් පුරවා රජුට මෙය කීහ. රජතුමනි, අප සිහිනයක් දුටුවෙමු. එහි හැපීමේ වේගය නැතිකිරීම සඳහා ඔබ දුහුල් වතක් හැඳ නැහැය තෙක් චතුමධුර ඔරුවේ ගිලෙන්ට වටී. රජ තමාට හිත කැමති ඇමතියන්ගේ ඒ වචනය පිළිගෙන එසේ කළහ. අනතුරුව එක් ඇමතියෙක් සැරසිළි ආභරණ මුදා තබා කෙස් විහිදා බුදුන් පිරිනිවි දෙසට අභිමුඛව ඇදිළි බැඳ රජුට දැන්වීය. "දේවයිනි, මරණයෙන් මිඳෙන සන්වයෙක් නම් නැත. අපගේ ආයුචඩන පූජ්‍ය ස්ථානයවූ පින් කෙතවූ භාග්‍යවත් ශාස්තෘන් වහන්සේ කුසිනාරාවේදී පිරිනිවියහ" එයැසූ රජ විසංඥව චතුමධුර ඔරුවෙහි හුස්ම හැරියේය. ඉක්බිති ඔහු ඒ ඔරුවෙන් ගෙන දෙවන ඔරුවේ බහාලූහ. ඉන් සිහි ලත් ඔහු 'දරුවෙනි, තෙපි කුමක් කියවිද?' යි ඇසීය. 'මහ රජතුමනි, බුදුන් පිරිනිවියහ' රජ යලිත් විසංඥව එහි හුස්ම හැරියේය. එහිදීද ඇමතියෝ රජු ඒ ඔරුවෙන් ඔසවාගෙන තුන්වන ඔරුවේ බහාලූහ. රජ යලිත් සිහි ලැබ 'දරුවෙනි, කුමක් කියවිද?' යි ඇසීය. 'මහරජ තුමනි, බුදුහු පිරිනිවියහ.' රජ යලිත් සිහි නැතිව ගියේය. එවිට ඔහු ඔසොවා ගෙන සිහිල් දිය නාවා සිහිගැන්වූහ. රජ අසුනෙන් නැගිට නිල්මිණිවත් කෙස් වැටිය පිටෙහි බහා අතින් පපුවට ගසාගෙන පබළු දළු වත් ඇඟිලිවලින් පපුව පිරිමදිමින් මෙන් ගෙන හඬමින් උමතුචෙකුගේ විලාසයෙන් අතුරු විදියට බැසගෙන තළු නිළියන් පිරිවරා නුවරින් නික්ම ජීවකයාගේ අඟ උයනට වැද 'මේ බුදුන් වැඩහිඳ දහම් දෙසූ තැනය. පින්වත් භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මේ දැන් මා සිත්හි හටගත් සෝක නමැති හුල දුර ලනු මැනවි. මම පෙර මෙතැනදී ඔබ සරණ ගියෙමි. එදා මා සිත සැනසූහ. දැන් මට පිළිතුරක්

පමණක්වත් නොදෙයි' යලි යලිත් හඬා වැළප, 'වහන්ස, වෙනදා නම් ඔබ වහන්සේ හික්මුන් පිරිවරා දඹදිව ඒ ඒ තැන ඇවිදිතියි ඇසිමි, දැන් මම ඔබ ගැන නුසුදුසු අසතුටුදායක මේ පුවත ඇසිමි' යන මේ ආදිය කිය කියා ගාථා හැටකින් බුදුගුණ ගයා මෙසේ සිතීය. 'මගේ හැඩිමෙන් වැළපීමෙන් පමණක්ම කම් නැත. බුදුන්ගේ ශාරීරික ධාතු මෙහි ගෙනෙමි' යි සිතා දූතයන් යැවීය.

'දූතං පාහේසි' - දූතයන්ද පඬුරුද යැවීය, තවද එසේ යැවූ දූතයන්ට ධාතු දූතහොත් මැනවි නුදූතහොත් සිටි රඟ සෙනග යොදා සටන්කර අජාසත් රජ, ලිච්ඡවි රජ, ආදීන් සේ ධාතු හැර ගෙනෙමි, යි යුද සෙනගද නික්මුණහ. පාචා රට රජුහුද කුසිනාරාවට තුන්ගව් පමණ ආසන්නව සිටියෝය. බුදුහුත් පාචා නුවරට පැමිණ ඉන් කුසිනාරාවට වැඩියහ. කුමක් නිසා පළමුවම නොවැඩියාහුද? මේ රජවරු මහ පිරිවර ඇත්තෝය. ඒ නිසා පසුව ගියහ

'තේ සංසෙ ගතේ ඒතදවෝවුං' - ඒ සත් නගර වැසි සියලු රජවරු 'අපටද ධාතු කොටස් දෙව් නැති නම් යුද හෝ කරමු' යි කුසිණාරා නුවර පිරිවරා ගෙන හුන්හ 'බුදුහු අපේ ගම් සීමාවේ සිටියහ' යනු ඒ නිසා කිය. 'බුදුන් දැන් අපේ ගමේය, අපි බුදුන්ට හසුන් යවා නොගෙන්වීමු. ශාස්තෘන් වහන්සේ කැමැත්තෙන්ම අපේ නුවරට පැමිණ අප කැඳවූහ. තොපි තොපේ රටේ උපන් රත්තන් අපටත් දෙන්නහුද? දෙවියන් සහිත මුලු ලොවේ බුද්ධ රත්නය සමාන රත්නයක් තවත් නැත. ඒ උතුම් රත්නය ලැබගත් අපි ඉන් කොටස් තොපට නොදෙමු. මවුගේ තනෙන් කිරි බී හැදුනෝ තොපි පමණක් නොවෙති, අපිද මව්කිරි බී හැදුනෙමු පිරිමියෝ තොපි පමණි, අපිද පිරිමියෝය' යනුවෙන් ඔවුනොවුන් මෙසේ අහංකාර බස් කියා ගත්හ. මානසෙන් උඩඟු වූහ. මෙතැනදී යුදයක් හටගැනුනොත් කුසිනාරා වැසියාහට ජයවෙයි. ඒ ඇයි? ධාතු පිදීමට පැමිණි දෙවියෝ ඔවුන්ගේ පැත්ත ගත්තෝය. "බුදුහු අපේ ගම් කෙතේ පිරිනිවිසහ. ඒ නිසා බුදු සිරුරේ කොටස් අපි කිසිවෙකුටත් නොදෙමු" යනු ඒ නිසා පාළියෙහි දැක්වෙයි.

'ඒවං චුත්තේ දෝණෝ බ්‍රාහ්මණෝ'- දෝණ බමුණා මොවුන්ගේ මේ කෝලාහලය දැක මේ රජවරු බුදුන් පිරිනිවි නැත කලහයක් කරතොත් එය නුසුදුසුය. මේ කළහයෙන් කම් නැත. මෙය සංසිද්ධම්, සිතා ගොස් ඒ සංඝගණ සමූහයාට මෙසේ කීය. ඉතා උස් මුදුනක සිටගෙන දෙ බණවරකින් යුතු දෝණ ගර්ජනා නම් දේශනාවක් පැවැත් විය. එහි මුල් බණවරේ එක පදයකුදු ඔව්හු නොදන්න. දෙවනබණවර කෙළවර 'ඒ ශබ්දය අපේ ගුරු තුමාගේය' යි සියල්ලෝ නිශ්ශබ්ද වූහ. දඹදිව සෑම කුල ගෙදරක උපන්නෙක්ම මෙහුගේ සම්පයෙන් උගත් කෙනෙකි. ඒ නිසා සියල්ලෝ තම වචනය අසා නිශ්ශබ්දවූ බව දැක පින්වතුනි, මා කියන්න අසත්වා' යි ගාථා දෙකකින් මෙය කීය.

'අම්භාක බුද්ධො'- අපේ බුදු රජ.

'අහු බත්ති වාදෝ'- බුදු බව ලබත්ම පෙරද පෙරුම් පුරන කල ක්ෂාන්තිවාදී තාපස කල, ධම්මපාල කල, ඡද්දත්ත ඇත් කල, භූරිදත්ත නාරජ කල, වම්පෙය්‍ය නා රජ කල, මහා කපිකල හා තවත් බොහෝ ජාතක වලදීද අනුත් කෙරෙහි කෝප නොකොට ක්ෂාන්තියම කළහ එයම උසස් සේ වැණුන. දැන් වහාම කැමති-නොකැමති ලකුණු ගැන පැමිණි අපේ බුදුන් ගැන කියනු කීම? එබඳු උත්තම පුද්ගලයෙකුගේ දේහ විනාශයේදී මෙබඳු පහරදීම් කිරීම අයුතුය.

'නහි සාධු යං'- මෙහි යහපත් ක්‍රියාවක් නොවේ.

සරීර භංගේ'- ශරීර විනාශය-කොටස් වී යෑම නිමිති කොටගෙන ධාතු කොටස් හේතු කරගෙන.

'සියා සම්පහාරෝ'- ආයුධයන්ගෙන් පහරදීම යහපතක් පිණිස වෙනැයි නොකියන ලදී.

'සබ්බේව භෝත්තා සහිතා,- පින්වතුනි, සියල්ලෝ සංසුන් වව්, හෙද ඇති නොකර ගනිව්.

'සමග්ගා'- කයින්ද වචනයෙන්ද එක්රැස් වව්, විරුද්ධ නොවව්

'සම්මෝ මානා'- සිතින්ද එකිනෙකා සතුටු වව්.

'කරෝමට්ඨභාගේ'- බුදු සිරුරේ ධාතු අටකොටසක් කරමු.

‘වක්ඛුමනෝ’- පසැසක් ඇති බුදුන්හට තෙපි පමණක් නොව බොහෝ දෙනා පැහැදුනහ. ඔවුන් අතුරෙන් එක් අයෙක්වත් ධාතු ලැබීමට නුසුදුස්සෙක් නොවේ, යනුවෙන් බොහෝ කාරණා දැක්විය.

‘තේසං සංඝාතං ගණානං පටිස්සුණින්වා’- එහි පැමිණි සංඝ, ගණ සමූහයාගෙන් විමසා බුදුසිරුරේ ධාතු අට කොටසකට බෙදා.

ද්‍රෝණ බමුණා ආචාරීහු පොරොන්දු වී රන් දෙන විවෘත කොට දැක්වීය. රජවරු පැමිණ දෙණක් රන්වන් ධාතූන් දැක සියල්ල දැන ගත් උතුමාණන් වහන්ස, අපි පෙර ඔබගේ දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙන් හොබනා සවණක් ගත රැසින් බබලන අසුවක් අනුවාඤ්ජනවලින් හොබනා රන්වන් සිරුර දුටුවෙමු දැන් මේ ඉතිරිව ඇති රන්වන් ධාතුහුම ඉතිරිව පවතියි යනුවෙන් හැඬූහ. බමුණා ඒ මොහොතේ ඔවුන්ගේ ප්‍රමාදය දැක දකුණු දළදාව ගෙන හිසේ වෙළුම් අතරෙහි සඟවා ගති. නැවත ඒ ධාතු සමාන කොටස් අටකට බෙදූහ. ඒ ධාතු සියල්ල සොළොස් නැළියකි. එක එක නගර වැසි රජවරු නැළි දෙක බැගින් ලත්හ. බමුණා මෙසේ ධාතු බෙදෙද්දීම සක් සුදක්සේ පැහැති චතුරාර්යා කථාවෙන් ස්පර්ශය ලත් බුදුන්ගේ දකුණු දළදාව කොහිදැයි සක්දෙවියා බලා එය ද්‍රෝණ බමුණුගේ හිස් වෙළුමේ තිබුන බව දැක එයට නිසි පුද පූජා පැවැත්වීමට ඔහුට නොහැකි බව දැන සක්දෙවි එය රැගෙන දෙවි ලොව ගොස් සිඵම්ණිසෑයෙහි නිදන් කෙළේය. බමුණා ධාතු බෙදා අවසාන ඒ දළදාව කවරෙකු සොරාගත්තේදැයි නොදැනගති. ඒ අට කොටස ලැබ ගත් රජුන්ගෙන්ද ඉල්වා ගත්ත නොහැකිව තමාගේම වරද බව දැන නිශ්ශබ්දවී ධාතු මැත්ත ලාභ ඔවුන්ගෙන් ඉල්ලීය.

පිප්ඵලී වනවාසී මෝරිය රජවරුද අජාසත් රජු සේ දූතයන් යවා යුදයට නික්මුණහ. රජගහ පුර බුදුන්ගේ ශරීර ධාතු නිදන් කර මහා පූජා උත්සව කළහ. ඒ කෙසේ කෙළේද? කුසිනාරාවේ සිට රජගහනුවරට යෙදුන් විසිපහකි. මේ අතරතුරෙහි අට ඉස්බක් පළල බිම සමතලා කොට මග සඳා මල්ල රජුන්

සන්ථාගාරයක් මකුටබන්ධන ශාලාවක් අතර යම්බඳු පුද පූජා පැවැත්වුවාහුද මේ විසිපස් යොදුන අතර එබඳුම පුද පෙළහර කරවා ලොව හැමතැන විහිදුවා රන් දෙණෙහි දැමූ ධාතු අවි සවිකළ කරඬුවකින් (කුඩුවකින්) වටකර සියරට යොදුන් පන්සියයක් පමණ පෙදෙසෙහි ජනයා රැස් කරවීය. ඔව්හු ධාතු රැගෙන කුසිනාරාවෙන් පිටත්ව 'ධාතු පූජා ක්‍රීඩා කරමින් යමින් ඒ ඒ තැන ඇති නොයෙක් පැහැති මල් ඇති තන්හි ධාතු වඩා හිඳුවා පිදූහ. ඒ මල් නැති තැනදී පිටත්ව යති. රියවල වියගස්වල කෙළවර කොටස පැමිණි කළ හත් දිනක් සාධූ පූජා කරති. මෙසේ ධාතු රැගෙන යාමට සත්වස් සත්මස් සත් දිනක් ඉක්කුව ගියේය. මිසඳිටුවෝ මෙයට පටහැනිව ශ්‍රමණ ගෞතමයන් පිරිනිවන් පෑ තැන් පටන් තවමත් සාධූපූජා කරණ බැවින් අපි එයට බලහත්කාරයෙන් වළකමැයි සියල්ලෝම අප සැමගේ කර්මාන්ත විනාශ විය. කියා උස් හඬින් සෝෂා කළහ. එයින් සිත දූෂණය කරගෙන අපායෙහි උපදින බව සක් දෙවිඳු දැනගෙන ධාතු වහා ගෙන යන උපායක් යොදමි' යි සිතා මහරජ ධාතු රැගෙන යන උපායක් කරවයි කිය. ශක්‍රයා කිය "වහන්ස, පෘථග්ජනයන් අතුරින් අජාසත් රජු සමාන සැදැහැත්තෙක් නැත. ඔහු මාගේ කියුම නොකරයි. එහෙත් මාර භයානක රූප පෑම, මහා ශබ්ද කිරීම, යකුන් ලවා ගැන්වීම්, ආදිය කරවීමට අමනුෂ්‍යයෝ ගනිති කිපුන කල අමනුෂ්‍යයන්ගෙන් පීඩාවන බව කියව. මෙසේ කියා ධාතු වහා ගෙන්වා ගෙනෙව" යි කිය.

අනතුරුව ශක්‍රයා ඒ සියල්ල කෙළේය. තෙරවරුද රජු කරා එළඹ මහරජ අමනුෂ්‍යයෝ කිපුනහ. ධාතු වහා ගෙන යන්නයි කීහ. 'වහන්ස, මෙපණකින් මාගේ සිත තුටු නොවෙයි එසේ වෙතත් ගෙනඑන්නවායි' කිය අනතුරුව හත්වනදා ධාතු ගෙනාහ මෙසේ ගෙනා ධාතු රජගහනුවර නිදන්කර සැයක් තනා මහා පූජා කළහ. සෙසු රජ දරුවෝද තම තමන්ගේ ශක්ති පමණින් සිය රටවල සැයයන් තනා මහා පූජා කළහ.

'ඒවමේතං භූත පුබ්බං'- මෙසේ මේ ධාතු බෙදීමත් දස ථූපතැනීමත් දඹදිවළු විරූයයි, පසුව සංගීතිකාරයෝ පැවසූහ.

මෙසේ පිහිටි ස්ථූපවල තැන්පත් කොට ඇති ධාතූන්ට අනතුර සිදුවන බව දුටු මහ කසුප් තෙර අජාසත් රජු වෙත පැමිණ තවත් ධාතු නිධානයක් කරන්ට වටනේයයි පැවසීය. 'යහපති වහන්ස, නිධාන කටයුත්ත මට වේවා! ධාතු ලබන්නේ කෙසේද?' යනු ඇසීය. 'මහරජ! ධාතු සෙවීම ගැන නො සිතුව මැනවි එය අපට අයිති දෙයකි.' 'එසේ නම් වහන්ස, ධාතු ලබා දෙන්න, මම එය නිදන් කිරීමේ කටයුතු ගැන බලා ගනිමි' තෙර ඒ ඒ රාජකුලයන්ගේ සේවයට-පිදිමට සැහෙන තරම් ධාතු තබා ඉතිරි ධාතු ගත්තේය. රාම ගමට අයත්ව තිබුන ධාතු නාගයෝ අයිති කරගත්හ. ඒවාට අනතුරක් නොවන බවත් අනාගතයේ ලක්දිව මහාවිහාරයේ මහසෑයෙහි නිදන් කරන බවත් දැක ඒ ධාතූන් නොගත්හ. අනිත් නගර හතින් ගෙනැවිත් රජගහනුවරට පැයුම් හා දකුණු දිශාභාගවලින් තබා මෙතැන යම් ගලක් ඇතොත් එය අතුරුදන් වේවා, පස් පිරිසිදු වේවා ජලය නොනගිවායි ඉටිය. රජ එතැන සාරවා එයින් ගත් පසින් ගඩොල් තනා අසුමහ සව්වන්ගේ සෑයවල් කරවීය. මෙතැන කුමක් තනන්නේදැයි අසන තෙරවරුන්ටද රජු ධාතු නිදන් කරන තැනැයි නොකියන්නේය.

අසු රියන් ගැඹුරැති ඒ පෙදෙසෙහි යට ලෝහ ඇතිරියක් අතුරා එහි වූපාරාම ගේ පමණ තඹ ලෝහමය ගෙයක් තනා රත්හඳුන් ආදියෙන් කරඬු අට අට බැගින් තැනවීය.

අනතුරුව බුදුන්ගේ ධාතු රත්හඳුන් කරඬුවේ බහා ඒ කරඬුව අනික් රත්හඳුන් කරඬුවෙකැයිද යනුවෙන් මෙසේ මුල්කි කරඬු අටෙහි එකින් එක බහා එක්කොට මේ ක්‍රමයෙන් ඒ අට කරඬු තවත් රත්හඳුන් සෑ අටක බහා ඒ අට ලේවන් සඳුන් කරඬු අටකද ඒ අට ලේවන් සඳුන් සෑ අටකද ඒ අට ඇත් දළ කරඬු අටකද එය රත්මය කරඬු අටකද ඒ අට රත්මය සෑ අටකද එය රුවන් කරඬු අටකද ඒ අට රුවන් සෑ අටකද එය රිදී කරඬු අටකද ඒ අට රිදී සෑ අටකද ඒ අට මිණි කරඬු අටකද ඒ අට මිණි සෑ අටකද ඒ අට ලේවන් කරඬු අටකද ඒ අට ලේවන් සෑ අටකද ඒ අට මැසිරි ගල් කරඬු අටකද ඒ අට මැසිරි ගල් සෑ අටකද ඒ අට එලික කරඬු අටකද ඒ අට එලික සෑ අටකද බහා

සියල්ල මතුපිටවූ එලික සෑය ථූපාරාම සෑය පමණ විය. ඒ මත්තෙහි සියල්ල රත්මය ගෙයක තැනීය. ඊ මත්තෙහි රුවන්මයවූද ඊ මත්තෙහි රිදීමය වද ඊමත්තෙහි තඹලෝමය වූද ගෙයක් බැගින් කෙළේය. එහි සියල්ල රත්මය වැලි විසුරුවා දිය ගොඩ හට ගන්නා දහස් ගණන් මල්විසුරුවා පන්සියපණස් ජාතක අසූ මහතෙරුන්, සුදොවුන් මහරජ, මහාමායා බිසව සමග උපන් සත් දෙන, යන මේ සියල්ල රුවන්මය ලෙසම කෙළේය.

පන්සියය පන්සියය බැගින් රනින් හා රිදියෙන් කළ පුන් කළස් තැබවිය. පන්සියයක් රන් දද එසවිය. රනින් හා රිදියෙන් පහන් පන්සියය බැගින් කරවා සුවද තෙලින් පුරවා එහි දුහුල් වැ තැබවිය.

ඉක්බිති ආයුෂ්මත් මහාකාශ්‍යප හිමි මල් මාලා නොමැල වේවා! සුවද නො වැනසේවා! යනුවෙන් ඉටා රන් පට අකුරු ලියවීය.

මතු කල පියදස්සී නම් කුමාරයා සේසත ඔසවා ධර්මාසෝක නමින් රජ වන්නේය. එතුමා මේ ධාතු ලෝකයේ විසුරුවා හරින්නේය. රජ හැම ආභරණයකින්ම පුදා මුල පටන් දොරවල් වසමින් නික්මිණි. ඔහු තඹ ලෝහමය දොර වසා අදින රැහැන යතුරු මුදුවේ බැද එහිම මහත් මිණි රැස මත තැබීය. මතු කල දිළිඳු රජවරු මේ මැණික්ගෙන ධාතූන්ට සත්කාර කෙරෙන්නා, කියා අකුරු ලියවිය සක්දෙව් විස්කම් දෙව් පුතු අමතා, 'දරුව, අජාසත් රජ ධාතු නිදන් කෙළේය. එහි ආරක්ෂා තබවයි' යැවීය. ඔහු ඇවිත් ව්‍යාල යන්ත්‍රයක් (සිංහ ව්‍යාසු රූප කැරකෙන බිහිසුනු යන්ත්‍රයක්) යෙදීය. දඬුයෙන් නිමවූ රූපයන් තනා එහි තබා ඒ රූපයන් අතට එලික පැහැති කඩු දී වාත වේගයෙන් කැරකෙන ලෙස යොදා එක ඇණයකින්ම බැද හාත්පසින් ගිජුලිහිණියන් වසනාකාරයෙන් ගලින් වටකොට මත්තෙහි එකකින් වසා පස් දමා බිම සමකර ඊමත්තෙහි ගල් සෑයක් තැනීය.

මෙසේ නිමවූ ධාතුනිධානය ඇති ඒ තෙරද දිවි ඇතිතාක් වැස පිරිනිවීමේය. රජද ඒ මනුෂ්‍යයෝද කම්බු පරිදි මිය ගියහ. මැන කාලයේ පියදස්සී කුමරා සේසත් නංවා අශෝක නමින්

දැනුම් රජෙක්ව ඒ ධාතුන් ගෙන දඹදිව නොයෙක් තැන්වල විහිදුවා හැරියේය.

ඒ කෙසේද? එතුමා නිග්‍රෝධ සාමණේරයන් නිසා බුදු සසුනෙහි ලැබූ පැහැදීම් ඇත්තේ අසුසාර දහසක් විහාරයන් කරවා හික්ෂුන්ගෙන් ඇසීය. "වහන්ස, මම අසුසාරදහසක් විහාර කරවනලදී, එහි නිදන්කිරීමට ධාතු කොයින් ලබමිද?" "මහරජ, ධාතු නිදානයක් නම් ඇතැයි ඇසීමු, අසවල් තැන ඇතැයි නොපෙනෙයි" රජ, රජගහ පුර සෑයවල් බිඳවා ධාතු නොදැක ඒවා යලිත් ප්‍රතිසංස්කරණය කර හික්ෂුන් ආදී සිව් පිරිස රැගෙන විසාලා පුරයට ගියේ එහිදු ධාතු නැතිව කිඹුල්වතටද එහිදීද නොලැබ රාම ග්‍රාමයටද ගියේය. රාමගාම නාගයෝ සෑය බිඳින්නට ඉඩ නුදුන්න. සෑයට ගසන උදැල්ල කඩ කඩවී කැඩී යෙයි. මෙසේ එහිදු නොලැබ අල්ලකප්ප, වේරැදිප, පාවක, කුසිනාරා, යන මේ සෑම තැනකම සෑයයන් බිඳ ඒවායින් ධාතු නොලැබ නැවත ඒවා ප්‍රතිසංස්කරණය කොට යලිත් රජගහ පුරට ගොස් සිව්පිරිස රැස් කරවා ධාතු තැන්පත් කළ තැනක්. කෙණෙක් ඇසූ තැනක් ඇද්දැයි, විචාළේය. එහි සිටි එකසිය විසි වයස වන එක් තෙර කෙණෙක් අසවල් තැන ධාතු නිධානයයි නොදනිමි. මගේ පියාවූ මහ තෙර මා සත් හැවිරිදි කල මල් ගොටුවක් ගෙන්වා ගෙන 'එව සාමණේරය, අසවල් වනලැහැබ අතරෙහි ගල් සෑයක් ඇත. එහි යමු' යි කියා ගොස් එය පුදා 'මෙතැන සොයා බලාගන්නට වටීය' යි සාමණේරයාහට කීය. මහරජතුමනි, මා දන්නේ එපමණයි. 'රජ එතැන ධාතු ඇතැයි සලකා වනලැහැබ භාරවා ගල් සෑයක් පසුන් ඉවත් කර යට පිරියම් කළ බිම දිටි, එහි පිරිබඩ ගෑ බිමත් ගලුන් ඉවත් කොට ක්‍රමයෙන් පිරිවෙනට බැස සත්රුවන්මය වැලිත්, කැරකෙන කඩු ගත් දැවමය රූපත් දිටිය. ඔහු යකැදුරන් ගෙන්වා බිලි දී එහි අග මුල දැකගත නොහැකි විය. යලිත් දෙවියන්ට කීය. "මෙහි ඇති ධාතු රැගෙන අසුසාරදහසක් විහාරවල තබා පුද සැලකිළි කරමිසිදු එ නිසා මට දෙවියෝ අනතුරක් නොකරත්වායි" කීය.

එවේලෙහි ඇවිදිමින් සිටි සක්දෙව් රජ එය දැක විස්කම් දෙවිපුත් අමතා 'දරුව, ධර්මාශෝක රජ ධාතු ගනිමි' යි පිරිවෙණට බැසගති. ගොස් 'ඒ දැවරූප ඉවත් කරව' යි කීය. කොණ්ඩ පසක් ඇති ගම් දරුවෙකුගේ වෙසින් ගොස් රජු ඉදිරියේ දුනු ගත් අතැතිව සිටගෙන 'මහරජතුමනි, එය මම ඉවත් කරමි' යි කීය 'දරුව, එසේ කරන්නැ' යි රජ කීය. ඔහු හියෙන් සන්ධිස්ථානයටම විදපිය, ඒ සියල්ල විසිරී ගියේය. රජතුමා අදින ලනුවේ (කෙසිරොදෙහි බැඳි ලණුව) බැඳ තිබුන යතුරුමුදුව දැක එය ගෙන එහිවූ මැණික් රැසද බැලීය. 'මතු ඇතිවන දිළිඳු රජවරු මේ මැණික් රැස ගෙන ධාතු පූජා කෙරෙත්වා' යි එහි ලියා තිබුන අකුරු දැක රජ කිපී මා වැනි රජවරුන්ට දිළිඳන්යැයි කීමට නොවටනේයි යලි යලිත් සිතමින් දොර හැරගෙන ගොස් ගෙතුළට පිවිසියේය. අවුරුදු දෙසිය දහඅටකට ඉහතදී දැල්වූ පහන් එසේම තිබුනේය. එදිනම තැබූ නිලුපුල් හා අනික් මල් දමිද එවිගස තැබූවාසේ සුවඳ විහිදමින් තිබුනේය. රජ රන්පට ගෙන මතු පියදස්සි නම් කුමරෙක් සේසත් නංවා ධර්මාශෝක නමින් රජ වෙයි, ඔහු ඒ ධාතු විසුරුවා හරින්නේය' යනුවෙන් ලියා තිබුන ඒ පත කියවා ඒ මගේ ආර්යායන් වහන්සේ වන මහ කසුප් තෙර මා දක්නා ලදී. වම් අත සලා දකුණතින් අසුරුසන් කෙළේය. ඔහු එතැන පිදීමට සෑහෙන පමණට ධාතු ඉතිරි කර තබා අනික් සියලු ධාතු රැගෙන දාගෙය පෙර තැබූ පරිදිම වසා සියල්ල තැබූ පරිදි ප්‍රකෘතිමත් කොට මත්තෙහි ගල් සෑය තනා අසුසාරදහසක් විහාරවල ධාතු නිදන් කොට මහ තෙරුන් වැඳ ඇසීය. 'වහන්ස, මම ශාසන දායාදය ලැබුවෙක් වූයෙමිද?' යනුයි. 'කිමෙක්ද? මහරජ, ඔබ එසේ නොවූයේය. සසුනින් බැහැර වූවෙකි' යනු තෙරවරු පැවසූහ. 'වහන්ස, සයානුකෙළක් ධනය වියදම් කර අසුසාරදහසක් විහාර තනාත් මම ශාසන දායාදය නොලද්දෙමි නම් එය ලබන්නේ අන් කිනම් අයෙක්ද?' 'මහරජතුමනි ඔබ සිව්පසය දුන්නෙකි,' යමෙක් තමාගේ දෑ පුතුන් පැවිදි කෙරෙත් නම් ඔහු ශාසන දායාදය ලබති.' ඔහු එයසා තම පුතාත් දුවත් පැවිදි කොට

‘දැන් මා ශාසනයට ඇතුළුවීදැ’ යි තෙරුන්ගෙන් ඇසීය. ‘තෙරවරු එසේය’ යි පැවසූහ.

“මෙසේ මෙය වූ විරූය” යන මෙය පෙර ධාතු නිධානයද දඹදිව තෙලෙහි විය යි තුන්වන සංගීතිකාරක භික්ෂුහු මේ පදය තැබූහ. (මෙසේ පැවසූහ.) චක්ෂුමත් බුදුන්ගේ ශරීර ධාතු ද්‍රෝණ (නැලි 4 ද්‍රෝණ 1 යි) අටකි. යනාදිය සඳහන් පාළි ගාථා ලක්දිව වැසි තෙරුන් විසින් පවසන ලදහ.

(මහාපරිනිබ්බාණ සූත්‍ර වර්ණනාව නිමිසේය)

17. මහාසුදස්සන සූත්‍ර වර්ණනාව.

‘ඒවං මේ සුතං’- මාගේ ඇසීම මෙසේය, යනුවෙන් මහා සුදස්සන සූත්‍ර දේශනාව ඇරඹූහ. එහි මේ අනුසූරුව පද වර්ණනාවයි.

‘සබ්බ රතනමය’- සියල්ල රුවන්මය යන මෙහි එහි එක් ගඬොලක් රනින් කරන ලද්දේ වෙයි. එකක් රිදියෙන් කරන ලද්දේ වෙයි. එකක් වෙරලු මිණියෙන් කරන ලද්දේ වෙයි. එකක් එලික නම් මැණික්වලින් කරන ලද්දේ වෙයි. එකක් රන් මිණියෙන් කරන ලද්දේ වෙයි. එකක් මැසිරි ගලින් කරන ලද්දේ වෙයි. එකක් සර්ව රත්නයෙන් කරන ලද්දේ වෙයි. මේ ප්‍රාකාරය සියලු ප්‍රාකාර යන්නෙන් ඉතා උස්වූයේ සැට රියන් පමණ වෙයි. ඇතැම් ස්ථවිර කෙනෙක් ‘නගරය වනාහි ඇතුළත සිට බලන්නන්ට දැකුම්කලු වෙයි එහෙයින් සියල්ලෙන් බැහැරව සැට රියනක් ඉස්මතුව පෙනෙයි. අනිත් (ප්‍රාකාර) පිළිවෙළින් පහත්ය’ යි කියත් තවත් ඇතැම් ස්ථවිර කෙනෙක් ‘පිටත සිට බලන්නන්ට දැකුම්කලු වෙයි. සියල්ලටම වඩා ඇතුළතින් සැටරියන් පමණය’ යි කියති. අනික් පවුරු පිළිවෙළින් පහත්ය’ යි කියති. තවත් ඇතැම් ස්ථවිර කෙනෙක්- ‘ඇතුළතින්ද පිටතින්ද සිට බලන්නන්ගේ දැකුම්කලු භාවයට සුදුසුයි, එහෙයින් මැදින් පවුර සැට රියන් පමණය’ යි කියත්. ඇතුළතද පිටතද ක්‍රමයෙන් පහත් වෙයි. යනුයි.

‘ඒසිකා’- නම් ඒසිකාස්ථම්භය- ඉන්ද්‍ර බිලයයි.

‘තිපෝරිය නිධාන’- පුරුෂ ප්‍රමාණ තුනක් පිහිටෙව්, යන මෙහි එක් පෝරියයක්- පුරුෂ ප්‍රමාණයක් නම් මධ්‍යම පුරුෂයෙකුගේ අතින් (රියනින්) රියන් පහකි. එබඳු පුරුෂ ප්‍රමාණ තුනකින් වට කරණ ලද්දේ, පසළොස් රියන් පමණය යන තේරුමයි. ඔව්හු කෙසේ සිටියාහුද යත්, නුවර එක් එක් මහ දොරක් ඇසුරු කර එක් අයෙකු බැගින්ද එසේම එක් එක් කුඩා දොරක් ඇසුරු කර එක් අයෙකු බැගින්ද සිටිති. මහා දොරටු හා කුඩා දොරටු අතර තිදෙන බැගින්ද යන වශයෙනි. තාලපත්තීන්හි සර්වරත්නමය තාලයන්ගේ එක් පුරුෂකක් රුවන්මය වෙයි, යන මෙය ප්‍රාකාරයෙහි කී ලක්ෂණයන්ට සමාන බව දන යුතුයි. කොළවල හා ගෙඩිවල තත්වයද මේ ක්‍රමයමයි. උස ප්‍රමාණයෙන් අසූ රියන්වූ එම තල් ගස් පංති විසුරුණු වැලි සහිත සමතලා බිමිහි පවුරු අතර වෙන් වෙන්ව පිහිටා ඇත.

‘වග්ග’- යනු දක්ෂ, සිත්කලු, සුන්දර, යන තේරුම් දෙයි.

‘රජනිය’- යනු රැඳීමට සමර්ථ බවයි.

‘කමනිය’- යනු මනෝඥ බවයි. යමක් දවස මුලුල්ලේම අසන්තේ නමුදු ඉතා ප්‍රිය මනාප වෙයිද පිළිකුල් නොකරයිද එය කමනිය බවයි.

‘මදනිය’- මදයෙන් යුතු බව යනු මාන මද පුරිස මදයන් ඇති කිරීමයි.

‘පඤ්චංගික’- අංග පසකින් යුතු යනු 1 ආතත 2 විතත 3 ආතතවිතත 4 සුසිර 5 ඝන යන අංග පසින් යුතු බවයි. එහි ආතතය නම් සමින් වට කොට සැදූ එකැස් බෙර ආදී ඒකතල තුර්ය්‍ය භාණ්ඩයි. විතතය නම්-එබඳුම දෙඇස් තුර්ය්‍ය භාණ්ඩයි ආතතවිතතය නම්-සර්වප්‍රකාරයෙන්ම වට කර වෙලා සැදූ තුර්ය්‍ය භාණ්ඩයි. සුසිර නම් හුණ කුලල් සක් ආදියයි. ඝන නම් කුලු තාලම් ආදියයි.

‘සුවිනිතස්ස’- යනු ඇඳීම ලිහිල් කිරීම ආදියෙන් මනා බවට පැමිණියහුට.

‘සුප්පටිතාලිත’- යනු ප්‍රමාණයෙහි පිහිටි බව දැනගැනීම පිණිස මනාසේ තලන්නහුට.

‘කුසලේහි සමන්තාගතස්ස’ - යනු යමෙක් වාදනය කිරීමට දක්ෂද ඔවුන් අතුරෙන් දක්ෂව වාදනය කරන්නුට.

‘ධුත්ත’ - යනු අක්ඛ ධුත්ත- සුදුවෙහි ලොල්වුවන් හා සුරාධුත්ත මත් පැන් පානයෙහි ලොල්වුවන්-ඇලුනවුන්ය.

‘සොණ්ඩ’ - ඇලුන- සුරාවෙහි ඇලුන අයයි. මොවුන්ම නැවත නැවත බොහු කැමත්තන් වශයෙන් හැදින්වීමේදී ‘පිපාස’ නමින්ද දැක්වෙත්.

‘පරිවාරේසු’ - යනු හත්ථවාර පදවාරයන් ගෙන නටමින් ක්‍රීඩා කළාහුය අත් පා සෙලවුහ.

‘සීසං නහාතස්ස’ - යනු සුවද දියෙන් හිසෙහි සිට නාන්නහුට

‘උපෝසති කස්ස’ - යනු සමාදන්වූ උපෝසථ අංග සහිත වූවනුට.

‘උපරිපාසාදවරගස්ස’ - යනු උතුම්වූ ප්‍රාසාදයේ මතුමහලට ගියහුට. මිහිරි ආහාර වළද උතුම්වූ ප්‍රාසාදයේ මතු මහල්තලයෙහි සිරියහන් ගබඩාවට පිවිස සිල් ආවර්ජනා කරන්නහුට. එකල්හි වනාහි රජ තෙමේ උදයෙන්ම (මසුරන්) සිය දහසක් වියදම් කොට මහ දන්දී සුවද පැන් සොළොස් කළයකින් හිස සිට නාගෙන උදය ආහාරය වූ කිරිබත් වළද පිරිසිදු උතුරු සලුව ඒකාංග කොට පොරවාගෙන ප්‍රාසාදයේ මතුමහලෙහි වූ සිරි යහනෙහි පලක් බැද (ඵරමිණිය ගොතා) හිඳගත්තේ තමාගේ දානාදී පුණ්‍යකර්ම රාශිය සිහි කරමින් හුන්නේය මෙය සියලු සක්විති රජවරුන්ගේම වාරිතු ධර්මතාවයකි. එය සිහි කරන්නාවූ ඔවුන්ට කියන ලද ක්‍රමයට අනුව පින්කම් ප්‍රත්‍යය වීම හා සෘතු සමුච්ඡානයද ඇතිව නිල් මිණි සමූහයක් හා සමානව පැදුම් දිග මුහුද දිය කඳ බිඳගෙන මතු වන්නාක් මෙන්ද ආකාසය අලංකාර කරන්නාක් මෙන්ද දිව්‍යමයවූ චක්‍රරත්නය-සක්රුවන පහළ වෙයි. එය මහා සුදස්සන රජුටද එසේම පහළ විය. ඒ මේ චක්‍රරත්නය දිව්‍යමයවූ අනුභාවයෙන් යුතු බැවින් ‘දිබ්බ’- දිව්‍යයයි කියන ලදී.

ජවසම්පන්න අසුන් දහසක්- යනු ‘සහස්සාර’-නම්.

තේමිය සහිතවූයේද නාහිය සහිතවූයේද ‘සනේමික සනාහික’ නම්.

සර්වප්‍රකාරයෙන්ම පරිපූර්ණවූ බව 'සබ්බාකාර පරිපූර' නම්.

එහි චක්‍රයද එය ඇලුම් උපදවන අර්ථයෙන් 'රත්න' නම් වූයේද චක්‍ර රත්න නම් යම් කිසි නැබක්-නිම්බලල්ලක් නිසා එය සනාතිකයයි කියන ලද්ද ඕනොමෝ ඉදුනිල්මිණිමය වෙයි. මෙහි මැද රජත-රිදීමය පනාලිය වෙයි සුදු සිනිදු දත් පෙළ විදහා හිනැහෙන්නාක් මෙන් බබලයි. මැද සිදුරකින් මෙන් සඳුමඩලින් බාහිරාන්ත දෙක්හි රිදී පටින් කරන ලද පරික්ෂේප ඇත්තේ වෙයි. ඔවුන් අතරෙහි නාහිපනාලීන් වටකර වෙළුන ලද පට්ටියන්හි සුදුසු සුදුසු තැන් වල කොටස් කිරීම් ලකුණු මනාව බෙදන ලද්දාක් මෙන් පැනෙත්. මේ දැක්වූයේ ඒ නැබේ සර්වාකාර පරිපූර්ණතාවයයි. යම් කිසි ජවසම්පන්න අසුන් හේතුකොට ගෙන 'සහස්ස්සාර' යයි කියන ලද්ද ඔව්හුද සන් රුවන්මය වෙති. හිරු රැස් මෙන් ප්‍රභාසම්පන්න වෙති. සටක මණික පරිච්ඡේද කිරීමේ ලකුණු මනාසේ බෙදන ලද්දානුම පෙනෙත්. මේ වේගවත් අසුන්ගේ සර්වප්‍රකාරයෙන් පරිපූර්ණතාවය දැක්වීමයි. යම් නේමියක් හේතු කොට ගෙන එය 'සනේමික' යයි කියන ලද්ද, ඕනොමෝ තරුණ හිරුරැස් කලාපයන්ගේ ශෝභාව දරන්නාක් මෙන් ඉතා රතු පිරිසිදුවූ සිනිදුදුදු පබලමය වෙයි. මෙහි සන්ධිත්ති වනාහි සැඟරැස් එලියෙන් සශ්‍රීකවූවා රතු ජම්බෝනද ස්වර්ණමයවූ පට්ටස්ත්‍රයෙක කරන ලද පිරිසිදීමේ ලකුණුද මනාව බෙදන ලද්දේ පෙනෙයි. මෙය නේමියේ සර්වාකාර පරිපූර්ණතාවයි.

මේ නේමි මණ්ඩල පිටෙහි වනාහි දසයක් දසයක් බැගින්වූ අර අතරෙහි උණ ගසෙක මෙන් ඇතුලෙහි මනා සිදුරු මඩුල්ලකින් වාතය ගන්නාවූ පබලු දඬුවක් වෙයි. වාතයෙන් උනන්දු කරන ලද දක්ෂලෙස වාදනය කෙරෙන පඤ්චංගික තුර්යා ගායනක මෙන් ශබ්දය තෙමේ වග්ග සිත්කලු වූයේද, රජනීය-රැදීමට යෝග්‍යවූයේද, කමනීය-මනෝඥවූයේද මදනීය-මදයෙන් යුතුවූයේද වෙයි. ඒ මේ පබලු දඬුව මතුයෙහි සේසත දෙපස අලංකාර ලෙස අදනා ලද මල්දම් පේලි දෙකකි. මෙසේ අවට අදනා ලද සියගණන් මල් දම් පේලි පිරිවැරූ සිය ගණන් සේසත් දරන පබලු දඬු සිය ගණනින් බබලන නේමියෙන් පරික්ෂේප කළ නාහි-ප්‍රනාලීන් දෙදෙනා අභ්‍යන්තරයෙහි

සිංහමුඛ දෙකක් වෙයි. තල් කඳන් පමණවූ පුන් සඳකිරණ රශ්මි සමූහයෙන් සශ්‍රීකවූ තරුණ හිරු හා සමාන රත්කම්බිලියෙන් කල පන්දුවක් වටා අහස් ගඟ ගැලීමේ විලාසය උසුලන්නාක් වැනිවූ පැහැපත් මුතු වැල් දෙපොටක් එල්ලෙන් සක්රැවන සමග අහස්හි වක්‍ර තුනක් එක්ව පෙරළෙන්නාක් මෙන් ක්ෂය වෙමින් පවතින මේ මොහුගේ ස්වප්‍රකාරයෙන් සබ්බාකාර පරිපූර්තාවයි. මෙය වනාහි එහි ස්වභාවික පරිපූර්ණ ලෙසට ස්වාභාවික පරිදි සවස් බත අනුභව කොට තමතමන්ගේ ගෙදොරවල පිළියෙළ කරන ලද අසුන්හි හිඳ මිනිසුන් කථා සල්ලාපයන්හි යෙදී සිටින කල විටී වතුක්කාදියෙහි ක්‍රීඩා කරන කුඩා ළමයින්ද බලමින් සිටිනවිට වඩා උස් නොවූද වඩා මිටි නොවූද වන ලැහැබ් මුදුන් අසලින් අහස්පෙදෙස බබලවමින් මෙන් ගස් අතු වල සිට දොළොස් යොදුන් තැන්පටන් ඇසෙන මිහිරි නදින් සත්වයන්ගේ කන් පුරවමින්, යොදුනක් තැන් සිට නන් පැහැ සමූහයෙන් යුතුව බබලන නා නා කාන්තියෙන් ඇස් තමන් වෙතට ඇද ගන්නාක් මෙන්ද සක්විති රජුගේ පුණ්‍යානුභාවය මෙබඳුයයි ප්‍රකාශ කරන්නාක් මෙන්ද (මුල් කී) සක්රැවන රාජධානිය දෙසට එයි. අනතුරුව මේ චක්‍රරත්නයේ හඬ ඇසීමෙන්ම 'මේ ශබ්දය කොතැනින්ද? කාගෙන්ද? සිහි කර බලන්නාවූ හෘදයෙන් යුතුව, පෙරදිග දෙස බලන ඒ මිනිසුන්ගෙන් කෙනෙක් තවත් කෙනෙකුට මෙසේ කියයි. 'පින්වත්නි, පුද්ගලයකි! බලන්න, මේ පූර්ණ චන්ද්‍රයා පෙර තනිවම උදාවෙයි. එහෙත් ඇ වනාහි තමාට දෙවැන්නකුද ඇතිව උදාවීය. මෙහි තුබ ගැබ රාජහංස යුවලක් මෙන් පුන් සඳ යුවය පෙර නොදුටු විරූ අයුරින් දිස් වෙයි' එයම තවෙකෙක් මෙසේ කිය 'යහළුව, කුමක් කියන්නෙහිද? කොතැනකදී හෝ පූර්ණ චන්ද්‍රයන් දෙදෙනෙකු එක් වරට උදාවනු ඔබ දුටු විරූද? ඒකාන්තයෙන් රන් රස දහරක්සේ රස්මියෙන් හා තෙදින් බබලමින් උදාවන මොහු හිරු දෙව් නොවේද? අනිකෙක් ඊට සිනාසී මෙසේ කිය. 'කිමෙක්ද? ඔබට පිස්සුද? දිනකර තෙමේ හස්තයට ගියේ මේ දැන් නොවේද? ඔහු නැවතත් පුන්සඳ ලුහු බිඳිමින් කෙසේ නැගෙයිද? මෙය වනාහි ඒකාන්තයෙන්ම

යම්කිසි පින්වතෙකුගේ නොයෙක් නොයෙක් රත්නයන්ගේ ප්‍රභාවෙන් බබලන විමානයක් විය යුතුය" ඔවුන් සියල්ලෝම නොපහත් කල තවත් ඇතැම්හු මෙසේ කීවාහුය. පින්වතුනි, මොනවද? මේ පරස්පර විරෝධී කියවත් 'මේ පූර්ණචන්ද්‍රයා නොවෙයි. සූර්යායාද නොවෙයි. දේව විමානයක්ද නොවෙයි, මෙහි ඔවුන්ට එබඳුව ස්වර සම්පන්නියෙක් ඇත්තේ නැත. මෙය චක්‍ර රත්නයක් විය යුතුයි' මෙසේ කථාව පවත්නා කල්හි ඒ ජන සමූහයාට සඳ මඬලින් බැහැර ඒ සක් රුවන අභිමුඛ වෙමින් එයි. එතැන්හිදී ඔවුන් විසින් මෙය කවරෙකුට උපදින ලද්දක් දැයි විමසිලි සහිතව සිටින කල්හි 'මෙය අන් කිසිවෙකුට නොවෙයි, ඒකාන්තයෙන් අපගේ මහ රජ කුමා විසින් පුරන ලද චක්‍රවර්ති චුතයට පහළවූවක්-උපන්නාක් යයි' පැවසූහ. මෙය ඔහු සඳහාම පහළවූවකි.

ඉක්බිති මහජනයා එය බලන්නට විය. එසේම සියල්ලෝ ඒ සක් රුවන අනුවම ගමන්ගත්හ සක් රුවනද රජකුමා සඳහාම තමා පැමිණි බැව් පවසන්නාක් මෙන් සත් වරක්ම ප්‍රාකාරය මුදුණින් නගරය වට ගොස් අනතුරුව රජුගේ ඇතොවුර ප්‍රදක්මිණා කොට අන්තඃපුරයේ උතුරු දෙස සිහපඤ්ජරයක් හා සමාන තැනක ගද මල් ආදියෙන් යහනින් පිදීමට පහසු ලෙස එසේ පුද සත්කාර කරන්නායයි පවසන්නාක් මෙන් සිටියි මෙය මෙසේ පවත්නා කල වා කවුලු සිදුරු ආදියෙන් ඇතුල්වූ නොයෙක් නොයෙක් විරාගයෙන් යුතු රත්නයන්ගෙන් ප්‍රාසාදය ඇතුළත අලංකාර කරන්නාක් බඳුවූ ප්‍රභා සමූහයන් දැක රජකුමාට මෙය දැක ගැනීමේ ආශාව ඇතිවිය. එවේලෙහිම මේ රජුගේ පිරිවර ජනයාද ප්‍රිය වචන නමැති පඬුරු සහිතව පැමිණ ඒ කාරණය දන්වයි-නිවේදනය කරයි.

අනතුරුව රජකුමා බලවත් ප්‍රීතිප්‍රමෝදයෙන් යුක්තවූ ගර්ච ඇතිව වැඩහුන් පළඟ හැර අසුනින් නැගිට වා කවුලුව වෙතට ගොස් ඒ චක්‍රරත්නය දැක ආස මේ වනාහි කිමෙක්දැයි යනාදි සිතුවිලි සිතන්නට වන. මහා සුදර්ශන රජුටද ඒ සියල්ල එසේම විය එහෙයින් කියනලද:- "දිස්වා රඤ්ඤෝ මහා සුදස්සනස්ස -පෙ-සෝ හෝති රාජං චක්කවත්තීති" කොපමණකින් සක්විති

රජ කෙනෙක් වෙයිද? එක් අඟුලක් දැඟුලක් පමණ සක්රුව අහසට පැනනැගී පවතියි. දැන් එහි පැවැත්මේ යමක් කටයුතුද එය දක්වනුයේ "අපි බෝ ආනන්දා" යනාදිය කීහ.

එහි 'උට්ඨායාසනා' - යනු හුන් අසුනෙන් නැගිට සක් රුවන වෙතට ගොස්.

'සුවණ්ණහිංකාරං ගහෙන්වා' - යනු ඇත්සොඩක් වැනි ප්‍රණාලියක් සහිත රන් කෙණ්ඩියක් ඔසවා.

'අන්වදේව රාජා මහාසුදස්සනෝ සද්ධිං චතුරංගිණියා සේනායා' - යනු සියලු සක්විති රජවරුන්ටම දිය වත්කොට 'පින්වත් තෙමේ සක්රුවන දිනාවා' යන වචනයට අනතුරුවම අහසට නැගී සක්රුවන පවතියි. එය පවත්නා කාලයෙහිම ඒ රජතුමා 'චක්‍රවර්ති රජ' නමින් හැඳින්වෙයි. චක්‍රරත්නය පවත්නා කාලයෙහිම එය අනුවම රජතුමාද උතුම්වූ 'චක්කවත්ති යාන' නම් රියට නැගී අහසට නගියි. ඔහුට අනතුරුව කුඩා වාමර ආදිය රැගත් අත් ඇති පිරිවර ජනයාද අත්තෑපුර වාසීහුද ඊට අනතුරුව නොයෙක් යුද සැට්ට කවච ආදියෙන් සන්නද්ධවූ නොයෙක් ආබරණයන්ගේ රශ්මියෙන් බබළන ඔසොවාගත් ධජ පතාකාදියෙන් සැරසුන තම තමාගේ බල පිරිස්ද කැටුව යුවරජ සෙනෙවි ආදී ප්‍රධානීහුද අහසට නැගී රජුම පිරිවරා ගනිති රාජ කාර්යයෙහි නියුතුවූවෝ වනාහි ජනයාහට සංග්‍රහ කිරීම පිණිස විදිවල බෙර හසුරුවති. "දරුවනි, අපගේ රජුට චක්‍රරත්නයක් පහළවිය. ඔබ සැමට ධනය ඇතිසැටියෙන් සැදී පැහැදී කා බී සැරසෙවු" මහජනයාද ස්වභාවයෙන්ම ඒ සක්රුවනෙහි නාදයෙන්ම සියලු වැඩපල නතර කර සුවද මල් ආදිය රැගෙන රැස්වෙන්නාහු ඒ සියල්ලෝම අහසට නැගී රජුම පිරිවරා ගනිති. යමෙකුට රජු සමග යනු පිණිස උවමනා විනම් ඔහු ආකාශයට නැගෙයි. මෙසේ යොදුන් දොළසක් පමණවූ ප්‍රදේශයේම පිරිස පිරි සිටිති. එහි එකදු පුරුෂයෙක්වත් සිදුනු බිදුනු ශරීරයකින් හෝ කිලුටුවස්තු හැඳගත්තෙක්වත් නොමැත. එහෙයින් සක්විති රජතුමා පිරිසිදු පිරිවරින් යුතුය. සක්විති පිරිස වනාහි විද්‍යාධාර පිරිසක් සේ අහස්හි හැසිරෙනු කැමැත්තෝ ඉඳු නිල්මිණ තලාවෙක ඇතුරුණු රුවන් රැසක් හා සමාන වෙයි. මහ සුදසුන් රජද එසේම බැබළින.

ඒ නිසා කියනලදී:- "මහාසුදර්ශන රජු සමග චතුරංගිණී සේනාවද වෙයි." යනුයි. ඒ සක්රුවන වූකලී ගස්මුදුන්වලට නොඋස්වද නොපහත්වද අහස්හි පවතියි. යම්සේ ගස්වල මල් දලු ඇතැයි පහසුවෙන් හැඳින්ගැනීමට හැකිවෙද්ද, යම්සේ බිම්හි සිටියවුන් අතුරින් 'මොහු රජුය,' 'මොහු යුවරජුය,' 'මොහු සෙනෙවියාය,' හැඳිනීමට හැකිවෙද්ද, හිඳීමාදී ඉරියව්වලින් යමෙක් යමක් කැමති වෙයිද ඔහු ඒ අභිමත පරිද්දට අනුවම හැසිරෙයි. චිත්‍රකර්ම ආදී ශිල්පයන් හැදෑරූ අය මෙහි තම තමාගේ වැඩ කරමින්ම යති. පොළොවෙහි යම්සේද අහස්හිද එසේම ඔවුන්ගේ සියලු වැඩ කටයුතු සිදු වෙත්.

මෙසේ සක්විති පිරිස ගෙන ඒ සක්රුවන වම්පසින් මහමෙර හැර මහසයුරෙහි මතුභාගයෙන් යොදුන් සත් දහසක් පමණවූ පූර්වවිදේහයට යයි. එහි යමෙක් විනිබ්බේධ වශයෙන් දොළොස් යොදුනකින් වටවූ සතිස් යොදුනකවූ පිරිස සලකුණු කරනලද බහුලවූ ආහාරපාන උපකරණ ඇති සෙවන හා ජලය සහිත මනා ලෙස සමනලාව පිහිටි සිත් අලවන භූමිභාගයකි. එහි මතුභාගයෙහි චතුරත්නය කියා නතර කරන්නාක් මෙන් හිටියි. අනතුරුව එම සලකුණින් මහජනයා එහි බැස අභිමත පරිදි නැමී කැමී බිම් ආදී සියලු කෘත්‍යයන් ඉටු කරමින් කල් යවයි. මහසුදසුන් රජුහටද ඒ සියල්ල එසේම ලැබින.

එහෙයින් කියනලදී:- 'ආනන්දය යම් පෙදෙසක චක්‍ර රත්නය පිහිටියේද එහි සිව්වර්ග සෙනග සහිතවූ මහාසුදස්සන රජද වාසයට ගියේය' යනුයි. මෙසේ සක්විති රජු සමග පිරිස වාසයට පැමිණි කල්හි එහිවූ සෙසු රජවරු සතුරන් පිරිසක් පැමිණියේයයි අසා නමුදු බල පිරිස් රැස්කරවා යුද පිණිස නොසැරසෙත්. සක්රුවන පහළවුන මොහොතේ සිටම ඒ රජු හා සතුරු අදහසින් ඔහු හා යුද වදින අවි අමෝරා ගෙන ඉදිරියට එන කවර හෝ සත්වයෙක් නැත්තේය. මෙය චක්‍රරත්නයේ අනුභාවයයි.

ඒ රජුගේ චක්‍රානුභාවයෙන් අවශේෂ සතුරෝ දමනයට එළඹෙත්. එහෙයින් ඔහුට අරින්දවයයි කියති. ඔහුගේ එම උපකරණයට චක්‍රයයි කියති.

එහෙයින් ඒ සියලු රජවරුම තම තමන්ගේ රාජශ්‍රී ධන සම්පත්ති ආදියට සරිලන ප්‍රමාණයන්ගෙන් පුදපවුරු රැගෙන ඒ සක්විති රජු වෙතට පැමිණ අවනතකල හිසින් තම තමන්ගේ වොටුනු මණි ප්‍රභාවෙන් දෙපා පුදන්නාහු 'මහරජතුමා වඩිනසේක්වා.' ආදී වචන කියමින් ඔහුගේ කීකරු යටත්වැසි භාවයෙන් විසීමට කැමති බව පවසත්. මේ සිරිත මහා සුදර්ශන රජුටද එසේම පැවැත්වූහ.

එහෙයින් කියනලදී:- "ආනන්දය, යමෙක් වනාහි පෙරදිගින් -පෙ-මහරජ අනුශාසනා කරවිය" යනුයි.

'ස්වාගත' - එහි ස්වාගත යනු මනා පැමිණීමක්ය. ඇතැමෙක් ආ කල සෝක වෙත්. ගිය කල තුටු වෙත්. තවත් කෙනෙක් ආ කල සතුටු වෙත්. ගිය කල සෝක වෙත්. එබඳු තන්හි ඔබ ආ කල සතුටු වන්නෙක්ය. ගිය කල දුක් වන්නෙක්ය. ඒ නිසා ඔබතුමාගේ සැපත්වීම මනා පැමිණීමකිසි කියන ලද්දේ වෙයි. මෙසේ කී කල්හි සක්විති රජ 'මෙතෙක් වර්ෂ ගණනක් මට බිලි පූජා පිළියෙළ කරවී' යයි (වෙන රජවරු සේ) නොකියයි. අතිකෙකුගේ වස්තුව බලයෙන් රැගෙන තවෙකෙකුට නොදෙයි තම ධර්මරාජ බවට සුදුසු පරදිම වූ පැනවිම්වලින් සතුන් මැරීමාදිය නිසි සේ විමසා ප්‍රෙමනියවූ මෘදු මොළොක් ස්වරයෙන් "දරුවෙනි, මෙය බලවී, පර පණ තොර කිරීම නම්වූ මේ අකුසල කර්මය සේවනය කෙළේ පුරුදු කෙළේ බහුල වශයෙන් පුරුදු කෙළේ යානාවක් මෙන් පිහිට සෙව්වේ නිරයට පැමිණීම ඒකාන්ත ස්වභාවය කොට ඇත්තේ වෙයි" යනාදී ක්‍රමයෙන් දහම් දෙසා 'ප්‍රාණින් නොනැසිය යුතුය' යනාදී අවවාද දෙයි. මහා සුදස්සන රජද එසේම කෙළේය.

එහෙයින් කිය:- 'මහා සුදස්සන රජ මෙසේ කීය. සතුන් නොනැසිය යුතුය. -පෙ-පෙර රජ සැප විඳි ලෙසටම රජසැප වළඳවී' කියාය. කිමෙක්ද? ඒ සියල්ලෝම රජුගේ අවවාද පිළිගනිද්ද යතහොත් බුදුන්ගේ අවවාද පවා ඇතමෙක් නොපිළිගනිත් එසේ තිබියදී රජ කෙනෙකුගේ සියලුම අවවාද කෙසේ නම් පිළිගැනෙද්ද, කරුණු මෙසේ හෙයින් තතු දත් ඥානවන්ත ජනයා ඒ පිළිගනිත්. එසේම එම

අවවාදානුශාසනාවන්හි යෙදී බැඳී කටයුතුද කෙරෙත්. එම නිසා 'ආනන්දය, යමෙක් වනාහි' යනාදිය කිය.

ඉක්බිති ඒ සක්උචන මේ ලෙස පූර්වවිදේහ වාසින්ට අවවාද දුන් කල කරනලද උදය ආහාර කිස ඇත්තේ සක්විති රජ පිරිස අහසට නැගී පෙරදිග මහ සයුරෙහි ගැලෙයි. යම් යම් පරිද්දෙකින් එය ගැලෙයිද, ඒ ඒ අයුරින්ම බෙහෙත් ගඳ නික්මී කුඩා පෙණ සහිත නාරදෙකු මෙන් කුඩා රළුවේගයන් මතු වෙමින් මහ මුහුදුදිය යොදනක් පමණ පෙදෙසෙහි පැතිර ගොස් සමුද්‍රයෙහි වෛදුර්යාමය හිත්තියක් මෙන් පවතියි. එකෙණෙහිම ඒ රජුගේ පුණ්‍ය ශ්‍රීය දකිනු කැමැත්තවූත් මෙන් මහමුහුදෙහි විසිරී පැවති නොයෙක් රුවන් ඒ ඒ තැනින් පැමිණ ඒ පෙදෙස පිරී පවතිත්. අනතුරුව ඒ රජපිරිස එම නොයෙක් රුවනින් පිරුණු මහමුහුද ඉවුර දැක තම තමා කැමති පරිදි ඒ රුවන් ඇකය ආදියෙන් ගනියි. අභිමත පරිදි ගන්නාලද රුවන් ඇති පිරිස වනාහි ඒ සක්උචන නවත්වයි. ඒ නවතිනු ලබන කල්හිද පිරිස ඉදිරිපසින් වෙයි රජතුමා මැදින් වෙයි. කෙළවර සක්උචන වෙයි. චක්‍රරත්නයාගේ ශෝභාව එම මුහුදු දිය පොළඹවනු ලබන්නක් මෙන්ද නොඉවසන්නාක් මෙන්ද එයින් වෙන්වූ නේමි මණ්ඩලය කෙළවර කොට ඇතිව අනින්නාක් මෙන් හැපෙමින් ඉවුර දෙසටම එයි.

මෙසේ සක්විති රජතුමා පෙරදිග සයුර කෙළවර කොට ඇති පූර්වවිදේහය ජයගෙන දකුණුදිග සයුර කෙළවර කොට ඇති දඹදිව ජයගනු කැමැත්තේ චක්‍රරත්නය විසින් දක්වනලද මගින් දකුණුදිග සයුර අභිමුඛව යයි මහා සුදස්සන රජද එසේම (පෙර සක්විතිවරුන්ගේ වාරිත්‍රානුකූලවම) ගියේය.

එහෙයින් කිය:- 'ආනන්දය, ඉක්බිතිව ඒ සක්උචන වනාහි පෙරදිග සයුරෙහි කිමිදී නැවත මතු වී දකුණු දිශාවෙහි පවතියි' යනුයි. මෙසේ (දකුණුදිග) පවතිනු ලබන ඒ සක්උචනෙහි පවත්නා ක්‍රමය, සේනාවගේ එක්රැස්වීම, විරුද්ධ රජදරුවන්ගේ පැමිණීම, ඔවුන්ට අවවාද දීම, දකුණු දිග සයුරෙහි ගැලීම. සමුද්‍ර ජලයාගේ කැළඹීම, ජනයා කැමතිසේ රුවන් ගැනීම යන සියල්ල පිළිබඳ විස්තරය මුලදී කී පරිදි දතයුතුය. ඒ

දසදහසක් යොදුන් පමණවූ දඹදිව ජයගෙන දකුණුදිග සයුරිනුදු එතෙරව යොදුන් හත්දාහක් පමණවූ අපරගොයාන ජයගැනීමටද මුලදී කියන ලද ක්‍රමයෙන්ම ගොස් එයද මුහුදු කෙළවර සීමාකොට ඇති සියලු පෙදෙස දිනාගෙන පැදුම්දිග සයුරින් එතෙරව යොදුන් අටදහසක් පමණවූ උතුරුකුරු දිවයින ජයගැනීමද එසේම ගොස් මුහුදු කෙළවර කොට ඇති එම දිවයිනද එසේම ජයගෙන, උතුරුදිග සයුරිනුදු පෙරසේම එතෙර වෙයි. මෙපණකින් සක්විති රජෙකු විසින් ලැබිය යුතුවූ සතර මහා දිවයින් සහිත මුලුපොළොවෙහි අධිපති බවට පැමිණියේ වෙයි.

ඒ රජතුමා මෙසේ ජයගන්නාලද විජිත ඇත්තේ තම රාජ්‍යශ්‍රී සම්පත්තිය දැකගැනීම් වස් පිරිවර සහිතව ගගන තලයට නැග මනාව පිපුනු පියුම් හෙළපියුම් උපුල් මලින් විසිතුරුවූ විල් සතරක් මෙන් කුඩා දිවයින් පන්සියය බැගින් පිරිවරනලද සතර මහාද්වීපයන් බලා චක්‍රරත්නය විසින් දක්වනලද මගින් ක්‍රමයෙන් තමාගේ රාජධානියට පෙරළා පැමිණෙයි.

ඉක්බිති ඒ සක්රුවන ඇතොවුර දොරටුව අලංකාර කරන්නාක් මෙන් සිටියි. සක්රුවන මෙසේ එහි පිහිටි කල්හි රාජ්‍යාන්තරාපුරයෙහි ගිනිහුල්වලින් හෝ ප්‍රදීපවලින් හෝ කිසිදු ප්‍රයෝජනයක් නැත. චක්‍රරත්නයාගේ ආලෝකය රැයෙහි අඳුර දුරු කරයි. යමෙක් අඳුර කැමති වන්නාහුද ඔවුන්ට අඳුර ලැබෙයි. මහා සුදස්සන සක්විති රජතුමාහටද මේ සියල්ල එලෙසම සම්පූර්ණව ලැබුණේය.

එහෙයින් කිය:- 'දකුණුදිග සයුර ගැලී -පෙ-මේ ආකාරවූ සක්රුවන පහළවිය' යනුයි. මෙසේ පහළවූ සක් රුවන සහිතවූ සක්විති රජුගේ ඇමතිවරු ස්වභාවයෙන්ම මඟුලැතු හිදිනා තැන සිත්කලු පරිදි ඒ බිම්පෙදෙස පිළියෙළ කරවා රන්වන් සඳුන් ආදි සුවඳ ද්‍රව්‍යවලින් තවරා යට නොයෙක් පැහැති විසිතුරු දිවමල් අතුරා මතුයෙහි රන්තරු අතරෙහි අදනාලද මල්දම් පංතිවලින් සරසනලද උඩුවියන් සහිත දෙවි විමනක් සේ පිළියෙළ කොට මෙබඳුවූ දිව්‍ය හස්ති රත්නයකගේ පැමිණීම ගැන සිතවියයි කියත්. ඔහු (ඒ රජු) පෙර පරිද්දෙන්ම මහ දන්

දී සිල්ද ඉටාගෙන එම පුණ්‍ය සම්පත්තිය ආවර්ජනා කරමින් හුන්නේය.

ඉක්බිති ඔහුගේ පුණ්‍යානුභාව මහිමයෙන් අනවන ලද්දේ ඡද්දන්ත කුලයෙන් හෝ උපෝසථ කුලයෙන් හෝ එම සත්කාර විශේෂයන් විදිනු කැමති ළහිරු කිරණ සේ රතු වූ පාද ශ්‍රීව, මුඛයන්ගෙන් සමන්විත අතිපරිශුද්ධ සුදු සිරුරු සහිත සතභිත් මනාසේ පිහිටි අඟපසඟ සහිත පිපියාවූ රන් පියුමක් සේ මනහර වූ සොඬග සහිත ඉර්ධිමත් යෝගියෙකු වැනි වූ අහසින් යාමෙහි බලැති රත්හිරියෙල් සුණු රැඳුන හාත්පස ඇති රිදී පර්වතයක් බඳවූ ශ්‍රේෂ්ඨ වස්තියෙක් ඒ පෙදෙසෙහි සිටියි. ඒ ඇතු ඡද්දන්ත කුලයෙන් එන්නේ නම් සියල්ලන්ටම බාල වූවෙක් එයි. උපෝසථ කුලයෙන් නම් සියල්ලන්ටම ජ්‍යෙෂ්ඨයෙක් එයි පෙලෙහි වනාහි "උපෝසථ වස්තිරාජයෙක්මය" යනුවෙන් ආවා වූ ඒ මොහු පුරුහලු සක්විති වත් ඇති සක්විතිවරුන් උදෙසාම කියන ලද කුමයට සිතන්නවුන්ටම එයි. (එම ඇත්රජු පැමිණෙයි.) මහාසුදස්සන රජුට වනාහි තෙමීම මඟුල් ඇතු හිඳිනාතැනට පැමිණ එම හිටිය ඇතු පහකොට එහි සිටියේය.

එහෙයින් කිය:- 'ආනන්දය, නැවතද වනාහි -පෙ-ඇත්රජ' යනුයි. මෙසේ පහළ වූ ඒ ඇත්රුවන දැක ඇත් ගොවි ආදීහු ඉතා සතුටු වූවෝ වහා දුවගොස් රජුට සැල කරන්. රජ වහ වහා අවුත් ඔහු දැක ඉතා සතුටු සිත් ඇත්තේ 'බොලව්, ඉතාම හොඳ ඇත් යානයකි. ඉදින් දැමුණු හික්මුණු ඇත් රජෙක්දෝහෝයි සිතමින් ඔහු දෙසට අත දිගු කරයි ඊට ඒ ඇතු මවු දෙන වෙත වසු පැටියා ළං වන්නාසේ කන් නමාගෙන ඉතා අවනත බව හඟවමින් රජු වෙත ළං වෙයි. රජ උභ්‍ය පිට හිඳිනු කැමැත්තේ වෙයි.

ඉක්බිති රජුගේ පිරිවර ජනයා ඒ අදහස දැන ඒ ඇත් රුවන රන් දද, රන් අබරණ, සැරසිලි රන් දැල්වලින් ගවසා රජු වෙත එලවයි. රජු උභ්‍ය බීම නොලත්වා (දන නොගස්වා) ම සත්රුවන්මය හිණිමගින් නැග අහසින් යනු කැමති සිත් ඇත්තේ වෙයි. ඔහුට ඒ සිත ඇතිවනු සමගම ඒ ඇත්රජ රජ හසෙකු මෙන් ඉඳු නිල් මිණි පැහැ දැලින් නිල් ගුවන් තලය එල්බ

ගනියි. ඊට අනතුරුව චක්‍රරත්නයට අනුව හැසුරුනා මෙන් එහිදී කී පරිද්දෙන් සියුල රජපිරිසද ඒ රජ අනුව යයි. මෙසේ පිරිවර සහිත රජ උදෑසන ආහාර ගැනීමෙන් පසුව මුලුපොළොව වටා අනුව හැසිරී සිය රාජධානියට පෙරළා එයි. සක්විතිහුගේ හස්ති රත්නය මහත්වූ ඉර්ධි අනුභාව ඇත්තේ වෙයි. මහා සුදස්සන සක්විතිහුටද මෙලෙසම සියල්ල ඉටු විය.

එහෙයින් කිය:- "දිස්වා රඤ්ඤො -පෙ-පාතුරහෝසි" යනුයි. මෙසේ පහළවූ හස්ති රත්නයක් ඇති සක්විති රජුගේ පිරිස ස්වාභාවික මඟුල් අස් හල ඉතා පිරිසිදු කරවා එසේම සරසා මුල් කී පරිදිම රජු සඳහා ඔහුගේ පැමිණීම ගැන සිත යොදවත්. රජද මුල් කී පරිදිම කරනලද දාන මානාදී සත්කාර ඇත්තේ සමාදන්වූ ශීල වුන ඇත්තේ ප්‍රාසාද තලයෙහි සැපයේ හුන්ගේ සිය පුණ්‍ය සම්පත්තිය සිහි කරයි. ඊට අනතුරුව ඔහුගේ පුණ්‍යානුභාවයෙන් මෙහෙයන ලද ශෛන්ධව කුලයෙන් ශරත් කල්හි විදුලි එලියෙන් ඔප් නැඟුන සුදු වළාකුලෙක ශෝභාව දරන්නේ රතු පා හා රතු කුඩ ඇති වන්දු ප්‍රභා සමූහ සමාන පිරිසිදු සිතිඳු සිරුරු ඇත්තේ කාකග්‍රීවය මෙන්ද, ඉඳු නිල්මිණි මෙන්ද, කලු වන් හිසින් යුතු බැවින් කලුවූ හිස් ඇති, මනාසේ පිළියෙළ කොට පිහිටුවන ලද්දක් වැනිවූ මුඤ්ජ සදිසි සිලුවූද වටවූද සෘජුව වැඩුනාවූද කේසයන්ගෙන් යුතුවූ බැවින් මුඤ්ජකේසි නම්වූද ගුවන් ගමන් ඇති වළාහක නම් අස් රජෙක් ඇවිත් ඒ ස්ථානයෙහි සිටියි. මහ සුදසුන් රජුටද මොහු හස්තිරත්නය මෙන් පැමිණියේය. සෙසු සියල්ල හස්ති රත්නයට කී පරිද්දෙන්ම දතයුතුයි. මෙබඳුවූ ආකාර ඇති අශ්ව රත්නයක් සඳහා භාග්‍යවත්තු "පුනව පරං" යනාදිය වදාළහ. මෙසේ පහළවූ අශ්ව රත්නයක් ඇති සක්විති රජුට වනාහි සතර රියන් දිගැති ගැල් නැබක ආකාර නැබින් යුතු දෙකෙළවර කර්ණිකා අගින් නික්මුන අත් පරිසුද්ධ මුක්තාකලාපයන් ගෙන් ගැවසුන රන් පියුමින් සැරසුන මැණික් අසුසාරදහසකින් පිරිවැරූ තරුගණයා පිරිවැරූ පූර්ණ වන්දුයාගේ ශෝභාව පතුරුවන්නාක් මෙන් සැපත්වූ ඒ මිණි රුවනෙහි මුතු දැල් හැරපියා පුරුක් පිළියෙළින් හැටරියන් පමණ අහසට නැංවූ කල රැයෙහි භාත්පස යොදනක් පමණ අහස ආලෝකය පැතිරෙයි.

යමකින් ඒ මුලු අභය හිරු නැගි කල්හි මෙන් ඇනවුන එලිය පවතියිද එයින් දවල්යයි හඟිමින් ගොවියෝ කෘෂි කර්මය, වෙළෙන්දෝ වෙළඳ හල් විවෘත කිරීම, ඒ ඒ ශිල්පීහු තමතමන්ගේ කටයුතුවල යෙදෙත් මහා සුදස්සනහටද ඒ සියල්ල එසේම සිදුවිය. එහෙයින් කිය- "පුතව පරං ආනන්ද -පෙ-මණිරතනං පාතුරහෝසි" යනුවෙනි. මෙසේ පහළවූ මිණි රුවනක් ඇති ඒ සක්විති රජුහට වනාහි විෂය රස විඳීමට විශේෂ කරුණයකු ස්ත්‍රී රත්නය පහළ වෙයි. මදු රජ කුලයෙන් හෝ ඔහුට අගමෙහෙසියක් ගෙනෙත්. උතුරුකුරු දිවයිනෙන් හෝ ඔහුගේ පුණ්‍යානුභාවය බලයෙන් තොමෝම පැමිණෙයි. මොහුගේ ඉතිරි සම්පත් 'ආනන්දය' නැවතද වනාහි මහා සුදස්සන රජුහට විශිෂ්ට රූප සම්පන්න දැකුම් කළුවූ ස්ත්‍රී රත්නයක් පහළවිය' යනාදී නයින් පෙලෙහිම විස්තර ආවාය.

'අභිරූපා'- එහි ස්ත්‍රී සටහන් පරිපූර්ණ වීම් වශයෙන් අධිකවූ රූපශ්‍රියක් මෝහට ඇත්තේනුයි අභිරූපා නම්.

'දස්සනියා'- බැලීමෙන් ඇස් පිනවනසේයි. සතුටු කෙරෙයි. ඒ නිසා සෙසු කටයුතුවලින් පැමිණෙන නොමනාපය හැර දතයුතුය යන තේරුම අනුව 'දස්සනියා' යන්නෙහි තේරුම දතයුතුයි.

'පාසාදිකා'- ප්‍රසාද එල වන සුලු දැකීමෙන් සොම්නස් වශයෙන් සිත පහදවානුයි' පාසාදිකා, නම්.

'පරමායා'- උතුම්-මෙසේ 'ප්‍රසාදය' එලවන බැවින් උතුම්වූ.

'වණ්ණපොක්ඛරතායා'- ශරීර වර්ණය පිළිබඳ සුන්දර බව.

'සමන්තාගතා'- සමන්තාගතවූ- සේයි යුක්තවූ මෙහි කී අභිරූප වීම නම් ඉතා දික් නොවූ හා ඉතා මිටි නොවූ බවයි. එසේම දස්සනිය බව නම් ඉතා කෘශ නොවූ බව හා ඉතා මහත් නොවූ බවයි. පාසාදක බව නම් ඉතා කළු නොවූ බව හා ඉතා සුදු නොවූ බවයි. මෙහි දැක්වූ ගුණයන්ගෙන් යුතුවූ බැවින් උතුම්වූ වර්ණ සෞන්දර්යයෙන් යුත්තවූ සේයයි කීහ.

'අතික්කන්තා මානුසා වණ්ණං අප්පත්තා දිබ්බා වණ්ණං'- මිනිස් රූසපුව ඉක්මෙව්වාටද දිව රූසපුව නො ලැබූවාටද, මිනිසුන්ගේ වර්ණශෝභාව වූකලී පිටත නොවිහිදෙයි.

දෙවියන්ගේ වර්ණ ශෝභාව ඉතාදුර විහිදෙයි-පැතිරෙයි. ඇයගේ වනාහි රූප ශෝභාව දොළොස රියන් පමණ පෙදෙසෙහි පැතිරෙයි. ඇය පිළිබඳව ඉතා දික් නොවූ යනාදී නයින් දක්වීමෙහිදී පළමු යුගලයෙන් ආරෝග සම්පත්තියද දෙවන යුගලයෙන් පරිණාහ සම්පත්තියද තෙවන යුගලයෙන් වර්ණ සම්පත්තියද කියන ලද්දේ වෙයි. මේ සය වැදෑරුම් ක්‍රමයෙන් අදහස් කරණ ලද්දේ කය විපත්තීන්ගේ අභාවයයි. 'අතික්කන්තා මානුසං වණ්ණං' යන මෙයින් කාය සම්පත්තිය කියන ලදී.

'තුලපිටුනෝවා කප්පාස පිටුනෝවා' - ගිතෙලෙහි බහ ගත් සියක් වර පෙළු පුළුන් හෝ කපු පුළුන් හෝ.

'සීතේ' - සීත කාලයේ-රජුට සීතල කාලයෙහි.

'උණ්හේ' - රජුට උෂ්ණ කාලයෙහි.

'වන්දනගන්ධ' - නිතරම අභිනවයෙන් සිව්දැගදින් සංයෝග කරන ලද රත්වත් සඳුන් සුවඳ කයින් විහිදෙයි.

'උප්පලගන්ධෝ වායනි' - සිනාසෙන හා කථා කරන කාලයන්හිදී මුවින් එකෙකෙහි පිපිගිය නිල් මහනෙල් මලකින් නික්මෙන ඉතා ප්‍රියකරු සුවඳ විහිදෙයි. මේ ආකාරවූ සුවඳ සම්පත්තියෙන් යුතුවූ ඇයගේ සිරුරු සැපතට සුදුසු අයුරු දක්වනු වස් 'තං බෝපන' යනාදිය කිය.

'පුබ්බට්ඨායිනී' - එහි රජු දැක හුන් හසුනින් ගින්නෙන් දැවී රත්වී වහා හුන් තැනින් නැගිටින්නාසේ පළමුවම නැගිටියි.

'පච්ඡානිපාතිනී' - රජ එහි වැඩ හුන් කල ඔවුට තල් අත්තෙන් පවත් සැලීමාදී කටයුතු කොට පසුව පහත්ව හිඳගනියි.

'කිංකාරපටිස්සාවිනී' - දේවයිනි, කුමක් කෙරෙමිද? යි වචනයෙන් කළමනා කිස විමසන්නිය.

'මනාපවාරිනී' - රජුට මනාප දෙයම අනුව හැසිරේනුයි මනාපවාරිනී නම් වන්නිය.

'පියවාදිනී' - යමක් රජුට ප්‍රියද එයම කියානුයි ප්‍රියවාදිනී නම් දැන් ඇයගේ එම ආචාරය භාවසුද්ධියෙන්ම පවත්වයි ශට්ප්‍රයෝගයෙන් නොවේයයි දක්වනු වස් 'තං බෝපන' යනාදිය කිය.

'නෝ අතිවාරි' - ඉක්මවා නොහැසිරෙයි සිය රජතුමා හැර අන් පුරුෂයෙකු ගැන සිතිනුද ප්‍රාර්ථනා නොකෙරේයයි කියන

ලද්දේ වෙයි එහි ඇයගේ මුලදී 'අභිරූප' යනාදියද කෙළවර 'පුබ්බවිධායිනී' යනාදියද වශයෙන් යම් ගුණ රැසක් කියන ලද්දේ ඒ සියල්ලම ප්‍රකෘති ගුණයෝ වෙති.

'අතික්කන්තා මානුසං වණ්ණං' - යනාදිය වනාහි සක්චිතිත්‍රයේ පින උපනිශ්‍රය කරගෙන චක්‍රරත්නය පහළවූ තැන් පටන් පූර්වකර්මානුභාවයෙන් පහළවූවායයි දතයුතුය. මෙහි මුලකී අභිරූපිකාවාදි චක්‍රරත්නය පහළවූ තැන් පටන්ම ස්වප්‍රකාරයෙන්ම පරිපූර්ණ වූවාය එහෙයින් කිය. 'මෙබඳු ස්ත්‍රීරත්නයක් පහළවිය' යනුයි. මෙසේ පහළවූ ස්ත්‍රීරත්නයක් සහිතවූ සක්චිති රජුට වූකලී ධනය සම්බන්ධී කටයුතු වලදී කැමති පරිදි පැවතීම පිණිස ගෘහපති රත්නයක්ද පහළ වෙයි. ඔහු ස්වභාවයෙන්ම මහාභෝග සම්පන්නවූයේ එබඳු මහාභෝග කුලයකම උපන්නේ රජුගේ ධනය පිළිබඳ අයකැමි කම්හි නියුතුවූ මහ සිටු ගෘහපති තුමා වෙයි. චක්‍ර රත්නානුභාව සහිතවූ මොහුට වනාහි කර්ම විපාකජ වූ යොදුනක් ඇතුළත නිධානයක් දකිසිද, ඔහු ඒ නිධාන සම්පන්නිය දැක සතුටු සිත් ඇතිව ගොස් රජ තුමාහට එම ධනයෙන් පවරා ධනභාණ්ඩාගාර පිළිබඳ සියලු කටයුතු සපයති. මහා සුදස්සන රජුහටද එසේම සම්පාදන කෙළේය.

එහෙයින් කිය - 'පුනච පරං ආනන්ද -පෙ-ඒවරූපං ගහපති රතනං පාතුරහොසි' -යනුයි. මෙසේ පහළවූ ගෘහපති රත්නයක් ඇති සක්චිති රජුට සියලු කෘත්‍ය සංවිධානයෙහි සම්පූර්ණ පරිත්‍යාසක රත්නයක් පහළවෙයි. ඔහු රජුගේ දෙටුපුතු වෙයි. ස්වභාවයෙන්ම ඔහු පණ්ඩිතයෙකි. ව්‍යක්තයෙකි. නුවණැත්තෙකි. උතුමෙකි. රජුගේ පුණ්‍යානුභාවය නිසා මොහුට වනාහි සිය කර්මානුභාවයෙන් පරවිත්ත විජානන ඥානය ලැබෙයි. යම්හෙයකින් දොළොස්යොදුන් පෙදෙසෙහිවූ රජ පිරිසගේ සිත්හි ආකාරයන් දැන රජුට අහිතවූවන්ද හිතවූවන්ද තෝරා දැනගත්ට දක්ෂ වෙයි. ඔහුද තමාගේ ඒ ආනුභාවය දැක සතුටු සිතැත්තේ රජුට සියලු කටයුතු කිරීමෙන් වැඩ අවැඩ පහදා දීමෙන් අනුසාසනා කරයි. මහා සුදස්සන රජුටද එසේම පැවරීය. එහෙයින් කිය - 'පුනච පරං -පෙ-පරිත්‍යාසක රතනං පාතුරහොසි' යනුයි.

‘යථෙ තබ්බං යථෙතං’- ඒ ඒ තනතුරෙහි තැබිය යුත්තන් තබන්ට.

‘සමචේපාකිනියා’- සම විපාකයෙන් යුතු.

‘ගහණියා’- කර්මජ තේජෝ ධාතුවෙන් එහි අනුභව කළ කෙණෙහිම යමෙකුගේ ආහාරය දිරයිද යමෙකුගේ වනාහි ගොටුවෙක මෙන් එසේම තිබෙයිද මේ දැක්වූ දෙපරිද්දම සම විපාක-සමාන පැසීම බවක් නොවෙයි. යමෙකුට වනාහි නැවත අනුභව කරන කල්හි බත් අනුභවය පිණිස ආශාව ඇති කරයිද මෙය ‘සමචේපාකිනිය ගුණයෙන්’ යුක්ත බවයි.

‘මාපේසි බෝ’- නුවර බෙර හසුරුවා ජනයා රැස්කරවා නොමැතිය. රජුගේ ඒ පිළිබඳ අභිරුචි සිත උපදිනු සමගම පොළව දෙපළ කරගෙන අසුභාරදහසක් පොකුණු පහළ වූහ. ඒ සඳහාම කියන ලදී.

‘ද්විති වේදිකාහි’- එකකින් ගඩොල් කෙළවර තෙක් අවුරන ලද්දිය. එකකින් පිරිවෙන් මායිම් කෙළවර තෙක්ය.

‘ඒතදහෝසි’- කුමක් නිසා වීද? එක් දවසක් වනාහි නා බී ගමන් කරන මහාජනයා මහා පූරිසයා බලා ‘මොව්හු උමතු වූවන් මෙන් යති’ ඉදින් මොවුන්ට මෙහිදී පළඳනා මල් වෙතොත් ඉතා යෙහෙක, අනතුරුව ඔහුට මෙබඳු සිතක් විය.

‘සබ්බෝතුක’- ඒ ඒ මල් වනාහි එක සෘතුවකම පිපෙයි. මම එසේ කරන්නෙමි. යම්සේ සියලුම සෘතුවලදී මල් පිපෙයිද ඒ ලෙසත්ය.

‘රෝපාපේසි’- නොයෙක් පැහැති උපුල් බීජාදිය ඒ ඒ තැනින් ගෙන්වා නොවැට්ටවිය. එසේ වනු කැමති සිත උපදිනු සමගම ඒ සියල්ල සමුර්ධවිය. එසේවූ ඒ මල් රෝපනාදිය ගැන ලෝකයා සිතුවේ රජතුමා විසින් ඒවා රෝපණය කරණ ලද්දේය කියායි එහෙයින් කියන ලදී. රෝපාපේසි යනු. එතැන් පටන් මහජනයා නානාප්‍රකාර දිය-ගොඩ හටගත් මල් වර්ණ පළඳාගෙන නැකැත් කෙළි කෙළින්නවුන් මෙන් යයි. තවද රජ එයටත් වඩා ජනයා සැපයෙන් හා විනෝදයෙන් පුරවනු කැමැත්තේ ‘යන්නුනාහං ඉමාසං පොක්ඛරණිනං තිරේ’ යනාදී ලෙස දැක්වූ පරිදි ජනයාගේ සැප සංවිධානය ගැන සිතා ඒ සියල්ල එසේම පිළියෙළ කෙළේය.

'නභාපේසුං' - කෙනෙක් ඇඟ ඉලිය. කෙනෙක් ඇඟ සුවද සුණු ගැවේය. කෙනෙක් ඉවුරෙහි නාන්නාහුට දිය ගෙනාවේය. කෙනෙක් පිළි හැන්දේය. කෙනෙක් කෙනෙකුගේ පිළි ගෙනාවේය.

'පට්ඨපේසි ධෝ' - එලවිය. කෙසේ (කුමක්) එලවීද යත්? ස්ත්‍රීන්ට හා පුරුෂයන්ට සුදුසු පරිදි සැරසිලි කරවා පරිවාරක කටයුතු පිණිස ස්ත්‍රීන් පමණක් යොදවා ඉතිරි සියල්ල පරිත්‍යාග වශයෙන් එහි තබා 'මහා සුදස්සන රජතුමා දන් දෙයි. එය වළඳවියයි' බෙර හැසිර වී. මහජනයා පොකුණු තෙරට විත් නා වස්ත්‍ර හැඳ නොයෙක් සුවද තැවරුයේ පැළඳ විසිතුරු මල් ඇත්තේ දන් හලට ගොස් අනේකප්‍රකාර කැඳ බන් අඡ්ථාන අතුරෙන් යමෙක් යමක් කැමතිද, ඔහු එය කා බී නන්වන් ධෝම සුබ්‍රම ආදී වස්ත්‍ර හැඳ සැප අනුභව කර යමෙකුට එබඳු සැප සම්පත් තම නිවෙස්හි ඇද්ද ඔව්හු ඒවා තබා යති. යමෙකුට නැද්ද ඔව්හු ගෙන යති. ඇත් අස් යානයන්හි පවා හිඳ, ටික වේලාවක් ඇවිද, ඉන් ප්‍රයෝජන නැත්තෝ ඒවා ඇත්හැර දමාද ප්‍රයෝජන ඇත්තෝ ඒවා රැගෙනද යති උතුම් සයනයන්හිද හිඳ සැප විඳ ඉන් පල නැත්තෝ ඒවා අත් හැර දමාද-ඉන් පල ඇත්තෝ ඒවා රැගෙනද යති. ස්ත්‍රීන් සමගද සැප විඳ ඔවුන්ගෙන් කම් නැත්තෝ ඒ ස්ත්‍රීන් හැර දමාද ඔවුන්ගෙන් කම් ඇත්තෝ ඔවුන් රැගෙනද (සමග) යති. සත් වැදෑරුම් රත්නාභණයන් පළඳාගෙන සැප විඳ ඉන් පලක් නැත්තෝ ඒවා හැර දමාද-පල ඇත්තෝ ඒවා රැගෙනද යති. මෙසේ එම දන හිඳිමින් සිටිමින් නැගිටිමින් යමින් සෑම අයුරින්ම දෙයි. දඹ දිව් වැසියන්ට වෙනකටයුතු කිරීමට කාලයක් නැත. රජතුමාගේ දානය අනුභව කරමින් හැසිරෙත්මය. මෙසේ පවත්නා කල බ්‍රාහ්මණ හා ගෘහපතිකයෝ සිතූහ. 'මේ රජ මේ විදියට දන් දෙමින් මට සහල් ආදී උපකරණ හෝ කිරි ආදී උපකරණ හෝ මදිවිය ඒවා තෙපි ගෙනෙවියයි කිසිවක් කිසිවෙකුගෙන් නොගෙන්වා ගත්තේය. නමුත් එසේ කිසිවක් දෙවියයි ඉල්ලුයේ නැත්තේ නමුදු මෙසේ අප මේ අවස්ථාවේ නිශ්ශබ්දව සිටීම සුදුසු නොවේ" යයි ඔව්හු බොහෝ වස්තුව පිළියෙළ කරවා රජුවෙත

ගෙන ගියහ. ඒ නිසා "අප්ථ ඛෝ ආනන්ද බ්‍රාහ්මණ ගහපතිකා" යනාදිය කිය.

'ඒවං සමචින්තේසුං'- කුමක් හෙයින් මෙසේ සිතනුද? යන් ඇතමෙකුගේ නිවෙසින් සුදුදෙයක් ලැබෙයි. ඇතමෙකු ගේ නිවෙසින් බොහෝ ධනය ලැබෙයි. ඒවා විමසා බලන කල 'කිමෙක්ද නුඹගේම ගෙදරින් යහපත් දෑ ගෙනාවේද? මගේ නිවෙසින් අයහපත් දෑ ද? ගෙනාවේ ඔබගේ නිවෙසින් පමණක්ද? බොහෝ බඩු ගෙනාවේ. මගේ නිවෙසින් ටිකද?' යන මේ ආදී වශයෙන් කොලාහල ශබ්ද උපදින්නේය. ඔහු එසේ අමිහිරි හඬක් ඇතිනොවේවායි මෙසේ සමාන අදහස් අනුව යහපත් සේ සිතන.

'ඒහි ත්වං සම්මා'- හිතවත, ඔබ මෙහි එහි.

'ධම්මං නාම පාසාදං'- ප්‍රාසාදයේ නමම ධම්ම යනුවෙන් ගෙනහැර දක්වා ඇඟවිය. විශ්වකර්මයා වනාහි "දේවයිනි, කෙතරම් විශාල ප්‍රාසාදයක් වියයුතුදැයි" අසා "දිගින් යොදුනක්ද පළලින් අඩ යොදුනක්ද පමණින් හා සියල්ල රුවන්මය වේවයි" කී කල එසේ වේවා, ඔබතුමාගේ වචනය ඉතාම යහපතැයි පිළිගෙන රජතුමාගේ අනුදැනීම් ඇතුව මැවිය.

'ඒවං හද්දන්තවාති ඛෝ ආනන්ද'- ආනන්දය, මෙසේ හද්දන්තව කියා හෝ අර්ථගත යුතුයි

'තුණ්හිභාවේන'- ශ්‍රමණ ධර්ම ප්‍රතිපත්ති කරණ අවකාශ මට වන්නේයයි කැමති වන්නේ නිශ්ශබ්ද භාවයෙන් ඉවසුවේය.

'සාරමය'- වන්දන (සඳුන්) සාරමය.

'ද්විහිවේදිකාහි'- මෙහි එක වේදිකාවක් මොහුගේ වොටුනු මතුයෙහි විය. එකක් පිරිසිදුම් මත විය.

'දුදික්ඛෝ අහෝසි'- දුකසේ දැකිය හැකි ප්‍රභාසම්පත්තියෙන් දුකසේ දැකිය හැකිය යන තේරුම.

'මුසති'- පැහැර ගනියි.

'එන්දාපේති'- පදවයි-සොලවයි නිශ්චල ස්වභාවයෙන් පවතින්ට ඉඩ නොදෙයි.

'විද්ධෙ,- පහවු මේසය-වැසිවළා ඉවත්ව යාමෙන් යන අර්ථයි.

'දේවේ'- අහස.

'මාපේසි බෝ' - මම මෙතැන පොකුණක් මවමි. නොපගේ ගෙවල් බිඳිවියයි මෙසේ නොකියා නොකරවා මැවිය. මොහුට ඒ සිත ඉපදීමි වශයෙන්ම බිම දෙබේ වීගෙන එබඳු පොකුණක් විය

'තේ සබ්බකාමේහි' - තම තමන් කැමති කැමති සියලු වස්තූන්ගෙන් ශ්‍රමණයන් ශ්‍රමණ පරිෂ්කාරවලින්ද බ්‍රාහ්මණයන් බ්‍රාහ්මණ පරිෂ්කාරවලින්ද සත්තර්පණය කෙළේය.

(පළමුවන බණ වර වර්ණනාව නිමි.)

'සෙය්‍යවීදං' - නිපාතයකි. 'කෙසේදයත්-කවරේදයත්' යන තේරුමයි. කවර තිදෙනකුන්ගේද යන අරුති

'මහිද්ධිකෝ' - චිත්තුප්පාද වශයෙන්ම අසුභාරදහසක් පොකුණු මැවීම් සංඛ්‍යාත මහත් ඉර්ධියෙන් යුතුවූයේ.

'මහානුභාවෝ' - ඔවුන්ගේම සිදුවීම මහත් බැවින් මහත් අනුභාවයෙන් යුතු වූයේය.

'දානස්ස' - සම්පත්ති පරිත්‍යාගයට

'දමස්ස' - ආලවක සූත්‍රයෙහි 'පඤ්ඤාදම' කියා දැක්වේ. මෙහි තමා දමනය වන බැවින් කරනලද උපෝසථ කර්මයයි.

'සංයමස්ස' - සීලයට මෙහි සිට වනාහි පූර්ව ප්‍රයෝගය අනුව දතයුතුයි

රජ වූකලී පෙර ගෘහපති කුලයක උපන්නේය. එසමයෙහිද ජීවමාන කාශ්‍යප බුද්ධ ශාසනයෙහි එක් තෙර කෙනෙක් වනයෙහි වසයි, බෝසත් තම කටයුත්තකට වනයට ගියේ ඒ තෙරුන් දැක ළඟට ගොස් වැඳ තෙරුන්ගේ හිඳිනා තැන්, සක්මන් කරන තැන් බලා විවාළේය.

"වහන්ස, ආර්ය්‍යයන් වහන්සේ මෙහිම වසන්නෙහිද?"
'උපාසකය, එසේය.' යනු අසා මෙහි මා විසින් මේ ආර්ය්‍යයන් වහන්සේට පන්සලක් කර දෙන්නට වටීයයි සිතා, තමා ගිය කටයුත්ත අතපසු කර දැවදඬු රැස්කර පන්සලක් පිළියෙළ කොට පියයි, මැටිබිත්ති, දොර යනාදිය සම්පූර්ණකොට දැවමය ඇතිරියක් (ඇඳක්) ද තනා 'කිම, තෙරහු මේ දැවමය ඇතිරිය පරිභෝග කරන්නේද නොහොත් නොකරන්නේද? යනු සිතමින්

පසෙකටවී හුන්නේය. තෙර ඇතුළේ ගමෙන් ඇවිත් පන්සලට පිවිස ඒ දැවමය ඇතිරියෙහි හුන්නේය. උවසුවාද පැමිණ වැද ළඟ හුන්නේ 'වහන්ස, පන්සල සුව පහස් සහිතදැයි' ඇසිය 'හඳුමුඩ නම්වූ මෙය පැවිද්දන්ට කැප සරුවිය. එසේම ශ්‍රමණ සාරූප්‍යය. වහන්ස, ඔබතුමා මෙහි වසන්නේද?' 'එසේය, උවසුවෙනි,' යන ඉවසීම් ආකාරයෙන්ම ඒ තෙර එහි වසන්නේයයි දැන, 'නිතර මගේ ගෙදාරට වැඩිය මැනවයි' ආරාධනා කර 'වහන්ස, මට එක් වරයක් දෙවයි' කිය. 'උපාසකයෙනි, පැවිද්දෝ වූකලී අතික්කන්ත වර ඇත්තෝය' 'වහන්ස, යමක් කැපද යමක් දුරු කටයුතුද එය පවසනු මැන' එවිට තෙරහු 'කියව, උවසුවයි' කිය. (එවිට උවසුවා) 'වහන්ස, නිතර වසන තැන නම් මිනිස්සු මගුලෙහි හෝ අවමගුලෙහි පැමිණීම කැමති වෙත්. නොපැමිණෙන්නහුට කීපෙත්. ඒ නිසා සෙසු ආරාධිත තැන්වලට ගොස් නමුදු පෙරළා මගේ ගෙදාරට පිවිස ආහාර කෘත්‍යය කළයුතුමය' තෙරුන්වහන්සේ එය ඉවසූහ.

ඔහු පන්සලෙහි පලස් ඇතිරිලි එලා ඇඳ පුටු පැනවීය. තෙරුන් නැතිවිට ඒ ඒවා අස්කර තැබීය. පා පුටු තැබීය. පොකුණක් හැරීය. සක්මන් මලුවක් තනා වැලි ඉස්සේය. (වනයෙන්) මුවන් විත් බිත්ති ගටා මැටිකැට හෙලනවුන් දැක කටුවැටියක් කර ඇවිරීය. පොකුණට බැස දිය තලන්නවුන් දැක එහි ඇතුළත ගල්වැටියක් තනා පිටතින් කටුවැටිකින් අවුරා ඇතුළත වැට කෙළවර දිගේ තල්ගස් පෙළක් වැව්වේය. මහ සක්මණ සමතලා බිම පස්බිඩලි නගන්නවුන් දැක සක්මණද වැටකින් වටකර අවුරා ඇතුළත වැට කෙළවර තල් රුක් පෙළක් රෝපණය කෙළේය. මෙසේ ආවාසයේ වැඩ නිමකර තෙරුන්වහන්සේ විවර, පිණ්ඩපාත, ඕසධ, පරිභෝග භාජන, ආරකණ්ටක, පිප්පලික, නබවිෂේදක, සුවි, කත්තරයට්ඨි, උපාහන, උදකතුම්බ, ඡත්ත, දියකපල්ලක, පත්ත, ථාලක පරිස්සාවන, ධම්මකරක යන මේ පිරිකර ජාති හා මෙයින් අන්‍යවූද පැවිද්දන්ගේ පරිභෝගයට අවශ්‍යවූ පිරිකර ජාති සියල්ල පිදීය. තෙරුන්වහන්සේට එම බෝසත් උවසුවන් විසින් නොදෙනලද (ශ්‍රමණ සාරූප්‍ය) (තවත් ඉතුරුවූ) පිරිකරක් නම්

නොවිය. හේ සිල් රක්තේ පෙහෙවස් වසන්නේ දිවි ඇතිනාක් තෙරුන්ට උපස්ථාන කෙළේය. තෙරුන් වහන්සේද එහිම වසන්නේ රහත් බවට පත්ව පිරිනිවිසේය. බෝසතුද ආයු ඇතිනාක් පින් කර අවසන දෙව්ලොව ඉපිද (දිවසැප විද) එයිනුදු චුතව මිනිස්ලොව එනුයේ කුසාවතී රාජධානියෙහි ඉපිද මහාසුදස්සන නම් රජ විය.

මෙසේ ඉතා මහත් නොවූද යම්කිසි පින්ක් සුදුසු ස්ථානය දැන කිරීමෙන් මහත්වූ සැප විපාක ලැබෙයි (දැන) නුවණැත්තනු විසින් එබඳු පින් කළ යුතුය.

'මහාවිදුහං' - රිදීමය මහා කුලගෙයක් ඇතුල්වනු කැමතිව ගියේය.

'එත්තාවතා කාමචිතක්කා' - කාම චිතර්ක හෙයින් මෙපමණකින් නැවැත්න යුතුය. මෙයින් මතු තාගේ භූමිය මේ ධ්‍යානාගාරය නම් නොවෙයි. මෙය තා සමග වසන තැන නොවෙයි. මෙසේ චිතර්ක ත්‍රයකින් යුතු කුටාගාර ද්වාරයෙහිම නැවැත්තේය.

'පඨමජ්ඣානං' - මෙහිදී වෙන වෙනම කසිණ පරිකර්ම කෘත්‍ය නම් නැත. නිලකසිණයෙන් ප්‍රයෝජන ඇතිවිට නිල්මිණිද පිතකසිණයෙන් ප්‍රයෝජන ඇති කල ස්වර්ණයද ලෝහිත කසිණයෙන් ප්‍රයෝජන ඇති කල රත්මිණිද ඕදාත කසිණයෙන් ප්‍රයෝජන ඇති කල රිදීදැයි වශයෙන් බැලූ බැලූ තැන කසිණයම වැටහෙයි-පෙනෙයි.

'මත්තාසහගතේන' - යන මේ ආදිය පිළිබඳව යමක් කියයුතුද ඒ සියල්ල විසුද්ධිමාර්ගයෙහි දක්වනලද ක්‍රමයෙන් වේ.

මෙසේ පෙළෙහි ධ්‍යාන සතරක්ද අප්‍රමාණ්‍ය සතරක්ද කියනලදී. මහාපුරුෂයා වනාහි සියලු අෂ්ටසමාපත්තිද පඤ්ච අභිඥාවන්ද නිපදවා ගෙන අනුලෝම ප්‍රතිලෝමාදී නයින් තුදස් අයුරින් සමචන්වලට පිවිසෙන්නේ මිහැණි පටලයකට වත් බමරෙක් මී රඳුසන් පිනා යන්නාසේ සමචන් සුවෙන්ම යැපෙයි.

'කුසාවතී රාජධානි පමුබානි' - කුසාවතී නම් රාජධානිය ඒ නගරයන්ට වඩා ප්‍රමුඛද සියල්ලටම වඩා ශ්‍රේෂ්ඨද වෙයි.

'හත්තාහිහාර' - ගෙන ආ යුතු බව. 'වර්ෂ ලක්ෂයක්, වර්ෂ ලක්ෂයක්' යන මෙය කුමක් නිසා මෙසේ සිතීද? ඔවුන්ගේ ශබ්දයෙන් කලකිරී (සමවතට) සමවත්තනුට වනාහි ශබ්දය කටුකයයි කියන ලද්දේ වේ. ඒ නිසා මහා පුරුෂයා ශබ්දයෙන් උකටලි විය. එසේ නම් නොපැමිණෙත්වායි කුමක් හෙයින් නොකියයිද? දැන් රජ දැකීමට නොලැබෙන්නේයයි නිබඳ වැටුප් නොලබන්නාහුය යන එය නිසා නොවැලකෙවියයි නොකියයි.

'ඒතදහෝසි' - කවදා මෙය වීද? රජුගේ කාලක්‍රියා දිනයේය. එදින වනාහි බොහෝ දෙවියෝ සිතුහ. රජ අසරණ කාලක්‍රියාවක් නොකෙරේවා. අත්තපුර වාසිවූ දූ පුත් විසින් පිරිවරන ලද්දේ කලුරිය කෙරේව යනුයි. ඉක්බිති දේවිය කැඳවා ඇයට මෙබඳු සිතක් ඉපදවූහ.

'තානිවත්ථානි' - 'පිත වර්ණවූද ස්වාභාවික ලෙසට රජුහට මත වඩන්නාවූද ඒ වස් පොරවවියයි' කිය.

'එත්ථෙව දේවි තිට්ඨාති' - 'දේවියේ මෙහිම සිටුව. දේවිය, මේ ධ්‍යානාගාරය නම් තී සමග වසන ස්ථානයක් නොවෙයි මගේ ධ්‍යාන සැප විදිනා තැනයි. (ඒ නිසා ඔබ) මෙහි ඇතුල්වෙන්නට නම් එපා. 'ඒතදහෝසි' - මෙබන්දක් විය යන මෙහි වනාහි ලොව සත්වයෝ නම් මරණාසන්න සමයෙහි බොහෝසේ හඬත්. එහෙයින් ඒ රජුගේද ඉඳුරන්ගේ විප්‍රසන්න බව දැක මෙබඳු සිතක් විය. එහෙයින් රජුගේ කාලක්‍රියාව නොවියයි ඔහුගේ කාලක්‍රියාව නොකැමති වන්නාහු සැප සම්පත්වල ගුණ වණා ජීවත්ව සිටිනා පරිද්දක් කරමිසි සිතා "දේවයිනි, මේ සැප සම්පත් ඔබවහන්සේ සතුය" යනාදිය කිය.

'තත්ථ ඡන්දං ඡනේති' - එහි ආශා උපදව. ප්‍රේමය උපදව. ඇල්ම ඇති කරව.

'ජීවිතේ අපෙක්ඛං' - ජීවිතය පිළිබඳ ආශාව. බලාපොරොත්තුව ඇතිකර ගනුව යන අර්ථයි.

'ඒවං ඛෝ මං ත්වං දේවි' - 'දේවයන් වහන්ස, අපි වනාහි ස්ත්‍රීහු වෙමු. පැවිද්දන්ට කථාකරන ආමන්ත්‍රණාදී උපචාර කථා නොදනිමු. මහරජතුමනි, කෙසේ කථා කෙරෙමිද?' මේ රජ

පැවිදි වූයේයයි හඟිනු ලබන දේවිය විසින් මෙසේ කී කල
"දේවිය, තී මට මෙසේ හැසිරෙව" යනාදිය පැවසීය.

'ගර්භිකා'- ගර්භා කරන ලද, බුදු-පසේබුදු-ශ්‍රාවක-යන
මොවුන් විසින්ද අනික් පණ්ඩිතවූ බහුශ්‍රැතයන් විසින්ද ගර්භා
කරන ලද, කුමන කරුණක් නිසාද? බලාපොරොත්තු සහිත
කලුරිය කිරීමෙන් වනාහි තම ගෙහිම යක්ෂ, බලු, එලු, එළුව
මීගව, මී, මකුණු ආදී ආත්මභාවයකින් ඉපදීමට හේතු කාරණා
වෙයි.

'අට බෝ ආනන්ද සුභද්දා දේවි අස්සුනි පමජ්ජන්වා'-
දේවිය එකත්පසකට ගොස් හඬා වැළප කඳුලු වගුරා මෙය
කීවාය

'ගහපතිස්සවා'- යනු කුමක් සඳහා කියේද? ඒ සෝණ
සිටුපුත් ආදීන්ට මෙන් මහත් සම්පත්ති ඇත. සෝණ සිටු පුතුගේ
වූකලී එක බත් පාත්‍රය දෙලක්ෂයක් අගනේය. මෙසේ මෙබඳු
ආහාර බුදින ඔවුන්ට මොහොතක් බත් මත හෙවත් ආහාර
ගැනීමෙන් පසු ඇතිවන මැලිගතිය ඇතිවෙයි

'යං තේන සමයේන අජ්ඣාචසාමි'- යම් තැනක වසම්ද
එය එකම නුවරකි. සෙසු නගරයන්හි පුත්‍ර දුහිතෘ ආදිහුද දාස
මනුෂ්‍යාදීහු විසූහ. ප්‍රාසාද කුටාගාරයන්හිද මෙම කුමයමයි.
පර්යාංකාදිය අතුරෙනුද එකම පර්යාංකයක් පමණක් මා
පරිභෝග කරයි. සෙස්ස පුත්‍ර දුහිතෘ ආදීන්ගේ පරිභෝගය පිණිස
වෙයි. ස්ත්‍රීන් අතුරෙනුද එක් ස්ත්‍රීයක් පමණක්ම තමා සම්පයට
එළඹෙයි. සෙස්සෝ පිරිවර වශයෙන් පමණක් සිටිත්

'පරිදහාමි'- හදිමි (හඳුනා වස්ත්‍රය හා උතුරු සලුව වශයෙන්)
එකම දුස්ස යුගයක් පමණක් හදිමි. සෙස්ස පිරිවරා හැසිරෙන
අසුදහසක් අධිකකොට ඇති සොළොස් ලක්ෂයක් පමණ
වැසියන්ටද වෙත්.

'භුඤ්ජාමි'- අන්තිම උඩත් පිරිසෙයින් නැළියක පමණ
බත් බුදිමි. සෙස්ස පිරිවරා හැසිරෙන සතළිස් දහසක් අධික
අටලක්ෂයක් පමණ ජනයාට වේයයි දක්වයි එක් තළියක පිසූ
දෑ දස දෙනෙකුට පොහෝනේය. මෙකී අසුහාර දහසක්
නගරයන්ද ප්‍රාසාද දහසක්ද කුලු ගෙවල් දහසක් ද (මුල් කී

කතා පුවතෙහි කී පරිදි) එකම පන්සලක් කොට පිදීමේ පිනෙන් උපත පල විපාක වෙති. අසුභාර දහසක් පර්යායක වූකලී වැඩ හිඳිනා පිණිස පිදූ ඇඳ නිසා උපන්නේය. එසේම අසුසාරදහස බැගින්වූ ඇත්, අස් රිය, යනමේ පිරිවරද හිඳිනා පුවට පිදීමේ පිනෙන් ලැබුනේය. අසුභාර දහසක් මැණික් එක් පහණක් පිදීමේ පිනෙන් ලැබුනි එසේම අසුභාර දහසක් පොකුණු එක් පොකුණක් තනා පිදීමේ පිනෙන් ලැබුනි. අසුභාර දහස බැගින්වූ ස්ත්‍රී, පුත්‍ර, ගෘහපති යන මොවුන් පරිභෝග භාජන, පාත්‍ර, ථාලක, ධම්ම කරක, පරිස්සාවන, ආරකණ්ටක, පිප්ඵලක, නබච්ඡේදන, කුඤ්චිකා, කණ්ණමලහරතී, පාදකට්ඨලික, උපාහන, ඡත්ත, කත්තරයට්ඨි, යන මේ ශ්‍රමණ පිරිකර දීමේ පිනෙන් ලැබීය. අසුසාර දහසක් දෙනුන් ගව රස දානපිනෙන් ලැබීය. හඳනා පොරෝනා වස්ත්‍ර පිදීමේ පිනෙන් ඉතා උතුම් වස්ත්‍ර කෝටි අසුසාර දහසක් ලැබීය.

ආහාර දාන පිනෙන් අසු භාර දහසක් ආහාර බඳුන් ලැබීයයි දනුයුතුය. මෙසේ බුදුහු මහාසුදස්සන රජුගේ සම්පත් මුල පටන් විස්තර වශයෙන් දෙසා ඒ සියල්ල ළදරුවන්ගේ ක්‍රීඩා ශාලාවක ක්‍රීඩාවක් දක්වන්නායේ පිරිනිවන් මඤ්චකයෙහි වැදහොත්තේ "බලව, ආනන්ද," යනාදිය වදාළහ.

'විපරිත්තා'- ප්‍රකෘති ගතිය හැරීමෙන් නිව්ගිය පහතක් මෙන් අපණ්ණත්තික බවට පත්.

'ඒවං අනිච්චා ඛෝ ආනන්ද සංඛාරා'- ආනන්දය, සංස්කාරයෝ වූකලී මෙසේ අනිත්‍යයහ. මෙසේ පැවත නැතිවී ගිය බැවින් අනිත්‍ය නම් වෙයි. මෙපමණකින් බුදුහු යම්සේ පුරුෂයෙක් රියන් සියයක් උස සපු රුකකට හිණිමගක් බැඳ තබා එහි නැග සපුමල් නෙලාගෙන හිණෙන් බස්නේද එසේම පිළිවෙළින් හිණක් බඳින්නා සේ නොයෙක් වර්ෂ කෙළකෝටි ගණනකට මත්තෙහිවූ මහා සුදස්සන සම්පත් නැමති හිණට නැග සම්පත් මතුයෙහි සිටියේ අනිත්‍යලක්ෂණය ගෙන හැර පෑම නැමති මල් නෙලාගෙන ගසින් බැස හිණිමග හරනායේ මේ පුවත දෙසූහ. එහෙයින්ම පෙර වනාහි වසභ රජ අම්බලට්ඨිකා උයන්හි පැදුම් දෙස ලොභෝපහයෙහි මේ සූත්‍රය

හදාරන දීඝභානකතෙරුවරුන්ගේ හඬඅසා 'පින්'වතුනි, කිමෙක්ද? මගේ ආයච්ඡිකයන් විසින් මෙහි කියනලද තමා කැබිච තන්හි සම්පත්ම කියයි' යනු සිතමින් "ආනන්දය, මෙසේ සංස්කාර වූකලී අනිත්‍යයහ" යි කී කල ඇස් ඇතියහු විසින් පසැසින් මේ දැක මෙසේ කියන ලදයයි වම් අත හකුලුවා දකුණතින් අත්පොළසන්දී සාධු සාධු කියා සතුවු සිතින් සාදුකාර දුන්නේය.

'ඒවං අද්ධුවා'- මෙසේ දිය බුබුල් ආදිය මෙන් ඒකාන්ත භාවයෙන් තොරවූයේය.

'ඒවං අනස්සාසිකා'- සිහිනෙන් බිචි පැනක් මෙන්ද ඇඟ ගැ සඳුන් ආලේපයක් මෙන්ද ආස්වාසයෙන් තොරය.

'සරිරං නික්ඛිපෙය්‍යා'- සිරුර හරනේය. 'දැන් අන් සිරුරක ඇතුල්වීමක් හෝ සැප සාත්තුවලින් පිළිදැඟුම් කිරීමක් හෝ නැත. ආනන්දය, ඒ තථාගතයන්ගේ කෙලෙස් ප්‍රහීනවූ බැවිනැයි' කියති. මේද පවසා යලිත් තෙරුන් ඇමතිය. 'සක්විතිවරුන්ගේ ආනුභාව නම් රජු පැවිදිවීමෙන් සත්වන දිනයේදී අතුරුදහන් වෙයි. මහා සුදස්සන රජුගේ කලුරිය කිරීමෙන් සත්වනදා සත්රුවන්මය පවුරු, සත් රුවන් තල්, අසුහාර දහසක් පොකුණු, ධම්ම නම් පහය, ධම්මා නම් පොකුණ, සක්රුවන, යන මේ සියල්ල අතුරුදහන් වෙයි. ඇතුන් ආදී සෙසු සම්පත් කෙරෙහිද මෙම ධර්මතාවයම බල පවත්වයි. ඔව්හුද පිරිහුන ආයු ඇත්තාහු රජු සමගම කලුරිය කරත්. ඉදින් යම් හෙයකින් ආයු ඉතිරිවී නම් ඇත් රුවන උපෝසථ කුලයට යයි. අස් රුවන වලාහක කුලයටද, මිණි රුවන වේපුල්ල පර්වතයටද යයි. ස්ත්‍රී රුවනගේ අනුභාවය අතුරුදහන් වෙයි. ගෘහපති රුවනගේ ඇස් ස්වාභාවිකවම පවතියි. පරිණායක රුවනගේ ව්‍යත්තක ධන නැතිවියයි.

'ඉදමචෝච හගවා'- මේ දේශනා පාලියට නැගි බවත් නොනැගි බවත් යන සියල්ල බුදුහු වදාළහ. සෙස්ස පෙර දැක්වූ පරිදි මය.

(මහා සුදස්සන සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.)

18. ජනවසහ සූත්‍ර වර්ණනාව.

‘ඒවම් මේ සූතං’- යනු ජනවසහ සූත්‍රය අරඹමින් අනඳ තෙර පෙරසේම දෙසියි. එහි මේ අනුත්තාන පද වර්ණනාවයි.

‘පරිතො පරිතෝ ජනපදේසු’- අවටින්වූ ජනපදයන්හි

‘පරිවාරකෝ’- බුද්ධ ධර්ම සංඝ යන මොවුන්ගේ පරිවාරකයන්.

‘උප්පත්තිසු’- ඥාන ගති පුණ්‍ය යන මොවුන්ගේ සමීපම පැමිණීමෙනි.

‘කාසිකෝසලේසු’- කාසින්හිද කෝසලයන්හිද, කසී රටෙහිද කොසොල් රටෙහිද යන තේරුමයි. හැම තන්හිම මෙම ක්‍රමයමයි. 1 අග්‍ර, 2 මගද, 3 යෝනක, 4 කාමිබෝජ, 5 අස්සක, 6 අවන්ති යන රටවල් සය පිළිබඳව ප්‍රකාශ නොකරයි. (එකල දඹදිව පැවති) මේ සොළොස් මහා ජනපදයන් අතුරෙන් පළමු දහය පිළිබඳවම ප්‍රකාශ කරයි.

‘නාදිකියා’- නාදික ගම්වැසි.

‘තේන’- ඒ අනාගාමී ආදීභාවයෙන්.

‘සුත්වා’- සර්වඥතා ඥානයෙන් විභාගකොට දේශනා කරන්නාවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ප්‍රශ්න විසඳීම අසා ඔවුන්ගේ අනාගාමී ආදීන්හි පරිසමාප්තියට ගියාහු වී. එම අනාගාමී ආදී භාවයන් කරුණකොටගෙන සතුව සිත් ඇත්තාහු වූහ. අට්ඨකථාවෙහි වනාහි ‘තේනා’ යනු ‘තේනාදිකියා’ කියා දැක්වෙයි. මෙතන්හි තේරුම් දැක්වී මෙහි ‘න’ කාරය නිපාත මාත්‍රයකි.

‘හගවත්තං කිත්තය මානරූපෝ’- ‘බුදුන් ආශ්වර්‍ය්‍යය, ධර්මය ආශ්වර්‍ය්‍යය, සංඝයා ආශ්වර්‍ය්‍යය. අහෝ ධර්මය ස්වාක්ඛාතය,’ යනුවෙන් වර්ණනා කරමින්ම කලුරිය කෙළේය.

‘බහුජනෝපසීදෙය්‍ය’- බොහෝ ජනයා පහදින්නේය. අපගේ පියා-මව-සහෝදරයා-සහෝදරී-පුතා-දුව-යහලුවා යන වශයෙන් ඒ නිසා අප සමග එක්වීමෙන් ඔහුට මේ මේ මනාප දේවල් සිදු කෙළෙමු. ඔහු වූකලී අනාගාමී සකාදාගාමී, සෝවාන් යන මග පල ලැබුවේ ‘අනේ, හොඳයි. අනේ යහපති’ යනු කීමෙන් මේ ක්‍රමයෙන් බොහෝ දෙනා පැහැදීමට පැමිණෙන්නේය.

‘ගතිං’- නම් ඤාණ ගතියයි.

‘අභිසම්පරායං’- ඤාණාභිසම්පරායයි.

‘අද්දසා ඛෝ’- කෙතෙක් දනා දුටුවේද? සියක් ලක්ෂ විසිහතරකි.

‘උපසන්න පදිස්ස’- උපශාන්ත දර්ශනයෙන් යුතු.

‘භාතිරිවා’- ඉතා වැඩියක් බබලයි. පැහැයෙන් ආලෝක මත් වෙයි.

‘ඉන්ද්‍රියානං’- මනස සවැනි කොට ඇති ඇස කන ඇ ඉඳුරන්ගේ.

‘අද්දසං ඛෝ අහං ආනන්ද’- ‘ආනන්දය, මම දුටිමි. දහදෙනෙක් නොව, විසිදෙනෙක් නොව, සියක් දෙනෙක් නොව, ඉතා වැඩිද ඉතා අඩුද නොවූ, සියක් ලක්ෂ විසිහතරක් පමණ ජනයා දුටිමි’ කිය. ‘දැක වනාහි මෙතෙක් දෙනා මා නිසා දුකින් මිදුනේයයි මට බලවත් සතුටක් ඇතිවිය. එසේම සිත පැහැදුනේය. සිතේ පැහැදීම හේතුකොටගෙන ඒ සිත හා සමග උපදිමින් පවතින ලෙයද පැහැදුනේය. එසේ ලෙය පැහැදීමේ හේතුවෙන් මනස සවැනිකොට ඇති ඉඳුරෝ පැහැදුනත්’ යි යන මේ සියල්ල වදාරා ‘අප් ඛෝ ආනන්ද’ යනාදිය දෙසූහ. එහි යම් හෙයකින් ඔහු බුදුන්ගෙන් ධර්ම කථාව අසා දසදහසක් අධිකකොට ඇති සියක් දහසකට අධික ජනසමූහයකට ජ්‍යෙෂ්ඨව සෝවාන් වූයේද, ඒ නිසාම මොහුට ජනවසහයයි නම්ද විය.

‘ඉතෝ සත්තා’- මේ දෙව් ලොවින් චුතව සත්දෙනෙක්ද.

‘තතෝ සත්ත’- ඒ මිනිස්ලෝවලින් චුතව සත්දෙනෙක්ද

‘සංසාරානි චතුද්දස’- සියලුම දසසතර වැදෑරුම් කඳු පිළිවෙළ.

‘නිවාසමහිජානාමි’- ජාති වශයෙන් නිවාස දනිමි.

‘යත්ථ මේ වුසිතං පුරේ’- යම් ඒ දෙවියන් අතරෙහිද වෙසවුණු රජුගේ සහවාසයට පත්වූද මිනිසුන් අතර රජ බවට පැමිණියාවූද මේ අත්බැවින් පළමුවම මා විසින් වාසය කරන ලදී. පෙර මෙසේ වසනලද බැවින්ම දැන් සෝවාන්ව ත්‍රිවිධ (පුණ්‍ය) වස්තූන්හි බොහෝ පින් කොට එම අනුභාවයෙන්

මත්තෙහි ඉපදී සමත් වූයේද බොහෝ කලක් වසනලද තන්හි ඇල්ම බලවත් බැවින් මෙහිම උපන්නේය.

‘ආසාව පන මේ සන්නිවිධති’ - ‘මම මින් සෝවාන් වුනෙමිසි ඇසිමි පමණින් යුතුවූයේම කල් ගතකෙළෙමි. සකාදාගාමි මාර්ගය අරබයා මාගේ විදර්ශනාව අරඹන ලද්දේ අද අදම අවබෝධ කරගනිමිසි මෙසේ උත්සාහ සහිතව වාසය කරමිසි’ දැක්වෙයි.

‘යදග්ගේ’ - ලට්ඨි වනෝද්‍යානයේදී පළමු දැක්මෙහි සෝවාන්වූ දවස සඳහා කියයි.

‘තදග්ගේ අහං හන්තේ දීසරත්තං අවිනිපාතෝ අවිනිපාතං සඤ්ජානාමි’ - එදවස මුල් කරගෙන මම ‘වහන්ස, පළමු දසසතර ආත්මභාව නම් දීර්ඝ කාලයක් මුලුල්ලේ අත්නොහැර විසුවේ ලට්ඨි වනෝද්‍යානයේදී සෝවාන් මාර්ගයට පැමිණිමි වශයෙන් ලත් නොවෙනස්වන ස්වභාවය දනිමිසි’ යන අර්ථයි.

‘අනව්ඡරියං’ - යනු පුද්ගලය අනුව යනුයි සිතන කල නැවත නැවත මෙය පුද්ගල සහගතයයි හඟිමින් කිසියම් කටයුත්තක් ගැන යන්නේ බුදුන් අතරමගදී දුටිමි වෙසවුණු මහරජහුගේ පිරිසට හඟවන්නුගේ යම් සම්මුඛභාෂණයක්විද මෙයද ඉතාම පුද්ගල සිදුවීමයි.

‘ද්වේ පච්චයා’ - කරුණු දෙකකි. අතරමගදී දිට්ඨි ස්වභාවයද වෙසවුණු රද හමුව අසනලද සැලකරනු කැමති යාවද යන දෙකයි.

‘සන්නිපතිතා’ - පැමිණියාය. කුමක්නිසා පැමිණියාහුද? ඔව්හු වනාහි කරුණු සතරක් ඇතුව පැමිණෙත්. ඒ 1 වස්සුපනායික සංග්‍රහව පිණිස, 2 පචාරණ සංග්‍රහව පිණිස, 3 ධර්ම ශ්‍රවණය පිණිස, 4 පාරිච්ඡන්තක කිළා අනුභවය පිණිස යන සතරයි. එහි හෙට වස්සුපනායික දිනයයි. ඇසළ පුණු පොහෝදා දෙදෙව් ලොව දෙවියෝ සුධර්මා නම් දෙව් සබයට රැස්ව සාකච්ඡා පවත්වති. අසුවල් වෙහෙර එක් හික්ෂුවක් වස්ඵළඹියේය. අසුවල් වෙහෙර දෙනමක් වස් ඵළඹියහ. අසුවල් වෙහෙර තෙතමකි. සතර නමකි, පස් නමකි, දසනමකි, විසිනමකි, තිස්නමකි, සතළිස් නමකි පණස් නමකි, සිය නමකි,

දහස් නමකි යන මේ මේ ගණන් ප්‍රමාණ හික්ෂුණු වස්විසුන. මේ මේ තැන්වල ආර්යයන් වහන්සේලාට මනා ආරක්ෂා සංවිධානයන් ඇති කරවී, යන මේ ක්‍රමයෙන් වස්සුපනායික සංග්‍රහව කරන ලද්දේ වෙයි එකල්හිද මෙම කරුණු මුල් කරගෙන රැස්වූවාහුය.

‘ඉදං තේසං භෝති ආසනස්මිං’- මෙය ඒ සතරවරම් මහ රජදරුවන්ගේ අසුන වෙයි. මෙසේ ඔවුන් හුන්කල්හි අනතුරුව අපට අසුන් වෙයි.

‘යේතත්ථෙත’- ඒ වස්සුපනායික භාවයෙන්.

‘තං අත්ථං චිත්තයිත්වා තං අත්ථං මන්තයිත්වා’- එම වනවාසී හික්ෂු සංඝයාගේ ආරක්ෂා සංවිධානය ගැන සිතා, මේ මේ හික්ෂු සංඝයාට ආරක්ෂා සංවිධානය ඇති කරවියයි සතරවරම් මහරජදරුවන් හා මන්ත්‍රණය කොට.

‘චුත්ත වචනාපි තං’- තෙතිස් දෙවිපුත්තු කියත්. සිව්වරම් දෙව්වරු කියනලද වදන් ඇත්තෝ නම් වෙති. එසේ තෙතිස් දෙවිපුත්තු පසුව අනුශාසනා කරත් සෙස්සෝ පච්චානුසිට්ඨවචන නම් වෙති. පද දෙක්හිම තං’ යනු නිපාත මාත්‍රයක් පමණකි.

‘අවිපක්කන්තා’- පැමිණිය යන තේරුමයි.

‘උළාර’- මහත්, අති විශාල.

‘දේවානුභාවං’- සියලු දෙවියන්ගේ වස්ත්‍රාලංකාර විමාන ශරීර යන මේදේ පිළිබඳ යම් ඒ ආලෝකයෙක් වෙයිද, ඒ ආලෝකය දොළොස් යොදුනක් තැන් පැතිරෙයි මහපිනැත් තැන්ගේ වනාහි ශරීර ප්‍රභාව යොදුන් සියයක් තැන් පැතිරෙයි. දෙවියන්ගේ එම දේවානුභාවය ඉක්මවා

‘බ්‍රහ්මභෝගේතං පුබ්බ නිමිත්තං’- යම්සේ හිරුගේ උදාව මෙන් මේ පූර්වංගමය, මේ පූර්ව නිමිත්තය, මේ අරුනෝද්ගමය, යන නැගීම් පවතියිද, එසේම බ්‍රහ්මභෝගේද මේ පූර්වනිමිත්තයයි දක්වයි.

‘අනභිසම්භවනියෝ’- නොපත්-නොපැමිණිය යුතු එය තව්තිසා වැසි දෙවියෝ නොදකිත් යන අර්ථයි.

‘වක්ඛුපථස්මිං’- ප්‍රසාද ඇසෙහි හැපුනු කල භෝ, හේ දෙවියන්ගේ ඇසෙහි හැපීමෙන් හමුවිය යුතුද පැමිණිය යුතුද

නොවෙයි. පහළ නොවෙයි. යනු කියන ලද්දේ වෙයි. පහත් පහත්වූ අනුභාව සහිත දෙවියෝ මතු මතුයෙහි දෙවියන්ට ඕලාරික කොට මවනලද ආත්ම භාවයන් දැකීමට හැකිවෙත්.

‘වේදපටිලාභං’- සන්නෝසය ලැබීම.

‘අධුනාහිසිත්තෝ රජ්ජේන’- දැන් රාජ්‍යයෙන් අභිෂේක කරන ලද්දේ මේ අර්ථය වූකලී දුටුගැමුණු අභය, වස්තුවෙන් ගෙනහැර දැක්විය යුතුය. ඒ දුටුගැමුණු රජ වනාහි දෙතිස් දෙමළ රජුන් පරදවා රැගෙන අනුරාධ පුරයෙහිදී පැමිණ රාජ්‍යාභිෂේක ඇත්තේ ඒ භේතුවෙන් ලත් සොම්නස නිසා මසක් පමණ නිදි නොලැබුවේය. ‘එයින් වහන්ස, නිදි නොලබයි. භික්ෂු සංඝයාට දැන්විය. එසේනම් මහරජ, “අද උදෑසනම පෙහෙවස් ඉටා ගනුව’ යි කිය. රජද එයේ පෙහෙවස් ඉටිය. සංඝයා පැමිණ විත්ත යමකය සප්තධායනා කරවියයි අභිධර්මික භික්ෂූන් අට නමක් යැවිය. ඔව්හු ගොස් වැඩහිඳ-‘මහ රජතුමනි’ යි අමතා සප්තධායනාව ඇරඹූහ. රජ ඒ හැදෑරීම අසන්නේම නින්දට බටුයේය. ඒ භික්ෂූහුද රජු නොපිබිඳේවායි ඉටා ගියාහුය. රජ දෙවනදා හිරු උදාවන කල නින්දෙන් නැගිට භික්ෂූන් නොදකින්නේ ආර්යයන් වහන්සේලා කොහිදැයි විචාළේය. ඔබතුමන් නින්දට බැස ගත් බව දැන වැඩියහයි පැවසීය. එම්බා මගේ ආර්යයන්ගේ දරුවන් නොදන්නා බෙහෙතක් නම් නැද්ද? යම්තාක් නිදීම අවශ්‍යද ඒ ගැන බෙහෙතකුත් දනිතැයි කිය.

‘පඤ්චසිබ්’- පන්සිලු ගඳඹා සමානව, පන්සිලු ගඳඹ දෙව් පුතුව වනාහි සියලු දෙව්වරුම මමායනය කරති. ප්‍රිය උපදවති ඒ නිසා බමුදු එබඳු ආත්මභාවයක් නිර්මාණය කර ගෙන පහළ විය.

‘පල්ලංකේන නිසීදි’- පලක් බැඳ හුන්නේය.

‘විස්සට්ඨ’- මනාව මිදුන පලිබෝධ රහිත.

‘විඤ්ඤෙය්‍යෝ’- අර්ථය දන්නා.

‘මංජු’- මධුර, මුදු, මිහිරි.

‘ස්වර්ණිය’- ශ්‍රවණය කළයුතු, කණට මිහිරි, ඇසියයුතු.

‘බිත්ඳු’- ඒකඝන.

‘අවිසාරි’- නොවිප්‍රකීර්ණ.

‘ගම්හිර’- නැබ මුල පටන් ගැඹුරු ලෙස නැගුනු දිව, දත්, තොල්, තල්ල. යන මෙන් නැගුනු, මෙසේ ඉස්මතු වූයේ අම්බිරිද වේ.

‘නින්නාදි’- මහා මේස මුනිංග ශබ්දයක් මෙන් නින්නාදයෙන් යුතුවූයේ. මෙහි වනාහි පසු පසු පද පළමු පළමු පදයේ තේරුමයයි දත යුතු.

‘යථාපරිසං’- පිරිස යම් පමණද එපමණයයි දක්වයි. ඇතුළතවූ පිරිසටම මේ නාදය පරාවර්තනය වෙයි. බැහැර නොද්‍රවයි. ‘යම කිසිවෙක’ යනාදිය බොහෝදෙනාගේ හිත පිණිස පිළිපත් බව දක්වනුවස් කියයි.

‘සරණං ගතා’- යම් විදියක සරණ ගියේද ඒ ගැන නොකියයි. නිර්වේමනිකව ගන්නා ලද සරණය සඳහා කියයි.

‘ගන්ධබ්බකායං පරිපුරෙන්නි’ ගන්ධර්ව දිව්‍ය ගණය පරිපුරණය කරත්. මෙසේ අපගේ ශාතෘන් වහන්සේ ලොව උපන් කල් පටන් දෙව්ලෝ ආදියෙහි පිටි කොටා පිරවූ නැළියක් මෙන් නිතර උපදින පිරිසෙන් යුතුවූයේ කිය.

‘යාව සුපඤ්ඤත්තා මේ තෙන භගවතා’- ඒ මගේ ශාස්තෘවූ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් යම්තාක් මනා සේ පණවන ලද්දේය, මනාව වදාරණ ලද්දේය.

‘ඉද්ධිපාදා’- මෙහි සමෘද්ධ වන යන අර්ථයෙන් ‘ඉර්ධි’ නම් වේ. එයට පිහිටවේය යන අර්ථයෙන් ‘පාද’ නම් වෙයි.

‘ඉද්ධිපනුතාය’- ඉර්ධිය පොහෝනා පිණිස.

‘ඉද්ධිවියතාය’- ඉර්ධියට පැමිණීම වස්. යළි යළිත් ආසේවනය කිරීම් වශයෙන් විණිණවයි භාවයට-බොහෝ කලක් පුරුදු පුහුණු කළ බවයයි කියන ලද්දේ වෙයි.

‘ඉද්ධිවිකුබ්බනතාය’- ඉර්ධි විකුර්වනය පිණිස නා නා ප්‍රකාර වශයෙන් ඉර්ධි පැ දැක්වීම පිණිස.

‘ඡන්ද සමාධි පධාන සංඛාර සමන්තාගතං’- යනාදීන්හි ඡන්ද හේතුකවූ හෝ ඡන්දාධිපතිකවූ හෝ සමාධිය ඡන්ද සමාධියයි. කත්තුකාමතා ඡන්දය (කරනු කැමති බව) ප්‍රධාන කර ගෙන ලබන ලද සමාධියට මේ නමකි. ප්‍රධාන භූතවූ

සංස්කාරයෝ ප්‍රධාන සංස්කාර නම්. සතර වැදෑරුම් කෘත්‍යයන් සිදු කරන සමයේ ප්‍රධාන විරියයට මෙය නමකි.

‘සමන්තාගතං’ - ඡන්ද සමාධියෙන්ද ප්‍රධාන සංස්කාරයන්ගෙන්ද යුතුයි. (යන තේරුමයි.)

‘ඉද්ධිපාද’ - නිෂ්පත්ති පරියායෙන් හෝ ඉප්පිකාර්ථයෙන් හෝ සමාද්ධි බවට පත් වෙන්නුයි. මෙයින් සත්වයෝ දියුණට උසස් බවට පත්වෙන්නුයි ඉද්ධිපාද නම්. මේ ක්‍රමයෙන් ‘ඉර්ධි’ යන නම් ලත් බවට පැමිණි අභිඥා චිත්ත සම්ප්‍රයුක්ත ඡන්ද සමාධි පධාන සංඛාරයන්ගේ අධිෂ්ඨානාර්ථයෙන් පාදවූ සෙසු සිත් හා සිතිවිලි රැසය යන තේරුමයි. එහෙයින් කියන ලදී. ‘ඉද්ධිපාදෝති යො තථාගතස්ස වේදනාක්ඛන්ධෝ’ -පෙ-විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෝ’ යනුයි. මෙයින්ම සෙසු තේරුම්ද දත යුතුය. යම්සේ වනාහි ඡන්දය ප්‍රධාන කරගෙන ලබන සමාධිය ඡන්ද සමාධිය කියන ලදී මෙසේම විරිය-චිත්ත-විමංස, යන්ද ප්‍රධාන කරගෙන ලබන ලද සමාධිය විරිය සමාධි, චිත්ත සමාධි, විමංස සමාධි, යනුවෙන් හැඳින්වෙයි. තවද උපචාරප්පිකානායාගේ පාදවීම පාදධ්‍යානයන්ගේ ඉර්ධියයි. උපචාර සහිත පළමුවන ධ්‍යාන පාදය දෙවන ධ්‍යාන ඉර්ධියයි. මෙසේ සූර්වභාගයේ පාද වීම අපර භාගයෙහි ඉර්ධිය වෙයි. මේ ක්‍රමයෙන් මෙහි සෙස්සෙහිද අර්ථ දත යුතුය. විස්තර වශයෙන් වූකලි ඉර්ධිපාද කථාව විසුද්ධි මාර්ගයෙහිද විභංගවිධි කථාවෙහිද කියන ලද්දේවෙයි. ඇතැම් ආචාර්ය කෙනෙක් වනාහි නිෂ්පත බව ඉර්ධියයිද අනිෂ්පත්ත බව ඉර්ධිපාදයයිද පවසත්. ඔවුන්ගේ වාද මර්දනය පිණිස අභිධර්මයෙහි උත්තර මූල වාරය නම් කොටස ගෙන හැර පාමු. “ඉර්ධිපාද සතරකි. ඒ ඡන්දිද්ධිපාදය, විරියිද්ධිපාදය, චිත්තිද්ධිපාදය, විමංසිද්ධිපාදය, යනුයි. එහි ඡන්දිද්ධිපාදය නම් කවරේද? මෙහි භික්ෂුව යම් කලෙක ලෝකෝත්තර ධ්‍යානය වඩයිද තේරුණානිකවූද අපවයගාමීවූද දිෂ්ටිගතින්ගේ ප්‍රභාණය පිණිස පවත්නාවූද පළමුවන භූමියට පැමිණීමෙන් කාමයන්ගෙන් දුරුව -පෙ-දුක්ඛාපටිපදා දන්ධානිඤ්ඤා නම්වූ පළමු ධ්‍යානයට පැමිණ වාසය කරයිද එකල්හි යම් ඡන්දයෙක් වෙයිද ඡන්දිකතාව කරනු කැමැත්ත

කුසලය, ධර්මවිෂන්දය, මේ ඡන්දිද්ධිපාදය යයි කියයි. සෙසු ධර්මයෝ ඡන්දිද්ධිපාද සම්ප්‍රයුක්තයෝය" මොව්හු වනාහි ලෝකෝත්තර වශයෙන්ම පැමිණියාහුය. එහි වූකලී රටියිපාලතෙර ඡන්දය ධුරය කරගෙන ලෝකෝත්තර ධර්මය නිපදවීය. සෝණ තෙර වනාහි වීයඝීය ධුරය කරගෙනද, සම්භූත තෙර සිත ධුරය කර ගෙනද මෝස රාජ වීමංසාව ධුරය කරගෙනද (ලෝකෝත්තර ධර්මය නිපදවූහ)

එහි වනාහි ඇමති පුතුන් සිව්දෙනෙකු අතුරෙහි තනතුරු පතා රජ ඇසුරු කර වසන කල්හි එක් ඇමති පුතෙක් උච්චානෙහි රුවි කෙළේ රජතුමාගේ අදහස හා රුවියද දැන දිවා රෑ උපස්ථාන කරනුයේ රජ සතුටු කොට එම තනතුරට පැමිණියේය. යම්සේ ඔහු මෙසේ අදහස ඉටු කර ගත්තේද එසේම ඡන්දය පෙරටු කර ගෙන ලෝකෝත්තර ධර්මය ලබාගත් තැනැත්තේද එබඳුයයි දත යුතුය. මුල් කී ඇමති පුතුන් සිව්දෙනාගෙන් එකෙක් වනාහි දිනක් පාසා උපස්ථාන කිරීමට කාට පුළුවන්ද? සුදුසු කටයුත්තක් ඇතිවූ විටක ඕනෑකමින් එය ඉටු කරදී රජ තුටු කරවා ගනිමිසි සිතා සිටින කල පසල්ගම් වැසියන් කිසි රජුට විරුද්ධව කැරලි කෝලාහල ඇති කළ විට රජු විසින් මොහු යැව්වේ පරාක්‍රමයෙන් යුතුව සතුරන් මර්ධනය කර රජ තුටු කරවා ගෙන තමා කැමති තනතුර ලැබිය ඔහු යම්සේද එසේම විරිය ධුරය පෙරටුකර ගෙන ලෝකෝත්තර ධර්මය නිපදවා ගත් පුද්ගලයාද දත යුතුය. තවෙකෙක් වනාහි දවසක් නැර උපස්ථාන කිරීමත් අවි ආයුධ රැගෙන සන්නාහයෙන් සැදී යුද කෝලාහලවලට ඉදිරිපත් වීමත් ඉතා බැරැරුමිය- අවිවේකීය, මන්ත්‍ර බලයෙන්ම රජු සතුටු කරවා ගන්නෙමිසි සිතා බත්ත විජ්ජාවෙහි කරන ලද පුහුණු බැව් ඇති බැවින් මන්ත්‍ර සංවිධානයෙන් රජු තුටු කරවාගෙන තමා බලාපොරොත්තු තනතුරට පැමිණියේය. ඔහු යම්සේද එසේම සිත පෙරදැරි කරගෙන ලෝකෝත්තර ධර්මය නිපදවා ගත් තැනැත්තා ගැන දත යුතුයි. ඉතිරිව සිටින අනික් ඇමති පුතු වනාහි යම් උපස්ථාන කිරීමාදියට එළඹීමෙන් කවර ප්‍රයෝජනද? රජවරු වූකලී ජාති සම්පන්නයන්ට තනතුරු දෙත්මැයි.

එබැවින්දන්ට දෙන විට මටද දෙන්නේය. ඔහු ජාති සම්පත්තිය නිසාම මෙසේ තනතුරට පැමිණියේය. ඔහු යම්සේද, එසේම පිරිසිදු විමංසාව නිසා විමංසා ධුරය පෙරටු කොට ගෙන ලෝකෝත්තර ධර්මය නිපවා ගත් තැනැත්තා ගැනද දත යුතුයි.

‘අනේක විහිතං’- අනේකවිධ, නොයෙක් ආකාර.

‘ඉද්ධිවිධ’- ඉර්ධිවිධ. ඉර්ධි කොටස.

‘සුඛස්සාධිගමාය’- ධ්‍යාන සැපයේද, මාර්ග සැපයේද, එල සැපයේද ලැබීම පිණිසය.

‘සංසට්ඨ’- සම්ප්‍රසුක්ත සිත.

‘අරියධම්ම’- ආර්යයවූ භාග්‍යවත් බුදුන් විසින් දේශනා කරන ලද ධර්මය.

‘සුණාති’- ශාස්තෘන් වහන්සේ ඉදිරිපස හිඳ හික්මු හික්මුණි ආදීන් විසින් හෝ අසයි.

‘යෝනිසෝමනසිකරෝති’- නුවණින් මෙනෙහි කරයි. උපාය වශයෙන් මාර්ග වශයෙන් කාරණා වශයෙන් අනිත්‍යය යනාදී වශයෙන් සිහි කරයි. යෝනිසෝ මනසිකාරය නම් උපාය මනසිකාරය පට මනසිකාරයයි “අනිත්‍ය ස්වභාවයෙහි අනිත්‍යයයිද දුකෙහි දුක්යයිද අනාත්මයෙහි අනාත්මයයිද අසුභයෙහි අසුභයයිද සත්‍යානුලෝමික වශයෙන් හෝ සිත්හි ආචර්තනය අනු ආචර්තනය ආභෝගය සමන්තාහාරය මනසිකාරය යන මෙය යෝනිසෝමනසිකාරයයි කියයි” යන මේ ලෙසින් පැවසූවිට යෝනිසෝමනසිකාරයෙහි කර්මය අරබයි යන අර්ථයයි.

‘අසංසට්ඨ’- අමිශ්‍රව, වස්තු කාමයන් සමගද ක්ලේශ කාමයන් සමගද අමිශ්‍රව-අසම්බන්ධව වසයි.

‘උප්පජ්ජති සුඛං’- ප්‍රථම ධ්‍යාන සැපය උපදවයි.

‘සුධාතියෝසොමනස්සං’- සමචිත්ත නැගිටියහුට ධ්‍යාන සැපය ප්‍රත්‍ය කරගෙන ඔබ්මොබ සොම්නස උපදියි.

‘මුදා’- සතුටු ආකාරයෙන් හටගත් දුර්වල ප්‍රීතියයි.

‘පාමොජ්ජ’- ප්‍රමෝද බව-ඉතා බලවත් ප්‍රීති සොම්නස.

‘පඨමෝ ඕකාසාධිගම’- ප්‍රථම ධ්‍යානය පඤ්චනිවරණ ධර්මයන් විෂ්කම්භනය කොට තමාට ඉඩ ලබාගෙන සිටියි ඒ නිසා ‘පළමුවන අවකාසාදිගමය’ යි කියන ලදී.

‘ඕලාරික’- මෙහි කාය හා වච්චි සංස්කාරයෝ ඒතාක් ඕලාරික වෙත්වා චිත්ත සංස්කාරය කෙසේ ඕලාරිකද? අප්‍රහිණ භාවය නිසයි. කායසංස්කාරයෝ වූකලී චතුර්ථ ධ්‍යානයෙන් ප්‍රහිණ වෙති. වච්චිසංස්කාරයෝ දෙවන ධ්‍යානයෙන් ප්‍රහිණ වෙති. චිත්ත සංස්කාරයෝ නිරෝධ සමාපත්තියෙන් ප්‍රහිණ වෙති. මෙසේ කාය හා සංස්කාරයන් ප්‍රහිණ කල කල්හිදු ඔව්හු සිටිත්මැයි. ප්‍රහිණ කල්හි රැගෙන ප්‍රහිණ නොකළ බැවින් ‘ඕලාරික’ යන නම ලබන ලදී.

‘සුඛ-සැප’- නිරෝධයෙන් නැගිටින්නහුට උපන් චතුර්ථ ධ්‍යානික එල සමාපත්ති සැප යයි.

‘සුඛා භියෙය්‍යෝ සෝමනස්ස’- එල සමාපත්තියෙන් නැගිටියහුට ඔබ්මොබ්-මතුමත්තෙහි ලැබෙන සොම්නස් භාවයයි.

‘දුතිය ඕකාසාධිගම’-චතුර්ථ ධ්‍යානය සැප හා දුක විෂ්කම්භනය කොට තමාගේ අවකාශය ලබාගෙන සිටියි. ඒ නිසා ‘දුතිය ඕකාසාධිගම’ යනු මෙහි වනාහි සතර වන ධ්‍යානය ගත් කල්හි දෙවන, තෙවන ධ්‍යානයන් ගන්නාලද්දාහුම වෙති. එම නිසා මෙහි වෙන් වශයෙන් නොදැක් වෙයි.

‘ඉදං කුසලං’- යන මේ ආදියෙහි ‘කුසල’ නම් දස කුසල කර්ම පථයයි.

‘අකුසල’- නම් දස අකුසල කර්ම පථයයි. සාවච්ඡි දුක යනාදියද මෙම ක්‍රමයෙන්ම දත යුතුය. මේ සියල්ලම කණ්භය, සුක්කය, සප්පටිභාගය යන වශයෙන් ගෙන කණ්භ සුක්ක සප්පටිභාග කියා දක්වයි. නිවන පමණක්වූ එකක්ම අප්පටිභාග නම්වේ.

‘අවිජ්ජා පහියති’- විද්‍යාව වසන ස්වභාවයවූ අවිද්‍යාව දුරු කරයි.

‘විජ්ජා’- අර්භත් මාර්ගය දැනීම සංඛ්‍යාත විද්‍යාව උපදවයි.

‘සුඛ’- අර්භත් මාර්ග සැපයද එම එල සැපයද වේ.

‘සුඛා භියෙය්‍යෝ සෝමනස්ස’- පල සමච්චිත්ත නැගිටියහුගේ මතුමත්තෙහි ඇතිවන සොම්නසයි.

‘තතිය ඕකාසාධිගම’ - රහත්මග හැම කෙළෙස් විෂ්කම්භනය කොට තමාට ඉඩ ලබා ගෙන සිටියි. ඒ නිසා තතිය ඕකාසාධිගමයි කිය. සෙසු මාර්ගද එය ගත් කල ඇතුළත් වෙත්මැයි’ කිය එම නිසා වෙන් වශයෙන් අමුතුවෙන් නොකියූ බව දත යුතුයි. මේ ඕකාසාධිගම තුන අට්ඨකිංස ආරම්භ වශයෙන් විස්තර කොට කිය යුත්තාහුම වෙති. ඒ කෙසේද? සියලු අරමුණු විසුද්ධි මාර්ගයෙහි කී නයිත්ම උපචාර වශයෙන්ද අර්පණා වශයෙන්ද ව්‍යවස්ථාපනය කොට සිව් විසි තැන්හි පළමු වන දැහැන ‘පඨම ඕකාසාධිගම’ යයි කිය යුතුයි.

තෙළෙස් තන්හි දෙවන තෙවන දැහැන්හු වෙති. පසළොස් තන්හි සතරවන දැහැනටද නිරෝධ සමවනටද පමුණුවා ‘දෙවන ඕකාසාධිගමය’ යි කිය යුතුය. උපචාර ධ්‍යාන දසය වනාහි මාර්ගයට පදස්ථාන වූවාහු ‘තෙවන ඕකාසාධිගමය’ හජනය කෙරෙත් තවද ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවන් අතුරෙහි අධිශීල ශික්ෂාව පළමු ඕකාසාධිගමය හජනය කරයි අධි චිත්ත ශික්ෂාව දෙවැන්නද අභිපඤ්ඤා ශික්ෂාව තෙවැන්නද යන මේ අයුරින් ශික්ෂා වශයෙන් කිය යුතුය. සාමඤ්ඤ ඵලයෙහිද සුලු සීල වශයෙන් (අල්ප ශීල) ප්‍රථම ධ්‍යාන තෙක් පළමු ඕකාසාධිගමයයි දුතිය ධ්‍යානය පටන් නේවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතනය දක්වා දෙවැන්නද විපස්සනාවේ පටන් රහත් බව තෙක් තෙවැන්නද යනමේ සාමඤ්ඤ ඵල සූත්‍රාන්ත වශයෙන් කිය යුතුයි. ත්‍රිපිටකය අතුරෙහි චිත්ත පිටකය පළමු ඕකාසාධිගමය හජනය කරයි. සූත්‍රපිටකය දෙවැන්නද අභිධර්ම පිටකය තෙවැන්නද යන ක්‍රමයෙන් මෙසේ පිටක වශයෙන් කිය යුතුය. පෙර වනාහි මහ තෙරවරු වස්සුපනායිකයට මේ සූත්‍රයම පිහිටුවන්. ඒ කුමන කරුණක් නිසාද? තුන් පිටකය බෙදා කියනට ලබන්නෙමුයි ත්‍රිපිටකධරයන් විසින් කියනු ලබන විට එසේ බිණීමෙහි ඉතා දුෂ්කරයයිද එම නිසා කොටස් බෙදා කීම සුකරයයිද මේ සූත්‍රය මනාසේ පැහැදිළි කරයි.

‘කුසලස්සාධිගමාය’ - මාර්ගකුසලයටද ඵලකුසලයටද පැමිණීම පිණිස. මේ දෙකම අනවද්‍යාර්ථයෙන් හා ක්ෂේමාර්ථයෙන්ද කුසල නම් වෙයි.

‘සම්මා සමාධියති’- ඒ ආධ්‍යාත්මකයෙහි මනාසේ සංසිදුනේ එකඟවූ සිත් ඇත්තේ වෙයි.

‘බහිද්ධා පරකායේ ඤාණ දස්සනං අභිනිබ්බත්තෙති’- තම කයින් අන්‍යයාගේ කය අභිමුඛ කොට ඤාණය යවයි. හැම තන්හිම මෙම ක්‍රමයමයි. සියලු තන්හිම ‘සතිමා’ යන පදයෙන් කායාදී පරිග්ගාහික සතිය කියවෙයි. ‘ලෝක’ යන පදයෙන් පරිග්ගහිත කායය ආදීකොට ඇති ලෝකය ගැනෙයි. මේ සතර සතිපට්ඨානයේ ලෞකික ලෝකෝත්තර වශයෙන් මිශ්‍රවූවානුයයි දත යුතුය.

‘සමාධිපරික්ඛාර’- මෙහි පරිෂ්කාරයෝ තිදෙනෙකි. පරිෂ්කාර යන්නෙහි නොයෙක් තේරුම්-‘රිය සීල පිරිකර ධ්‍යානය ඇස්ද වීර්යය රෝදද වෙයි’ මෙහි අලංකාරය පිරිකර යන්නෙන් කියවෙයි. ‘සත් වැදෑරුම් නගර පරිෂ්කාරයන්ගෙන් මනාසේ ආරක්ෂා සහිත විය’ යන මෙහි පරිවාරාර්ථයෙහි ‘පරිෂ්කාර’ යන්න යෙදුනි. ‘ගිලාන පච්චය -පෙ-ජීවිත පරික්ඛාර’ යන මෙහි සමූහය පරිෂ්කාර යන්නෙන් කියවිණ මෙහි වනාහි පිරිවර පරිෂ්කාර වශයෙන් සත්ත සමාධි පරිෂ්කාරය කියන ලදී.

‘පරික්ඛාර’- යනු පිරිවැරු-සමග හැසිරෙන.

‘අයං වුච්චති හෝ අරියසම්මා සමාධි’- සත්රුවනින් පිරිවැරූ සක්විතිනු මෙන් අංග සතකින් පිරිවැරූ ආර්ය සම්මා සමාධිය කියයි.

‘සලපනිසෝ ඉතිපි’-සලපනිස්සය මේ කාරණයෙනුදු කියයි පිරිවර සහිතවූයේය යනුම කියන ලද්දේවේ.

‘සම්මාදිට්ඨිස්ස’- සමාග්දෘෂ්ටියෙහි පිහිටියනුට.

‘සම්මාසංකප්පෝ පහෝති’- සමාක් සංකල්පනාව පවතියි. මෙහි ඉතිරි හැම පදයන්හිම මෙම පිළිවෙළමයි. මේ අරුත මාර්ග වශයෙන්ද එල වශයෙන්ද දතයුතුය. කෙසේද? මාර්ග සමාග්දෘෂ්ටියෙහි පිහිටියනුට මාර්ග සමාක් සංකල්පය පවතියි- සෑහෙයි -පෙ-මාර්ග ඥානයෙහි සිටියනුට මාර්ග විමුක්තිය පවතියි. එසේම එල සම්ම දිට්ඨියෙහි පිහිටියනුට එල සම්මා

සංකප්පය පවතියි. -පෙ-ඵල සම්මා ඤාණයෙහි පිහිටියහුට ඵල විමුක්තිය පවතියි යනුයි.

'ස්වාක්ධාතෝ'- යනාදිය විසුද්ධි මාර්ගයෙහි වර්ණනා කරන ලදී.

'අරාරුතා'- නොපොරනා විචුර්ත.

'අමතස්ස'- නිර්වාණයට.

'ද්වාරා'- දොරටු-ඇතුල්වන මාර්ග.

'අවෙච්චප්පසාදේන'- අවල ප්‍රසාදයෙන්

'ධම්ම විනීතා'- ධර්මය අනුව යැමෙන් තෙර්යානිකවූ.

'අථායං ඉතරා පජා'- අනාගාමීන් සඳහා කීය. අනාගාමීන්ද ඇතැයි කියන ලද්දේ වෙයි.

'පුඤ්ඤභාග'- පින් කොටසින් උපන්.

'ඔත්තප'- තැවෙනු ලබන. ඔහු විසින් කිසිකලෙකත් බොරු කියන ලදැයි යන බියෙන් සිටින්නට නොහැකි වෙයි.

'තං කිං මඤ්ඤති භවං'- මොහු විසින් හුදෙක් වෙසවුණු නොවිචාරයි. මෙබඳු ශාස්තෘන් වහන්සේ නමක් නොවියයිද නොවන්නේ යයිද නැතැයිද යන මෙබඳු කියුම් පවතියි සියලු බුදුවරයන්ගේ අභිසම්මය අවස්ථාවෙහි වෙනසක් නැත.

'සයං පරිසායං'- තම පිරිස.

'තයිදං බ්‍රහ්ම වරියං'- ඒ මේ ශික්ෂාත්‍ර ස්වරූපවූ බ්‍රහ්ම සෙස්ස කියන ලදමය. මේ පද ධර්ම සංග්‍රහක තෙරුන් විසින් විස්තර වශයෙන් වදාරණ ලද්දානුමය.

(ජනවසහ සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි)

19. මහාගෝවින්ද සූත්‍ර වර්ණනාව.

ඒවම් මේ සූතං'- යනු මහාගෝවින්ද සූත්‍රය අරඹමින් වදාළහ. එහි මේ අනුත්තානපද වර්ණනාවයි.

'පඤ්චසිඛ'- සිලු පසක් ඇති කොණ්ඩ පසක් ඇති ඔහු වූකලී මිනිස්ලොව පින්කම් කරන කල කුඩා කල පඤ්චවූලක දාරක නමින් ගෝපාල දරුවන්ගේ ප්‍රධානයා වී සෙසු ළමයින්ද

කැටුව බැහැර ගමිහි සතරමංසන්ධිය අසල සාලාවක් ඉදි කරන්නේ පොකුණක් සැරීම, ගෙයක් බැඳීම, විසම මග සමකිරීම, යාන වාහනයන් හැපෙන ගස් ඉවත්කිරීම යන මෙබඳු පින්කම් කරමින් හැසිර දරු විශේෂිත කළුරිය කෙළේය. ඔහුට ඒ ආත්මභාවය ඉතා ඉෂ්ට කාන්ත ප්‍රිය මනාප එකක් විය. හේ කළුරියකොට වාතුර්මහාරාජික දෙවිලොව අවුරුදු අනුලක්ෂයකට ආයු ඇතිව උපන්නේය. ඔහුගේ තුන් ගවු පමණ රන්කඳක් සමාන ශරීරය විය හේ ගැල් දහසක පමණ ආහරණ පැලඳ නවකුඹක පමණ සුවඳ ගල්වා දිව්‍යමය රක්තවස්ත්‍ර ධරව රතු රන්මය ඔටුණු පැලඳ කොණ්ඩ පසක් පිටෙහි වැටී පවතිමින් පඤ්චවුලක දාරක පරිහාරයෙන්ම හැසිරෙයි. එහෙයින් ඔහු 'පඤ්චසිඛ' යයි හඳුනයි.

'අභික්කන්තාය රත්තියා' - ඉක්මගිය-ක්ෂිණවු-ගෙවි ගිය රැයෙහි. රැයෙන් එක් කොටසක් ඉක්මගිය කල්හි යන තේරුමයි.

'අභික්කන්ත වණ්ණ' - අති ඉෂ්ට කාන්ත ප්‍රිය මනාප වර්ණ එය ස්වභාවයෙන්ම මනෝඥ වර්ණයයි. අලංකාරවී පැමිණි හෙයින් 'අභික්කන්තවණ්ණ' නම් විය.

'කේවලකප්පං' - හාත්පසින් ඉතිරි නැතිව. මුලු මහත් පෙදෙසෙහි අනවසේසාර්ථයෙහිය. මෙහි කේවල ශබ්දය 'කේවල පරිපුණ්ණ' යන මෙහි මෙහි හාත්පසින් යන තේරුමයි. කප්ප ශබ්දය 'කේවල කප්පං ජේතවනං' යනාදී තන්හි මෙහි.

'ඕභාසෙන්වා' - රශ්මියෙන්, ආලෝකයෙන් පතුරුවා. වන්දයා මෙන්ද, සුයඕයා මෙන්ද, ඒකාලෝක කොට යන අර්ථයි.

'සුධම්මා සභායං' - සුධර්මා නම් ස්ත්‍රියක විසින් රියනක් පමණ කර්ණිකාවක් සහිත රුකක් පිහිටුවීමේ පිනෙන් පහළ වුන දිව්‍යසභාව. එහි වනාහි බිම එළිකමය වෙයි. ඇණ හෙවත් කණු මිණිමුවා වෙයි. ටැම් ස්වර්ණමය වෙයි. ස්ථම්භ සට්ඨානවෝද සණ්ඨාද රිදීමය වෙති. ව්‍යාලරූප පබලුමය වෙයි. ගොනැස්ද පැලන්පෝරුද මෝට්ටිද යන මේ දෑ සත්රුවන්මය වෙයි. පියස්ස ඉඳුනිල්මිණිමුවා උලුවලින් සැදුනි. ඡදනපිටිය සෝවණ්ණමය වෙයි. ථූපිකාවෝ රිදීමය වෙති. දිගින්ද පළලින්ද ප්‍රමාණය යොදුන් තුන් සියයකි. පරික්ෂේප වශයෙන් (හාත්පස) යොදුන්

නවසියයකි. උසින් යොදුන් පන්සියයකි මෙබඳු විලාසයක් සහිත සුධර්මා සභාවෙහි.

'ධතරට්ඨ' - යනාදීන්හි ධතරට්ඨ නම් ගාන්ධර්ව රජය. කෙළලක්ෂ ගණනින් මේ ගාන්ධර්ව දෙවියන් පිරිවරාගෙන පලිහ හා රුවන්මය ආයුධ ගන්වා පුරන්ටීම් දියාවෙහි පැදුම් දෙසට අභිමුඛව වාතුර්මභාරාජ්කය, තච්චිසාව යන දෙදෙව් ලොව දෙවියන් පෙරටුකොට ගෙන හුන්නේය.

'විරෑල්හක' - එනම් දෙව්වරු, මොහු කුම්භාණ්ඩයන්ගේ රජය. කුම්භාණ්ඩ දෙවියන් කෙළලක්ෂ ගණනින් පිරිවැරුවේ. කෙළලක්ෂ ගණන් රිදීමය පලිස්ද, රුවන්මය අවිද ගන්වා දකුණුදිගින් උත්තරාභිමුඛ වූයේ දෙදෙව්ලොව දෙවියන් පිරිවරා සිටියේය.

'විරෑපක්ඛ' - නාගයන්ගේ රජය. කෙළලක්ෂ ගණන් නාගයන් පිරිවැරුවේ කෙළලක්ෂ ගණන් මිණිමුවා පලිස්ද රන්මුවා අවිද ගන්වා පැදුම්දිගින් පෙරදිගට අභිමුඛව දෙදෙව් ලොව දෙවියන් පිරිවරා සිටියේය.

'වෙස්සවණ' - වෛශ්‍රවණ - යක්ෂයන්ගේ රජය. කෙළ ලක්ෂ ගණන් යකුන් පිරිවැරුවේ කෙළ ලක්ෂ ගණන් ප්‍රවාලමය පලිස්ද රන්මුවා අවිද ගන්වා උතුරුදිගින් දකුණට අභිමුඛව දෙදෙව්ලොව දෙවියන් පිරිවරා සිටියේයයි දකුණුය.

'අප්ථ පච්ඡා අම්භාකම් ආසනං හෝති' - ඔවුන්ගේ පිටුපසින් අප්ථ හිදීමට ඉඩ ලැබෙයි. එයින් මතු ඇතුල්වීමට හෝ බැලීමට නොලබමු. මෙහි රැස්වූ කරුණ වනාහි මුල් කී සතරින් එකක්මය. ඔවුන් අතුරින් වස්සුපනායික සංග්‍රහය විස්තර කරණ ලද්දේය. වස්සුපනායික කර්මය යම්බඳුද එපරිද්දෙන්ම මහා පවාරණයේද පුත් පොහෝදා රැස්ව අද කොහි ගොස් කවරෙකු ළඟදී පවරන්නෙමුදැයි මන්ත්‍රණය කරත් එහි සක්දෙව් තෙමේ බොහෝසෙයින් පුවඟු දිවයිනින් මග වෙහෙරෙහිම පවරයි. සෙසු දෙවියෝ පරසතු ආදී දිවම්ල්ද දිවසඳුන් සුණුද ගෙන තම තමාහට මනාප තැන්වලට ගොස් පවරත්. මෙසේ පවාරණ සංභ්‍රතව පිණිස රැස් වෙති. දෙව්ලොව වනාහි ආසාවතී නම් ලියක් වෙයි. ඕ පිපෙන්නියයි දෙව්වරු වර්ෂ දහසක් උවටැත්

කිරීමට යත්. පරසතු රුක පිපෙන කල එක් වර්ෂයක් උවටැන් පිණිස යති. ඔව්හු එහි පඬුවන් පැහැ ආදිය ඇතිව මල් හටගැනීමේ ලකුණු දුටුදා පටන්ම සතුට සිත් ඇත්තෝ වෙති. ඒ මෙසේ පැවසිය.

"මහණෙනි, යම් කලෙක තවතිසා වැසි දෙවියන්ගේ පරසතු රුක පඬුපලාවන් පැහැ ඇත්තේ වෙයිද මහණෙනි, එකල්හි තවතිසා වැසි තුටු සිත් සහිත දෙවියෝ දැන් වනාහි පරසතු රුක පඬුපලාවන් වූයේය. නොබෝ කලකින්ම ලපලු හටගන්නේයයි තුටු වෙති. යම් කලෙක මහණෙනි, තවතිසා වැසි දෙවියන්ගේ පරසතු රුක ලපලු සමය ඇරඹුයේද අලුත් කැකුලු හටගත්තේ වෙයිද, රත් පෙති සහිත වූයේ වෙයිද, එකල්හි ඒ දෙවියෝ ඉතා සතුටු සිත් ඇත්තෝ වෙති දැන් පරසතු රුකින් කැකුළු රත් පෙති සහිත වූයේයයි තව නොබෝ කලකින්ම සම්පූර්ණව සියල්ල පිපෙන්නේය. මහණෙනි, එසේ සියල්ල පිපුණුවිට පරසතු රුක භාත්පස පණස් යොදුනක් තන්හි ආලෝකය ස්ථාවර පැතිරෙයි. අනුවාතයෙන් යොදුන් සියයක් දුර සුවඳ ගෙනයයි මේ පරසතු රුකින් පවත්නා අනුභාවයයි එසේ පිපුන පරසතු රුකෙන් මල් නෙලීමට ගසට නගින සිරිතක් හෝ කෙකි අකුස්වලින් අතු නමන සිරිතක් හෝ නැත. එසේම මල් ගෙනයාමට ගොටු ගැසීමද අනවශ්‍යය. කන්තනක වාතයෙන් (මල් නටු කපන සුලඟින්) මල් නටුයෙන් කපයි. ඒ කැපූ මල් බිම හිස නොදී පිළිගන්නා සුලඟින් ඒවා පිළිගනියි. ඒවා ඇතුල් කරන සුලඟින් සුධර්මා දෙවිසඛයට ඇතුල් කරයි. හමදනා සුලඟින් පැරණි මල් ඉවත් කරයි. මල් විසුරුවා හරින වාතයෙන් පෙති කෙමි කෙසුරු නිසිපරිදි පිහිටන සේ විසුරුවා හරියි. ඒ සඛය මැද ධර්මාසනය වෙයි. මතුයෙහි තුන් යොදුනක් පමණ සේතව්‍යයක් සහිත යොදුනක් පමණ රුවන් පර්යංකයකි. ඊට අනතුරුව සක්දෙව්දුගේ අසුන පැනවෙයි. ඊළඟට තෙතිස් දෙවිපුත්තූන්ගේ අසුන් පැනවෙයි. ඊළඟට මහේශාකාශ දෙව්වරුන්ගේද අනතුරුව සෙසු දෙවියන්ගේද අසුන් පැනවෙයි. මේ දෙව්වරුන්ගේ ආසන වශයෙන් එම පරසතු මල් කෙමිම පිළියෙල වෙයි. දෙවියෝ දෙවි සඛයට විත්

හිඳගනිත්. ඊට අනතුරුව ඒ මල්වල රොන් සලා උඩට නැග මුදුනෙහි හැපී වැටෙන ඒ රොන් දෙවියන්ගේ තුන් ගව් පමණ ශරීරයන් ලාක්ෂ්‍ය රසයෙන් විසිතුරු පරිකර්ම කළාක් මෙන් බබලයි. ඔවුන්ගේ ඒ ක්‍රීඩාව සිව්මසකින් අවසන් වෙයි. මෙසේ පරසතු ක්‍රීඩාව ප්‍රීතිය විඳිනුවස් රැස්වෙති. මසකට අටදිනක් දෙව්ලොව මහා ධර්ම ශ්‍රවණය සොෂා කරයි.

සුධර්මා නම් දිව්‍ය සභාවෙහි සනත්කුමාර දිව්‍යපුත්‍රයා හෝ මහාබ්‍රහ්මයා හෝ සක්‍රදේවෙන්ද්‍රයා හෝ ධර්මකට්ඨක ස්ථවිර නමක් හෝ, ධර්මකට්ඨක එක්තරා දිව්‍යපුත්‍රයෙක් හෝ ධර්ම දේශනා පවත්වති. අටවක් පොහෝ දිනෙහි සතරවරම් දෙව් මහරජුන්ගේ අමාත්‍යයෝද වාතුර්දූෂියෙහි පුත්‍රයෝද පුණ්‍ය පොහෝ දිනෙහි සතරවරම් දෙව් මහ රජදරුවෝද රන් පතක් හා දැහිඟුලක් ගෙන ගම් නියම්ගම් රාජධානීන්හි අනුපිළිවෙළින් හැසිරෙත්. ඔවුන්ගෙන්, අසුවල් ස්ත්‍රිය හෝ පුරුෂයා හෝ බුදුන් සරණ ගියේය. දහම් සරණ ගියේය. සගසරණ ගියේය. පඤ්චසීලය රකියි. මාසයෙහි අටදිනක් පෙහෙවස් සමාදන් වෙයි. මව්පිය උවටැන් කරයි අසුවල් තැනදී සිය ගණන් උපුල් ගත් අත් ඇතිව මල්කුඹුවලින් පූජාකරණ ලදී. පහන් දහසක් දල්වා පූජාකරන ලදී. නොකල්හිද ධර්ම ශ්‍රවණය කරවන ලදී. ඡත්‍රවේදිකා, මුද්දවේදිකා, කුක්ෂිවේදිකා සිංහාසන, සිංහසෝපාන කරවන ලදී. ත්‍රිවිධ සුවර්ත පුරයි. දශකුශල ධර්මයන් සමාදන්ව පවති' යනුවෙන් රන්පටෙක්හි දැහිඟුලෙන් ලියා ගෙන ගොස් පන්සිළු අතට දෙති.

පන්සිළු තෙමේ මාතලී අතට දෙයි. මාතලී සක්දෙව් රජහට දෙයි. යම් කලෙක පින්කම් කරන්නෝ බොහෝ නොවෙත්ද, පොත කුඩාවෙයි. එය දැක දෙවියෝ එකාන්තයෙන් මහාජනයා කුසල් දමීනි ප්‍රමාදව වෙසෙයි. සතර අපාය පිරෙන්නාහ. සදෙව්ලොව හිස්වන්නාහයයි නොසතුටු සිත් ඇත්තාහු වෙති. ඉදින් පොත විශාලවූයේ නම් දෙවියෝ එය දැක මහාජනයා ඒකාන්තයෙන් අප්‍රමාදව වෙසෙයි. සතර අපාය හිස්වන්නාහ. සදෙව්ලොව පිරෙන්නාහ. බුදුසසුන්හි පින්කොට පැමිණි මහපිණැකියන් පෙරටු කොට නැකැත්කෙළි පවත්වන්ට

ලැබෙන්නෙමුයි සතුටු සිත් ඇත්තානු වෙති. ඒ පොත ගෙන සක්දෙවර ප කියවයි, ඔහු ප්‍රකාශස්වරයෙන් කියවන ශබ්දය දොළොස් යොදුන් පමණ දුර පැතිරෙයි. උච්චස්වරයෙන් කියවනවිට යොදුන් දසදහසක් වූ මුළුමහන් දිව්‍යලෝකයෙහි පැතිරී සිටී මෙසේ ධර්මශ්‍රවණය පිණිස පැමිණෙති. මෙහි වනාහි පවාරණසංග්‍රහය පිණිස රැස්වූවාහුයයි දතයුත්තා.

තථාගතං නමස්සන්තා- යනු කරුණු නවයකින් තථාගතයන් වහන්සේ වදිමින්,

ධම්මස්සව සුධම්මතන්ති- ස්වාක්ඛාතාදී ප්‍රභේද ඇති ධර්මයාගේ සුධර්මතාවයයි. සෘජු ප්‍රතිපත්තතාදී ප්‍රභේදයන් සංඝස්ස ව සුප්පටිපතන්ති යන තන්හි අර්ථවශයෙන් දත යුතුයි. යථාභූතවෙති, යථාභූතවූ යථාස්වභාවවූ වණ්ණෝ ගුණ සමූහය.

පයිරුදාහසි- කියන ලද්දේය යන අදහසයි

බහුජන හිතාය පටිපන්නෝ- කෙසේ පිළිපන්නේද? දිවකුරු බුදුරදුන් හමුවෙහි අෂ්ඨධර්මයන් රැස්කොට බුදුබව පිණිස අභිනීභාරය කරනු ලබන්නේද බහුජන හිත පිණිස පිළිපන්නේනම් වෙයි දානපාරමිතාව, ශීලපාරමිතාව, නෛශ්කම්‍ය පාරමිතාව, ප්‍රඥා පාරමිතාව, වීර්යපාරමිතාව, ක්ෂාන්ති පාරමිතාව, සත්‍ය පාරමිතාව, අධිෂ්ඨාන පාරමිතාව මෙමු පාරමිතාව, උපෙක්ෂා පාරමිතාව යන මේ දශපාරමි ධර්මයන් කල්ප ගතසහස්‍රයක් අධිකකොට ඇති සාරාසංඛ්‍ය කල්පයක් මුළුල්ලෙහි පුරනු ලබන්නේත්, බොහෝදෙනාට හිත- සැප පිණිස පිළිපන්නේනම් වෙයි. ක්ෂාන්තිවාදී තාපස කාලයෙහිද වුල්ලධර්මපාල කුමාර කාලයෙහිද භූරිදත්ත වම්පෙය්‍ය සංඛපාල නාගරාජ කාලයෙහිද මහා කපි නාගරාජ කාලයෙහිද ඒසාමහත් දුෂ්කර ක්‍රියාවන් කරණලද්දේ මහජන හිතසුව පිණිස පිළිපැදීම සදහාමය. වෙසතුරු අත්බැවිහි සිට සත් සති මහදන් දී, සත්වරක් මහපොළොව වෙවුල්වා පාරමි ධර්මයන් පරිපූර්ණ කරණුයේද බහුජන හිත පිණිස පිළිපන්නේ වෙයි. ඉක්බිති අත්බැවිහි, තුසිපුරයෙහි ආයු ඇතිතෙක් වසනුයේ මහජන හිත පිණිස පිළිපන්නේ වෙයි. එහිද පස් පෙරනිමිති බලා, දසදහස් සක්වල දෙවියන් විසින් ආරාධිත වූයේ පස්මහ

බැලුම් බලා, දෙවියනට අනුග්‍රහ පිණිස ප්‍රතිඥාදී කුසිපුරෙන් සැව මවුකුසෙහි පිළිසිඳ ගනිද්දී ද බහුජන හිත පිණිස බටුයේ වෙයි. දසමසක් මුළුල්ලෙහි මවුකුසෙහි වැස ලුම්බිනි නම් සල්උයනේදී මවුකුසින් නික්මුනු කල්හිද, එකුන් විසිවසක් ගිහිගෙයි වැස මහාහිනිෂ්ක්‍රමණය කොට අනෝමා නදී තීරයේදී පැවිදිවූ කල්හිද සවසක් මහා ප්‍රධන්වියරියෙන් යුක්තව ආත්මය ක්ලාන්ත කරමින් බෝමැඩ අරා වැඩහිඳ සර්වඥතාඥානය අවබෝධ කරණු ලබන කල්හිද, සත්සතියක් බෝමැඩ වෙසෙනු ලබන කල්හිද ඉසිපතනයට වැඩමවා ධම්මස්ස පැවතුම් සූත්‍රය දෙසනුලබන කල්හිද, යමක ප්‍රාතිහායරිය කරණු ලබන කල්හිද, දෙවාරෝහණය කළ කල්හිද බුද්ධත්වයට පැමිණ එකුන්සාළිස් වසක් වැඩසිටී කල්හිද ආයු සංස්කාර හළ කල්හිද යමක සල් අතරෙහි වැඩහිඳ අනුපාද ශෛෂ පරිනිර්වාණ ධාතුවෙන් පිරිනිවි කල්හිද බහුජන හිත පිණිස පිළිපන්නේ වෙයි. යම්තාක් කල් අබැටක් පමණ ධාතූන් පවතීද ඒ තාක් කල් බහුජන හිත පිණිස පිළිපන්නේ වෙයි. මේ අයුරින් දත යුත්තේය. සෙසු පදයෝ මෙයටම සමාන වෙති. එහි පසු පසුව කියන ලද අර්ථයන් පෙරවුව කියන ලද පදයන්ගේ අර්ථයි.

‘නෙව අතීතංසෙ සමනුපස්සාම න පනෙතරහිති’- අතීතයෙහිද බුද්ධත්වයෙන් තොර උතුරුදෙයක් නොදක්නෙමු. අනාගතයෙහිද නොමදකින්නෙමු දැන් වනාහි අන්‍ය ශාස්තෘවරයෙකුගේ නොවන බැවින්ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හැර අන් කිසිවෙකුන් නොදක්නෙමු මේ එහි අර්ථයි. අර්ථ කථාවෙහි වනාහි අතීතානාගත බුදුවරයෝ අපගේ ශාස්තෘන් වහන්සේ සිදිසි වෙත්මය. ශක්‍රදෙවෙන්ද්‍රයා කුමක් කියයි දැයි විචාරණය කොට මේ කාලයෙහි අපගේ ශාස්තෘවරයන් වහන්සේ හැර බොහෝ දෙනාට වැඩපිණිස පිළිපන්නාවූ අන්‍යවූ කිසියම් ශාස්තෘවරයෙක් නැත්තේය. එහෙයින් නොදැක්නෙමුයයි කියන ලදී. මෙතන්හි මෙන් මෙයින් පර පදයන්ගෙන් මේ අර්ථය මෙසේ දතයුතුයි.

ස්වාක්ධාතාදී ධර්මයන්ද කුශල ධර්මයන්ද කියන ලද අර්ථ ඇත්තාහුය.

'ගංගොදකං යමුනෝදකෙනාති'- ගංගානදිය හා යමුනා නදිය එක්වූ කල්හි ජලය වර්ණයෙන්, සුවඳින්, රසයෙන් ද එක සමාන වෙයි, ගැලපෙයි. මැදින් බුන් ස්වර්ණයක් මෙන් එක සදිසි වේමය. මහාසමුද්‍ර ජලය හා එක්වූන කල්හි මෙන් විසදාශ නොවේමය. පරිශුද්ධවූ නිර්වාණ ධර්මයාගේ ප්‍රතිපදාවද පිරිසිදුමය. තරුණ කාලයේදී වෛද්‍ය කර්මාදියෙහි යෙදී අගෝචර ස්ථානයන්හි හැසිර මහලු අවස්ථාවේ නිර්වාණය දැකීමට නුපුළුවන. නිර්වාණගාමිණී ප්‍රතිපදාවද පිරිසිදු වූවේම ආකාශය උපමාකොට ඇත්තේය. යම්සේ අලග්නවූ පරිශුද්ධවූ අහසෙහි වන්ද සුයඹ්‍යෝ කැමති කැමති ස්ථානයට යන්නාක් මෙන් නිර්වාණයට ගමන් කරන්නාවූ භික්ෂුහුගේ ප්‍රතිපදාවද, කුලයා කෙරෙහිද, ගණයා කෙරෙහිද, අලග්නව අබංව ආකාසූපමාකොට පවතී. ඒ මේ ප්‍රතිපදා නොමෝද එබඳුකොට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් පණවන ලදී. දේශනාකරණ ලදී. ප්‍රකාශ කරන ලදී. "නිර්වාණයටද ප්‍රතිපදාවටද සංසන්දනය වේයයි" එහෙයින් කියන ලදී.

'පටිපදානන්ති'- ප්‍රතිපදාව පිණිස සිටියවුන්ට.

'වුසිතවතන්ති'- වැස නිමවන ලදවුන්ට.

'ලංසභායො'- එක් එක් අයට ඒ ඒ තන්හි සහමාර්ග වන බැවින් සභාය නම්වේ.

'අදුනියො අසභායො අප්පටිමොති'- මෙය වනාහි අසදාශාර්ථයෙන් කියන ලදී.

'අපනුජ්ජාති'- ඔවුන් මධ්‍යයෙහිද එලසමවත් සුවෙන් වසන්නේ සිතින් ඔවුන් දුරුකරමින් මෙසේ එකාමරාමතා ඇතිව වාසය කරයි යන අර්ථයි.

අභිනිප්පන්නො ඛො පන තස්ස භගවතො ලාභො- ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මහත් ලාභසත්කාර උපන්නේය. කවදා සිට උපන්නේද යත්, අභිසම්බෝධියට පැමිණ සත් සතියක් ඉක්මවා ඉසිපතනයේදී ධර්මවක්‍රය දේශනාකොට ක්‍රමයෙන් දෙවිමිනිසුන් දමනුයේ, තුන්බෑ ජටිලයන් පැවිදි කරවා රජගහනුවරට වැඩමකොට බිම්බිසාර රජතුමා දමනය කිරීමේදී සිට උපන්නේය. යමක් සඳහා කියන ලද්දේද යත් 'එසමයෙහි

වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සත්කාර කරණු ලද්දේ වෙයි. ගරුකාර කරන ලද්දේ මානනය කරණ ලද්දේ, පූජනය කරණ ලද්දේ, අපවයන කරන ලද්දේ-විවර පිණ්ඩපාත, සේනාසන, ගිලානප්‍රත්‍යය, භෞෂ්‍රය පරිෂ්කාරයන් පිළිබඳ ලාභියෙක් වූයේ වෙයි. ඒ මේ සදහායි. සති සහග්‍රාධික සාරාසංඛ්‍ය කල්පයක් මුළුල්ලෙහි උත්සන්න පුණ්‍යනිසන්දපයෙන් උපන්නාවූ ලාභසත්කාරය මහාමේඝයක් මෙන් මහන්සේ පැමිණෙයි.

එක් කලෙක වනාහි භාග්‍යවතුන් වහන්සේට, රජගහ නුවර, සැවැත් නුවර, සාකෙත නුවර, කොසඹෑ නුවර, බරණැස් නුවර, යන මේ ස්ථානයන්හි පිළිවෙළින් දෙන දානයක් උපනි. එක් අයෙක් 'මම සියයක් වියදම් කොට දනක් දෙන්නෙමි' යි ලියවා විහාර ද්වාරයෙහි බැඳවූහ. අනිකෙක් 'මම දෙසියයක්, අනිකෙක් මම පන්සියයක්, අනිකෙක් මම දහසක්, අනිකෙක් මම දෙදහසක්, අනිකෙක් මම පන්දහස -දස දහස-විසිදහස-පණස්දහස බැගින් වියදම්කොට දන් දෙමි' යි ලියවා තැබීය. 'අනික් කෙනෙක් මම ලක්ෂයක් ධන වියද දන් දෙමි, අනිකෙක් මම දෙලක්ෂයක් වියදම් කොට දන් දෙමි' පතක ලියවා විහාර ද්වාරයෙහි බැඳ විය. ජනපද චාරිකාවෙහි හැසිරෙන සතරහුට අවකාශයක් ලැබ දන් දෙමි ගැල් පුරවා ගෙන මහාජනයා ලුහුබැන්දේමය. 'යථා'

'එසමයෙහි වනාහි ජනපද මනුෂ්‍යයෝ ලුණු-තෙල්, සහල් ආදියද කෑ යුතු දෑ ද ගැල්වල පටවාගෙන භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ පසුපස්සෙහි අනුබද්ධවූවෝ වෙති. 'යම් තැනකදී පිළිවෙළක් ලබන්නමෝද එතැන්හිදී බත් කිසි කරමු.'

මෙසේ අනික් බන්ධකයන්හි හා විනයෙහිද බොහෝ වස්තු දහ යුත්තාහ. අසද්‍යශ දාන මෙන් මේ ලාභ සත්කාරය මස්තකප්‍රාප්ත විය. එක් සමයෙක්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ජනපද චාරිකාවේ වැඩ පෙරළා දෙවරම් වෙහෙරට වැඩිකල්හි, රජ තුමා නිමන්ත්‍රණය කොට දනක් දුන්නේය. පසු දිනෙහි නගර වැසියෝ දනක් දුන්හ. නැවත නාගරිකයන්ගේ දානයට වඩා උත්කර්ෂවත් අන්දමින් රජතුමාද, රජුගේ දානයට වඩා මහ ඉහළින් නැවත නාගරිකයෝද දන් දුන්හ. මේ අයුරින්

බොහෝ දවස් ඉක්ම ගිය කල්හි "මේ නුවරවැස්සෝ දිනපතා මහ ඉහළින් දන් දෙති, නුවර-වැසියෝ දන්දීමෙන් පාටුවිශ්වරවු රජු පරාද කළාහුයයි. නින්දාවක් වන්නේයයි" රජතුමා සිතීය. ඉක්බිති ඔහුට මල්ලිකාදේවී උපායක් කීවාය. රජ තෙමේ සල්කළණ පුවරුවලින් රජ මිදුලෙහි මණ්ඩපයක් කරවා ඒ මණ්ඩපය නිලුපුල් මලින් වස්වා, පන්සියයක් ආසන පණවා, පන්සියයක් ඇතුන් ආසනවලට පසුභාගයෙහි සිටුවූයේය. එක් එක් ඇතෙකු විසින් එක් එක් හික්ෂුන් වහන්සේ නමකට සුදු කුඩයක් දරණ අයුරින් පිළියෙළ කරණ ලදී. පනවන ලද ආසන දෙකක් දෙකක් අතරෙහි සියලු අබරණින් සැරසුණු එක් එක් ක්ෂත්‍රිය දුහිතෘහු සිව් දෑ ගද අඹරති. නිමියාවුන්ගේ මධ්‍යයෙහි සුවද සමූහය හෙලති. සමහර කැන් දියණියෝ නිලුපුල් ගත් අතැතිව මනාකොට ප්‍රවර්තනය කෙරෙති. මේ නියායෙන් එක එක හික්ෂුන් වහන්සේ නමකට කැන් දියණිවරු තිදෙන බැගින් පිරිවර වූහ. සවිබරණින් සැදුන අනික් වනිතාවක් තල්වැටක් ගෙණ පවත් සලයි. අනික් කෙණ්ඩි ගෙණ පැන් වළඳවයි. එකියක් වැළඳු පාත්‍රයෙහි දිය ඉවත් කරයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේට, පා දෝන ලැල්ල, කුඩා මේසය, ඇඳි සහිත පුටුව, සත්පාවිණි, යන මේ සතර වැදෑරුම් අන්‍යවස්තු වූහ. සංඝ නවක හික්ෂුන් වහන්සේට වූ පූජාව ලක්ෂයක් අගනේය. ඒ අසදාශ මහා දානයේ සංඝනවක වූවෝ අඟුල්මල් තෙරුණුවෝය උන්වහන්සේගේ ආසනය සමීපයට ගෙණෙන ලද හත්ටියාහට එතුමන් සමීපයට යන්ට නොහැකි විය. 'රජ තුමනි, අනික් හස්තියෙක් නැත දුෂ්ට හස්තියෙක් සිටියි, උඟ් ගෙණ එන්ට නොහැක්කේයයි' පිරිස රජ තුමාට සැළ කළහ. සංඝනවකව වැඩසිටිනුයේ කවරෙක්දැයි බුදුරජාණන් වහන්සේ රජ අතින් විචාළහ. 'භාග්‍යවතුන් වහන්ස, අඟුල් මල් තෙරණුවෝයයි' රජ පිළිවදන් දුන්නේය 'මහරජ, එසේ නම් ඒ හස්තියා අඟුල්මල්තෙරුන් සමීපයෙහි තබවයි' වදාළහ. රජතුමා මත් ඇතා මර්දනය කරවා තෙරුන් සමීපයෙහි සිට වූයේය. උඟ් තෙරුන්ගේ තෙදින් දැමුණේ ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස කරන්ට පවා අසමත් විය. මෙසේ අතරක් නොමැතිව සතදිනක් දන් වැසි

වැස්වූහ. සත්වන දිනයෙහිදී, රජතුමා භාග්‍යවතුන්වහන්සේ වෙත එළඹ අභිවාදනය කොට 'වහන්ස, මට ධර්ම දේශනා කළ මැනවයි' ආරාධනා කෙළේය. ඒ පිරිස් මැද කාලයයිද, ජුෂ්භයයිද ඇමතිවරු දෙදෙනෙක් වෙති. ඔවුන්ගෙන් කාලයා මෙසේ සිතීය. රාජ කුලයේ ධනය විනාශ වෙයි. මේ හැමදෙනා වහන්සේ හොඳට වළඳා විහාරයට ගොස් සැතපෙන්නාහ. වෙන කුමක් මොවුහු කරන්ද? මේ වියදම් කරණ ධන රාශිය රාජ පුරුෂයෙකුහට දුන්නොත් ඔහු රාජ්‍යය උදෙසා කුමන අර්ථ සිද්ධියක් නොකරයිද, බෙදයකි. රජතුමාගේ ධනය විනාශ වෙයි. යනුවෙන් කාල තෙමේ සිතීය.

ජුෂ්භ ඇමතියා මෙසේ කල්පනා කෙළේය. 'රාජ්‍යත්ත්වය නම් මහත් දෙයකි. මෙවැනි මහාදානයක් දෙන්නට අනික් කවරෙක් සමත් වෙත්ද? කිම? රජතුමා මේසා රාජ්‍යශ්වයථියෙහි පිහිටියේ මෙබඳු මහාදාන දෙන්නට අසමත් වේද?' මේ අයුරින් ජුෂ්භ සිතන ලද්දේ බුදුන් වහන්සේ පිරිසේ අදහස් බලනයක් මේ ඇමතිවරුන්ගේ අදහස්දැන, 'ඉදින් අද ජුෂ්භ අමාත්‍යයාගේ අදහස් පරිදි ධර්මදේශනා කළහොත් කාලයාගේ හිස සත් කඩකට පැලෙයි. මා විසින් සත්වයන්ට හිතසුව පිණිසමය පාරමි ධර්මයන් පුරණ ලද්දේ, මා අන් දිනයක කරණ ධර්ම දේශනාවක් ශ්‍රවණය කොට ජුෂ්භයා මාර්ග ඵලාවබෝධය කරන්නේය. දැන් සුදුසු පරිදි කාලය බලන්නෙමි.' රජතුමාට සතර පදික ගාථාවකින් ධර්ම දේශනා කළහ. ඒ ගාථාවේ අදහස මෙසේය.

"ඒකාන්තයෙන්ම තද මසුරෝ දෙව්ලොවට නොයෙත්. මුග්ධයෝ ඒකාන්තයෙන් දානයට ප්‍රශංසා නොකරති. නුවණැත්තා දානය අනුමෝදන් වෙයි. හෙතෙම ඒ හේතු වෙන්ම පරලෙව්හිදී සුඛතයෙක් වෙයි"

රජු නොසතුටුව, 'මා විසින් මහා දානයක් දෙන ලදී. එසේ වුවත් බුදුහු මට ස්වල්ප ධර්ම දේශනාවක් පැවැත්වූහ. බුදුහුගේ සිත් ගැණීම කළ හැකි දෙයක්යයි නොසිතමි.' ඒ රජ තෙමේ, විහාරයට ගොස් බුදුරදුන් වැඳ මෙසේ විවාළේය. 'වහන්ස, මම මහා දානයක් දුනිමි, නමුදු මට අනුමෝදනාව මහත් ආකාරයෙන් නොකළහ. භාග්‍යවතුන් වහන්ස, කිම මා අත යමි

දෝෂයෙක් විද' එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ "මහ රජ, තොපගේ දොසක් නැත්තේය. පිරිස අපිරිසිදු වූ බැවින් ධර්ම දේශනා නොකෙළෙමි" වදාළහ. කුමන හේතුවකින් පිරිස අපිරිසිදු වූයේදැයි රජතුමා ප්‍රශ්න කළ විට, ඇමති දෙදෙනාගේ කල්පනාවන් පිළිබඳව සියලු විස්තරය භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළසේක. රජතුමා කාල ඇමතියා කැඳවා "පුත කාලය, තට මෙබඳු අදහසක් උපන්නේදැයි" විචාළේය. "මහ රජ තුමනි, එසේය. මට එබඳු සිතුවිල්ලක් උපන්නෙයයි" පිළිතුරු දුන් කල්හි, "මම, මා සතු ධනය පරිත්‍යාග කරණ විට තොපගේ කවර තැනක් රිදේද? මොහු දක්නට නොකැමැත්තෙමි. මොහු මගේ රාජ්‍යයෙන් තෙරපවයි" රජතුමා අණ කෙළේය.

ඉක්බිති පුණ්ණයා කැඳවා, "පුත, තොපට මෙබඳු අදහසක් ඇතිවූයේදැයි" ප්‍රශ්න කෙළේය. "මහරජතුමනි එසේ සිතුවිල්ලක් මට පහළවූයේයයි" පුණ්ණයා උත්තර දුන්නේය. "එසේ නම් තාගේ අදහස සමෘද්ධවේව" යි ඒ මණ්ඩපයන්හිම පන්සියයක් හික්ෂුන් වඩාහිඳුවා, ඒ ක්ෂත්‍රිය දුහිතෘන් පිරිවරාගෙන රජගෙයින් ඇති තරම් ධනය ගෙන මා දුන් නියායෙන් සත් දවසක් මහ දන් පවත්වයි" නියම කෙළේය. පුණ්ණ තෙමේ එපරිද්දෙන් මහා දානය පැවැත්වීය. අනතුරුව සත්වන දිනයෙහි ධර්ම දේශනා කරණ සේ බුදුරදුන් අයැදීය. ශාස්තෘන් වහන්සේ මහ දන් දෙක පිළිබඳ අනුමෝදනාව මහ නදී දෙකක් එකක් කරන්නාක් මෙන් එකම මහා ධර්ම දේශනාවක් වදාළසේක. දේශනාවගේ කෙළවර පුණ්ණ තෙමේ සෝවාන් විය. රජ තෙමේ ප්‍රසාදයට පැමිණ දශබලයන් වහන්සේට.

මෙසේ ඒ භාග්‍යවත් බුදුරජාණන් වහන්සේට ලාභ සත්කාර උපන්නේ යයි දත යුත්තේය.

'අහිනිප්පන්නෙ සිලෝකාති'- ගුණ පිළිබඳ වර්ණනාව යි. එය භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මවක්‍රපුවර්තන සූත්‍රය දෙසීමේ පටන් නිපන්නේය. එතැන් සිට ක්ෂත්‍රියෝද ගුණ කීර්තනය කෙරෙහි බ්‍රාහ්මණ, ගෘහපති, නාග සුපර්ණ ශාන්ධර්ව දේව බ්‍රහ්ම යන මොහුද ගුණ කීර්තනය කෙරෙහි. කුමක් කියාද යත්? ඉතිපිසෝ භගවා යන ආදී නව අර්හත් ගුණයි. අනා

කීර්ථකයෝ වර රෝජයන්හට දහසක් දී ශ්‍රමණ භවත් ගෞතමයන්ගේ අගුණ ප්‍රකාශ කරවයි පිටත් කර යැවූහ. හෙතෙම දහස ගණ බුදුන්වහන්සේගේ පාදතලයේ පටන් කෙශාන්තය තෙක් බලනුයේ ලික්ෂාමාත්‍රයකුදු දෝෂයක් නොදැක්කේය. 'පතලාවු දෙතිස් මහ පුරිස් ලකුණෙන් හෙබි, අසිත්‍යානුබ්‍යජනවිභූෂිතවූ, බ්‍යාමප්‍රභාවෙන් පරික්ෂිප්තවූ, මනාව පිපුනු පරසතු රුකක් මෙන්වූද තරු රැසින් බබලන අහස මෙන්වූද විචිත්‍ර පුෂ්පයෙන් සශ්‍රීකවූ නඳනුයන වැනිවූ, නිවරදි ආත්ම භාවයේ අගුණ කියන්නහුගේ වුවද විපිරියාස වේ. හිසද සත් කඩකට පැලෙන්නේය. අගුණ කියනට ක්‍රමයක් නැත. ගුණ කීර්තනයම කෙරෙමි' පාදාන්තයේ සිට කේශාන්තය තෙක් අතිරේක පද සහශ්‍රයකින් ගුණ වර්ණනා කෙළේය. ගුණ වර්ණනාව මුදුන් පැමිණියේ යමාමහපෙළහරිනි, මෙසේ කීර්තියද මනා කොට උපන්නේය.

'යාවමඤ්ඤබත්තියාති'- ක්ෂත්‍රියයෝද බ්‍රාහ්මණ, වෙශ්‍ය, ශුද්‍ර, නාග සුපර්ණ, යක්ෂ, අසුර, දේව, බ්‍රහ්ම යන මේ සියල්ලෝම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ කෙරෙහි මනාකොට ප්‍රිය කරණු ලබන්නාහු තුටු පහටු සිතැත්තෝව වෙසෙති

'විගතමදො එත්තකා'- මෙතෙක් දෙනා මා ප්‍රිය කරමින් වෙසෙතියි මත්ව, ප්‍රමාදව ක්‍රීඩාදී වශයෙන් ආහාර නොසොයති ඒකාන්තයෙන්ම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පහවූ මානමදාදිය ඇතිසේක්ම ආහාර ගනිති

'යථාවාදී'- යම්සේ දෙශනා කරණ සේක්ද ඒ අයුරින් කාය කර්මාදි පවතී යම් දෙයක් කයින් කරන සේක්ද වචි කර්මයද ඒ අනුව පවතී. කයින් වචනය හෝ වචනයෙන් කය හෝ නොඉක්මවන සේක. වාක් කර්මයට කාය කර්මයත් කාය කර්මයට වාග් කර්මයත් ගැලපේමය.

එහෙයින් කීහ:-

"වාමපාරිශ්වයෙන් උෟරෙක් වෙයි. දක්ෂිණ පාරිශ්වයෙන් අප්මාගයෙක් වෙයි. ස්වරයෙන් නෙලකයෙක් වෙයි. අංවලින් ජරද්ගවයෙක් වෙයි" මේ සූකර යක්ෂයා උෟරන් දැක උෟරෙකු බඳවූ වම්පස පෙන්වා උන් ගෙන කයි. අප් මාගයන් දැක උන්

හා සමවූ දකුණු පස දක්වා උන් මරා කයි. නෙලක පොවුවන් දැක පැටවුන්ගේ නාද බඳු නාද පවත්වා උන්ගෙන කයි. ගොණුන් දැක උන්ගේ අං බඳු අං මවා, මේ ගවයකැයි හැඟීමෙන් තමා වෙතට පැමිණි ගවයන් මරා කයි. යම්සේ ධම්මික වායස ජාතකයෙහි පක්ෂීන් විසින් 'තොප කවරෙක් දැයි' විචාරනු ලැබුවාවූ වාතහක්ෂයා විසින් 'මම කවුඩෙක්ම වාතය පිණිස මුව විවර කොට, ප්‍රාණීන් මැරෙණ, හෙයින් බියව එක් පයින් සිටිමි,'

එහෙයින් තොපද:-

"සොඳුරුවූ ධර්මයෙහි හැසිරෙවූ, ධර්මයෙහි හැසිරෙවූ. ධර්මචාරී පුද්ගලයා මේ ලෝකයේද සුවසේ නිදයි" මෙසේ කියා පක්ෂීන් විශ්වාස බවට පැමිණ විය. ඉක්බිති ප්‍රශාදිත පක්ෂීන් විසින්,-

මේ යහපත් පක්ෂියෙකි. මේ පක්ෂියා පරම ධාර්මිකයෙකි එක පාදයකින් සිටිමින් ධර්මය ධර්මයයි කියයි.

මේ නියායෙන් විශ්වාස භාවයට උපගතවූ පක්ෂීන් අනුභව කෙළේය. ඉහතකී පුවත්වල කය හා වචනයන් වචනය හා කයන් නොගැලපෙයි. බුදුන් වහන්සේගේ වූකලි කාය කර්මය හා වාග් කර්මය ගැලපෙයි. වාග් කර්මය හා කාය කර්මය ගැලපේමයයි දක්වයි. එතර කරණ ලද, තරණය කරණ ලද, විවිකිච්ඡාව මොහුට ඇත්තේනුයි. "තිණ්ණ විවිකිච්ඡා" නම් මෙය කෙසේද, මෙය කෙසේදැයි යනුවෙන් පවතින සැකය මොහු කෙරෙහි නැත්තේනුයි, පහවූයේනුයි "විගත කථං කථෝ" නම්.

යම්සේ මහාජන තෙමේ මේ ගස කුමන ගසක් නම්වේද, මේ ගම, මේ ජනපදය, මේ රට, කුමන හෙයින් එනම් වේද? කුමක් නිසා මේ ගස සෘජුව කඳ ඇතිවූයේද, මේ ගසේ ඇඳවූ කඳ ඇතිවූයේද කුමක් නිසා කටු ඇති වූයේද, කුමක් හෙයින් ඇතැම් කටු ඇඳවූයේද, ඇතැම් කටු සෘජුවූයේද කීමෙක්ද සමහර එල මධුර වූයේ සමහර එල අමධුරවූයේ, ඇතැම් මලසුවදය. ඇතැම් මල දුගඳයි. ඒ කුමක් නිසාද? මේ නියායෙන් සැකයට පැමිණෙයි. බුදුන් වහන්සේ වනාහි එසේ සැකයට

නොපැමිණෙති. ශාස්තෘවරයන් වහන්සේ වූකලී මේ මේ ධාතුන්ගේ උත්සන්න, අනුත්සන්නතාවය හේතුකොට ගෙන මේ වෘක්ෂාදිය මේ අයුරින් වෙයි. යනුවෙන් පහවූ සැක ඇතිසේක, ප්‍රථම ධ්‍යාන ලාභීන්ට පවා දුකියධ්‍යානයන්හි සැක ඇතිවේ. පසේ බුදුවරුන්ටද සර්වඥතා ඥානයෙහි සත්‍යවූ සතිටුහත් භාවයෙන් ව්‍යවහාර මාත්‍රයෙන් සැක ඇතිවේ. එසේ බුදුවරයන්ට සැක ඇති නොවේ. ඒ බුදු රදුන් වනාහි සියලු තන්හි පහවූ සැක ඇතිවූයේ යයි දක්වයි.

'පරියෝසිත සංකප්පෝ' - යම්සේ ඇතෙමෙක් සීල මාත්‍රයෙන්ද ඇතෙමෙක්, විදර්ශනා මාත්‍රයෙන්ද, සමහරෙක් ප්‍රථම ධ්‍යානයෙන්ද -පෙ-තවකෙක් නෙවසඤ්ඤා නාසඤ්ඤායතන සමාපත්තියෙන්ද, අනිකෙක් සෝතාපත්ත භාවමාත්‍රයෙන් තවත් සමහරෙක් රහත් බවින්, ශ්‍රාවක පාරමිඤ්ණයෙන්, ප්‍රත්‍යෙක බුද්ධත්වයෙන්ද සම්පූර්ණ මනෝ රථ ඇත්තෝ වෙති. පිරිපුන් අදහස් ඇත්තෝ වෙති. 'මාගේ ශාස්තෘන් වහන්සේ එසේ නොවන සේක. සර්වඥතාඥාන ප්‍රතිලාභයෙන්ම පරිපූර්ණ මනෝරථ ඇතිවන සේකැයි' දක්වති.

'අප්ඤ්ඤාසං ආදිබ්‍රහ්මචරියං' - කරුණාර්ථයෙහි ප්‍රථමා-ඒකච්චනයි. අධික හෙවත් සම්පූර්ණ අදහස් ඇති, උත්තම හේතු සම්පත් ඇති. ආදි බ්‍රහ්මචරියාවූ පොරාණික බ්‍රහ්මචරියා ආයතී මාර්ගයෙන් තරණය කරණ ලද විවිකිච්ඡා ඇත්තේ, පහවූ කයේ කෙසේදැයි පැවැති සැක ඇත්තේ, සම්පූර්ණ මනෝරථ ඇත්තේ වෙයි' යනු අර්ථයි.

"පූර්වයෙහි නො ඇසූ විරු ධර්මයන්හි තෙමේම සත්‍ය ධර්මයන් අවබෝධ කෙළේය. එහිද සර්වඥතාඥානයට පැමිණියේ පඤ්චවිධ බලයන්හිද වසීභාවයට පැමිණියේය" යන වචනයෙන් සම්පූර්ණ මනෝරථ ඇති හෙයින් බුදුන් වහන්සේට අයතී මාර්ගයෙන්ම නිපන්නේය.

'යථර්ථ භගවාති' - (භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙන්) මෙසේ මේ දඹදිව්‍ය තෙලෙහි සිටු දිශාවන්හි ගෞතම බුදුරජාණන් වහන්සේ මෙන් සතර බුදුවරයන් වහන්සේලා සතර දිසාවන්හි චාරිකාවෙහි හැසිරෙනුයේ ධර්මය දේශනා කරන්නාම ඉතා

ආශ්වයාච්ඡන්තක වෙන්යයි, එසේ බලාපොරොත්තුවන ඇතැම්හු කියති.

තුන් මඩුල්ලෙහි ත්‍රිවිධ වයභාව බලාපොරොත්තු වන ඇතෙමක් බුදුවරයන් වහන්සේලා තෙනමක් පිළිබඳව එසේ කිහි සමහරු දස පැරැම් පුරා සතර බුදුවරයෝ හෝ බුදුවරයෝ තුන් දෙනකු වහන්සේ හෝ පහළවීම දුර්ලභ වෙති. ඉදින් එක් බුදුවරයන් වහන්සේ කෙනෙක් නිතර වසමින් ධර්ම දේශනා කරමින්, 'එකලාව හැසිරෙමින් වසන්නෝ නම් එයින්ම දඹදිව භොබන්තෙය බොහෝදෙනාට හිතපුට වන්නේ යයිද සිතා, 'ඇත්තෙන්ම පුදුමයකි පින්වතුනියි' කිහි.

'අට්ඨානමෙත' අනවකාසො'- මෙහි ධාන අවකාශ යන වචන දෙකම කාරණ යන්නේම පයභාය නාමයි. කාරණය වනාහි, මෙහි ඊට අයත් පැවැත්මට ඵලයවේනුයි ධාන නම්. මෙහි අවකාශ වශයෙන්ද පවතින බැවින් හා ඒ හැර අන් තැනක නොපවත්නා බැවින්ද අවකාශ නම් වේ. "යං" යනු කාරණාර්ථයේ ප්‍රථමා එක වචනයයි. මෙය කියන ලද්දේ වෙයි. යම් හෙයකින් එක් ලෝක ධාතුවක, බුදුවරයෝ දෙදෙනෙක් එකවිට පහළ වන්නේය යන මෙබඳු සිදුවීමක් නොමැත්තේය. එහෙයින් කියන ලදී.

"යම් පමණකින් සඳ හිරු දෙදෙන හැසිරෙද්ද බබලන්නාහු දිසාවෝ ඒකාලෝක කරන්ද, මෙහි දහසක් ලෝක ධාතුව ඒතාක් ඔවුන්ගේ වසඟයෙහි පවතිය මේ නයින් කියවෙනුයේ එක ලෝක ධාතුවක් එක් සක්වලක් යනුයි. 'සහස්සි ලෝක ධාතු අකම්පිත්ථ' කියා ආ තැන්හි සක්වලවල් දහසක් එක් ලෝක ධාතුවකි. "ආනන්දය, තථාගත තෙමේ කැමති වන්නේ නම් ත්‍රිසහශ්‍රී, මහා සහා සහශ්‍රී ලෝක ධාතු ස්වරයෙන් හඟවන්නේය. ආලෝකයෙන් බුදුතෙද පතුරන්නේය." යනුවෙන් ආ තන්හි ත්‍රිසහශ්‍රී මහා සහශ්‍රී ඒකාලෝක ධාතු යනු එක් ලෝක ධාතුවකි. මේ දසදහසක් ලෝක ධාතු යනුවෙන් දක්වන ලද තැන්හි සක්වලවල් දස ලක්ෂයක් එක් ලෝක ධාතුවකි ඒ සඳහා 'ඒ කිස්සා ලෝක ධාතුයා' යනු කිය. මෙපමණකින් ඉපදීමට අයත් ප්‍රදේශය දක්වයි. මෙහිද වනාහි දඹදිව මධ්‍ය දේශයයි. දඹදිව

මධ්‍ය දේශය හැර අන් තැනක බුදුවරු නූපදිත්. ජාතික්ෂේත්‍රයෙන් පිට අන් තැනක බුදුවරු නූපදිත්.

‘යෙනන්ථෙන’- යම් පවාරණ සංග්‍රහ අර්ථයකින්.

‘වණ්ණෙන මෙව යස්සාව’- පිරිවරණ ලද අලංකාරයෙන් හා පින් සිරියෙන් යන අරුති.

‘සාධු මහා බ්‍රහ්මෙ’- මෙහි සාධු ශබ්දය සම්ප්‍ර සාදන අරුත්හිය.

‘සංඛාය වොදාව’- දැන සතුටු වෙමු

‘සංඛාය මොදාමාති’- දැන සතුටු වෙමු

‘යාවදිසරත්තං මහා පඤ්ඤොව සො භගවාති’- මෙපමණක් යයි කියා ප්‍රමාණ කොට කියන්නට නොහැක, අපගේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බොහෝ කාලයක් මුළුල්ලේ මහා ප්‍රඥු සේක්මයයි තොප කෙසේ හඟින්නහුද? ඉක්බිති තමාම මේ ප්‍රශ්නය ප්‍රකාශ කරණු කැමතිව, ‘නිදුකානෙනි, මෙය ආශ්වයාසියක් නොවේ. දැන් පාරමී ධර්මයන් පුරා බෝධි පර්යංකයෙහි, වැඩ හිඳ තුන් මරුන්ගේ අදහස් බිඳ දමා, අවබෝධ කරන ලද අසාධාරණ ඥාණ ඇති ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, මහාප්‍රාඥයෙක්වීම යන මෙය කුමන ආශ්වයාසියක්ද? බෝධි ඥානය මුහුකුරා නොගිය රාගාදියෙන් බර පෙදෙසි නුවණෙහි සිටියදීද මහපැණැති බව නිදුකානෙනි, තොපට කියමිසි භවයෙන් වැසුන කරුණක් ගෙන දක්වනුයේ ‘පෙරටු දෙයක් කියමිසි.’ යන ආදිය කිය.

‘පුරෝහිතෝ’- සියලු කුදුමහත් කටයුතු ගැන අනුශාසනා කරනුයේ පුරෝහිතයාය.

‘ගෝවින්දෝ’- අභිෂේක කරණ ලද්දේය යනුයි ඔහුගේ ප්‍රකෘති නම අනිකකි. අභිෂේක කාලයෙහි සිට ගෝවින්ද යන නාමය ව්‍යවහාර විය.

‘ජොතිපාලෝති’- බබලන බැවින්ද පාලනය කරණ බැවින්ද ජොතිපාල නම් විය. ඔහුගේ උපන් දවසේදී සියලු අවි දිළිසුණි. රජ තෙමේද අඵයම් කාලයේ තමාගේ දිළිසුණ මංගලායුධය දැක බියපත්ව සිටියේය. මහා ගෝවින්ද තෙමේ

උදැසන රාජෝපස්ථානයට ගොස් සුවසේ ශයනය කරණ ලද්දේදැයි රජ කුමාගෙන් විචාළේය.

"ආවායථීය, මට සැප නින්දක් කොයින්දැයි" කියා මංගලායුධය දිලිසී බියපත්වීම ගැන රජකුමා දැන්වීය. "මහරජ භය නොවන්න. මට පුතෙක් උපන්නේය. ඔහුගේ තෙදින් මුළුනුවරෙහි ආයුධ දිලිසීණියි" මෙසේ මහා ගොවින්ද කීයේය. උපන් කුමාරයා මට සතුරෙක් වේදැයි සිතා රජකුමා වැඩියක් බියට පත්වීය. 'මහරජ, කුමක් කල්පනා කරන්නෙහිදැයි' විචාළවිට සිතු කරුණ සැළකෙළේය. එවිට මහා ගොවින්ද තෙමේ 'මහරජ, බිය නොවන්න. ඒ කුමරා ඔබ වහන්සේට ද්‍රෝහියෙක් නොවෙයි. මුළු දඹදිව ඔහුට සමවූ නුවණැතියෙක් නොවෙයි. ඒ මාගේ පුත්‍රයාගේ වචනවලින් මහාජනයාගේ සැක දුරු වෙයි. ඔබකුමාටද කුදුමහත් කටයුත්තෙහිදී අනුශාසනා කරන්නේයයි' කියා රජකුමා අස්වැසීය. රජකුමා සතුටට පැමිණ ලදරු කුමරාට කිරි මිල වශයෙන් දහස් දී ඔහු වැඩිවියට පැමිණි කල්හි තමාට දක්වන්නයයි නියම කෙළේය. කුමර තෙමේ කුමයෙන් වැඩිවියට පැමිණියේ, බැබළුන හෙයින්ද පාලනයෙහි සමත් හෙයින්ද ජොතිපාලයයි නම් තැබූහ. එහෙයින් බබළුන හෙයින්ද පාලනයෙහි සමත් බැවින් ජොතිපාලයයි කියන ලද්දේ.

'සම්ම වොස්සජීන්වා'- මනාව පමුණුවා-පවරා-අතහැර යනුයි.

'අලමත්ථදසො'- සමර්ථවූයේ, ප්‍රතිබල ඇත්තේ, දක්ෂ වූයේනුයි අලමත්ථදස නම්වේ. ඒ දක්ෂයා ඉක්මවන හෙයින් අතිශයින් දක්ෂතර වේ.

'ජොතිපාලස්ස මානවස්ස අනුසාසනියාති'- ඔහුගේ පියාද ජොතිපාලයන් අතින් යම් යම් දේ ගැන විචාරා බලා අනුශාසනා කරන්නේයයි දක්වයි.

'භවමත්ථු භවත්තං ජොතිපාලන්ති'- භවත් ජොතිපාලයාහට අභිවෘද්ධියක්, වැඩිමක්, විශෙෂ අවබෝධයක් හෝ ලැබීමක් හෝ සියලු යහපතක්, මංගලයක් මේවා යන තේරුමයි.

'සම්මොදනීයං කථං'- මහරජකුමනි, සිතීමෙන් ප්‍රයෝජනයක් නැත. මේ මරණය සියලු සත්වයන්හට

ඒකාන්තයෙන් උරුමවූ ධර්මයකි. මේ ආදි ක්‍රමයෙන් මරණය නිසාවූ සෝකය දුරු කිරීමට සමත් පිළිසඳර කථා නිමවා.

'මා හවං ජොතිපාලො අනුසාසනියා පච්චව්‍යභාර්ය'-
'ප්‍රතික්ෂෙප නොකරන්න. අනුශාසනා කරවයි' කියේ 'මම අනුශාසනා නොකරමි, මෙසේ අපට අනුශාසනාව ප්‍රතික්ෂෙප නොකරව' යන අර්ථයි.

'අභිසම්භොසි'- විධානයකොට හෙවත් පිළියෙල කොට පිහිටුවිය.

'මනුස්සා එවමාහංසු'- පියාට වඩා ප්‍රාඥවූ සියලු කටයුතු ගැන අනුශාසනා කරන, සියලු කර්මාන්ත සංවිධානය කරන ඔහු දැක, සතුටුසිත් ඇති මිනිස්සු 'පින්වත්නි, ඒකාන්තයෙන් ගොවීන්ද බ්‍රාහ්මණයාය. ඒකාන්තයෙන් මහාගොවීන්ද බ්‍රාහ්මණයාය කියා' කිහ. මේ ජොතිපාලයන්ගේ පියතෙමේ මහාගොවීන්ද බ්‍රාහ්මණයාය. ජොතිපාලයන්ද මහාගොවීන්ද නමින් ප්‍රකට විය.

'යෙන තෙ ජබත්තියා'- ඒ ක්ෂත්‍රියයෝ සයදෙන සහයකයෝය, උපකාරකයෝය. ඔවුහු රෙණු රාජකුමාරයාගේ එකපිතාකවූ කණිටු සහෝදරයෝය. එහෙයින් මහා ගොවීන්ද තෙමේ, මේ කුමාර අභිෂෙක කරන ලද්දේ මොවුන්ට රාජ්‍ය සංවිභාගය හෙවත් රාජ්‍ය බෙදාදීම කළත් නොකළත් මැනවි. මම ප්‍රථමකොට රෙණු කුමරා සම්පයට යවා ප්‍රතිඥා ගන්වන්නෙමි' සිතා ක්ෂත්‍රිය කුමාරයන් සිටි තැනට පැමිණියේය.

රාජකත්තාරා'- රාජ්‍යය කරවන ඇමතියෝයි.

'මදනියාකාමා'- කාමයෝ මදයට, ප්‍රමාදයට හේතු වෙති. මේ තෙමේ කල් ගියහොත් මේ කාරණය සිහිකරන්නටවත් සමත් නොවන්නේය. එහෙයින් පින්වත්හු පැමිණෙත්වා, යන අරුති.

'සරාමහංභොති'- එසමය මනුෂ්‍යයන් ඇත්තම කියන කාලයකි. 'එහෙයින් කවර දිනයක මා විසින් එසේ කියන ලද්දේද, දැක්කේ කවරෙකු විසින්ද. අසන ලද්දේ කවරෙකු විසින්දැයි මුසා නොකියා මම එය සිහිකෙරෙමි' කිය.

'සම්මොදනියං කථං' - 'මහරජතුමනි, දෙවියන් අතරට පැමිණි පියරජතුමා ගැන නිතර සිතීමෙන් කවර ප්‍රයෝජනයක්ද? එය සියලු සත්වයන්ට පැමිණෙන ඒකාන්ත ස්වභාව ධර්මයකි. සංස්කාර ධර්මයන්ගේ ස්වභාවය එසේ වීමයි' මෙබඳුව පිළිසඳර කථායි.

'සබ්බානි සකටමුඛානි පට්ඨපෙසි' - සියලු නගර සකට මුඛකාර කොට තැබිය. එක් එක් රජුගේ රාජ්‍යය යොදුන් තුන්සියයක් පමණ විය. රෙණු රජතුමාගේ රාජ්‍යයට පැමිණෙන ප්‍රදේශය දශ ගව්වක් විය. රෙණු රජතුමාගේ රාජ්‍යයෙහි මධ්‍ය ප්‍රදේශය වියනක් සමාන විය. කුමක් නිසා මෙබඳු කොට පිහිටුවීද යත්, 'කාලයෙන් කාලය රජු බලන්ට එන්නෝ අනුන්ගේ රාජ්‍යය නොපෙළා තම තමාගේ රාජ්‍ය ප්‍රදේශයෙන්ම එන්නාහුද යන්නාහුද වෙත්' කියායි. අනුන්ගේ රාජ්‍යයට පිවිසි විට 'බන් දෙවු, ගවයන් දෙවු,' යනාදිය කියන කල්හි මනුෂ්‍යයෝ දොස් කියති. 'මේ රජවරු තම තමාගේ රටවලින් නොයෙකි. අපට පිඩා කෙරෙති,' කියායි. 'තම තමන් රටවලින් යන්නහුට අපගේ සම්පයෙන් මොහු විසින් මේ මේ දේ ලැබිය යුත්තේය.' මනුෂ්‍යයෝ පිඩාවට නොපැමිණෙත්. මේ කාරණය සලකා මහාගොවින්ද තෙමේ සතුටු සිතැත්තෝව රජවරු බොහෝ කාලයක් රාජ්‍යය අනුශාසනා කරත්වායි මෙසේ පිහිටු විය.

"කාලිංග රජුන්ගේ දන්තපුරයද, අස්සක නම් රජුන්ගේ පෝතන නගරයද, අවන්ති රජවරුන්ගේ මහිස්සති යන නගරයද, සුවීර රජුන්ගේ රොරුක නම් නගරයද,

විදේහ රජුන්ගේ මීටීලා නගරයද, අංග හෙවත් අඟු රජුන් සඳහා මවනලද වම්පා නගරයද, කාසි රජුන්ට බරණැස් නගරයද යන මේ නගර ගොවින්ද මවන ලදී. මේ සප්ත නගරයෝ ගොවින්ද විසින්ම මවන ලදී. ඒ රජුන්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා.

සත්තභූය, බ්‍රහ්මදත්තය, වෙස්සභූය, භරතය, රේණුය, ධතරට්ඨය යන භාරත රජදරුවෝ සත්දෙනෙක් ඒ කාලයේ ඇති වූහ.

මේ මොවුන් සත්දෙනාගේ නම්ය ඉහතකී නම් මේ රජදරුවන්ගේ නම් වශයෙන් දතයුතු. ධරතට්ඨ යන නාමයෙන් දෙදෙනෙක් වූ හෙයින් සත්දෙනා වූයේ.

මේ භාරත පාලකයෝ සත්දෙනා දඹදිව් හා භාරත මහරජවරු නම් වෙති.

(පළමු බණ වර වැණුම නිමි)

උපසංසකම්මෙසු - 'අපගේ මේ ඉසුරු සම්පත් අනිකෙක් නිසා උපන්නේ නොවේ. ගොවින්දයන් නිසා උපන්නේය. මහාගොවින්ද තෙමේ අප සත්දෙනා සමගි කරවා දඹදිව් තෙලේ පිහිටු විය. පළමු උපකාර කළහුට පුත්‍රපුත්‍රපකාර කිරීම පහසු නොවේ. අප සත්දෙනාහට මේ තෙමේම අනුශාසනා කෙරේවා, මොහු සෙන්පතියාද පුරෝහිතයාද කරමු. එයින් අපට අභිවාද්ධියක්ම වන්නේයයි' සිතා එළඹුනහ. මහා ගෝවින්දයාද මෙසේ සිතීය. 'මා විසින් මොවුන් සමගි කරන ලදී ඉදින් මොවුන්ට අන්‍ය සෙන්පතියෝ හා පුරෝහිතයෝ වෙත් නම් තම තමන්ගේ සෙන්පති-පෙරවියන්ගේ වදනින් ඔවුනොවුන් අසමගි වෙත්මය. එම නිසා මේ රජවරුන්ගේ සෙන්පති පෙරෙවි පදවිය ඉවසමි.' සිතා ආරාධනාව පිළිගත්තේය.

'සත්තව බ්‍රාහ්මණ මහාසාලෙ' - 'මම සියලු තන්හිදී සම්මුඛ වෙන්නෙමි හෝ නොවෙන්නෙමි වේවා. යම් කලක්හි සම්මුඛ නොවූවොත් එතැන්හිදී ඔවුහු කළයුත්ත කරතියි' අනුපෙරෙවියන් සත්දෙනකු තැබීය. ඔවුන් සඳහාය සත් බමුණු මහසල් කුලයන්යයි දක්වන ලද්දේ.

දවසට තුන්වරක් හෝ සවස හෝ උදේ හෝ නැම කරණකොටගෙන නහාතකා නම් විය.

ව්‍රතවයඝ්ථාගේ අවසන්හි නහන බැවින් හෝ ව්‍රත වර්යාවෙහි පටන් බමුණන් සමග නොකන හෙයින් හා නොබොන හෙයින්ද නහාකන නම් වෙති.

'අබ්භුග්ගඤ්ථි' - උසස්ව පැනනැංගේය. බ්‍රහ්මයා සමග කථාබස් නොකොට මුළු දඹදිවට අනුශාසනා කරන්ට නොහැක්කේයයි හිදි-හොත් තැන්වලදී මනුෂ්‍යයන් අතර කථා පැන නැගුණි.

'නබොපනනන්ති' - 'මහාපුරිස තෙමේ මට මේ අභූත වර්ණනාවක් උපන්නේය. ගුණෝත්පත්තිය නම් අමාරු නොවේ. උපන් කීර්තිය රැකගැනම අමාරුය. මට උපන් මේ කීර්තිය

නොසිතා, නොවිමසා ක්‍රියා කිරීමෙන් උපන්නේය. සිතා විමසා ක්‍රියා කළහොත් ඉතාමත්ම පැතිරෙන්නේයයි.' බ්‍රහ්ම දර්ශනයෙහි උපාය සොයනුයේ ඔහු දැක "මා විසින් අසන ලද්දේය" යන ආදිය කල්පනා කෙළේය.

'යෙන රේණුරාජා තෙනුපසංකම්' - 'මෙසේ මම අතරෙහි දකිනු කැමැත්ත හෝ සාකච්ඡා කරණු කැමැත්ත හෝ නොවන්නේය. එහෙයින් සිදින ලද පලිබෝධ ඇත්තේ සුවසේ වාසය කරම්' පළිබෝධ සිදීම පිණිස එළඹියේය. සියලු තනිනිම මේ ක්‍රමයෙන් දතයුත්තේය.

'සාදිසියො' - සමවර්ණවූ, සමජාතිකවූ.

'නවං සන්ථාහාරං කාරෙන්වා- රාත්‍රිස්ථාන, දිවාස්ථානයන් ගෙන් සම්පූර්ණවූ වස්සාන සිවුමස්හි වාසයට යොග්‍යවූ පිටත නලයන්ගෙන් වටවූ විසිතුරු ගෙයක් කරවා.

'කරුණජ්ඣානං ක්‍රියායි' - කරුණායෙන් තුන්වන-සතර වන ධ්‍යානයන් කෙළේය. මෙහි කරුණාව මුල්කොට ඇති බැවින් සෙසු බ්‍රහ්ම විහාර තුනද ගන්නාලදී.

'උක්කණ්ඨන පරිතස්සනා' - ධ්‍යාන භූමියෙහි සිටියහුට නොඇල්මක්, කලකිරීමක්, භයක්, තැනිගැන්මක් නැත. බ්‍රහ්මයාගේ පැමිණීම ගැන ප්‍රාර්ථනය, පැමිණීම පිළිබඳ ආශාව වූයේයයි තේරුමයි.

'භයන්ති' - විත්තොත්‍රාස භයමය.

'අජානන්තා' - නොදන්නාහු

'කථං ජානාමතං මයං' - අපි එය කීමක්දැයි කෙසේ දනිමුද, මේ තෙම කොහි වසන්නෙක්ද, කුමන නමක් ඇත්තෙක්ද, කුමන ගොත්‍රිකයෙක්ද ආදී ආකාරයෙන් කුමණ අයුරින් ඔහු ගැන දරමුද යනුයි.

'මංවෙ කුමාරන්ති ජානන්ති' - මා කුමරුවෙක්, දහරයෙක් සේ දනිති.

'බ්‍රහ්ම ලොකෙ' - ශ්‍රේෂ්ඨ-උත්තම ලෝකයෙහිය.

'සනන්තනං' - චිරන්තන හෙවත් පුරාතනවූ, මම ඒ පෞරාණික කුමාරවූ සනං කුමාර නම් බ්‍රහ්මයායි දක්වයි.

‘ඒවං ගෝවින්ද ජානාති’- ගෝවින්ද පණ්ඩිතය මා ගැන මෙසේ දැනගන්න. මා ගැන මෙසේ සිතව.

“ආසනයද, ජලයද පයට හිතවූ තෙලද මධුපාකයද යන මේ සියලු දේ බ්‍රහ්මයාගේ ඉදිරියේ වෙයි. භවත් තෙම විචාරමි. පින්වතුන් වහන්සේ අපගේ ආගන්තුක සත්කාර පිළිගන්නා සේකවා”

‘අග්ඝන්ති’- ආගන්තුකයාහට එළවිය යුතු දේ කියයි. එහෙයින් මේ ආසනය පනවන ලදී. එහි හිඳගන්න. මේ පිරිසිදු ජලය පානය කරන්න. පාදොවන්න. මේ පාදයට හිතව තෙල් පාදයේ ගල්වන්න, මේ මධුපානයයි. බෝසතුන්ගේ බ්‍රහ්ම වෛයඨාව අනුත් හා සම නොවෙයි. හෙතෙම මෙය හෙටවේ, මේ තුන්වන දිනයෙහි වෙයි යනුවෙන් සන්නිධි නො කෙරෙයි. මධුපාන නම් ලුණු නැතිව, තෙම්පරාදු නො කළාවූ, මෝරු නොමැති දියෙහි හුමාලයෙන් තම්බන ලද කොල වර්ගයි. මේ පාසකය සඳහාය. මේ ගෙණ වළඳණු මැනවයි කියමින් “අග්ඝෙ භවත්තං පුච්ඡාමි” යනාදිය ගාථා කියන ලද්දේ කිමෙක්ද? මේ තෙමේ බ්‍රහ්මයා මෙයින් එකක්වත් නොවළඳන්නේයයි නොදන්නීද? නොදන්නේ නොවේ. දැනගනම තමා සම්පයට පැමිණි ආගන්තුකයකුහට කළයුතු වනින් විවාළ යුතු හෙයින් එසේ කරණ ලදී.

ඉක්බිති බ්‍රහ්ම තෙමේ, කිමෙක්ද? මේ ගෝවින්ද පණ්ඩිත තෙම මාගේ පරිභෝග නොකරණ බව දැන දැනම විචාරයිද? නැත්නම් කුහුලින් විචාරයිදැයි සිතනුයේ (මත් හිසින්) වාළිත්‍රය නිසා විචාරණ දැන මට පිළිගන්ට දැන් වටනේයයි සිතා ‘පින්වත් ගෝවින්ද පණ්ඩිතය, ඔබ යමක් කියන්නෙහිද ඔබගේ ආගන්තුක සත්කාරය පිළිගනිමු’ යනුවෙන් කිය.

“මේ ආසනය පනවනලදී. එහි හිඳගනු මැනව, යනුවෙන් ගෝවින්දය, ඔබ කියයිද, ඒ ආසනයේ අපි සිටියෝ නම් වෙමු, පැන් පානය කරණ ලද්දෝ වෙමු. පා ධෝවනය කරණ ලද්දෝ වෙයි. තෙල්ද පාවල ගල්වන ලද්දෝවේවා. උදකපාසය පරිභෝගයද පරිභෝග කරණ ලද්දේ නම් වෙයි. තා විසින්

දෙන ලද දේවල් බාරගත් තැන් පටන් තොප යම් යම් දේ මට කියයිද ඒ සැමදෙයම පිළිගන්නා ලද්දේමය මේ නිසාය."

'පතිගණ්භාව තෙ අග්ඝං සත්වං ගෝවින්ද භාසයි' - යන්න කියන ලද්දේ මෙසේ ආගන්තුක සත්කාර පිළිගෙන ප්‍රශ්නයට අවකාශ දෙනුයේ "දිව්‍යධම්ම භිත්තථාය" මේ අත්බැව්හි භිත පිණ යනාදිය කියන ලදී.

'කංඛි අකංඛි පරවෙදියෙසු' - "මම සැක සහිත වූයෙමි. පින්වත් තෙමේ අනුන් විසින් තමාම සංස්කරණය කළ බැවින් අනුන්ට ප්‍රකටවූ, අනුන් දන්නාවූ ප්‍රශ්න විෂයෙහි සැක නැත්තෙක්මය."

'භිත්වා මමත්තං' - මෙය මගේය, මෙය මගේමය යන උපකරණ විෂයෙහි පැවති තණ්හාව දුරුකොට.

'මනුපෙසු' - යනු සත්වයන් විෂයෙහිය මනුෂ්‍යයන් විෂයෙහිය. යම්කිසි මනුෂ්‍යයෙක් මමත්වය දුරුකොට යන අර්ථයි.

'එකොදිභුතො' - හුදකලා වූයේ, තනිවම සිටිනුයේ, තනිවම හිඳිනුයේ යනුයි. මෙහි වචනයේ අදහස නම් තනිවම පහලවන, පවතින හෙයින් ඒකොදි යනුයි. එබඳු අයුරටපත් නිසා 'එකොදිභුත' යයි කියන ලදී.

'කරුණාධිමුත්තා' - කරුණා ධ්‍යාණයෙහි ඇලුනේ, එම ධ්‍යානය නිපදවන ලද්දේ යන අදහසයි.

'නිරාමගන්ධො' - පිළිගඳ රහිතය යනුයි.

'එත්ථධීතො' - මේ ධර්මයන්හි සිටියේ.

'එත්ථව සික්ඛමානො' - ඉහත දී ධර්මයන් හික්මෙනුයේ මෙහි කියන ලද්දේ කෙටියෙනි. විස්තර මතු මහාගොවින්ද භා බ්‍රහ්මයා විසින්ද කියන ලද්දේය.

'එතෙ අවිමා' - 'මේ ආමගන්ධයන් මම අවේදී වෙමි, නොදන්නෙමි' යනුවෙන් දතයුතුයි.

'ඉධභූහිධිර' - ධීරය පණ්ඩිතය, එහෙයින් එය මට මෙහිදී කියන්න. ප්‍රකාශ කරන්න.

'කෙනාවටාවාහි පජා කුරුරුති' - කවර ක්ලේශාවරණයකින් වසනලද ප්‍රජාව දුගඳ වහනය කරයිද,

'ආපායිකා' - අපායට පමුණුවන,

'නිවුන බ්‍රහ්මලොකො' - අවුරුණ ලද, වසන ලද, බ්‍රහ්ම ලෝකය මොහුට ඇත්තේය, එම නිසා "නිවුන බ්‍රහ්මලෝක යයි" කියයි. කවර කෙලෙස් දමකින් ප්‍රජාවගේ බ්‍රහ්මලෝක මාර්ගය අවුරුණ ලද්දේ වසන ලද්දේ මනාකොට වසන ලද්දේ යන්න ගැන විචාරයි.

'කොධො මොසවජ්ජං නිකතීව දොබ්භෝ' - කිපීම ලක්ෂණ කොට ඇති ක්‍රෝධයද, අන්තට බොරුකීම ලක්ෂණ කොට ඇති මුසාවාදයද සදාශ බව දක්වා වඤ්චාකිරීම ලකුණු කොටැති කපටි බවද මිත්‍රයන් දොහිවීම ලක්ෂණකොට ඇති දොහදයද,

'කදරියතා අතිමානෝ උසුයා' - තද මසුකම ලකුණු කොට ඇත්තාවූ මසුරුබවද, පමණ ඉක්මවා වැරදි හැඟීම ලක්ෂණයවූ අතිමානයද අත්සැපත් කෙරෙහි දොස් නැඟීම ලක්ෂණයවූ ඊර්ෂ්‍යාවද

'ඉච්ඡා විචිච්ඡා පරහෙයනාවාති' - ලෝභය ස්වභාව කොටැති ආශාවය, මසුරුකම ස්වභාවකොට ඇති විචිච්ඡාවය, හිංසාව ස්වභාව කොටැති අනුන්ට පීඩා කිරීමය

'ලොහොව, දොසොව, මදොව, මොහො' - ඇලීම ලකුණු කොට ඇති ලෝභයද, කිපීම් ලක්ෂණයවූ ද්වේෂයද, මත්වීම ස්වභාව කොට ඇති මදයද, මුලාව ස්වභාව කොට ඇති මෝහයද,

'එතෙසු යුත්තා අනිරාමගන්ධා' - මේ තුදුස් ක්ලේශයන්ගෙන් යුක්තවූ ප්‍රජාතොමෝ නිරාමගන්ධයෙන් හෙවත් සුගන්ධයෙන් යුක්තවූවා නොවන්නීය. දුර්ගන්ධයෙන් යුක්තවූවා කුණුගඳින් යුක්තවූවාමයයි කියයි.

'ආපායිකානිවුන බ්‍රහ්මලොකා' - මේ තොමෝ වනාහි අපායට නියමවූවා වෙයි, වැසුණ බ්‍රහ්මලෝක මාර්ගය ඇත්තේ යයිද දක්වයි, මේ සූත්‍රය කියන්නහු විසින් ආමගන්ධ සූත්‍රයෙන් කරුණු දක්වා කියයුතුයි. ආමගන්ධ සූත්‍රයද විස්තර කරණ විට මේ සූත්‍රයද දක්වා විස්තර කටයුත්තේය.

'තෙ න සුනිම්මදයා' - ඒ ආගමන්ධයෝ, මනාව නිර්මද කිරීමට සුවසේ නිර්මද කිරීමට ප්‍රභාණය කිරීමට හැකි නොවෙති. ප්‍රභාණය කිරීමට දුෂ්කරයයයි දක්වයි.'

‘යස්සදානි භවං ගොවින්දො කාලං මඤ්ඤති’- ‘යම් පැවිද්දක් සඳහා භවත් ගොවින්ද තෙමේ කාලය සිතයිද එයට කාලය මෙයම වේවා. මෙසේ ඇති කල්හි, තොපගේ සම්පයට මාගේ පැමිණීම යහපත් ගමනක් වන්නේය. කියන ලද ධර්මකථාව මනාව කියන ලද්දේ වන්නේය. දරුව, තොප සකල ජම්බුදීපයෙහි, ශ්‍රේෂ්ඨ පුරුෂයාය, දහරවූවෙහිය. ප්‍රථම වයසෙහි සිටියෙහිය. මෙසේ මහත් සම්පත්තියක් අතහැර පැවිදිවීම උදාරය.’

‘ත්වං පිතා අහං පුත්තො’- ‘නුඹ වහන්සේ පිය තනහි සිටිති. පුත් තනහි මම සිටිමි. ඔබ මාගේ සිත පැහැර ගෙන තමාම අප අත්හැර නොයන්න ගොවින්දයෙනි, යම්සේ කැමතිද එසේ පවතින්න. මම ඔබට අනුව පවතිමින් ඔබ විසින් දෙනලද පිණිසය වළඳමින් ඔබට කඩුව හා පළිහ දරමින් උපස්ථාන කරන්නෙමි. ඔබගේ රථය හෝ දක්කමි.’

‘මානො ගොවින්දපජ්ඣි’- කියාත් පාඨයක් තිබේ. එයට අර්ථ මෙසේ දතයුතුයි. ‘ඔබ පිය තනහි සිටින්න. මම පුත් තනහි සිටිමි. ගොවින්දය, ඔබ අප අත්නොහළ යුතුය.’

ඉක්බිති මහපුරිස් තෙමේ, රජු යමක් සිතයි, එය තමා කෙරෙහි අවිද්‍යමාන බව දක්වන්නේ,

“මට කාමයන්ගෙන් අඩුවක් නැත. කිසිවෙක් හිංසා නොකෙරෙත්. අමනුෂ්‍යවූ මහා බ්‍රහ්මයාගේ වචනය අසා ගෘහයෙහි රමණය නොකරමි” යයි කිය.

ඒ ගාථාවෙහි වූ

නමත්ථි- මා කෙරෙහි නැත.

ගහෙ- ගෙහිය.

ඉක්බිති රජතුමා ඔහුගෙන් මෙසේ විචාරයි. ‘යමක් ශ්‍රවණය කොට ගෙහිවැසි අප සියලු දෙනාද සියලු දෙයද අත්හැර යන්නෙහිද, ඒ බ්‍රහ්මතෙම කෙබඳු වර්ණ ඇත්තේද, ඔබට කවර අර්ථයක් කීවේද,

‘ජහසි නොගෙහෙ අම්භෙව කෙවලෙ’- ‘බ්‍රාහ්මණයාගේ සම්පත්තියෙන් පිරී ගෙහි ඇලීම් වශයෙන් තමාගේ ගෙහි කරනුයේ, යමක් අසා අපගේ ගෘහයද සමස්ත ජම්බුදිවිප වාසින්ද

අත්හරින්නෙහියයි කියයි. එවිට ඒ රජුහට මෙසේ මහාපුරිස තෙම "උපවුත්ථස්ස මේ පුබ්බේ" යනාදිය කියයි. එහි

'උපවුත්ථස්සාති'- සිවුමසෙක්හි හුදකලාව හිඳ වාසය කළ තැනැත්තාට යන තේරුමය.

'යට්ඨකාමස්ස මෙ සතො'- යාග කරණු කැමතිවූ මා විසින් 'අග්ගිපථ්ඡලිතො ආසි කුසපත්ත පරිත්ථතො'- මොණර පිළි කළප්වළින් අතුරන ලද්දේ, ගිතෙල්, මී, දී ආදිය ප්‍රක්ෂෙප කොට ගිනි දල්වන්නට ආරම්භ කරණ ලද්දෙමි. ගන්ධ හස්තියෙකුගේ අපකීර්තිය බැඳීම සිඳි බිඳ දමා ගමණ මෙන් ඇති උදාරය, මේ බුද්ධත්වයට සුදුසුයයි මහාපුරුෂයා දැඩිකොට හෙවත් උත්සාහවත් කොට සන්නතුමාර බ්‍රහ්ම තෙමේ බ්‍රහ්ම ලෝකයටම ගියේය. මහසත් තෙමේ මෙසේ සැලකීය. 'මම මෙයින්ම නික්ම පැවිදිවීම සුදුසු නොවේ. මම රාජකුලයට අර්ථයෙන් ධර්මයෙන් අනුශාසනා කරමි. එම නිසා ඔවුන්හට කියන්නෙමි. ඉදින් හේද පැවිදිවන්නේ නම් ඉතා මැනවි එසේ නොවෙතොත් පුරෝහිත තනතුර පවරාදී පැවිදිවෙමි.' "ඉක්බිති පින්වත් මහාගොවින්ද තෙමේ -පෙ-මම පෙරෙවි තන්හි නොමඇලෙමි" යනාදිය සූත්‍රයෙහි කියන ලදී.

'ත්ථං පජානස්සු රථ්ඡෙනාති'- ඔබගේ රාජ්‍යයෙන් කටයුතු දේ ඔබම දැනගන්න.

'නාහං පොරෝහව්චෙරමෙ'- 'මම පෙරෙවි තනතුරෙහි නොමඇලෙමි. කළකිරුණේ වෙමි. අන් පුරෝහිතයෙකු සොයාගන්න, ඉක්බිති රජතෙමේ ඒකාන්තයෙන් සාර මසක් හුදකලාව සිටි බ්‍රාහ්මණයාගේ ගෙහි හෝග මදවෙයි, යයි සිතා ධනයෙන් නිමන්ත්‍රණය කොට 'ඉදින් ඔබට කාමයන්ගෙන් යම් අඩුවක් වේනම් මම ඒවා සම්පූර්ණ කරමි" යි කියා නැවත මෙසේ සිතීය. 'කිමෙක්ද? එකලාව වාසය කරණ මොහු කිසිවෙකු විසින් වෙහෙසන ලද්දේද?' යනු විසිනි.

'යමෙක් ඔබට හිංසා කරයිද, මම එය වළක්වමි, මම පාථුවිස්වර වූයෙමි, ඔබ පිය වූයෙහිය, මම පුත්‍රවූයෙමි, පින්වත් ගොවින්ද තෙමේ අප අත්හැර නොයන්න' මේ ගය කිය, ඒ ගාථාවේ අටවා විස්තරය මෙසේය.

‘යො තං හිංසති තං වාරෙමි’- හුදෙක් ඔබතුමා විසින් අසුවලාගෙන් හිංසා ලැබෙයයි කියන්න. එවිට කළයුතු දේ මම දනිමි.’

‘භූමිසෙනා පඤ්ඤාං අහං’- නොහොත් ‘මම පොළොවට ස්වාමී වෙමි. ඒ මම මේ රාජ්‍යය ඔබටම සඟවා දෙන්නෙමි.’

මෙසේ ගිනි දල්වා මහා ජනයාට මහදන් දෙන්නෙමි. මෙසේ සිතා සිටියයි ‘මානට බ්‍රහ්ම තෙම කියන ලද්දේ’ යනු මෙහි අර්ථයි.

‘සිතන්තනො’- සනත්කුමාර බ්‍රහ්ම තෙමෙයි. ඉක්බිති රජ තෙමේ තෙමේත් පැවිදිවනු රිසිව අදහම් යනාදිය කිය.

‘කථං වත්තෙට් අඤ්ඤාං’- කෙසේ තෙපි අන් අයුරකින් පවතින්නහුද?

‘තෙතං අනුවත්තිස්සාමි’- ඒ අපිත් තොපම අනුව පවතිමු, අනුව පැවිදිවෙමු යනුත් පාඨයකි. අනුව යන්නෙමු යන අර්ථයි.

‘අකාචො’- පඵල නැති, කර්කශ නොවූ

‘ගෝවින්දස්සානු සාසනෙ’- ගෝවින්දයන්ගේ සස්තෙහිය. හවත් ගෝවින්ද පණ්ඩිතයන් ශාස්තෘවරයන් කොට හැසිරෙමිසි කියාය.

‘යේන තේ ඡබත්තියා තේනුපසංකමි,- රේණු රජ දරුවනට මහරජ, රාජ්‍යය නම් යහපත් දෙකි.’ මව් පිය සහෝදර සහෝදරියන් මරවා රාජ්‍යයට පැමිණෙන සත්වයන් අතුරෙහි මෙසේ මහත් රාජ්‍යශ්‍රීයක් අත හැර දමා පැවිදිවනු කැමති මහ රජතුමා විසින් කරුණ ලද්දේ උදාර දෙයකි. මෙසේ දැඩියේ උත්සාහවත් කරවා ඔහු ළඟට එළඹියේය.

‘ඒවං සමචින්තේසුං’- රජු සිතන ලද අයුරින්ම කිසිදාක බ්‍රාහ්මණයාගේ පරිභෝග කටයුතුවූ ධන ධාන්‍ය පරිභානියට යෙයි යනුවෙන් සිතූහ.

‘ධනේන සික්ඛෙය්‍යාම’- ධනය දීමෙන්. පොලඹවන්නෙමු. සතුටු කරන්නෙමු, සංග්‍රහ කරන්නෙමු

‘යාවතකං ආහරියතු’- යම් පමණ ගණු ලැබේවා, ගෙණ යනු ලැබේවා. යම් පමණ කැමතිවේද එපමණ ධනය ගෙණ යනු ලැබේවායි කියන ලදී.

'හවන්තානං යෙව වාහසං'- පින්වතුන් හේතුකොට, පින්වතුන් විසින් දෙන ලද බොහෝ ධනය ඇත්තේය.

සවෙ ජහථ කාමාති'- ඉදින් වස්තුකාම ක්ලේශ කාමයන් දුරු කරන්නහුද?

'යෙන සත්තෝ පුට්ඨජනෝ'- යම් වස්තු කාම ක්ලේශ කාමයන්හි පාට්ඨජන සත්වයා ඇලුනේද, ලග්නවූයේද,

'ආරහවිහෝ දල්හා හෝථ'- මෙසේ ඇති කල්හි වියඝිය කරමු. අසිරිලවු පරාක්‍රමය ඉටාගෙන උත්සාහ වත්වෙමි.

'ඛන්ථිඛල සමාහිතා'- ක්ෂාන්ති බලයෙන් යුක්තවන්නැයි රජවරුන් උත්සාහවත් කරවයි.

'ඒසමග්ගෝ උජුමග්ගෝ'- මෙය කරුණා සහගත ධ්‍යාන මාර්ගය සෘජු මාර්ගය නම් වේ

'ඒසමග්ගෝ අනුත්තරෝ'- මේ මාර්ගයම බ්‍රහ්ම ලෝකයේ උපදින්නට අසහාය මාර්ගයයි. උත්තම මාර්ගයයි.

'සද්ධම්මෝ සංහිරක්ඛිතෝ'- මාර්ගයම බුදු පසේබුදු ශ්‍රාවක උතුමන් විසින්ද සත්පුරුෂ අන් උතුමන් විසින්ද, රක්ෂා කරන ලද ධර්මයෙකි. මෙසේ කරුණාධ්‍යානයාගේ අගය වර්ණනය කරන්නහු විසින්ද ඒ ධර්මයන් පිළිබඳව ධෛර්‍යය නොනවතිනු පිණිස දැඩි උත්සාහයම කරයි.

'කො බොපන හො ජානාති ජිවිතානන්ති'- 'පින්වත්ති, ජිවිතය නම් දිය බුබුලක් හා සමානය. තණ අග පිණිබිඳක් හා සමානය. එකෙණෙහි නැසීම ස්වභාව කොට ඇත්තේය. කවර මොහොතක නැතිවේදැයි එහි ගතිය කවරෙක් දනීද?'

'ගමනියෝ බො පන සම්පරායෝ'- පරලොව වනාහි අවශ්‍යයෙන් යා යුත්තේය. එහි පණ්ඩිතවූ කුල පුත්‍රයන් විසින් මන්ත්‍රණය කොට අවබෝධ කටයුතුයි. ප්‍රඥාවට මන්ත්‍රණයයි කියති. එය හා මන්ත්‍රණය කටයුතුයි. අවබෝධ කටයුතුයි. පරික්ෂා කටයුතුයි. මරණය රහිතවීමක් නැති හෙයින්.

'අප්පේ සක්ඛාව අප්ප ලාභාව'- 'පින්වත්ති, පැවිද්ද නම් ස්වල්පවූ යසසින්ද රාජ්‍යය හැරදමා පැවිදිවූ කාලයෙහි පටන් එසේ දන යුතුය' යන අර්ථයි. කරුණාර්ථයෙහි හෝ සත්තම් අර්ථයෙහි වේ.

‘මන්තාය බොද්ධබ්බං’- ඥානයෙන් අවබෝධ කටයුතුය. නුවණින් දත යුතුය යන අර්ථයි. කුමක් අවබෝධ කටයුතුද යත්, ජීවිතයාගේ දැනීමට අපහසු බව පරලොවට අවශ්‍යයෙන් යා යුතු බව යන කරුණයි. මෙසේ අවබෝධ කොට සියලු පලිබෝධයන් සිදු බිද දමා කුසල් කටයුතුය. බ්‍රහ්මචර්යාවෙහි හැසිරිය යුතුය, කුමක් හෙයින්ද යත්-උපන් තැනැත්තාහට පැවිද්ද පීඩා කොට, විශේෂයෙන් පීඩා කොට ලාමක, අනාථ කොට කියති. ස්වල්ප ලාභ ඇත්තේය. සියලු ගම්හි හැසිරද ආහාර මාත්‍රයක් පමණක් ලැබීම දුර්ලභය මේ වනාහි බ්‍රහ්මත්වයද මහෙසාකාර බවද, මහා යසස නිසා මහත් ලාභයයද ලාභ සත්කාර සම්පන්නතාවද වේ. ඔබ වනාහි දැන් සියල් දිග්ඛිව අග්‍ර පුරෝහිතයාය, සියලු තැන්හිදී අග්‍ර ආසන, අග්‍රෝදක, අග්‍රහක්ත, අග්‍ර ගන්ධ, අග්‍ර මාලා ලබයි

‘රාජාව රක්ඛං’- ‘පින්වත්නි, මම වනාහි දැන් ප්‍රකෘති රජෙකි. චක්‍රවර්ති රජකු මෙනි.’

‘බ්‍රහ්මාව බ්‍රාහ්මණාතන්නි’- බමුණන් මැද මහබඩු හා සමානයි.

‘දේවතාව ගහපතීනන්නි’- අවශේෂ ගෘහපතියන්ට සක් දෙවි රජු හා සමානයි.

වත්තායසාව හරිමා සාදිසා’- සමාන ජාති ඇති සතලිස් භාර්යායාවෝය. මෙකුමාට වනාහි අන්‍යවූ තුන් වයස්හි නාටක ස්ත්‍රීහු බොහෝය.

‘වාරිකං වරති’- ගම් නියම් ගම් පිළිවෙළින් වාරිකාවෙහි හැසිරෙයි. ගිය ගිය තැන්හි බුද්ධ කෝලාහලයක් මෙන් වෙයි. මහා ගෝවින්ද පණ්ඩිතයා එතිය යයි අසා මනුෂ්‍යයෝ පළමුකොටම මණ්ඩපයක් කරවා මග සරසා පෙරගමන් කරමින් එති. මහා ලාභසත්කාර මහා මේසයක් විශාලව උපදියි.

‘සත්තපුරෝහිතස්සාති’- සත් රජුන්ගේ පෙරෙවියාහටය. දැන් වනාහි යම් කිසි දුකක් උපන් තැනෙදී “නමෝ බුද්ධස්ස” “බුදුන්ට නමස්කාර වේවායි” කියන්ද ඒ කාලයේත් එසේම “නමත්ථ මහාගෝවින්දස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස”- “මහ ගෝවින්ද

බ්‍රාහ්මණයාට නමස්කාර වේවායි” සත් රජුන්ගේ පෙරවියාට නමස්කාර වේවායි කියති.

‘මෙන්තාසහගතෙන’- මේ ආදී ක්‍රමයෙන් පෙළෙහි බ්‍රහ්ම විහාරම ආයේය. මහා පුරිස්තෙමේ සියලු අශ්ටසමාපත්තිහුද පඤ්ච අභිඤ්ඤාවෝද උපදවා ගත්තේය.

‘සාවකානඤ්ච බ්‍රහ්ම ලෝක සහම්පතාය මග්ගං දෙසෙසි’- බ්‍රහ්ම ලෝකයෙ බමු හා එක්වීමේ මාර්ගය කීයේය.

සබ්බෙන සබ්බං’- ඒ අශ්ඨ සමාපත්තින්ද පංචඅභිඤ්ඤාවෝද නිපදවූහ.

‘යෙනසබ්බෙන සබ්බා ආජානිංසු’- යම් අශ්ට සමාපත්තින් වෙයිද එක සමාපත්තියක්වත් නොදන්න. උපදවන්ට අසමත් වූහ.

‘අමෝසා. විපාක සහිත.

‘අචඤ්ඤා’- වද නොවේ. සඵලය යනුයි.

‘සබ්බනිහිතං පසවන්ති’- හීනවූ ගන්ධර්වකාය (අත්ත) තැනෙක උපදින්නට යෝග්‍ය කෙනෙකුවක් ඉපදවූහ.

‘සඵලා’- සෙසු දෙව්ලෝවල ඉපදීම සාර්ථකය.

‘සඋදායා’- බ්‍රහ්ම ලෝකයෙහි ඉපදීම වඩන්නේය.

‘සරාමහන්ති’- පංචසිඛය, මේ පදයෙන් මේ සූත්‍රාන්තය බුද්ධභාසිත නම් යයි මම සිහි කරමි.

‘න නිබ්බිදාය’- සංසාර වෘත්තයෙහි කලකිරීම පිණිස නොපවතී.

‘න විරාගාය’- සංසාර වෘත්තයෙහි විරාගය පිණිස නොපවතී.

‘නඋපසමාය’- වට්ටයාගේ සංසිදීම පිණිස නොපවතී.

‘න අභිඤ්ඤාය’- වෘත්තයාගේ මනා දැනගැනීම පිණිස නොපවතී.

‘න සම්බෝධාය’- ක්ලේශ නිද්‍රවිගමනයෙහි සසර පැවැත්මෙන් ප්‍රබෝධවීම පිණිස නොපවතී.

‘න නිබ්බාණාය’- අමාමහ නිවන් පිණිස නොපවතී.

‘එකන්ත නිබ්බිදාය’- සංසාර වෘත්තයාගේ කලකිරීම පිණිස එකන්තමය මෙහි වනාහි

‘නිබ්බදායාති’- විදර්ශනාවයි.

‘විරාගාය’- මාර්ගයයි.

‘නිරොධය උපසමාය’- නිර්වාණයයි.

‘අභිඤ්ඤාය සම්බෝධායා’- යනු මාර්ගයයි.

‘නිබ්බාණායති’- නිවණමය. එක් තැනක විදර්ශනාව මාර්ගයයි. තුන් තන්හිම කියන ලදී. මේ අවස්ථාන කථාව දතයුතුයි. පරියාය වශයෙන් මේ සියල්ලම මාර්ගයට සමාන වචන වේ. නිර්වාණය පරියාය වේමය.

‘සම්මාදිධි- ආදි තන්හි යමක් කියයුතුද ඒ විසුද්ධිමාර්ගයෙහි සත්‍යවර්ණනාවෙහි කියන ලදී

‘යෙන සබ්බෙන සබ්බන්ති’- යමෙක් සතර ආයාථ මාර්ගයෙහි පරිපූරණය කරන්ට නොදනිති. තුනක් හෝ දෙකක් හෝ එකක් හෝ උපදවත්.

සබ්බෙසං යෙව ඉමෙසං කුලපුත්තානං’- බ්‍රහ්මචර්යායෙහි විණි කුලපුත්‍රයන්ට, අමොසය -පෙ-රහත්ඛව උපදවයි යනුවෙන් වඤ්චන ස්වරූපයෙන් දෙසුම නිමවී.

‘හගචන්තං අභිවාදෙන්වා පදක්ඛිනං කත්වා’- භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ධර්මදේශනාව සිතීන් පිළිගෙන සතුටුව අනුමෝදන්ව වචනයෙන් ප්‍රසංසාකරණයේ, සිරසෙහි ඇදිලි බැඳ ප්‍රසන්න ලාක්ෂාරසයෙහි ගිලෙන්නෙකු මෙන් බුදුරදුන්ගේ සවණක් බුදුරස් අතරට පිවිසුණි. එසේ පිවිස සිටු තැනෙකිහි සිට වැඳ තුන්වරක් පැදකුණු කොට බුදුරදුන්ට පැහැදී, බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉදිරියේදී අතුරුදහන්ව තමාගේ දෙවිලොවටම ගියේය.

(මහාගොවින්ද සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.)

20. මහාසමය සූත්‍ර වර්ණනාව.

‘එවං මෙ සුතන්ති’- මහාසමය සූත්‍රයයි. එහි පිළිවෙළ පද වර්ණනාව මෙසේය.

‘සක්කේසු’- අම්බට්ඨ සූත්‍රයෙහි ශාක්‍යයන්ගේ උත්පත්තිය පිළිබඳ විස්තරයෙහි එන සේ “සක්‍යාවත හෝ රාජ කුමාරාති

උදානං පටිච්ච සක්කායාති" "පින්වත්නි, ඒකාන්තයෙන් රජකුමරුවෝ සමර්ථයෝය යන උදානය නිසා 'ශාක්‍ය' යන නාමය ලැබූ රජකුමරුන්ගේ නිවාසයයි. රුල්හි ශබ්දයෙන් එක ජනපදයක් වුවද ශාක්‍ය දේශය වශයෙන් කියයි. සක්කෙසු යන්නෙන් ඒ ශාක්‍ය ජනපදයන් සැලකේ.

'මහාවතෙ' - ස්වංජාතවු මහත්සේ වැඩුනාවු හිමවන් ප්‍රදේශය හා ඒකාබද්ධ මහා වනයයි

'සබ්බෙතෙව අරහත්තෙති' - මේ සූත්‍රය දේශනාකළ දිනයෙහිදී රහත්බවට පැමිණි හික්ෂුන් වහන්සේලා සමගයි. එහි පිළිවෙළ කථාව මෙසේ දන්නේය

ශාක්‍ය, කොලිය යන දෙරටෙහි වැසියෝ කොලිය හා කපිලවත්ථු නගර දෙක මැදින් ගලා බස්නාවූ රෝහිණි නදිය හරහා බැම්මක් බැඳ ගොයම් කරති පොසොන් මාසයේදී ශසා මියයන්නටවූ හෙයින් දෙරටෙහිම කම්කරුවෝ රැස්වූහ. එසේ රැස්වූ කල්හි කොලිය වැස්සෝ මෙසේ කීහ. මේ දිය ප්‍රමාණය අප දෙපක්ෂයටම නොසැහේ. අපගේ ශසාවලට තව ඇත්තේ ස්වල්ප කාලයකි. එබැවින් මේ දිය අපට දෙන්න. එසේවූ කල්හි අපගේ ශසා සමෘද්ධිවේයයි කීහ.

කිඹුල්වත්පුර වැසියෝද මෙසේ කීහ. තොපි අටුකොටු පුරවා සිටි කල්හි,

ගෙණ සිටි කල්හි, අපිට පැස් පසිම්බු අතින් ගෙණ නොපගේ ගෙදොරවල් කරා එන්නට නොහැක්කෙමු. අපගේ ගොයම්ද එක් දියවවරකින් පැසේ. මේ ජලය අපට දෙන්නැයි කීහ. දෙපක්ෂයේ අය අපි නොදෙමු. අපි නොදෙමු. යනුවෙන් උණුසුම්ව කථාකොට අන්තිමේදී එක් අයෙක් අතින් පක්ෂයේ අයකුට පහරක් ගැසූහ. පහර ලැබූ තැනැත්තාද අතිකාට පහරක් ගැසීය. මෙසේ ක්‍රමයෙන් ඔවුනොවුන්ගේ කලහය වැඩිවී රාජකුලයන්ගේ ජාති ගොත්‍රාදිය සඳහන් කරමින් ඝට්ටනය වූහ. කොලිය වැසි කම්කරුවෝ මෙසේ කියති. තොපි කිඹුල්වත් වැසියන් ගෙණ ගර්ජනය කරවු. යමෙක් බලු සිවලුන් මෙන් තමන්ගේ සහෝදරියන් සමග සංවාස කළෝද ඔවුන්ගේ ඇත්හුද

අශ්වයෝද එලකායුධද අපට කුමක් කරන්නේද මේ අයුරින් කියති.

ශාක්‍ය කම්කරුවෝත් මෙසේ කියති. තෙපි කුෂ්ඨියකුගේ දරුවන් ගෙන ගර්ජනා කරවූ. අනාථවූ ගතියක් නැත්තාවූ එවුන් තිරිසනුන් මෙන් කොල රුක්හි විසූහ. එවුන්ගේ ඇත්, අස් හා එලකායුධයන් (පලිහ) අපට කුමක් කරයිද,

අනතුරුව ඒ වැසියෝ ගොස් ඒ ඒ කම්හි නියුතු ඇමතියන්හට කීහ. ඇමතියෝ රජදරුවනට කීහ.

ඉක්බිති ශාක්‍යයෝ හගිනින් හා සමග සංවාසිත වූවන්ගේ වියඪියද බලයද පෙන්වන්නෙමුයි යුද පිණිස සැරසී නික්මුණහ කොළිය රජවරුද කොල රුක්හි වැස්සන්ගේ වියඪි බල පෙන්වන්නෙමුයි යුදට සැරසී නික්මුණහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රාත්‍රියෙහි බලවත් උදෑසන මහා කරුණා සමාපත්තියෙන් ලොකය බලනසේක් ශාක්‍ය කොළිය දෙපක්ෂය මෙසේ යුද පිණිස සැරසී යනු දුටුසේක. අනතුරුව මෙසේ සිතුව. ඉදින් මාගේ පැමිණීමෙන් මේ කලහය සංසිද්දේ, නැතිද, අනතුරුව මෙසේ වැටහිණි. මම මෙතැනට ගොස් කලහය සංසිද්වීමට සමර්ථවූ ජාතක කථා තුනක් දෙශනා කරමි. ඉන් කලහය සංසිද්දේ. ඉක්බිති සමගියෙහි අගය දැක්වීමට ජාතක දෙකක් වදාරා ඉන්පසුව ආත්මදණ්ඩ සූත්‍රාන්තය දෙසමි. දෙශනාව අසා නගර දෙකේහි වසන කුමාරවරු

මම ඔවුන් පැවිදි කරමි. එකල්හි මහා සමාගමයක් වන්නේයයි සනිටුහන් කළසේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රැ අලුයම්හි මහ කුළුණුසමවතින් නැගී ලොව බලා වදාරණ සේක් යුදට සැරසී යන මේ දෙරට වැස්සන් දුටහ. එසේ දැක මාගේ පැමිණීමෙන් මේ කලහය සංසිද්දේ නැද්දැයි බලනුවෝ, ඒ කලහයේ ආදීනව දක්වා සංසිද්වීමට ජාතක තුනක් වැදැරීමෙන් අනතුරුව සංසිදෙන බව දුටුසේක. ඉක්බිති සමගිය වර්ධනය ජාතක දෙකක් දෙසා ආත්මදණ්ඩ සූත්‍රාන්තය දේශනා කරමි. ඒ ධර්ම දේශනාව අසා උභය නගරවාසී කුමරුවෝ අඩසියය බැගින් මගපල දකිති කියති. මම ඔවුන් පැවිදි කරමි. එවිට මහත් රැස්වීමක් වෙයි. මේ කියන

ලද ආකාරයෙන් සිතූ සේක. ඉක්බිති මේ දෙනුවර වැස්සන් යුදට සැරසී යද්දී බුදුරජාණන් වහන්සේ කිසිවෙකුටවත් නොදන්වා තමන් වහන්සේම පා සිවුරු ගෙණ දෙසෙනග මැද අහස්හි පළක් බැඳ සවණක් යන බුදුරැස් විහිදුවමින් වැඩසිටින සේක. කිඹුල්වත් නුවර වැසියෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැක මෙසේ සිතූහ. අපගේ ඥාති ශ්‍රේෂ්ඨයාණන්වූ බුදුන් වහන්සේ වැඩිසේක. උන්වහන්සේ කලහ කරණ අප දකිති. එය අපට අයෝග්‍යය බුදුරදුන් වැඩිකල්හි අත් කෙනෙකුට ආයුධවලින් අපි කෙසේ පහර දෙමුද? එම නිසා කෝලිය වැසියෝ අප නැසුවා හෝ වෙන්වායි” සිතා ආයුධ ඉවතදමා බුදුරදුන් වැඳ සිටියහ. කෝලිය වැසියෝද ඒ ලෙසම සිතා ආයුධ ඉවත දමා භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ සිටියහ. බුදුරජහු කාරණය දැන දැනම මහරජ, මෙහි කුමට පැමිණියේ දැයි විචාළාහ.

භාග්‍යවතුන් වහන්ස, තීර්ථ ක්‍රීඩා කිරීමට මෙහි නො පැමිණියෙමු. පර්වතයන්හි කෙළිදෙළෙන් ඇවිද සතුටුවනුවස් මෙහි ආවෝ නොවෙමු. ගංගාවෙහි දිය කෙළි පිණිස නො පැමිණියෙමු පර්වත දැකීම පිණිසද නොවෙමු. මෙතැන සංග්‍රාමයක් නිසා පැමිණියෙමු යයි දැන්විය. එවිට බුදුහු මහ රජ තොපගේ කලහය කුමක් නිසාදැයි විචාළහ. මහරජ, ස්වාමීනි, ජලය නිසාය, කිය. මහ රජ ජලය කොපමණ අගනේද? ස්වාමීනි ඉතා ස්වල්පයකි. පෘථිවිය නම් කොපමණ අගනේද මහරජ, බොහෝ අගනේය වහන්ස; (රජ,) ක්ෂත්‍රියයෝත් කිම අගින්නාහුද? වහන්ස; ක්ෂත්‍රියයෝ නම් බොහෝ අගින්නාහුය මහරජ, සුළු මිලක් අගනා ජලය නිසා බොහෝ ක්ෂත්‍රියයෝ වනයා දමද්ද? කලහයෙහි අවසානවී තෘප්තියට, පැමිණීමක් නම් නැත. මහරජ, කලහ වශයෙන් නුසුදුසු තැන්හිදී වෛරබැඳ, එක රුක් දෙවියෙක් කාලසිංහයකු සමග බදින ලද වෛරය මේ කල්පය මුළුල්ලේම පවතියයි වදාරා එන්දන ජාතකය දෙසූ සේක. කරුණු මෙසේ හෙයින් මහ රජ අනුන් කෙරෙහි විශ්වාසය තබන්නන් නොවිය යුතුය පිහිට සොයන්නන් නොවිය යුතුය.

එක්තරා සාවකුගේ කථාව කෙරෙහි විශ්වාසය තබා යොදුන් තුන්දහසක් පමණ පළල්වූ හිමාලයෙහිවූ සිව්පාවෝ මහා සමුද්‍රයට

බිලිවූහ. එම නිසා අනුන් කෙරෙහි විශ්වාසය තබන්නන් නොවිය යුතුයයි. වදාරා "පඨවි උග්‍රියන ජාතකය දෙසූහ.

ඉක්බිති, මහරජ කිසි දින දුබලයාට බලවතාගේ සිදුරු පෙනෙයි. එසේම බලවතාට දුබලයාගේ සිදුරු පෙනෙයි. මේ අයුරින් පෙර කැටකිරිල්ලක් ඇතෙකු නැසියයි වදාරා ලටුකිකදා දෙසූහ. මෙසේ කලහය සංසිඳවීම පිණිස ජාතක තුනක් වදාරා සමගි බවේ ගුණ දැක්වීමට ජාතක දෙකක් වදාළහ. මහරජ සමගි වූවන් අතර වනාහි කිසියම් පිරිහීමක් දකින්නට නොලැබෙයයි පවසා රුක්ඛධම්ම ජාතකය වදාළහ. ඊට අමතරව මහ රජ, සමගි වූවන් අතර වනාහි කිසිදු සිදුරක් දකින්නට නොලැබේ යම් විටක ඉදින් ඔවුනොවුන් කලහයක් ඇති කර ගත්තාහුද එකල වැද්දා ඔවුන් මරණයට පමුණුවා රැගෙන ගියේයයි දෙසා මෙසේ කලහයෙහි තෘප්තියක්-අවසානයක් නම් නැතැයි කියා වටුදා වදාළහ. මෙසේ මේ ජාතක පස වදාරා අවසානයෙහි අත්තදණ්ඩ සූත්‍රය දෙසූහ. දෙපසවූ රජවරු සතුටුවුවාහු ඉදින් ශාස්තෘන් නොවැඩියේ නම් අපි, සියතින් ඔවුනොවුන්ම ඇත කොටා ගෙන මහා ලේ නදියක් ඇති කරන්නෙමු, අපගේ දූ පුතුන් ගේවල සිටිනාහු තවත් නොදකින්නෙමු. පණිවිඩ හුවමාරුවකුදු අපට නොලැබෙන්නේය. 'ශාස්තෘන් වහන්සේ නිසා අපි දිවි ලද්දෙමු, ඉදින් බුදුහු ගිහිගෙයි වසන්නහු නම් දෙදහසක් කොදෙව් පිරිවර කොට ඇති සතර මහා දීපයන්හි රජය (සක්විති රජය) ඒකාන්තයෙන්ම අත්පත් වන්නේය. එවිට ඔහුට දහසකට අධික පුත්‍රසංඛ්‍යාවක්ද වන්නාහුය. ඉන් ක්ෂත්‍රිය පරිවාර සහිතවම හැසිරෙයි. එබඳුව සම්පත් හැරපියා ගිහිගෙන් නික්ම් සම්බුදු බවට පැමිණියේය.

දැනුදු එතුමා ක්ෂත්‍රිය පිරිවර සහිතවම හැසිරෙමැයි දෙනුවර වැස්සෝ කුමරුන් දෙසිය පණස් දෙන බැගින් දුන්හ. බුදුහු ඔවුන් පැවිදිකොට මහ වනයට වැඩියහ. මෙහිදී ඔවුනොවුන් තුළ රූපියක් නොවූයෙන් ඒ පන්සියක් දෙනා තුළ පැවිද්ද ගැන ආශාවක් නොවීය. ඊට හේතුව ඔවුන් ආශාවක් නැතිව රජුන්ගේ කීමට පැවිදි වීමයි. මේ අතර ඔවුන්ගේ පුරාණ

දුකිකාවෝද 'අපගේ ආර්ය පුත්‍රයෝ පැවිද්දෙහි කලකිරෙත්වා' යනාදිය ලියා ලියුම් යවති. මේ නිසා ඔව්හු ඉතා වැඩි වශයෙන් ගිහිගෙයි ආශා ඉපද වූහ. බුදුරජ මොවුන් ගැන බලන්නේ එසේ කලකිරුණු බව දැක මේ මහණුන් මා වැනි බුදුවරයෙකු සමග වසමින් කලකිරෙයි. මෙය නුසුදුසුය. ඒකාන්තයෙන්ම මොවුන්ට කුණාල විල් තෙර සිද්ධිය කියා එහි පමුණුවා අනභිරතිය දුරු කරමිනි, සිතා ඔවුන්ට කුණාල විල් විස්තරය පැවසිය. එයැසූ ඔව්හු ඒ විල දකිනු රිසි වූවෝය. "මහණෙනි, කුණාල විල දකිනු රිසිවනු දැයි" ඇසීය. 'එසේය, වහන්ස, 'එසේ නම් එහි යාමට එව්' 'ඉර්ධිමත්වූ ඔබ වහන්සේ වඩිත් මුත් අපි කෙසේ යමුද? 'තෙපි යන්ට කැමත්තනු නම්, මම මගේ අනුභාවයෙන් ගෙන යන්නෙමි.' 'යහපති, වහන්ස, 'ඉක්බිති බුදුහු ඒ පන්සියයක් හික්ෂුන් ගෙන අහසට නැග කුණාල විල වෙත පමුණුවා ඒ හික්ෂුන්ට මෙසේ වදාළහ. "මහණෙනි, මේ විලෙහි සිටින යම් මසුන්ගේ නම් තෙපි නොදන්නනුද එය මගෙන් අසා දැන ගනිව්, යයි දෙසූහ" ඔව්හු එසේ විවාළහ. බුදුහු ඇසූ ඇසූ දැ දෙසූහ. මසුන්ගේ පමණක් නොව එම වන පියස වූ ගස්, පව්, දෙපා සිව්පා පක්ෂි නාමයන්ද විචාරවයි පැවසූහ. ඉක්බිති පක්ෂීන් දෙදෙනෙකු විසින් මුවගින් ඩැහැගෙන දඬුවෙක හුන් කුණාලපක්ෂි රජ පෙර හා පසුපස යන දෙපසින් පක්ෂි සමූහයා පිරිවැරුයේ එයි, හික්ෂුහු ඒ පක්ෂියා දැක "වහන්ස, මොහු මේ පක්ෂීන්ගේ රජු වියයුතුයි. මේ මොහුගේ පිරිවර යයි සිතමු" යි කීහ. "මහණෙනි, එය එසේය. මෙය මාගේ වංශයෙහිවූ මාගේ ප්‍රවේණියකිනි" පැවසූහ. 'වහන්ස, දැන් අපි මේ පක්ෂීන් දුටුවෙමු. යමක් චිතාහි ඔබවහන්සේ මාගේ වංශයේ මාගේ ප්‍රවේණියකැයි වදාළනුද, එය නොදන්නා බැවින් අසනු කැමැත්තෝ වෙමු' 'එසේ නම් අසනු කැමැත්තානුද?' 'එසේය, වහන්ස, 'එසේ නම් අසවියයි' පවසා ගාථා තුන්සියයකින් සරසා කුණාල දා වදාරන්නේ ඒ මහණුන් සිත්හි පැවති අනභිරතිය දුරු කළහ. දෙසුම් කෙළවර සියල්ලෝම සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටියාහුය. එම සෝවාන් මග ලබනු සමගම

ඔවුන්ට ඉර්ධිබලයද ලැබුනේය. බුදුහු ඒ සියලු භික්ෂූන්ට පළමුව අභසට නැග මහවනයටම වැඩියහ. ඒ භික්ෂූහුද යන කල්හි බුදුන්ගේ ආනුභාවයෙන් ගොස් එන කල්හි තමතමන්ගේ ඉර්ධිබලයෙන්ම ශාස්තෘන් පිරිවරා මහ වෙනෙහිම බැස්සාහුය. බුදුහු පනවණලද අසුනෙහි හිඳ ඒ භික්ෂූන් අමතා "එව් මහණෙනි, හිඳගනිව්, මතු මාර්ග තුන සඳහා තොපට කෙලෙස් දුරුකරනු සඳහා කමටහන් දෙසමීයි, කමටහන් වදාළහ. භික්ෂූහු (මෙසේ) සිතූහ- "බුදුහු අපගේ අනභිරතභාවය දැන අප කුණාල විල් තෙරට පමුණුවා අපගේ සසුන්හි නොඇලෙන ගතිය දුරුකළහ. එහිදී සෝවාන් ඵලයට පත් අපට දැන් මෙහිදී ඉතිරි මගතුන සඳහා කමටහන් වදාළහ. සෝවාන් නුවුහයි අප විසින් කල්ගෙවන්ට නො වටනේය. අප විසිනුදු උත්තම පුරුෂයන් හි සමාන විමට උත්සාහ කළයුතුයයි' ඔව්හු බුදුන්ගේ පා වැඳ නැගිට හුන් අසුන් ගසා දමා වෙන වෙනම පර්වත, ගුහා, කඳු, රුක්මුල් පිහිටි තන්හි හිඳගත්හ. බුදුහු මෙසේ සිතූහ.- "මේ භික්ෂූහු ස්වභාවයෙන්ම පුරුදු කළ කර්ම ඇත්තාහු ලත් උපායමාර්ග ඇති බැවින් මෙහි වෙහෙසීමට කාරණයක් නම් නැත. සෙනසුන්වලට යන යන විගසින්ම විදසුන්හි පිහිටුවා රහත්බවට පැමිණ තම තමන් ලත් ගුණ විශේෂයන් දන්වන්නෙමුයි මා හමුවට පැමිණෙන්නාහුය. එසේ මොවුන් පැමිණි කල දස දහසක් සක්වල දෙවියෝ එක් සක්වලකට රැස්වෙත්. මහත් සමූහයක් වන්නේය. එනිසා මා විවේක සහිත ඵලිමහනෙක හිඳගන්ට වටනේය" එයින් විවේක ඵලිමහනෙක බුද්ධාසනයක් පනවා වැඩහුන්නේය. සියල්ලන්ට පළමුව කමටහන් ලබාගෙන ගිය ස්ථවිරයන් සිව්පිළිසිඹියා සහිත රහත්බවට පත්විය.

එතැන් සිට ඒ ඒ පැමිණි භික්ෂූන් පිළිවෙළින් පන්සිය නමම පියුම් විලෙක පියුම් පිපෙන්නාසේ මගපල ලබා ප්‍රබෝධ වූහ. එහි සියල්ලන්ට පළමුව රහත්වූ මහණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සැළකරමීයි පර්යාංකයෙන් ඉගිලී නිසීදනය ගසා නැගිට බුදුන් අභිමුඛව ගියේය. මෙසේ ඊළඟ ඊළඟ වශයෙන් ඒ පන්සියයම බත්තලට පිවිසෙන්නවුන් මෙන් පිළිවෙළින්ම

ගියානුය. පළමුව පැමිණි භික්ෂුව බුදුන් වැද අතුරනා කඩ හෙලා හිඳින අසුනක් පනවා එකත්පසෙක හිඳ තමා පැමිණි ගුණය සැළකරනු කැමැත්තේ තවත් කිසිවෙක් ඇද්ද නැද්දැයි ආ මග හැරී බලන්නේ, අනිකෙක්ද දිටි. අනෙකෙක්ද දිටි, මේ පිළිවෙළින් ඒ සියල්ලෝම පැමිණ එකත් පස්ව හිඳ මොහු තමා ගැන ලජ්ජාවන්නේ සිය ගුණය නොකියයි. රහතුන්ට වනාහි ආකාර දෙකෙක් පවතීත්. අනේ, ඒකාන්තයෙන් මා ලත් ගුණය දෙවියන් ඇතුළු ලෝකයා වහාම දැනගත්තොත් යන සිත උපදියි. තමා ලත් ගුණය නිධානයක් ලත් පුරුෂයා එය අනිකෙකුට දන්වනු නොකැමැත්තා සේ අනුන්ට පැවසීමට අකමැති වෙයි. මෙසේ උතුම් ගුණයන්ගෙන් ඇතුළත්ව ඒ ආර්ය මණ්ඩලයට ඇතුළත්වූ කල පෙරදිගින් යුගදුරු පිරිකෙව් කල අග්‍ර මහික, ධුම රාහු යන උපක්ලේෂ සමූහය සේ නිම්වළල්ලෙන් ගෙන පෙරළනු ලබන රිදී රෝදයක ශෝභාව උසුලන පුන්සඳ මඬල උල්ලංඝනයකොට අනිලපථයට පිළිපන්නේය. මෙසේම මෙබඳුවූ ක්ෂණයක ලයයක, මොහොතෙක බුදුහු ඒ පන්සියයක් පමණවූ සියලු රහත් භික්ෂූන් සමග ශාක්‍යයන් අතරෙහිවූ කිඹුල්වත්පුර මහ වෙනෙහි වැඩ වෙසෙති. එහි භාග්‍යවත්හුද මහාසම්මත වංශයෙහි උපන්න. ඒ පන්සියයක් භික්ෂූහු ද මහාසම්මත වංශයෙහි උපන්න. බුදුහුද ක්ෂත්‍රිය ගැබ්හි උපන්න. ඒ භික්ෂූහුද ක්ෂත්‍රිය ගැබ්හි උපන්නාහුය. බුදුහු රාජපබ්බථිත කෙනෙකි. ඒ භික්ෂූහුද රාජපබ්බථිතයෝය. බුදුහු සේසත හැරදමා අත්පත් සක්විතිරජය හැරපියා මහණ වූහ. ඔව්හුද සේසත් හැරපියා අත්පත් රාජ්‍ය අත්හැර පැවිදිවූහ. මෙසේ බුදුහු පිරිසිදු අවකාශයක පිරිසිදු රැයක තෙමේද, පිරිසිදුව පිරිසිදු පිරිවර සහිතව චිත්තරාග වූයේ චිත්තරාග පිරිවර සහිතව චිතදෝස වූයේ චිතදෝස පිරිවර සහිතව චිතමෝහ වූයේ චිතමෝහපරිවාරව නිත්තණ්හ වූයේ නිත්තණ්හ පිරිවර සහිත වූයේ නික්කිලේස වූයේ නික්කිලේස පිරිවර සහිතව සාන්තව සාන්ත පිරිවර සහිතව දාන්තව දාන්ත පිරිවර සහිතව මුක්තව මුක්ත පිරිවර සහිතව අතිශයින්ම බලලන්නේය. වණ්ණභූමි නම් මෝ තොමෝ යම්

පමණ හැකිවෙයිද එපමණ විය යුතුයයි මේ හික්ෂුන් අරභයා කියන ලදී. "පන්සියයක් පමණ වූ සියලුම රහත් හික්ෂුන්" යනුයි.

'යේභුයොන' - අසඤ්ඤී අරුපාවචර සමාපන්න යන දෙව්වරු බොහෝ සෙයින් පැමිණියාහුය අල්පවශයෙන් නො පැමිණියාහුය. එහි මේ රැස්වීම් ක්‍රමයයි. මහ වනය භාත්පස නිවැසි දෙවියෝ කලබල වූහ. පින්වතුනි ඉතා ප්‍රයෝජන සහිත බුදුන් දැකීමට යමු, එසේම බොහෝ ප්‍රයෝජනවත් ධර්ම ශ්‍රවණයට යමු. ඉතා ප්‍රයෝජනැති හික්ෂු සංඝයා දැකීමට යමු! යමු!! මහා සෝභා පවත්වමින් අවුත් බුදුන්ද ඒ මොහොතෙන් රහත් බව ලත් රහතුන්ද වැද එකත්පස්ව හුන්නහ.

මේ ක්‍රමයෙන්ම ඒ ඒ දෙව්වරුන්ගේ ශබ්දය අසමින් ශබ්දාන්තරයෙහිවූ, අඩගවූ, ගවු, අඩයොදුන්, යොදුන් යනාදී වශයෙන් යොදුන් තුන්දහසක් විශාලවූ හිමාලයෙහි තෙවරක් තෙසැටක් නුවර දහසෙක්හි නවානුවෙක්ද ලෝණමුඛ සහශ්‍රයන්හි සයානුව බැගින්ද පටුන් ගම් කෝටි ලක්ෂයන්හි සපණස බැගින්ද රුවනාරයන්හිද යන සියලු දඹදිවය. පූර්ව විදේහය, අපර ගෝයානය, උතුරුකුරු දිවයිනය, යන සිව් මහා දිවයින්හිය, දෙදහසක් කුඩා දිවයින්වලය යන මුලු මහත් සක්වලය, ඊළඟ දෙවැන්නය, ඊළඟ තෙවැන්නය, යන පිළිවෙළින් මෙසේ දස දහසක් සක්වළවල්හි දෙව්වරු රැස්වූහයි දතයුතු, මෙහි කී 'දස දහසක් සක්වල' යනුවෙන් 'දසලෝක ධාතු' යන්නම අදහස් කරන ලද බව තේරුම්ගත යුතුයි. එහෙයින් කියන ලදී "දස ලෝක ධාතුවෙහිම දෙවියෝ බොහෝ සෙයින් රැස්වූවාහු වෙත්" යනුයි. මෙසේ රැස්වූ දෙවියන්ගෙන් සියලු සක්වලගැබ බඹලොව දක්වා හිදි කටු සිදුරක නිතර දමා ඇති නූලක් මෙන් සම්පූර්ණ ලෙස පිරී පවතී. එහි බඹ ලොව ස්වල්පයකින් මිදුනේ බුද්ධෝත් පාදයෙන් අලංකාර වූන. ලෝකයේ සිත්කලු බව දැකීම පිණිස පැදුම් දිගින් ඔසොවන ලද රිදීමය කැඩපතක් බදුයයි තේරුම් ගත යුතු. ලොහොපහයක වනාහි සත්වන කුලුගෙය වැනිවූ ගලක් බඹ ලොව සිට යටට හෙලුවේ එය බිමට පැමිණීමට සිව් මසක් ගත වෙයි. එතරම් විශාලවූ අවකාශයක යම්සේ යට සිට

යැවූ මල් හෝ දුම් හෝ මත්තට යෑමට හෝ මත්තෙහි සිට දැමූ අබැටක් පහළට බැසීමට තරම් අතරක් මේ මොහොතෙහි නොලබයි. මෙසේ අතරක් නැතිව දෙව්වරු රැස්වූහ. යම්සේ වනාහි සක්විති රජෙක් හුන් තැන සම්බාධ රහිත වෙයි. එන එනමහේ හෝ ශාක්‍යවූ සියලුම ක්ෂත්‍රියයෝ ඉඩ ලබන්මය. දුරින් දුරින් ඉතා සම්බාධය, එපරිද්දෙන්ම බුදුන් වැඩහුන් තැන සම්බාධ රහිතව ආ ආ මහේශාක්‍ය දෙව්වරුද බ්‍රහ්මයෝද ඉඩ පහසු ලබන්මය. තවද මේ බුදුන්ගේ පිරිහීම ලං ලංවූ තන්හි මූල කියනලද නයින්ම කෙසෙත් රුවා දක්වන පමණ පෙදෙසෙහි දසදෙන, විසිදෙන, තිස්දෙන, යනාදී ක්‍රමයට දෙවියෝ ඉතා සියුම් ආත්මභාව මවා ගෙන සිටියාහුය. සියල්ලන්ටම ඇතින් සිටියහු සැට සැට දෙන බැගින් සිටියහ.

‘සුද්ධාවාසකායිකානං’- සුද්ධාස වැසියන් සුද්ධාවාස නම් අනාගාමී රහතුන්ගේ ආවාසයෝය. අවිහාදී බ්‍රහ්ම ලෝක පහ.

‘ඒතදහෝසී’- කුමක් නිසා වීද? ඒ බ්‍රහ්මයෝ වනාහි සමාපත්තියට සම වැදී යථාපරිච්ඡේද වශයෙන් ඉන් යළිත් නැගිටින්නාහු බ්‍රහ්ම භවනය බලන්නාහු පසුබත බත් ගෙය මෙන් හිස්ව පවතිනු දුටහ. ඉක්බිති බමුන් කොහි ගියාහුදැයි සිහිකරන්නාහු මහා සමාගමයට ගිය බව දැන මේ සමාගමය විශාල වූවකි අපිවනාහි සෙස්සන් හා නොගොස් නැවතුනාහුය එසේ නතරවූවන්ට ඉඩක් ලබා ගැනීම ඉතා අමාරුය. එහෙයින් එසේ යන්නාහු හිස් අතින් නොව එක එක ගය සකස් කරගෙන යමු. එයින් මහා සමාගමයට පැමිණි බවද දන්වමු. බුදුගුණද වර්ණනා කරමු, යනුවෙන් මෙසේ සමවතින් නැගිට සිහිකල බැවින් එබඳු සිතක් ඇතිවිය.

‘හගවතෝ පුරතෝපාතුරහංසු’- පෙලෙහි බුදුන් හමුවෙහි ඉදිරියෙහිම බැස්සාක් මෙන් කියන ලදී. මෙහි එසේ තේරුම් නොගතයුතු. ඔවුහු බඹුලොව සිටියාහුම ගාථා සකස්කර ගෙන කෙනෙක් පුරන්ටීම වක්කවාල මෝව්ටෙහි බැස්සේය. කෙනෙක් දක්බිණ වක්කවාල මෝව්ටෙහිද, කෙනෙක් පච්ඡිම වක්කවාල මෝව්ටෙහිද කෙනෙක් උත්තර වක්කවාල මෝව්ටෙහිද බසිත්. මොවුනතුරෙන් පුරන්ටීම වක්කවාල මෝව්ටෙහි බසින බඹ

තෙමේ නිල කසිණයට සම වැද නිල් රැස් විහිදා දස දහසක් දෙවියන් අතර මිණිසමක් මදාහරින්නාසේ තමා ආබව දන්වා බුද්ධ විටිය නම් කිසිවෙකු විසිනුත් වසාගෙන සිටින්නට නොහැකි බැවින් මහත්වූ බුද්ධවිටියෙන්ම අවුත් බුදුන් වැද එකත්පසෙක සිටියේය එකත් පසෙක හුන් ඔහු තමා පිළියෙළ කරගෙන ආ ගාථාව කිය. දකුණු සක්වල මෝව්ටෙන් බට බඹ තෙමේද භික්කුසිණයට සමවැද රුවන් ප්‍රභා විහිදුවා දස දහසක් සක්වල දෙවියන් අතර රන් වස්ත්‍රයක් පොරොවන්නාසේ තමා පැමිණි බව අගවා පෙරසේම කෙළේය. පැසුම්දිග සක්වල මෝව්ටි බට. බඹ තෙමේද ලෝහිත කසිණයට සමවැද ලේවන් රැස් විහිදා දස දහසක් සක්වල දෙවියන් රන් කම්බිලියකින් පොරොවන්නාසේ තමා ආ බව දන්වා එසේම කෙළේය. උතුරු සක්වල මෝව්ටෙන් බට බඹතෙමේද ඕදාන කසිණයට සමවැද අවදාන රැස් විහිදුවා දස දහසක් සක්වල දෙවියන් අතර දෑ සමන් මල් වස්ත්‍රයක් පොරොවන්නාසේ තමා ආ බව අගවා එසේම කෙළේය. පෙලෙහි වනාහි බුදුන් ඉදිරියෙහි පහළ වූහ. ඉක්බිති වනාහි ඒ දෙවියෝ බුදුන් වැද එකත්පසෙක හිදත්හ කියා මෙසේ එක් මොහොතකම ඉදිරියෙහි පෙනී සිටීමත් වැද එකත්පසෙක හිදගැනීමත් කියන ලද්දේය. එය මෙසේ පිළිවෙළින් වියයි එක්කර දක්වන ලද්දේවේ. ගාථා බිණීම වනාහි පෙලෙහිදු වෙන් වෙන්වම කියන ලදී.

‘මහා සමය’- මහා සමුහයයි.

‘පවන’- නම් වනගහනය. දෙපරිද්දෙන්ම බුදුහු මේ වනයෙහිදී අද මහා සමුහයක් රැස්වියයි කිය ඒ නිසා යම් අයෙක් රැස්වුවාහුද ඔවුන් දැක්වීම පිණිස ‘දේවකායා සමාගතා’ යනු කිය.

‘දේවකායා’- දිව්‍ය සමුහයා

‘ආතම්භ ඉමං ධම්ම සමයං’- මෙසේ රැස්වූ දිව්‍ය සමුහයා දැක අපි දු මේ ධර්ම සමුහයට ආවෙමු. කුමක් නිසාද?

‘දක්ඛිනායේ අපරාජිත සංඝං’- කිසිවෙකු විසිනුත් දිනිය නොහැකි මරුන් තිදෙනා අදම ජයගෙන දිනු සටන් ඇති මේ සංඝයා දකිනු වස් ආවෙමු යන අරුති. ඒ බ්‍රහ්මයා මේ ගය

ගයා බුදුන් වැද පෙරදිග සක්වල මෝවිටෙහිම සිටියේය.
අනතුරුව දෙවැන්නාද කියන ලද ක්‍රමයෙන්ම අවුත් කිය.

'තත්‍ර භික්ඛවෝ'- ඒ රැස්වූ තැන භික්ෂූන්.

'සමාදහංසු'- සමාධියෙන් යුතුව යෙදූහ.

චිත්තමත්තනෝ උජුක මකංසු'- තම සිත වංක කුටිල ජ්වීර්ණ ගති සියල්ල දුරුකර සෘජු කළහ.

සාරථීව නෙත්තානිගහෙන්වා'- යම්සේ වනාහි රියක අසුන් යහපත්සේ පවත්නාකල රියැදුරු සියලු යොත්ගෙන චෝදනා නොනගමින් නොවළක්වමින් සිටියි. එසේම ෂඩංගෝපේක්ෂා සමන්තාගත වසන ලද දොරටු ඇති ඒ පන්සියක්වූ සියලුම භික්ෂූහුය.

'ඉන්ද්‍රියා රක්ඛන්ති පණ්ඩිතා'- භාග්‍යවතුන් වහන්ස, මොවුන් දකිනු වස් මෙහි ආමිහ. ඔහුද ගොස් සුදුසු තැන සිටියේය. අනතුරු තෙවැන්නාද කියන ලද ක්‍රමයෙන් කිය.

'ඡේත්වා ඛිලං'- සිතේ පවතින රාග දෝෂ මෝහ කිලුටු සියල්ල සිඳ දමා

ඡේත්වා පලිසං'- රාග දෝස මෝහයෝම මෙහි පලිස නමින් කියවෙයි.

'ඉන්දඛිල'- රාග දෝෂ මෝහම මෙහි ඉන්ද ඛිල නමින් කියවෙයි.

'උභවච්චමනේජා'- මොවුහු තණ්හා ඒජාවගේ අභාවයෙන් අනේජවූ භික්ෂූහු (පච්ච) උදුරා ඉවතට ඇද දමා.

'තේ වරන්ති'- සතර දිශාවන්හි අප්‍රතිහත වාරිකාවෙහි හැසිරෙති

සුද්ධා-උපක්ලේශ රහිත. උපක්ලේශයන් ගෙන් තොරවූ.

'විමලං'- නිර්මල මෙය ඊටම පරියාය වචනයකි.

වක්ඛුමතා'- පසැසින් යුතු

'සුදන්තා'- ඇසින් දැමුනාහු කනින්, නැහැයෙන්, දිවෙන් කයින් සිතින් යන මේ දොරටුවලින් දැමුනාහු.

'සුසුනාගා'- ශ්‍රේෂ්ඨ තරුණයෝ ඔවුහු මෙබඳුවූ නිරුත්තර සුදුසු ගුරුවරයෙකුගෙන් භික්ෂුණ තරුණ ශ්‍රේෂ්ඨයන්වූ අපි

බුදුන් දකිනුවස් ආමිහ. ඔහුද ගොස් සුදුසු තන්හිම සිටියේය. නැවත සිව්වෙනියාද කියන ලද ක්‍රමයෙන් ම අවුත් කිය.

'ගතාසේ'- නිර්වේමනික සරණාගමණයෙන් පැමිණියාහු.

'ඔහුද ගොස් නියමිත තන්හිම සිටියේය. ඉක්බිති බුදුහු බලන්නාහු පොලෝ තලයෙහි පටන් සක්වල මෝවිටි සීමාවේ සිට අකතිට්ඨා බඹ ලොව දක්වා දෙවියන් රැස්ව සිටිනු දැක සිතූහ "මෝ මහා දේවතා සමාගමයකි මෝ මහා දේවතා සමාගමයයි හික්ෂුහු නොදනිත්" ඒ නිසා ඔවුන්ට කියමිසි සිතා "ඉක්බිති බුදුහු හික්ෂුන් ඇමතූහ" යි යනුවෙන් මුලුල්ල විස්තර කටයුතුය.

'ඒතපරමා'- මේ පරම ප්‍රමාණය යනු 'ඒත පරමා නම්. දැන් බුදුන් නොමැතියෙන් "මහණෙනි, ඔව්හු දැන් වනාහි" යනු වෙන් තුන්වන වාරයක් නොකියන ලදී.

'අවික්ඛස්සාමි හික්ඛවේ'- කුමක් නිසා කියේද? දෙවියන්ගේ සිත පැහැදීම පිණිස දෙවියෝ වූකලී සිතූහ-'බුදුහු මෙබඳු මහාසමාගමක මහේශාකාශ දෙවියන්ගේ පමණක් නම් ගොත් කියන්නාහ. කිම? අල්පේශාකාශ දෙවියන් ගැනත් කියනවද?" මේ අතර බුදුහු මේ දෙවියෝ කුමක් සිතද්දැයි ආවර්ජනා කරන්නාවූ මුඛයෙන් අත යවා හෘදය මාංශය පිරිමදින්නාසේ බඩු සහිත සොරු අල්වාගන්නාසේද ඒ ඔවුන්ගේ චිත්තාවාරය දැක දසදහසක් සක්වලින් පැමිණි අල්පේශාකාශ මහේශාකාශ සියලු දේවතාවන්ගේ නම් ගොත් කියමිසි සිතූහ. මේ බුදුවරයෝ නම් මහා උදාර සත්ව විශේෂයකි. දෙවියන් සහිත මුලුලොව යම් කිසි දිට්ඨ සුත මුත විඤ්ඤාත පත්ත පරියේසිත අනුවචරිත යන සියල්ල සිතින් සොයා බලා ඇත. කොහි හෝ කිසිවක් නිලාදී වශයෙන් බෙදන ලද රූපාරම්මණයන්හි රූපාරම්මණයක් හෝ හේරි සද්දාදී වශයෙන් බෙදන ලද සද්දාරම්මණයන්හි සද්දාදී අරමුණක් වෙන් වෙන් වශයෙන් හෝ නොමැත. ඒ සියල්ල යථාවිධයෙන් බුදුහු දනිත්. එය මෙසේ වදාළහ. "මහණෙනි, යමක් දෙවියන් සහිත ලෝකයෙහි -පෙ-දෙවියන් සහිත මිනිසුන් අතර දිට්ඨ සුත මත විඤ්ඤාත පත්ත පරියේසිත

අනුවචරිත පවතිද එය මම සිතින් දනිමි. එය මම දකිමි. එය මම ඇති සැටි දිටිමි" යනුයි. බුදුහු මෙසේ සියලු තන්හි අප්‍රතිහත ඥාණ මහිමයෙන් යුතුය. ඒ සියලුම දෙවියෝ භවා-අභවා වශයෙන් දෙකොටසකට බෙදූහ. යමෙක් කර්මාවරණයෙන් සමන්තාගත වූවාහුද යනාදී ක්‍රමයෙන් කියන ලද සත්වයෝ අභවා නම්, ඔව්හු එක වෙහෙර වසන්තාහු නමුදු බුදුන් නොදකිත්. විපරිත වූවෝ (මුල්කී පිරිසෙන්) භවා නමු. ඔව්හු දුර වසන්තාහු නමුදු ගොස් සංග්‍රහ ලබන්. ඒ නිසා එහිදු දේවතා සන්නිපාතය ඇති කල යමෙක් අභවාද ඔවුන් හැර භවායන් අරමුණුකර ගනිත්. එසේ අරමුණු කරගෙනදු මෙහි රාග වර්තයෝ මෙපමණකි. දෝෂ වර්තයෝ මෙපමණකි. යන ලෙස වර්තයන්ගේ වශයෙන් කොටස් සයක් කෙළේය. අනතුරුව ඔවුන්ට සුදුසු ධර්ම දේශනාවක් සොයන්නේ රාග වර්ත දෙවියන් සම්මාපරිබ්බාජනීය සූත්‍රය දේශනා කරමි. දෝස වර්තයන්ට කලහ විවාද සූත්‍රයද මෝහ වර්තයන්ට මහා ව්‍යුහ සූත්‍රයද විතර්ක වර්තයන්ට වුල්ලව්‍යුහ සූත්‍රයද ශ්‍රද්ධා වර්තයන්ට තුවටකපටි පදාවද බුද්ධි වර්තයන්ට පුරාණේද සූත්‍රයද දෙසන්නෙමි, යි දේශනා ව්‍යවස්ථාපනය කොට යලිදු ඒ පිරිස අන්තර්ජායය වශයෙන් දේශනාව අවබෝධ කර ගන්නේද නැතහොත් පරජ්ඣාසය වශයෙන්ද නැතහොත් අට්ඨප්පත්තික වශයෙන්ද නැතහොත් ප්‍රච්ඡාවසික වශයෙන්ද යන මේ ගැන බලති. එයින් ප්‍රච්ඡාවසික වශයෙන් දැනගන්නේයයි දැන ඒ පන්සියයක් හික්ෂුන් අතර දෙවියන්ගේ අදහස් දැන වර්ත වශයෙන් ප්‍රශ්න ඇසීමට සමතෙක් ඇද්දැයි බැලුයේ කිසිදු සමතෙක් එහි නොවීය. ඊළඟට අසු මහ සච්චන්ද අගසච්චන් දේදෙනද සොයා බලා ඔව්හුද අපොහොසත් බවම දැක මෙසේ සිතී. ඉදින් පසේ බුදුවරයෙකු වෙතොත් හැකිවේද? එතුමන්ද අපොහොසත්වග දැන ශක්‍ර සුයාමාදීන් අතරෙහි වත් සමතෙක් ඇද්දෝ හෝයි විමසන්නාහු එහිදු කිසිවෙකු නොදැක්කහ. අනතුරුව භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙබඳු සිතක් පහළ විය. මේ පැනය විසඳීමට මා බදු බුදුවරයෙකුම පොහොසත් වන්නේය. ඒ නිසා කිසියම් ලොවෙක තවත් බුදුවරයෙක් ඇද්දෝ හෝයි අප්‍රමාණ

ලෝකධාතුවල අප්‍රමාණ ඥානය පතුරුවා බලන්නාහු අනික් බුදුවරයෙකුදු නොදුටහ. මේය මෙසේ පෙනීම එතරම් පුද්ගලයකුදු නොවේ දැන් තමා සමාන කෙනෙකු නොදැකීම පුද්ගලයක් නොවේ. බෝසත් උපන් දිනයෙහිදු බ්‍රහ්මජාල වර්ණනාවෙහි කියන ලද හයින් තමා හා සමවූවෙක් නොදකින්නේ 'අග්ගෝභමස්මි ලෝකස්සා' ති යන සිංහනාදය පැවැත්විය. මෙසේ තමා හා සමාන අනිකෙකු නොදැක සිතිය. "ඉදින් මම ප්‍රශ්න අසා මමම විසඳන කල එය තේරුම් ගැනීමට දෙවියෝ අපොහොසත් වෙති. අනික් බුදුවරයෙකුම විචාරණ කල්හි ඒවා මා විසඳන කල්හි එය පුද්ගල සහිත දෙයක් වේවි. දෙවියන්ට අවබෝධ කරගන්ටද හැකිවෙත්. එනිසා නිර්මිත බුදු කෙනෙකු මවමි" යනුයි. අභිඥාපාදකධ්‍යානයට සමවැද නැගිට පා සිවිරු ගැනීම අත්පා ආදී ඉරියව් පැවැත්වීම මා සමානම වේවායි කාමාවචර සිතෙන් පරිකර්ම කොට පෙරදිගින් යුගඳුරු සීමාව ඉක්මවා සදමඬල පලා නික්මෙන්නාක් මෙන් රූපාවචර සිතින් අධිෂ්ඨාන කෙළේය. දිව්‍යසමූහයා ඒ දැක පින්වතුනි, තවත් සඳක් උදාවියයි කීවාහුය. අනතුරුව ඒ සඳ යන හැඟීම හැර දමා තවත් ලංවූ කල සඳ නොවේ. ඒ සූර්යයෙකිසිද තවත් ලංවූ කල සූර්යයෙකු නොව දේව විමානයකි යිද තවත් ලංවූ කල දේව විමානයක් නොව එක දෙව් පුතෙකැයිද තවත් ලංවූ කල දෙව් පුතෙකු නොව එක් මහ බඹෙකැයිද තවත් ලංවූ කල බඹෙකු නොව පින්වතුනි, තවත් බුදුවරයෙක් වැඩියහයි කීවාහුය. එහි පාර්ශ්වන දෙවියෝ සිතූහ. "එක බුදුවරයෙකු උදෙසා මෙතෙක් දෙව්වරු එක් වූයේ නම් බුදුවරු දෙදෙනෙකු උදෙසා කෙතරම් සමූහයක් වන්නේද" කියායි මාර්ග එල ලත් දෙව්වරු මෙසේ සිතූහ. "එක් ලෝක ධාතුවක බුදුවරු දෙදෙනෙක් නම් ඇති වන සිරිතක් නැත. ඒකාන්තයෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් තමන් හා සමාන අන් නිර්මිත බුදුවරුක් මවන ලද්දේ විය යුතු" යනුයි. අනතුරුව ඒ දිව්‍ය සමූහයා බලා සිටියදීම නිර්මිත බුදුන්ද පැමිණ දසබලයන් වහන්සේ නො වැදම ඉදිරිපිට සම සමව මවන ලද අසුනෙහි වැඩහුන්න. භාග්‍යවතුන්ට ඇති දෙතිස් මහාපුරුෂ ලකුණුද නිර්මිත බුදුන්ටද ඇත. බුදුන් සිරුරින්

සවණක් රැස් නික්මෙයි. නිර්මිත බුදු සිරුරින්ද සවණක් රැස් නික්මී එම සිරුරෙහි හැපෙයි. නිර්මිත බුදු කයෙහි රැස් දස බලයන් වහන්සේගේ ශරීරයෙහි හැපෙයි එම රශ්මි මාලා ඒ දෙ බුදුවරයින්ගේ ශරීරයන්ගෙන් නික්මී උඩට පැන නැග ගොස් අගනිව්වක භවය අගතෙක් විහිදී එහි හැපී ආපසු කැරකී අවුත් දෙවියන්ගේ මුදුන් කෙළවරින් බැස සක්වල මෝව්ව පිහිටියහ සියලු සක්වල ගැබ රුවන්මය කොබෝගෙඩි වලලිලකින් විහිදෙන රැස් සහිත සැයක්සේ බැබළිය. දස දහසක් සක්වල දෙවියෝ එක් සක්වලක රැස්වූවාහු දෙබුදුවරයන්ගේ රැස් කදඹ අතරට පැමිණ සිටියහ. නිර්මිත බුදුන් වැඩසිටින්නේම දසබලයන්ගේ බෝධි පර්යංකයෙහි වැඩහිඳ ක්ලේශ ප්‍රභාණය කිරීම ස්තුති මුඛයෙන් වර්ණනා කරන්නාහු මෙය වදාළහ.

“ලොව මහණ තෙමේ ගිහිගෙයින් නික්ම කාමයන්ගෙන් දුරුව කෙසේ නම් යහපත් පැවිද්දෙක් වන්නේදැයි ශ්‍රේෂ්ඨ ප්‍රඥාවෙන් යුතු පරතෙරට පැමිණියාවූ නිවන් රස වැළඳු මුනින්දුටු ඔබවහන්සේගෙන් විචාරමි” යන මෙය වදාළහ.

ශාස්තෘන් වහන්සේ දෙවියන්ගේ සිත් ප්‍රබෝධ කරනු වස් පළමුකොට ඒ ඒ පැමිණියවුන්ගේ නම් ගොත් කියන්නෙමි, යි සිතා “ආචික්ඛිස්සාමි භික්ඛවේ” යනාදිය වදාළහ.

‘සිලෝකමනුකස්සාමි’- අක්ෂර පදයන්ගේ නියම කිරීමයි. වචන සමූහය පවත්වන්නෙමි

‘යත්ථ භූමිමා තදස්සිතා’- යම් යම් ස්ථානයෙක බුමාවු දෙවියෝ වෙද්ද ඒ ඒ ස්ථාන ඇසුර කර

‘යේ සිතා ගිරි ගම්භරං’- යනුවෙන් ඒ හික්ෂුන්ගේ ඇසුර කිය. යම්කිසි මහණෙක් පර්වත ගුහාවක් ඇසුරු කෙළේද එය

‘පහිනන්නා’- යවන ලද බැවින්.

‘සමාහිතා’- සංසිඳුනු- වික්ෂිප්ත නොවූ.

‘සුථු’- බොහෝ දෙනා.

‘සිභාව සල්ලිතා’- සිංහයන් මෙන් සැඟවුනාවූ එකඟ බවට පැමිණි.

‘ලෝමහංසාහි සම්භුතෝ’- ලොමු දැහැගන්නා ස්වභාවය මැඩ පවත්වා සිටිය. නිර්භයවූ යන තේරුමයි.

‘ඕදාත මනසා සුද්ධා’- පිරිසිදු කළ සිතැතිව- සුද්ධව.

‘විප්පසන්තමනාවිලා’- අති ප්‍රසන්න, නොකැළඹුණු.

‘භියොයා පඤ්චසතේ ඤත්වා’- සම්මා සම්බුදුන් සමග පන්සියයකට වැඩි භික්ෂූන් බව දැන.

‘වතේ කාපිලවත්ථවේ’- කපිත්ථු නගරය ආසන්නයෙහි වූ වනයෙහි.

‘තතෝ ආමන්තයි සත්ථා’- එකල්හි අඬ ගැසීය.

‘සාවකේ සාසතේ රතේ’- තමන්ගේ ධර්මදේශනාවන් ශ්‍රවණය කරන බැවින් ‘ශ්‍රාවක’ නම්වූ ත්‍රිවිධ ශික්ෂා ශාසනයෙහි ඇලුන බැවින් ‘ශාසතේ රත’ නම්. මේ සියල්ල “සිලෝක මනුකස්සාමි” යන වචනය හැර කියන ලද්දක් මෙන් දත යුතු බව හඟවයි.

‘දේවකායා අභික්කන්තා තේ විජානාථ භික්ඛවො’- ඔවුහු දිවැසින් දනිවියයි ඔවුන්ට දිවැස් ඇති බව හැඟවීමට කීය.

‘තේව ආතප්පමකරුං සුත්වා බුද්ධස්ස සාසතේ’- ඒ භික්ෂූහුද බුදුන්ගේ හසුන අසා එකෙණෙහිම ඒ නිවන සඳහා විරිය කළහ.

‘තේසං පාතුරුහු ඤාණං’- කෙබඳුද? අමනුෂ්‍යයන් දැකීම පිණිස දිවැස් නුවණ පහළ විය. එය ඔවුන් විසින් එකෙණෙහිම පරිකර්ම කොට උපදවන ලද්දක් නොවේ. ආර්ය මාර්ගය ලැබෙනු සමගම එයද පහළ විය. අමනුෂ්‍යයන් දැකීමේ ප්‍රයෝජනය පිණිසම එය ප්‍රාර්ථනා ලෙස පහළ විය. බුදුහුද තොපට දිවැස් නැණ ඇත, එය මතු කරගෙන දැනගනිව්” යයි මේ සඳහා වදාළහ.

‘අප්පේකේ සතමද්දක්ඛුං’- ඔවුන් අතුරෙන් ඇතැම් භික්ෂූ කෙණෙක් අමනුෂ්‍යයන් සියයක් දිවැසින් දුටහ.

‘සහස්සං අථ සත්තති’- සමහර කෙණෙක් දහසක්ද සමහර කෙණෙක් සත් තිස් දහස්, සත්තැ දහස් ගණනින්ද දුටහ.

‘සතං ඒකේ සහස්සානං’- සමහර කෙණෙක් සිය දහස් ගණනින් දුටහ.

‘අප්පේකේනන්ත මද්දක්ඛුං’- මහත් සංඛ්‍යාවන්-අප්‍රමාණ ලෙස දුටහ. සමහරෙක් සිය ගණනින්ද සිය දහස් ගණනින්ද පිරිසිදිම් නැතිව අනන්ත අප්‍රමාණ වශයෙන් දුටහ, යන අරුති.

‘දියා සබ්බා ඵ්වා අනුහරිතව’- සම්පූර්ණව පිරි ගියේය.
යන අරුති

‘තඤ්ච සබ්බං අභිඤ්ඤාය’- ඔවුන් අතුරෙහි එකිනෙකා
දක්නා ලද්ද ඒ සියල්ල දැන.

‘වච්ඤ්ඤා වඤ්ඤා’- අත්ලෙහිවූ රේඛාව පැහැදිලිව
පෙනෙන්නා සේ ව්‍යවස්ථාපනය කොට. ඒ සියලු හික්ෂුන්
අතුරෙන් ‘වඤ්ඤා’ යනු බුදුන්ටම නම්.

‘තතෝ ආමන්තයි’- පෙලෙහි කී කථාවම නම් ගොත්
කීර්තනය කිරීම පිණිස වදාළහ. ‘තෙපි මෙය දනිව්, සලකව්,
බලව්,’ යනුවෙනි

‘යේ වෝ අහං කිත්තයිස්සාමි’- මේ එහි වචනයන්ගේ
සබඳ දැක්වීම පිණිසයි.

‘ගිරා’- වචන.

‘අනුපුබ්බසෝ’- අනුපිළිවෙළින්. ක්‍රමයෙන්.

‘සත්තසහස්සා යක්ඛා භූමිමා කාපිලවත්ථවා’- සත්දහසක්
පමණ යක්කු. මේ ගණන කපිලවස්තු නගරය ඇසුරුකොට
උපන් බ්‍රාහ්ම යක්කුයයි කියයි.

‘ඉද්ධිමන්තෝ’- දිව්‍ය ඉර්ධියෙන් යුතු.

‘ජුතිමන්තෝ’- ආනුභාවසම්පන්න.

‘වණ්ණවත්ත’- ශරීර වර්ණ සම්පන්න.

‘යසස්සිතෝ’- පිරිවර සම්පන්න.

‘මෝදමානා අභික්කාමුං’- සතුටු සිතැතිව ආවාහුය.

‘හික්ඛුනං සමිතිං වනං’- මේ මහවනයට හික්ෂුන් දැකීම
පිණිස ආවාහුය.

‘සමිතිං’- සමූහය. ‘හික්ඛු සමූහය දැකීම පිණිස පැමිණි’
යන තේරුමයි.

‘ඡ සහස්සා හේමවතා යක්ඛා නානත්තවණ්ණිනෝ’- හිමාල
වන පෙදෙසෙහි උපන් සයදහසක් පමණවූ යක්ෂයෝ. ඔවුහුද
නීලාදී නොයෙක් වර්ණවලින් යුතු වූවාහුය.

‘සානාහිරා ති සහස්සා’- සානාහිර පර්වතය ඇසුරු කොට
උපන් තුන්දහසක් පමණවූ යක්කු.

‘ඉච්චේතේ සෝළස සහස්සා’- මේ සියල්ල එක්වූ කල
සොළොස් දහසක් වෙති.

‘වෙස්සාමිත්තා පඤ්චසතා’- වෙස්සාමිත්තා නම් පර්වතයෙහි උපන් පන්සියයකි.

‘කුම්භිරෝ රාජගහිකෝ’- රජගහනුවර උපන් කුම්භිර නම් යකු.

‘වේථුල්ලස්ස නිවේසනං’- ඔහුට වේථුල්ල පර්වතය නිවාසස්ථානයයි, යන තේරුමයි.

‘හියෝර් නං සතසහස්සං යක්ඛානං පයිරුපාසති’- යකුන් ලක්ෂයකට අධික සංඛ්‍යාවක් ඔහු සේවනය කරයි.

‘කුම්භිරෝ රාජගහිකෝ සෝපාග සමිතිං වනං’- ඒ කුම්භිර නම් යක් තෙමේද පිරිවර සහිතව මේ වනයට ඒ හික්ෂු රැස්වීම දකිනු පිණිස පැමිණියේය.

‘පුරිමඤ්ච දිසං රාජා ධනරට්ඨෝ නං පසාසති’- පෙරදිගට අනුශාසනා කරයි. (පාලනය කරයි.)

‘ගන්ධබ්බානං ආධිපති’- සතර දිශාවන්හිම ගන්ධර්වයන්ට අධිපතිය-පේෂ්ඨමය. ඒ සියල්ලෝ ඔහුගේ වසයෙහි පවතිත්.

‘මහාරාජායසස්සි සෝ’- මහා පිරිවර සහිතවූ මේ මහරජ-

‘පුත්තාපි තස්ස බහවෝ ඉන්දනාමා මහබ්බලා’- ඒ ධාතරාෂ්ට්‍ර නම් දෙවිරජුට මහා බලසම්පන්න පුත්‍රයෝ බොහෝය. ඒ සියල්ලෝ සක්දෙව් රජුගේ නමින්ම හඳුන්වත්.

‘විරුල්හෝ තං පසාසති’- ඒ දිශාව විරුල්හි නම් දෙවිරජ අනුශාසනා කරයි.

‘පුත්තාපි තස්ස’- ඔහුටද (ඒ විරුල්හටද) පුත්‍රයන් එබඳුම (ධුතරාෂ්ට්‍ර රජුටම බඳු) ය. ඔවුහු මහාබලසම්පන්නයෝ යයි පෙලෙහි එයි. අටුවාවෙහිද ‘මහාබලවන්ත’ යනු සියලු පාඨයන්හි ඇතුළත් කරගත යුතුය.

පෙරදිග ධාතරාෂ්ට්‍ර වරම් රජුද විරුල්හ වරම් රජු දකුණු දිශාවෙන්ද විරුපාක්ෂා වරම් රජු පශ්චිම දිශාවෙන්ද කුචේර වරම් රජු උතුරු දිශාවද යන වශයෙන් ඒ සතරවරම් මහ රජවරු කිඹුල්වත්පුර නුවර භාත්පස සතරදිශාව ඇසුරු කොට සිය තෙදින් බබලන්නාහු සිටියාහුය.

යන මේ ගාථා සියල්ල සංග්‍රහකොට දැක්වීම් වශයෙන් කියන ලදී මේ වනාහි එහි අර්ථයි. දසදහසක් සක්වල ධාතරාෂ්ට්‍ර

නම් මහරජවරු ඇත ඒ සියල්ලෝම කෝටි ලක්ෂය බැගින් ගාන්ධර්වයන් පිරිවරා අවුත් පෙරදිගින් කිඹුල්වත්පුර මහා නගරය පටන් සක්වල ගැබ පුරා සිටියාහුය. දකුණුදිග ආදී සෙස්සෙහිදු විරුල්හකාදිහු මෙම නයින්ම අරක්ගෙන සිටින බව සැලකුව මැනවි. ඒ නිසා- "සමන්තා චතුරෝ දිසා දද්දල්ලාමානා අවිධංස" යන මෙය කිය. භාත්පස්හිවූ සක්වලවලින් අවුත් සිවුදිගින් පර්වත මස්තකයන්හි ගිනිකඳු මෙන් මනාව දිලිසෙමින් සිටියාහුය. ඔව්හු වනාහි යම් හෙයකින් කිඹුල්වත්පුර වනය නිසාම පැමිණියාහුම සක්වල පුරවා සක්වල හා සම සමව සිටියාහු 'වනේ කාපිලවත්ථවේ' යනු කිය.

'තේසං මායාවිනෝ දාස ආගු වඤ්චනිකා සයා'- ඒ සතර වරම් මහරජවරුන්ගේ තම තමන් කළ පව්කම් සැඟවීම ලක්ෂණයෙන් යුතු මායාකාර කුටිලවූ ආචාර පැවතුම් ඇති දාසයෝ වෙති. තවද හමුවෙහි හා නොහමුවෙහිවූ වඤ්චනික ගතිවලින් ලෝකයා රවටන අර්ථයෙන් 'වඤ්චනික' නම්වූද ශට් කෙරාරාටික කම්වලින් යුතු බැවින් සටයයිද කියති. ඒ කියනලද අයද ආවාහුය යන අර්ථයි.

'මායා කුටෙණ්ඩු වේටෙණ්ඩු විටුව ව විටුවෝ සහා- මුල් කී දාස සටාදී සියල්ලෝම රැවටිලිකාරයෝ වෙති. නම් වශයෙන් ඔවුන්ගෙන් කෙනෙක් කුටෙණ්ඩුය, කෙනෙක් වේටේඩුය. පෙලෙහි වනාහි 'වේටෙණ්ඩු' කියා ලියති. කෙනෙක් විටුව ව නම්. කෙනෙක් විටුව නම්.

'සහා'- යන්නෙන් ඒ විටුව නමැත්තෙද ඔවුන් සමගම ආවේය යනු සඳහා කිය.

'වන්දනෝ කාමසෙට්ඨෝ ව කින්තුසණ්ඩු නිසණ්ඩු ව'- මුල් කී පරිදිම තවත් කෙනෙක් කින්තුසණ්ඩු නම්. පෙලෙහි ඒ 'කින්තිසණ්ඩු' කියා ලියති, තවත් අනිකෙක් නිසණ්ඩු නම්. මේ දාසයෝය. අනික් අය වනාහි-

"පනාදය, ඕපමඤ්ඤය, දේවසුත්තය, මාතලිය, චිත්ත සේනය, ගන්ධබ්බය, නලරජ, ජනේසහය, පඤ්චසිබ්බ නිම්බරුය, සුරියවච්චසය යන මේ දෙවිජ්ජවරුද වෙති.

'දේවසුත්ත'- නම් දිව්‍යසාරථියාය.

‘චිත්තසේන’- චිත්තය, සේනය, චිත්තසේනය.

‘ගන්ධබ්බ’- මෙකී චිත්තසේනයන්ද ගාන්ධර්වකායික යෝය. හුදෙක් මේ පනාදාදී සියල්ලෝම ගන්ධබ්බ නොවෙති.

‘නලෝ රාජා’- නලකාර නම් එක් දෙවිපුතෙක්.

‘ජනේසහ’- ජනවසහ නම් දෙවිපුතු.

‘ආගපඤ්චසිඛෝච්ච’- පන්සිලු නම් දෙවිපුතුද ආය.

‘තිම්බරු’- තිම්බරු නම් ගඳඹ දෙවරද.

‘සුරියවච්චසා’- සුරියවච්ච දෙවිගේ දූ.

‘ඒතේවඤ්ඤේව රාජානෝ ගන්ධබ්බා සහ රාජ්භි’ මේ නම් දක්වා කී ගාන්ධර්ව දෙවරපුත් හා මොවුන්ගෙන් අන්‍යවූ බොහෝ ගඳඹ පිරිස.

‘මෝදමානා අභික්කාමුං භික්ඛුනං සමිතිං වනං’- තුටු පහටුවූ සිත් ඇත්තන්ට භික්ෂු සංඝයාගේ රැස්වීම් සහිතවූ මේ වනයට පැමිණියාහුය යන අර්ථයි.

‘අථාගු නාහසා නාගා වේසාලා සහතච්ඡකා’- නාහසදහ වැසිවූද, වේසාලවැසිවූද නාගයෝ පැමිණියාහුය. ඔව්හු තච්ඡක නාග පිරිස සමග ආවාහුය යන අර්ථයි.

‘කම්බලස්සතර’- කම්බල හා අස්සතර යන දෙදෙන. මොව්හු මහමෙර පාමුල වසති. සුපර්ණයන් විසින් අනුද්ධරණියවූ මහේශාකාස නාගයෝ.

‘පායාගා සහ ඤාතිහි’- ප්‍රයාගනීර්ථවාසීවූ සියනෑ සමූහයා සමග පැමිණි.

‘යාමුනා ධතරට්ඨා ව’- යමුනා වැසිවූද ධතරට්ඨ කුලයෙහි උපන්නාවූද නාගයෝ.

‘ඒරාවණෝ මහානාගෝ’- ඒරාවණ නම් දෙවි පුතු. හේ ජාතියෙන් නාගයෙක් නොවේ. නමුත් මොහු ‘නාග’ යන ව්‍යවහාරයෙන් අමතයි.

‘සෝපාගා’- ඔහුද පැමිණියේය.

‘යේ නාගරාජේ සහසා හරන්ති’- යම් මේ කියන ලද නයින් ලෝබයෙන් මඬනා ලද්දාහු සැහැසි ලෙස පැහැර ගනිත්.

‘දිබ්බා දිජා පක්ඛි විසුද්ධවක්ඛු’- දිව්‍යානුභාවයෙන් යුතු වූයේ ‘දිබ්බ’ නම්. මවු කුසින් හා අණ්ඩකෝෂයෙන්-බිජුවිචිත්ද

යන වශයෙන් දෙවරක් උපන් බැවින් 'දිජා'යි කියති. පියාපත්වලින් යුතු බැවින් 'පක්ෂි'යි කියති. යොදුන් සියයක් අතුරෙහිද යොදුන් දහසක් අතුරෙහිද නාගයන් දැකීමෙහි සමන් ඇස් ඇති බැවින් 'විසුද්ධවක්ඛු'යි කියති.

'වේතාසයා නේ වනමජ්ඣකපත්තා'- ඔව්හු අහසින්ම මේ මහා වනයට පැමිණියාහුය.

'චිත්‍රා සුපණ්ණා ඉති තේසං නාමං'- චිත්‍රාය, සුපණ්ණාය යනු ඔවුන්ගේ නම්ය.

'අභයං තදා නාගරාජානමාසි සුපණ්ණතෝ ඛෙම මකාසි බුද්ධෝ'- මිතුරන් මෙන්ද නෑයන් මෙන්ද ඔව්හු එකිනෙකා සියුම්-මෘදු වචනයන්ගෙන් සංග්‍රහ කරන්නාහු ප්‍රියමනාප වචනයන්ගෙන් කතාබහ පවත්වන්නාහු සතුටින් වැළඳගන්නාහු අත්ගන්නාහු උරහිස්හි අත්තබන්නාහු සතුටු සිත් ඇත්තාහුය.

'නාගා සුපණ්ණ සරණමගංසු බුද්ධං'- ඔව්හු බුදුන් සරණම ගියාහුය.

'ජිතා වජිර හත්ථෙන'- ඉන්ද්‍ර දිව්‍යරාජයන් විසින් දිනන ලදී.

'සමුද්දං අසුරා සිතා'- මහසමුදුර වැසි අසුරයෝද දිනන ලදී. සුජාතා නම් අසුර කන්‍යාව කාරණා කොටගෙන සියලු සොහොවුරෝ මහත් තෙදබල පෑහ.

'කාලකඤ්ජා මහාහිංසා'- කාලකඤ්ජකයෝ ද මහත්වූ බියජනක ආත්මභාවයන් මවාගෙන ආවාහුය.

'අසුරා දානවේසයා'- දානවේසය නම් තවත් ධනුග්ගාහක අසුර කොටසක්.

'වේපචිත්ති සුචිත්ති ව පහාරාදෝ නමුචි සහා'- වේපචිත්ති අසුරයෝද සුචිත්ති අසුරයෝද යන මේ අසුර දෙ කොටස, නමුචි නම් මාරදිව්‍යපුත්‍ර තෙමේද මොවුන් සමගම ආවේය. මේ අසුරයෝ මහාසමදාය ඇසුරු කළෝය. මේ පරනිමිමිත දිව්‍යලෝක වාසියෙක් කුමක් නිසා මොවුන් සමග ඇතුළත් කෙළේද? අච්ඡන්දික බැවිනි ඔව්හුද (ඒ අසුරයෝ) අච්ඡන්දිකයහ. අහබ්බයහ. මේ (වසවර්ති මාර) තෙමේ

එවැන්නෙක්මය. ඒ නිසා ධාතු වශයෙන් සසඳමින් මෙසේ දැක්වී.

'සතඤ්ච බලිපුත්තානං' - බලි නම් මහා අසුරයන්ගේ පුතුන් සියයක්

'සබ්බේ වේරෝචනාමකා' - ඒ සියල්ලෝම තම මාමාවූ රාහුගේ නාමයම දරන්නාහුය.

'සත්තස් හිත්වා බලිං සේනං' - සිය බලි නම් අසුර සෙනග යුද පිණිස සූදානම් කර.

'රාහු හද්ද මුපාගමුං' - රාහු අසුරිඳු වෙත පැමිණියහ.

'සමයෝ දනි හද්දන්නේ' - පළමුකොටම 'හික්ෂු සංඝයා' දැකීමට යහපත් සමයක් උදාවේවා.

'ආපෝ ව දේවා පඨවිච තේජෝ වායෝ තදාගමුං' - ආප ආදී කසිණයන් අනුව පරිකර්මාදිය කොට උපන් බැවින් ආප තේජාදී නම් වලින් හඳුන්වන ඒ ඒ දෙවියෝ එකල ආහ.

'වරුණා වාරුණා දේවා සෝමෝ ව යසසා සහා' - වරුණ වාරුණා, සෝමයන මෙනම් යුත් දෙවියෝ යසස නම් දෙවියන් සමග පැමිණියාහුය යන අර්ථයි

'මේත්තා කරුණා කායිකා' - මේත්තා, කරුණා, යන ධ්‍යානයන්ගෙන් පරිකර්ම කොට උපන් දෙවියෝ

'ආගු දේවා යසස්සිනෝ' - මේ මහා යසසැති දෙවියෝද ආහ.

'දුසේතේ දසධා කායා සබ්බේ නානත්ත වණ්ණිනෝ' - ඒ දසආකාරයකින් සිටි දසවැදෑරුම් දේවතා කොටස්වලට අයත් සියලුම දෙවියෝ නිලාදී නොයෙක් වර්ණයෙන් යුතු වූවාහු පැමිණියාහුය යන අර්ථයි.

'වේණු ව දේවා' - එනම් දෙවියෝද

'සහලි ව' - එනම් දෙවියෝද

'අසමා ව දුවේ යමා' - එනම් දෙවියන් හා යමක නම් දෙවියන් දෙදෙනාද

'වන්දස්සු පනියා දේවා වන්දමාගු පුරක්ඛත්වා' - වන්දයා ඇසුරුකල දෙවියෝ වන්දයා පෙරටුකොට ආවාහුය. එසේම සූර්යයා ඇසුරු කළාහු සූර්යයා පෙරටු කොට පැමිණියාහුය.

‘නක්ඛන්තානි පුරක්ඛන්වා’- ඒ ඒ නැකැත්තරු ඇසුරු කළ දෙවියෝ ඒ තරු පෙරටුකොට ආවාහුය.

‘ආගු මන්දවලාහකා’- වාතවලාහක, අහුවලාහක. උණ්භ වලාහක යන මේ සියල්ලෝම මන්ද වලාහක නම්. ඔව්හුද ආහ, යන තේරුමයි.

‘වසුනං වාසවෝ සෙටියෝ සක්කෝපාග පුරින්දදො’- වසු නම් දෙවියන්ගේ ශ්‍රේෂ්ඨයා වාසව නම්. යමෙක් ශක්‍රය පුරින්දදය, යන නම්වලින් හඳුන්වද්ද ඔහුද ආවේය.

‘දසේතේ දසධා කායා’- මේ දසවැදෑරුම් දේවනිකායයෝ දසආකාර වශයෙන්ම ආහ.

‘සබ්බේ නානත්ත වණ්ණිනෝ’- නීලාදී වශයෙන් නොයෙක් වර්ණවත් වූවාහු.

‘අථාගු සහභු දේවා’- ඉක්බිති සහභු නම් දෙවියෝ ආහ.

‘ජලමග්ගිසිඛාරිව’- ගිනිසිලු මෙන් බබලන්නාහු ජල මග්ගිසිඛාරිව යන මේ ඔවුන්ගේ නම්යයිද කියති.

‘අරිට්ඨකා ව රෝජා ව’- අරිට්ඨක දෙවියෝද රෝජ දෙවියෝ ද.

‘උම්මා පුප්ඵති භාසිනෝ’- උම්මාපුප්ඵදේව, යනු එක් දේවකොටසකි. එනම් මල් හා සමානවූ ශරීර ප්‍රභාව ඔවුන්ගේ ශරීරයෙන් නික්මෙන බැවින් එනම් කියති.

‘වරුණ සහ ධම්මා ව’- මේ දෙ ජනයෝ

‘අච්චුතා ව අනේජකා’- අච්චුත දෙවියෝ ද අනේජක දෙවියෝ ද.

සුලෙය්‍ය සුවීරා ආගු’- සුලෙය්‍යොද සුවීරාද ආහ

‘දසේතේ දසධා’- මේ දසවැදෑරුම් දේව නිකායයෝ දස ආකාරයෙන්ම ආවාහුය.

‘ආගු වාසව නේසිනෝ’- වාසවනවාසී දෙවියෝද පැමිණියහ.

සමානා මහාසමානා’- සමාන; මහාසමාන, දෙවිවරු

‘මානුසා මානුසුත්තමා’- මානුසද මානුසුත්තම ද.

‘බ්බිඨාපදුසිකා ආගු ආගු මනෝපදුසිකා’- බ්බිඨාපදුසිකය, මනාපදුසිකය යන දෙවිවරුද ආහ.

'අථා ගු හරයෝ දේවා'- හරි නම් දෙවියෝ ආහ.

'යේ ච ලෝහිත වාසිනෝ'- ලෝහිත වැසියෝද ආහ.

'පාරගා මහා පාරගා'- මේ දෙපිරිසද ආහ.

'දසේතේ දසධා'- මේ දැක්වූ දසවැදෑරුම් දේවනිකායයෝද දසආකාරවම ආහ.

'සුක්කා කරුම්භා අරුණ ආගු වේසනාසා සහා'- මේ සුක්කාදී තිදෙනෙද වේසනසා සමග ආහ.

'ඕදාත ගස්භා පාමොක්ඛා'- ඕදාතගස්භ නම්වූ ප්‍රධාන දෙව්වරු ආහ.

'ආගු දේවා විචක්ඛණා'- එනම් දෙවියෝ ආහ.

'සදාමත්තා භාරගජා'- සදාමත්තද භාරගජද.

'මිස්සකා ච යසස්සිනෝ'- යසස්සිත් සම්පූර්ණවූ මිශ්‍රක නම් දෙවියෝ

'ඵනයං ආග පච්ඡන්තෝ'- පච්ඡන්ත නම් දෙව්වරු නාද පවත්වමින් (ගුගුරුමින්) ආවේය.

'යෝ දිසා අභිවස්සති'- යමෙක් යම් යම් දිශාවකට යයිද ඒ ඒ තන්හි වැසි වසයි.

'දසේතේ දසධා'- මේ දසනිකායයෝද දස ආකාරයෙන්ම ආවාහුය.

'බෙමියා තුසිතා යාමා'- බෙමිය (නිර්භයවූ ආරක්ෂා සහිත) නම්වූද තුසිත පුරවැසිවූද යාම දෙව්ලොව වැසිවූද දෙවියෝ

'කඨකා ච යසස්සිනෝ'- යසස්සිත් යුතු කඨක නම් දෙවියෝ පෙළෙහි වනාහි 'කට්ඨක' කියාත් ලියති.

'ලම්බිතකා ලාමසෙට්ඨා'- ලම්බිතක දෙවියෝද ලාම සෙට්ඨ දෙවියෝද

'ජෝතිනාමා ච ආසවා'- පර්වත මුදුනෙහි කල බට වනයක බුර බුරා නගින ගිනිකඳක්සේ බබළන දේවකොට්ඨාසය ජෝතිදේව නමින් සිටිති. ඒ ජෝති දෙවියෝද ආසව නම් දෙවියෝද ආහ යන අර්ථයි පෙළෙහි වනාහි 'ජාති නම් දෙවියෝ යනුවෙන්ද ලියති. ඡන්ද වශයෙන් ආශා ඇති යන තේරුම පිට 'ආසවා, යි යෙති.

‘නිම්මාණරති නෝ ආගු අථාගු පරනිම්මිතා ද සේතේ දසධා කායෝ’- මේ දසවැදෑරුම් දේව නිකායයෝද දසපරිද්දෙන්ම ආහ.

‘සට්ඨේතේ දේවනිකායා’- මොව්හු ද ආපදේව ආදී මෙහි දැක්වූ දසක සයක්වූ දේවනිකාය සැටට අයත් සියලුම දෙවියෝ නිලාදී වර්ණ වශයෙන් නොයෙක් වර්ණයෙන් යුතු වූවාහුය.

‘නාමන්වයේන ආගඤ්ජුං’- නාම භාග වශයෙන් නාම කොට්ඨාස වශයෙන් පැමිණියාහුය.

‘යේ චඤ්ඤේ සදිසා සභා’- තවත් අන්‍යයෝ වෙද්ද ඔව්හුද වර්ණ වශයෙන් නාමවශයෙන් මෙහි දැක්වූ අය හා සමාන වෙති. මේ ආකාරවූ දෙවියෝ සෙසු සක්වලවල්හි ඇද්ද ඔව්හුද කලාපවශයෙන් ප්‍රථක (ගොටු) වශයෙන් මෙන් එක්කොට සංග්‍රහකර දක්වයි. ඒ සියල්ලෝද පැමිණිබව කියයි. මෙසේ දස ලෝකධාතු සහශ්‍රයන්හි වූ දේවනිකායයෝ ගෙනහැර දක්වා දැන් යමක් පිණිස ඔව්හු ආවාහුද එය දක්වනු පිණිස ‘පවුත්ථජාති, යනාදී ගය කියයි. එහි අදහස නම් පහකළ ජාති ඇති හෙයින් ආර්යසංඝයා පවුත්ථජාති නම්. ඒ පවුත්ථජාතියයි රාග දෝස මෝහ කිලුටු නැතිබව ‘අබ්බ’ නම් සතර ඕසයන් එතරකර සිටිය බැවින් ‘ඕස තිණ්ණ’ නම්. සතර වැදෑරුම් ආශ්‍රවයන්ගේ අභාවයෙන් ‘අනාසව’ නම්. ආර්යසංඝයා දකිමු. මුල්කී ඕසයන්ගේ එතරකළ බැවින්ම ඕසතර නම්. ‘අපරාද නොකරන, යන තේරුම පිට ‘නාග’ යි යෙති.

‘අසිතාතිගං’- කාලක බව ඉක්මගිය සඳ මෙන් ශ්‍රීයෙන් බබළන බුදුන් දකිමු යන මේ ප්‍රයෝජනය තකා ඒ ඒ නම් වලින් හඳුන්වන ඒ සියල්ලෝ පැමිණියහ ‘යේ චඤ්ඤේ සදිසා සභ’ යනුවෙන් මෙතැන බ්‍රහ්මයන් දක්වති,

‘සුබ්‍රහ්මා පරමත්තෝ ව’- සුබ්‍රහ්ම නම් බ්‍රහ්මයා හා පරමත්ත නම් බ්‍රහ්මයාය.

‘පුත්තා ඉද්ධිමතෝ’- මේ ඉද්ධිමත් බ්‍රහ්මයෝ භාග්‍යවත් බුදුන්ගේ පුත්‍රයන් වන ආර්ය-මාර්ග-එල ලත් බ්‍රහ්මයන්ද කැටුව පැමිණියහ.

‘සනංකුමාරෝ තිස්සෝ ව’- සනංකුමාරය, තිස්සය, යන බ්‍රහ්මයන්.

‘සෝපාගා’- ඔහු ද ආවේය.

බ්‍රහ්ම ලෝකවල දහස් සංඛ්‍යාත බ්‍රහ්මයන් අතුරෙන් මහා බ්‍රහ්මයා ශරීර වර්ණයෙන් යසසින් තේජසින් බබලමින් පැමිණියේය.

‘සහස්සං බ්‍රහ්ම ලෝකානං’- එක් ඇඟිල්ලකින් එක සක්වලකද ඇඟිලි දසයකින් දස දහසක් සක්වලෙහිද එළිය කිරීමට සමර්ථවූ මහා බ්‍රහ්මයන්ගෙන් දහසක්ම පැමිණියහ.

‘මහාබ්‍රහ්මාහිතිට්ඨති’- යම් තැනෙක මහා බ්‍රහ්මයෙක් එකෙක්වම-තනිවම අනික් බමුන් මැඩ පවත්වා සිටීද, ඒ ඔහු මින් ගැනෙයි.

‘උප්පන්නෝ’- බඹ ලොව උපන්නේය.

‘ජුතීමන්නෝ’- ආනුභාව සම්පන්න

‘භිස්මාකායෝ’- මහාකාය. මගද නම් කෙත් දෙක තුන පමණ විශාල ආත්ම භාව.

‘යසස්සියෝ’- ආත්මභාව ශ්‍රීය නම් යසසින් සම්පූර්ණවූ.

‘දසෙන්ථ ඉස්සරා ආගු පච්චේක වසවත්තීනෝ’- වෙන් වෙන් වශයෙන්වූ බ්‍රහ්මයන් දහස දහස බැගින්වූ කොටස් ඇත. ඒ කොටසකට ප්‍රධාන බ්‍රහ්මයෙකුද වෙයි. මෙසේවූ දහසේ කොටස් දහයක ප්‍රධාන බ්‍රහ්මයන් දස දෙන පෙරටුව ආවාහුය.

‘තේසඤ්ච මජ්ඣිකානෝ ආග භාරිතෝ පරිවාරිතෝ’- ඒ බමුන්ගේ මැද භාරිත නම් මහා බ්‍රහ්ම තෙමේ දහසක් බමුන් පිරිවරමින් ආයේය.

‘තේව සබ්බේ අභික්කන්තේ සඉන්දේ දේවේ සබ්‍රහ්මකේ’- සක් දෙව් රජ ප්‍රධාන කරගෙන පැමිණි ඒ සියලුම දේව කොටස්ද හරිත බ්‍රහ්මයන් ප්‍රධාන කරගෙන පැමිණි ඒ මහා බ්‍රහ්ම සමූහයද.

‘මාරසේනා අභික්කම්’- මරසෙනග පැමිණියහ.

‘පස්ස කණ්භස්ස මන්දියං’- කාල ධර්ම ස්වභාවවූ මාරයාගේ බාල බව බලව.

‘ඒථ ගණ්භථ බන්ධථ’- මේ ආකාරයෙන් තම පිරිසට නියෝග කරයි.

‘රාගේන බද්ධ මන්ථුවේ’- මේ සියලුම දෙව් මවුල්ල රාගයෙන් බැඳුනේවේ.

‘සමන්තා පරිවාරේථ මාවෝ මුඤ්චිත්ථ කෝචින’-
තොපගෙන් එකෙකුදු මොවුන් කෙරෙහි නොමිදුනේය. ‘මා
වෝමුඤ්චේථ’ කියාත් පාඨයි, මෙම අර්ථයමයි.

‘ඉතිතත්ථ මහාසේනෝ කණ්ඞසේනං අපේසයි’- මෙසේ
ඒ මහා සමය අවස්ථාවෙහි මහාසේනා සහිතවූ මාර තෙමේ
සිය සෙනග යැවීය.

‘පාණිනා තලමාහව්වා’- අතින් පොලෝතලය පහරා.

‘සරං කත්වාන හේරවං’- භයානකවූ මාරාවේශය දක්වනු
වස් භයානකවූ ශබ්ද පවත්වා.

‘යථා පාවුස්සකෝ මේසෝ ථනයන්තෝ සවිජ්ජකෝ’- විදුලි
කෙටීම් සහිත මහා වැසි සමයක් මෙන් මහා ගර්ජනයක් ඇති
කොට.

‘තදා සෝ පච්චුදාවත්ති’- එකල මාරයා ඒ බිය ජනක
දර්ශනය පවත්වා නැවැත්තේ.

‘සංකුද්ධෝ අසයං වසී’- දැඩිලෙස කිපුනේ කිසිවෙකු
යටතෙහි විසීමට නොහැකි වන්නේ අත්‍යවශයකට නො පවත්
තම වශයෙහි අකමැත්තෙන් නැවතුනේය. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ
වනාහි මේ මාරයා මේ මහා සමාගමය දැක ඊට අභිසමය
අන්තරාවක් කරන්නෙමිසි වරින් වර මර සෙනග එවා
මාරවිහිංසනයකය දක්වතිසි දැනගත්හ. ස්වභාවයෙන්ම යම්
තැනක බුදුන්ගේ අභිසමයක් නොවෙයිද එහි මාරයාගේ බිහිසුනු
විකාර පෑම නොවැළැක්වෙයි. යම් තැනක අභිසමය වෙයිද
එහි මාරයාගේ විකාර පෑම වැළකෙයි එහි පිරිස යම්සේ
මාරයාගේ රූපය නොදකිසිද ශබ්ද නොඅසයිද එපරිද්දෙන්
සිදුවනසේ අධිෂ්ඨාන කරයි මේ සමාගමයෙහිද මහත්
අභිසමයක් වන්නේය. ඒ නිසා දෙවියෝ ඔහුගේ රූප නොදකින
පරිද්දෙන්ද ශබ්ද නොඅසෙන පරිද්දෙන්ද අධිෂ්ඨාන කෙළේය.
එහෙයින් කියන ලදී.

එකල්හි ඒ මාරයා සිය කැමැත්ත නො කළ හැකිවූයේ
ඉතා කිපියේය, යන මේ බව දැනගත් පඤ්චාකෂි නම්වූ බුදුරජ
ඒ සියල්ල ඇති සැටි දැක නුවණින් ව්‍යවස්ථාපනය කොට දැන
ගත්තේය.

‘මාරයේනා අභික්කන්තා තේ විජානාථ භික්ඛවෝ’- “මහණෙනි” මර සෙනග ඉදිරියට ආහ. ඔවුන් ගැන තෙපි තම තමන්ට අනුරූප පරිදි දැන හැඳින ගනිවි. එල සමචතට සමචදිවි” යයි කියති.

‘ආතප්පමකරු’- එල සමාපත්තියට පිවිසීම පිණිස විරියය ඇරඹූහ.

‘විතරාගේහ පක්කාමු’- මාරයාද මරානුවරයෝද විත රාහිවූ ආර්යයන් කෙරෙන් දුරින්ම දුරට ඉවත්ව ගියහ.

‘තේසං ලෝමම්පි ඉඤ්ජයුං’- ඒ විතරාහි රහතුන්ගේ ලෝමයකුදු නො සෙලවූහ. අනතුරුව මාරයා භික්ෂූහු සංඝයා අරභයා මේ ගය ගැයීය.

“ශ්‍රීමත්වූ සියල්ල දන්නාවූ දනා අතර පළමුව යථාර්ථ ඇති බුදුන්ගේ ශ්‍රාවකයෝ සියල්ලෝ ජය ලත් සංග්‍රාම ඇත්තාහු පහකළ බිය ඇත්තාහු ආර්යයන් සමග සතුටු වෙත්.

මෝදන්ති සහ භුතේහි’- දසබලයන්ගේ ශාසනයෙහි වුවත්- ආර්යයන් සමග සතුටු වෙති.

‘ජනේසුතා’- ජනයන් අතර ප්‍රසිද්ධවූ-මනාව දැනගත්තාවූ මේ මහා සමය සූත්‍රය නම් දෙවියන්ට ඉතා ප්‍රියය, මනාපය, එහෙයින් මෙය මංගල කාරණයක් වශයෙන් අලුතෙන් ඉදිකල ස්ථානවල කියති. භාවිතා කරති. දෙවියෝ වනාහී මේ සූත්‍රය අසන්නෙමුයි ඒ සඳහා අවනත කල කන් ඇත්තාහු හැසිරෙති. මේ සූත්‍ර දේශනාව වදාරා අවසාන කල විට කෝටි ලක්ෂගණන් දෙවියෝ රහත් බව ලත්හ. සෝවාන් ආදී පහළ මගපල ලත් දේවතාවන්ගේ ප්‍රමාණයක් නැත. මෙය දෙවියන්ට ප්‍රිය මනාප බව දැක්වීමෙහිද මෙන්න එක් නිදසුන් ප්‍රවෘත්තියක්-පෙරකෝට පබ්බත නම් විහාරයෙහි නාග නම් ලෙන් දොර නා රුක්හි එක් දෙවි දුවක් වසයි. එක් කුඩා භික්ෂුවක් ලෙන තුල මේ මහා සමය සූතර හදාරයි. දෙවි දුව අසා සූත්‍ර දේශනාවසානයෙහි මහ හඬින් සාදුකාර දුන්නාය මේ කවරෙක්ද? “මම වහන්ස, දෙවි දුවක්මි” ‘කුමක් නිසා සාදුකාර දුන්නිද?’ “වහන්ස, දසබලයන් විසින් මේ සූත්‍රය මහ වෙනෙහි වැඩිහිද දෙසූ දිනද මේ සූත්‍රය ඇසිමි. අදද එයම ඇසිමි. බුදුන් දෙසූ සැටියෙන්

එක අකුරකුළු නොනසා මේ දහම ඔබවහන්සේ විසින් මනාව ධාරණය කරගෙන තිබේ 'බුදුන් දෙසූ දේශනාව තී විසින් අසන ලදද?' 'එසේය වහන්ස, මහා දේව සමාගමයක් විය.' "තී වනාහි කොහි සිට ඇසුවාද?" 'වහන්ස, මම මහා වනවාසී දේවතාවන් හා සමග සිටියෙමි. එහි මහේශාකාශ දේවතාවන් පැමිණෙන කල්හි දඹදිව ඉඩ පහසුවක් නොවීය. ඉක්බිති මේ තම්බපණ්ණි දීපයට පැමිණ දඹකොල පටුනෙහි සිට අසන්ට පටන්ගතිමි.

'එහිදු මහේශාකාශ දෙවියන් පිරි එන කල්හි පිළිවෙළින් පසු බසිමින් රෝහණ දනව්වෙහි මාගමට පිටිපස්හිවූ ගොලු මුහුදෙහි බෙල්ල තෙක් දියෙහි ගැලී එහි සිටගෙන ඇසුවෙමි' කීවාය 'එම්බා දෙවි දූව තී සිටිය තැනට දුරින් බුදුන් දුටු වෙහිද? කුමක් කියන්නාහුද?' 'වහන්ස, බුදුහු මහ වෙනෙහි හිඳ දහම් දෙසන්නාහු නිතරම මා දෙසම බලති' හඟිමින් ලජ්ජාවෙන් හා බියෙන් යුතුව දිය රැලිවල සැඟවුණෙමි කීවාය.' එදවස වූකලී කෝටි ලක්ෂ ගණන් දෙවියෝ රහත් බවට පැමිණියහ. තෙපිඳ එදින රහත් වූයේද?' 'නැත වහන්ස,' 'එසේනම් අනාගාමී ඵලයට පැමිණියායි හඟිමි' 'නැත වහන්ස,' 'එසේ නම් සකාදාගාමී ඵලයට පැමිණියායි හඟිමි' 'නැත ස්වාමීනි,' 'ත්‍රිවිධ මාර්ගයන්ට පත් දෙවියන්ගේ ගණන් ප්‍රමාණය ඉක්ම ගියේය. (මම) සෝවාන් වූවායයි හඟිමි' දෙවි දූව එදවස සෝවාන් ඵලයට පත් බැවින් ලජ්ජාවූවා 'ආර්යයන් වහන්සේ නොඇසිය යුත්තක් ඇසූහයි' කීවාය. ඉක්බිති ඇයට ඒ හික්ෂුව කීය. "එම්බා දෙවි දූව, තීගේ ශරීරය අපට දැක්විය හැකිද?" 'වහන්ස, මුළු ශරීරය දැක්විය නො හැකිය. 'වහන්ස ඇඟිලි පුරුකක් පමණක් දැක්විය හැකියයි' කියා යතුරු කඩොලු සිදුරින් ඇඟිල්ලක් ලෙන තුළට යැවීය. එකල සඳ දහස් හිරු දහස් නැංගාසේ ආලෝක මත් විය. දෙවිදූව "වහන්ස, අප්‍රමාද වෙව" යි කියා දහර හික්ෂුවට වැඳ පිටත්ව ගියාය. මෙසේ මෙම සූත්‍රය දෙවියන්ට ප්‍රියය, මනාපය, මමායනය කරති. සියල්ලෝ ප්‍රිය කරති.

මහා සමය සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.

21. සක්කපඤ්ඤා සූත්‍ර වර්ණනාව.

‘ඒවං මේ සුතං’ යනුවෙන් සක්කපඤ්ඤා සූත්‍ර දේශනාව ඇරඹුන. එහි මේ අනුත්තරාන පද වර්ණනාවයි.

‘අම්බසණ්ඨා නාම බ්‍රාහ්මණ ගාම’- ඒ ගම අඹ වනයට නුදුර පිහිටියේය. ඒ නිසාම “අම්බ සණ්ඨා”යි කියයි.

‘වේදියකේ පබ්බතේ’- ඒ පර්වතය පච්ඡාමුල ඇතිවූයෙන් මිණිමය වේදිකාවක් බඳුවූයෙන් නිල් වන රොදින් හාත්පස වටවූයෙන් “වේදිය පබ්බත” යන සංඥාව ඇතිවිය.

‘ඉන්දසාල ගුහායං’- පෙර පර්වත දෙකට අතර මේ ගුහාව විය. මෙහි දොර අසල ඉඳුසල් රූකෙකි. ඒ නිසා ඉඳුසල් ගුහා (ඉන්දසාල ගුහා)යි ප්‍රසිද්ධ විය. ඉක්බිති මෙය බිත්තිවලින් වට කොට දොරටු ජනෙල් කවුළු යොදා මනාසේ සුණුවම් මල්කම ලියකම් වලින් සරසන ලද්දේ බුදුන්ට පිදුන. පළමු නාම ව්‍යවහාර වශයෙන්ම එය “ඉන්දසාල ගුහා”යි හඳුන්වත්. ඒ සඳහා ඉන්දසාල ගුහායි කියන ලදී.

‘උස්සුක්කං උදපාදි’- දැහැමි උනන්දුවක් ඇති විය. තවද එය බෙහෙවින් දක්වන බුදුන් වෙත දේවතා රැස්වීමක් නොවීය. යම් තැනක මෙය නොදැක්වූ විරූය. සක් දෙවි සමාන අප්‍රමාද විහාරී දිව්‍ය පුත්‍රයෙක් නම් නැත. ඉක්බිති මක්නිසා බුද්ධ දර්ශනයට නොපැමිණි ඔහුට උත්සාහයන් අතිවිද? මරණ බියෙන් තැතිගත් හෙයින්. එසමයෙහි වනාහි ඔහුගේ ආයු පිරිහී ගොස්ය. හේ පස් පෙර නිමිති දැක මාගේ ආයු පිරිහුනේයයි දැනගත්තේය. යම් ඒ දිව්‍ය පුත්‍රයන්ට මරණ නිමිති සිහිවෙද්ද, ඔවුන් අතර “යමෙක් අල්පවූ කුසල කර්මයකින් දෙවි ලොව උපන් බැවින් ඒ අය දැන් අපි කොහි උපන්නෙමු දැ” යි බියට තැති ගැනීමට පැමිණෙති. යම් කෙණෙක් බොහෝ කුසල් කොට උපදිද්ද ඔව්හු තම තමන් දුන් දන්, රැක්ක සිල්, වැඩු බවුන් යන මේ දේ ගැන සිතා මතුවන්නෙහි දෙවි ලෝවල සැප සම්පත් විඳින්නෙමුයි බිය නොවෙති. සක්දෙව්වරුද වූකලී මරණය සිදුවීමට පෙර නිමිති දැක යොදුන් දස දහසක්වූ දිව්‍යනගරයද, යොදුන් දහසක් උසැති චෛජයන්ත පහයද, යොදුන් තුන්සියයක්වූ සුධර්මා දිව්‍යසභාවද, යොදුන් සියයක් උසැති

මහපරසතු රුකද, සැට යොදුන් පමණවූ පඬුපුල් සලසුනද කෝටි දෙකහමාරක් පමණවූ නලගනන්ද දෙදෙව් ලොව දෙව් පිරිසද නඳුන් වනයද, චිත්‍ර ලතා වනයද, මිශ්‍රක වනයද ආරුසක වනයද යන මේ සියලු දිව සැප සම්පත් බලා "පින්වත්නි, අනේ ඒකාන්තයෙන් මේ මගේ සියලු සම්පත් විනාශ වන්නේයයි" බියෙන් තැති ගත්තේ විය. අනතුරුව 'යම්භෙයකින්' මාගේ හෘදයෙහි හටගත් සෝක නමැති හුල උදුරා ඉවත් කොට මේ දිව සැපත යලිත් තිබුන පරිදිම තහවුරු කරන්ට සමත් ශ්‍රමණයෙක් හෝ බ්‍රාහ්මණයෙක් හෝ ලෝක ජිනාවූ මහ බලෙක් හෝ යම්කිසිවෙක් ඇත්තේදැයි බලන්නේ කිසිවෙකුත් නොදැක යලිත් මෙසේ දිවිය. 'හෝ, මම සිටිමි, මා තබා මා වැන්නන් සිය දහසකට වුවද ඇතිවන සෝක හුල ඉදිරිමට (අප) සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේ සමර්ථයනයි' යන මේ අයුරින් විතර්ක කරන්නාවූ දෙවියන්ගේ ප්‍රධානයන්වූ ශක්‍රයාට බුදුන් දකිනුවස් එකල ඉතා උද්‍යාග භාවයක් ඇතිවිය.

'කහං නුබෝ භගවා ඒතරහි විහරති'- කිනම් දනව්වක කිනම් නුවරක් ඇසුරුකොට කවරෙකුගේ සිව්පසය වළඳමින් කාහට අමෘත ධර්මය දෙසමින් වාසය කරද්ද?

'අද්දසාබෝ'- දුටුවේය. අවබෝධ කෙළේය.

'මාරිසා'- මෙය ප්‍රියවූ ආමන්ත්‍රණ වචනයකි. දෙවියන්ට වෙන් වෙන් වශයෙන් කරණ ව්‍යවහාරයකි. 'නිද්දුක්ඛා, යනුදු කියන ලද්දේ වේ. කුමක් නිසා මින් දෙවියන් ඇමතීද? සභාය බව පිණිසයි. පෙර වනාහි බුදුන් සලලසර නුවර වසන කල හුදකලාවම දකිනු වස් ගියේය.

ශාස්තෘන් වහන්සේ මොහුගේ නුවණ තවමත් නොමේරුවේ යයි දැන කිහිප දිනක් ඉක්මවා මා ඉන්දසාල ගුහාවෙහි වසන කල පස් පෙර නිමිති දැක මරණ භයෙන් තැතිගත්තේ දෙදෙව් ලොව දෙවියන් සමග පැමිණ තුදස් පැනයන් විවාරා උපේඛා පැනය විසඳ අවසන අසූ දහසක් දෙවියන් සමග සෝවාන් පෙලෙහි පිහිටවන්නේයයි දැන අවකාශ නුදුන්නේය. ඔහු 'මා පෙරදා තනිව ගිය බැවින් බුදුන් අවසර නුදුන්නේය ඒකාන්තයෙන් මට මග-එල සඳහා වාසනාවක් නැත. එක

පුද්ගලයෙකුට වාසනා සම්පත්තිය ඇති කල මුලු සක්වලෙහිම වසන සත්වයන්ට ඉඩ ප්‍රස්ථාව ලැබෙන්නේය. ඔවුන් සඳහා බුදුහු දහම් දෙසන්නේය. ඒකාන්තයෙන් දෙදෙව් ලොව දෙවියන් අතර යම් කිසි දෙවියෙකුගේ යම්කිසි වාසනාවක් වෙතොත් ඒ දැක බුදුහු ඔහු සඳහා දහම් දෙසති. ඒ අසා මමද තමාගේ දොමිතස සංසිදුවා ගන්නෙමි' යි සිතා එක්ව යනු පිණිස ඇමතිය.

'ඒවං හද්දන්තවාහි බෝ තාවතිංසා' - "මහ රජ, එසේ වේවා, බුදුන් දකිනු පිණිස යමු. බුද්ධෝත්පාදය ඉතා දුර්ලභ කරුණකි. පර්වත ක්‍රීඩා නදී ක්‍රීඩා ආදිය ගැන යමුයි" නො කියා අප මෙබඳු උසස් ස්ථානයන්හි යෙදවීමේ ඔබගේ මේ අදහස ඉතා යෙහෙක."

'පච්චස්සෝසුං' - ඔහුගේ (සක් දෙවියන්ගේ) වචනය මුදුනින් පිළිගත්ත

'පඤ්චසිඛං ගන්ධබ්බ පුත්තං ආමන්නෙසි' - පළමු කොට දෙවියන් අමතත්වා, මොහුට කුමක් නිසා වෙන්ව ඇමතීද ඉඩ දෙනු සඳහාය. ඔහුට මෙබඳු සිතක් විය. 'දෙ දෙව්ලොව දෙවියන් ගෙන වියගසෙහි පහරන්නාසේ බුදුන් වෙත එළඹීම යුතු නොවේ. මේ පඤ්චසිඛ දෙව් පුත්තා මේ වනාහි දසබලයන්ගේ උපස්ථායකයෙකි, විශ්වාස මිත්‍රයෙකි, කැමති කැමති මොහොතෙහි ගොස් ප්‍රශ්න විචාරා බණ අසයි ඒ නිසා මොහු පළමුව යවා ඉඩ සලස්වා මොහු විසින් සලසන ලද අවකාශයෙන්- මාර්ගයෙන් එළඹ ප්‍රශ්න විචාරමියි' මාර්ග ඉඩ පහසු සලසා ගනු පිණිස ඇමතිය.

'ඒවං හද්දන්තවා' - ඔහුද එසේ වේවා! 'මහරජ' එව, පින්වත උයන්කෙළි ආදිය පිණිස හෝ නැටුම් කෙළිසෙල්ලම් දැකීම පිණිස කියා හෝ යමුයි නොකියා බුදුන් දකින්නෙමු. දහම් අසන්නෙමු යි දැඩිලෙස හක්ති සහිතව උපස්ථම්භකව සක්දෙව් රජුගේ වචන පිළිගෙන එක්ව හැසිරෙන්නෙමි යි ඉතා සතුටින් ගියේය.

'බේලුව පණ්ඩු' - පැසුණු බෙලි පැහැති පඬුවන් ඊට රුවන්මය මැදකොටසක්ද ඉඳුනිල්මය දඬුවක්ද රිදීමය තන්තිද පබලුමය වෙලුමක්ද ගව්වක් පමණ තත්බඳනා තැනද ගව්වක් පමණ

විණාපන්තකයද මතු දඬුවේ සිට ගව්වද යන තුන්ගවු පමණ විණාව බේලුවපණ්ඩු විණා නම්. පන්සිලු මේ විණාව ගෙන සමපණස් මුර්ඡනාවන් පිහිටුවා නිය අගින් පහරා මිහිරි ගි හඬ විහිදුවා සෙසු දෙවියන් අතර සක්දෙව්ගේ ගමන් වේලාව දැන්වමින් එකත්පසෙක සිටියේය. මෙසේ ඔහුගේ ගැයීම් වැයීම් සංඥාවන්ගේ රැස්වූ දෙව් පිරිස.

‘අථ බෝ සක්කෝ දේවානම්න්දො -පෙ-වේදියකේ පබ්බතේ පච්චට්ඨාසි අතිරිව ඕභාසජාතෝ’- සෙසු දවස්වල ඇතැම් දෙවියෙකුගේ හෝ මාරයෙකුගේ හෝ බ්‍රහ්මයෙකුගේ හෝ ආලෝකයෙක් ආලෝකමත්වූයේ වෙයි. එදවස වනාහි දෙදෙව්ලොව දෙවියන්ගේ ආලෝකයෙන්-රශ්මියෙන් අභිශයින් පැහැපත්වූයේ ඒකපථ්‍යෝන වූයේ සඳ දහස් හිරු දහස් නැගි කලක් සේ විය.

‘පරිතෝ ගාමේසු මනුස්සා’- හාත්පස ගමිහි මිනිස්සු ස්වාභාවික ලෙස සවස්කාලය පවතින විට ගම්මැද ලමයි ක්‍රීඩා කරද්දී සක්දෙව් එසේ ගියේය. ඒ නිසා මිනිස්සු දැක මෙසේ කීහ. ‘ඒකාන්තයෙන් මධ්‍යම යාමයෙහි දේවතාවෝ බුදුන් දැකීමට එළඹෙත්. මොහු මක්නිසා ප්‍රථමයාමයෙහි මුල්කොටසෙහිදීම පැමිණියේද? මරණ බියෙන්ම තැතිගැනුන නිසාමයි’

‘කිංසු නාමා’- පින්වන්නි, මේ කවරෙක්ද? අද මගේ ශාක්‍ය දෙවියෙක් හෝ බ්‍රහ්මයෙක් හෝ අන් කවරෙක් හෝ බුදුන්ගෙන් ප්‍රශ්න විචාරන්ට බණ අසන්ට එළඹෙන්නේය. ඒ බුදුහු ප්‍රශ්න විසඳති. දහම් දෙසති. එය අපට මහත් ලාභයකි. මෙසේ යම් ඒ දෙවියන්ගේ සැක දුරුකරණ අපගේ බුදුන් වහන්සේ ලග වෙහෙර වෙසෙහි ‘ඇතැම්හු අපි තලිබත් හෝ බත් සැන්දක් පමණ හෝ දීමට නොලබමුයි’ සංවේග වූවාහු ලොමුදැහැගත්තාහු උඩට නැමුණු ලොම්සහිත වූවාහු දසනබසමෝධාන සමුප්පලිතවූ ඇදිලි මුදුන්හි තබා වදිමින් සිටියාහුය.

‘දුරුපසංකමා’- සේවනයට-ආශ්‍රයට නොගැලපෙන දුප්පයිරූපාසිතවූ බුදුහු විතරාගිය විතරෝෂය විතමෝහය ඒ

නිසා බුදුවරු මා වැන්නන් හා පයිරූපාසනය කිරීමට දුෂ්කර වෙති.

‘කධායී’-ලක්ෂණපතිධ්‍යානයෙන්ද ආරම්භණපතිධ්‍යානයෙන්ද ධ්‍යායී වෙයි. ඒ ධ්‍යානයෙහි ඇලුනු අය ධ්‍යානරත නම්.

‘හදනන්තරං පතිසල්ලිතා’- අනතුරුව විචේකව වෙසෙන දැන් හෝ හුදකලාව වෙසෙන ඒ නිසා හුදෙක් ධ්‍යායී නොව ධ්‍යානරත නම් වෙයි. එළඹීමට දුෂ්කර හෙයිනි. දැනුදු විචේකීව වෙසෙතොත් එළඹීමට අපහසු වෙයි.

‘පසාදෙය්‍යාසී’- ආරාධනය කරන්නේය. මට ඉඩක් ලබාදෙවයි කියයි.

‘බේලුවපණ්ඩුවිණං ආදාය’- කිම පළමුවම ගන්නා ලද්දේ ද? ගන්නා ලද්දේය. මග යන විට ගමන් වශයෙන් අංසකුටයෙහි එල්ලෙයි. දැන් එය වමතෙහි තබා වාදනය සඳහා පිළියෙල කර ගනියි, එනිසා ‘ආදාය’ යනු කියයි.

‘අස්සාවේසි’- ඇස්විය.

‘බුද්ධුපසංහිතා’- බුදුන් අරඹයා බුදුන් නිශ්‍රය කොට පවතිය යන අර්ථයි. සෙසු පදයන්හිදු මෙම නයයි.

‘වන්දේ තේ පිතරං හද්දේ තිම්බරුං සුරියවච්චසේ’- මෙහි කී ‘සුරියවච්චස’ යනු සුරියා සමාන ශරීර යන අරුති. ඒ දෙවිද්‍රව්‍යේ පාදාන්තයෙන් රැස් නික්ම කේසාන්තය දක්වා නගියි. ඒ නිසා බාල සුරියා මණ්ඩලාකාරයෙන් වැටහෙයි මෙසේ ඔහු ‘සුරියවච්චසා’ යයි හඳුනාති. ඒ සඳහා කිය- ‘එම්බා සුරියවච්චසාව, ගන්ධබ්බදේවරාජවුද තිම්බරු නම්වුද තිගේ පියා වදිමි’ යනුයි.

‘යේන ජනාසි කල්‍යාණී’- යම්කිසි කාරණයකගේ හේතුවෙන් යම් ඒ තිම්බරුනම් දෙවරපු නිසා කල්‍යාණිය සර්වාංග ශෝභනවූ තී වූවාය.

‘ආනන්ද ජනතී මම’- මාගේ ප්‍රීතිය-සොම්නස වැඩෙනසුලු.

‘වාතෝව සේදතං කන්තෝ’- යම්සේ දහඩියෙන්- හුමාලයෙන් හටගත් සේදය නැතිකිරීම පිණිස වාතය ඉතා ප්‍රියය. කාන්තය; මනාපය, යන තේරුමි.

‘පාතියංව පිපාසතෝ’- පවසින් මධනාලද පැන්පානයට ඉතා කැමැත්තෙන් සිටින්නහුට.

‘අංගිරසී’- ශරීරයෙහි වූ රශ්මිය මොහුට ඇත්තේනුයි අංගිරසී නම්. එනම් ඒ බුදුරජුම අරභයා ආමන්ත්‍රණය කරයි.

‘ධම්මෝ අරහතාමිව’- රහතුන්ගේ නව ලොව්තුරු දහම මෙන්.

‘ජීසව්ඡතෝ’- අනුභව කරනු කැමති බඩසයින් ඉතා දැඩිලෙස පෙළෙන්නහුට.

‘ජලන්තමිව වාරිනා’- යම්සේ කිසිවෙක් දැඩිසේ ඇවිල දිලෙන ගින්නක් දිය කළයක් ඉසීමෙන් නිවන්නේද, එසේම තට යම්කිසි කරුණක්-අදහසක් උපන්නේද, ඒ අනුව මාගේ රාග ගින්න නිවවයි කියයි.

‘යුත්තං කිඤ්ජක්ඛරේණුනා’- පියුම්කෙසුරු රේණුයෙන් යුතුය.

‘නාගෝ සම්මාහිතත්තෝවා’- ග්‍රීෂ්මයෙන් ඉතා තැවෙන ඇතෙකු මෙන්.

‘ඕගතේ තේ ඵනුදරං’- යම්සේ ඒ ඇතු පොකුණට බැස දිය බී සොඩග පමණක් දිය මතුයෙහි පෙනෙන්නට තබා ගැලී සැතපි සැප විදියද එසේම තාගේ තනුදරයෙහි ගැලී මම කවදා සැප ලබන්නෙමිදැයි කියයි.

‘මදයෙන් දැපුනු ඇතු සේ කාරණාකාරණා කිසිවකුදු නොවීමසු මම රාග මදයෙන් මත්වී ප්‍රමාදවිමි.’

‘තුත්තං’- ඇතුන්ගේ කණමුල විදින යකඩ කටුව-කුර.

‘තෝමරං’- ඇතුන්ගේ පාවලට අනින කටුව

‘අංකුස’- ඇතුන්ගේ මස්තිස්කයට අනින වකුටුව, යකඩ කටුව-කොක්ක. ඒ ඇතුදු ප්‍රහින්න මද ඇතියෙක් අවිචංකුස නම් වෙයි. අකුසස ඉක්මවූයේ ‘අවිචංකුස’ වෙයි. හෙණ්ඩුවෙන් අනිද්දීත් මෙල්ල නොවී සිටියි තුත්තතෝමරයනුදු මා විසින් පරදවනලදැයිද හෙණ්ඩුවටද මෙල්ල නොවෙමිසි මදයෙන් දැපුනේ කිසිදු කරුණක් අවබෝධ නොකරයි. යම්සේ ඒ අවිචංකුස නම්වූ හස්තියා මා විසින් තුත්තතෝමරයනුදු පරදවනලදැයි උඩගුව කිසිදු කරුණක් ගැන නොසිතයිද, එසේම මමද ලක්ෂණ සම්පන්නවූ කලවය ඇති බැවින් ඉන් මත්වූයේ, ප්‍රමාදවූයේ, උමතු වූයේ මෙන් කිසිදු කරුණක් නොදනිමිසි කියයි.

නොහොත් අවිචංකුස නම්වූ හස්තියාද මමද මත්වූයේ ලක්ෂණ කලවා යුග්මයෙහි ඇලී මුලාවූයේ ඒ හේතුවෙන් කිසිදු නොඇලීම පිළිබඳ කරුණක් නොදනිමි. ඒ මක්නිසාද? යම්සේ ඒ ඇතු මා විසින් තුන්තනෝමරයන් දිනන ලදැයි දප්සහිත වූවාසේ මමද කිසිවෙකුගේ ගුරුපදේශ වචන නොපිළිගත්තෙමි.

තයිගට්ත චිත්තෝස්මි'- සොදුර, තීගේ ලක්ෂණ කලවා නිසා එහි ඇලුණු සිතැත්තේ වෙමි. එහි ගෙනුනු, වෙලුනු, ඇලුනු, සිතැත්තේ වෙමි.

'චිත්තං විපරිනාමිතං'- ස්වාභාවික ආකාරය අත්හැරිය.

'පටිගත්තුං න සක්කෝමි'- ආපසු යන්ට නොහැක්කෙමි

'වංකසස්තෝව අම්බුජෝ'- බිලිය ගිලිසිටිය මත්යායා මෙනි. 'සස්තෝසෝ' යනුද පාඨයි. එහිදු මෙම තේරුමමයි.

'වාමෝරු'- වාමාකාරයෙන් පිහිටි කලවා. කෙසෙල් කඳන් වැනි කලවා යන තේරුමයි.

'සජා'- ආලිංග.

'මන්දලෝචනේ'- ස්ත්‍රී. ඉතා තියුණුලෙස නොබලයි. මද මද ලෙස බලයි. ඒ නිසා 'මන්දලෝචනා'යිද නමකි

'පලිස්සජා'- සියලු ආකාරයෙන් වැළඳගැනීම.

'ඒතං මේ අභිපත්ථිතං'- මෙය මා විසින් බොහෝ ඕනෑකමින් බලාපොරොත්තු වූවකි.

'අප්පකෝ වන මේ සත්තෝ'- ප්‍රකෘතියෙන්ම මඳවූ-සමාන

'වල්ලිත කේසියා'- කෙස්වැටිය මුදා පිටිපසට දැමූ කල සර්පයෙකු මෙන් වැලක අයුරින් රැලි නැගී ගිය ආකාරය මෝහට ඇත්තේනුයි 'වල්ලිතකේසි' නමි. ඒ වල්ලිතකේසියහට.

'අනේකභාගෝ සම්පාදි'- අනේකාකාර විය. 'අනේක භාව' කියාත් පාඨයි.

'අරහත්තේව දක්ඛිණා'- රහත්හු කෙරෙහි දුන් දන මෙන් නොයෙක් ආකාර ප්‍රභේද සහිත විය.

'යං මේ අත්ථි කතං පුඤ්ඤං'- මා විසින් කරනලද යම් පිණක් ඇද්ද?

'අරහතේසු තාදිසු'- තාදී ලක්ෂණයෙන් යුතු රහතුන් විෂයෙහි.

'තයා සද්ධිං විපච්චතං'- ඒ සියල්ල තා සමගම විපාක දේවා.

'ඒකෝදි'- ඒකී භාවයට ගියේ.

'නිපකෝ සතෝ'- එනම් නුවණින් යුතුවූයේ, සිහියෙන් යුතු සන්පුරුෂයා.

'අමතං මුනි ජිහිංසාතෝ'- යම්සේ ඒ බුද්ධ තම් මුනි තෙමේ අමාමයවූ නිවන සොයයිද එපරිද්දෙන්ම මම ද ඒ සූරියවච්චසාව සොයමි, නොහොත් ඒ මුනිතෙමේ නිර්වාණාමාත්‍ය සොයමින් හැසිරෙයිද, එසේම මමද ඇය සොයමින් ඇවිදිමි, යන තේරුමයි.

'යථාපි මුනි තන්දෙය්‍ය පත්වා සම්බෝධි මුත්තමං- යම් සේ සර්වඥ මුනි තෙමේ බෝධිපර්යාංකයෙහි වැඩහුන්නේ සර්වඥාතඥානයට පැමිණ සතුටුවන්නේද ඒ සඳහා 'ඒවං තන්දෙය්‍ය' යනු කිය. එපරිද්දෙන් මමද තී හා මිත්‍රභාවයට ගියේ තුටුවෙමි, ප්‍රීති සොම්නස් සහගතවූයේ වෙමියි කියයි.

'නාහං හද්දේ වරෙය්‍යාතේ'- මෙහි 'අතේ' යනු ආමන්ත්‍රණ වචනයකි. එම්බා, සූරියවච්චසාවෙනි, කිමෙක්ද සක් දෙවිඳු විසින් දෙදෙව්ලොවෙහි දෙවිරජය ගන්නෙහිද සූරිය වච්චසාව ගන්නෙහිද යනුවෙන් විමසූ කල්හි දෙවිරජය හැර සූරියවච්චසාව ගනිමියි, මෙසේ මම ඇය අයිතිකර ගන්නෙමිය, යන අර්ථයි.

'සාලං වන චිරං එල්ලං'- තාගේ පියා නුවර දොර නොබෝකල්වූ පිපියාවූ රුකක් ඇත. ඒ වෙසෙසින් මනහර වූයේ පිපි නොබෝකල් ගිය රුකක් වැන්න.

පිතරං තේ සුමේධසේ'- අතිශය ශ්‍රී සමුර්ධියෙන් හෙබි තාගේ පියාද ගෞරවාදර සහිතව නමස්කාර කරමි.

'යස්සාසේනාදිසිපජා'- යමෙකුට මෙබඳුවූ දූවක් වූවාද?

'සන්සන්දති'- බුදුහු කුමක් නිසා ගීත ශබ්දයේ හා වීණා ශබ්දයෙන් ආකාරය කීහුද? කිම? බුදුන්ගේ එහි ඇලීම් සහිත බවක් ඇද්ද? නැත ඡඩ්ඞගෝපේක්ෂාවෙන් උපේක්ෂා සහිතවූ බුදුහු මෙබඳු තැන්වලදී හුදෙක් ඉටු අනිටු දේ ගැන දනිති. එහි නොඇලෙති. මෙයද කියනලදී. "ඇවැත්නි, භාග්‍යවතුන්ගේ වනාහි වක්ෂුෂය විද්‍යමාන වෙයි, බුදුහු ඇසින් රූප බලති.

භාග්‍යවතුන්ට ඡන්දරාගයෙකුදු නැත, බුදුන්ට විශේෂයෙන් මිදුන සිත් ඇත. ඇවැත්නි, භාග්‍යවතුන්ට සෝත-(කත) විද්‍යමාන වෙයි." යනාදියයි ඉදින් වනාහි වර්ණනා නොකරන්නේ නම් පන්සිලු තෙමේ මට අවසර කෙළේයයි නොදන්නේය. ඉක්බිති සක්දෙව් තෙමේ බුදුන් විසින් පන්සිලුහට ඉඩ නුදුන්නේයයි දෙවිපිරිස ගෙන එයින්ම ආපසු හැරෙන්නේය. එයින් මහත් විපතක් වන්නේය වර්ණනා කළ කල්හි එයින් භාග්‍යවතුන් විසින් පන්සිලුහට ඉඩ දෙන ලදැයි දෙවියන් සමග එළඹ ප්‍රශ්න විචාරා ඒ විසඳ අවසානයෙහි අසුදහසක් දේවතාවන් සමග සෝවාන් පෙළෙහි පිහිටන්නේයයි දැන වර්ණනා කෙළේය.

'කදා සං යුල්භා'- කවදා ගොතන ලදද, පිටු කරණ ලදද, සංක්ෂේප කරන ලදද.

'තේන ඛෝ පනාහං හන්තේ සමයේන'- එසමයෙහි එහි ඔබ වහන්සේගේ සමයක් සම්බෝධියට පැමිණීමෙන් අටවන සතියෙහි.

'හද්දා නාම සූරියවච්චසා'- නම් වශයෙන් යහපත් වූයේ ශරීර සම්පත්ති වශයෙන් සූරියවච්චසා යනුවෙන් පරසිදු විය.

'හගිති'- මෙය කතා ව්‍යවහාර වචනයයි දෙව් දූව, යන අර්ථයි

'පරකාමිති'- අතිශයින් කැමති වෙයි.

'උපතච්චන්තියා'- නටන්නියට ඕනෑමෝ වනාහි එක් කලෙක වාතුර් මහාරාජික දෙවියන් සමග සක්දෙව් රජුහට නෘත්‍ය දැක්වීම සඳහා ගියාය. එකෙණෙහිදු සක්දෙව් තෙමේ බුදුන්ගේ සත්‍යවූ කාරණා අටක් වැනිය. මෙසේ එදවසද ගොස් නෘත්‍යයන් ඇස්වූවාය.

'පටිසම්මෝදති'- ඒ දේ හා සසඳයි. බුදුහු පෙර පුවත් දක්වමින් සතුවු වෙති. එසේම පන්සිලුද ඉතා තුටුවෙයි. යලිදු ගාථා කියමින් පන්සිලු තුටුවෙයි. බුදුහු ඒ අනුව තුටුවෙති.

'ආමන්තේසි'- දැන්විය. ඔහුට වනාහි මෙසේ විය. මේ පන්සිලුවා මවිසින් මාගේ අවශ්‍යතාවයක් නිසා එවන ලද්දේ සිය කටයුත්ත කරයි මේ අයුරින් බුදුන් හමුවේ සිටගෙන කාම ආශා දනවන නුසුදුසු දේ කියයි. නලුවෝ නම් ලජ්ජා

නැත්තෝය. ඒකාන්තයෙන් මාගේ කටයුත්ත දන් වන්නෙමිසි සිතා ඇමතිය. "ඒවැඤ්චපන තථාගතා" යනුවෙන් මෙහි සඳහන් පාඨය ධර්ම සංග්‍රාහක ස්ථවිරයන් විසින් තබන ලද්දකි.

'අභිවදන්ති'- අභිවාදනා පූර්වකවූ ගෞරවාන්විත භාවය දියුණු ලෙස දක්වා කියති.

'අභිවාදිතෝ'- ගරුසම්මානයෙන් දෙගුණවූ වචනයෙන් කියයි

'උරුන්දා සම්පාදි'- මහත්වූද විසිතුරුවූද

'අන්ධකාරෝ' ගුහාය අන්තර්ධායී ආලෝකෝ උදපාදි'- ගුහාවෙහි යම් ස්වභාවික අඳුරක් වීද එය අතුරුදහන් වූයේ ආලෝකය ඇතිවිය. මේ සියල්ල ධර්ම සංග්‍රාහකයින්ගේ කියමන්ය-වචනයි.

'විරපටිහං හත්තේ'- බොහෝ කලකින් මම බොහෝ කලක පටන් මම දකිනු කැමැත්තෙමි යන තේරුමයි.

කේහිවි කේහිවි කිව්ව කරණියේහි'- දෙවියන්ගේ දූවරුද පුත්තුද ඇකයෙහි උපදිත්. පාදපරිවාරික ස්ත්‍රීහු ශයනයෙහි උපදිත් ඔවුන්ට සඵ පිළි හඳවන-අලංකාර කරන දේවතාවෝ යහන පිරිවරා උපදිත්. වතාවත් කරන්නෝ විමානය තුළ උපදිත්. මොවුන් සඳහා නඩු කීමක් නැත. යමෙක් සීමාව තුළ උපදිද්ද ඔව්හු මා සතුය, තා සතුය, විනිශ්චයට නො හැක්කේ කලහ සහිතව නඩු කියන්නාහු සක්දෙව් රජුගෙන් විවාරත්. ඔහු ඒ උපන් අය යමෙකුගේ විමනකට ඉතා ආසන්නද ඔහුට අයිතියයි කියයි. ඉදින් දෙදෙනෙක් සමාන ස්ථානයෙහි වෙද්ද යමෙකුගේ විමන බලමින් සිටියේද ඔහු සතුයයි කියයි. ඉදින් එකකුදු නොලබන්නේ නම් ඒ දෙදෙනාගේ කෝලාහලය සංසිඳුවනු වස් ඔහු තමා සතු කරයි. ක්‍රීඩාදී කෘත්‍ය 'කරණියාදේ' නම්. මෙබඳු කටයුතු සඳහා "කේහිවි කේහිවි කිව්වකරණියේහි" යි කිය.

'සලලාගාරකේ'- එනම් දැවයෙන් කළ ගඳකිලියෙහි.

'අඤ්ඤතරේන සමාධිනා'- එකල වනාහි බුදුහු සක් දෙවිහුගේ නොමේරු නුවණක් බව දැන අවසර නොදෙනු කැමැත්තෙන් ඵලසම්මත් විහරණයෙන් වැඩිහුන්න. මොහු එය නොදැන 'අඤ්ඤතරේන සමාධිනා'යි කිය.

‘භුඤ්ජනීති ච නාම’- ‘භුඤ්ජනී’ යනු ඔහුගේ නමයි.

‘පරිවාරිකා’- පාදපරිවාරිකාවඩු දෙව් දුව, ඕ වනාහි ඵලයන් දෙකකට පැමිණ සිටියාය. ඒ නිසා මැයට දෙව්ලොව ඇළීමේ ආශාවෙන් නැත. නිතර බුදුන්ගේ උපස්ථානයට පැමිණ ඇඳිලි මුදුනෙහි තබා බුදුන් වදිමින් සිටියි.

‘තේමිසද්දේන තම්භා සමාදිම්භා වුට්ඨිතෝ’- සමචෑදුනේ ශබ්ද ඇසුවේද, ඒකාන්තයෙන් බුදුහු සක් දෙව් රජුට නො වදාළද? නැතහොත් ආයුෂ්මත්හුගේ සක්නිම්මවලලු හඬින් එම සමාධියෙන් නැගිට්ටේයැයි කියයිද? එය පසෙකින් තිබුනාවේ. අන්තෝ සමාපත්තියට සමචෑදුනේ නිම්මවලලු හඬින් තමා කන් මුලට කර පිඹින හක්ගෙඩි දෙකද එසේම හෙන පිපිරෙන හඬද නොඇසෙයි. බුදුහු වනාහි මෙතෙක් වේලා සක් දෙව්හට ඉඩ නොදෙමිසි කාලය සීමාකර ඵලසමවතට සමචෑදුනහ. ශක්‍රයා දැන් ‘මට බුදුන් අවසන් කරතියි ගදකිළිය පැදකුණුකොට රිය නවතා දෙව්ලොව බලා යැවිය. ගදකිළි පිරිවෙණ රිය හඬින් ශබ්දවත්වූයේ, පඤ්චාංගික තුර්යා නාදයක් මෙන් විය. නියමිත වේලාව අනුවම සමවතින් නැගිසිටින බුදු රජුහට රියහඬත් සමගම පළමුවන සිහි කිරීම ඇතිවිය. ඒ නිසා මෙසේ කිය.

‘සිලේසු පරිපුරකාරිණි’- සම්පූර්ණ කරණ ලද පන්සිල් ඇති.

‘ඉත්ථිචිත්තං විරාධෙන්වා’- ස්ත්‍රී බව නම් නින්දා සහිත දෙයකි. එබඳු ස්ත්‍රී බවකින් කම් නැත. ස්ත්‍රී භාවයෙන් සිට ගෙන සක්විති රජ සැපත, ශක්‍ර, මාර, බ්‍රහ්ම, යන සම්පත් පසේ බුදුබව, සම්බුදු බව, යන මේ උසස් තනතුරුවලට පැමිණෙන්නට නොහැකිය. ඒ පදවි ලබන්නට නොහැකිය. එබඳුවූ ස්ත්‍රී සිත වළක්වයි. මේ පුරුෂාත්ම භාවය නම් ඉතා අගනේය, ශ්‍රේෂ්ඨය, උත්තමය, එහි සිට මුල් කී සක්විති රජ සැපත ආදී සම්පත් ලබන්නට හැකිය. එසේ හෙයින් පුරුෂ බව සිදුකරයි ඕද එසේ කළාය. ඒ නිසා කිය. “ස්ත්‍රී සිත වළක්වා පුරුෂ සිත දියුණු කර” යනුයි.

‘හීනං ගන්ධබ්බකායං’- ගන්ධබ්බ නිකායය, හීනය ලාමකය, පිරිසිදු සිල් ඇති මෝ කුමක් නිසා එහි උපන්නීද?

පූර්වනිකාන්තිය නිසයි. පැරණි බලවත් ආශාව නිසයි. පෙරද වනාහි මෙය මොවුන්ගේ වාසස්ථානයයි. ඒ නිසා ආශාවයෙන් එහිම උපන්නාය

‘උපට්ඨානං’- උපස්ථාන ශාලාව.

‘පාරිවරියං’- පරිවරණ බව. හිත වාදිතාදියෙන් ඔවුන්ට සේවය කරන්නෙමි, යි එති.

‘පටිච්චේදේසි’- සිහි කෙළේය. ඔහු වනාහි ඒ අය දැක මේ දිව්‍ය පුත්‍රයෝ අතිශයින් බබලති. ඉතා පැහැපත්හුය. කිනම් කුශල කර්මයක් කොට මෙහි ආවාහුදැයි සිහිකරන්නේ පෙර “හික්ෂුහු වුහ” යි දිටිය. අනතුරුව හොඳයි එසේ හික්ෂුහු වෙත්වා, මොව්හු සිල් පිරවීමෙහි යෙදුනාහුදැයි, සොයන්නේ එසේ සිල් සුරැකීමෙහි යෙදුනු බව දිටිය. සම්පූර්ණ කළ යුතු අතික් ගුණද පිරුවාහුදැයි නැද්දැයි විමසනුයේ මොව්හු ධ්‍යානලාභීන් බව දුටුවේය. යෙහෙකි, එසේ ධ්‍යානලාභීහු වෙත්වා. කොහි වැස්සෝදැයි විමසනුයේ මොහු මාගේ ඉතා කුලපගයෝයයි දුටුවේය. පිරිසිදු සිල් ඇත්තෝ නම් සඳෙව් ලොව යම් ස්ථානයක් කැමති වෙද්ද එහි උපදිති මොව්හු උඩ දෙව් ලොවෙක නූපත්ත ධ්‍යානලාභීහු නම් බඹ ලොව උපදිත්. මොව්හු එහිදු නූපත්තාහුය. මම වනාහි මොවුන්ගේ අවවාදයෙහි පිහිටා දෙව්ලොව අධිපතියාවූ සක් දෙව් රජුගේ පර්යාංකයෙහි පුත්‍රයෙකුව උපන්නෙමි. නමුත් මොව්හු හීනවූ ගන්ධබ්බ නිකායයෙහි උපන්න. අට්ඨ වේධ පුද්ගල නම්වූ මොව්හු පෙරලමින් විදිය යුතුයයි සිතා “කෙලෙසකින් සිටියාහුදැයි” යනාදී වචනයන් ගෙන් සිහි කරවීය.

‘කුතෝ මුඛා’- බුදුන් ඉදිරියෙහි දහම් දෙසන කල තෙපි කිනම් දෙසකට අභිමුඛව අන් අදහසක් ඇතිව ඇත මැත බලමින් නොහොත් නිදා ගනිමින්.

‘දුද්දිට්ඨ රූපං’- දැකීමට අයහපත්, දකින්නට නුසුදුසු.

‘සහධම්මිකේ’- එක බුදුවරයෙකුගේ සසුනෙහිදී සමග පුරුදු කරනලද කුසල ධර්ම ඇති. එක්ව පින් කළ අය.

‘තේසං හත්තේ’- ඔවුන්ට ගෝපක දිව්‍යපුත්‍රයන් විසින් මෙසේ කියා යලිත් ‘අහෝ! තෙපි නිර්ලජ්ජී, අහිරික ආදී

වචනවලින් ලජ්ජා නැත්තෝයයි' දොස් නැගීමෙන් දිව්‍ය පුත්‍රයෝ දෙදෙන ඉහාත්මයේදීම සිහිය ලැබූහ.

'කායං බ්‍රහ්ම පුරෝහිතං'- ඔව්හු වනාහි සිතූහ. නලුවන් වනාහි තටන්තන්, ගයන්තන්, වයන්තන් විසින් පැමිණ තැගි ලැබීමෙහි වන්නේය. මොහු වූ කලී අප දුටු මොහොතේ පටන් උද්‍යතට දැමූ ලුණු මෙන් තට්‍තටාය මානවම 'මේ අයුරින් ගතවන්නේ කුමන කරුණක් නිසාද?' කියා යලිත් සිහිකරන්නේ තම තමන්ගේ (පූර්ව) ශ්‍රමණ භාවයන්ද පිරිසිදු සිල් සහිත බැව්ද, ධ්‍යානලාභී බැව්ද, ඔහුගේ කුලපග බැව්ද දැක පිරිසිදු සිල් ඇත්තෝ නම් සඳෙව්ලොව අතුරෙහි මනාප තැනක උපදිත්. එසේම ධ්‍යානලාභීහු බඹලොව උපදිති. අපි උඩ දෙව්ලොවෙක හෝ බඹලොවෙක උපදින්නට නොහැක්කෝ වූමිහ. අපගේ අවවාදයෙහි පිහිටා මෝ උපරි දෙව්ලොවෙක උපන්නාය. මහණුන්වූ අපි භාග්‍යවතුන් කෙරෙහි සමානව බඹසර හැසිර ලාමකවූ ගාන්ධර්ව දිව්‍ය යෝනියෙහි උපන්නෙමු. ඒ නිසා මොහු අපට පරිභව කරතියි දැන ඔහුගේ කථාව අසමින්ම ඔවුන් අතුරෙන් දෙදෙනෙක් ප්‍රථම ධ්‍යාන සතිය ලැබ ධ්‍යානය පද්ධිතාකාරණා කරගෙන සංස්කාර ධර්මයන් සම් මර්ශනය කරන්නාහු අනාගාමී එලයෙහි පිහිටියාහුය අනතුරුව ඔවුන්ට ඒ පහත් ලාමකවූ කාමාවචර ආත්මභාවය දරා සිටින්නට නොහැකි විය. ඒ නිසා එකෙණෙහිම ඉන් වුතව බ්‍රහ්ම පුරෝහිතයන් අතුරෙහි උපන්නාහුය. එහි පිහිටි ඔවුන්ට එම කයද පහළ විය. එහෙයින් කියා:- "වහන්ස, ගෝපක දෙව්පුත්‍රන් විසින් ආපසු චෝදනා කරනු ලැබූ ඔවුන් අතුරෙන් දිව්‍යපුත්‍රයෝ දෙදෙනෙක් ඉහාත්මයේදීම සිහිය ලැබූවාහු බ්‍රහ්මපුරෝහිතයාට අයත් ආත්මභාවයද ලැබූහ." යනුයි.

'දිට්ඨේව ධම්මේ'- එම ආත්මභාවයේදීම ධ්‍යාන සිහිය ලැබූහ. එය ලබා මුල් සිටි ආත්මභාවය හලහ. ඉන් වුත වූහ.

'කායං බ්‍රහ්ම පුරෝහිතං'- බ්‍රහ්ම පුරෝහිත බඹලොව ශරීර ලැබූහ, යන මේ තේරුම දතයුතුය.

'ඒකෝ පන දේවෝ'- එක් දිව්‍යපුත්‍රයෙක් බලවත් ආශාව සිදීමට අසමත් වන්නේ එහිම ඇලී විසිය. එහිම වයන්නෙක් විය.

‘සංඝඤ්චුපට්ඨාසිං’- සංඝයාටද උපස්ථාන කෙළෙමි.

‘සුධම්මතාය’- දහමෙහි සුන්දර භාවයෙන්.

‘තිදසුපපන්නෝ’- තිදස පුරයෙහිම උපන්නේය.

‘ගන්ධබ්බකායුපගතේ වසිතේ’- ගාන්ධර්ව නිකායෙහි විසීමට පැමිණ.

‘යේව මයං පුබ්බේ මනුස්සභූතා’- යම් ඒ අපි පෙර මනුෂ්‍යයන්ව ආහාර පානයන්ගෙන් උපස්ථාන කෙළෙමු. මේ හා යොදා තේරුම් කර ගතයුතුයි.

‘පාදුපසංගස්භ’- පාදයන්ට ගරු බුහුමන් දක්වා. පා සේදීම, ඉළීම, මිරිකීම, ආදියෙන් ගරු සැලකිලි දක්වා වැදපුදා.

‘සකේ නිවේසනේ’- තමාගේ ගෙහි. මෙහි ‘මොහුට’ යන්න ‘උපස්ථාන කෙළෙමු’ යන පදය ඇති වැකිය හා සම්බන්ධ කරනු.

පව්වත්තං වේදිතබ්බෝ’- තමා විසින්ම දතයුතු

‘අරියානං සුභාසිතානි’- තොපි විසින් භාග්‍යවත් බුදුවරයන්ගේ යහපත් දේශනා අසා.

‘තුම්හේ පන සෙට්ඨමුපාසමානා’- උතුම්වූ භාග්‍යවත් බුදුන් සේවනය කරන නිරුත්තර-නිර්මල බුදුසසුනෙහි හෝ

‘බ්‍රහ්මචරිය’- ශ්‍රේෂ්ඨ-උත්තම චර්යාව,

‘භවතුපත්ති’- යුෂ්මතුන්ගේ උත්පත්ති.

‘අගාරේ වසතෝ මය්හං’- ගිහිගෙයි වසන මට.

‘ස්වාප්ප’- ඔහු අද

‘ගෝතමසාවකේන,- මෙහි ගෝපක දෙවි ගෞතම ශ්‍රාවකයා යයි කියන ලදී.

‘සමෙව්ව’- පැමිණ.

‘හන්ද විනායාම වියායමාම’- ඒකාන්තයෙන්ම වැයම් කරමු- උත්සාහ කරමු.

‘මානෝ මයං පරපෙස්සා අනුමිහ’- මෙහි ‘නෝ’ යනු නිපාතයි. අපි අනුන්ගේ මෙහෙකරන්නෝ නොවෙමු, යන අර්ථයි.

‘ගෝතමසාසනානි’- මෙහි ප්‍රකෘතියෙන් ලද පළමුවන ධ්‍යානයම ‘ගෝතමසාසනාන’ යන්නෙන් කියන ලදී. එය සිහිකර යන අරුති.

'චිත්තානි' - පඤ්චකාමගුණ පිළිබඳ සිත් දුරුකොට
'ආදීනවං' - විෂ්කම්භන වශයෙන් පළමුවන ධ්‍යානයෙන්
කාමයන්හි ආදීනව දුටුවාහුය. සමුවිෂේද ප්‍රභාණ වශයෙන්
තෙවන මගින්.

'කාමසංයෝජන බන්ධනානි' - කාම සංයෝජනයන් හා
කාමබන්ධනයන්ද

'පාපිමයෝගානි' - පාපිවූ මාරයාගේ යෝගයන්වූ බැඳුම්වූ
යන අර්ථයි.

'දුරව්වයානි' - ඉක්මවීමට දුෂ්කරවූ.

'ස ඉන්ද්‍රා දේවා සපජාපතිකා' - ඉන්ද්‍රයා ප්‍රධානකොට
පැමිණි පිරිස 'සඉන්ද්‍ර, නම්. ප්‍රජාපති දෙවරජ ප්‍රධාන කරගෙන
පැමිණි පිරිස 'ස පජාපතික, නම්.

සභායුපවිට්ඨා' - සභාවට පැමිණි සබයෙහි හුන්නාහුය යන
අර්ථයි.

'වීරා' - සුරයෝ දක්ෂයෝ.

'වීරාගා' - විතරාග පහකළ රාග ඇත්තෝ.

'විරජං කරොන්තා, - වීරජවූ අනාගාමී මාර්ගය උපද
වන්නාහු.

'නාගෝව සන්දාන ගුණානි' - කාමසංයෝජන බැඳුම් සිඳ
දමා තව්තිසා දෙව්ලොව ඉක්මවිය

'සංවේගජාතස්ස' - හටගත් සංවේග සහිත ශක්‍යයාට.

'කාමාහිභූ' - දෙවැදෑරුම් කාමයන්ගේ මැඩපවත්වන්නා

'සතියා විහින' - ධ්‍යාන සිතිය තොර.

'තිණ්ණං තේසං, - ඒ තුන්දෙනා කෙරෙහි.

'අවසීනෙන්ථ ඒකෝ, - ඒ ලාමක ආත්ම භාවයෙහි එකෙක්
පමණක් ඉතිරි විය.

'සම්බෝධිපථානු සාරිනෝ' - අනාගාමී මාර්ගානුසාරී.

'දේවේපි හිලෙන්ති' - උපචාර අර්පණා සමාධි මගින්
දෙදෙව්ලොව පිළිකුල්කොට පහත් කොට යටපත් කරන්නාහු

සමාහිතත්තා - තමාගේ පා දූවිලි දේවතාවන්ගේ මුදුනෙහි
විසුරුවන්නාහු අහසට පැන නැගී ගියාහුය.

ඒ තාදිසි ධම්මපකාසනෙන්ට' - මේ සසුනෙහි මෙබඳු ධර්ම පැහැදිලි කොට දැක්වීම, යමෙකුගේ ශ්‍රාවකයෝ මේ ගුණයන්ගෙන් යුක්තවුවාහු වෙද්ද.

'න තත්ථ කංඛති කෝචි සාවකෝ' - එහි එම ශ්‍රාවකයන් අතුරෙහි යම්කිසි එක් ශ්‍රාවකයෙක් නමුදු බුද්ධාදීන් කෙරෙහි හෝ සතර දිශාවන් පිළිබඳව හෝ සැක නූපදවයිද සියලු දිශාවන්හි නොහැපෙමින් අල්වා නොගනිමින් වෙසෙයි. දැන් බුදුන්ගේ ගුණ වර්ණනා පවසන්නේ - 'කාමෝසාදිය එතර කළ විචිකිච්ඡාව සුත්තළ ජින නම්වූද ජනිතද නම්වූද බුදුන් වදිමි' යනු කිය.

'විචිකිච්ඡ ජින' - එතර කළ-සුත්ත කළ සැකය.

'ජනිතද' - සකල ලෝකවාසීන්ට වඩා උතුම්.

'යං තේ ධම්ම' - ඔබගේ යම් ධර්මයක්.

'අජ්ඣාතංසු තේ' - ඒ දිව්‍යපුත්‍රයෝ පැමිණියාහුය.

'කායං බ්‍රහ්මපුරෝහිතං' අප බලා සිටියදීම බ්‍රහ්ම පුරෝහිත ශරීර ලැබුවාහු. එහෙයින් මේ කියන ලද්දේ වේ. ඔබගේ ඒ ධර්මය දැන ඒ තුන් ජනයන් අතුරෙන් දෙදෙනෙක් විශේෂ අධගම ලැබුවාහු අප බලාසිටියදීම බ්‍රහ්ම පුරෝහිත ආත්ම භාව ලැබ මාර්ග ඵලයන්ද ලැබූහ. අපිද ඔහුගේ දහමිහි පිහිටියෙමු.

'ආගම්භාසි මාරිසා' - ආවෙමු. පැමිණියෙමු.

'කතාව කාසා භගවතා පඤ්භං පුච්ඡේම මාරිසා' - ඉදින් අපට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අවකාශ කෙරෙයි. ඉක්බිති පින්වතුනි, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් ඉඩ සලසා දෙන ලද අපි ප්‍රශ්න විචාරමු, යන තේරුමයි.

'දීඝරත්තං විසුද්ධෝ ඛෝ අයං සක්කෝ' - බොහෝ කලක පටන් පිරිසිදුවූ කෙතරම් ප්‍රමාණයක බොහෝ කලක පටන්ද? බුදුන් උපදින්නට පෙර මගධරට මවල නම් ගම්හි මසමානවකව උපන් කාලයේ පටන්ය. එකල මොහු වනාහි එක් දවසක් උදයෙන්ම නැගිට ගම් මැද මනුෂ්‍යයන් ගම්හි වූ කටයුතු කරන තැනට ගොස් තමන් හුන් තැන පයින්ම දූවිලි කසල ඉවත්කර ඉතා පිරිසිදු කෙළේය. අනිකෙක් විත් එහි සිටියේය. ඔහු එපමණකින්ම කල්පනාකොට ගම මැද කලවිටක් පමණ තැනක්

පිරිසිදු කොට වැලි විසුරුවා දර රැස්කොට සිත කාලයේ ගිහි ඇතිකරයි. තරුණයෝද මහල්ලෝද එහි පැමිණ හිඳ ගනිත්. ඔහුට එක් දවසක් මෙබඳු සිතක් ඇතිවිය. අපි නුවරට ගියාම රාජරාජ මහා මාත්‍යාදී උසස් ජනයා දකිමු. මේ රැ දාවල්හි බබලන වන්ද සුර්යයන් වන්ද නමින් හඳුන්වන්නේ එක් දිව්‍යපුත්‍රයෙකිසිද කියත්. කිනම් කර්මයන් කොට මොව්හු මේ සම්පත්වලට පැමිණියාහුදැයි විමසා පින්කම් කර මිස වෙන දෙයකින් මේ සම්පත් ලබන්ට නොහැකැයි තේරුම් ගෙන මා විසිනුදු දිව්‍ය සැප සම්පත් ලැබෙන මෙබඳු පින්කම් කළයුතුයයි වටහා ගත්තේය. ඔහු උදයෙන්ම නැගිට කැඳ බී වැ පොරෝ උදලු කුලුගෙඩි ආදිය ගෙන සතරමංහන්දියට ගොස් කුලුගෙඩියෙන් ගල් පලා පෙරලා ඉවත දමයි. රථවාහනවල හැපෙන ගස් ඉවත් කරයි. විසම තැන් සමකරයි. සිව්මං හන්දියේ විශ්‍රාම ශාලාවක් කරයි. පොකුණක් සාරයි හේ බිඳීය, මෙසේ දවස මුලුල්ලේ වැඩ කොට හිර බැසයන කල ගෙදර එයි. ඒ දුටු අනිකෙක් විවාළේය. එම්බා, මසමානවකය, ඔබ උදයෙන් පිටත්ව ගොස් සවස වන මගින් එයි කුමක් කරන්නෙහිද? කියා ඇසීය. පින්කමක් කරමි. ස්වර්ගයට යන පාර සුද්ධ කරමි. පින්වත, මේ කිනම් පිනෙක්ද? ඔබ නොදන්නෙහිද? ඔව්, මම නොදනිමි. ඔබ නුවරට ගියවිට එහිදී රාජරාජමහා මාත්‍යාදී උසස් ජනයා දුටුවෙහිද? එසේය දැක තිබේ. ඒ ඒ උතුමන් විසින් පින්කම් කොට ඒ උසස් ආත්මභාවයන් ලබා තිබේ. මමද එබඳු සැපසම්පත් ලබාදෙන කුසලධර්ම කරමි. වන්ද සුර්යයයන් දෙවිපුතුන් බව ඔබ විසින් අසා තිබේද? එසේය, අසා තිබේ. මොහුට ස්වර්ගයට යන මාර්ගය මම පිරිසිදු කරමි, යි කීය. එවිට ඒ පුරුෂයා කීමෙක්ද මේ පින්කම් කිරීම ඔබට විතරක් සුදුසුද අනික් ජනයාටත් වටිදැයි ඇසීය, කිසිවෙකුටත් මේ පින් කිරීමට වැළැක්වීමත්, තහනමක් බාදාවක් නැත. සියල්ලන්ටම ඉතා සුදුසුය. ඉදින් එසේ නම් ඔබ හෙට උදේ නවයට යන වේලෙද මටද ශබ්ද නගා කතාකරව, යි කීය. දෙවනදා එපරිද්දෙන් ඔහුද කැටුව ගියේය. මේ විදියෙන් ඒ ගම්හි වූ තරුණයන් තිස්තුන් දෙනෙක් මේ මස තරුණයාගේ පිරිවර

වූහ. ඔව්හු සමානච්ඡන්ද ඇත්තෝ එකමුතු කමින් කුශලකර්මයන් කරමින් හැසිරෙති. මොව්හු යම් දිසාවකට යද්දි එහි මග සමකරන්නාහු එකදවසෙන්ම පොකුණු සැරීම් විශ්‍රාමශාලා ගොඩනැංවීම් හේ බැඳීම් පාලම් දැමීම් ආදී වැඩ එක් දිනකින්ම අවසන් කරති.

ඉක්බිති මොවුන් වසනා ගමිනි ගම් දෙටුවා මෙසේ සිතීය. මම පෙර මොවුන් සුරාපානය කරන කලත් ප්‍රාණසාතාදී අකුසලයන් කරන කලත් කහවනු රන්මිල ආදී වශයෙනුත් දණ්ඩබලි දඩ, තැගි ආදී වශයෙනුත් බොහෝ වස්තුව ලැබුවෙමි. මෙකල වනාහි මොවුන් පින්කම් කිරීමට පටන්ගත් තැන් පටන් ඒ කිසිම ආදායමක් ලාබ ප්‍රයෝජනාදියක් නැත. ඒකාන්තයෙන් මෙයට කරන්නට තිබෙන්නේ රජු හා මොවුන් බිඳවීම පමණකැයි සිතා රජු වෙතට ගොස් 'මහරජ සොරුන් රැළක් දිටිමි, යි දැක්වීය. දරුව, කොහිද? මා වසන ගමේ. දරුව, කෙබඳු සොරුද? දේවයිනි, රාජාපරාධකාරයෝ කිනම් ජාතිකයෝද? ගෘහපතියෝ, දේවයිනි, ගෘහපතියෝ කුමක් කරද්දැයි මෙසේ කරුණු දැනගත් තා විසින් කුමක් හෙයින් මට මෙතෙක් කලක් නොකියන ලදද? මහරජ කුමනි, මා පිට දොසක් පැවරෙතැයි යන බිය නිසා මෙය මෙතෙක් නොකිවෙමි. ඉක්බිති රජ මොහු අනතුරුදායක මහා රාවයක් කරතැයි අදහා එසේ නම් නුඹම යව, ගොස් ඔවුන් රැගෙන එවයි බලසේනා සහිතව යැවීය. ඔහු ගොස් දවසක් මුළුල්ලේ වනයෙහි වැඩකොට සවස් ආහාර අනුභව කොට ගම්මැදි හිඳ හෙට අපි කුමක් කරමුද, මොන පාර සුද්ධ කරමුද, කිනම් තැන පොකුණක් සාදමුද, පාලමක් සදමුද, යනුවෙන් මන්ත්‍රණය කරමින් සිටියදීම ඔවුන් වටලා කලබල නොකරවී, මේ රජතුමාගේ ආඥාවයි කියා බැඳ විලංගු ලාගෙන ගියේය. අනතුරුව ඔවුන්ගේ භාර්ය්‍යාවෝ 'අපගේ හිමිවරු රාජාපරාධකාරයෝයයිද සොරුන්යයිද විලංගුලා ගෙනයති' යි අසා බොහෝ කලක සිට මොව්හු 'පින්කම් කරමු යයි දවසක් පාසා කැලයට ගොස් පිරිසිදුකරති. මේ නිසා ගෙදර සියලු වැඩ කටයුතු පිරිහීගියා. කිසිවක් වැඩිදියුණු වූනේ නැතැයි කීවාහුය. ගම්ප්‍රධානයාද ඔවුන්

ගෙන ගොස් රජුට දැක්විය. රජු ඒ ගැන කිසිත් විමසා නො බලා මොවුන් ඇතුළුවා පාගවා මරවී යයි නියෝග කෙළේය. ඒ සඳහා ඔවුන් ගෙනයන විට මසමානවකයා සෙස්සන්ට මෙසේ කිය "පින්වත්නි, මා කියන දෙය කිරීමට තෙපි පොහොසත් වව්ද? එම්බල, තාගේ කියුම් බස් වලට අනුව හැසිරුන අපි මේ මරණ බයට පත්වීමු මෙසේ සිදුවී තිබියදීත් තවත් ඔබගේ වචන අනුව කුමක් කරන්නද පින්වතුනි, දැන් අපි කුමක් කරමුද? මෙහි එව්: පින්වත්නි, සසර හැසිරෙන්නවුන්ට මෙබඳු දේ නිතර සිදුවීම ස්වභාවයකි. බිය නොවව්, කිමෙක්ද? තෙපි සොරු වන්නහුද? සොරු නොවන්නහුද? සොරු නොවන්නෙමු. මෙලොව සත්‍ය ක්‍රියාව අවශ්‍යයෙන් උතුම් දෙයකි. ඒ නිසා අප සියල්ලෝ ඉදින් සොරු වෙන්නම් ඇතු මඩිත්වා ඉදින් සොරු නො වෙන්නම් නොමඩිත්වා' යි සත්‍යක්‍රියා කරව්, කිය. ඔව්හු එසේ කළාහුය. ඇතු ළංවෙන්නද අසමර්ථව නාද කරමින් පලායයි. ඇතුට විදින කටු තෝමර, අකුස් ආදියෙන් විඳ ඇත වදදී පවා ඔවුන් ළඟට පමුණුවන්ට නො හැකිවිය. එවිට ඇතු ළංකරන්නද නොහැකැයි රජුට දැන්විය. එසේ නම් ඉදිරියෙහි තිරයකින් වසා පාගවව්, යි කිය. එසේ කළ කල්හිදු දෙගුණයක් හඬළමින් පැන දුවයි. රජ එය අසා ඒ කේළම්කාර ගම් දෙටුවා කැඳවා මෙය කිය.

දරුව, ඇතු ඔවුන් නොමඩියි කිය. එසේය දේවයිනි, මෙහි දෙටු තරුණයා එක් මන්ත්‍රයක් දනියි, මේ ඒ මන්ත්‍රයේ අනුභාවය තමා රජ ඔහු කැඳවා තට වනාහි මෙබඳු මන්ත්‍රයක් තිබේදැයි ඇසීය. නැත, දේවයිනි, මගේ මන්ත්‍රය සත්‍ය ක්‍රියාවයි. අපි මෙසේ සත්‍යක්‍රියා කෙළෙමු. ඉදින් අප රජුට සොරුන් වෙතොත් මඩිවා, එසේ නොවෙතොත් නොමඩිවා යනුයි. මේ ඒ අපගේ සත්‍යක්‍රියාවන්හි අනුභාවයයි. දරුවෙනි, තෙපි කිනම් වැඩ කරව්ද? දේවයිනි අපි පාරවල් සාදමු. සතරමං හන්දිවල විශ්‍රාමශාලා සාදමු. පොකුණු සාදමු. ඒදඬු පාලම් දමමු. මෙවැනි පින්කම් කරමින් ජීවත් වන්නෙමු' යි කිය. එසේ නම් මොහු තොප සඳහා කුමක් නිසා මෙසේ බොරු කේළම් කියයිද? අප ප්‍රමාදව සිටින විට මොහුට මේ මේ දෙයින් ලාභ ප්‍රයෝජන

ලැබෙයි. අප්‍රමාදව මෙසේ සමාජසේවය කරනවිට ඒ ඒ ලාභප්‍රයෝජන නොලැබෙයි. මේ කරුණ නිසා මහරජ, මොහු මෙසේ කෙළේය. දරුවෙහි, මේ තිරිසනෙකු වූ ඇතු පවා තොපගේ ගුණවත් බව හඳුනයි-දැනගනියි. මම මනුෂ්‍යයෙකු වීන් නොදැන ගනිමි තොප වසන ගම නැවත නොගන්නා අයුරින්ම සියලු හිමිකම් සහිතව තොපටම පවරා දෙමි. මේ ඇතුද තොපටම වේවා, මේ කේළම්කාර ගම්දෙටුවා තොපගේ දාසයෙකු වේවා, මෙතැන් සිට මා සමගද පින්කම් කරවියයි දනයද දී පිටත් කෙළේය. ඔව්හු දනය රැගෙන වරින්වර ඇතු සිට නැගී යන්නාහු මෙසේ කථාකරති. පින්වත්නි, කුසල් කිරීම නම් මතුහවය සඳහා සිතාගෙන කරයි. අපට වනාහි දියමත පිපුණු නිලුපුල් මෙන් මේ අත් බවෙහිදීම විපාක දෙයි. දැන් ඉතින් පෙරටත් වඩා පින් කරමු. සතර මං හන්දියෙහි මහජනයාහට විඩා සංසිඳුවනු සඳහා තහවුරු ලෙස සාලාවක් තනමු. අප බිරින් පින්කම් සඳහා නොකැඳවා කරමු. අප සොරුන්ය' යි බැඳගෙන යන කල ඔවුන්ගෙන් එකෙකුදු හැඟිම් මාත්‍රයක්ව ඇති නොකොට හොඳ වැඩේ තමා සිදුවුනේ' යනුවෙන් කියමින් නැගී හිටියාහුය. ඒ නිසා ඔවුන්ට අරාධනා නොදෙමු, ඔව්හු තමතමන්ගේ ගෙවලට ඇතුට තෙතිස්දෙන දින බෙදාගෙන ආහාර සපයයි. තණ මිටි තෙතිසක් ගෙනෙති. ඒ සියල්ල ඇතුට කුසපුරා කෑමට ප්‍රමාණ විය. ඔව්හු වනයට ගොස් මහගස් කපති. කපන කපන ගස් ඇතු සුදුසු පරිදි කඳන් කර කරත්ත යන එන පාරෙහි දමයි. ඔව්හු ඒ කඳන් ඇසීමෙන් ඉරිමෙන් අවශ්‍ය පරිදි පිළියෙල කොට ශාලාකර්මාන්තය පටන් ගත්හ.

මසගේ නිවසෙහි සුජාතා, සුධර්මා, චිත්‍රා, නන්දා කියා භාර්යයාවරු සතර දෙනෙක් වූහ සුධර්මාව වඩුවාගෙන් මෙසේ ඇසුවාය. සත්පුරුෂය, මේ යහලුවෝ කල්තියා ගොස් සවස එති. මොව්හු කුමක් කරද්ද? මෑණියනි, සාලාවක් සාදමු මාද ඊට සම්බන්ධ කරවා දෙව, ස්ත්‍රීන් ඊට සම්බන්ධ කරවා දෙව, ස්ත්‍රීන් ඊට සම්බන්ද කරවා නොගනිතියි. මොව්හු කියති. ඕ තොමෝ වඩුවාට කහවණු අටකදී දරුව, යම්කිසි උපායකින්

මා ද ඊට සම්මාදම් කරවැයි කිය. ඔහු එය යහපතැයි පිළිගෙන පළමුවම වෑ පොරෝ රැගෙන ගම් මැද සිට කිමෙක්ද? පින්වත්නි, අද මෙතෙක් වේලා ගතවීත් නො නික්මෙව්දැයි උස්හඬින් ශබ්ද නගා සියල්ලන් මගට බට බව දැන 'තෙපි පළමුව යව්, මට සුලු ප්‍රමාද වීමක් ඇතැ' යි ඔවුන් පළමුව යවා තමා අන් පාරකින් ගොස් කැණීමකට සුදුසු ගසක් කපා සැස ඔප මට්ටම් කොට ගෙන ගොස් සුධර්මාවගේ ගෙදර තැබීය. මෙය මා දෙවයි කියා දැන්වූ දවසට දෙන ලෙස කිය. ඉක්බිති දැව සම්භාරය රැස්කර නිමවූ විට බිම තැනීමේ පටන් බැමි ගොඩනැංවීම, ටැම් පිහිටුවීම, බිත්ති පියසි සම්බන්ධ කිරීම, පරාල එක්තැන්වන මුදුන ආදී තැන් සාදා නිම කළ කල්හි ඒ වඩුවා කැණීමටුල්ල පිහිටුවන තැන හිඳ සිව්දිගින් ගොනැස්සවල් ඔසොවා යහලුවනි, එක් දෙයක් අපට අමතකවී ඇතැයි කිය. පින්වතුනි, ප්‍රධාන වශයෙන් ඕනෑවන දෙය අමතකවී ගොස්ය. මේ ගොනැස් සියල්ල කොහි හේත්තුවන්නෙමුද? මීට කර්ණිකාවක් ඕනෑ නොවේද? එය අවශ්‍යයෙන්ම සොයාගත යුතුය. මිත්‍රය, එය දැන් කොහෙන් ලබාගත හැකිද? ගමේ කුල ගෙවල හොයා බැලූවොත් ලබාගන්නට හැකිය. ඔව්හු ඇතුල් ගමට ගොස් විවාරමින් ක්‍රමයෙන් සුධර්මාවගේ ගෙදොර ළඟ තතරව මේ ගෙදර කර්ණිකාවක් තිබේදැයි ඇසූහ. ඕ ඇතැයි කීවාය. එසේ නම් මිල ගෙන එය අපට දෙවයි කීහ. මිල නො ගනිමි, ඉදින් ඊට මා සම්බන්ධකර ගනිතොත් දෙමියි ඕනොමෝ කීවාය. එව්, පින්වතුනි, මේ කර්මාන්තයට ස්ත්‍රීන් සහාය කරගන්නේ නැත. කැලයට ගොස් ගසක් කපා කර්ණිකාවක් සාදාගනිමු' යි නික්මුනාහුය පසුව වඩුවා විසින් කිමෙක්ද? දරුවෙහි, කර්ණිකාවක් ලැබුනාදැයි අසනු ලැබුවිට ඒ සිදුවන ප්‍රවෘත්තිය දැන් වූහ. වඩුවා කැණීමැස්සෙහි හුන්නේම අහස බලා පින්වතුනි, අද හොඳ නැකතක් උදාවී තිබේ. මේ නැකත් උදාව ඇතිවන්නේ ඉතා කලාතුරෙකිනි ඇරත් මේ තෙපි ඉතා දුක් මහන්සි වී රැස්කළ දැව දඬුද කල් ගතවීමෙන් දිරාපත්වී යයි. මුලු අවුරුද්දෙන්ම මේ අවස්ථාව පිළිකුල් බවට පත්වෙයි. තෙපි දෙව්ලොව උපන්කල ඇයටද එක්කොණක සාලාවක්

ලැබේවායි සිතාගෙන ඒ කර්ණිකාව ගෙනෙවයි කිය. ඇයද ඔවුන් නැවත නොපැමිණියේද ඒ තාක් කර්ණිකාවෙහි උපරිම තලයෙහි මේ 'සුධර්මා නම් ශාලාව' යි අකුරු පිහිටුවා අලුත් වස්ත්‍රයකින් ඔතා තැබීය. ඒ ශාලාව කරන්නෝද සුධර්මාවගේ ගෙදරට පැමිණ ඒ කර්ණිකාව ගෙනැවිත් දෙව, නොපට ඊට ඒ ශාලාවේ සහකාර අයිතිකර බවක් දෙමු' යි කීවාහුය. ඕතොමෝ එය ගෙනැවිත් තබා දරුවෙහි, ගොනැස් අටක් හෝ දහසයක් මෙහි සවිකර මුත් නැතිව මේ වස්ත්‍රය ගලවා නොහැරව, යි කියා දුන්නාය. ඔව්හු යහපතැයි ගෙනගොස් ගොනැස් කොත් පුරුද්දාම වස්ත්‍රය ඉවත් කළහ. මග යන එක් මිනිසෙකු උඩ බලන්නේ ඒ අකුරු දැක පින්වත, මේ කිමෙක්දැ' යි අකුරු දන්නා අයෙකු කැඳවා දැක්වීය. ඔහු එය කියවා 'මේ ශාලාව සුධර්මා නමැයි කියා හදුය, මෙය ඉවත්කරව්, අපි මුල සිට ශාලාවේ කටයුතු සියල්ල කොටත් නම පමණකුදු නොලැබුවෙමි. මැය රියනක පමණ කර්ණිකා දඩුවක් දීමෙන් මුළු ශාලාවටම තමාගේ නම තැබීය, යි කීවාහුය. මේ අතර වඩුවා ඔවුන් ගිගුරුම් දෙද්දීම ගොනැස් පුරුද්දා ඇණ තදකොට ශාලාවේ වැඩ අවසන් කෙළේය.

ඒ ශාලාව කොටස් තුනකට බෙදූහ. එක් කොටසෙක ඉසුරුමතුන්ගේ නවාතැන් කළහ එක් කොටසෙක දුගියන් සඳහා නවාතැන් සැදූහ. ඉතිරි කොටසෙහි ගිලනුන් සඳහා නවාතැන් සැදූහ. පුවරු තෙතිසක් පිළියෙල කොට ඇතුට සන් කළහ. ආගන්තුකයෙක් පැමිණ යමෙකුගේ පුවරුවෙහි හිඳ ගනීද, ඔහු ගෙනගොස් ඒ පුවරුව හිමියාගේ ගෙදර හිඳුවයි. ඔහුගේ පාදපරිකර්ම' පිට්ඨිපරිකර්ම, කැමි බිම් යහන් යන සියල්ල පුවරු හිමියාට භාරය. ඇතු එන එන අය රැගෙන ගොස් ඒ ඒ පුවරු හිමියාගේ ගෙහි හිඳුවයි. ඒ පුවරු හිමියා ඵදිනට ඔහුට කළයුතු වතපිළිවෙත මුළුල්ලම කරයි. මසමානවකයා ඒ ශාලාවට නුදුරු කොබෝලිල රුකක් පැල කෙළේය ඒ ගස මුල ගල්ලැල්ලක්ද පිහිටුවීය. ඔහුගේ නන්දා නම් බිරිය ඒ නුදුරෙහි පොකුණක් කැණවීය. චිත්‍රාව මල් උයනක් කරවුවාය. ඔවුන් අතුරෙන් සියල්ලන්ටම වැඩිමල් භාර්ය්‍යාව කැඩපත ගෙන සිය සිරුර

සරසමින් හැසිරෙයි. මහ ඇයට මෙය කිය. සොදුර, සුධර්මාව ශාලාව සෑදීමට සහභාගි වූවාය නන්දාව පොකුණක් තැනෙව්වාය, විත්තාව මල් උයනක් තැනුවාය. තී වනාහි එකදු පින්කමක් නොකළාය. ඒ නිසා සොදුර, තී ද පින්කමක් කරව, යි කිය. ඔබ කවරෙක සඳහා කුසල් කරතිදැයි ඕ අයා ඔබ කරන පින් මටද ලැබෙතැයි පවසා සිය සිරුර ඔපකිරීමෙහි ම යෙදෙයි. මහ තෙමේ දිවි අතිතාක් ජීවත්ව සිට එයින් වුතුව තව්තිසා භවනයෙහි ශක්‍රයා ව උපන්නේය. ඒ තෙතිස් යහලුවෝද මිනිස් ලොවින් කලුරිය කොට තෙතිස් දෙව්පුතුන්ව ඔහු සම්පයෙහිම උපන්නාහුය. ශක්‍රයාගේ වෛජයන්ත නම් ප්‍රාසාදය යොදුන් හත්සියයක් උස්ය. එහි වූ කොඩිය යොදුන් තුන් සියයක් උස්ය. තමා පිහිටෙව් කොබෝලිල රූක නිසා භාත්පස යොදුන් සියයක පමණ පිරිමඩුලු ඇති පසළොස් යොදුන් මහත කඳක් සහිත පරසතු රූක පහළ විය. ගල් පුවරුවක් ඒ රූක මුල තුබූ පිනෙන් පරසතු රූකමුල සැටයොදුන් පාණ්ඩුකම්බල නම් ගල් අසුන පහළ විය. සුධර්මාව විසින් දෙන ලද කර්ණිකා දඩුවෙහි පිනෙන් යොදුන් සියයක් විශාල 'සුධර්මා නම් දිව්‍යසභාව පහළ විය. නන්දා විසින් පොකුණක් කැණවීමේ පිනෙන් යොදුන් පණසක් විශාල නන්දා නම් පොකුණ පහළ විය. විත්තා විසින් මල් වත්තක් කරවීමේ පිනෙන් සැට යොදුන් පමණ විත්තලතා නම් උයන පහළ විය.

සක්දෙව්‍රජ සුධර්මා දිව්‍ය සභාවෙහි යොදුනක් පමණ රන් අසුනෙක හුන්නේ තෙයොදුන් පමණ සේසත් දරන්නේ ඒ දෙව්පුතුන් විසින්ද ඒ දිව්‍ය කන්‍යාවන් විසින්ද කෝටි දෙකහමාරක් පමණ නාටක පිරිසක් ඇති දෙදෙව්ලොව දෙවියන් විසින්ද පිරිවරණ ලදුව මහා සම්පත්තිය බලන්නේ ඒ භාර්යාවන් තිදෙන දැක, මොවුන් තිදෙන නම් මෙහි පෙනෙන්නට සිටියි, සුඡාතාව කොහිදැයි බලන්නේ මැය මා කී දෙය නොකර කඳුරැල්ලක බකසකුණියක් (කිරිල්ලියක්) ව උපන්නායි දැක දෙව්ලොවින් බැස ඇය අසලට ගියේ, ඇ දැකීමෙන්ම හැදින යටට හැරෙව් මුව ඇතිව සිටින්නී දැක, මෝඩ තැනැත්තිය, කීමෙක්ද? දැන් මුහුණ පහත්කරගෙන

සිටින්නේ තී මා කී දේ නොකර ගර්භ සරසමින්ම කල් ගෙවිය. සුධර්මාද නන්දාද විත්තාද මා හමුවේ උපන්නාහ. එව, අපගේ සම්පත් බලව, යි දෙව්ලොවට ගෙන ගොස් නන්දාවගේ පොකුණෙහි බස්වා අසුනෙක හුන්නේය. නාටක ස්ත්‍රීහු 'මහරජ, කොහි ගියෙහිද?' යි ඇසූහ. ඔහු එය දැන්වීමට අසතුටෙන් නමුදු ඒ නළඟනන්ගේ බලවත් ඇවිටිල්ල නිසා සුභාතාවගේ ඒ ප්‍රවෘත්තිය කිය. මහරජ, කොහි උපන්නීද? කඳුරැලියෙක, දැන් කොහිද? නන්දාවගේ පොකුණෙහි මා හලේයයි කිය. පින්වතුනි, එව්, අපගේ ආර්යයාව බලමු, යි සියල්ලෝ එහි ගියහ. ඕනෙමෝ පෙර ඒ සියල්ලන්ටම ප්‍රධානව සිටගෙන සියල්ලන් හෙලා දැක්කාය. දැන් ඒ පිරිවර ජනයා ඇය දැක මේ බලව් පින්වතුනි, අපේ ආර්යයාවගේ මුඛය කකුලුවා විදින හුල බඳුයයි ආදිය කියමින් කවට කම් බස් කීවාහුය. ඕනෙමෝ ඉතා හිංසාවට පැමිණුනේ සක්දෙව් රජුට කීවාය. මහරජ, මේ රන් රිදි විමාන හෝ නන්දා පොකුණ හෝ මට කිනම් දෙයක් කරන්නේද? මහ රජ, ජාතභූමියම සත්වයන්ට සැපගෙන දෙයි මා ඒ කඳු රැලිය පාමුලම ගෙනගොස් හරුව, ශක්‍රයා ඒ කිරිල්ලිය එහි ගෙනගොස් හැරදමා මාගේ වචනය කරවයි කිය. කරමි. මහරජ, පන්සිල් ගෙන කඩ නොකොට රකුව, කිහිප දිනකින් තී මොවුන්ගේ ප්‍රධානිය කරමි, යි කිය. ඕද එසේ කළාය. ශක්‍රයා කිහිපදිනකින් මැයට සිල් රකින්ට හැකිදැයි විමසනු වස් ගොස් උඩුකුරු ඇය ඉදිරියෙහි දියමත දිස්විය. ඕනෙමෝ මලමසෙකැයි සිතා ගොස් හිසින් ගත්තාය. මත්ස්‍යයා නඟුට සෙල විය. ඒ දැක ජීවත් වෙතැයි සලකා දියෙහි දැමීය' සක්දෙව් අහසෙහි සිට යහපති! යහපති!! සිල් රකිනා අයුරු ඉතා මැනව් මෙසේ සිල් රකිනා තී කිහිප දිනකින් නාටිකාවන්ගේ ප්‍රධානියා කරන්නෙමි, යි කිය ඇයටද වර්ෂ පන්සියයක් ආයු විය. එක දිනකද බඩපුරා අහර නොලැබිය සිරුර වියළි මැලව් ගියද සිලය නොකඩකොට රැක කලුරියකළ, බරණැස එක් කුඹල්ගෙයක උපන්නාය. ශක්‍රයා කොහි උපන්නාදැයි බලනුයේ ඒ දැක එයින් මෙහි ගෙනඒම අපහසුය. ජීවිකාවෘත්තිය පමණක් දෙමියි, රන් කැකිරි යානයක් පුරවා ගමමැද මහලු වෙසක් මවාගෙන 'කැකිරි ගනිව්, කියමින් මහත්

සෝභා කෙළේය. භාත්පස ගම්වැසියෝ පැමිණ දෙව, දරුව, කීවාහුය. මම සිල් රකින්නන්ට දෙමි, තෙපින් සිල් රකිවිද? දරුව, අපි සිල් යනු කෙබඳු දෙයක්දැයි පවා නො දනිමු. මුදලට දෙව, මේවා සිල් රකින්නන්ටම දෙමි' යි කීය. එව බොලව්, මේ කැකිරි වෙළෙන්දා නම් කවරෙක්දැයි සියල්ලෝ නැවතුනහ. ඒ දැරිය විවාළාය. මැණියෙහි තෙපි කැකිරි පිණිස ගොස් හිස් අතින් ආවෝය. කැකිරි වෙළෙන්දා ඒවා සිල් රකින අයට දෙන බව කියනවා. ඒකාන්තයෙන් මේ දැරිය සිල් සමාදන්ව වසයි. අපි සිල් කුමක්දැයි නොදනිමු. ඕනෑමෝ කැකිරි වෙළෙන්දා ළඟට ගොස් ඉල්ලිය. දැරිය, තී සිල් රකින්නෙහිද? එසේය, සත්පුරුෂය රකිමි. මේවා ම විසින් තී උදෙසාම ගෙනෙන ලදැයි කියා ගෙදොර ළඟ වාහනය සමගින් තබා ගියේය. ඕනෑමෝ දිවි ඇත්තාක් සිල් රැක වේපවිත්ති අසුරේන්ද්‍රයාගේ දූ වී උපන්නාය. සිල් රැකීමේ කුසලයෙන් මන වඩන්නියක් වූවාය. හේ දූගේ විවාමඟුල කරන්නෙමි යි අසුරයන් රැස් කරවීය. ශක්‍රයා ඇය කොහි උපන්නීදැයි බලන්නේ අසුර භවනයේ උපන් බවත් විවාමඟුල අද පවත්වන බවත් දැක දැන් යම්කිසි උපායකින් මැය මා විසින් මෙහි කැඳවාගෙන ආයුතුයයි සිතා අසුර වෙසක් මවාගෙන විත් අසුරන් අතර සිටියේය. නියමිත අවස්ථාව පැමිණි කල පිය අසුරේන්ද්‍රයා 'මින් තිගේ සැමියා තෝරාගන්නා' යි ඇය අත මල්දමක් තැබීය. යමෙක් කැමති නම් ඔහු මත පළඳවයි, කීය. ඕනෑමෝ බලන්නී සක්දෙව් දැක පෙරද එක්ව විසීමෙන් හටගත් බලවත් ස්තේහය නිසා 'මේ මගේ හිමියාය' යි ඔහු ගෙල මල්දම හෙළිය. ඔහු එය බාහුවෙන් වැළඳ අහසට නැංගේය. එකෙණෙහි අසුරයෝ හැඳින ගත්තාහුය ඔවුහු ඔය ජරා ශක්‍රයා ගනිව්, බදිව්, අපගේ හතුරා මොහුට අපි අපේ දැරිය නොදෙමුය, කියමින් ලුහුබැන්දාහුය. කවරෙකු විසින් පැහැරගෙන යන ලද දැයි. වේපවිත්ති අසුරයා ඇසීය. මහරජ, ජරා ශක්‍රයා විසිනැයි කීය. සෙස්සන් අතුරෙහි මොහු උතුමි. පහව යවයි කීය ශක්‍රයා ඇය ගෙන ගොස් කෝටි දෙකහමාරක් පමණවූ නාටිකාවන්ට අග තනතුරෙහි තැබීය. ඇය ශක්‍රයාගෙන් වරයක් ඉල්ලීය. මහරජ, මට මේ දෙව්ලොව මව හෝ පියා හෝ

සතෝදරයා හෝ සතෝදරී නැත. ඔබ යම් යම් තැනකට යන්නෙහිද ඒ ඒ තැන්වලට මාද කැටුව යනු මැනව' යි කීවාය. ගක්කුයා යහපතැයි පොරොන්දු දුන්නේය. මෙසේ මවල නම් ගම මසමානවකදා පටන් මොහුගේ සුද්ධිභාවය බලා වදාරණ බුදුහු 'බොහෝ කාලයක පටන් ශුද්ධිභාවයෙන් යුතුවූ මොහු' යනු කීය.

'අත්ථ සංහිතා'-අර්ථයෙන් යුතු-කාරණා සහිත.

පළමුවන බණවර වර්ණනාව නිමි.

'කිංසංයෝජනා'- කිනම් බන්ධනයක්ද? කිනම් බැම්මකින් බැඳුනේද?

'පුට්ඨකායා'- බොහෝ ජනයා

'අවේරා'- අප්‍රතිස වෛර නැති

'අදණ්ඩ'- ආවුධ දඬුවලින් මිදුන,

'අසපත්ත'- අපව්වත්ථික.

'අව්‍යාපජ්ඣ'- දොම්නස පහව ගිය

'විහරේමු අවේරිතෝ'- අනේ! ඒකාන්තයෙන් කවරෙකු සමගත් වෛරයෙන් තොරව වසන්නෙමු නම්. කිසි තැනෙකත් කෝපයක් ඇති නො කොට අහුර ගසන මොහොතවල් දහසීකුදු සමග පරිභෝග කරමැයි දන්දී පිදීම් කොට පතත්

'ඉතිව නේසං හෝති'- මෙසේද ඒ අපගේ ප්‍රාර්ථනාව ඉටුවෙයි.

'අථ ව පත'- මෙසේ ප්‍රාර්ථනාව ඇති කල්හිදු.

'ඉස්සා මච්ඡරිය සංයෝජනා'- අනුන්ගේ සම්පත් විනාශවනු කැමැත්ත ඉස්සාවයි. තමාගේ සම්පතින් අනුන් ගේ සැප හා සාධාරණබව නො ඉවසන ලක්ෂණය මච්ඡරියයි. ඉස්සාමච්ඡරිය යන දෙසංයෝජන මොහුට ඇත්නුයි ඉස්සාමච්ඡරිය සංයෝජන නම් මේ එහි කෙටි අර්ථයයි. විසතර වශයෙන් වනාහි ඉස්සා මච්ඡරියෝ අභිධර්මයෙහි කියන ලද මැයි. ආවාස මාත්සර්‍යයෙන් වනාහි යකෙක් හෝ ප්‍රේතයෙක් වී ඒ ආවාසයේ ම කසල හිසින් ඔසවාගෙන හැසිරෙයි. කුලමච්ඡරිය තැනැත්තහු

විසින් වනාහි ඒ කුලයෙහි දානමානාදී පින්කම් කරන සෙස්සන් දැක මේ කුල ගෙය මා හා වෙන්වූ බිදිහිය සබඳ බැව් ඇත්තේයි සිතන්නේ මුවින් ලේ නිකුත් වෙයි. කුච්ඡවිරේවනයද සිදුවෙයි. අතුනු කඩකඩවී පිටවෙයි. ලාභමච්ඡරිය නැතැත්තනු විසින් වනාහි සංඝයාගේ හෝ ගණයාගේ සන්තකවූ ලාභයන් ගැන මසුරු බැව් උපදවා පුද්ගලික පරිභෝගයෙන් අනුභව කොට යකෙක් හෝ ප්‍රේතයෙක් හෝ පිඹුරෙක් හෝ වී උපදියි. ශරීර වර්ණ ගුණ වණ්ණා මසුරුකමින් යුතුවූ නැතැත්තේද පර්යාප්තිධර්ම මච්ඡරිය නැතැත්තේද සියගුණ වර්ණනා කරයි. තමාගේ ගුණ ගැන කීමෙක්ද? මොහු අසවල් අසවල් දොසින් යුතු වූවෙකි. පර්යාප්තිය කිසිවෙකුට නො දෙමින් නපුරු අදහස් ඇති කෙලතොල්ලෙක් වෙයි. තවද ආවාස මච්ඡරියයා ලොහෝ ගෙයක පැසෙමින් වෙසෙයි. කුල මච්ඡරියා අල්ප ලාභියෙකු වෙයි. ලාභමච්ඡරියයා ගුප්ත නිරයෙහි උපදියි. වණ්ණමච්ඡරියයා භවයෙහි උපන් කල වර්ණවත් බව නොලබයි. ධම්ම මච්ඡරියයා කුක්කුල නිරයෙහි උපදියි. මේ ඉස්සා-මච්ඡරිය සංයෝජන දෙක හෝ සෝවාන් මගින් වළක්වයි, යම්තාක් ඒ නො අවුරයිද ඒතාක් මනුෂ්‍යයෝ වෙර නොකිරිමාදිය කැමති වන්නාහු වෙර කිරිමාදියෙන් නො මිදෙති.

'තිණ්ණා මෙන්ට් කංඛා'- මේ ප්‍රශ්නයේදී මා තොපගෙන් ප්‍රශ්නයක් අසා සැක දුරුකර කියයි. මාර්ග වශයෙන් මෙය සැක නැතිකල බව නොදක්වයි.

'විගත කථං කථා'- මෙයද කථාවකි, 'මෙයද කථාවකි' කියුම් ඉක්මගියාය. නිදානාදිය කියනලද නයින්ම වේ.

'පියප්පිය නිදානං'- ඉස්සාව ප්‍රියසත්ව සංඛාර නිදානයි. මච්ඡරියය අප්‍රියසත්ව සංඛාර නිදානයි. දෙකම නම් උභය නිදානයි. පැවිද්දට වනාහි සද්ධිවිහාරාදීහුද ගෘහස්ථයාට පුත්‍රාදීහුද හස්ති අශ්වාදී සත්වයෝ හෝ ප්‍රිය වෙති. කේලායිත වූවාහු මමායිත වූවාහුද වෙති. මොහොතකුදු ඔවුන් නොදැක ඉවසා සිටීමට නොහැකිය. ඔහු අනික් ප්‍රිය මනාප ඵ්ලන්තෙක් දැක ඊර්ෂ්‍යා කෙරෙයි. (මොහුගෙන් අපට කටයුත්තෙක් ඇත.) මොහොතකට මොහු අපට දෙවී' ඒ සත්වයාම අනිකෙකුගෙන්

ඉල්වන්නේය. එවිට වෙහෙසවූයේ හෝ නො සතුටු වූයේ හෝ ඔහු නම් දෙන්නට නො හැකැයි, කියා මසුරුකම් කරයිද මෙසේ මේ දෙපරිද්දෙන්ම ප්‍රිය සතෙකු කරුණු කොට සිදුවේ. හික්ෂුවකට වනාහි පාත්‍ර සිවුරු ආදී පිරිකර ජාතයක් (සමූහයක්) ගිහියෙකුට හෝ අලංකරණාදී උපකරණ සමූහයක් ප්‍රිය මනාප වෙයි ද, ඔහු අනිකෙකුට ඒ දේ ලැබී තිබෙනු දැක "අන්තේ ඒකාන්තයෙන් මේ මේ දේවල් මොහුට නො ලැබී නම් යනුවෙන් ඊර්ෂ්‍යා කරයිද, ඉල්වූයේද අපි කාම මේවා පරිභෝග නො කෙළෙමු. දැම්ම දෙන්නට නො හැකැයි මසුරු බව හඟවයිද, මේ කී දෙවිධියම 'පියසංඛාර නිදාන' නම් වෙයි. ඒ උක්තප්‍රකාර අප්‍රිය සත්වයන්ද සංඛාරයන්ද ලැබ ඉදින් ඔව්හු මොහුට අමනාප වෙද්ද, එසේම කෙලෙසුන්ගේ විපරිත ප්‍රවූර්තිය අනුව තබා "මා තබා කවරෙක් නම් අනිකෙක් මෙබඳු ලාභියෙක් වෙයිදැයි" ඊර්ෂ්‍යා දනවයි. ඉල්වන්නේද තාවකාලික දෙය පවා නො දෙන්නේ මසුරු බව හෝ කරයිද මේ කියන ලද දෙපරිද්දම' අප්‍රිය සත්ව සංස්කාර නිදාන' නම් වෙයි.

'ඡන්ද නිදානං'- මෙහි 1 පරියේසන ඡන්දය, 2 පටිලාභ ඡන්දය, 3 පරිභෝග ඡන්දය, 4 සන්නිධි ඡන්දය, 5 විස්සජ්ජන ඡන්දය කියා ඡන්දය පස් ආකාර වෙයි. පරියේසනා ඡන්දය කවරේද? මෙහි යම් කිසිවෙක් ඉතා සතුටුවූයේ ඡන්දය ඇතිවූයේ රූපය සොයයි. ශබ්දය, ගන්ධය, රසය, ස්පර්ශය සොයයි. ධනය සොයයි. මේ කීවේ පරියේසනා ඡන්දයයි. පටිලාභ ඡන්දය යනු කවරේද? මෙහි යම් කිසිවෙක් ඉතා තුටුවූයේ ඡන්දය හටගත්තේ රූපය ලබයිද, ශබ්දය, ගන්ධය, රසය, ස්පර්ශය ලබයිද, ධනය ලබයිද, මේ කීවේ පටිලාභ ඡන්දයයි පරිභෝග ඡන්දය යනු මෙහි යම් කිසිවෙක් ඉතා තුටුවූයේ ඡන්දය හටගත්තේ රූපය පරිභෝග කරයිද, ශබ්දය, ගන්ධය, රසය, ස්පර්ශය පරිභෝග කරයිද, ධනය පරිභෝග කරයිද, මේ කීවේ පරිභෝග ඡන්දයයි. සන්නිධි ඡන්දය නම් කවරේද? මෙහි යම් කිසිවෙක් ඉතා තුටුවූයේ ඡන්දය හටගත්තේ ආපදා අවස්ථාවන්හි ප්‍රයෝජන වන්නේයයි සලකා ධනය රැස්කරයිද, මේ කීවේ සන්නිධි ඡන්දයයි. විස්සජ්ජන ඡන්දය යනු කවරේද? මෙහි යම් කිසිවෙක් ඉතා

කුටුඬියේ ඡන්දය හටගත්තේ ධනය වියදම් කරයිද, ඇත් ගොවි, අස්ගොවි, රියැදුරු, ධනුර්ධර යන මොවුන් ගැන සිතා මොව්හු "මා රැක ගනිති ආරක්ෂා කරති. මමායනය කරති. පිරිවරා ගනිති යනුවෙන් සලකා ධනය වියදම් කරයි" මේ විස්සජ්ජන ඡන්දයයි. මේ කියනලද පස්ආකාර ඡන්දයෝම මෙහි තෘෂ්ණා මාත්‍රයෙකැයි හඳුන්වා දෙයි ඒ සඳහා මේ කියන ලදී.

'විතක්ක නිදාන'- මෙහි "ලාබය සලකා කෙරෙන විනිශ්චයකැ" යි මෙසේ කී යන විනිශ්චය විතර්ක නම්.

'විනිච්ඡය'- තෘෂ්ණා විනිශ්චය, දෘෂ්ටි විනිශ්චය කියා විනිශ්චය දෙකකි. 108 ආකාර තෘෂ්ණාව තෘෂ්ණා විනිශ්චයයි. දෙසැටක් දෘෂ්ටි දෘෂ්ටි විනිශ්චය නම්. මෙසේ කියන ලද තෘෂ්ණා විනිශ්චය වශයෙන් වනාහි ඉෂ්ට-අනිෂ්ට, ප්‍රිය-අප්‍රිය, නියමය පවතියි. එය වූකලී කෙනෙකුට ප්‍රියවූ දෙය කෙනෙකුට අප්‍රිය වෙයි. පසල් දැනවි වැසි හා මධ්‍යමදේශ වැසි රජුන්ට ගණ්ඩලප්පාදන මිගමංසාදින්නි මෙන් කෙනෙකුට රුචි දෙය කෙනෙකුට අරුචිය. ඒ තෘෂ්ණා විනිස තීරණය කළ කල්හි තමා ලත් වස්තුවෙහි මෙතෙක් රූපයට වෙයි. ශබ්දයට මෙතෙක්ය ගන්ධයට මෙතෙක්ය, රසයට මෙතෙක්ය, ස්පර්ශයට මෙතෙක්ය, මට මෙතෙක්ය, අනුන්ට මෙතෙක්ය, මෙතෙක් තැන්පත්කොට තබමි. මෙතෙක් අනුන්ට දෙමි යනුවෙන් කෙරෙන ව්‍යවස්ථානය විතර්ක විනිශ්චය නම් වෙයි. එහෙයින් කීය:- "දේවානම්ත්ථය, ඡන්දය නම් විතර්ක නිදානය" වෙයි.

'ප්‍රපඤ්චසඤ්ඤාසංඛානිදාන'- තෘෂ්ණා ප්‍රපඤ්චය, මාන ප්‍රපඤ්චය, දෘෂ්ටි ප්‍රපඤ්චය කියා ප්‍රපඤ්චයෝ තිදෙනෙකි. එහි 108 තෘෂ්ණාව තෘෂ්ණාප්‍රපඤ්චය නම්. නවවිධ මානය මානප්‍රපඤ්චයයි. දෙසැට දිට්‍ථ දෘෂ්ටි ප්‍රපඤ්චයයි. ඔවුන් අතුරෙන් මෙහි තෘෂ්ණාප්‍රපඤ්චය අදහස් කරන ලදී.

කුමන අර්ථයකින් ප්‍රපඤ්ච නම් වේද? මත්ඛවට හා ප්‍රමාද ඛවට පමුණවයි යන තේරුමට අනුවයි. ප්‍රපඤ්ච යන්නෙන් යුතුව සංඥාව ප්‍රපඤ්ච සංඥාවයි. සංඛා යනු කොට්ඨාසයට නම්. "සඤ්ඤානිදානාහි ප්‍රපඤ්ච සංඛා" යනාදීන්හි මෙත ප්‍රපඤ්චසංඥාවෙහි තේරුමයි.

‘සංඛා නිදාන’- ප්‍රභඤ්ච නාමය කොට්ඨාසය නිදානකොට ඇති විතර්කය යන තේරුමයි.

‘ප්‍රභඤ්චසඤ්ඤා සංඛා නිරෝධ සාරුප්පගාමිනි’- මේ ප්‍රභඤ්චසංඥාව හා සංඛා යන්න යම් නිරුද්ධවීමක්-සංසිද්ධිමක් වෙයිද එය ඔහුගේ සාරුප්ප බවද එහි ගමනාකාරයද සහිත විදර්ශනාවේ මාර්ගය විචාරයි. අනතුරුව බුදුහු ‘සොම්නස ප්‍රසාදය යනුවෙන් ත්‍රිවිධ වේදනා ඇරඹූහ. කීමෙක්ද? භාග්‍යවතුන් විසින් අසන ලදද, නො විමසන ලද්ද අනුසන්ධි ගැළපීම් සහිතද, නැතහොත් නොවේද? අසන ලද දෙයම වදාරන ලදී නො විමසන ලද්ද නොවදාරන ලදී. එය සානුසන්ධික වශයෙන් මිස අනනුසන්ධික වශයෙන් නොවේ. දෙවියන්ට වනාහි රූපයෙන් අරූපය ප්‍රකටතරය. අරූප විෂයෙහි වේදනාව ඉතා ප්‍රකටය. කුමක් හෙයින්ද? දෙවියන්ගේ වනාහි කර්ෂකායය සුබ්බමය, කර්මජය, බලවත්ය කර්ෂ කායයෙහි සුබ්බම බව, කර්මජ බව, බලවත් බව යන මේ කරුණු නිසාද එක ආකාරයකුදු ඉක්මවා නොසිටිත්. ඒ උණුගලක තැබූ ගිතෙල් පිඩක් මෙන් දියවී යයි. මෙහි සියල්ල බ්‍රහ්මජාලයෙහි කී නියායෙන් දතයුතුයි. ඒ නිසා බුදුහු සක්දෙව්දුහට ත්‍රිවේදනාවෙන් ඇරඹූහ. i රූප කර්ම ස්ථානය, ii අරූප කර්මස්ථානය, කියා කර්මස්ථානය දෙපරිදිය. රූප පරිග්‍රහය, අරූප පරිග්‍රහය යනුද මේ දෙකටම ව්‍යවහාර කෙරෙති. එහි බුදුහු යමෙකුට රූපය ප්‍රකටව පෙනේද ඔහු සංක්ෂේප මනසිකාර වශයෙන් හෝ විස්තාර මනසිකාර වශයෙන් හෝ චතුර්ධාතූ වචන්ථානය විස්තර කර වදාරන්නාහු රූප කර්මස්ථානය වදාරති. යමෙකුට අරූපය ප්‍රකටව පෙනේද ඔහුට අරූප කර්මස්ථානය වදාරති. වදාරන්නාහුද ඔහුට කාරණාභූතවූ රූප කර්මස්ථානය දක්වා වදාරති දෙවියන්ට වනාහි අරූප කර්මස්ථානය ප්‍රකටව පෙනෙයි. අරූප කර්මස්ථාන වශයෙන් වේදනාව ඇරඹීය. i ස්පර්ශ වශයෙන්, ii වේදනා වශයෙන්, iii චිත්ත වශයෙන්ය කියා අරූප කර්මස්ථානයෙහි අභිනිවේෂය (පිහිටුවීම) තුන් ආකාර වෙයි. කෙසේද? ඇතමෙකුට වූකලී සැකෙවින් හෝ විස්තර විසින් ග්‍රහණය කළ දෙය-ඒ රූප කර්මණ අරමුණෙහි චිත්ත

වෛතසිකයන්ගේ පළමුවන පිහිටුවීම වෙයි. ඒ අරමුණ ස්පර්ශ කරමින් උපන් පහස ප්‍රකටව දැනෙයි. සමහර කෙනෙකුට ඒ අරමුණ අනුභව කරමින් පහළවුන වේදනාව ප්‍රකටව දැනෙයි. තවත් ඇතමෙකුට ඒ අරමුණ වටකරගෙන ඒ අවබෝධ කරමින් ඇතිවුන විඤ්ඤාණය ප්‍රකටව දැනෙයි. එහි යමෙකුට ස්පර්ශය ප්‍රකටව පෙනෙයිද හුදෙක් ඒ පහසම නූපදියි. ඒ සමග හෙවත් එය අරමුණු කරමින් ඇතිවුන වේදනාවද උපදියි. හැදිනිම් ලක්ෂණයෙන් යුත් සඤ්ඤාවද, සිතීමී ලක්ෂණයෙන් යුත් චේතනාවද, විජානන ලක්ෂණයෙන් යුත් විඤ්ඤාණයද උපදියයි දතයුතුය. පස්සපඤ්චකයම භාත්පසින් ගනියි. යමෙකුට වේදනාව ප්‍රකටව වැටහෙයිද ඒ වේදනාවද හුදෙක් තනිව නූපදියි. ඒ හා සමග ඒ අරමුණ ස්පර්ශ කරමින්ම පහස උපදියි. හැදිනිම් ලක්ෂණයෙන් යුතු සංඥාවද සිතීමී ලක්ෂණයෙන් යුතු චේතනාවද විජානන ලක්ෂණයෙන් යුතු විඤ්ඤාණයද උපදියයි දතයුතු. පස්සපඤ්චකයෙහිම භාත්පසින් ගනියි. යමෙකුට විඤ්ඤාණයම ප්‍රකට වෙයිද ඒ විඤ්ඤාණයම හුදෙක් තනිව නූපදියි. ඒ හා සමග ඒ අරමුණම ස්පර්ශ කරමින් පහසද උපදියි. විදීමී ලක්ෂණයෙන් යුතු වේදනාවද, හැදිනිම් ලක්ෂණයෙන් යුතු සංඥාවද, සිතීමී ලක්ෂණයෙන් යුතු චේතනාවද උපදියයි දතයුතු පස්ස පඤ්චකයම භාත්පසින් ගනියි. ඔහු මේ පස්සපඤ්චමක ධර්මයෝ කුමක් ඇසුරු කෙරෙද්දැයි සොයන්නේ වස්තු නිශ්චිතයයි දැන ගනියි. වත්ථු නම් කරජකායයයි. (මව්පියන් නිසා හටගත් ශරීරය) යමක් සඳහා කියන ලදද-"මාගේ මේ විඤ්ඤාණය මෙහි පිහිටියේ, මෙහි ප්‍රතිබද්ධවූයේ" යනුයි හේ ඇති සැටියෙන් වටහා ගන්නේ උපදාරූපයන්ද යනුවෙන් මෙසේ වත්ථුරූපය පස්සපඤ්චකය නමැයි නාම-රූප මාත්‍රය ම දකියි. මෙහි රූපය නම් රූපස්කන්ධයයි. නාම නම් සතර අරූපි කඳුයි. මේ දෙපරිදි වූම පඤ්චස්කන්ධ මාත්‍රය වෙයි. නාමරූප විනිර්මුක්ත පඤ්චස්කන්ධයක් හෝ පඤ්චස්කන්ධ විනිර්මුක්ත නාමරූපයක් හෝ නැති බව තේරුම් ගතයුතු. ඔහු මේ පඤ්චස්කන්ධය කිමෙක්ද? හේතුකදැයි සොයන්නේ අවිද්‍යාදී හේතුක බව දකියි.

ඒ නිසා ඒ ප්‍රත්‍යාවූයේද ප්‍රත්‍යායෙන් හටගත්තේද වේ. මේ අන් සත්වයෙක් හෝ පුද්ගලයෙක් හෝ නැත. පිරිසිදු සංස්කාර පුඤ්ජමාත්‍රයක් පමණකි. සප්‍රත්‍යාය නාමරූප වශයෙන් ත්‍රිලක්ෂණයන්ට නගා විදසුන් පිළිවෙළින් අනිත්‍යය, දුක්ඛය, අනාත්මය යන ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් මෙනෙහි කරන්නේ හැසිරෙයි. හෝ අද අදම ප්‍රතිවේධය සිදුවෙතැයි බලාපොරොත්තුවෙමින් දිනයක් පාසා එබඳු සෘතුසප්පාය, පුද්ගල සප්‍රාය, භෞජන සප්‍රාය, ධර්ම ශ්‍රවණසප්‍රාය යන මේ ලැබ එක් පර්යංකයෙහිම සිටිමින් විදසුන් මුදුන් පමුණුවා රහත්බාවෙහි පිහිටයි. මෙසේ මේ ජනයන් තිදෙනාටම රහත්බව තෙක් කමටහන් කියන ලද්දේ වෙයි. මෙහි වනාහි බුදුහු අරුපී කමටහන් වදාරන්නාහු වේදනා වශයෙන් වදාරති. නැතහොත් ස්පර්ශ වශයෙන් හෝ විඤ්ඤාණ වශයෙන් හෝ වදාරන්නාහු මොහුට මෙය ප්‍රකටව නොහැඟෙයි. අඳුර මෙන් වැටහෙයි. වේදනා වශයෙන් වනාහි ප්‍රකටව හැඟෙයි. කුමක් හෙයින්ද? වේදනා වගේ ඇතිවීම ප්‍රකට හෙයින්. සැප-දුක් වේදනාවන්ගේ උත්පත්තිය ප්‍රකටය. යම් විටක සැපය පහළව දැනෙයිද එකල මුලු සිරුර කැළඹෙමින් සැපෙන් මඩිමින් මුලු සිරුරෙහි පැතිරෙමින් ගලමින් සියවරක් සේදූ ගිතෙල් සෙයින්ද, හපා කවන්නාක් මෙන්ද, සියවරක් පැසවූ තෙලක් ගාන්නාසේ ද, පැන් කළ දහසකින් ග්‍රිෂ්මය සංසිදුවන්නාසේ ද "අනේ සැපයි! අනේ සැපයි!!" යනුවෙන් සැප වචනය නික්මවමින් සැපය උපදියි. යම්විටක දුක ඇති වෙයිද එකල්හි මුලු සිරුර කැළඹමින් මඩිමින් දුකෙන් පැතිරෙමින් එයින්ම ගල විහිදෙමින් රත්කල ලෝහතලයක් ඇතුල් කරන්නා සේද උණු කළ ලෝදිය ඉසින්නාක් මෙන්ද වියලි තණවලින් කලඟින් හුල් අනින්නාත් මෙන්ද, "අනේ! දුකයි! අනේ!! දුකයි!! යන දුක් වචනය කියමින් මුරදෙමින් දුක ඇති වෙයි. මේ අයුරෙන් සැප හා දුක් වේදනාවන්ගේ ඇතිවීම ඉතා ප්‍රකටය.

අදුක්ඛමසුඛ වේදනාව වනාහි දැක්වීමට ඉතා දුෂ්කරය, අඳුරුය. ප්‍රකටව නො වැටහෙනසුලුය. ඕ සැප දුක් දෙකේ ඉවත්වීමෙහි සාත අසාත දෙදෙනාගේ ඉවත්කිරීම වශයෙන්

මධ්‍යස්ථාකාරභාවය අදුක්ඛමසුඛ වේදනාවයයි නය වශයෙන් ගන්නනුට ප්‍රකටව වැටහෙයි. ඒ කෙසේද? යම්සේ සමතලා ගලකට ගල නැගී වැද්දෙක් පැනගිය මුවෙකුගේ පා සටහන් අනුව යන්නේ මුව වැදී තෙමේ සමතලා ගමේ මේ පෙදෙසින් හා අනිත් පෙදෙසින්ද පා සටහන් දැක ඒ ගල මැද පා සටහන් නො දැකද මේ පැත්තෙන් නැංගේය. මේ පැත්තෙන් බැස්සේය, සමතලා ගලේ මැද මේ පෙදෙසින් ගියේ වනායි එහි න්‍යායානුකූල ක්‍රමය වශයෙන් දැන ගනියි. මෙසේ නැගී තැන පා සටහන් සෙයින් සැප වේදනාවගේ ඇතිවීම ඉතා ප්‍රකටව වැටහෙයි. බැස්ස පැත්තෙහි පිහිටි පා ලකුණු සෙයින් දුක් වේදනාවගේ ඇතිවීම ඉතා ප්‍රකටව පෙනෙයි. මේ පසින් නැග මේ පසින් බැස මැදින් ගියේයයි නය අනුව වටහාගන්නා සේම සැප දුක් දෙකේ ඉවත්වීමෙන් සාත අසාත දෙකේ ප්‍රතික්ෂේප වශයෙන් මධ්‍යස්ථාකාරවූ වේදනාව අදුක්ඛම සුඛ වේදනාවයයි න්‍යායානුකූලව තේරුම් ගන්නනුට ප්‍රකටව වැටහෙයි. මෙසේ බුදුහු පළමුව රූපකර්මස්ථාන දේශනාව වදාරා පසුව අරූපකර්මස්ථානව වේදනා වශයෙන් නිරවුල් ලෙස පැහැදිළි කර දක්වති. හුදෙක් මෙහි පමණක්ම මෙසේ නො දක්වති. මහාසතිපට්ඨාන සූත්‍රය, මජ්ඣිම නිකායෙහි සතිපට්ඨානසූත්‍රය, චූල්ල තණ්හාසංඛයේ, මහාතණ්හා සංඛය, චූල්ල වේදල්ල, මහාවේදල්ල, රට්ඨපාල සූත්‍රය, මාගන්ධිය සූත්‍රය, ධාතුචිහංග, ආනෙඤ්ජසප්පාය, මුලු වේදනාසංයුත්තය, යන නොයෙක් සූත්‍රයන්හි පළමුව රූපකර්මස්ථානය වදාරා පසුව අරූප කර්මස්ථානය වේදනා වශයෙන් නිරවුල්ව පැහැදිළි ලෙස දැක්වූහ. යම්සේ ඔවුන් අතුරෙන් මෙසේ මේ ශක්‍ර ප්‍රශ්න සූත්‍රයෙහි පළමුව රූපකර්මස්ථානය වදාරා පසුව අරූප කර්මස්ථානය වේදනා වශයෙන් පැහැදිළි අයුරින් දැක්වූද මෙහි වනාහි රූපකර්මස්ථානය වේදනාවෙන් ආරම්භණ මාත්‍රක වශයෙන් කෙටිකරන ලද්දේ, ඒ නිසා පෙලට නොනැගීම සිදු වෙයි. අරූප කර්මස්ථානයෙහි යමක් ඔහුට ප්‍රකටව, වැටහෙයිද එය වේදනා වශයෙන් පිහිටුවා දැක්වීමට-‘දෙවියන්ට අධිපතිවූ ශක්‍ර දිව්‍යරාජය, සන්තෝෂය වනාහි මම-’ යනාදිය වදාළහ.

'දුට්ඨෙත' - දෙපරිද්දෙන්-කොට්ඨාස දෙකකින්.

'ඒවරුපං සෝමනස්සං නසේවී තබ්බං' - මෙබඳුවූ ලොකික දේ හා සම්බන්ධවූ සොම්නස සේවනය නො කටයුතුයි. ගේහසිත සොම්නස නම් 'එහි ගේහසිත සොම්නස් සය නම් කවරහුද? චක්ෂුර් විඥානයෙන් දැනගතයුතුවූ ඉෂ්ටවූ කාන්ත වූ ප්‍රියමනාපවූ මනහරවූ ලොකික ආමිස ගුණයන්ගෙන් ප්‍රති සංයුක්තවූ ප්‍රතිලාභ වශයෙන් ලාබ වශයෙන් සලකන පෙර ලැබූන ඉක්මගිය කල් ඇති පහවගිය විපරිණත භාවය සිහි කරන කල සොම්නස උපදියි. මෙබඳුවූ යම් සොම්නසක් වේද එයට ගේහසිත සොම්නසයයි කියති. මෙසේ සදොරෙහි කියන ලද කාමගුණයන්ගෙන් යුක්තවූ සොම්නසයි.

'ඒවරුපං සෝමනස්සං සේවිතබ්බං' - මේ ආකාරවූ නෛෂ්කුම්‍යයෙන් යුතු සොම්නස සේවනය කටයුතුය නෛෂ්කුම්‍ය නිශ්‍රිත සොම්නස නම්. 'එහි නෛෂ්කුම්‍ය නිශ්‍රිත සවැදැරුම් සොම්නස් කවරහුද? රූපයන්ගේ අනිත්‍යස්වභාවය දැක විපරිනාමය, විරාගය, නිරුද්ධවනසුලුය. පෙරද මේ රූපයෝ මෙසේ පැවතුනහ. මතු වටද මේ සියලු රූපයෝ අනිත්‍යහ. දුූඛයහ, වෙනස්වන ස්වභාවධර්මයෙන් යුතුය. මෙසේ මෙහි ඇති සැටි නිසි පරිදි බලා මහා නුවණින් බලන්නහුට සොම්නස උපදියි මේ ආකාරවූ යම් සොම්නසක් වේද එයට නෛෂ්කුම්‍යනිශ්‍රිත සොම්නසයයි කියති. මෙසේ සදොරෙහි ඉෂ්ටවූ අරමුණක් මුණගැසුන කල්හි අනිත්‍යාදී වශයෙන් විදසුන්හි පිහිටුවා උත්සාහවත් විය හැක්කහුට මාගේ විදසුන් වැඩිම උත්සාහ සහිතයි. සතුට ඇතිවූවහුට උපන් සොම්නස සේවනය කටයුතුය. මේ සොම්නස නෛෂ්කුම්‍ය වශයෙන් විදර්ශනා වශයෙන් අනුස්සති වශයෙන් ප්‍රථමධ්‍යානාදී වශයෙන්ද යන මේ පරිද්දෙන් උපදනා සොම්නසම සේවනය කටයුතුය.

'තත්ථ යඤ්චේ සවිතක්කං සවිචාරං' - එහිදු නෛෂ්කුම්‍යනිශ්‍රිත සොම්නසෙහි නෛෂ්කුම්‍ය වශයෙන්ද විදර්ශනා වශයෙන්ද අනුස්සති වශයෙන්ද ප්‍රථමධ්‍යාන වශයෙන්ද උපන් විතර්ක විචාර සහිත සෝමනස්සයයි දැනගන්නේය.

'යං වේ අවිතක්කං අවිචාරං'- දෙවන තෙවන ධ්‍යාන වශයෙන් ඇතිවුන අවිතර්ක අවිචාර සහිතවූ සොම්නසයයි දන්නේය.

'යේ අවිතක්කේ අවිචාරේ තේ පණිතතරේ'- මේ දෙදෙනා අතුරෙහි අවිතර්ක අවිචාරයෝ යමක්හු වෙද්ද ඔව්හු ප්‍රණීතතරය යන තේරුම්. මෙයින් කුමක් කියන ලද්දේ වේද? දෙදෙනාගේ රහත්බව කියන ලදී. ඒ කෙසේද? එක් හික්ෂුවක් සවිතර්ක සවිචාර සොම්නසෙහි විදසුන් පිහිටුවා මේ සොම්නස කුමක් ඇසුරුකොට ඇද්දැයි විමසනුයේ වස්තු නිශ්‍රිත බව දැන ගනියි. පස්ස පඤ්චමකයේදී කී පරිදි පිළිවෙළින් රහත් බැව්හි පිහිටයි. එක් හික්ෂුවක් අවිතර්ක අවිචාර සොම්නසෙහි විදසුන් පිහිටුවා කියන ලද නයින්ම රහත් බැව්හි පිහිටයි. එහි පිහිටුවාගත් සොම්නස්වල සවිතර්ක සවිචාරයන්ටම වඩා අවිතර්ක අවිචාරයෝ ප්‍රණීතතර වෙයි. සවිතර්ක සවිචාර සෝමනස්සයන් විදර්ශනා කිරීමෙන් අවිතර්ක අවිචාර විදර්ශනා ප්‍රණීතතර වෙයි. සවිතර්ක සවිචාර සොම්නස් ඵලසමාපත්තිය කෙරෙත්ද අවිතර්ක අවිචාර සොම්නස් ඵලසමාපත්තියම ප්‍රණීතතර වෙයි. එහෙයින් බුදුහු වදාළහ. "අවිතර්ක අවිචාරයෝ යමක්හුද ඔව්හු ප්‍රණීතතරය" යනුයි.

'ඒවරුපං දෝමනස්සං න සේවිතබ්බං'- මෙබඳු පඤ්චකාම ගුණ නිශ්‍රිත දොම්නස සේවනය නො කටයුතුය. ගේහ සිත දෝමනස්ස නම්- "එහි සවැදෑරුම් ගේහසිත දෝමනස්සයෝ කවරහුද? වක්ෂුර්විඥානයෙන් දැක ගත යුතුවූ රූප සම්බන්ධවූ ඉෂ්ටකාන්ත ප්‍රිය මනහර ලෝකාමිස පටිසංයුත්තවූ ප්‍රතිලබ්ද භූතවූ ලත් විරූ ඉක්මගිය නිරුද්ධවූ විපරිණාම ස්වභාවයෙන් යුතු රූපස්වභාවවූ දොම්නසක් උපදිසිද මෙබඳු දොම්නසක් වෙයිද, මෙය ගේහසිත දොම්නසයයි හඳුන්වයි. මේ නයින් සදොරෙහි ම ඉටු අරමුණු අනුභව නො කෙළෙමි, අනුභව නො කරන්නෙමි. අනුභව නො කරමි, යනුවෙන් විතර්ක කරමින් ඇතිවන කාමගුණ සහිතවූ දොම්නසයි.

'ඒවරුපං දෝමනස්සං සේවිතබ්බං'- මෙබඳු නෛෂ්ක්‍රමාස සංයුත්තවූ දොම්නස සෙවිය යුතුයි. නෛෂ්ක්‍රමාස නිශ්‍රිත

දොම්නස නම්- "එහි නෛෂ්ක්‍රමය නිශ්ශ්‍රිත සවැදැරුම් දොම්නස් කවරහුද? රූපයන්ගේ අනිත්‍යබව අවබෝධ කර ගෙන විපරිනාමය, විරාගය, නිරෝධය, පෙරද රූපයෝ මෙසේ වූහ. මනුවටද මේ සියලු රූපයෝ අනිත්‍යයහ, දුක්ඛයහ. විපරිනාම ධර්මයෙන් යුතුය. මෙසේ ඒවායේ ඇතිසැටි සමගත් ප්‍රඥාවෙන් තේරුම්ගෙන අනුත්තරවූ විමෝක්ෂයන්හි ආශා උපදවයි. මම කවර නම් කලෙක ඒ ආයතනයට පැමිණ වාසය කරන්නෙමිද ආර්යයයෝ දැන් වනාහි එම ආයතනයට පැමිණ වාසය කරති, යි යනුවෙන් මෙසේ අනුත්තරවූ විමෝක්ෂයන්හිද ආශා උපදවන්නේ ඒ ආශා ප්‍රත්‍යයෙන් දොම්නස හටගනියි. මේ ආකාරවූ යම් දොම්නසක් වෙයිද එය නෛෂ්ක්‍රමයනිශ්ශ්‍රිත දොම්නසයයි හඳුන්වති. මෙසේ සදොර පිළිබඳව ඉටු අරමුණක් හමුවූ කල්හි අනුත්තර විමෝක්ෂ සංඛ්‍යාත ආර්යයඵල ධර්මයන්හි ආශා උපදවා ඊට පැමිණෙනු වස් අනිත්‍යාදී වශයෙන් විදසුන් පිහිටුවා උත්සාහවත් වීමට නො හැක්කහුට මේ පක්ෂයද මේ මාසයද මේ වර්ෂයද විදසුන් වැඩිමෙහි උද්‍යාගවත්ව ආර්යය බීමට පැමිණෙන්නට නො හැකිවූයේයයි ශෝකවීමෙන් හටගත් දොම්නස සේවනය කළයුතුයයි, මෙය නෛෂ්ක්‍රමය වශයෙන්ද විදර්ශනා වශයෙන්ද අනුස්සති වශයෙන්ද ප්‍රථමධ්‍යානාදී වශයෙන්ද උපදනා දොම්නස සේවනය කටයුත්තේ නම් වෙයි.

'තත්ථ යඤ්චේ සවිතක්කං සවිචාරං'- ඒ දෙවැදැරුම් දොම්නසෙහිම ගේහසිත දොම්නස ම සවිතක්ක සවිචාර දොම්නසම නම්වේ. නෛෂ්ක්‍රමය වශයෙන්ද විදර්ශනා වශයෙන්ද අනුස්සතිට්ඨාන වශයෙන්ද ප්‍රථම ද්විතීය ධ්‍යාන වශයෙන්ද උපත් දොම්නස වූකලී අවිතක්ක අවිතක්ක අවිචාර දොම්නස නමැයි දත යුතුය. නිෂ්පර්යාය වශයෙන් නම් අවිතර්ක අවිචාර දොම්නසක් නැත. දෝමනස්සින්නදිය යනු ඒකාංස වශයෙන් අකුසලද සවිතර්ක සවිචාරද වෙයි. ඒ හික්ෂුවගේ මඤ්ඤනා (හැඟීම්) වශයෙන් සවිතර්ක සවිචාරයයිද අවිතර්ක අවිචාරයයිද කියන ලදී. එහි මේ නය විධියයි-මෙහි මහණනෙමේ දොම්නසට ප්‍රත්‍යයවූ සවිතර්ක සවිචාර ධර්මයන්ද

අවිතර්ක අවිචාර ධර්මයන්ද දොම්නස් ප්‍රත්‍යයෙන් උපන් මාර්ග ඵල ධර්මයන්ද අත්‍යයන්ගේ ප්‍රතිපත්ති දැක්වීම් වශයෙන් දෝමනස්ස යනුවෙන් ගෙන කවදා මාගේ සවිතර්ක සවිචාර දොම්නසුන් විදසුනිහි පිහිටු වන්නේදැයි එසේම කවදා අවිතර්ක අවිචාර දොම්නසුන් පිහිටු වන්නේදැයි එසේම කවදා මාගේ සවිතර්ක සවිචාර දොම්නස් ඵලසමාපත්ති පිහිටුවා ගන්නේදැයි සිතා තෙමස, සමස, නවමස, වශයෙන් ප්‍රතිපදාවන්හි පිහිටයි. තෙමස ගෙන මුල්මස එක් යාමයක් රකියි. නිදීමට ඉඩ ලබා ගනියි. මධ්‍යම මාසයෙහි යාම දෙකක් රකියි. එක යාමයක් නිදා ගනියි. අවසාන මාසයෙහි සක්මණින් හා හිඳීමෙන්ම කල් යවයි. ඉදින් මෙසේ ඇති කල්හි රහත් බවට පැමිණෙන්නේනම් මෙය යෙහෙකි. එසේ නොවේ නම් රහත් නොවූවොත් විශේෂයෙන් සයමාසික පිළිවෙත පිළිපැදීමට ගනියි. එහිදු දෙමස දෙමස මුල්කී නයින් බෙදාගෙන පිළිපැදත් රහත්වීමට නොහැක්කේ නම්, වෙසෙස් කොට නවමස් පිළිවෙත් ක්‍රමය අනුගමනය කරන්ට පටන්ගනියි. එහිදු තුන් තුන් මස බැගින් පෙරසේ බෙදාගෙන පිළිපැද රහත්වීමට නොහැක්කහුට ඒකාන්තයෙන් සෙසු සබ්බසරුන් හා මට පිරිසිදු පවාරණයෙන් පවාරණය කරන්ට නොලැබුනේයයි සිහිකරන්නේ දොම්නස හටගනියි, ගාමන්තපබ්භාරවාසී මහාසීව තෙරුන්ට මෙන් කඳුලුදාරා ගලන්ට පටන් ගනියි.

තෙරුන් වහන්සේ වූකලී අටළොස් මහා ගණයටම දහම් උගන්වති. එතුමන්ගේ අවවාදයෙහි පිහිටා තිස්දහසක් හික්ෂුහු රහත්බවට පැමිණියහ. ඉක්බිති එක් හික්ෂුවක් මගේ අභ්‍යන්තරයෙහි අනන්තවූ රහත්ගුණ ඇත. මගේ ගුරුවරයාගේ අභ්‍යන්තරයෙහි කෙබඳු ගුණ පවතිද්දැයි විමසා බලන්නේ ගුරුතුමා තවම පුහුදුන් බව දැන අපේ ගුරුතුමා සෙස්සන්ට විශේෂයෙන් අවශ්‍යවෙයි. එතුමන්ගේ උපදේශයෙන් සෙස්සෝ පිහිට ලබති. නමුත් තමා එය ලැබීමට අපොහොසත්ය. මෙතුමන්ට අවවාදයක් දෙමි යි අහසින් ගොස් වෙහෙර අසළ බැස දිවාස්ථානයෙහි වැඩහුන් ගුරුතුමන් වෙතට උ. ෧. 3 වත්

දක්වා එකත්පසෙක හුන්නේය. "පිණ්ඩපාතිකය, කිනම් කරුණක් නිසා පැමිණියෙහිද" කියා තෙර විචාළේය. 'වහන්ස, එක් අනුමෝදනාවක් ලබාගන්නෙමි, යි සිතා පැමිණියෙමි, යි කිය. 'ඇවැත්නි, ඉඩෙක් නැතැයි' කිය. 'වහන්ස, විතක්ක මාලකයෙහි හිඳින කල අසමි, යි කිය. එතැනදී අන් අය විචාරති. 'එසේ නම්, වහන්ස, පිඬුසිඟා යන මගදී, එහිදීද අන්‍යයෝ විචාරති. සිවිරු වලදනා තැනදී පාත්‍රය ගන්නා තැනෙදී-ගමිහි හැසිර අසුන් හල්හි කැඳපිකල ඇවත එතැනදී අටුවා කතා කරන තෙරුන් තම තමන්ගේ සැක තැන් විමසති. එසේ නම් වහන්ස, ඇතුල්ගමින් නික්මුන කෙණෙහි අසමි. එහිදීද සෙස්සෝ අසති. ඒත් නොහැකිනම් වහන්ස, අතර මගදී හෝ බොජුන්හලේදී අහර කිසි කර අවසන්වූ කල්හි (එහිදීද අවසර නැත.) වහන්ස, දවල් හිඳිනා තැන පා සෝදන කල හෝ මුව දෝනා කල හෝ එවිට එතැනදී විචාරන සෙස්සෝ වෙති. එතැන් පටන් මේ ක්‍රමයෙන් අරුණ නැගෙනතෙක් විචාරයි. වහන්ස, දැහැටිදඬු ගෙන මුවදෝනා සඳහා ගියකල ඇවත එහිදී අන්‍යයෝ අසති. එසේ නම් වහන්ස, මුහුණු සෝදා පැමිණි කල, එහිදීද සෙස්සෝ අසති. වහන්ස, සෙනසුනට පැමිණ හුන් කල්හි එහිදීද සෙස්සෝ විචාරති. වහන්ස, මුව සෝදා සෙනසුනට පැමිණ තුන් සතර පර්යායංකයක් උණුසුම් කොට නුවණින් මෙනෙහිකර උත්සාහවන්නන්ට අවකාස මොහොත ඉතාම අවශ්‍යය. වහන්ස, කාට වුවද මරණ මොහොත නම් වහා පැමිණෙයි. එයට ඉඩ මද යයි කල් ඉල්වියද නොහැක

"ඔබවහන්සේ අනුන්ට ඉතා අවශ්‍යයෙන්ම පිහිටවෙයි. නමුත් තමාට පිහිටක් සාදාගෙන නැත. ඔබවහන්සේගේ අනුමෝදනාවෙන් මට ඕනෑකමකට මේ පැමිණියේනොවේයයි අහසට පැන නැගී ගියේය. තෙර 'මේ හික්ෂුවට උගතයුතු ධර්මයක්' නැත. මොහු රහතෙකි, මා සිහිගැන්වීමට මොහු පැමිණියේවනැයි දැන දැන් ඉඩමදිය, උදෙන් යමි, යි සිතාගෙන පා සිවිරු පිළියෙල කොට ලඟින් තබාගෙන මුලු දවසම ප්‍රථම යාමයේද මධ්‍යම යාමයේද ධර්මය කියවා පහ්විම යාමයේ එක

තෙරකෙනෙක් උදෙසීම ලබාගෙන යනවිට පාසිවිරු ගෙන ඔහු සමගම නික්මුනේය. එහි හුන් අතවැස්සෝ ගුරුතුමා කුමක් නමුත් ප්‍රමාදයක් නිසා නික්මුනේය' යි සිතූහ. නික්මුණු තෙරද 'කිසියම් කෙනෙක් සමග හැසිරෙන මහණකැයි' සිතීය. තෙරුන් වහන්සේ වනාහි 'මා වැන්නන්ට රහත්වීම එතරම් අසීරුවූවක් නොවේ. දෙදිනකින් හෝ තෙදිනකින් රහත්බව ලබා පෙරලා එන්නෙමි' යි අතවැසියන්ට ඒ කිසිත් නොදන්නාම ඇසළ මස ශුක්ලපක්ෂයේ තෙළෙස්වනදා පිටත් වූයේ ග්‍රාමන්තර ප්‍රාග්භාරයට පැමිණ සක්මණට බැස කමටහන් මෙනෙහි කරන්නේ එදවසදී රහත්බව ලැබගන්නට නො හැකිවිය. පොහෝ දිනය පැමිණි කල 'දෙතුන් දිනකින් රහත් වන්නෙමි' යි පිටත ආවෙමි. නමුත් එය එසේ ලැබගන්නට නොහැකිවිය. තුන්මස තුන්දිනක් මෙන් ඉක්ම ගියේය. මහාපචාරණය යම්දාකද එදින දක්වා උත්සාහ කරමි' යි වස් එලඹද විරියාවඩාත් රහත්බව ලැබගන්නට නොහැකිවිය. පචාරණය කරන දා මෙසේ සිතීය, 'මම දෙදිනකින් හෝ තෙදිනකින් රහත්වෙමැයි මෙහි පැමිණියෙමි. නමුත් තුන් මසකිනුත් එය සම්පූර්ණ කළ නොහැකිය, මාගේ සමාන බඹසර ඇත්තෝ පිරිසිදු පචාරණයෙන් පවරති' යි උන්වහන්සේට මෙසේ සිහිවනවිට කඳුලු වැගිරෙන්නට පටන් ගත්තේය.

ඉක්බිති 'මෙසේ ඇති කල මට සතර ඉරියව්වෙන් මගපල උපදවන්නට නොහැකිය යි නොසිතමි. රහත්බවට නොපැමිණ ඇදෙහි පිට දිග නොහරින්නෙමි. පා නොසෝදන්නෙමි.' හැඳ හකුලා තැබීය. මෙසේ උත්සාහ වඩාත් ඒ ඇතුල්ව සේදීන් රහත්බව ලැබගන්නට නොහැකිවිය. මේ ක්‍රමයෙන් වසින්ව වසක් කඳුලු වගුරුවමින් දුක්වූහ. ගම් දරුවෝ තෙරුන්ගේ පාවල පැලුණු තැන් කටුවලින් මසති සෙල්ලම් කරනවිටද ආර්යාවූ මහාසීව තෙරුන්ගේ සෙයින් පා ඇතිවෙත්වා, යි ක්‍රීඩා කරති. තෙර තිස්වන හවුරුදුයෙහි මහාපචාරණය කරන දා ආලම්බන ඵලකය ඇසුරුකර හුන්නේ 'දැන් මට තිස්වසක් මුලුල්ලේ මහණදම් පිරිමෙනුත් රහත් බව ලබාගන්න

නො හැකිවිය. ඒකාන්තයෙන්ම මට මේ ජාතියේදී මාර්ග-
ඵලයන් ලබාගත්ට නො හැකියයි සිතමි. සබ්බසංසාරානි භා පිරිසිදු
පවාරණයෙන් පැවරීමට සිතිය මෙසේ සිතන උන්වහන්සේට
දොම්නස පහළ විය. (ඇස් වලින්) කඳුලු සැලුනි. මේ අතර
නුදුරු තැනෙක එක දෙව් දුවක් අඬමින් සිටියාය. 'කවරෙක්
මෙහි අඬන්නෙහිද?' 'වහන්ස, මම දෙව්දුවෙකිමි.' 'කුමක් නිසා
හඬන්ද' වහන්ස, හැඬීමෙන් මගපල ලබන්ට හැකිවන්නේ නම්
මමද මගපල එකක් දෙකක් නිපදවන්නෙමිසි සිතා හඬමිසි'
කීවාය.

ඉන්පසු ස්ථවිරතෙමේ 'එම්බා මහාසීවය, දෙව්දුවක්ද ඔබ
සමග කවටකම් කරයි, මෙසේ පසුබටවීම නුසුදුසුය. දිරි දරවයි'
තමාට අවවාද දිගෙන විදසුන් වඩා සිව්පිළිසිඹියා සමග
රහත්බවට පත්විය. උන්වහන්සේ දැන් හිඳගනිමිසි සෙනසුන
පිළියෙලකර අසුන පනවා පැන් ඵලවා පා සෝදමි, යි තරප්පු
ලැල්ලෙහි හුන්නේය. මුත්වහන්සේගේ ඇතවැස්සෝද 'මහණදම්
පිරීමට ගිය අපගේ ගුරුවරයන් වහන්සේට දැන් තිස්වසක්
ඉක්ම ගොස්ය. කිමෙක්ද? විශේෂාධිගමයක් ලැබගන්ට
හැකිවේද? නැතහොත් නොහැකිවේදැයි' විමසා බලන්නාහු
'රහත්බවට පැමිණ පා සෝදාගනු පිණිස හුන්නේයයි දැන
"මේ අපගේ ගුරුන් වහන්සේ අප වැනි සිසුන් සිටියදී තමාම
පා සෝදා ගැනීම නුසුදුසුය. මම සෝදමි, මම සෝදමිසි'
තිස්දහසක් රහතුන් අහසින් පැමිණ වැද 'වහන්ස, පාසෝදමි'
යි එක් එක් රහතුන්වහන්සේ කීවාහුය. 'ඇවැත්නි, මාගේ පා
නොසෝදා දැනට තිස් අවුරුද්දක් විය. තෙපි සිටිවි, මම ම
සෝදාගනිමිසි' කීහ (මේ අතර) සක්දෙව්ද 'ආචර්ජනා කරන්නේ
'මාගේ ආර්යාහු මහාසීව තෙර රහත් බවට පැමිණියේය.
තිස්දහසක් අතවැසි රහත් භික්ෂූන් පා සේදීමට පැමිණිකල ඊට
ඉඩ නොදෙති. මාවැනි උපස්ථායකයන් සිටින කල මාගේ
ආර්යාහු තමන් වහන්සේම පා සෝදා ගැනීම නම්වූ මේ
කාරණය නුසුදුසුය. මම සෝදන්නෙමිසි' සනිටුහන් කරගෙන
සුඡාතා දේවියත් සමග භික්ෂුසංඝයා සමීපයෙහි පහළ විය.

සක්කර ජ සුභා නම් අසුරගත පෙරටු කරගෙන "ඉවත් වන්න, වහන්ස, 'ස්ත්‍රියක්! ස්ත්‍රියක්!!" යනුවෙන් කියා ඉඩ ලබාගෙන තෙරුන් වෙත පැමිණ වැද ඉදිරියෙන් උත්කුටිකව හිඳගෙන "වහන්ස, පා සෝදමිනි" කිය, "එම්බා ශක්‍රය, දැනට මගේ පා නොසෝදා තිස්අවුරුද්දක් ඉක්ම ගොස්ය, ඇත්තේ දෙවියන්ට ස්වභාවයෙන්ම මිනිස් සිරුරු ගෙය, ඉතා පිළිකුල්ය. යොදුන් සියයකට දුරින් සිටි මිනිස් සිරුර නමුදු බෙල්ලේ එල්ලු මළමිනියකින් සේ දුගඳම වැහෙයි, ඒ නිසා මම ම සෝදාගන්නෙමි" 'වහන්ස, මම සෝදමි, මෙහි ගඳක් නම් නොදැනෙයි ඔබ වහන්සේගේ සිල ගන්ධය නම් සඳෙව් ලොව පැතිර ඉක්ම ගොස් මතු භවාග්‍රයේ කෙළවර දක්වා පැතිර පවතියි. සිල ගන්ධයට වඩා වෙන උත්තරීතර ගන්ධයක් නම් නැත වහන්ස, ඔබතුමන්ගේ සිල් සුවඳ නිසාම මෙහි පැමිණියෙමි,' කියමින් වම් අතින් ගොප්ඥා භංදිය අල්වාගෙන දකුණතින් පාදය පිරිමැද සේදීය. ළදරුවෙකුගේ පා මෙන් දෙපා පැවතුනේය. සක්දෙව් පා සෝදා වැද දෙව් ලොවටම ගියේය.

මෙසේ සමානව බඹසර හැසිරෙන්නන් හා පිරිසිදු පවුරුනෙන් පවාරණය කරගන්ට නොලදිමි' යි සිහිකරන්නහුට හටගත් දොම්නස නිසා හික්මුවගේ හැගීම් වශයෙන් විදසුනට අරමුණද විදසුනද මගද පලයද සවිතක්ක සවිචාර දොම්නස යයිද අවිතක්ක අවිචාර දොම්නසයයිද කියන ලද්දේයයි දතයුතු. එහි එක් මහණෙක් සවිතක්ක සවිචාර දොම්නසින් විදසුන් වඩා මේ දොම්නස කුමක් ඇසුරුකොට පවතීදැයි විමසා බලන්නේ වස්තු නිශ්චයයි දැනගනියි පස්සපඤ්චම කයෙහි කියනලද ක්‍රමයෙන් රහත් බැව්හි පිහිටියි. එක් මහණෙක් අවිතක්ක අවිචාර දොම්නසින් විදසුන් පිහිටුවා කියනලද ක්‍රමයෙන්ම රහත් බැව්හි පිහිටියේය. එහි ඇළි පිහිටි දොම්නස්හි සවිතර්ක විචාරයන්ගෙන් අවිතර්ක අවිචාරයන් ප්‍රණීතතරය, සවිතර්ක සවිචාර දොම්නසුන් වැඩිමෙන් අවිතර්ක අවිචාර දොම්නසුන් වැඩිම ප්‍රණීතතරය සවිතර්ක සවිචාර දෝමනස්ස ඵලසමාපත්තියෙන් අවිතර්ක අවිචාර දෝමනස්ස

එලසමාපන්නියම ප්‍රණීතතරය එහෙයින් වදාළහ. බුදුහු- "යමෙක් අවිතර්ක අවිචාරයෝ වෙද්ද ඔව්හු ප්‍රණීතතරය" යනුයි.

'ඒවරුපා උපෙක්ඛා න සේවිතබ්බා'- මෙබඳු ගේහසිත උපේක්ෂාව නොසේවනය කටයුතුයි. ගේහසිත උපේක්ෂාව නම්:- එහි සවැදැරුම් ගේහසිත උපේක්ෂාවෝ කවරහුද? ඇසින් රූපයක් දැක බාලවූ මෝඩවූ පෘථග්ජනවූ අන්‍යෝධර්ෂිත නම්වූද අවිපාකර්ෂිත නම්වූද. අනාදිත වදස්සාවි නම්වූද අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනවූ යමෙකුට යම් උපේක්ෂාවක් උපදියිද, යම් මේ එබඳුවූ උපේක්ෂාව රූපය නොඉක්මවයි. ඒ නිසා එම උපේක්ෂාව ගේහසිත උපේක්ෂාවයයි හඳුන්වති. මෙසේ ඉෂ්ටවූ අරමුණු සදොරෙහි හැපුණු කල උක් සකුරු ගුලියෙහි ඇලුන මැස්සා සෙයින් රූපාදිය නො ඉක්මවමින් එහිම ලැගගෙන- ඇලීගෙන ඇති වුන පඤ්චකාම ගුණ නිශ්‍රිතවූ උපේක්ෂාව නොසෙවිය යුතුය.

'ඒවරුපා උපෙක්ඛා සේවිතබ්බා'- මෙබඳුවූ නෛෂ්ක්‍රමය නිශ්‍රිතවූ උපේක්ෂාව සෙවිය යුතුය නෛෂ්ක්‍රමයනිශ්‍රිත උපේක්ෂාව නම්- "එහි සවැදැරුම් නෛෂ්ක්‍රමය නිශ්‍රිත උපේක්ෂාව කවරහුද? රූපයන්ගේ පවතින අනිත්‍යතාවය අවබෝධ කරගෙන විපරිනාම විරාග නිරෝධ යන ලක්ෂණයන්ගෙන් යුතුව පෙරද පැවතුනේය. දැනුදු පවතියි ඒ සියලු රූපයෝ අනිත්‍යහ, දුක්ඛයහ, පෙරළෙන ස්වභාවයෙන් යුක්තයහ මෙසේ මෙය ඇති සැටි මනා නුවණින් බලන්නහුට උපදින උපේක්ෂාවයි. යම් ඒ මේ ආකාරවූ උපේක්ෂාවක් රූපය ඉක්මවා පවතියිද ඒ නිසා එම උපේක්ෂාව නෛෂ්ක්‍රම නිශ්‍රිතයයි කියති." මෙසේ සදොරෙහි ඉෂ්ටාදී අරමුණක් හමුවූ විට ඉෂ්ට දැයෙහි නො රැඳෙන්නහුට අනිෂ්ට දෙයෙහි දුෂ්‍ය නො වන්නහුට නුවණින් බැලීම් වශයෙන් මුළු නොවන්නහුට ඇතිවුන විදසුන ඤාණසම්ප්‍රසක්ත උපේක්ෂාවයි.

තවද වේදනා සභාගවූ තත්‍රමධ්‍යස්ථතා උපේක්ෂාවද මෙහි ම ඇතුළත් වෙයි. එම නිසා සේවනය කටයුතුය යනුයි. මේ නෛෂ්ක්‍රමය වශයෙන්ද විදර්ශනා වශයෙන්ද අනුස්මාති ස්ථාන වශයෙන්ද ප්‍රථම, ද්විතීය, තෘතීය, චතුර්ථ ධ්‍යාන වශයෙන්ද උපදනා උපේක්ෂාව සේවනය කටයුතු වන්නේ යයි දත යුතු.

'යඤ්චේ සචිතක්කං සච්චාරං'- එම නෛෂ්ක්‍රමය නිශ්‍රිත උපේක්ෂාවගේ වශයෙන් යමක් නෛෂ්ක්‍රමය වශයෙන්ද විදර්ශනා වශයෙන්ද අනුස්මාති වශයෙන්ද ප්‍රථම ධ්‍යාන වශයෙන්ද උපන් සචිතර්ක සච්චාර උපේක්ෂාවයයි දැන ගන්නේය.

'යඤ්චේ අචිතක්කං අච්චාරං'- යමක් වනාහි ද්විතීය ධ්‍යානාදී වශයෙන් උපන්නේ ද එය අචිතර්ක අච්චාර උපේක්ෂාවයයි දැන ගන්නේය.

'යේ අචිතක්කේ අච්චාරේ තේ පඤ්ඤාතරේ'- මේ දෙ වැදෑරුම් උපේක්ෂාවන් අතුරෙන් අචිතර්ක අච්චාරවූ යමක් වේද ඕ තොමෝ ප්‍රඤ්ඤාතරය යන අර්ථයි. මෙයින් කුමක් කියන ලද්දේ වෙයිද? දෙවැදෑරුම් රහත් බව කියන ලදී. ඒ කෙසේද? එක් භික්ෂුවක් සචිතර්ක සච්චාර උපේක්ෂාව මගින් විදසුන් පිහිටුවා මේ උපේක්ෂාව කුමක් ඇසුරු කරදැයි විමසන්නේ වස්තු නිශ්‍රිතයයි දැන ගනියි. පස්සපඤ්චමකයෙහි කියන ලද නයින් රහත් බවෙහි පිහිටයි. එක් භික්ෂුවක් අචිතර්ක අච්චාර උපේක්ෂාව මගින් විදසුන් පිහිටුවා කියන ලද නයින් රහත් බැව්හි පිහිටයි. එහි උපේක්ෂාවගේ පිහිටීමේ පරිදි සචිතර්ක සච්චාරය කෙරෙන් අචිතර්ක අච්චාරයෝ වඩා ප්‍රඤ්ඤාතරය. සචිතර්ක සච්චාර උපේක්ෂාවෙන් යුතු විදර්ශනාව කෙරෙන් අචිතර්ක අච්චාර උපේක්ෂා විදර්ශනාව වඩා ප්‍රඤ්ඤාතරය. සචිතර්ක සච්චාර උපේක්ෂා ඵලසමාපත්තිය කෙරෙන් අචිතර්ක අච්චාර උපේක්ෂා ඵලසමාපත්තිය ම වඩා ප්‍රඤ්ඤාතරය. එහෙයින් වදාළහ, බුදුහු: "අචිතර්ක අච්චාරවූ යමක්හු වෙද්ද, ඔව්හු වඩා ප්‍රඤ්ඤාතරය" යනුයි. 'දෙවියන්ට ප්‍රධානවූ ශක්‍ර දිව්‍ය රාජය, මෙසේ භික්ෂුව ප්‍රමාදයට හේතුවූ සඤ්ඤා සංඛාර නිරෝධ සාරුප්පගාමීනී ප්‍රතිපදාවට පිළිපත්තේ වේයයි' යනුවෙන් බුදුහු රහත්බව කුලුගැන්වීමෙන් දේශනාව නිමවා වදාළහ. ශක්‍රයා සෝවාන් ඵලයට පැමිණියේය. බුදුවරයන්ගේ අදහස් නම් හිස් නොවෙයි, උත්කාෂ්ටම වෙයි. එක් අයෙකුටද දෙදෙනෙකුටද දහම් දෙසන්නාහු නමුදු රහත්බවම කුලු ගන්වා දහම් දෙසති. සත්වයෝ වූකලී තම තමන්ට ගැලපෙන උපනිශ්‍රය සම්පත්වල පිහිටියාහු

සමහරෙක් සෝවාන් වෙති. සමහරෙක් සකාදාගාමී වෙති. සමහරෙක් අනාගාමී වෙති. සමහරෙක් රහත් වෙති. බුදුන් රජෙකු වැන්න. චෛත්‍ය ජනයා රාජ කුමාරවරු වැන්න. යම්සේ රජ වළඳන කල තම තමාට සුදුසු පමණින් ආහාර කොටස් ගෙන රජ කුමරුවන්ට එළවයි. ඔව්හු එයින් තම තමන්ගේ මුඛ ප්‍රමාණයට අනුව පිඩු කරති. මෙසේ බුදුහු අත්තථිකාසය අනුරූප වශයෙන් සිය දේශනාවෙන් රහත් බවම කුලුගන්වති. චෛත්‍ය ජනයෝ තම තමන්ගේ උපනිශ්‍රය ප්‍රමාණයන්ට අනුව ඒ දේශනාවෙන් සෝවාන්ඵල මාත්‍රය පමණක් ම හෝ නැතහොත් තවත් සකාදාගාමී අනාගාමී රහත් මාර්ග ඵලයක් හෝ ගනිත්. ශක්‍රයා වූකලී සෝවාන් පමණක් වූයේ සෝවාන් විමෙන් පසු බුදුන් ඉදිරියෙන් පිටත්ව ගොස් තරුණ ශක්‍රයෙකු ව උපන්නේය. චුත වන දෙවියන්ගේ ආත්මභාවයට ගිය ගිය තැනක් නම් නො පෙනෙයි. පහන් සිලුවක ගමනක් මෙන් වෙයි. ඒ නිසා සෙසු දෙවියෝ නො දත්හ. ශක්‍රයා තමා වනාහි තමා වූතවූ නිසාත්, බුදුහුත් අප්‍රතිහත ඥානයක් ඇති බැවින් මේ දෙදෙනා පමණක් දැනගත්හ.

ඉක්බිති වනාහි ශක්‍රයා මෙසේ සිතීය. බුදුහු මට තුන් තැනෙකදීම නිෂ්පත්තිඵලම වදාළහ. මේ මාර්ගය හෝ ඵලය කිරිල්ලකට සෙයින් උඩට පැන ගන්ට නො හැකිය. ආගමනීය වූ පූර්වභාග ප්‍රතිපදාවෙන් ම එය ලබාගත යුතුය. ඒකාන්තයෙන්ම රහතෙකුගේ පූර්වභාග ප්‍රතිපදාව විචාරන්නෙමි. අනතුරුව ඔහු එය විචාරන්නේ- "පින්වත, කෙසේ පිළිපන්නෙක් වනාහි-" යනාදිය කීහ.

'පාතිමොක්ඛ සංවරාය'- උතුම්වූ- ජ්‍යෙෂ්ඨවූ සීලසංවරය පිණිස කාය සමාචාරය ප්‍රීති ආදී සේවනය කළ යුතු කාය සමාචාරාදී වශයෙන්වූ ප්‍රාතිමෝක්ෂ සංවරය දක්වනු වස් කියන ලද්දේ වේ. සීල කථා නම්වූද මෙය කර්මපථ වශයෙන් හෝ ප්‍රඥප්ති වශයෙන් හෝ කියයුත්තේ වෙයි. එහි කර්ම පථ වශයෙන් කියන්නහු විසින් නො සෙවිය යුතු කාය සමාචාරය පළමුකොට පාණාතිපාත, අදින්නාදාන, මිත්ථ්‍යාවාර යන

මොවුන්ගෙන් කිය යුතුය. ප්‍රඥප්ති වශයෙන් කියන්නා විසින් කාය ද්වාරයෙහි පණවන ලද ශික්ෂාපද ඉක්මවීම් වශයෙන් කිය යුතුය. සේවනය කළ යුතු කාය සමාවාරය වූකලී පාණාතිපාතාදියෙන් වෙන්වීම්වලින්ද, කායද්වාරයේ පණවන ලද ශික්ෂාපද නො ඉක්මවීමෙන්ද කිය යුතුය. සේවනය නො කටයුතු වාක් සමාවාරය මුසාවාදාදී වව් දුශ්චරිතයන්ගෙන්ද, වාක් දොරෙහි පණවන ලද ශික්ෂාපද ඉක්මවීමෙන්ද කිය යුතුය. සේවනය කළයුතු වාක් සමාවාරය වූකලී මුසාවාදාදියෙන් වෙන්වීම් වශයෙන් වාග් ද්වාරයෙහි පණවන ලද ශික්ෂාපද නො ඉක්මවීමෙන් කිය යුතුය. පරියේසනාව නම් කාය වාක් දෙකෙන් කෙරෙන පරියේසනාවයි. කාය වාක් සමාවාරයන්ගේ ග්‍රහණයෙන් ගත් නමුදු එය සමාන වෙයි. යමක් නිසා ආජ්චාෂ්ටමක ශීලය නම් වෙයිද එය මේ ද්වාර දෙකින්ම හටගනියි. අහසෙහි නොවේ. ඒ නිසා ආජ්චාෂ්ටමකශීලය දැක්වීම පිණිස වෙන් වශයෙන් කියන ලදී. එහි සේවනය නො කටයුතු පරියේසනාව අනරිය පරියේසනාව යනුවෙන් කියයුතුය. එසේම සේවනය කළයුතු පරියේසනාව අරියපරියේසනාව යනුවෙන් කිය යුතුය. එහෙයින් කියන ලදී. "මහණෙනි, අනරියපරියේසනය, අරියපරියේසනය කියා පරියේසනා දෙකකි. මහණෙනි, එයින් අනරිය පරියේසනාව නම් කවරිද? මහණෙනි, මෙහි යමෙක් තමා විසින් ජරාව ස්වභාවධර්මය කොට ඇත්තේ සමානවූයේ ජරාධර්මයම සොයයි. ව්‍යාධි ධර්මය, මරණධර්මය, සෝකධර්මය, සංක්ලේශධර්මය යන මේවාද සමානව ඇත්තේ ඒ ධර්මයන් සොයයි. මහණෙනි, ජාති ධර්මය නම් කීමෙක් කොට කියවිද, මහණෙනි, ජාති ධර්මය යනු පුත්‍ර භාර්ය්‍යාවෝය. එසේම දාසි දාස, එළු, කුකුළු, හූරු, ඇත්, ගව, අස්ව, සෙමර, එසේම රන් රිදී ආදී තවද ජාතිධර්ම නම් නැවත ඉපදීමට හේතු කෙලෙස්ය. මෙහි මොහු ඉතා ඇලුනේය. ඉතා තදින් බැඳුනේය බලවත් ආශාවෙන් ගිල ගත්තේය. තමා හා ජාතිධර්මය සමානවූයේ ජාතිධර්මයක් ම සොයයි. මහණෙනි, ජරා ධර්මය කුමක්දැයි කියවිද, මහණෙනි, අඹු දරු -පෙ-ජරා

ධර්මයම සොයයි. මහණෙනි, ව්‍යාධි ධර්මය කුමක්දැයි කියවිද, මහණෙනි, අඹු දරු දාසි දාසි, එළු, කුකුල්, හුරු, ඇත්, ගව, අස්ව, සෙමර යන මේ දේ ව්‍යාධි ධර්ම නම්. මහණෙනි, ව්‍යාධි ධර්ම නම් සසර නැවත නැවත ඉපදීමට හේතුවන කෙලෙස්ය. මෙහි මොහු ඉතා ඇලුනේ, ඉතා තදින් බැඳුනේ, බලවත් ආශාවෙන් ගිලගන්නේ වෙයි. තමා හා ව්‍යාධි ධර්මය සමාන වූයේ එබඳුමවූ ව්‍යාධි ධර්මයක්ම සොයයි. මහණෙනි, මරණ ධර්මය කුමක්දැයි කියවිද, අඹු දරුවන් -පෙ-ඇත්, අස්, ගව, සෙමර -පෙ-මහණෙනි, සෝකධර්මය කුමක්දැයි කියවිද, -පෙ-අඹු දරු -පෙ-සෝකධර්මය සොයයි. මහණෙනි, සංකිල්ප ධර්මය කුමක්දැයි කියවිද -පෙ-රන් රිදී සංකිල්ප ධර්ම නම්. මහණෙනි, මේ සංකිල්ප ධර්මයෝ කෙලෙස්ය. මෙහි මොහු ඉතා ඇලුනේ, ඉතා තදින් බැඳුනේ බලවත් ආශාවෙන් ගිලගන්නේ, වෙයි තමා හා සංකිල්ප ධර්මයන් සමාන වූයේ එබඳුමවූ සංකිල්ප ධර්මයක් සොයයි. මහණෙනි, මේ දැක්වූයේ අනරිය පරියේසනාවයි. තවද කුහනාදී, වශයෙන් පස් වැදෑරුම්වද අගෝවර වශයෙන් සවැදෑරුම්වද වෛද්‍යකර්මාදී වශයෙන් විසිඑක් වැදෑරුම්වද මේ අනරිය ව්‍යවහාරය දක්වයි. මේ සියලු ආකාරයෙන් ඇති අනරිය පරියේසනාව දතයුතුය. මහණෙනි, අරිය පරියේසනාව කවරිද? මහණෙනි, මෙහි ඇතැම් කෙනෙක් තමා හා ජාති ධර්මය සමානවූයේ එහි ආදීනව දැන ඉපදීමෙන් තුරන්වීමේ මග-යෝගක්ෂේමවූ නිවන සොයයි. තමා හා ජරාධර්මය සේම ව්‍යාධි මරණ සෝක සංකිල්ප යන මේ ධර්මද සමාන වූයේ එහි දොස් අවබෝධ කරගෙන අසංකිලිවිය නම්වූද නිරුත්තර යෝග ක්ෂේම නම්වූද නිවන සොයයි. මේ අරිය පරියේසනාවයි." තවද පස්වැදෑරුම් කුහනාදියද සවැදෑරුම් අගෝවරයන්ද එක්විසි වැදෑරුම් අනේසනයන්ද හැර සිටු සිඟීම පිණිස දැහැමින් සෙමෙන් කෙරෙන පරියේසනාව අරිය පරියේසනාවයයි දතයුතු. මෙහිද යමක් යමක් නොසෙවිය යුතුයයි කියන ලද්දේ වෙයිද ඒ ඒ දේ පෙර කොටසෙහි පාණාතිපාතාදීන්ගේ සම්භාර පරියේසන ප්‍රයෝග

කරන ගමන කාලයේ පටන් නොසෙවිය යුතුය. අනික මුල පටන් සෙවිය යුතුය. නොහැක්කහු විසින් සිතද ඉපදවිය යුතුය. තවද සංඝභේදාදී ප්‍රයෝජනයදහා වැයම්කරන්නන්ට දෙවිදන් ආදීන්ගේ සෙයින් කායසමාවාරය නොසෙවිය යුතුය. දවසට දෙතුන්වරක් ත්‍රිවිධරත්නයට උපස්ථානාදිය පිණිස යාම් වශයෙන් ක්‍රියා කරන දම්සෙනෙවි, මහමුගලන් ආදී තෙරුන්ගේ සෙයින් කායසමාවාරය සේවනය කළ යුතුය. ධනුග්‍රාහක සේවනාදී වශයෙන් වචනය බිඳින් දෙවිදන් ආදීන්ගේ සෙයින් වාක්සමාවාරය නොසෙවිය යුතුය. ත්‍රිවිධරත්නයේ ගුණ කීර්තනාදී වශයෙන් ක්‍රියාකරන දම්සෙනෙවි, මහමුගලන් ආදී තෙරවරුන්ගේ සෙයින් වාග්සමාවාරය සේවනය කටයුතුය. අනරිය පරියේසනයෙන් පරියේසනය කරන දෙවිදන් ආදීන්ගේ සෙයින් පරියේසනාව නොකට යුතුයි. අරිය පරියේසනයම පරියේසනය කරන දම්සෙනෙවි මහ මුගලන් ආදී තෙරුන්ගේ සෙයින් පරියේසනාව සෙවිය යුතුය.

‘ඒවං පටිපන්නෝව ඛෝ’- ශක්‍රය, මෙසේ සේවනය නොකටයුතු කාය-වාක්සමාවාරයන් පරියේසනාව හැර සේවනය කළයුතුවූ දේ සම්පූර්ණ කිරීමෙහි යෙදුනු මහණ තෙමේ උත්තම ජ්‍යෙෂ්ඨ සීලසංවරයවූ ප්‍රාතිමෝක්ෂ සීල සංවරය සඳහා පිළිපත් පැවිද්දා වේයයි බුදුහු ක්ෂිණශ්‍රවයන්ගේ ආගමනීයවූ පූර්වභාග ප්‍රතිපදාව දෙසූහ. දෙවන ප්‍රශ්නයයි.

‘ඉන්ද්‍රිය සංවූරාය’- ඉඳුරන්ගේ වැසීම සඳහා වසන ලද දොරටු ඇති බව පිණිස සංවර කරන ලද දොරටු ඇතිබව පිණිස යන තේරුමයි. මෙය විසඳීමේදී ‘චක්ඛුවික්ඛෙකොයා රූපය’ යනාදිය සේවනය කළ යතු රූපාදිය වශයෙන් ඉන්ද්‍රිය සංවරය දැක්වීම පිණිස කියනලදී.

‘ඒවං චුත්තෝ’- යට සොම්නස ආදී ප්‍රශ්න විසඳීම ඇසූ බැවින්ද මෙයද මේ පරිද්දෙන් විය යුතුය’ යි හැඟිගිය වැටහීම් ඇති බැවින්ද බුදුන් විසින් මෙසේ වදාරණලද සක් දෙවර්ජ තෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙසේ පැවසිය ‘වහන්ස, මම මෙය මොහුට යනාදිය පැවසිය. බුදුන් වහන්සේ මොහුට ඉඩදී

නිශ්ශබ්ද වූසේක. කියනු කැමතිවූද හේ අර්ථය සම්පාදනය කරගැනීමට අපොහොසත් විය. අර්ථය පිළියෙල කරගන්නට අපොහොසත් වූයේ හෝ එය පවසනු නොහැකිවෙයි. මෙසේ බුදුහු මොහුට අවකාශ නොකරති. මොහුට යම් විටක කියනු කැමති වූයේද තේරුම පිළියෙල කරගන්නට හැකිවූයේද එහෙයින් ඔහුට බුදුහු ඉඩ හරිති.

එහි "මෙබන්දන් සේවනය නොකටයුතුය" යි යනාදී නයින් මෙය කෙටිකර දැක්වීමයි. යම්කිසි රූපයක් බැලීමෙන් රාගාදීහු උපදිද්ද එය නොසෙවිය යුතු, නොදිටිය යුතු නොබැලිය යුතු, යන අර්ථයි. යමක් බලන්නහුට අසුභ සංඥාව හෝ වැටහෙයිද ප්‍රසාදය හෝ ඇතිවෙයිද අනිත්‍ය සංඥාව හෝ ලැබෙයිද, එය සෙවිය යුතුය. යම්කිසි විසිතුරු අකුරක් විසිතුරු ව්‍යඤ්ජනයක්ද යන මේ දෙක ශබ්දය ඇසීමෙන් රාගාදීහු උපදිති. මෙබඳු හඬක් සේවනය නොකළ යුතුය. යම් බඳු වූ අර්ථනිශ්චිත ධර්මනිශ්චිත කවියකුගේ හෝ මිහිරි ගීතය අසන්නහුට ප්‍රසාදය හෝ ඇතිවෙයිද සංවේගය හෝ පිහිටයිද මෙබඳු හඬ සේවනය කළ යුතුය. යම් ගඳක් ආඝ්‍රාණය කිරීමෙන් රාගාදිය උපදිද්ද? එබඳු ගඳ නොසෙවිය යුතුය. යම් ගඳක් ඉඹීමෙන් අසුභ සංඥා දියේ ප්‍රතිලාභයක් වෙයිද එබඳු ගඳ සෙවිය යුතු. යම් රසක් විඳීමෙන් රාගාදිය උපදිද්ද, මෙබඳු රස සේවනය නො කටයුතු. යම් රසක් විඳීමෙන් ආහාරයේ ප්‍රතික්කුල සංඥාව හටගනියි ද රස විඳීම් ප්‍රත්‍යයෙන් කාය බලය වැඩිම නිසා මහා සීව තෙරුන්ගේ බැනාවූ සිව සාමණේරයන්ට සෙයින් ආර්යා භූමියට බැස ගන්ට හැකි වෙයි. අනුභව කරනවත් සමග ම කෙලෙසුන්ගේ විනාශය වෙයි ද එබඳු වූ රසය සෙවිය යුතුය. යම් ස්පර්ශයක් තැවරෙන්නේ රාගාදීහු උපදිද්ද එබඳු ස්පර්ශය නො සෙවිය යුතුය. යමක් ස්පර්ශ කිරීමෙන් සැරියුත් තෙර ආදීන්ගේ සෙයින් කෙලෙසුන්ගේ නැසීම විරියායද දැඩි ලෙස ගන්නේ, පශ්චිම ජනතාවගේ දැන ගැනීමට පැමිණියේ අනුග්‍රහිත වෙයි. මෙබඳු ස්පර්ශය සේවනය කළ යුතුය. සැරියුත් තෙර වූකලී තිස් වසක් මුලුල්ලේ ඇදෙක පිට දිග නො හළේය. මහ මුගලන් තෙරද එසේය. මහකසුප් තෙර එකසිය විසිවසක්

ඇදෙහි පිට දිග නොහළේය. අනුරුද්ධ තෙර පස් පණස් වසක්ද හද්දිය තෙර තිස් වසක්ද සෝණ තෙර දහඅට වසක්ද රට්ඨපාල තෙර දොළොස් වසක්ද ආනන්ද තෙර පසළොස් වසක්ද රාහුල තෙර දොළොස් වසක්ද බක්කුල තෙර අසූ වසක්ද නාලක තෙර පිරිනිවන්පෑම දක්වා ද ඇදක සිට පිටවල් දිග නො හළහ. සිහින් දැනගත යුතුවූ යම් ධර්ම කෙනෙක් එක් අරමුණක පිහිටුවා ගන්නෙකුට රාගාදිය උපදිත්. “අනේ! ඒකාන්තයෙන් අනුන්ගේ යමක් මාගේ පරවිත්තූප කරණ” ආදී නයින් හෝ අභිධ්‍යාදිය හමුවීම බවට පැමිණෙද්ද. මෙබඳු ධර්ම සේවනය නො කට යුතුය. සියලු සත්වයෝ අවෛරිහු වෙත්වා, මෙසේ මෙමිත්‍රී ආදී වශයෙන් වෙද්ද යමෙක් ත්‍රිවිධ රත්නයේ ඇලුණ ධර්ම වෙද්ද ඒවා සේවනය කළ යුතුය. තෙරුන් තිදෙනෙක් වස්සුපනායික දිනයෙහි “කාම විතර්කාදී අකුසල විතර්කයෝ විතර්කනය නො කට යුතුය” යි කතිකා කර ගත්හ. ඉක්බිති පවාරණ දා සංඝ ස්ථවිර තෙමේ සංඝ නවකයා විචාළේය. ‘ඇවැත්නි, මේ තුන් මස මුලුල්ලෙහි කෙනෙක් කරුණුවල සිත දිවීමට ඉඩ දුන්නාහුද? ‘වහන්ස, පිරිවෙන් සීමාවෙන් පිටතට පැන දුවන්ට ඉඩ නුදුන්නෙමි’ උත්තර දුන්නේය. එය දෙවනුවද විචාළේය. ‘ඇවත, තා පිළිබඳව කෙසේද?’ ‘වහන්ස, නිවාස ගෘහයන්ගෙන් පිටත දුවන්නට ඉඩ නුදුන්නෙමි. ඉක්බිති ඔව්හුද තෙරුන් ‘විචාළහ. වහන්ස, ඔබ වහන්සේ පිළිබඳව කෙසේද?’ ‘ඇවත ස්වකීයවූ ගරීරයෙන් හෙවත් තමාගේ ස්කන්ධ පඤ්චකයෙන් පිටත දුවන්නට ඉඩ නුදුන්නෙමි’ ‘වහන්ස, ඔබ වහන්සේ විසින් දුෂ්කරවූ දෙයක් කරන ලදී. මේ ආකාරවූ මනෝවිඤ්ඤායාවූ ධර්ම සේවනය කළ යුතුය.’

‘ඒකන්තවාද’- එකම අන්තයක් ඇති වාදයට ඒකන්ත වාදයයි කියති. මොවුන්ගේ දෙපරිද්දකින් බිඳීගිය ගතියක් නැත. ඒකන්ත වාදීහු එකක් පමණක්ම කියතැයි අසයි.

‘ඒකන්ත සිල’- එකම ආචාරය, ඒකාන්ත පැවැත්ම.

‘ඒකන්තච්ඡන්ද’- ඒකලබ්ධික බව.

‘ඒකන්ත අප්පේධාසාන’- ඒකපරියෝසාන, එකම කෙළවරක් ඇති බව.

‘අනේක ධාතු නා නා ධාතු ඛෝ දේවානමින්ද ලෝකෝ’- දෙවියන්ගේ ප්‍රධානය, මේ ලොව අනේක ධ්‍යාසය ඇත්තේය. නානාධ්‍යාසය ඇත්තේය. එකෙක් යනු කැමති විට තවෙකෙක් සිටිනු කැමති වෙයි. එකෙක් සිටිනු කැමති කල එකෙක් සයනය කරනු කැමති වෙයි. සත්වයෝ දෙදෙනෙක් (එකවිට) එක අදහස් ඇත්නාහු සොයාගැනීම ඉතා දුර්ලභය.

‘තස්මිං අනේක ධාතු නා නා ධාතුස්මිං ලෝකේ යං යදේව ධාතුං’- යමක් යමක්ම අදහස වේද, සත්වයෝ එයම ආශා කරත්-ගනිත්.

‘තං තදේව ථාමසා පාරමසා’- ථාමයෙන්ද පරාමාසයෙන්ද.

‘අභිනිවිස්ස චෝභරන්ති’- ආශාවෙන් ගනිත්. මනාසේ ගෙන ව්‍යවහාර කෙරෙත්. කියත් දක්වත්, වර්ණනා කරත්.

‘ඉදමේව සච්චං මෝසමඤ්ඤන්ති’- මේ අපගේ වචනයම ඇත්තය. අනුන්ගේ වචනය, පුත්‍රය, හිස්ස, නිරර්ථකය.

‘අච්චන්ත තිට්ඨා’- විනාශයට අත්තයයි කියති. අත්ත නම් ඉක්මගිය නිෂ්ටාවක් මොවුන්ට වෙන්නුයි-අච්චන්ත නිෂ්ඨා නම්. යමක් මොවුන්ට නිෂ්ඨාව වෙයිද, යමෙක් පරමවූ ආශ්වාදය වෙයිද නිවන වූ එය ඒ සියල්ලන්ට විනාශ කීර්තනය කරන එය නිත්‍යයයි කියයි. යෝගක්ඛෙමය යනුද නිවනට නමකි. අත්තන්ත යෝගක්ඛෙමය මොවුන්ට වෙන්නුයි. අච්චන්ත යෝගක්ඛෙම නම්. ශ්‍රේෂ්ඨාර්ථයෙන් බ්‍රහ්මවූ ආර්යය මාර්ගයෙහි හැසිරේනුයි- බ්‍රහ්මචාරී නම්. අත්තන්තවූ අතිශයාර්ථය පිණිස වූ බ්‍රහ්මචාරී බව අච්චන්ත බ්‍රහ්මචාරිය. පරියෝසාන යනුද නිවනටම නමකි. අත්තන්ත පරියෝසානය මොවුන්ට ඇත්තේනුයි- අච්චන්ත පරියෝසාන නම්.

‘තණ්හා සංඛය විමුත්ත’- තෘෂ්ණාවගේ ගෙවියාමේ මග නිවණයි. මාර්ගය තෘෂ්ණාව ගෙවානුයි-විනාශ කෙරේනුයි-තණ්හා සංඛය නම්. නිවණයි. යම් හෙයකින් ඊට පැමිණ, ලෝභය ගෙවා අවසන් කෙරෙයිද, ව්‍යාසා දමයිද, ඒ නිසා තණ්හා සංඛය නම්. ඒ තණ්හා සංඛය නම් මාර්ගයෙන් ගොස් මිදුනේ තණ්හා සංඛය සංඛ්‍යාත නිවනෙහි සතුටු වූයේ ඉතා ප්‍රමෝදයට

පැමිණියේ නුසි-තණ්හා සංඛය විමුක්ත, නමි. මෙතෙකින් බුදුහු තුදස් මහා ප්‍රශ්න ප්‍රකාශ කළහ. ඒ මහා ප්‍රශ්න 14 නමි:- ඉස්සා මච්ඡරිය එක් ප්‍රශ්නයෙක. ප්‍රියාප්‍රිය බව එක් ප්‍රශ්නයෙක, ඡන්දය එකෙක විතර්කය එකෙක, ප්‍රපඤ්චය එකෙක, සොමිනස එකෙක දොමිනස එකෙක, උපේක්ෂාව එකෙක, කාය සමාවාරය එකෙක වච්ඡමාවාරය එකෙක, පරියේසනාව එකෙක, ඉන්ද්‍රිය සංවරය එකෙක, අනේකධාතු එකෙක, අත්‍යන්ත නිෂ්ටාව එකෙක.

‘ඒජා’- වලනාර්ථයෙන් තෘෂ්ණාව ඒජාවයයි හඳුන්වයි. එය පිලාන-පෙලිම් අර්ථයෙන් රෝගයකි. ඇතුළත දූෂ්‍ය කරන තේරුම අනුව ගඩයෙක. අනුප්‍රවිසනාර්ථයෙන් අවියකි-හුලකි.

‘තස්මා අයං පුරිසෝ’- යම් හෙයකින් ඒජා නම්වූ ලෝඛය තමා කළ කම් අනුව පුරුෂයා යම් යම් තැනක ඉපදවීම පිණිස අදියි ද ඒ නිසා මොහු ඒ ඒ භවයන්ගේ වශයෙන් උස් පහත් බවට පැමිණෙයි. බඹලොව උච්චය. බඹලොවට වඩා දෙවිලොව පහත්ය. දෙවිලොව උසස්ය. දෙවිලොවට වඩා මිනිස්ලොව පහත්ය. මිනිස්ලොව උසස්ය. එයට වඩා අපාය පහත්ය.

‘යේසානං භන්තේ’- යමෙකුන් අතුරෙහි මම වහන්ස, සන්ධි ගැළපීම් වශයෙන් මෙහි ‘යේසානං’ යි යෙදින.

‘යථා සුතං යථා පරියත්තං’- මා විසින් යම් සේ අසන ලද්දේ ද, ඉගෙන ගන්නා ලද්දේ ද,

‘ධම්මං දේසෙමි’- සත්ත වත පද ධර්මය දෙසමි.

‘නවාහං තේසං’- මම වූකලී ඔවුන්ගේ ශ්‍රාවකයෙකු සෙයින් නො පැමිණෙමි.

‘අහං බෝ පත භන්තේ’- මේ ආදී නයින් තමාගේ සෝවාන් බව දන්වයි.

‘වේදපට්ටාහ’- තුෂ්ටි ප්‍රතිලාභය.

‘දේවාසුර සංගාම’- දෙවියන්ගේ ද අසුරයන්ගේ ද යුදය.

‘සමුපබ්බලේ’- පැමිණියේය. නළලින් නළල ගටන්නාක් සෙයින් පහරදීමට එළඹ සිටියේය. මොවුන් අතර වූකලී කිසියම් දිනෙක මහ මුහුද මතදී සංග්‍රාමයක් සිදු වෙයි. එහිදී වනාහි

සිද්ධිමි විදිමි ආදියෙන් එකිනෙකා විනාශ වීමක් නම් නැත. දාරුමෙණ්ඩක යුදය මෙන් දිනුම් පැරදුම් මාත්‍රය පමණක් වෙයි. ඇතැම් කලෙක දෙවියෝ දිනති. ඇතැම් කලෙක අසුරයෝ දිනති. මෙහිදී යම් යුද අවස්ථාවක නැවත නො ඒම සඳහා අසුරයෝ දිනූහ. ඒ සඳහා-"වහන්ස, එහි වනාහි-" යනාදිය කිය.

'උභයමේතං'- මේ දෙවැදෑරුම්වූම ඕස්ස. මෙහි දෙව්ලොව දෙවියෝම වළඳත්ය යනුවෙන් සිහි කරන්නනුට බලවත් සතුටු සොම්නස ඇති විය.

'සදණ්ඩාවචර'- සදණ්ඩාවචරණ දඬු ගැනීම, අවි ගැනීම සමග විය. නික්මවූ අවි හෝ දඬු මෙහිදී නො දක්වයි.

'ඒකන්තනිබ්බදාය'- ඒකාන්ත වශයෙන් සසර බිදීම-නැති කිරීම පිණිසය යනුයි. මේ සියලු විස්තර මහාගෝවින්ද සූත්‍රයෙහි කියන ලද්දේමය.

'පචේදේසි'- දැක්විය. කීවේය.

'ඉංධෙව'- මේ අවස්ථාවෙහිම.

'දේවභූතස්ස මේ සතෝ'- දෙවියෙකු වූ මගේ සිහිය.

'පුනරායු ව මේ ලද්ධෝ'- නැවත අනික් කර්ම විපාකයකින් මා විසින් දිවි ලබන ලදී. මින් තමාගේ චූත වීම හා අලුතෙන් ලත් ජීවිතය ද සිහි කරයි.

'දිව්‍යාකායා'- දිව්‍යාත්ම භාවයෙන්.

'ආයුං හිත්වා අමානුසං'- දිව්‍ය ආයුෂය හැර.

අමුල්හෝ ගබ්බමිස්සාමි'- නියතවූ ගති ඇති බැවින් මූලා නො වූවෙක්ව යම් තැනක මාගේ සිත ඇලේද එහිම ක්ෂත්‍රිය කුලාදියෙහි ගැබකට යන්නෙමිසි සත්වරක් දෙවියන් අතුරෙහිද මිනිසුන් අතුරෙහිද යන මේ අදහස දක්වයි.

'ඤායේන විහරිස්සාමි'- මිනිසුන් අතර උපන්නේද මවගේ දිවි තොර කිරීම ආදිය අභව්‍ය ක්‍රියා බැවින් සිහි කල්පනාවෙන්-නාශයෙන් දැහැමෙන් වාසය කරමිසි යන තේරුමයි.

'සම්බෝධි චේ භවිස්සති'- මෙය සකාදාගාමි මාර්ගය සඳහා කියයි. ඉදින් සකාදාගාමි වන්නෙමි,යි කියයි.

'අඤ්ඤාතා විහරිස්සාමි'- දැන නො ගෙන නො දැනගනු කැමැත්තේවි වසන්නෙමි,යි.

‘ස්වේව අන්තෝ හවිස්සති’- ඔහු ම මිනිස්ලොව ඇතුළත් වෙයි.

‘පුන දේවෝ හවිස්සාමි දේවලෝකස්මිං උත්තමෝ’- යලිත් දෙවිලොව ශ්‍රේෂ්ඨවූ දෙවියන්ට ප්‍රධානවූ ශක්‍රයා වෙමි, කියයි.

‘අන්තිමේ වත්තමානමිති’- අවසාන භවයෙහි පවත්නා කල.

‘සෝ නිවාසෝ හවිස්සති’- යම් ඒ කෙනෙක් ආයුෂයෙන්ද ඥානයෙන්ද උසස්ව සියලු දෙවියන් අතුරෙන් අකතිට්ඨක බ්‍රහ්මයෝ ජ්‍යෙෂ්ඨද ප්‍රණීතකර ද ඒ ස්ථානය අවසානයේදී මර්ද නිවාසය වෙයි. මේ වනාහි ඒ ශක්‍රාත්ම භාවයෙන් වූන වූයේ ඒ අත්ඛවේදීම අනාගාමි මාර්ගය ලැබූ බැවින් උද්ධසෝත අකතිට්ඨගාමීව අවිහාදී බ්‍රහ්මලෝවල උපදමින් කෙළවර අකතිට්ඨාවෙහි උපදියි. ඒ සදහා මෙසේ කිය. මොහු වනාහි අවිහයෙහි කල්ප දහසක් වසන්නේය. අතප්පයෙහි කල්ප දෙදහසක් වසන්නේය. සුදස්සයෙහි කල්ප හාරදහසක්ද, සුදස්සියෙහි අටදහසක්ද, අකතිට්ඨයෙහි සොළොස් දහසක්ද වසන්නේය. කල්ප තිස්එක් දහසක් පමණකු වූ බ්‍රහ්ම ආයුෂ අනුභව කරයි. සක්දෙවි රජ, අනේපිඬු ගෘහපති, විශාඛා උචැසි යන මේ තිදෙන මෙකී ඒකප්‍රමාණ ආයුෂ ඇත්තෝය. මෙසේ වට්ටාහිතර සත්වයෝ නම් වෙති. මොවුන් හා සමාන සැප ලැබීමේ කොටස්කරුවෝ නම් නැත.

‘අපරියෝසිත සංකප්ප’- සොයා කෙළවර නො කළ සිත ඇති. කෙළවර නො කළ සිත.

‘යස්සු මඤ්ඤාමි සමණේ’- යමෙක් ශ්‍රමණයයි හඟිමි. යම් ශ්‍රමණ කෙනෙක් ප්‍රකර්ෂ විවේක විහරණයෙන් යුතුද ඒ උතුමන්යයි හඟිමි.

‘ආරාධනා’- සම්පාදනය.

‘විරාධනා’- අසම්පාදනය.

‘න සම්භොන්ති’- පිළියෙල කොට කියන්ට නො හැකි වෙති.

‘ආදිච්ච බන්ධනං’- නිරුද්ධ ගෞතම ගෝත්‍රයෙහිය. බුදුන් ද ගෞතම ගෝත්‍රයෙහිය. එම නිසා මෙසේ කිය.

'යං කරොමසේ' - පෙර බ්‍රහ්මයාහට යම් නමස්කාරයක් කරමු.

'සමං දේවේහි' - දෙවියන් සමග දැන් මෙතැන් පටන් අපගේ බ්‍රහ්මයාහට වැදීමක් නැත යනු දක්වයි.

'සාමං කරොම' - නමස්කාර කරමු.

'පරාමසින්වා' - තුටු සිත් ඇත්තේ සිය අතින් අත ගවා මෙන් පොළෝ පහරා ශාක්ෂ්‍ය බව පිණිස හෝ දිවුරා 'ඔබ පල්ලා' කියා දිවුරා යන තේරුමයි. බුදුන් කෙරෙහි බැතිමත් බව දැක්වීමකි.

'අප්පිකධිට්ඨා පඤ්ඤා' - බලාපොරොත්තු ප්‍රශ්නය, ප්‍රාර්ථනා ප්‍රශ්නය. සෙස්ස ඒ ඒ තැන දැක්වීමු.

(ශක්‍ර ප්‍රශ්න සූත්‍ර වර්ණනාව නිමි.)

ත්‍රිපිටකය

දීඝනිකාය අටුවාව - 2

ආචාර්ය ඒ. පී. ද සොයිසා
සිංහලයට පරිවර්තනය කළ
සම්පූර්ණ ත්‍රිපිටකය පොත් පෙළ

1. දීඝ නිකාය 1
2. දීඝ නිකාය 2
3. දීඝ නිකාය 3
4. මජ්ඣිම නිකාය 1
5. මජ්ඣිම නිකාය 2
6. මජ්ඣිම නිකාය 3
7. මජ්ඣිම නිකාය 4
8. මජ්ඣිම නිකාය 5
9. සංයුත්ත නිකාය 1
10. සංයුත්ත නිකාය 2
11. සංයුත්ත නිකාය 3
12. සංයුත්ත නිකාය 4
13. සංයුත්ත නිකාය 5
14. සංයුත්ත නිකාය 6
15. සංයුත්ත නිකාය 7
16. අභිභුත්තර නිකාය 1
17. අභිභුත්තර නිකාය 2
18. අභිභුත්තර නිකාය 3
19. අභිභුත්තර නිකාය 4

20. ඔද්දක නිකාය 1
21. ඔද්දක නිකාය 2
22. ඔද්දක නිකාය 3
23. ඔද්දක නිකාය 4
24. ඔද්දක නිකාය 5
25. ඔද්දක නිකාය 6
26. ඔද්දක නිකාය 7
27. විනය පිටකය 1
28. විනය පිටකය 2
29. විනය පිටකය 3
30. විනය පිටකය 4
31. අභිධර්ම පිටකය 1
32. අභිධර්ම පිටකය 2
33. අභිධර්ම පිටකය 3
34. අභිධර්ම පිටකය 4
35. අභිධර්ම පිටකය 5
36. අභිධර්ම පිටකය 6
37. අභිධර්ම පිටකය 7
38. අභිධර්ම පිටකය 8
- අටුවා නොත්
39. විභුද්ධි මාර්ගය 1
40. විභුද්ධි මාර්ගය 2
41. දීඝ නිකාය අටුවාව 1
42. දීඝ නිකාය අටුවාව 2
43. දීඝ නිකාය අටුවාව 3
44. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 1
45. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 2
46. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 3
47. මජ්ඣිම නිකාය අටුවාව 4
48. සංයුත්ත නිකාය අටුවාව 1

425/-

ISBN 978-955-30-3648-

සී/ස ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ (පුද්.) සමාගම

රාජ්‍ය සම්මාන ලත් පොත් ප්‍රකාශකයෝ
661, 665, 675, පී. ද ඇස්. කුලරත්න මාවත, කොළඹ 10.
දුරකථන: (011) 2685369, 2686925 ෆැක්ස්: 2674187
www.godage.com godagecm@silt.lk

